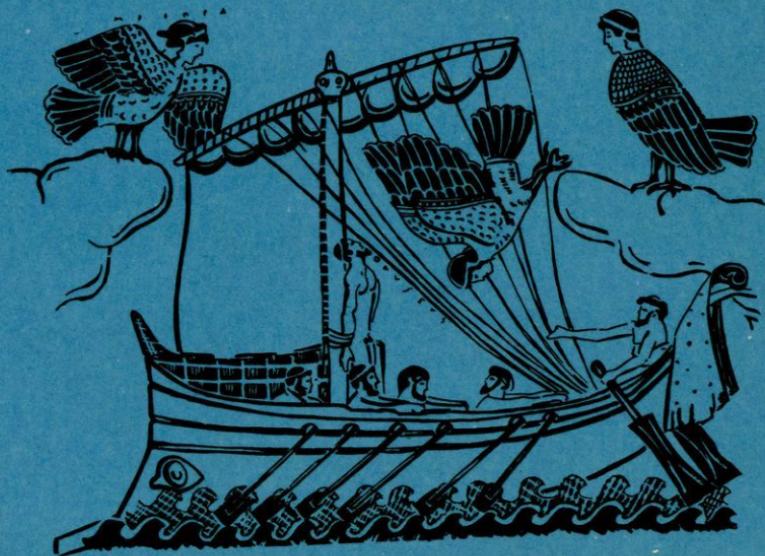

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΖΗΣΙΜΟΥ ΣΙΔΕΡΗ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑ 1978

Πηγασόπολις από τη Λευκάδα της Ελληνοβενετικής Διοίκησης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΖΗΣΙΜΟΥ ΣΙΔΕΡΗ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
ΟΜΗΡΟΥ
ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Α - Ω

ΤΑΞΗ Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

19514

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τά διδακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυκείου τυπώνονται ἀπό τὸν Ὀργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΗΛΑ
βρύθηκε

ΟΜΗΡΟΥ

ΑΔΥΣΣΕΙΑ

Ω - Α

Μεταφόρα της Εγγραφής Καθηγητή Σταύρου Λαζαρίδη

‘Η είσαγωγή και τά σχόλια είναι τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητῆς ΤΡΙΑΝΤ. Ι. ΔΕΛΗ.
‘Η δρθογραφική προσαρμογή τῆς μεταφράσεως ἔγινε ἀπό τὸν Γεν. Ἐπιθ/τή
Κ. ΜΙΚΡΟΥΔΗ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΖΗΣΙΜΟΥ ΣΙΔΕΡΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα δρηκιά ποιήματα και ο κόσμος των διατελεστών.

Τα δρηκιά
που τού Εβρον
διατελεστάνε στην αρχαιότητα, είναι ένα σύνολο μυθικών
και μικηγγαϊκών γράμματων. Οι οποίες από το 1300 π.Χ. αντι-
πρέπει με την ίδια τού μετρητική πολιτισμού που είναι μια πρεσεγ
θεματική, μη προστιθή λαϊκή, του Εβρον πολιτισμού. Τη ζωή από
τα γράμματα, και μάλιστα τήν ανακτορική και την πολιτική, παρουσιάζονται
τα δρηκιά.

Μάζει τα δεύτερα μαθ τού 19ου αιώνα μ.Χ. τίποτα δεν ήταν γνωστό
την πολιτική μέσα έξτρα διότι τη παραπομπική στάση του έδειχνε
τη θέση ή αι παλαιού Ερεβίου, η οποία ήταν η πρωτεύουσα της Ιονίας. Τό καλοκαίρι
δικού του 1876 ο Γερμανός Λούκας Σελίμαν (H. Schliemann 1822-
1890) με τις θεατρικές μυστικών του στην Λέσβο τών Μυκηνῶν έδειξε
τούς ή αριθμούς του πιστού από την Ερέβηα τών δημητρικών έπονων δεν ήταν κενή.
Οι μεριά τάτι φανταστικούς και πλάσμα τής πομπικής φαντασίας τού
δημητρου ήγινε πραγματικότητα άπων. Τα δημητρικά ποιήματα βρήκαν τό^{πο}
δημητρικό τους βιοστρούμα και μι παλαιού θρέσοι πήραν ζωτισμό.

Από τήν δημητριακή έκεινή γραμματιαία πήρατε ήνας διάκληρος αίδηνος
(1876-1970) και αι ανασκαφές συνεχίζονται με αθωτισμό από τις Μυκηνῶν
και αλλού φέρνονται αι φύλα, καθώς τώσα και τα αρχηγάτα τώσην μεταλο-
προφή, ανακτορικός αντικριτήρατα με καταπληκτική διαρρίθμιση τού χρή-
ματού έργα ιδρανής και οδοποιίας, τάφους θεοτοτάς ή λαζανοίς, κτερ-
πισμάτα (γεγρικά αντιερομάτα), έργα ζωγραφικής, κεντητικής, φλυτζικής
μεταλλοεδυτής, ποτηροποίησης, κατασκευασμάτων.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
Το μέγιστο ποιητικό έργο της αρχαιότητας
που βρίσκονται και τα πιο αρχαία ΑΘΗΝΑ 1978

ΜΕΤΑΦΑΣΗ ΔΗΣΙΔΗΟΥ ΣΙΒΕΡΗ

ΑΙΓΑΙΟΝ ΟΔΟΙ

Ω - Α

ΥΠΟΖΑΨΥΤΗ Η θεάτ

Θεατρική παράσταση στον Εργαστηριακό Θεάτρο της Καλλιθέας
την Τετάρτη 21 Απριλίου στις 21:00
και με προσκροτάματα στην Αίθουσα

EIΣΑΓΩΓΗ

Τά ομηρικά ποιήματα και ὁ κόσμος πού ἀγτιπροσωπεύονται

Τά όμηρικά ἔπη, τά ἀρχαιότερα λογοτεχνικά κείμενα του Ἑλληνικοῦ καὶ του Ἕπερπαϊκοῦ πνεύματος, δίνουν σ' ἐμᾶς ζωντανή εἰκόνα τῆς ζωῆς τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Οἱ αἰδονεῖς ἀπό τὸ 1580 ὥς τὸ 1200 π.Χ. συμπίπτουν μέ τὴν ἀκμή του μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, πού εἶναι μιά πρώτη ἔξαρση, μιά πρώτη λάμψη, του Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Τή ζωή αὐτῶν τῶν χρόνων, καὶ μάλιστα τήν ἀνακτορική καὶ τήν πολεμική, παρουσιάζουν τά ἔπη.

Μέχρι τό δεύτερο μισό του 19ου αιώνα μ.Χ. τίποτα δέν ήταν γνωστό γιά τόν πολιτισμό αυτό έκτος από τά πληροφοριακά στοιχεῖα που έδιναν τά έπη ή οι παλαιοί θρύλοι για κάποιους δυνατούς βασιλεῖς. Τό καλοκαίρι όμως του 1876 ό Γερμανός Έρρικος Σλήμαν (H. Schliemann 1822-1890) μέ τίς θεαματικές άνασκαφές του στό λόφο τῶν Μυκηνῶν έδειξε πώς ή ιερή του πίστη στήν ἀλήθεια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν δέν ήταν κενή. "Ο,τι μέχρι τότε φανούσαν μύθος καί πλάσμα τῆς ποιητικῆς φαντασίας τοῦ Ὁμήρου ἔγινε πραγματικότητα ἀπτή. Τά ὁμηρικά ποιήματα βρῆκαν τό ιστορικό τους ὑπόστρωμα καί οι παλαιοί θρύλοι πήραν ὑπόστασην.

Από τήν άφετηριακή έκείνη χρονολογία πέρασε ένας όλοκληρος αιώνας (1876-1976) και οι άνασκαφές συνεχίζονται μέχενθουσιασμό στίς Μυκῆνες και άλλοι φέρνοντας σέ φως κάθε τόσο και νέα εύρήματα: τείχη μεγαλοπρεπή, άνακτορικά συγκροτήματα μέχενθητική διαρρύμιση του χώρου, έργα άνδραυλικά και άδοποιάς, τάφους θολωτούς ή λαξευτούς, κτερίσματα (νεκρικά άφιερώματα), έργα ζωγραφικής, κεραμικής, γλυπτικής, μεταλλοτεχνίας, όπλουργίας, έλεφαντουργίας κ.ά.

Τό μέγιστο κέντρο του μυκηναϊκού κόσμου είναι οι Μυκήνες, ὅπου βρίσκονται καὶ τά πιό σπουδαῖα μνημεῖα του μυκηναϊκού πολιτισμοῦ.

‘Η πύλη τῶν λεόντων, σύμβολο τῆς δυνάμεως τῶν βασιλέων, τά λείψανα τῶν ἀνακτόρων τῶν ἰσχυρῶν ἡγεμόνων, ὁ μεγάλος θολωτός τάφος, πού εἶναι γνωστός ως «Θησαυρός τῶν Ἀτρειδῶν», οἱ δύο περίβολοι μέ τούς λακκοειδεῖς τάφους καὶ τὸ πλῆθος τῶν χρυσῶν κτερισμάτων, ὅλα αὐτά δικαιώνονταν τὸν παλαιό χαρακτηρισμό πώς οἱ Μνκή νεες ἡ ταν πολύ χρυσες. Στή διπλανή Τίρυνθα σώζονται τὰ θαυμάσια τείχη καὶ τά ἀνακτορικά ὑπολείμματα.

‘Η Πύλος εἶναι τό δεύτερο μωκηναϊκό κέντρο. Τό ἀνάκτορο τοῦ Νέστορα ἐπισημάνθηκε στό λόφο τοῦ Ἑγγλιανοῦ ἀπό τὸν ἀρχαιολόγο Κ. Κουρούνιώτη καὶ ἀποκαλύφθηκε πλήρως ἀπό τὸν Carl Blegen. Οἱ θησαυροί πού βρέθηκαν ἐκεῖ εἶναι ἐφάμιλλοι πρός τοὺς ἀργολικούς.

Τρίτο κέντρο εἶναι ἡ Σπάρτη. ‘Η ἀνασκαφική ὅμως ἐργασία δέν ὀλοκληρώθηκε ἀκόμα, οὐτε τὸ ἀνάκτορο τοῦ Μενελάου ἥρθε σέ φῶς. ‘Η εὑρεση δύο χρυσῶν κυπελλῶν στὸ Βαφείο τῆς Λακωνίας δημιουργεῖ πολλές ἐλπιδοφόρες προοπτικές. ‘Ανασκαφικά εὑρήματα ἔχουμε ἀκόμη στήν ‘Αττική, στήν Βοιωτία, ὅπου τὸ ἀνάκτορο τοῦ Κάδμου, στήν Θεσσαλία, ὅπου ἡ Ιωλκός ἀποτελεῖ τό βορειότερο μωκηναϊκό κέντρο, στήν Τρίφυλλα καὶ ἀλλοῦ.

Φορεῖς αὐτοῦ τοῦ θαυμάσιου πολιτισμοῦ ἥταν οἱ Ἀχαιοί, γιά τοὺς δροπίους γνωρίζουμε πώς ὅχι μόνο δέν κατέστρεψαν τὸν προηγουμένο — προελληνικό — πολιτισμό, ἀλλ’ ἀντίθετα δέχτηκαν ὅσες ἐπιδράσεις ἥταν γόνιμες. Ἐπιδράσεις ἀκόμη, καὶ μάλιστα σέ μεγάλη κλίμακα, δέχτηκαν ἀπό τὴν μινωική Κρήτη. ‘Η εἰκόνα πού ἔχουμε ἀπό τίς ἀνασκαφές φαίνεται πώς ἀνταποκρίνεται καὶ στήν πολιτική διάρθρωση τοῦ μωκηναϊκοῦ κόσμου. ‘Η χώρα ἥταν μοιρασμένη σέ τέσσερα ἢ πέντε βασίλεια, ἀντίστοιχα πρός τὰ μεγάλα ἀνάκτορα: Μυκῆνες-Τίρυνθα, Πύλος, Σπάρτη, Θήβα-Ορχομενός, Ιωλκός. Στήν κορυφή τῆς κοινωνικῆς πυραμίδας εἶναι ὁ βασιλιάς, πού ἀσκεῖ πολιτική, στρατιωτική καὶ δικαστική ἐξουσία. Στή βασιλική δικαιοδοσία ὑπάγεται καὶ ἡ ρύθμιση τῆς ἀγροτικῆς, κτηνοτροφικῆς, βιοτεχνικῆς δραστηριότητας. Χαρακτηριστικό εἶναι πώς ὁ βασιλιάς δέν ταυτίζεται οὐτε μέ τὸ θεό, ὅπως στήν ἀνατολή, οὐτε κάν μέ τὸν ἀρχιερέα.

Αὐτό λοιπόν τὸν κόσμο τῆς μωκηναϊκῆς ἐποχῆς, πού στέκεται μπρός μας βουβός μέ τὰ τόσα του μνημεῖα, ἔρχονται νά ἀναστήσουν τὰ ὄμηρικά ἔπη.

Οι Ἀχαιοί στό ἀπόγειο τῆς δυνάμεώς τους γύρω στό 1200 π.Χ., ἐπωφελούμενοι ἀπό κάποιες ἀδυναμίες τῶν Χετταίων, ἐπιχείρησαν μιά μεγάλη ἔξοδο στά βορειοδυτικά παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, μέ σκοπό τή διάνοιξη νέων ἐμπορικῶν ἀγορῶν. Εἶναι ἡ γνωστή ἱστορία τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Γνωρίζουμε βέβαια πώς ἡ Τροία ἔπειτε ὑστερα ἀπό ἐπίπονη καὶ μακρόχρονη πολιορκία. Ἀπό τις ἀνασκαφές ὅμως, πού ἔκανε ἐκεῖ ὁ γνωστός ἀπό τις Μυκῆνες Ἐρ. Σλῆμαν, δέν προέκυψε πώς οἱ "Ελληνες μπόρεσαν νά δημιουργήσουν ἐκεῖ ἐγκατάσταση.

Ἡ πολεμική αὐτή περιπέτεια λύγισε τόσο τή δύναμη τῶν Ἀχαιῶν, ὥστε δέν κατόρθωσαν νά ἀντέξουν στόν οἰκονομικό ἀποκλεισμό, πού τούς ἐπέβαλαν «οἱ λαοί τῆς Θάλασσας», καί στήν πίεση τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, οἱ ὄποιοι διέθεταν ὀπλισμό ἀπό σίδερο. Οἱ δημιουργοί τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ πῆραν τόν πικρό δρόμο τῆς διασπορᾶς πρός τά νησιά τοῦ Αἴγαιου καί τά μικρασιατικά παράλια. Τήν πτώση τῶν μυκηναϊκῶν ἀκροπόλεων ἀκολούθησαν σκοτεινοί αἰδνες φτώχειας καί βίας. Ἡ γραμμική γραφή τῶν Μυκηναίων ξεχάστηκε ὀλοσδιόλου.

Κοντά στά τέλη τοῦ 9ου αἰώνα π.Χ. εἶχε συντελεστεῖ ἡ ἐγκατάσταση τῶν μεταναστῶν στή νέα πατρίδα. Νέες πόλεις σχηματίστηκαν καί συνεχῶς δέχονταν πληθυνμούς ἀπό τά διάφορα μέρη. Τά κυριότερα μεταναστευτικά ρεύματα ξεκινοῦν ἀπό τήν Ἀττική καί τήν Πύλο. Μέ τήν αὐγή τοῦ 8ου αἰώνα π.Χ. ἡ νέα ἡγετίδα τάξη, πού δημιουργήθηκε σιγά-σιγά, ἀποκτᾶ συνείδηση τοῦ ἑαντοῦ της, τῆς καταγωγῆς της. Ζωντανή μένει μέσα τους ἡ ἀνάμνηση τοῦ Μυκηναϊκοῦ παρελθόντος. Τιμοῦν τους μυκηναϊκούς ἥρωες, δίνουν ὀνόματα παλιά στους βασιλεῖς τους, διατηροῦν τούς προγονοικούς θρύλους καί μύθους. Χωρίς νά τό καταλάβουν δένονται μεταξύ τους ὅλο καί πιό σφιχτά, γιατί τό παρελθόν εἶναι ὁ συνδετικός κρίκος. Ἡ εὐημερία τούς δίνει τή δυνατότητα νά ὀργανώσουν μεγαλοπρεπεῖς ἑορτές. Σ’ αὐτή τήν ἐποχή ζεῖ ὁ "Ομηρος".

Αοιδοί καί ραψῳδοί

Πολύ πρίν ἀπό τόν "Ομηρο, στά τελευταῖα μυκηναϊκά χρόνια, ἄρχισαν νά ἐμφανίζονται τά πρῶτα δείγματα τραγουδιῶν, πού θέμα τους είχαν κάποια ἥρωικά κατορθώματα μιᾶς ἔνδοξης περασμένης ἐποχῆς. Ἡταν ἔνα είδος λαϊκῆς ποιήσεως. Ἀνάλογη ποίηση γιά τούς κλέφτες καί τούς ἀρματολούς δημιούργησε ὁ λαός μας στήν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας.

Μέ τόν καιρό τά αὐτοσχέδια αὐτά ποιήματα πέρασαν ἀπό τό ἀνώνυμο πλῆθος σέ κάποια προκισμένα μέ ίκανότητα συγκινήσεως καί ἐκφράσεως ἀτομα. Ἡ ταν οἱ ἀοιδοί. Στήν Ὀδύσσεια συναντᾶμε δύο ἀοιδούς, τό Δημόδοκο στό νησί τῶν Φαιάκων καί τό Φήμιο στήν Ιθάκη. Οἱ ἀοιδοί μέ τή συνοδεία τῆς κιθάρας ἔψαλλαν διάφορα ἡρωικά ἐπεισόδια. Τά ἐπεισόδια αὐτά ὁ ἀοιδός (ἀείδω = ψάλλω, τραγουδῶ) τά ἐπέλεγε μόνος τον ἥ τοῦ τά ζητοῦσαν οἱ ἀκροατές του, ὅπως στό 0 488 κ.ἔ., ὅπου ὁ Ὀδυσσέας ζητᾶ ἀπό τό Δημόδοκο νά τοῦ τραγουδήσει γιά τό δούρειο ἵππο.

Ἡ θέση τῶν ἀοιδῶν στήν προομητική κοινωνία ἦταν σημαντική. Θεωροῦνταν πρόσωπα θεόπνευστα, είχαν μεγάλο κύρος καί ἔμεναν συνήθως στά ἀνάκτορα τῶν βασιλέων, ὅπου καί ἔκαναν τίς μουσικοποιητικές τους ἐκτελέσεις. Στά μεταμυκηναϊκά χρόνια εἶναι βέβαιο πώς οἱ ἀοιδοί τραγουδοῦσαν καί μπροστά στό λαό. Συχνά ἦταν τυφλοί, γιατί τοῦτο τό πάθημα δέν τούς ἄφηνε νά ἀσκήσουν κάποιο ἄλλο ἐπάγγελμα. Ὁ θρύλος ὅτι ὁ "Ομηρος ἦταν τυφλός ζεκινάει ἀπ' ἐδῶ. Ἄλλ' αὐτό θεωρεῖται σήμερα ἐντελῶς ἀπίθανο.

Πίσω ἀπό τό ἔτοιμο ὄλικό, πού παρουσίαζαν οἱ ἀοιδοί στό κοινό τους, κρύβεται ἔνα ἀπέραντο πλῆθος ἀπό θρύλους καί μυθολογήματα. Τό διάσπαρτο αὐτό ὄλικό, πού ἦταν ἄχρονο καί ἀπρόσωπο, σιγά-σιγά ὀργανώθηκε σέ κύκλους — τρωικός, ἀργοναυτικός, θηβαϊκός κ.λ.π. — καί πήραν κάποια σειρά οἱ γενεαλογικοί κατάλογοι· Ἀρκείσιος-Ααέρτης-Ὀδυσσέας-Τηλέμαχος. Αὐτό βέβαια δέν ἔγινε τόσο εύκολα. Χρειάστηκαν αἰώνες.

Οἱ ἀοιδοί ἔπαιρναν τήν τέχνη τῆς ἀπαγγελίας καί τούς στιχουργικούς κανόνες (δακτυλικό ἔξαμέτρο, τομές) ἀπό τό στόμα τῶν πατέρων τους, οἱ ὅποιοι τούς μεταβίβαζαν ἐπίσης καί ὅσες συνθέσεις είχαν γίνει ἀπό τούς ἴδιους ἡ τούς δημοτέχνους τους. Οἱ ἀοιδοί κρατοῦσαν στήν ἰσχυρή τους μνήμη τό ἔτοιμο ὄλικό καί τό πλούτιζαν μέ δικά τους σχεδιάσματα, πολλαπλασιάζοντας τήν προφορική ἐπική παράδοση. Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί στά δημητρικά κείμενα διακρίνουμε δύο πολιτιστικά στρώματα· τό ἔνα εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν ἡρώων (μυκηναϊκή), τό ἄλλο εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν νεώτερων ἀοιδῶν (γεωμετρική). Τή μνημονική ἐργασία πολύ διευκόλυνε: α) ἡ σταθερή ἐπανάληψη ὀρισμένων τυπικῶν σκηνῶν γεύματα, ὑποδοχή ξένου, θυσία, ἀναχώρηση πλοίου, μονομαχία, β) ἡ χρήση τυποποιημένων φράσεων, γ) ἡ ἐπανάληψη μέ τά ἵδια ἀκριβῶς λόγια ὀρισμένων διαταγῶν.

Οἱ ραψῳδοί εἶναι οἱ διάδοχοι τῶν ἀοιδῶν. Δέν τραγουδᾶνε πιά, ἄλλ' ἀπαγγέλλοντας κρατώντας στό δεξί τους χέρι ἔνα ραβδί. Δέν μποροῦμε νά

προσδιορίσουμε χρονικά πότε άντικατέστησαν τους άοιδούς. Φαίνεται πώς ή απαγγελία καθιερώθηκε σέ χρόνους μεταγενέστερους λόγω τῆς ἀνάγκης νά παρουσιάζονται στίς ἑορταστικές συγκεντρώσεις ποιήματα μέ μεγάλο μῆκος ἀπό ομάδα ἐκτελεστῶν.

Ο "Ομηρος ἄσκησε τό ἐπάγγελμα τοῦ ραψωδοῦ. Γιά τό πρόσωπό του δέν χέρουμε τίποτα ἄλλο, παρά μόνο πώς ἦταν "Ελληνας τῆς Ἰωνίας καί ἔζησε στή Σμύρνη ἡ τή Χίο, ὅπου καί δοξάστηκε.

Η θέση τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν στήν Ἑλληνική παιδεία

Τά δύο ὁμηρικά ἔπη, ἡ Ἰλιάδα καί ἡ Ὀδύσσεια, διαδόθηκαν πολύ νωρίς μέ τήν ἀπαγγελία πρῶτα καί τή γραφή ὑστερα, καί ἔγιναν ἀποδεκτά πανελληνίως ώς καλλιτεχνικά ὀριστονυργήματα. Ἀλλά, πέρα ἀπό τήν καλλιτεχνική ἀξία, γιά τους ἀρχαίους "Ελληνες τά ποιήματα αντά εἶχαν καί ἀξία ἑθνική καί θρησκευτική. Γιατί μέσα τους ἔκλειναν ὅλη τή γεμάτη αἷμα καί μεγαλεῖο ἱστορία τους, περιέγραφαν τους ἥρωες καί τή συμπεριφορά τους, εἰκόνιζαν τους θεούς τους. Γιά τους ἀρχαίους "Ελληνες τά ὁμηρικά ἔπη ἦταν ἡ βίβλος τους.

Οταν τόν στ' αἰώνα οἱ πόλεις ἀρχισαν νά ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἀγωγή τῶν πολιτῶν τους, τά ὁμηρικά ἔπη μπήκανε στό πρόγραμμα τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων, ὅπου οἱ ραψωδοὶ συναγωνίζονταν ποιός νά κάνει τήν καλύτερη ἐκτέλεση (Ἀθήνα-Συρακούσες). Τήν ἴδια ἐποχή τά ὁμηρικά κείμενα ἔγιναν σχολικό ἀνάγνωσμα καί ἀξίζει ἐδῶ νά σημειωθεῖ πώς ἀπό τότε ἡ διδασκαλία τους στά σχολεῖα ποτέ δέ σταμάτησε μέχρι σήμερα. Στίς ἀρχές τοῦ ε' αἰώνα π.Χ. τόση ἦταν ἡ διάδοση καί ἡ δημοτικότητα τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων σ' ὀλόκληρο τόν Ἑλληνικό κόσμο, πού ἔστησαν στήν Ὄλυμπία ἀνδριάντα τοῦ Ὁμήρου.

Η πνευματική ζωή τῆς χώρας διαμορφώνεται κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τοῦ Ὁμήρου. Οἱ τέχνες, καί ἰδιάτερα ἡ ἀγγειογραφία, ἀντλοῦν τά θέματά τους ἀπό τόν Ὁμηρο. Ἀπό τόν ἴδιο ποιητή εἶναι ἐπηρεασμένη βαθύτατα ὀλόκληρη ἡ μεθομηρική ποίηση — ἐπική, λυρική, τραγική — καί ὡς ἔνα σημεῖο καί ἡ πεζογραφία. Γι' αὐτή τήν καθοριστική ἐπίδραση τοῦ Ὁμήρου πάνω στή σκέψη καί τό χαρακτήρα τῶν Ἑλλήνων μιλοῦν δύο κορυφαῖοι πνευματικοί ἀνθρωποι τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὁ Πλάτωνας καί ὁ Αἰσχύλος. Ὁ δεύτερος παραδέχεται πώς οἱ τραγωδίες του εἶναι «τεμάχη τῶν

‘Ομήρου μεγάλων δείπνων» καί ὁ πρῶτος διακηρύσσει πώς «όλόκληρη τήν Ἑλλάδα ἔχει ἐκπαιδεύσει αὐτός ὁ ποιητής».

Στούς Ἀλεξανδρινούς χρόνους τά δόμηρικά κείμενα μελετήθηκαν συστηματικά ἀπό τούς φιλολόγους καὶ σχολιάστηκαν. Τότε ἔγινε καὶ ἡ διάρεσή τους σέ 24 κεφάλαια, πού ὅνομάστηκαν ραψωδίες. Κάθε ραψωδία τῆς Ὀδύσσειας χαρακτηρίστηκε μ' ἕνα μικρό γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου (α, β, γ... ω), ἐνῶ οἱ ραψωδίες τῆς Ἰλιάδας πῆραν κεφαλαῖα γράμματα (Α, Β, Γ... Ω).

Στή Ρώμη ἀργότερα τά δόμηρικά κείμενα ὅχι μόνο διδάσκονται στά σχολεῖα ἀπό τό πρωτότυπο, ἀλλά καὶ ἐπηρεάζουν ὅλη τή λογοτεχνική παραγωγή. Μνημονεύουμε τήν Αἰνειάδα τοῦ Βιργιλίου, ποίημα ἀντίστοιχο πρός τήν Ὀδύσσεια, πού πήρε μοναδική θέση στό δυτικό πολιτισμό. Ἀπό τήν ἀναγέννηση καὶ δᾶθε ἡ παρουσία τοῦ ‘Ομήρου’ ὅλα τά ἀνθρωπιστικά σχολεῖα θεωρεῖται ἀπαραίτητη.

Δομή καὶ περιεχόμενο τῆς Ὀδύσσειας

Ἡ Ὀδύσσεια, πού εἶναι τό δεύτερο καὶ τό νεώτερο δόμηρικό ἔπος, ἔχει ώς θέμα τής ἔνα οἰκογενειακό δράμα μέ τήν ἀκόλουθη σύνθεση: ἔνας πολεμιστής ὑστερα ἀπό μακρόχρονη ἀπουσία στά ζένα ἐπιστρέφει στήν πατρίδα, ὅπου βρίσκει τή γυναίκα του κυκλωμένη ἀπό μνηστῆρες πού κατατρώγουν τήν περιουσία καὶ ἀτιμάζουν τό σπίτι. Γίνεται ὁ ἀναγνωρισμός τῶν δύο συζύγων καί, μετά ἀπό σκληρό ἀγώνα ἐξοντώσεως ὅλων τῶν μνηστήρων, πραγματοποιεῖται ἡ ἀποκατάσταση τοῦ ζεύγους στήν οἰκογενειακή ἑστία. Ὁ κεντρικός αὐτός θεματικός πυρήνας τοῦ ἔπους συμπληρώνεται α) μέ ὑλικό παρμένο ἀπό τόν κύκλο τῶν «νόστων», δηλαδή τῶν θρύλων πού σχετίζονταν μέ τήν ἐπάνοδο τῶν ἥρώων τῆς Τρωικῆς ἐκστρατείας στήν πατρική γῆ καὶ β) μέ περιπέτειες καί ναυτικούς μύθους, οἱ ὅποιοι ἀφθονοῦσαν στήν Ἑλλάδα τότε καὶ ιδιαίτερα στήν Κρήτη. Διακρίνουμε δηλαδή στό ὑλικό τῆς Ὀδύσσειας τρία στοιχεῖα: μιά μωβιστορία τοῦ ξενιτεμένου, τούς νόστους τῶν ἥρώων, φανταστικές διηγήσεις καὶ μύθους.

“Ολο αὐτό τό ὑλικό εἶναι συγκεντρωμένο στερεά γύρω ἀπό τόν κεντρικό ἥρωα (ἀνάζητηση-νόστος) ἔτσι, ὥστε νά ἔχασφαλίζεται ἡ συνοχή τοῦ μύθου. Αὐτό ἔχει ώς ἀποτέλεσμα νά διατηρεῖται ἀμείωτο τό ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκροατῆ-ἀναγνώστη.

Ἡ δράση στήν Ὀδύσσεια συμπυκνώνεται μέσα σέ σαράντα ήμέρες,

ένως οἱ περιπλανήσεις τοῦ ἥρωα ἀπλώνονται σέ δέκα χρόνια. Θεματικά τά
ἰστορούμενα ὁργανώνονται σέ τρεῖς κύκλους χρόνουν. Ὁ πρῶτος κύκλος
περιέχει τά ἐπεισόδια τῶν δύο πρώτων χρόνων, ἀπό τὴν Τροία μέχρι τὴν
Θρινακια· ὁ δεύτερος κύκλος περιέχει ὅσα συμβαίνουν στό νησί τῆς Κα-
λυψῶς στά ὀκτώ ἐπόμενα χρόνια παρά σαράντα ἡμέρες· ὁ τρίτος κύκλος
περιέχει τά γεγονότα ἀπό τό νησί τῆς Καλυψῶς ὡς τὴν Ἰθάκη καί κρα-
τάει σαράντα ἡμέρες.

Ο ποιητής τῆς Ὀδύσσειας ἀνέτρεψε τή χρονογραφική αὐτή σειρά, πού
παρουσιάζουν οἱ κύκλοι, καί κάνοντας ἐπανάσταση στή δομή ὑπέταξε τό
ποιητικό παρελθόν στό ποιητικό παρόν, δηλαδή ἔμπασε τόν πρῶτο καί
τό δεύτερο κύκλο μέσα στόν τρίτο. Τά δέκα χρόνια παρά σαράντα ἡμέρες
ἐγκιβωτίστηκαν μέσα σ' αὐτές τίς σαράντα ἡμέρες. Ἔτσι ἀπό τόν ποιητή
δίνονται μόνο οἱ τελευταῖες περιπέτειες τοῦ ἥρωα, πού ἀπαρτίζουν τόν
τρίτο κύκλο, ἐνώ τίς προηγούμενες περιπέτειες παρουσιάζει μόνος τού ὁ
Ὀδυσσέας μπρός στή συγκέντρωση τῶν Φαιάκων στό ἀνάκτορο τοῦ
Ἀλκίνοον.

Τό περιεχόμενο τῆς Ὀδύσσειας είναι στά κύρια ση-
μεῖα τον ἀπλό καί χωρίζεται σέ τρία μέρη. Κάθε μέρος ἔχει ἕνα κεντρικό
θέμα, γύρω ἀπό τό ὄποιο πλέκεται ἕνα σύνολο ἀπό περιπέτειες καί ἐπει-
σόδια. Τό πρῶτο κεντρικό θέμα είναι ἡ ἀποδημία τοῦ Τηλέμαχον, τό δεύ-
τero θέμα είναι οἱ περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσέα, τό τρίτο θέμα είναι ἡ
ἐκδίκηση τοῦ Ὀδυσσέα.

α) Τη λεμάχεια (α-δ): Ὁ Ὀδυσσέας γυρίζοντας ἀπό τὴν
Τροία στήν Ἰθάκη συνάντησε ἐμπόδια καί είχε περιπέτειες. Κάποτε ἔφθα-
σε στό νησί τῆς Καλυψῶς, ἡ ὁποία γιά πολλά χρόνια δέν τόν ἄφηνε νά
γυρίσει στήν πατρίδα τού. Στό διάστημα αὐτό πολλοί μνηστῆρες, πιστεύον-
τας ὅτι χάθηκε πιά ὁριστικά ὁ Ὀδυσσέας, ζητοῦν σέ γάμο τήν Πηνελόπη
καί κατατρώγουν τή βασιλική περιουσία. Ὁ γιός τοῦ Ὀδυσσέα Τηλέμαχος
στενοχωρημένος ἀπ' ὅσα συμβαίνουν στό σπίτι του βγαίνει, μέ τή συμβουλή
τῆς Ἀθηνᾶς, σέ ταξίδι ἀναζητήσεως πληροφοριῶν. Πρῶτα πηγαίνει στήν
Πύλο, ἔπειτα στή Σπάρτη, ὅπου μαθαίνει πώς ὁ πατέρας του ζεῖ.

β) Περιπλανήσεις Ὀδυσσέα (ε-μ): Οἱ θεοί δίνουν ἐν-
τολή στήν Καλυψών ἀρήσει τόν ἥρωα ἐλεύθερο, ὥστε νά γυρίσει στήν
πατρίδα τον. Στήν ἀρχή ταξιδεύει μέ σχεδίᾳ ἔπειτα ναναγεῖ καί τά κύματα
τόν βγάζουν στό νησί τῶν Φαιάκων. Ἐκεῖ γίνεται δεκτός μέ φιλόξενην

διάθεση. Στό ἀνάκτορο τοῦ βασιλιᾶ Ἀλκίνουον διηγεῖται ὁ ναναγός τίς δεκάχρονες περιπέτειές του Κίκονες, Λωτοφάγοι, Κύκλωπες, Αἴολος, Κίρκη, Κιμμέριοι, Σειρῆνες, Σκύλλα, Χάρυβδη, Ἡλιος, Καλυψώ.

γ) Ἐκ δίκη ση τοῦ Ὁδυσσέα (ν-ω): Οἱ Φαιάκες μέ δικό τους πλοϊο στέλλουν τὸν Ὁδυσσέα στὴν Ἰθάκη, ὅπου μεταμορφωμένος σὲ ἐπαίτη γίνεται δεκτός ἀπό τὸ χοιροβοσκό Εῦμαιο. Ἀναγνωρίζεται ἀπό τὸ γιό του Τηλέμαχο, πού ἐπιστρέφει ἀπό τὴν Σπάρτη, καὶ καταστρώνουν μαζὶ σχέδιο ἔξοντώσεως τῶν μνηστήρων. Ὁ ἥρωας μέ τὴ βοήθεια τοῦ Τηλέμαχον, τοῦ χοιροβοσκοῦ Εῦμαιον καὶ τοῦ βουκόλου Φιλοίτιου θανάτωνει ὅλους τοὺς μνηστῆρες. Ἡ ἀναγνώριση Ὁδυσσέα-Πηνελόπης εἶναι τὸ εὐτυχισμένο τέλος τῆς μεγάλης περιπέτειας πού λέγεται Ὁδύσσεια.

"Εστι τοῦ το Ἀργείου
μά δὲν τοῦ γεριστού.
ζὶ Τότε" είπε ή φοβούσα
«Πλατέρα μάς, νοθεία
ναι, έκεινης θρήκης
κι οτσι κακός δράκος.
Μά έμενα σ' ορθότοπο
ΟΣ χρόνα πλαρυγγό²
σ' ένα γαλακτωράδιο
κολιθίστρο, ζεγήστρο
ή θεραπέρα πασλό³
τὸ βαθὺς κατε θεά,
τούτην την πατέραν.

Παράσταση Μούσας·
ἀττική ἀγγειογραφία.

Τόν ἄντρα¹ τὸν πολύτροπο² πέξ μου, θεά³, πού χρόνια
παράδερνε⁴, σάν πάτησε τῆς Τροίας τ' ἄγιο κάστρο,
κι ἀνθρώπων γνώρισε πολλῶν τούς τόπους καὶ τή γνώμη
κι ἔπαθε πλήθος συμφορές στά πέλαγα, ζητώντας
πῶς στήν πατρίδα του ἀβλαβίος νά πάει μέ τούς συντρόφους. 5
Μά κι ἔτσι αὐτούς δέ γλίτωσε, μ' ὅσο καημό καί ἂν εῖχε.
Γιατί μονάχοι χάθηκαν ἀπό δικό τους κρίμα,
οἵ ἀσεβοι, πού φάγαν τ' Οὐρανοδρόμου Ἡλιού
τά βόδια καὶ τούς στέρησε τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα.
Πέξ τα ἀπό κάπου⁵ καὶ σέ μᾶς, θεά, τοῦ Δία κόρη. 10

"Ολοί, δσοι τότε ξέφυγαν τό μαῦρο χάρο, πήγαν
στά σπίτια τους, ἀπό γιαλούς καὶ μάχες γλιτωμένοι.

1. Ἐννοεῖ τὸν 'Οδυσσέα. 2. πολύτροπος: αὐτός πού ξέρει πολλούς τρόπους, πολυμήχανος. 3. Πρόκειται γιά τή Μούσα τῆς ήρωϊκης ποιήσεως: δές καὶ ω 59. 4. παραδέρνων: βασανίζομαι, ταλαιπωρούμαι. 5. 'Ο ποιητής ζητᾶ ἀπό τή θεά Μούσα νά τόν βοηθήσει ν' ἀρχίσει τή διήγηση ἀπό' δποιο σημεῖο αὐτή θέλει.

Κι αὐτόν μονάχα πόκλαιγε πατρίδα καὶ γυναίκα
τὸν κράτες λατρευτή θεά, ἡ Καλυψώ¹ ἡ νεράιδα,
μέσα σέ κουφωτή σπηλιά, γιὰ νά τὸν κάμει ταίρι.

Τέλος, σάν ἔφτασε ὁ καιρός στό γύρισμα τῶν χρόνων,
τότε τοῦ κλώσανε² οἱ θεοί στό Θιάκι νά γυρίσει,
μά μήτε ἐκεῖ δέν τοῦ λειψαν στό σπίτι του οἱ ἀγῶνες³
μές στούς δικούς του. Κι οἱ θεοί τὸν συμπονοῦσαν ὅλοι
ἐκτός τοῦ Ποσειδώνα. Αὐτός μονάχα τοῦ Δυστέα
πάθος τοῦ κράτες ἄσβηστο πρίν φτάσει στήν πατρίδα.

Μά ἐκεῖνος στούς ἀπόμακρους τούς Αἰθιόπους πῆγε,
πού χωρισμένοι κατοικοῦν, στήν ἄκρη, χώρια ἀπ' ὄλους,
ἄλλοι κατά τό ἡλιόβγαλμα, στό ἡλιοβασίλεμα ἄλλοι,
πλούσια νά λάβει προσφορά σέ βόδια καὶ κριάρια.
Ἐκατσε ἐκεῖ καὶ χαίρονταν μέ τή θυσία, κι οἱ ἄλλοι
θεοί ἥτσον ὅλοι μαζωχτοί στοῦ Δία τό παλάτι.

Κι ἄρχισε πρῶτος τῶν θεῶν κι ἀνθρώπων ὁ πατέρας·
γιατί ἔβαλε τόν ἄψεγο⁴ τόν Αἴγισθο⁵ στό νοῦ του,
πού σκότωσε ὁ κοσμάκουστος Ὁρέστης τ' Ἀγαμέμνου.
Κι ἔτσι εἶπε στούς λοιπούς θεούς στό νοῦ του φέρνοντάς τον·

«὾, κρίμα ἀλήθεια, οἱ ἄνθρωποι μέ τούς θεούς νά τά χουν,
γιατί θαρροῦν πώς ἀπό μᾶς οἱ συμφορές τούς βρίσκουν,
ἐνῶ παθαίνουν μόνοι τους ἀπ' ἀσυλλογισιά τους,

χωρίς νά φταιεί ἡ μοίρα τους. "Οπως καὶ τώρα, δίχως
νά 'ναι γραφτό του, ὁ Αἴγισθος πῆρε τοῦ γιοῦ τ' Ἀτρέα
τό ταίρι, κι ὅταν γύρισε κι ἐκεῖνος στήν πατρίδα,
τόν σκότωσε, κι ἂς ἤξερε τί χάρος θά τόν λάχει,
ἀφοῦ τό φτεροφόρο Ἐρμῆ στείλαμε πρίν καὶ τοῦ πε,
νά μήν τοῦ πάρει τή ζωή, τό ταίρι του ν' ἀφήσει,
γιατί θά φτάσει ἡ ἐκδίκηση τ' Ἀτρείδη⁶ ἀπ' τόν Ὁρέστη,
σάν μεγαλώσει καὶ ποθεῖ νά φτάσει στήν πατρίδα.

1. Θυγατέρα τοῦ Ἀτλαντα, πού κατοικοῦσε στή νῆσο 'Ογυγία· δές καὶ α 52. 2. κλώθω· μεταφ. καθορίζω. 3. Είναι οἱ ἀγῶνες μέ τούς μνηστήρες. 4. ἄψεγάδιαστος, εὐγενής· πρόκειται γιά τίτλο κοινωνικό. 5. ξάδερφος τοῦ Ἀγαμέμνονα. 6. 'Ο γιός τοῦ Ἀτρέα, δηλαδή ὁ Ἀγαμέμνονας.

“Ετσι τοῦ τά ἡλεγε ὁ Ἐρμῆς ποθώντας τό καλό του, μά δέν τοῦ γύρισε τό νοῦ. Τώρα τά πλέρωσε ὅλα».

Τότ’ ἔτσι ή φωτοστάλαχτη¹ τ’ ἀπάντησε ή Παλλάδα: 45
 «Πατέρα μας, τοῦ Κρόνου γιέ, τῶν ἐπουράνιων πρῶτε, ναί, ἐκεῖνος βρῆκε θάνατο πού τοῦ ἑρπετε νά λάβει, κι ἔτσι κάθε ἄλλος ἃς χαθεὶ πού τέτοια κατορθώνει. Μά ἐμένα σχίζεται ή καρδιά γά τό θεϊκό² Δυσσέα, 50
 πού χρόνια ἀλάργα ἀπ’ τούς δικούς φαρμάκια πίνει ό ἔρμος, σ’ ἔνα γιαλόκλειστο³ νησί, στή μέση τοῦ πελάγου, πολύδεντρο, ὅπου μιά θεά τήν κατοικιά της ἔχει, 55
 ἡ θυγατέρα τοῦ Ἀτλαντα, πού ξέρει ό διαστρεμμένος⁴ τό βάθος κάθε θάλασσας καί μόνος του σηκώνεις τούς ψηλούς στύλους πού σέ δυό γῇ κι οὐρανό χωρίζουν. 60
 ‘Η κόρη ἐκείνου τόν κρατᾶ τό δόλιο, κι ἃς λυπᾶται, κι δῆλο μέ τά μαργιόλικα καί τά γλυκά της λόγια νύχτα καί μέρα τόν πλανᾶ τό Θιάκι νά ξεχάσει. Μά ό Δυσσέας καί καπνό ποθεῖ νά ίδει ἀπ’ ἀγνάντια νά βγαίνει ἀπ’ τήν πατρίδα του ψηλά κι ἃς ξεψυχήσει. 65
 Κι ἄχ, μήτε ἐσένα δέ λυγάει, Ὁλύμπιε, ή καρδιά σου. Μήπως δέ σέ καλόπιανε στ’ ἀργίτικα καράβια κοντά ό Δυσσέας, στήν πλατιά τήν Τροία, μέ θυσίες; 70
 “Ετσι λοιπόν τί κάκιωσες μαζί του τώρα, Δία;» 75
 Κι ό Δίας τῆς ἀπάντησε ό συγγεφοσυνάχτης⁵. 80
 Παιδί μου, πῶς σου ξέφυγαν τά λόγια αὐτά ἀπ’ τό στόμα; 85
 Πῶς νά ξεχάσω τό θεϊκό Δυσσέα δίχως λόγο, πού δέν τόν φτάνει ἄλλος κανείς στή γνώση, καί θυσίες πρόσφερε πλήθος στούς θεούς πού κατοικοῦν στά οὐράνια; 90
 Μόν’ ἔνα πάθος ἀσβηστο κρατάει ό Κοσμοσείστης⁶, μαζί του γιά τόν Κύκλωπα, πού τοῦ ἔβγαλε τό μάτι⁷, τό γιό του τόν Πολύφημο πόχει τήν πρώτη ἀξία

1. Ἐπίθετο τῆς Ἀθηνᾶς: δές καί α 82, γ 25. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν γλαυκόματη. 2. Οι ἥρωες είχαν θεία καταγωγή. 3. κυκλωμένο ἀπό θάλασσα. 4. κακόγνωμος. 5. Τιμωρήθηκε ἀπό τό Δία νά ύποβαστάζει τούς κίονες, πού χωρίζουν τόν οὐρανό ἀπό τή γῆ. 6. ἐπίθετο τοῦ Δία. 7. ἐπίθετο τοῦ Ποσειδώνα. Οι παλαιοί νόμιζαν πώς ή γῆ είναι δίσκος πού ἐπιπλέει καί σείεται μέ τήν κίνηση τῶν ὑδάτων. 8. δές καί 1384.

στούς Κύκλωπες¹. Ἡ Θόωσα τόν ἔκαμε ἡ νεράιδα,
κόρη τοῦ Φόρκυνα, ἄρχοντα τοῦ ἀστέρευτου πελάγου,
σέ μιά σπηλιά, σάν πλάγιασε σιμά στόν Ποσειδώνα.
Γι' αὐτό ἀπό τότε δὲ Σαλευτής τοῦ κόσμου, ἀπ' τὴν πατρίδα
ἀλάργα² τὸ Δυσσέα τραβᾶ, μά δέν τόν θανατώνει.
Μόν' ἂς σκεφτοῦμε δῆλοι οἱ λοιποὶ θεοί πᾶς θά γυρίσει.
Θ' ἀφήσει πιά τὸ πάθος του γι' αὐτόν ὁ Ποσειδώνας,
γιατί μονάχος δέν μπορεῖ, στούς ἀθανάτους δῆλους
ἐνάντια, νά φιλονικᾶ χωρίς τό θέλημά τους».

Τότε ἔτσι ἡ λιοπερίχυτη τ' ἀπάντησε ἡ Παλλάδα:
 «Πατέρας μας, τοῦ Κρόνου γιέ, τῶν ἐπουράνιων πρῶτες³,
ἄν στούς μακαριστούς θεούς αὐτό πιά τώρα ἀρέσει
στό σπίτι του δὲ βαθύγνωμος⁴ Δυσσέας νά γυρίσει,
τότε τό φτεροφόρο Ἐρμῆς νά στείλουμε τόν Κράχτη⁵
στῆς Ὁγυγίας⁶ τό νησί τρεχάτος νά μηνύσει
στή νύφη τή λαμπρόμαλλη τήν ἄσειστη βουλή μας,
πῶς θά γυρίσει ὁ τολμηρός Δυσσέας στήν πατρίδα.
 Ἐγώ δῆμως τόν Τηλέμαχο θά πάω νά βρῶ στό Θιάκι,
θάρρος νά βάλω πιό πολύ καί τόλμη στήν καρδιά του,
τούς παινεμένους Ἀχαιούς σέ σύνοδο⁷ νά κράξει,
καί στούς μνηστῆρες νά τούς πεῖ νά φύγουν πιά, πού χρόνια
τοῦ σφάζουν κοπαδίσια ἀρνιά καί τραχηλάτα βόδια.
 νά πάει στή Σπάρτη θά τοῦ πῶ καί στήν πλατιά τήν Πύλο
κάπου γιά τοῦ πατέρα του τό γυρισμό νά μάθει,
κι ἔτσι στόν κόσμο ἀθάνατο νά μείνει τ' ὄνομά του».

Εἶπε κι ἀμέσως ἔδεσε στά πόδια τά σαντάλια,
χρυσά κι αιώνια, πού μαζί μέ τήν πνοή τοῦ ἀνέμου
παντοῦ, σέ ἀτέλειωτες στεριές καί πέλαγα τήν πᾶνε.
Κι ἄδραξε τό μεγάλο της πολεμικό κοντάρι
βαρύ, γερό, μέ κοφτερή μπροστά χαλκένια⁸ μύτη,

1. Ἡ κατοικία τους δρίζεται κάπου στήν Ἰταλία. 2. μακριά. 3. τυπική φράση δέξ καί α 45. 4. γνωστικός. 5. ἀγγελιοφόρος τῶν θεῶν. Στήν Ἰλιάδα οἱ θεοί χρησιμοποιοῦνται γιά τό ἔργο αὐτό τήν Ἱριδα. 6. Τοποθετεῖται κάπου στή δυτ. Μεσόγειο καί ἀπέχει 18 ἡμέρες ταξίδι ἀπό τήν Κέρκυρα δές καί ε 289. 7. συγκέντρωση: ἄρχ. ἀγορά. 8. Τά γεγονότα τοποθετοῦνται στά τελευταία χρόνια τῆς ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού σάν τό σείνει, παραλεῖ¹ τῶν μαχητῶν τούς λόχους, ^{καὶ νῆστος ἡμέρας} ὅσους ἡ κόρη δόχτρεύεται τοῦ ἀνίκητου πατέρα.² Οὐδέποτε μᾶλλον τούτη 105
Χύθηκε τότε ἀπ' τὴν κορφῇ τῆς Ὄλυμπίσια κάτω ^{νῆστος ἡμέρας} τούτης τούτης
κι εὐτύς στὸ Θιάκι βρέθηκε καὶ στοῦ Δυσσέα ἐστάθη³ ^{οὐφραγίδος} τά πρωτοπόρτια, στῆς αὐλῆς ἀπάνω τὸ κατώφλι,^{τούτης — χειρονομήτρας}
κρατώντας τὸ χαλκόδετο κοντάρι τῆς στὸ χέρι, ^{τούτης ἡμέρας} παρόμοια μέ τὸν ἀρχηγό τῶν Ταφιωτῶν⁴, τὸ Μέντη.^{τούτης ἡμέρας}
Τούς φαντασμένους βρῆκε ἑκεῖ μνηστῆρες πού στίς πόρτες^{τούτης ἡμέρας} 110
μπροστά τὸ ζάρι παιζανε, τὴν ὥρα νά σκοτώνουν, ^{τούτης ἡμέρας} ἀράδα ἀπάνω σέ βοδιῶν τομάρια καθισμένοι,^{τούτης ἡμέρας} πού χαν σφαγμένα μόνοι τους. Κι οἱ παραγιοί κι οἱ κράχτες⁵ ^{τούτης ἡμέρας}
ἄλλοι κρασί νερώνανε γι' αὐτοὺς μές στὰ κροντήρια⁶, ^{τούτης ἡμέρας} κι ἄλλοι, μέ τὰ πολύτρυπα σφουγγάρια, τά τραπέζια ^{τούτης ἡμέρας} 115
καθάριζαν καὶ τά 'στρωναν, κι ἄλλοι ἔκοβαν τὸ κρέας.^{τούτης ἡμέρας}

Πρῶτος ὁ θεοπρόσωπος⁷ Τηλέμαχος τήν εἶδε.
Κάθονταν μέ βαριά καρδιά στὸν κύκλῳ τῶν μνηστήρων ^{τούτης ἡμέρας} τούτῳ τῷ ΙΧ
κι ὁ νοῦς του συλλογίζονταν τὸν ἀκριβό γονιό του, ^{τούτης ἡμέρας} νά ^{τούτης} 120
νά ῥθει ἀπό κάπου σπίτι του νά διώξει τούς μνηστῆρες ^{τούτους} τούτῳ τῷ ΙΧ
καὶ τήν ἀρχή στὰ χέρια του νά πάρει καὶ τό βιός του. ^{τούτης ἡμέρας}
Σάν τέτοια ἑκεῖ πού κάθονταν μαζί τους συλλογιοῦνταν ^{τούτῳ τῷ ΙΧ} τούτῳ τῷ ΙΧ
κι ἀντίκρυσε τήν Ἀθηνᾶ. Στήν πόρτα ὀλόσιτα τρέχει, ^{τούτῳ τῷ ΙΧ} σάν τακά τῷ
γιατὶ τοῦ φάνηκε βαρύν νά στέκει ἀπ' ὥρα ὁ ξένος. ^{τούτης ἡμέρας}
Κοντά του πάει καὶ στάθηκε καὶ τοῦ ἀπιασε τό χέρι, ^{τούτῳ τῷ ΙΧ} 125
τοῦ πῆρε καὶ τό χάλκινο κοντάρι πού κρατοῦσε,
κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τοῦ μίλησε καὶ τοῦ 'πε· ^{τούτῳ τῷ ΙΧ}
«Ὦ ξένε, καλῶς ὅρισες. Τό σπίτι μας δικό σου, ^{τούτῳ τῷ ΙΧ} τούτῳ τῷ ΙΧ
κι ὅταν δειπνήσεις ἔπειτα λές τήν ἀνάγκη πόχεις».^{τούτῳ τῷ ΙΧ}

Εἶπε, καὶ κίνησε μπροστά κι ἡ Ἀθηνᾶ ἀκλονθοῦσε. ^{τούτῳ τῷ ΙΧ} 130
Κι ὅταν ἀμέσως μπήκανε μές στὸ ψηλὸ παλάτι, ^{τούτῳ τῷ ΙΧ} τούτῳ τῷ ΙΧ
σταίνει ὁ Τηλέμαχος κοντά στό στύλο τό κοντάρι,^{τούτῳ τῷ ΙΧ}

1. παραλύει, φοβίζει. 2. κάτοικοι τῆς Τάφου, νησιοῦ πού βρίσκεται κοντά στή Λευκάδα· ἔακουστοι ἐμποροί. 3. κήρυκες. 4. ἀγγεῖα ἀναμείξεως οἰνου καὶ νεροῦ ἀρχ. κρατῆρες. 5. Οἱ ἥρωες εἶχαν θεία καταγωγή καὶ γι' αὐτό ἦταν θεόμορφοι. 6. Εἶναι συνέπεια τῆς φιλόξενης διαθέσεως.

μές στήν διμορφοσκάλιστη κονταροθήκη, πού 'χε ^{παντελό} ότι νάδιο θα
κι ἄλλα κοντάρια ἔκει πολλά τοῦ τολμηροῦ Δυσσέα, πρόσθια ἡ μοσχό¹³⁵
κι ὁδήγησε τήν Ἀθηνᾶ σ' ἔνα θρονί νά κάτσει,
διμορφο, ψιλοδούλευτο¹ — λινό σεντόνι κάτω
ἀπλώνοντας — πού 'χε σκαμνί γιά ν' ἀκουμποῦν τά πόδια.
Κοντά της ἔβαλε σκαμνί κι ὁ ἴδιος σκαλισμένο,
ἄπ' τούς μνηστῆρες χωριστά νά μήν πλαντάξει² δ ἔνος ^{ποιημάδων}
μέ τόν πολύ τους θόρυβο καί τό φαι μπουχτήσει³, ^{παναροτνόν} 140
πού τούς χωριάτες⁴ ἔσμιξε, καί νά μπορέσει ἀκόμα
γιά τόν ξενιτεμένο του πατέρα νά ρωτήσει.

Μιά παρακόρη μέ χρυσό πεντάμορφο λαγήνι⁵ ^{παντελό} νερό
νερό τούς χύνει νά νιφτοῦν σέ μιά ἀργυρή λεκάνη,
κι ἐμπρός, τοῦ μάκρου, σκαλιστό τούς ἔστρωσε τραπέζι. ^{παντελό} 145

Ψωμιά τούς ἔφερε ἔπειτα καί ἡ σεβαστή οἰκονόμα⁶ ^{παντελό}
κι ἄλλα προσφάγια πληθερά, μετά χαρᾶς ὅ, τι είχε. ^{παντελό}
Κι ὁ σιτιστής λογῆς ψητά, σηκώνοντας σέ δίσκους, ^{παντελό} 150
τούς ἔφερε κι ὀλόχρυσα⁷ τούς ἔβαλε ποτήρια,
κι ὁ κεραστής νοιαζόντανε συχνά καί τούς κερνούσε.

Μπήκανε κι οἱ περήφανοι⁸ μνηστῆρες, κι ὅλοι ἀράδια ^{πάντα} τῆς ^{παντελό}
πῆγαν ἀμέσως στά θρονιά καί στά σκαμνιά νά κάτσουν. ^{παντελό}
Κι ἔκει νερό τούς ἔχυναν στά χέρια τους οἱ κράχτες, ^{παντελό} 155
καί σέ πανέρια τά ψωμιά οἱ σκλάβες κουβαλοῦσαν,
κι οἱ νιοί ως τά χείλια μέ πιοτό γεμίζαν τά κροντήρια.

Κι αὐτοί στά ἔτοιμα ἀπλωναν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.
Κι ὅταν πιά τέλος χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,
στό νοῦ τους ἔβαλαν χορό ν' ἀρχίσουν καί τραγούδι,
πού 'ναι στολίδια τοῦ γλεντιοῦ. Καί τή γλυκιά κιθάρα ^{παντελό} 160
ό κράχτης πήγε κι ἔβαλε στά χέρια τοῦ Φημίου⁹, ^{παντελό} τῶν μνηστήρων.
Κι ἐνῶ τήν ταίριαζε διμορφο ν' ἀρχίσει ἔνα τραγούδι,

1. τεχνουργημένο μέ λεπτή ἐργασία. 2. πλαντάξω στενοχωροῦμαι. 3. μπουχτίζω· παραχορταίνω, μεταφ. ἀγδιάζω. 4. ὑπερφίαλοι, καυχησιάρηδες, ξιπασμένοι. 5. δοχεῖο νεροῦ. 6. είναι ἡ κελάρισσα. 7. Στίς ἀνασκαφές σέ Μυκηναϊκούς τάφους βρέθηκαν χρυσά ποτήρια. 8. θρασεῖς, ἀναιδεῖς: δές καί α 141. 9. ἀιοιδός στήν Ίδακη. Οἱ ἀιοιδοὶ συνήθως ἔμεναν στά ἀνάκτορα καί είχαν μεγάλη ὑπόληψη μέσα στήν κοινωνία, γιατί τούς θεωροῦσαν θεόπνευστους. Ἡ παράδοση τούς θέλει Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔτσι ἔλεγε ὁ Τηλέμαχος στήν Ἀθηνᾶ, κοντά της
σκύβοντας τό κεφάλι του, νά μήν ἀκούσουν ἄλλοι·
«Καλέ μου ξένε, κάτι τι θά πῶ καὶ μή θυμώσεις·
νά γιά τί νοιάζουνται ὅλοι αὐτοί, κιθάρα καὶ τραγούδι,
χαρά τους πού τό ξένο βιός¹ ἀπλέρωτο ἔτσι τρῶνε
ἀνθρώπου πού στίς ἐρημιές σαπίζουν σκορπισμένα
τά κόκκαλά του ἀπ' τή βροχή, γιά τά κυλάει τό κύμα
στή θάλασσα. Κι ἂν ἄξαφνα τόν ἔβλεπαν στό Θιάκι²
νά φτάσει, θά 'θελαν φτερά στά πόδια κάλλιο νά χουν
παρά τοῦ κόσμου τ' ἀγαθά, χρυσάφι καὶ στολίδια.

Μά τώρα ἐκεῖνος χάθηκε πικρά, κι οὔτε ἄλλη μένει
γιά μᾶς ἐλπίδα, ἂν καὶ πολλοί πώς θά γυρίσει λένε.
«Ἄχ, πάει, γιά πάντα χάθηκε τοῦ γυρισμοῦ του ἡ μέρα.

Μόν' ἔλα πές μου τώρα αὐτό καὶ τήν ἀλήθεια μῆλα.

Ποιός εἶσαι; Ποιός ὁ τόπος σου; Ποῦ κάθονται οἱ γονιοί σου;
Μέ τί καράβι ἥρθες ἐδῶ; Πῶς σ' ἔφεραν οἱ ναῦτες
στό Θιάκι; Ποιά παινεύονταν² πώς ἦταν παλικάρια;

Γιατί θαρρῶ περπατηχτός στό Θιάκι πώς δέν ἥρθες.

Καὶ τοῦτο ξήγα μου σωστά καλά νά καταλάβω,
ἄν εἶσαι φίλος πατρικός καὶ³ τώρα μόλις ἥρθες.
Γιατί πολλοί στό σπίτι μας ξένοι μᾶς ἥρθαν κι ἄλλοι,
γιατί ἦταν κι ὁ πατέρας μου μέ κόσμο γνωρισμένος».

Τότ' ἔτσι ἡ φωτοστάλαχτη τ'⁴ ἀπάντησε ἡ Παλλάδα⁴.
«Μετά χαρᾶς σου ἐγώ ὅλα αὐτά θά σου τά πῶ δπως εἶναι.

Ο Μέντης τ'⁵ Ἀγχιάλου ὁ γιός παινεύομαι πώς εἴμαι
καὶ τοὺς Ταφιδτες κυβερνῶ τοὺς θαλασσοθρεμμένους
τώρα, καὶ πάω σ' ἄλλογλωσσους ἀνθρώπους, στήν Τεμέση⁶,
τή θάλασσα ἀρμενίζοντας, χαλκό νά πάρω ἐκεῖθε⁶.

Μακριά ἀπ' τήν πόλη τό γοργό καράβι σύραμε δέξω,
κάτω ἀπ' τό δασωμένο Νηό⁷, στοῦ Ρείθρου⁸ τό λιμάνι.

τυφλούς. 10. Αὐτό προετοιμάζει τήν ἔξαίρεση τοῦ Φήμιου ἀπό τή σφαγή· δές και χ 333.

1. περιουσία. 2. ισχυρίζομαι. 3. η τώρα γιά πρώτη φορά ἔρχεσαι. 4. προσωνυμία τῆς Ἀθηνᾶς. 5. Ισως πρόκειται γιά τήν Ταμασσό στήν Κύπρο μέ τά φημισμένα δρυχεῖα χαλκοῦ. 6. Τό ἐμπόριο στηρίζεται στήν ἀνταλλαγή τῶν ἀγαθῶν:

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Είμαστε φίλοι πατρικοί κι οι δυό μας ἀπό πρῶτα, κι ἄν πᾶς στό γερομαχητή Λαέρτη¹ ρώτησέ του, πού λένε πώς δέν ἔρχεται στή χώρα πιά ποτέ του, μόν' ζεῖ μακριά στήν ἔξοχή μέ πίκρες καί φαρμάκια, μαζί μέ μιά γερόντισσα δούλα, πού τό τραπέζι τοῦ στρώνει καί φαῖ κρασί τοῦ βάζει, ὅταν τοῦ κόψει τά γόνατά του ἡ κούραση, τήν ώρα πού ἀνεβαίνει σέρνοντας πάνω σέ κορφές ἀμπελοφυτεμένες.

Κι ἥρθα γιατί μοῦ λέγανε πώς γύρισε ὁ Δυσσέας, μά νά, οι ἀθάνατοι θεοί τό δρόμο τοῦ ἐμποδίζουν.

Γιατί δέν πέθανε ὁ θεϊκός Δυσσέας, δχι ἀκόμα, μόν' κάπου ζεῖ στῆς θάλασσας τά πλάτια ἀποκλεισμένος, σ' ἔνα ἀφροκύκλωτο νησί² κι ἐκεὶ τόν ἐμποδίζουν ἄντρες κακοί κι ἀνήμεροι, θέλει δέ θέλει ἐκεῖνος.

Μά θά σοῦ προφητέψω³ ἐγώ, καθώς μέσα στό νοῦ μου μοῦ δίνουν φώτιση οἱ θεοί κι σπως θαρρῶ θά γίνουν, κι ἀπό σημάδια ἃς μήν κρατῶ, προφήτης ἃς μήν είμαι.

'Αλάργα ἀπ' τήν πατρίδα του καιρό δέ θά 'ναι ἀκόμα, κι ἄν τό κορμί του μέ δεσμά τό δέσουν σιδερένια.

'Ως εἶναι πολυμήχανος, θά βρεῖ νά φύγει τρόπο.

Μόν' ἔλα πές μου τώρα αὐτό καί τήν ἀλήθεια μίλα ἂν είσαι τοῦ Δυσσέα γιός τόσο μεγάλο ἀγόρι.

Πολύ τοῦ μοιάζεις⁴ στ' ὅμορφο κεφάλι καί στά μάτια, γιατί συχνά ἀνταμώναμε πρίν φύγει γιά τήν Τροία, ὅπου πολλοί ξεκίνησαν τῶν Ἀργιτῶν οἱ πρῶτοι διπλαρχηγοί⁵ μέ τά βαθύα καράβια. Μά ἀπό τότε δέν είδα τό Δυσσέα πιά, μήτε καί μένα ἐκεῖνος».

Τότ' ἔτσι πάλε ὁ συνετός⁶ Τηλέμαχος τῆς εἰπε·

«Μετά χαρᾶς σου, ξένε, αὐτά θά σοῦ τά πᾶ ὅπως είναι. Γιός του πώς είμαι ή μάνα μου μοῦ λέει, μά ἐγώ δέν ξέρω,

δίνουν σίδερο — παίρνουν χαλκό. 7. βουνό στήν Ιθάκη. 8. τοπωνύμιο.

1. πατέρας τοῦ 'Οδυσσέα. 2. δές α 87. 3. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐδῶ ἀνοίγει κάποιες θυρίδες αἰσιοδοξίας. 4. Ἡ ἔξωτερη δόμοιότητα τοῦ Τηλέμαχου πρός τόν πατέρα του είναι μεγάλη δές καί δ 146, δ 154. 5. ἀρχηγοί. 6. γνωστικός.

γιατί κανείς τή φύτρα του δέν τή γνωρίζει ό ίδιος. Η μνήμη πάσης μέτρη
Μακάρι νά μουν γιός κι ἐγώ ἀνθρώπου εύτυχισμένου,
πού βρίσκουν τά γεράματα μές στά πολλά ἀγαθά του. 225
Μά τώρα ἀπ' τόν πιό δύστυχο πού βρέθηκε στόν κόσμο
μοῦ λένε πώς γεννήθηκα, γι' αὐτό σάν μ' ἔξετάζεις».

Τότ' ἔτσι ή λιοπερίχυτη¹ θεά Παλλάδα τοῦ 'πε·
«Δέ θά ξεγράψουν οἱ θεοί στό τέλος τή γενιά σου,
τέτοιον ἀφοῦ σέ γέννησε ή Πηνελόπη ἐσένα. 230
Μόν' ἔλα ξήγα μου κι αὐτό και τήν ἀλήθεια πές μου.
Αὐτός τί κόσμος; Τί φαγιά; Γιά ποιό σκοπό τά θέλεις;
Ξεφάντωση ἔχεις ή χαρές; Σάν ἔρανος² δέ μοιάζει.
Μοῦ φαίνονται στό σπίτι σου πώς ἥρθαν χαροκόποι³
κι ἀχόρταγα χαραμοτρῶν⁴, κι ἄν ἀνθρωπος μέ γνώση 235
ἔβλεπε αὐτές τους τίς πομπές⁵, θά ξάναβε ό θυμός του».

Τότε ἔτσι πάλε ό συνετός Τηλέμαχος τῆς εἶπε·
«Ξένε, γι' αὐτά σάν μέ ρωτᾶς, θά σου τά πῶν' ἀκούσεις.
Αὐτό τό σπίτι ἀρχοντικό κι εύτυχισμένο θά 'ταν,
ἀνίσως στήν πατρίδα του βρισκότανε ό Δυσσέας. 240
Μά ἀλλιῶς τό θέλανε οἱ θεοί ἀπό κακή των γνώμη,
πού μόνο ἐκεῖνον ἄφαντο τόν ἔκαμαν ἀπ' ὅλους.
Γιατί ἔτσι ἐγώ δέ θά 'κλαιγα τό θάνατό του τόσο,
μές στό στρατό του ἄν ἔχανε στήν Τροία τή ζωή του
ή, σάν ἀπόσωσε ή σφαγή, στά χέρια τῶν δικῶν του. 245
Τότε οἱ Παναχαιοί⁶ ψηλό θά τοῦ 'σταιναν μνημούρι
καὶ δόξα⁷ πίσω θ' ἄφηνε μεγάλη στό παιδί του.
Μά τώρα αὐτόν ἀδόξαστα τόν ἄρπαξαν οἱ Λάμιες⁸
κι ἄφαντος πάει κι ἀνάκονστος, ἄφήνοντας σέ μένα
τίς πίκρες καὶ τά βάσανα. Καὶ μήτε αὐτόν μονάχα 250
θρηνῶ, γιατί οἱ ἀθάνατοι κι ἄλλα μοῦ δῶσαν πάθια.
Γιατί ὅσοι δρίζουν στά νησιά κι ἀπ' ὅλους εἶναι οἱ πρῶτοι,

1. Τυπικός στίχος: δές καὶ α 185. 2. φιλικό συμπόσιο, ὅπου καθένας φέρνει τό δικό του φαγητό. 3. γλεντοκόποι. 4. χαραμοτρώγων: τρώγων ἄδικα, χωρίς νά ἐργάζομαι. 5. αἰσχρές πράξεις. 6. Καὶ δοῖ δέν πήραν μέρος στήν ἐκστρατεία. 7. Ἰσχυρό κίνητρο δράσεως ήταν η ὑστεροφημία. 8. ἀνεμικές: τό ἄρχ. κείμενο γράφει ἄρπινα. Προσωποποίηση τῶν θυελλωδῶν ἀνέμων. Τίς φαντάζονταν σάν ἄγρια πουλιά μέ πρόσωπο γυναίκας. Ο Ἅσιοδος μνημονεύει δύο ἄρπινες: Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στή δασωμένη Ζάκυνθο, στή Σάμη¹, στό Δουλίχι², φήτε εἰς να την
κι ἐδῶ ὅλα τ' ἀρχοντόπουλα στό βραχωμένο Θιάκι,³ μου⁴ την τούλια
ὅλοι ζητοῦν τή μάνα μου και καταλοῦν⁵ τό βιός μου.⁶

255

Καί μήτε τ' ὅχι λέει αὐτή στόν ἄχαρο τό γάμο,
μήτε μπορεῖ νά παντρευτεῖ. Κι ἔτσι ὅλοι αὐτοί μοῦ σβήνουν
τό σπίτι μου και σύντομα κι ἐμένα θά ξεκάμουν».

Κι ἡ Ἀθηνᾶ τ' ἀπάντησε βαριά ἀγαναχτισμένη·

«Ἄχ, πόσο τοῦ Δυσσέα ἐσύ πού λείπει δέν τόν φτάνεις,⁷
νά βάλει στούς ἀδιάντροπους μνηστῆρες χέρι ἐκεῖνος.⁸

Γιατί ἂν ἐρχόντανε ἕξαφνα μέ κράνος και μ' ἀσπίδα
και δύο κοντάρια, νά σταθεῖ στά πρωτοπόρτια ἀπάνω,
τέτοιος καθώς τόν γνώρισα στό πατρικό μου σπίτι
πρώτη φορά, νά τό γλεντᾶ και τό κρασί νά πίνει,⁹
σάν γύριζε ἀπ' τήν Ἔφυρα¹⁰, πού πήγε μέ καράβι
στόν Ἰλο, γιό τοῦ Μέρμερου, φαρμάκι θνητοφάγο
ζητώντας του τίς χάλκινες σαΐτες του ν'¹¹ ἀλείβει. —

Μά ἐκεῖνος δέν τοῦ τό 'δωσε, γιατί τούς ἐπουράνιους
φοβόταν¹², κι ὁ πατέρας μου τοῦ τό 'δωσε ὁ δικός μου,¹³
πού φίλος του ἦταν καρδιακός. — Ναι, τέτοιος ὁ Δυσσέας
ν'¹⁴ ἀπλωνε χέρι ἀπάνω τους, θά καταντούσανε δλοι
μεμιᾶς γληγοροπέθαντοι και πικροπαντρεμένοι.

Μά στῶν θεῶν εἶναι δλα αὐτά τό χέρι ἂν θά τελέψουν¹⁵,
δταν γυρίσει σπίτι του, ἂν θά πλερώσει η ὅχι.¹⁶

275

Ἐγώ ὅμως σέ παρακινῶ νά τό σκεφτεῖς και μόνος πάρονται τό στοι
πῶς δλους ἀπ' τό σπίτι σου νά διώξεις τούς μνηστῆρες.¹⁷

Κι αὐτό πού τώρα θά σου πῶ πρόσεξε νά τ'¹⁸ ἀκούσεις.

Σέ σύνοδο αὔριο κάλεσε τούς Ἀχαιούς και σ'¹⁹ δλους
πές καθαρά τή γνώμη σου, νά 'ναι οι θεοί μαρτύροι.²⁰

Στά σπίτια τους νά σκορπιστοῦν πρόσταξε τούς μνηστῆρες.²¹

Κι ἂν ή καρδιά τῆς μάνας σου τῆς λέει χαρές νά κάμει,²²

τήν Ὁκυπέτη και τήν Ἄελλω.

1. Κεφαλλονιά. 2. Μία ἀπό τίς Ἐχινάδες νήσους. 3. κατατρώγουν. 4. πόλη στή Θεσπρωτία, ἄλλα και τήν Ἡλιδα. 5. Ἐδῶ ὁ φόβος λειτουργεῖ ύπερ τῆς κοινωνίας. 6. ἂν θά φθάσουν σέ τέλος.

πίσω ἃς γυρίσει στοῦ ἄρχοντα πατέρα της τό σπίτι ^{τοῦ} οὗ ἦν
κι ἃς πᾶν ἐκεῖ νά παντρευτοῦν και τά προικιά¹ ἃς ὅρίσουν, εἰδούτο
πολλά κι ὅσα θά ταίριαζαν στήν ἀκριβή του κόρη. ^{τοῦ} οὗ ἦν 285
Και θά σου πῶ μιά συμβουλή σοφή, σάν θές ν' ἀκούσεις.
'Απ' ὅλα τό καλύτερο καράβι ν' ἀρματώσεις ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} αὐτοῦ
μέ λαμπούπους² εἴκοσι και πήγαινε νά μάθεις ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} πατέρου
γιά τόν πατέρα σου εἰδηση, πού λείπει χρόνια ἀλάργα, ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
κανείς ἄν ξέρει νά σου πεῖ, εἴτε ἀπ' τό Δία ἀκούσεις ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} 290
φήμη³, πού φέρνει πρῶτα αὐτή τά νέα στούς ἀνθρώπους. ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
Πάνε τό γερο-Νέστορα⁴ στήν Πύλο νά ρωτήσεις ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
κι ἐκεῖθε πήγαινε ἔπειτα στή Σπάρτη, στό Μενέλαιο⁵. ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
πού ἀπ' τό χαλκόφραχτο στρατό στερνός ἐκεῖνος ἤρθε. ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} 295
Κι ἄν μάθεις ὁ πατέρας σου πώς ζεῖ και θά γυρίσει, ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
μ' ὅλο πού νιώθεις τόν καημό, περίμενε ἔνα χρόνο. ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
Κι ἄν πάλε μάθεις πώς δέ ζει, στή γη πώς δέν ὑπάρχει, ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
ἀμέσως στήν πατρίδα σου νά ρθεῖς και νά τοῦ χτίσεις ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
μνῆμα κι ἀπάνω νεκρικές θυσίες νά προσφέρεις ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} ^{τοῦ}
ὅσες ταιριάζει, ἀρχοντικές, και πάντρεψέ την τέλος⁶ ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} 300
τή μάνα σου. Κι ἔτσι ὅλα αὐτά σάν κάμεις και τελέψεις, ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
σκέψου πιά τότε μόνος σου στά βάθη τῆς καρδιᾶς σου, ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
πῶς τούς μνηστήρες σπίτι σου θά τούς χαλάσεις ὅλους ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
μ' ἀπάτη ἡ κι ὀλοφάνερα. Κι ούτε σου πρέπει διόλου ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} Ο'
νά μωροφέρνεις, και παιδί δέν είσαι ἐσύ πιά τώρα. ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} 305
"Η δέν ἀκοῦς ὁ θεϊκός Ὁρέστης⁷ πόση δόξα ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
στόν κόσμο πῆρε, τό φονιά τόν Αἴγισθο ἀπ' τή μέση ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
σάν ἔβγαλε, πού σκότωσε τόν ξακουστό γονιό του; ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
Και σύ, παιδί μου, — δές ψηλός, κοίτα λεβέντης πού 'σαι — ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
κάμε καρδιά νά παινευτεῖς⁸ ἀπ' τούς στερνούς ἀνθρώπους. ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ} 310
Μά τώρα στούς συντρόφους μου και στό γοργό καράβι ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}
θά φύγω, πού θά νοιάζουνται πολύ νά μέ προσμένουν, ^{τοῦ} πατέρου ^{τοῦ}

1. παλαιά ό γαμπρός ἔδινε προίκα (*ἔεδνα*) στόν πατέρα τής νύφης· ἀργότερα
ή συνήθεια ἀντιστράφηκε. 2. κωπηλάτες. 3. Στά μεταγενέστερα χρόνια ή φήμη
ἔγινε θεότητα: δές ω 407. 4. Πήρε μέρος στά Τρωϊκά μέ 90 πλοῖα· διακρίθηκε
ὅχι μόνο γιά τήν πολεμική του ἀρετή, μά και γιά τή σύνεση και τήν εὐγλωττία.
5. Ζούσε εύτυχισμένος μέ τήν Ἐλένη και τά παιδιά τους: δές δ 2 κέ. 6. Ἡ ὁδηγία
είναι παράδοξη γιά τό νέο παιδί. 7. Στήν προομητική κοινωνία ή αὐτοδικία είναι
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ σύ πιά σκέψου μόνος σου κι ὅ,τι εἶπα μήν ἔχασεις».

Τότε ἔτσι πάλε ὁ συνετός Τηλέμαχος τῆς εἶπε: «Ναι, ἔνε, αὐτά τά μίλησες μέ τὴν καλή σου γνώμη, 315 καθώς πατέρας σέ παιδί καὶ δέ θά τά ἔχασω. Μά στάσου ἀκόμα μιά στιγμή, κι ἄς βιάζεσαι νά φύγεις, ἀφοῦ λουστεῖς καὶ τὴν καρδιά στά στήθη ἀναγαλλιάσεις, νά πᾶς γιά τό καράβι σου χαρούμενος μέ δῶροι 320 πολύτιμο, πεντάμορφο, νά τό χεις γιά κειμήλιο, δῶρο πού οί φίλοι συνηθοῦν στούς φίλους νά χαρίζουν». 320

Τότε ἔτσι ή φωτοστάλαχτη τ' ἀπάντησε ή Παλλάδα: «Μή μέ κρατήσεις πιό πολύ καὶ βιάζομαι νά φύγω. Κι αὐτό τό δῶρο πού ή καρδιά σου λέει νά μοῦ χαρίσεις, 325 δταν γυρίσω, δῶσ' μου το στό σπίτι νά τό πάρω κι ἄλλο θά σου χαρίσω ἐγώ ν' ἀξίζει τό δικό σου».

“Ετσι εἶπε, κι ἔφυγε ἔπειτα ή λιόφωτη Παλλάδα μές στά οὐράνια σάν ἀιτός², καὶ στήν καρδιά του ἐκείνου θάρρος καὶ τόλμη τοῦ ὕβαλε καὶ πιό πολύ ἀπό πρῶτα τοῦ ὕφερε τόν πατέρα του νά συλλογιέται τώρα. 330 Μέσα του δ νοῦς του σάστισε τήν ὥρα πού τήν εἶδε, γιατί κατάλαβε ή θεά πώς ἡταν ή Παλλάδα, καὶ στούς μνηστῆρες πῆγε εὐτύς τό ισόθεο³ παλικάρι⁴.

Ο ἔακουστός τραγουδιστής κοντά τους τραγουδοῦσε κι αὐτοί καθότανε ἀλαλοι ν' ἀκούσουν τό τραγούδι, γιά τόν πικρό⁵ τῶν Ἀχαιῶν τό γυρισμό ἀπ' τήν Τροία, 335 ὅπως ή λιοπερίχυτη τόν ὅρισε ή Παλλάδα.

Κι ώς ἄκουσε ἀπ' τ' ἀνώγι⁶ της τ' ἀθάνατο τραγούδι, ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τοῦ Τηλεμάχου ή μάνα, ἀπ' τήν ψηλή κατέβηκε τοῦ πύργου⁷ της τή σκάλα, 340 ὅχι μονάχη, πήγαιναν καὶ δυό μαζί της σκλάβες. Κι ώς ἔφτάσε ή ἀσύγκριτη γυναίκα στούς μνηστῆρες,

ἡθικά παραδεκτή. 8. Ἐδῶ ή ὑστεροφημία γίνεται κίνητρο ἀντιστάσεως στή βία: δές καὶ α 247.

1. Ἡ διαδικασία τῆς φιλοξενίας ὀλοκληρώνεται μέ τήν προσφορά τῶν δώρων. 2. Οἱ ὅμηρικοι θεοί συμμετέχουν στή δράση παίρνοντας διάφορες μορφές. 3. Ποτέ δὲ ήρωας δέν είναι θεός: είναι θεόμορφος, ισόθεος. 4. Ἐδῶ τερματίζεται ή παράλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στάθηκε στῆς καλόφτιαστης σκεπῆς κοντά τό στύλοι,
σκεπάζοντας τά μάγουλα μέ τή λαμπρή της μπόλια²,
κι εἶχε στό κάθε της πλευρό καί μιά πιστή της σκλάβα, 345
καί στό θεϊκό τραγουδιστή ἔτσι μέ δάκρυα τοῦ 'πε·

«Κι ἄλλα πολλά, πού τούς θνητούς μαγεύουν, Φήμιε, ξέρεις
γιά ἀνθρώπων ἔργα καί θεῶν, πού τά 'καμαν τραγούδι.

«Ἐνα τραγούδα ἀπ' ὅλα αὐτά κι ἀφωνοί τοῦτ' ἄς πίνουν.

Αὐτό ὅμως μήν τό ξαναπεῖς τό θλιβερό τραγούδι, 350
πού πάντα μέστα τήν καρδιά στά στήθια μοῦ πληγώνει.
κι ὁ πόνος ἀλησμόνητος τά σπλάχνα μου θερίζει.

Γιατί τόν ἄντρα μου ποθῶ κι αἰώνια τόν θυμοῦμαι,
πού 'ναι μεγάλη ἡ δόξα του στ' Ἀργος καί στήν Ἐλλάδα».

Κι ὁ συνειός Τηλέμαχος ἀπάντησε ἔτσι κι εἰπε· 355

«Γιατί ἔτσι, μάνα, τόν πιστό τραγουδιστή ἀποπαίρνεις,
πού μᾶς ξανοίγει τήν καρδιά καθώς τό φέρνει ὁ νοῦς του;
Δέν φταίει κανείς τραγουδιστής, μόν' φταίχτης είναι ὁ Δίας,
πού καθώς θέλει ἡ γνώμη του τά φέρνει στούς ἀνθρώπους.

Ντροπή δέν είναι καὶ γι' αὐτόν πού τραγουδᾶ τή μοίρα 360
τῶν Δαναῶν τήν ἄπονη. Γιατί κάθε καινούριο³

τραγούδι πού θά πρωτοβγεῖ θέλουν ν' ἀκούσουν ὅλοι.

Μόν' πάρε τήν ἀπόφασην ν' ἀκούσεις τό τραγούδι.
Δέν είναι μόνος πόχασε τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα

στόν πόλεμο ὁ πατέρας μου· κι ἄλλοι πολλοί χαθῆκαν. 365

Μόν' σπίτι τώρα πήγαινε νά κάτσεις στίς δουλειές σου,
στή ρόκα καί στόν ἀργαλειό καί βάλε καί τίς σκλάβες.

Κι ὅσο γι' αὐτά πού μίλησες οἱ ἄντρες θά φροντίσουν,
ὅλοι, κι ἀπ' ὅλους πρῶτα ἐγώ, πού δρίζω μές στό σπίτι».

Σάστισε⁴ αὐτή καί γύρισε στόν πύργο της ξοπίσω,
γιατί τῆς μπῆκαν στήν καρδιά τά λόγια τοῦ παιδιοῦ της.

Κι ὅταν στ' ἀνώι ἀνέβηκε μέ τίς πιστές της σκλάβες⁵,

ληλη δράση πού ἀνοιξε στό στίχο α 165. 5. Αὐτό ἔγινε γιατί ὁ Αἴαντας ὁ Λοκρός ἀπόσπασε ἀπό τό βωμό τῆς Ἀθηνᾶς τήν ἱέρεια Κασσάνδρα. 6. ὁ ἐπάνω ὅροφος τοῦ μεγάρου. 7. τό διαμέρισμα τῆς βασίλισσας.

1. 'Από τίς ἀνασκαφές στό ἀνάκτορο τῆς Πύλου μαθαίνουμε πώς γύρω ἀπό τήν ἑστία, πού ἦταν στή μεγάλη αἴθουσα, ὑπῆρχαν 4 κίονες γιά τή στήριξη τῆς στέ-

θρηνοῦσε τό Διυσσέα ἐκεῖ, ώστου γλυκόν ὑπνού
τῆς ἔχυσε στά μάτια της ἡ λαμπερή Παλλάδα.
Σάλαγο¹ κάμαν στό ισκιερό² παλάτι κι οἱ μνηστῆρες 375
κι δλους τούς ἔτρωγε δι καημός νά κοιμηθοῦν κοντά της.
Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τό λόγο πῆρε κι εἶπε:
«Μνηστῆρες σεῖς τῆς μάνας μου, ἀδιαντροπιά γεμάτοι,
τώρα ἂς χαροῦμε τό φαιᾶ κι ἄς λείπουν οἱ φωνές σας.
Γιατί εἶναι αὐτό καλύτερο ν' ἀκούσουμε ἔναν τέτοιο 380
τραγουδιστή, καθώς αὐτός, πόχει φωνή ἀθανάτου.
Καὶ τήν αὐγή σέ σύνοδο³ νά κάτσουμε θά πᾶμε,
κι ἐκεῖ μιά γνώμη ἔστερα θά πᾶ ν' ἀκούσουν δλοι,
νά φύγετε ἀπ' τό σπίτι μου, νά στρώστε ἀλλοῦ τραπέζι, 385
συναλλαχτά στά σπίτια σας νά τρῶτε βιός δικός σας.
Μά ἄν τό θαρρεῖτε πιό σωστό καὶ πιό ὅφελος πώς εἶναι
τό ἔνο μάλι⁴ ἀπλέρωτο νά πάει καπνός — μέ γειά σας!
Κι ἐγώ βοηθούς μου τούς θεούς θά κράξω τούς οὐράνιους 390
κι ἀμποτε⁵ δι Δίας τίς δουλειές αὐτές νά τίς πλερώσει
κι δλους ἐδῶ ἀνερώτητα νά σᾶς θερίσει ὁ χάρος».

Ἐτσι εἶπε, κι δλοι δάγκασαν τά χείλη κι ἀποροῦσαν
μέ τόν Τηλέμαχο γι' αὐτά πού μίλησε μέ θάρρος.
Τότε δι 'Αντίνος⁶ ἄρχισε τοῦ Εὐπείθη δι γιός καὶ τοῦ πε:
«Ἐτσι, Τηλέμαχε, οἱ θεοί θά σ' ἔμαθαν οἱ ἴδιοι,
νά ρητορεύεις ἀφοβα καὶ νά σαι καυχησιάρης. 395
Εἴθε ποτέ τοῦ Κρόνου δι γιός στ' ἀφροκλεισμένο Θιάκι
νά μή σέ κάμει βασιλιά κι ἄς τό χεις γονικό σου».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«'Αντίνο, κάτι θά σοῦ πᾶ, νά μή θυμώσεις δμως.
Αὐτό θά τό θελα⁷, ἄν δι γιός τοῦ Κρόνου μοῦ τό δώσει.
Ἡ τό θαρρεῖς ἀνώφελο πώς εἶναι στούς ἀνθρώπους;
Καλό νά γίνεις βασιλιάς. Ἀμέσως ἀρχονταίνει

γης. 2. λινό ὑφασμα πού κάλυπτε τήν κεφαλή. 3. Μέ τούς αἰοδούς ἔχουμε μιάν
ἀδιάκοπη ἀνανέωση τοῦ ἐπικοῦ ὑλικοῦ. 4. ἀνύμεικτο συναίσθημα: λύπης, γιατί
δι σκληρός λόγος τήν πρόσβαλε, χαρᾶς, γιατί πρώτη πῆρε τό μήνυμα πώς δι γιός
της ἔγινε ἄντρας πιά. 5. Θεραπαινίδες πού ἀπαρτίζουν τή βασιλική ἀκολουθία.

1. θόρυβος. 2. Τό ἀγάκτορο ἔπαιρνε φως ἀπό τίς θύρες μόνο καὶ τό δόπαιο· ἡ αὐλή
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τό σπίτι σου και γίνεται καθείς πιό τιμημένος.

Μά κι ἄλλα βρίσκονται πολλά στό Θιάκι ἀρχοντοπαίδια,
μικρά μεγάλα, κι ἔνα των τή βασιλεία θά πάρει¹,
ἄφοῦ πιά τώρα πέθανε ὁ θεϊκός Δυσσέας.

Θά 'μαι κι ἐγώ στό σπίτι μου ἀφέντης καὶ στούς σκλάβους,
ὅσους γιά μένα κέρδισε μέ τό σπαθί² ὁ Δυσσέας».

Τότε ἔτσι κι ὁ Εὐρύμαχος³ γιός τοῦ Πολύβου τοῦ 'πε·
«Ἄντά στό χέρι τῶν θεῶν, Τηλέμαχε, ὅλα στέκουν
ποιός μές στό θαλασσόκλειστο θά βασιλέψει Θιάκι.
Κυβέρνα ἐσύ τό σπίτι σου και κοίταξε τό βιός σου,
ἄς μήν τό σώσει νά φανεῖ ὁ ἄντρας πού θ' ἀρπάξει
τά κτήματά σου στανικῶς, τό Θιάκι ὅσο θά στέκει.
Μά γιά τόν ξένο, ἀγάπη μου⁴, νά σέ ρωτήσω θέλω,
πότε ἥρθε; Ποιά παινεύονταν πατρίδα του πώς εἶχε;
Ποῦ βρίσκεται τό γένος του κι ἡ πατρική του χώρα;
Εἴδηση τοῦ πατέρα σου μήν ἔφερε πώς θά 'ρθει;
"Η μήπως ἥθελε δουλειά δική του νά τελέψει;
Πῶς ἔφυγε ἔτσι ξαφνικά χωρίς νά γνωριστοῦμε;
Γιατί τυχόντας⁵ ἄνθρωπος δέν ἔδειχνε στήν ὄψη».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
«Εὐρύμαχε, ὁ πατέρας μου, πάει, χάθηκε στά ξένα.
Μήτε μαντάτα τώρα πιά πιστεύω ὅθε κι ἂν ἔρθουν,
μήτε τίς μαντικές ψηφῶ⁶, πού κράζει μαντολόγους⁷
στόν πύργο της ἡ μάνα μου και τούς ρωτᾶ νά μάθει.
'Ως γιά τόν ξένο, πατρικός είναι ἀπ' τήν Τάφο φίλος
ὁ Μέντης⁸ τ' Ἀγχιάλου ὁ γιός τοῦ πολυστοχασμένου,
και τούς Ταφιῶτες κυβερνᾶ τούς θαλασσοθρεμμένους».

Ἐτσι εἶπε, μά δέν ἔχανε πώς ἦταν ἡ Παλλάδα.
Τότε οἱ μνηστῆρες στό χορό και στό γλυκό τραγούδι
τό γύρισαν κι ὅσο νά 'ρθει τό βράδυ καρτεροῦσαν.

ἦταν ἡλιόλουστη. 3. δέες α 279. 4. βιός, περιουσία. 5. μακάρι. 6. Εἶναι ὁ σημαντικότερος ἀπό τούς μνηστῆρες. 7. Ἐννοεῖ τή βασιλική ἔξουσία.

1. Εἶναι φανερός ἐδῶ ὁ κλονισμός τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τοῦ ἀξιώματος.
2. Ὁ πόλεμος ἦταν βασική πηγή πορισμοῦ δύο λών. 3. Εἶναι ὁ δεύτερος σέ δύναμη και κύρος μνηστῆρας. 4. λέγεται εἰρωνικά. 5. τυχαῖος, ἀσήμαντος. 6. ὑπο-

Κι ἐνῶ γλεντοῦσαν ἔφτασε τό θαμπερό τό βράδυ,
κι ἔφυγαν πιά στό σπίτι του νά κοιμηθεῖ ὁ καθένας.

Μές στήν πλακοστρωμένη αὐλή ψηλόχτιστο εἶχε πύργο¹ 435
σέ μέρος ἔφαντο κι ἐκεī πήγαινε νά πλαγιάσει
ὅ συνετός Τηλέμαχος πολυσυλλογισμένος.

Πίσω του ἄκλούθαε μέ δαδί φλοιόγφεγγο στό χέρι
κι ἡ μπιστεμένη Εύρύκλεια, τοῦ Ὁπου ἡ θυγατέρα,
πού κόρη τήν ἀγόρασε πρωτόχονουδη ὁ Λαέρτης, 440
μέ βιός δικό του, δίνοντας γι' αὐτήν εἴκοσι βόδια²
κι ἵσα μέ τή γυναίκα του στό σπίτι τήν τιμοῦσε,
μά δέν τήν πλάγιασε ποτέ, νά μή θυμώσει ἐκείνη.

Αὐτή τοῦ πήγαινε τό φῶς κι ἀπό μωρό παιδάκι
μ' ἀγάπη τόν μεγάλωσε πού ἄλλη δέν τοῦ χε σκλάβα. 445

Σάν ἄνοιξε ὁ Τηλέμαχος τοῦ πύργου του τίς πόρτες,
κάθισε στό κρεβάτι του κι ἔβγαλε τό χιτώνα,
καὶ στήν πιστή γερόντισσα τόν ἔδωσε στό χέρι.

Κι ἐκείνη ἀφοῦ τόν δίπλωσε, τόν ἔστρωσε στά χέρια
καὶ στό καρφί τόν κρέμασε κοντά στ' ὥραιο κρεβάτι. 450

Βγῆκε ἔπειτα καὶ τράβηξε τήν πόρτα ἀπ' τ' ἀσημένιο
κρικέλι³ κι ἔδεσε σφιχτά μ' ἔνα λουρί τό σύρτη.

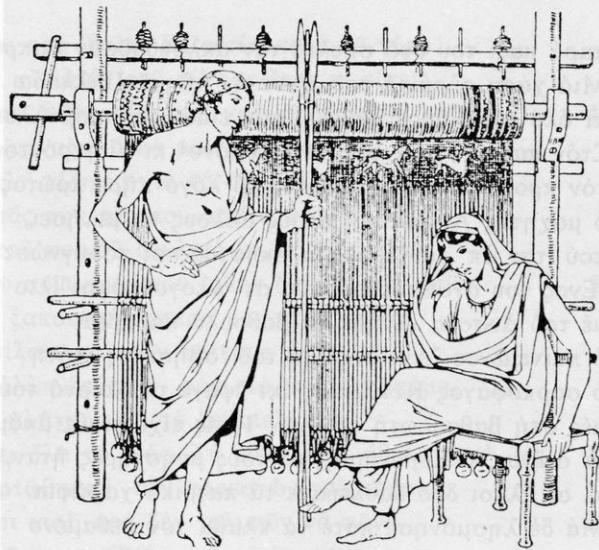
Κι ἐκεī δῆλη νύχτα, στή σγουρή φλοκάτα⁴ αὐτός χωμένος,
μελέτας τό ταξίδι του πού ἀμρήνεψε⁵ ἡ Παλλάδα⁶.

λογίζω. 7. οἰωνοσκόπους, ιερομάντεις, καπνομάντεις, φημολόγους, πυρομάντεις.
8. δές α 187.

1. Ἐνα ἀπό τά κτίσματα τοῦ ἀνακτορικοῦ συγκροτήματος. 2. Τό ποσόν θεωρεῖται μεγάλο γιά τήν ἐποχή. 3. χαλκάς, είδος στρογγυλῆς λαβῆς. 4. Ἀπό τό είδος τοῦ κλινοσκεπάσματος μποροῦμε νά υπόλογίσουμε πώς ἡ δράση τοποθετεῖται ἔξω ἀπό τήν ἐποχή τοῦ καλοκαιριοῦ. δές καὶ ε 508, ὅπου ὁ ναυαγός Ὁδυσσέας πέρασε τή νύχτα σκεπασμένος μέ φύλλα. 5. δές καὶ α 286. 6. Μέ τό τέλος τής ραψωδίας α τελειώνει καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς Ὁδύσσειας.

εκλέπτοι στα κάρυδα
γυρίζοντας την πόλη
ξι «Δέο είναι το θέμα
ποιός το λαβεί,
Μήτε δύσκολο είναι
έτοι ανεργόν για τον άρχοντα,
μήτε άλλη φιλοποίη
Ωστ' για δυάριον τον άρχοντα.
Μίας πάρκης
εί δύον έδω ρομπόν
γάλιεός Και μηδέ
πώς άλλο το πατερόν
δύον ή πατέραντανον

Ο Τηλέμαχος καὶ ἡ
Πηνελόπη στὸν ἄρ-
γαλεῖο τῆς

β

Σάν ῆρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αὐγούλα¹,
σηκώθηκε ὁ Τηλέμαχος ἀπ' τό κρεβάτι ἀπάνω
καὶ φόρεσε τό ροῦχο του καὶ κρέμασε στους ὅμους
γύρω τό κοφτερό σπαθί καὶ στά παχιά² του πόδια
ἔδεσε τά πεντάμορφα σαντάλια του καὶ βγῆκε
ἀπ' τό γιατάκι³ σάν θεός παρόμοιος. Τότε ἀμέσως
πρόσταξε τούς καλόφωνους τούς κράχτες νά φωνάξουν
σέ σύνοδο τούς Ἀχαιούς τούς πολεμοθρεμμένους⁴.
Κι αὐτοί λαλοῦσαν κι ἔτρεχε τό πλῆθος χέρι χέρι⁵.
Κι ἔπειτα, σάν τούς φώναξαν καὶ συναχτήκανε ὅλοι,
πῆγε κι αὐτός στή σύνοδο, στό χέρι του κρατώντας
τό χάλκινο κοντάρι του, κι οὕτε μονάχος του ἦταν,

1. Είναι τυπική φράση μέ τήν όποια ὄριζεται ἡ ἀνατολή μιᾶς νέας ἡμέρας: δέες γ 422, γ 512, δ 308 κτλ. 2. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν ἀστραφτερά, ὁ Ἐφταλιώτης λαμπρά. 3. θάλαμος. 4. ἄρχ. κάρη κομιδώντας μακρομάλληδες. 5. μέ βιασύνη.

παρά μαζί του δυό σκυλιά τόν ἀκλούθοῦσαν ἄσπρα.

Μιά χάρη οὐράνια τοῦ χυνε ή Ἀθηνᾶ Παλλάδα
κι δόλο τό πλῆθος θάμαζε, σάν εἶδαν νά προβάλλει.

Στόν πατρικό του κάθισε τό θρόνο¹ κι οι γερόντοι
τόν προσηκώθηκαν κι εὐτύς τό λόγο πῆρε πρῶτος
ό μαχητής Αἰγύπτιος² στούς ἄλλους νά μιλήσει,
πού ταν ἀπ' τά γεράματα σκυφτός καί πολυγνώστης³.

Ἐνας του ἀγαπημένος γιός στ' ἀλογοθρόφο Ἰλιο
μέ τοῦ Δυσσέα κίνησε τά βαθουλά καράβια,
ό παινεμένος Ἀντιφος⁴ μά τοῦ σβησε τή νιότη
ό σαρκοφάγος Κύκλωπας⁴ κι ἔφαγε τό στερνό του
μές στή βαθουλωτή σπηλιά. Τρεῖς εἶχε γιούς ἀκόμα,
κι οἱ ἔνας, οἱ Εὐρύνομος, μέ τούς μνηστῆρες ἦταν,
κι οι ἄλλοι δυό δουλεύανε τά πατρικά χωράφια.

Μά δέ λησμόνησε ποτέ νά κλαίει τόν πεθαμένο
καί δάκρυα χύνοντας γι' αὐτό πῆρε τό λόγο κι εἶπε:
«Ἀκοῦτε με λοιπόν, Θιακοί, σ' ὅ,τι ἔχω νά μιλήσω.
Ποτέ δέν εἶδα σύνοδο, μήτε βουλή γερόντων,

ἀφότου πιά ἔφυγε⁵ ο θεϊκός Δυσσέας μέ τά πλοῖα.

Ποιός τώρα ἐδῶ μᾶς σύναξε; Σάν ποιά μεγάλη ἀνάγκη
βρῆκε τούς γεροντότερους ή τούς καινούριους ἄντρες;
Μήν ἄκουσε εἰδῆση καλή γιά τό στρατό πώς φτάνει
καί θέλει σ' δόλους νά τήν πεῖ, πρῶτος ἀφοῦ τό ξέρει;
«Η γιά ἄλλη τοῦ κοινοῦ δουλειά σκοπεύει νά μιλήσει;
Καλός⁶ μοῦ φαίνεται ἀνθρωπος κι ἂς εἶναι βλογημένος,
κι οἱ Δίας δόλα τ' ἀγαθά πού λαχταρά ἄς τοῦ δώσει».

Ἐτσι εἶπε, κι οἱ Τηλέμαχος κρυφή χαρά τό πῆρε
τέτοιο σημάδι κι ἄρχισε σέ λίγο νά μιλήσει.

Στάθηκε δρθός καταμεσίς στή σύνοδο, κι οἱ κράχτης
Πεισίνορας, πού κάτεχε γνῶμες σοφές ο νοῦς του,

1. Εἶχε τό δικαίωμα αὐτό ώς νόμιμος διάδοχος. 2. Τό σύνομα δείχνει τίς σχέσεις μεταξύ τῶν δύο λαῶν. 3. σύζευξη τῆς γνώσεως μέ τό χρόνο. 4. δέες 1 289 κέ. 5. εἴκοσι χρόνια πέρασαν ἀπό τότε. 6. Ή πρώτη ἐντύπωση τῶν συνέδρων ἦταν θετική. Αὐτό ἐνίσχυσε ψυχικά τόν Τηλέμαχο.

σκῆπτρο¹ στό χέρι του 'βαλε. Κι εύτυς κατά τό γέρο
γυρίζοντας πρώτα σ' αὐτόν του μίλησε ἔτσι κι εἶπε·

«Δέν εἶναι, γέρο, ἀλάργα αὐτός, καὶ σύντομα θά μάθεις
ποιός τό λαό τόν σύναξε. Δικά μου βάσανα ἔχω.

Μήτε² ἄκουσα καλή εἰδηση γιά τό στρατό πώς φτάνει,
ἔτσι ἀνοιχτά νά σᾶς τήν πώ, πού πρῶτα ἐγώ τήν ξέρω,

μήτε ἄλλη θέλω τοῦ κοινοῦ δουλειά νά σᾶς ξηγήσω,
μόν' γιά δικές μου συμφορές πού 'ρθαν διπλές στό σπίτι.

Μιά, πόχασα τόν ξακουστό πατέρα μου, πού πρῶτα
σ' δλους ἐδῶ βασίλευε καὶ σάν πατέρας ἦταν

γλυκός. Καὶ μιά ἄλλη δεύτερη, σάν πιό μεγάλη ἀκόμα,
πού δλο τό σπίτι γλήγορα θά τό ξεθεμελιώσει

καὶ θά μοῦ σβήσει δλο τό βιός. Τή μάνα μου, ἄθελά της³,

μνηστῆρες τή φορτώθηκαν, τῶν προεστῶν τοῦ τόπου
οἱ πολυαγαπημένοι γιοί, πού δέν τολμοῦν νά πᾶνε

στό σπίτι τοῦ πατέρα τῆς Ἰκάριου⁴, ν' ἀποκόψει
τήν προίκα αὐτός τῆς κόρης του καὶ νά τή δώσει ἐκείνου

πού φέρει δῶρα πιό πολλά καὶ τόν διαλέξει δίδιος,
μόν' δλη μέρα κάθουνται στό σπίτι μου καὶ τρῶνε,

δαμάλια σφάζοντας κι ἀρνιά καὶ γίδες δλο πάχος,
καὶ πίνουν λαμπερό κρασί χωρίς νά τό χορταίνουν,

κι ἔτσι δλα σβήνουν ἅπονα, γιατί δέ βρίσκεται ἄντρας,
σάν τό Δυσσέα, τήν ὁργή νά διώξει αὐτή ἀπ' τό σπίτι.

Δέν εἴμαστε ἄξιοι ἐμεῖς γι' αὐτό. Κι ἔτσι θά 'ρθει μιά μέρα
φτωχοί⁵ νά καταντήσουμε, χωρίς στόν ἥλιο μοίρα.

Θά πολεμοῦσα μόνος μου, τή δύναμη ἄν τήν είχα.
Γιατί δέν εἶναι αὐτές δουλειές κανείς νά τίς βαστάξει,

καὶ πάει τό σπίτι τοῦ χαμοῦ. Ντραπεῖτε πιά μονάχοι,
ντραπεῖτε κι ὅσους ἔχουμε γειτόνους γύρω γύρω,

κάν φοβηθεῖτε τήν ὁργή τῶν ἀθανάτων, μήπως

1. Τή σειρά τῶν δμιλητῶν δρίζε δ κήρυκας προσφέροντας τό σκῆπτρο. 2. 'Εδῶ ἀπορίπτονται διαδοχικά τά δύο πιθανά θέματα πού πρόβαλε δ γερο-Αίγυπτιος. 3. δές καὶ a 353. 4. Εἶναι ἀδερφός τοῦ Τυνδάρεον, τοῦ πατέρα τῆς ώραίας Ἐλένης. Πηνελόπη καὶ Ἐλένη ἦταν πρῶτες ἔξαδέρφες. Καὶ οἱ δύο μέ τήν δμορφά τους ξεσήκωσαν τούς ἄντρες τῆς ἐποχῆς τους. 5. Οἱ δμητρικοί ἥρωες ὑπολόγιζαν πάντες τόν ύλικό πλούτο.

θυμώσουν γιά τίς ἄνομες δουλειές κι ἀλλιῶς τά στρέψουν. Ισχυρή
 Στό Δία καὶ στῆς Θέμιδας¹ τή χάρη σᾶς ξορκίζω,^{πούντης επιτελεῖσθαι}
 πού αὐτή συνάζει καὶ σκολνᾶ τή σύνοδο στόν κόσμο,^{πούντης επιτελεῖσθαι}
 πάψτε πιά, ἀδέρφια, κι ἄστε με στή λύπη μου νά λιώνω,^{πούντης επιτελεῖσθαι}
 ἐκτός ἂν ὁ πατέρας μου ἀπό κακογνωμά του
 ἀδίκησε² τούς Ἀχαιούς τούς πολεμοθρεμένους
 καὶ μέ πλερώνετε γι' αὐτό, ζητώντας τό κακό μου
 μέ πάθος, κι ἄλλους βάζετε. Μά πιό ὄφελός μου θά ταν
 καὶ κινητά κι ἀκίνητα σεῖς ὅλα νά τά φάτε.^{πούντης επιτελεῖσθαι}

Γιατί ἂν τά φάτε, γλήγορα κι ή πλερωμή θά φτάσει.^{πούντης επιτελεῖσθαι}
 Τότε θά τ' ἀπαιτήσουμε τό βιός μας ἀπ' τή χώρα,^{πούντης επιτελεῖσθαι}
 ώστου πίσω μᾶς δοθοῦν αὐτά πού χάσαμε ὅλα.^{πούντης επιτελεῖσθαι}
 Μά τώρα ἀγιάτρευτους καημούς μοῦ ἀνάψατε στά στήθια». ^{πούντης επιτελεῖσθαι}

“Ετσι εἶπε μ' ἀγανάχτηση καὶ πέταξε τό σκῆπτρο,
 σπώντας στά δάκρυα, καταγῆς καὶ συμπονέσανε ὅλοι.
 Τότε ὅλοι οἱ ἄλλοι σώπαιναν, μηδέ κανείς τολμούσε
 τοῦ Τηλεμάχου μέ πικρά νά τοῦ μιλήσει λόγια.
 Κι ἀπ' ὅλους μόνος ἄρχισε κι ἔτσι ὁ Ἀντίνος τοῦ ἀπε·^{ποτούσαντας}
 «Τηλέμαχε πολυλογά, μεγάλο παλικάρι³,
 πῶς μᾶς προσβέλνεις καὶ ζητᾶς νά μᾶς ντροπιάσεις κιόλας;^{ποτούσαντας}
 "Οχι, οἱ μνηστῆρες δέ σοῦ φταῖν, μόνο ή γλυκιά σου μάνα,^{ποτούσαντας}
 πού ἄλλη καμιά στίς πονηριές γυναίκα δέν τή φτάνει.^{ποτούσαντας}
 "Ο τρίτος χρόνος περπατᾶ κι ὁ τέταρτος θά φτάσει
 σέ λίγο, ἀφότου ξεγελᾶ τῶν Ἀχαιῶν τή γνώμη.^{ποτούσαντας}
 "Ολους μ' ἐλπίδες τούς πλανᾶ καὶ στόν καθένα τάζει,^{ποτούσαντας}
 παραγγελίές της στέλνοντας, μά ὁ νοῦς της ἄλλα βάζει.^{ποτούσαντας}
 Κι ἀκόμα αὐτό τό τέχνασμα σοφίστηκε μές στ' ἄλλα.^{ποτούσαντας}
 Τόν ἀργαλειό⁴ της ἔστησε στόν πύργο της νά φάνει⁵ ^{ποτούσαντας}
 διπλό ψιλόδιαστο⁶ πανί κι ἔτσι ἄξαφνα μᾶς εἰπε·^{ποτούσαντας}
 «Ἀφοῦ πιά πέθανε, παιδιά, ὁ θεῖκός Δυσσέας,^{ποτούσαντας}

1. Είναι θυγατέρα τῆς Γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ, θεά τῆς δικαιοσύνης. Συγκαλεῖ τίς συνελεύσεις καὶ προεδρεύει σ' αὐτές. Είναι διαρκῶς νέα καὶ κρατάει στά χέρια ζυγό. 2. Γιά τόν δημητρικό κόσμο τά ἀμαρτήματα τῶν γονέων ἔχουν προεκτάσεις στά παιδιά. 3. πρόκειται γιά εἰρωνεία. 4. Ὁ δημητρικός ἀργαλειός εἶχε κάθετη διάταξη καὶ οἱ ὑφάντρες ὑφαιναν δρθίες. 5. νά ὑφάνει. 6. λεπτό.

ἔχετε λίγη ὑπομονή, κι ἂς βιάζεστε γιά γάμο,
ὅσο νά φάνω τό πανί, νά μή μοῦ πᾶν χαμένα
τά νήματα, ἔνα σάβανο¹ νά κάμω τοῦ Λαέρτη,
ὅταν τόν βρεῖ τοῦ ἀξύπνητου θανάτου ἡ μαύρη μοίρα,

105

μή μέ κατηγορήσουνε μιά μέρα οἱ Θιακοπούλες,
πώς πῆγε δίχως σάβανο κι ἂς εἶχε βιός χιλιάδες».

«Ἔτισι εἶπε κι ἀποκοίμισε τήν ἄφοβη καρδιά μας.

Κι ἔφαινε τότε τό πανί τ' ἀτέλειωτο ὅλη μέρα
καὶ μέ τό φῶς δουλεύοντας τό ξήλωνε τή νύχτα.

Τρεῖς χρόνους ἔτσι κέρδισε νά μᾶς γελᾶ μέ ἀπάτη.

Κι ὁ τέταρτος σάν ἔφτασε μέ τῶν καιρῶν τό διάβα,

μιά σκλάβα τή μαρτυρησε, πού μόνη τά ἔξερε ὅλα,
καὶ τό πανί τήν πιάσαμε τ' ὅμορφο νά ξηλώνει.

115

Τότε ἥθελε δέν ἥθελε τ' ἀπόσωσε² ἐξ ἀνάγκης.

Μά τέτοια τώρα ἀπάντηση σοῦ δίνουν οἱ μνηστῆρες,
καὶ σύ νά ξέρεις κι οἱ Θιακοί νά τή γνωρίζουν ὅλοι.

Στεῖλε την στόν πατέρα της τή μάνα σου κι ἂς πάρει
ὅποιον ἐκεῖνος προτιμᾶ κι ἀρέσει καὶ στήν ίδια.

120

Μά ἄν θέλει τ' Ἀχαιόποντα νά βασανίζει ἀκόμα

καὶ πέτεται³ πώς ή θεά τῆς χάρισε ή Παλλάδα
νά ξέρει ἀμίμητες δουλειές καὶ νά 'χει φρονιμάδα

καὶ πονηριές πού ἄλλη καμιά δέν ἔχουμε ἀκουστά μας
κι ἀπ' τίς γυναῖκες τίς παλιές νά ξέρει, ἀπ' ὅσες ζοῦσαν

125

Ἀχαιοπούλες στά παλιά τά περασμένα χρόνια,
μήτε ή Ἀλκμήνη⁴ κι ή Τυρώ κι ή λυγερή Μυκήνη.

Καμιά δέν εἶχε τούς σκοπούς τῆς Πηνελόπης ἄλλη,
ὅμως αὐτό δέν τό 'κρινε στό νοῦ της ὅπως πρέπει.

Γιατί τό βιός σου κι ὅλα σου θά σβήσουν τ' ἀγαθά σου,

ὅσο κι ἐκείνη νά 'χει αὐτή τή γνώμη, πού τῆς βάζουν

μές στήν καρδιά της οἱ θεοί. Ναί μέν, μεγάλη δόξα

1. λευκό σεντόνι γιά περιτύλιξη τοῦ νεκροῦ. 2. τό τελείωσε, τό ὄφανε. 3. καυχιέται. 4. Καὶ οἱ τρεῖς εἶναι θνητές πού μέ θεούς γέννησαν ἡμίθεους; ή Ἀλκμήνη γέννησε τόν Ἡρακλῆ λ 271· ή Τυρώ γέννησε τόν Πελία καὶ τό Νηλέα λ 238· ή Μυκήνη, θυγατέρα τοῦ θεοῦ-ποταμοῦ Ἰναχού, ἡταν ἐπώνυμη ήρωιδα τῶν Μυκηνῶν.

θά πάρει, μά σου χάνονται κι ἐσένα τά καλά σου.

Κι ἐμεῖς δέν πιάνουμε δουλειά, μήτε κι ἀλλοῦ θά πᾶμε,
πρίν κάμει τήν ἀπόφαση νά παντρευτεῖ ὅποιον θέλει».

135

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι τότε:
«Ἀντίνο, αὐτό δέ γίνεται, νά διώξω¹ ἐγώ ἄθελά της,
τή μάνα πού μέ γέννησε και μ' ἔθρεψε, ἀπ' τό σπίτι.
Ζεῖ-πέθανε ὁ πατέρας μου στήν ξενιτιά, ποιός ξέρει!

Κι ὅσα μοῦ τύχουν ἔπειτα σκληρά νά τά πλερώσω,
ὅτιος στόν πατέρα της τή μάνα μου ἄν τή στείλω.

140

Γιατί κι ἀπ' τόν πατέρα μου πολλά δεινά θά πάθω
κι ἄλλα θά στείλουν κι οί θεοί, γιατί φριχτές κατάρες²
σάν ξεπορτίζει η μάνα μου, ἀπάνω μου θά ρίχνει
κι ὅλος ὁ κόσμος στά στερνά θά μέ κατηγορήσει.

145

Τέτοιο ἔνα λόγο ἐγώ ποτέ δέ θά τόν ξεστομίσω.

Κι ἄν ἔχετε φιλότιμο μιά στάλα μές στά στήθια,
φευγάτε πιά ἀπ' τό σπίτι μου και στρώστε ἀλλοῦ τραπέζι,
συναλλαχτά στά σπίτια σας δικό σας βιός νά τρώτε.

Κι ἄν τό χετε γιά πιό σωστό και πιό δύφελος πώς είναι
τό ξένο βιός ἀπλέρωτο νά τρώτε, - γειά χαρά σας!

150

Κι ἐγώ βοηθούς μου τούς θεούς θά κράξω τούς οὐράνιους,
κι διάσι είθε τίς δουλειές αὐτές νά τίς πλερώσει,
κι ἐδῶ ὅλους ἀνερώτητα³ νά σᾶς θερίσει ὁ χάρος».

Ἐτσι είπε τοῦ Δυσσέα ὁ γιός. Κι ὁ βροντόλαος Δίας
ζευγάρι ἀιτῶν ἀπόλυτης ψηλά ἀπό κορφοβούνι.

155

Κι ὅλο πετούσανε οἱ ἀιτοί⁴ μέ τήν πνοή τοῦ ἀνέμου,
κοντά κοντά, μέ τίς πλατιές φτεροῦγες ἀνοιγμένες.

Κι ὅταν στής πολυθόρυβης τῆς σύνοδος τή μέση
ζυγιάσανε, κυκλόφερναν, χτυπώντας τίς φτεροῦγες
συχνά, κι ὅλους τούς κοίταζαν και συμφορές μηνοῦσαν.

160

Κι ἀφοῦ κεφάλια και λαιμούς ξέσκισαν μέ τά νύχια,

1. Ἡ πράξη θά ἦταν ἡθικά ἀπαράδεκτη. 2. ἀρχ. ἐρινύες : ἥσαν γυναικεῖς μορφές κακόσχημες και μαυροντυμένες, πού προσωποποιοῦσαν τίς τύψεις τῆς συνειδήσεως. Αὐτές καταδίωκαν τόν Ὁρέστη, ὅταν σκότωσε τή μητέρα του. 3. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν χωρίς ξεπλερωμή μου. Δηλαδή χωρίς ἀντί-ποινα δέξ και α 390. 4. Ὁ ἀετός, πού είναι σύμβολο τοῦ μεγαλείου και τῆς δυνά-μεως τοῦ Δία, μεταβιβάζει τή θέληση τοῦ θεού στούς θνητούς.

δεξιά¹ πετάξανε ἔπειτα, τά σπίτια καὶ τήν πόλη
περνώντας, κι ὅλοι ἀπόρησαν, σάν εἰδανε τά ὄρνια,
κι ὅσα νά γίνουν ἔμελλαν τ' ἀνάδευαν στό νοῦ τους. 165
Τότε ἔτσι ὁ γερομαχητής τούς εἶπε ὁ Ἀλιθέρσης²,
πού ἀπ' τούς συνηλικιώτες του τούς ἄλλους ἤξερε ὅλους
μόνος για ὄρνια νά μιλᾶ, σημάδια νά ξηγήσει.
Αὐτός μέ λόγια γνωστικά τό λόγο πῆρε κι εἶπε:

«Ἀκοῦτε με λοιπόν, Θιακοί, σ' ὅ,τι ἔχω νά μιλήσω, 170
μά στούς μνηστῆρες πιό πολύ αὐτά θά τά ξηγήσω³,
γιατί κυλάει ἀπάνω τους μιά συμφορά μεγάλη.
Δέ θά 'ναι ἀπ' τήν πατρίδα του καιρό μακριά ὁ Δυσσέας,
μόν' κάπου βρίσκεται κοντά νά φτάσει, κι ἐτοιμάζει
σ' ὅλους σφαγή καὶ θάνατο. Κι ἄλλοι πολλοί θά πάθουν 175
ἔδῶ ὅσοι στό ξέφαντο τό Θιάκι κατοικοῦμε.
Μά πιό μπροστά ἄς φροντίσουμε νά δώσουμε ἔνα τέλος,
κι ἄς πάψουν μόνοι τους κι αὐτοί. Γιατί ἔτσι τούς συμφέρει
καλύτερα. Κι ἀνήξερος ἐγώ δέν προφητεύω,
μόν' κάτι νιώθω. Καὶ σ' αὐτόν καθώς τοῦ τά 'πα βγῆκαν, 180
ὅταν στήν Τροία κίνησαν νά πᾶνε ὅλοι οἱ Ἀργίτες
κι ἔψυγε κι ὁ πολύσοφος μαζί τους ὁ Δυσσέας.
Θά πάθει, τοῦ 'λεγα, δεινά, θά χάσει τούς συντρόφους,
κι ἀπ' τούς δικούς του ἀγνώριστος τόν εἰκοστό πιά χρόνο
θά φτάσει στήν πατρίδα του. Νά πού ἀληθεύουν ὅλα». 185

Τότε ἔτσι κι ὁ Εὐρύμαχος γιός τοῦ Πολύβου τοῦ 'πε·
«Βρέ τράβα, γέρο, σπίτι σου νά πᾶς νά προφητεύεις
στούς γιούς σου, μήπως στά στερνά κάποιο κακό τούς λάχει.
Κι ἐγώ είμαι πιό καλύτερος νά προφητεύω τέτοια.
Πουλιά χιλιάδες⁴ πού πετοῦν κάτω ἀπ' τό φῶς τοῦ ἥλιου,
χωρίς σημάδια νά μηνοῦν. Μά χάθηκε ὁ Δυσσέας 190
ἄλαργα, κι ἄμποτες⁵ καὶ σύ μαζί του νά ψιφοῦσες.

1. Τό πέταγμα τῶν οἰωνῶν δεξιά δήλωνε πώς ὅλα θά πᾶνε καλά. 2. ἔνας ἀπό τοὺς πιό συνετούς ἄντρες στήν Ίθάκη. 3. Ἡ ἐρμηνευτική προφητεία τοῦ οἰωνοσκόπου ἐρέθισε τόν Εὐρύμαχο· δές β 186 κ.έ. 4. ἐνν. ὑπάρχουν. 5. δές καὶ α 389.

Τότες ἐδῶ δέ θά ’κοβες αὐτές τίς μαντοσύνες,
μηδέ καὶ τὸν Τηλέμαχο στή βράση τοῦ θυμοῦ του
θ' ἄναβες, ἵσως σπίτι σου σοῦ στείλει κάποιο δῶρο¹. 195
Μόν' κάτι τώρα θά σοῦ πᾶ καὶ νά τό ἰδεῖς, θά γίνει.
”Αν σύ πού ξέρεις τά πολλά καὶ τά παλιά κατέχεις,
ἄντρα ἀπό σένα πιό μικρό στά χρόνια ξελογιάζεις
καὶ τοῦ ἔναντι τό θυμό, στόν ἴδιον² πρώτα κάνεις
τίς στενοχώριες πιό πολλές. Μά διάφορο³ δέ θά ’χει
νά βγάλει τίποτε ἀπ' αὐτά. Κι ἐμεῖς σέ σένα, γέρο,
θά βάλουμε ἔνα πρόστιμο⁴, νά σκάζεις τήν καρδιά σου,
σάν τό πλερώνεις, καὶ σκληρός θά ’ναι γιά σένα ό πόνος. 200
Κι ο ἴδιος στόν Τηλέμαχο μιά συμβουλή θά δώσω
σ' ὅλους μπροστά. Τή μάνα του νά στείλει στό γονιό της
κι ἄς πᾶνε ἐκεῖ νά παντρευτοῦν καὶ δῶρα νά τῆς φέρουν,
πολλά κι ὅσα θά ταίριαζαν στήν ἀκριβή του κόρη. 205
Γιατί πιό πρίν οἱ Ἀχαιοί θαρρῶ πώς δέ θά πάψουν
τό δυσκολοκατόρθωτο τό γάμο αὐτό νά θέλουν.
Γιατί καὶ δέ σκιαζόμαστε κανένα⁵, μήτε ἀκόμα
τόν ἴδιο τόν Τηλέμαχο, πόχει μιά πήγη γλώσσα. 210
Μήτε θά βάλουμε στ' αὐτιά τίς ψευτοπροφητεῖς
ὅσες μᾶς εἰπες, γέρο ἐσύ, καὶ γίνεσαι ἀπ' ὅ, τι είσαι
πιό παραπάνω μισητός. Κι ἔξαλλου, τ' ἀγαθά τους
κακήν κακῶς θά φαγωθοῦν κι ἀπλέρωτα θά σβήσουν,
ὅσο κι αὐτή τό γάμο της τόν ἄναβάλλει αἰώνια. 215
Κι ἐμεῖς πού τόν προσμένουμε, γιά τίς γλυκιές της χάρες
πιανόμαστε⁶ καὶ μήτε ἀλλοῦ γυναίκα δέ ζητοῦμε,
πού ταίρι στόν καθένα μας τοῦ πρέπει νά τήν κάμει». 220
Κι ο συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἰπε:
«Ἐύρύμαχε, κι ὅλοι οἱ λοιποί περήφανοι⁷ μνηστήρες,
δέ σᾶς ξορκίζω⁸ πιά γι' αὐτά, μήτε θά πᾶ ἄλλη λέξη.

1. Ό Εύρυμάχος πιστεύει πώς ό οίωνοσκόπος μαντεύει ἀνάλογα μέ τά δῶρα, πού
ὑπόλογιζει νά πάρει. 2. τόν Τηλέμαχο. 3. διαφορά, ὠφέλεια, κέρδος. 4. χρημα-
τική ποινή. 5. Ή βάναυση δήλωση τοῦ μνηστήρα πώς τίποτα δέ φοβᾶται ξαφνιάζει
τόν ἀκροατή καὶ δημιουργεῖ ἀντιπάθεια στήν ψυχή του. 6. μαλώνουμε. 7. περί-
λαμπροί πρόσκειται γιά κοινωνικό τίτλο· δέξ καὶ α 29. 8. Δέν ἐκλιπαρῶ.

Γιατί τά ξέρουν κι οι θεοί κι οι Ἀχαιοί τά ξέρουν.
 Μά ἐλπετε, δῶστε μου γοργό καράβι μέ συντρόφους
 εἰκοσι¹, νά μέ πᾶνε αὐτοί και μέ φέρουν πίσω,
 πρῶτα στή Σπάρτη κι ἔπειτα στήν ἀμμουδάτη Πύλο,
 νά μάθω ἄν ὁ πατέρας μου, πού χρόνια λείπει, ἄν θά 'ρθει,
 κανείς ἄν ξέρει νά μοῦ πεῖ, εἴτε ἀπ' τὸν Δία ἀκούσω
 φήμη², πού φέρνει πρῶτα αὐτή κάθε εἰδῆση στόν κόσμο.
 Κι ἄν μάθω πώς δέν πέθανε και πώς μιά μέρα θά 'ρθει,
 θά καρτερέψω, μ' ὅλο μου τόν πόνο, ὡς ἔνα χρόνο.
 "Αν δημος μάθω πώς δέ ζει, και πιά πώς δέν ύπάρχει,
 ἀμέσως θά 'ρθω στή γλυκιά πατρίδα, νά τοῦ χτίσω
 μνῆμα³, κι ἀπάνω νεκρικές θυσίες⁴ θά τοῦ ρίξω,
 ώς εἶναι ή τάξη, ἀρχοντικές, και θά παρακινήσω
 τή μάνα μου νά παντρευτεῖ, νά πάρει δεύτερο ἄντρα".

Εἶπε κι ἀμέσως κάθισε κι ὁ Μέντορας⁵ σηκώθη,
 πού φίλος ἦταν τ' ἄψεγον Δυστέα, κι ὅταν πῆγε
 στήν Τροία τοῦ μπιστεύτηκε τό σπίτι του σ' ἐκεῖνον,
 νά πειθεται στό γέρο του, τό νοῦ του σ' ὅλα νά 'χει.
 Αὐτός μέ λόγια γνωστικά τούς μίλησε ἔτσι κι εἶπε:

«'Ακοῦστε με λοιπόν, Θιακοί, σ' δ,τι ἔχω νά μιλήσω.
 "Ἄς μή βρεθεῖ πιά βασιλιάς στόν κόσμο σκηπτροφόρος⁶
 καλόγυνωμος και μαλακός και δίκιος, και στό νοῦ του
 πάντα νά βάζει τό καλό, παρά σκληρός ἄς εἶναι
 κι ἄς κάνει μόνο τ' ἄνομα⁷. Πόσο κανένας τώρα
 δέν τόν θυμᾶται τό θεϊκό Δυστέα ἀπ' τούς λαούς του
 πού κυβερνοῦσε και γλυκός σάμπως⁸ πατέρας ἦταν.
 Μά δέν παραξενεύομαι πολύ μέ τούς μνηστῆρες,
 γι' αὐτά πού. κάνουν τ' ἄνομα μέ τήν ἀστοχαστά τους.
 Τούς τρῶνε τά κεφάλια⁹ τους και στανικῶς¹⁰ τοῦ σβήνουν
 τό σπίτι του, γιατί θαρροῦν πώς δέ θά 'ρθει πιά πίσω.

1. Ἐδώ τίθεται σ' ἔφαρμογή ή ὁδηγία τῆς Ἀθηνᾶς πρός τόν Τηλέμαχο a 287 κ.ἔ.
 2. δές a 291. 3. Οι ἀνασκαφές ἔφεραν σέ φως πολλούς μυκηναϊκούς τάφους. 4. νεκρικές τελετές· σαβάνωμα, ταφή, σπονδές, ἀγώνες ἐπιτύμβιους. 5. Συνομήλικος τοῦ Ὁδυστέα και ἐπίτροπος τῆς βασιλικῆς περιουσίας γιά τό χρόνο τῆς ἀπουσίας του. 6. κρατοῦσαν σκηπτρό (ραβδί), σύμβολο τῆς ἔξουσίας. 7. Σέ στιγμή ἀγανακτήσεως ὁ Ψίφιωνται θηρευτιόντο θύλακος μέτωπον της Πλαταιάς. 9. ἐνν.

Μά μέ τόν ἄλλο τό λαό θυμώνω, πού δέ βγάζει,
κανείς μιλιά, τούς ἄτροπους μνηστήρες νά προπάρει¹,
κι ἔνας λαός ὀλόκληρος τούς λίγους νά μαζέψει».

255

Τότε τοῦ κάνει ὁ Λιόκριτος ὁ γιός τοῦ Εὐηνόρου.
«Βρέ Μέντορα, ἀτσαλόγλωσσε, γεροξεκουτιασμένε,
τί λόγια κάθεσαι καὶ λές γιά νά μᾶς ἀποκόψουν;
Σάν δύσκολο μέ πιό πολλούς καὶ μ' ἄντρες νά τά βάλεις

260

γιά τό φαι². Κι ἄν ὁ Θιακός ἐρχόντανε ὁ Δυσσέας
καὶ τοῦ κατέβαινε στό νοῦ νά διώξει τούς λεβέντες
μνηστῆρες ἀπ' τό σπίτι του στό φαγοπότι ἀπάνω,
δέ θά προφτάσει νά χαρεῖ καὶ τό γλυκό του ταΐρι
τόν ἐρχομό του, μ' ὅλη της πού θά 'χε τή λαχτάρα,
μόν' θά 'χε τέλος ἄσκημο³ σ' αὐτό τό ἵδιο μέρος,

265

μέ πιό πολλούς ἄν τά 'βαζε. Καί σύ τί λές δέν ξέρεις.
Μόν' ἄς σκορπίσει πιά ὁ λαός καθένας στή δουλειά του.

Καί τό ταξίδι ὁ Μέντορας κι ὁ γερο-·Ἀλιθέρσης
ἄς τοῦ ἑτοιμάσουν, πού κι οἱ δυό φίλοι εἰναι πατρικοί του.

270

“Ομως θαρρῶ πώς χρόνια αὐτός θά κάθεται στό Θιάκι
μαντάτα ἐδῶ νά καρτερεῖ, χωρίς νά τό κουνήσει»⁴.

Εἶπε κι ἀμέσως σκόλασε τή σύνοδο καὶ πῆγαν
ὅλοι σκορπώντας σπίτι τους, καθένας στό δικό του.

Τότε οἱ μνηστῆρες γύρισαν στό σπίτι τοῦ Δυσσέα.

Τράβηξε κι ὁ Τηλέμαχος ἀλάργα στ' ἀκρογιάλι
κι ἀφοῦ στό κύμα νίφτηκε⁵ στήν 'Αθηνᾶ δεόταν·
«'Ακου με, ἀθάνατη θεά, πού χτές στό σπίτι μου ἥρθες
καὶ μοῦ 'πες στό θαμπό⁶ γιαλό νά τρέξω μέ καράβι,
νά μάθω τοῦ πατέρα μου τό γυρισμό, πού λείπει
χρόνια στά ξένα. Κι⁷ οἱ 'Αχαιοί μοῦ φέρνουν ὅλο ἐμπόδια
κι οἱ φαντασμένοι πιό πολὺ μνηστῆρες ἀπ' τούς ἄλλους».

275

“Ετσι δεήθη κι ἥρθε εὐτύς⁸ ή 'Αθηνᾶ κοντά του

παιζουν τή ζωή τους. 10. μέ τή βία, μέ τό στανιό.

1. προπαίρων ἀποπαίρων. 'Ο Μέντορας ἐδῶ προσπαθεῖ νά δραστηριοποιήσει τή σιωπηλή πλειοψηφία τῶν κατοίκων. 2. Τό αἴτημα τῶν μνηστήρων εἰναι κυρίως πολιτικό, δχι οίκονομικό. 3. 'Ο τρίτος μνηστήρας ἐκτρέπεται σέ προσωπικές ἀπειλές κατά τοῦ 'Οδυσσέα. 4. Ποντάρει στή μέχρι τώρα ἀβουλία καὶ ἀδράνεια Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μοιάζοντας μέ τό Μέντορα¹ σ' ὅλα, φωνή καί σῶμα,
κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τοῦ ὁδούς θάρρος κι εἰπε.

«Μήτε δειλός μήτε ἄβουλος, Τηλέμαχε, θά δείξεις,
μιά στάλα ἀπ' τοῦ πατέρα σου ἃν ἔχεις μέσα σου αἷμα,
καθώς ἐκεῖνος ἄξιζε² στά ἔργα καί στά λόγια.

Τότε δέν κάνεις ἄκαρπο μήτε ἄσκοπο ταξίδι.

Κι ἃν μήτε ἐκείνου εἰσαι παιδί, μηδέ τῆς Πηνελόπης,

θαρρῷ πώς ὅσα μελετᾶς δέ θά τά βγάλεις πέρα. 290

Γιατί εἶναι λίγα τά παιδιά πού μοιάζουν τοῦ γονιοῦ των.

Τά πιό πολλά χειρότερα, τά πιό καλά εἶναι λίγα.

Μά σάν δέν εἰσαι οὔτε δειλός μήτε ἄβουλος ὡς τέλος,
κι ἡ γνώση τοῦ πατέρα σου δέ λείπει κι ἀπό σένα,
ἔχεις ἐπτίδα τίς δουλειές αὐτές νά τίς τελέψεις.³ 295

Γι' αὐτό τή γνώμη μήν ψηφᾶς⁴ τῶν ἄμυναλων μνηστήρων,
γιατί τοὺς λείπει ἡ στόχαση, τό δίκιο δέν τό ξέρουν,
μήτε νογοῦν τό θάνατο καί τή βαριά τους μοίρα⁵,
πού εἶναι κοντά τους, ὅλοι αὐτοί νά σβήσουν σέ μιά μέρα.

Καί τό ταξίδι πόβαλες στό νοῦ σου δέ θ' ἀργήσει. 300

Γιατί εἶμαι τέτοιος πατρικός ἐγώ δικός σου φίλος,
πού καί καράβι γλήγορο γιά σένα θά ἀρματώσω,
κι ὁ ἰδιος θά 'ρθω. Μόν' ἐσύ στό σπίτι πᾶνε τώρα,
μέ τούς μνηστήρες κάθισε κι ἑτοίμασε ὅσες πρέπει
θροφές καί πρόσταξε στ' ἀγγειά νά τίς τοποθετήσουν,
κρασί στίς στάμνες, σέ σακιά κρουστά τό κριθαλεύρι⁶,
πού 'ναι τοῦ ἀνθρώπου αὐτό ἡ ζωή. Κι ἐγώ στή χώρα ἀμέσως,
παντού θά τρέξω ἐθελοντές συντρόφους νά συνάξω.

Πολλά καράβια βρίσκονται στ' ἀφροκλεισμένο Θιάκι,
παλιά ἡ καινούρια. Καί θά ιδω τό πιό καλό ποιό θά 'ναι,
νά τ' ἀρματώσεις⁷ γλήγορα νά πᾶμε στό ταξίδι.

*Ἐτσι τοῦ μίλησε ἡ θεά, καί τή θεϊκιά φωνή της

τοῦ νεαροῦ Τηλέμαχου. 5. ἔνιψε τά χέρια του, γιά νά τά ὑψώσει σέ προσευχή.

6. στήν ταραγμένη θάλασσα. 7. Ό σύνδεσμος ᔹχει σημασία ἀντιθετική. 8. Μετά τήν προσευχή ἀκολουθεῖ πάντοτε ἡ ἀνταπόδοση.

1. Τήν πρώτη φορά ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανίστηκε μέ τή μορφή τοῦ Μέντη· δές α 109.
2. Προσπαθεῖ νά κινήσει τό ζῆλο μιμήσως τῶν πατρικῶν ἀρετῶν. 3. νά τίς φέρεις

σάν ἄκουσε δὲ Τηλέμαχος, δέ στάθηκε ἄλλο τότε,
μόν' πῆγε γιὰ τὸ σπίτι του μέ τὴν καρδιὰ καμένη¹.

Κι ἐκεὶ ἥβρε τοὺς περήφανους μνηστῆρες συναγμένους,
γίδες νά γδέρνουν στήν αὐλὴ, νά καψαλίζουν χοίρους.

Πάει στὸν Τηλέμαχο κοντά γελώντας² δὲ Ἀντίνος
κι ἀφοῦ τὸ χέρι τοῦ σφιξε, τοῦ μίλησε ἔτσι κι εἶπε:

«Τηλέμαχε περήφανε καὶ πρῶτο παλικάρι,
κακό μή βάζεις πιά στὸ νοῦ, μήτε ἔργο μήτε λόγο,
παρά νά κάθεσαι νά τρῶς, σάν πρῶτα, καὶ νά πίνεις.

Κι δι, τι ζητᾶς οἱ Ἀχαιοί θά σου τά φέρουν ὅλα,
πλοϊο καὶ ναῦτες διαλεχτούς, σέ μιά στιγμή νά φτάσεις
στήν Πύλο, γιά τὸν ἀκριβό πατέρα σου νά μάθεις».

Κι δὲ συνετές Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«Ἀντίνο, αὐτό δέ γίνεται μέ σᾶς τοὺς φαντασμένους
νά ξεφαντώνω ἀθέλητα κι ἀφρόντιστα νά πίνω.

Δέ φτάνει πού μοῦ φάγατε τὸ βιός μου τόσα χρόνια,
ἀφότου ἡμούν ἀνήλικο μωρό παιδάκι³ ἀκόμα;

Μά τώρα πού μεγάλωσα κι ἀκούγοντας τοὺς ἄλλους
μαθαίνω, μές στά στήθια μου φουσκώνει πιά ή καρδιά μου.

Κι ἔτσι θά κάμω, συμφορές μεγάλες νά σᾶς φέρω⁴,
εἴτε στήν Πύλο τρέχοντας εἴτε καὶ μές στὸ Θιάκι.

Θά φύγω, τό ταξίδι αὐτό πού λέω δέ θά χαλάσει,
σάν ἐπιβάτης, ἐπειδή κι ἐγώ καραβοκύρης
γοργοῦ δέν είμαι καραβιοῦ, δέν ἔχω λαμνοκόπους⁵.

«Ἐτσι ὅλοι τό σκεφτήκατε πώς είναι πιό ὄφελός σας».

Εἶπε καὶ τράβηξε⁶ εὔκολα τὸ χέρι ἀπ' τὸν Ἀντίνο.

Τότε οἱ μνηστῆρες ἔστρωναν τραπέζι στὸ παλάτι
κι ἐσκαζαν τὸν Τηλέμαχο καὶ τοῦ πετοῦσαν λόγια⁷.

Κι ἔτσι ἔνας φαντασμένος νιός τὸ λόγο πῆρε κι εἶπε:
«Ἀλάθευτα ὁ Τηλέμαχος σφαγή μᾶς ἐτοιμάζει.

σέ πέρας, νά τίς τελειώσεις. 4. δές α 425. 5. Είναι ή δεύτερη φορά πού προαναγγέλλεται ή μνηστηροφορία: δές β 179. 6. Τό κριθινό ἀλεύρι είναι βασική τροφή γιά τὸν δημητρικό ἄνθρωπο. 7. ἀρματώνω: ἐξοπλίζω.

1. πικραμένη. 2. "Ολος δὲ λόγος τοῦ Ἀντίνου είναι εἰρωνικός. 3. Ο Τηλέμαχος είναι τώρα εἰκοσι χρόνων περίπου. 4. Ἡ ἀπειλή είναι φανερή. 5. δές καὶ α 288.

Καὶ ἀπ' τὸ Νοῖον ἐγένετο, τὸν πρῶτον τοῦ φρούρου,

Εἶτε ἀπ' τήν Πύλο έδω βιηθούς θά φέρει εἴτε ἀπ' τή Σπάρτη,
γιατί σφοδρός τόν ἔσπρωχνε νά ταξιδέψει πόθος.

Εἶτε θά πάει στήν Ἐφυρα¹ τήν καρπερή τή χώρα
καί θά ᾧθει ἐκεῖθε φέρνοντας φαρμάκια θνητοφάγα
νά ρίξει στά κροντήρια² μας κι δλους νά μᾶς ξεκάμει».

Κι ἔτσι ἀπ' τούς φαντασμένους νιούς πάλε ἄλλος εἰπε·
«Ποιός ξέρει ἐκεῖ πού θά γυρνᾶ μέ τό βαθύ καράβι,
σάν τό Δυτσέα ἦν δέ χαθεῖ κι αὐτός μακριά στά ζένα».

«Ἐτσι σέ κόπους πιό πολλούς ἀκόμα θά μᾶς βάλει,
τό βιός του νά μοιράσουμε, μά τό ψηλό³ του σπίτι
θά δώσουμε στή μάνα του νά τό 'χει μ' ὅποιον πάρει».

Εἶπαν, κι αὐτός κατέβηκε στή γονικιά ἀποθήκη⁴,
πλατιά κι ἀψηλοσκέπαστη, πού 'χε σωρό χρυσάφι
καί στά σεντούκια⁵ ρουχικά καί μυρωδάτο λάδι.

Κι είχε χαλκό, καί στή σειρά στόν τοῖχο ἀκουμπισμένα,
πιθάρια⁶ μέ παλιό κρασί γλυκόπιοτο γεμάτα,
ἀνέρωτο, θεϊκό πιοτό, γιά τό σοφό Δυτσέα,
ὅταν μέ βάσανα πολλά στό σπίτι του γυρίσει.

Κι είχε δυό πόρτες δίφυλλες πού ταιριασμένα κλειοῦσαν,
κλειστές καί μιά ἐπιστάτισσα κάθονταν νύχτα μέρα
κι ὅλα τά πρόσεχε πιστά, τοῦ "Ωπουν ἡ θυγατέρα
Εὐρύκλεια⁷, καί καλώντας τη τήν πρόσταξε ἔτσι κι εἶπε·
«Ἐλα στίς στάμνες, βάγια⁸ μου, γλυκό κρασί νά βάλεις,
ἀπ' ὅλα τό πιό νόστιμο πού κρύβεις, καρτερώντας
τόν ἄμιορο πατέρα μου, καμιά φορά ὅταν ἔρθει,
ἳν ἀπ' τό θάνατο σωθεῖ κι ἀπ' τή βαριά του μοίρα».

Δώδεκα στάμνες γέμισε καί βούλωσέ τις ὅλες.

Βάλε μου καί κριθάλευρο σέ ἀσκιά καλοραμένα,
εἴκοσι μέτρα⁹ ἀπό καλό ψιλαλεσμένο ἀλεύρι.
Καί νά τό ξέρεις μόνη σου, κι ὅλα μάζι νά τά 'χεις,

6. Ἡ χειρονομία δείχνει τήν ἀποφασιστικότητα τοῦ Τηλέμαχου. 7. Χλεύαζαν τόν Τηλέμαχο μέ πειραχτικά λόγια.

1. Ἡ Ἐφυρα τῆς Ἡλίδας ἦταν γνωστή γιά τά θανατηφόρα βοτάνια της. 2. δές α 114. 3. Ἀπό τό ἀνάκτορο τῆς Πύλου, πού ἀνέσκαψε καί μελέτησε ὁ C. Blegen, παίρνουμε πληροφορίες από το Ἰστορικό Επικαρδιτικός Πολιτικής Καλαρί. 5. κα-

γιατί θά 'ρθω τ' ἀπόβραδο νά τά σηκώσω ό ἴδιος,
ὅταν ἡ μάνα μου ἀνεβεῖ στ' ἀνώι της νά πλαγιάσει.

Θά τρέξω στήν ἀμμόστρωτη τήν Πύλο καί στή Σπάρτη,
κάπου γιά τοῦ πατέρα μου τό γυρισμό νά μάθω». 375

"Ετσι είπε, καί τή βάγια εὐτύς τά κλάματα τήν πῆραν
καί μέ λογάκια τρυφερά τοῦ λέει, πικρά θρηνώντας.
«Παιδί μου, τέτοια ἀπόφαση πῶς ἔβαλες στό νοῦ σου;
Μοναχογίος κι ἀκριβογίος τί θές νά πᾶς στά ξένα; 380
'Αλάργα ἀπ' τήν πατρίδα του, σ' ἄγνωστη ξένη χώρα,
χάθηκε διθεογέννητος Δυσσέας, κι δταν λείψεις,
αὐτοί θά βάλουν πίσω σου στό νοῦ τους τό κακό σου¹,
μέ δόλο πῶς νά χαλαστεῖς, τό βιός σου νά μοιράσουν.
Μόν' κάτσε ἐδῶ πού κάθεσαι. Καμιά δέν είναι ἀνάγκη 385
νά τρέχεις στούς ἀστέρευτους² γιαλούς νά τυραγνιέσαι».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«Βάγια μου, κάμε ὑπομονή κι αὐτή ἡ βουλή δέν είναι
χωρίς τό θέλημα θεοῦ. Μόν' ἔλα κάμε μου ὄρκο³,
πώς δέ θά πεῖς στή μάνα μου γι' αὐτά μήτε μιά λέξη, 390
πρίν ἔντεκα πρίν δώδεκα μερόνυχτα περάσουν
καί μέ ζητήσει μόνη της, πῶς ἔφυγα ἀν ἀκούσει,
γιά νά μήν κλαίει καί τ' ὅμορφο χαλνᾶ τό πρόσωπό της».

"Ετσι είπε κι ἀμώσε⁴ ἡ γριά κι ὄρκο μεγάλο πῆρε.
Κι ἔπειτα σάν ὄρκίστηκε καί τέλεψε τόν ὄρκο, 395
κι ἀμέσως τοῦ 'βαλε κρασί καί γέμισε τίς στάμνες.
Τοῦ 'βαλε καί κριθάλευρο σέ ἀσκί καλοραμμένο.
Πήγε ἔπειτα ὁ Τηλέμαχος καί βρῆκε τούς μνηστήρες.

Τότε ἄλλο σκέφτηκε ἡ θεά Παλλάδα μέ τό νοῦ της.
Ίδιας⁵ μέ τόν Τηλέμαχο στή χώρα τριγυρνοῦσε, 400
κι ὥλους τούς ἄντρες σίμωνε καί τούς παρακινοῦσε,
τό βράδυ βράδυ στό γοργό καράβι ν' ἀνταμώσουν.

σέλες. 6. Στά ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ καί τῆς Πύλου βρέθηκαν ἀποθήκες μέ πιθάρια, ὅπου τοποθετοῦσαν τρόφιμα καί ποτά. 7. δές α 439. 8. ὑπηρέτρια, θεραπαινίδα, παραμάνα. 9. μονάδα χωρητικότητας.

1. Προαναγγέλλεται ἡ σκηνή τῆς ἐνέδρας στό δ 858. 2. Οι Καζαντζάκης-Κακριδῆς μεταφράζουν· στ' ἄκαρπα πελάγη. 3. Μέ τόν ὄρκο ὁ Τηλέμαχος θέλει νά ἀσφα-Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κι ἀπ' τό Νοῆμοι¹ ζήτησε, τόν ἄξιο γιό τοῦ Φρόνιου,
καράβι καὶ τῆς τό 'ταξε μετά χαρᾶς ἐκεῖνος.

Κι ὁ ἥλιος πιά βασίλεψε κι ἴσκιώσανε οἱ δρόμοι
κι ἔριξε τότε στό γιαλό τό φτερωτό καράβι
καὶ τοῦ 'βαλε ὅλα τ' ἄρμενα², πού τά καλοδεμένα
ἔχουν καράβια κι ἔπαιτα στοῦ λιμανιοῦ τήν ἄκρη
τό 'δεσε κι ἥρθαν μαζωχτοί τριγύρω τού οἱ συντρόφοι
καὶ τόν καθένα ψύχωνε μέ θάρρος ή Παλλάδα.

Τότε ἡ λιοστάλαχτη³ Ἀθηνᾶ στό νοῦ της ἔβαλε ἄλλο,
Γιά τό παλάτι κίνησε τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα,
κι ὑπὸ γλυκό περίχυσε στά μάτια τῶν μνηστήρων.
Μέ τό κρασί τούς ζάλισε καὶ τά ποτήρια κάτω
τούς ἔπεφταν κι ὅλοι ἔτρεχαν στή χώρα νά πλαγιάσουν,
κι ἄλλη ὥρα πιά δέν ἔμενε κανεῖς ἐκεῖ νά κάτσει,
γιατὶ ἔπεφτε στά μάτια τους καὶ τά σφαλοῦσε ή νύστα.
Τότε εἶπε στόν Τηλέμαχο ή λαμπερή Παλλάδα,
ἀπ' τό καλοκατοίκητο παλάτι κράζοντάς τον,
παρόμοια μέ τό Μέντορα σ' ὅλα, φωνή καὶ σῶμα⁴ ἔναντι⁵ ἔναντι⁶
«'Ολοι πιά τώρα στά κουπιά, Τηλέμαχε, οἱ συντρόφοι
καθίσανε καὶ καρτεροῦν πότε θά ξεκινήσεις.

«'Ελα λοιπόν νά φεύγουμε κι ἃς μή χασομεροῦμε»,

«'Ετσι εἶπε καὶ ξεκίνησε γοργά ή Παλλάδα πρώτη
κι αὐτός ξοπίσω στῆς θεᾶς τά βήματα ἀκλουθοῦσε.

Σάν ἥρθαν κάτω στό γιαλό καὶ στό γοργό καράβι,
βρήκαν τούς μακρομάλληδες⁴ συντρόφους στ' ἄκρογιάλι,
κι ἐκεῖ τούς μίλησε ὁ θεϊκός Τηλέμαχος κι ἔτσι εἶπε:
«'Εμπρός, τά τρόφιμα, παιδιά, νά φέρουμε στό πλοιο.

«'Όλα στό σπίτι εἶναι ἔτοιμα, μά τίποτε δέν ξέρει
κι ή μάνα μου κι οἱ σκλάβες της καὶ μόνο μιά τά ξέρει».

Εἶπε καὶ πρῶτος πήγαινε κι αὐτοί τόν ἀκλουθοῦσαν.

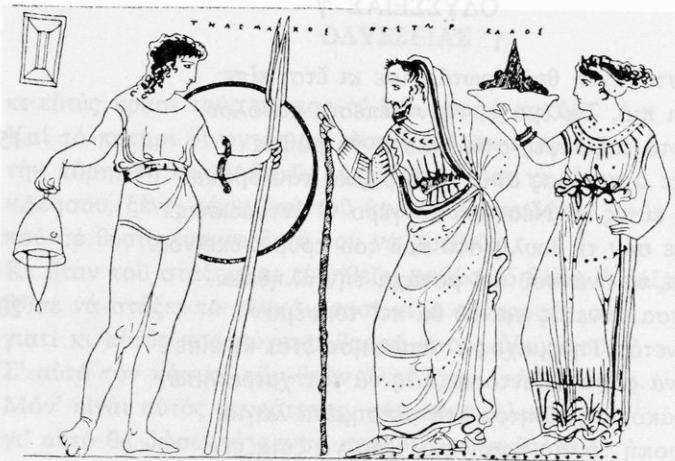
λίσει, τό ἐσωτερικό μέτωπο. 4. Ὁμόλογη σκηνή ὄρκου ἔχουμε στό τ 485 κ.ε.,
ὅπου ή ἵδια γερόντισσα δεσμεύεται μέ ὄρκο νά κρατήσει μυστική τήν ἄφιξη τοῦ
'Οδυσσέα. 5. Ἐδώ ή Ἀθηνᾶ μεταμορφώνεται σέ Τηλέμαχο.

1. εὐγενής Ἰθακήσιος. 2. σχοινιά καὶ πανιά τοῦ πλοίου. 3. ἐπίθετο τῆς Ἀθηνᾶς·
δές καὶ α 45. 4. δές καὶ β 8.

Κι δλα μές στό καλόδετο¹ καράβι κουβαλώντας
τά 'βαλαν, ώς τούς είπε ο γιός τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα.
Σέ λίγο μπῆκε ή Ἀθηνᾶ² καὶ κάθισε στήν πρύμνη
κι ἀκλούθησε ο Τηλέμαχος καὶ κάθισε κοντά της,
κι εὐτύς οί ναῦτες ἔλυσαν τοῦ καραβιοῦ τούς κάβους³
κι ἐπειτα ἀπάνω πήδησαν καὶ κάθισαν στούς μπάγκους.
Κι ή Ἀθηνᾶ τούς ἔστειλε πίσω τους πρύμο⁴ ἀγέρι,
τό Ζέφυρο, γλυκό καιρό, πού κελαηδεῖ στό κύμα. 435
Τότε είπε τοῦ Δυσσέα ο γιός στούς ναῦτες νά βολέψουν
τ' ἄρμενα κι δλοι πρόθυμα τήν προσταγή του ἀκοῦνε.
Κι ἀμέσως ἔστησαν δρθό τό λάτινο⁵ κατάρτι
καὶ τό 'βαλαν, σηκώνοντας, στό τρύπιο μεσοδόκι⁶.
Τά ξάρτια⁷ δέσανε ἐπειτα καὶ τό πανί σηκώνουν
μέ τά καλόστριφτα λουριά καὶ τό πανί στή μέση⁸
ἀπ' τόν ἀγέρα φούσκωνε, καὶ γύρω στήν καρίνα
ἀχοῦσε, δπως ἄρμενιζαν στ' ἀφροντυμένο κύμα
κι ἔτρεχε τό καράβι ἐμπρός δργώνοντας τό κύμα.
Καὶ τ' ἄρμενα σάν ἔδεσαν στό μελανό⁸ καράβι,
πῆραν κροντήρια κι ἔστησαν κρασί γεμάτα ως πάνω
κι ἔσταζαν στούς παντοτινούς θεούς, κι ἀπ' δλους πρῶτα
στή θυγατέρα τοῦ Διός, τήν Ἀθηνᾶ Παλλάδα.
"Ολη τή νύχτα ἄρμενιζε κι ὡς τήν αὔγή τό πλοιο. 440

1. καλά ναυπηγημένο. 2. Μέ τή μορφή τοῦ Μέντορα. 3. τά σχοινιά μέ τά δόπια προσδένεται τό πλοιο στή στεριά ἀπό τήν πρύμη παλαμάρια. 4. οὐριος ἀνεμος. 5. ἐλάτινο, ἀπό έύλο ἐλάτου. 6. μεσαίο δοκάρι τοποθετημένο ἀπό τή μιά μέχρι τήν ἄλλη πλευρά τοῦ πλοιού, μέ τρύπα ύποδοχῆς τοῦ καταρτιοῦ. 7. σχοινιά. 8. Γιά νά μη σαπίζουν τά έύλα ἄλειφαν τά πλοια μέ πίστα ἀπό ρετσίνι.

Ο Τηλέμαχος στό Νέστορα

γ

Κι δ' ἥλιος βγῆκε¹, ἀφήνοντας τῇ λίμνῃ² τὴν πανώρια,
μές στὸν πολύχαλκο³ οὐρανό, φῶς στοὺς θεούς νά φέρει
καὶ στοὺς ἀνθρώπους τοὺς θνητούς στή γῇ τὴν καρποδότρα.
Κι αὐτοὶ ἥρθαν στήν καλόχτιστη τῇ χώρᾳ τοῦ Νηλέα⁴,
τήν ὥρα πόκανε δὲ λαός θυσία στ' ἀκρογιάλι,
ταύρους ὀλόμαυρους⁵ στῆς γῆς τὸ μαυρομάλλη Σείστη.
Ἡταν ἐννιά χωρίσματα. Καθόνταν πεντακόσιοι
σέ κάθε χώρισμα, μ' ἐννιά⁶ καθένα ἐμπρός του ταύρους.
Και τά μηριά σάν κάηκαν καὶ φάγανε τά σπλάχνα,
ὅλοίσα μπαίνανε κι αὐτοὶ μέ τό γοργό καράβι⁷.
καὶ τά πανιά ἀφοῦ μάζωξαν, ἀράζουν κι δξω βγῆκαν,
πρώτη ή Παλλάδα κι δ θεϊκός Τηλέμαχος ξοπίσω.

1. Εἶναι ή τρίτη ἡμέρα τῆς Ὀδύσσειας. 2. Οἱ δόμητικοι ἀνθρωποι θεωροῦσαν τὸν ὄκεανό ποταμό ἥ λίμνη, πού περιβάλλει καὶ βαστᾶ ἐπάνω τῆς τό δίσκος τῆς γῆς. 3. Θεωροῦσαν τὸν οὐρανό στερεό θολωτό κάλυμμα τοῦ κόσμου: χάλκεος, πολύχαλκος, σιδήρεος οὐρανός. 4. ἐννοεῖ τὴν Πύλο δέξ καὶ β 127. 5. Τὸ χρῶμα τῶν θυσιαζόμενων ζώων εἶναι ἀνάλογο πρός τὴν μελανή θάλασσα καὶ τὴν ἄγρια φύση τοῦ Ποσειδώνα, γιά τὸν ὄποιο γίνεται ή θυσία. 6. Ο ἀριθμός

Κι ή φωτοστάλαχτη θεά πρωτάρχισε κι ἔτσι εἶπε:
 «Δέν πρέπει πιά, Τηλέμαχε, νά ντρέπεσαι καθόλου.
 Γιατί γι' αὐτό ταξίδεψες στά πέλαγα νά μάθεις
 ποῦ θάφτηκε ὁ πατέρας σου, ποιό ριζικό τόν βρῆκε.
 Μόν' πᾶνε¹ εύτυς τό Νέστορα τό γέρο ν' ἀνταμώσεις.
 *Ας μάθουμε σάν τί βουλή στό νοῦ του κρύβει ἐκεῖνος.
 Καὶ ξόρκισέ τον νά σου πεῖ μονάχα τήν ἀλήθεια.
 Εἶναι περίσσα συνετός καὶ δέ θά πεῖ τό ψέμα».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
 «Ἄχ, πῶς νά σύρω, Μέντορα, πῶς νά τόν χαιρετήσω;
 *Ἐγώ εἰμαι ἀκόμα ἀμάθητος στά μετρημένα λόγια
 κι εἶναι ντροπή τό νιό παιδί πιό γέρο νά ξετάξει».

Τότε ή κουκουβαγιόθωρη τ' ἀπάντησε ή Παλλάδα:
 «Τηλέμαχε, ἄλλα μόνος του θά κόψει ὁ νοῦς σου, κι ἄλλα
 θά σέ φωτίσουν οἱ θεοί. Γιατί μήτε γεννήθης,
 μήτε θαρρῷ μεγάλωσες χωρίς τό θέλημά των».

Εἶπε, καὶ πήγαινε γοργά πρώτη ή θεά Παλλάδα
 κι αὐτός ξοπίσω στῆς θεᾶς τά βήματα ἀκλουθοῦσε. 30
 Στῶν Πυλιωτῶν τή σύνοδο πηγαίνουν καὶ στίς ἔδρες,
 ὅπου κι ὁ γερο-Νέστορας² καθόνταν μέ τούς γιούς του,
 κι οἱ φίλοι γύρω ἑτοίμαζαν τραπέζι, κι ἄλλο κρέας
 τό ὕψιναν κι ἄλλο κόβοντας στίς σοῦβλες τό περνοῦσαν.
 Κι ὡς εἶδαν ξένους, ἔτρεξαν κοντά τους μαζωμένοι
 καὶ τούς καλωσορίζανε, τούς ἔδειχναν νά κάτσουν. 35
 Κι ἀπ' ὅλους ὁ Πεισίστρατος, ὁ γιός τοῦ γέρου, πρῶτος
 πῆγε κοντά τους κι ἔπιασε τούς ξένους ἀπ' τό χέρι
 καὶ στό τραπέζι στή σειρά τούς ἔβαλε νά κάτσουν,
 ἀπάνω σ' ἀπαλές προβιές, στῆς θάλασσας τήν ἄμμο, 40
 κοντά μέ τόν πατέρα του καὶ μέ τό Θρασυμῆδη
 τόν ἀδερφό του κι ἔκοψε δυό μερδικά ἀπ' τά σπλάχνα

εἶναι τυπικός καὶ θέλει νά δηλώσει τό πλήθος.

1. πήγαινε. 2. Ο Νέστορας εἶναι γιός τοῦ Νηλέα· δές καὶ β 126.

κι εύτυς κρασί τούς κέρασε σ' ἔνα χρυσό ποτήρι.
Καί τό ποτήρι δίνοντας στ' ἀσπιδοφόρου Δία
τήν κόρη, τή θεά Ἀθηνᾶ, τῆς μίλησε ἔτσι κι εἶπε:
«Δεήσου, ξένε, τώρα ἐσύ τοῦ ἀφέντη Ποσειδώνα,
πού σέ θυσία τύχατε δική του νά βρεθεῖτε.

Κι ὅταν τοῦ στάξεις κι εὐχηθεῖς, καθώς τό θέλει ἡ τάξη¹,
δῶσε νά στάξει τό γλυκό κρασί κι δ σύντροφός σου,
γιατί κι αὐτός προσεύχεται θαρρῶ στούς ἀθανάτους.
Σ' αὐτό τόν κόσμο, τῶν θεῶν δῆλοι ἔχουν τήν ἀνάγκη.
Μόν' εἶναι αὐτός μικρότερος, σάν συνομήλικός μου,
γι' αὐτό θά δώσω τό χρυσό ποτήρι πρῶτα ἐσένα».

«Ἐτσι εἶπε, καὶ τῆς ἔδωσε στό χέρι τό ποτήρι
καὶ χάρηκε² ἡ θεά Ἀθηνᾶ μέ τόν καλό του τρόπο,
πού πρῶτα ἐκείνης πρόσφερε τ' ὀλόχρυσο ποτήρι.
Κι ἀμέσως παρακάλεσε τόν Ποσειδώνα κι εἶπε:
«Ἀκου με³, Σαλευτή τῆς γῆς, καὶ τίς εὐχές μας δῆλες
αὐτές πού σου δεόμαστε μήν ἀρνηθεῖς νά κάμεις.
Δᾶστε στό γερο-Νέστορα καὶ στά παιδιά του δόξα
καὶ σ' δῆλους χάρισε ἐπειτα τούς ἄλλους τούς Πυλιώτες
τήν ποθητή ἀνταπόδοση τῆς ξακουστῆς θυσίας.
Βόηθα καὶ τόν Τηλέμαχο κι ἐμένα, στήν πατρίδα
νά πᾶμε, ἀφοῦ τελέψει αὐτά πού θέλει κι ἥρθε ξάργουν⁴».

«Ἐτσι δεήθηκε ἡ θεά κι αὐτή τά τέλεψε δῆλα.
Δίνει καὶ στόν Τηλέμαχο τό δίχερο ποτήρι
κι ἔτσι δεήθηκε κι ὁ γιός τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα.
Καὶ τά ψαχνά σάν ἔβγαλαν ψημένα πιά ἀπ' τίς σοῦβλες,
σέ μερδικά τά χώρισαν καὶ κάθισαν νά φᾶνε.
Κι ἀφοῦ πιά τέλος χόρτασαν νά τρῶνε καὶ νά πίνουν,
πρῶτος τούς εἶπε ὁ Νέστορας ὁ γεροαλογολάτης⁵.
«Ναί, τώρα εἶναι καλύτερα τούς ξένους νά ρωτήσω,

1. Στήν Πύλο, ἀντίθετα πρός τήν Ἰθάκη, ἐπικρατεῖ ἡ κοινωνική συνοχή, ἡ εὐ-
πρέπεια, ἡ ἡρεμία, ἡ τάξη, ἡ θρησκευτικότητα. 2. Τά αἰσθήματα τῆς θεᾶς εἶναι
ἀποτέλεσμα τῆς θρησκευτικότητας καὶ τῆς φιλόξενης διαθέσεως τοῦ Πεισίστρα-
του. 3. Ἡ λιτή καὶ γεμάτη ταπείνωση δέση τῆς Ἀθηνᾶς δείχνει ὅτι στήν Πύλο
οἱ δύο θεοί συνεργάζονται ἀρμονικά δές καὶ α 70. κ.ἔ. 4. ἐπίτηδες, ἀπό σκοποῦ.
5. τρία ἐπίθετα μήφιοι οἰητήκε από το Νέστορας: ι) πτόδα μεταξύ αὐτές πού δαμάζει τούς

ἀφοῦ χαρῆκαν τό φαῖ νά μάθουμε ποιοί νά 'ναι.
Ποιοί νά 'στε οἱ ξένοι κι ἀπό ποῦ στῆς θάλασσας τούς δρόμους
γυρνᾶτε. Μήπως γιά δουλειά, ἢ πάτε ἔτσι στήν τύχη,
καθώς οἱ κλέφτες¹ πού γυρνοῦν στά πέλαγα καὶ φέρνουν
στούς ξένους τόπους συμφορές καὶ τή ζωή τους παιζουν;»

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε, μέθαρρος,
πού τοῦ 'βαλε ἡ θεα 'Αθηνᾶ² στά στήθια του ἡ Παλλάδα,
γιά τόν ξενιτεμένο του πατέρα νά ρωτήσει,
κι ἔτσι μιά δόξα ἀθάνατη στή γῆ νά τόν στολίσει
«Νέστορα, τοῦ Νηλέα γιέ, τῶν 'Αχαιῶν καμάρι,
πόθε³ εἴμαστε μᾶς ρώτησες κι ἐγώ θά σ' ἀπαντήσω.
Ἐδῶ ἀπ' τό Θιάκι ἐρχόμαστε, πόχει τό Νηό βουνό του
καὶ γιά δουλειά πού θά σοῦ πᾶ δική μου ὅχι τοῦ τόπου.
Κάπου γιά τόν πατέρα μου, τόν ἄφοβο Δυσσέα,
φήμην ν' ἀκούσω ἀναζητῶ, ποὺ μιά φορά τῆς Τροίας
τό κάστρο, λένε, κούρσεψε μαζί σου πολεμώντας.
Γιατί μαθαίνουμε γι' αὐτούς τούς ἄλλους, πού τούς Τρῶες
πολέμησαν, ποιό θάνατο πικρό δικήνας βρῆκε.
"Ομως ἐκείνου τό χαμό τόν κρύβει δικός τοῦ Κρόνου.
Γιατί ποῦ χάθηκε κανείς ρητά νά πεῖ δέν ξέρει,
ἄν επεσε ἀπό χέρι δχτρῶν μές στῆς στεριᾶς τίς ἄκρες,
ἢ στοῦ γιαλοῦ τά κύματα τ' ἀφροστεφανωμένα.
Τώρα γι' αὐτό στά πόδια σου προσπέφτω, κι ἄν τό θέλεις
τό θάνατό του νά μοῦ πεῖς, τά μάτια σου ἄν τόν εἰδαν
ἢ κι ἄν ἀπ' ἄλλον ἀκουσες πώς κάπου παραδέρνει.
Γιατί στόν κόσμο δι ποιό πικρός γεννήθη αὐτός ἀπ' δλους.
Κι ἀπό σπλαχνιά⁴ μή χαριστεῖς, μή μέ παρηγορήσεις,
μόν' δλα πές μου τα σωστά, τά μάτια σου δπως τά εἰδαν.
Σ' ὁρκίζω⁵, ἄν δι πατέρας μου δι ξακουστός Δυσσέας
καμιά φορά σοῦ τέλεψε⁶ τό λόγο σου ἡ δουλειά σου

ἶπους, β) ἵππότας δι ιππέας, γ) γερήνιος ἀπό τήν πόλη Γέρηνα, δπου κατέφυγε καὶ μεγάλωσε.

1. Ἡ πειρατεία ήταν πολύ διαδομένη ἐκείνη τήν ἐποχή. 2. δές γ 26. 3. Ἀπαντᾶ πρῶτα στό δεύτερο ἐρώτημα δές γ 74. 4. συμπάθεια, συμπόνεση. 5. σ' ἔξορκίζω, σέ μητρόν. 6. ἔρεσες σέ πέρια τέλεψε.

στήν Τροία, πού σᾶς πλάκωναν τούς Ἀχαιούς τά πάθια, ^{πλαχίδια νόσου}
θυμήσου τα πρός χάρη μου καὶ τήν ἀλήθεια πές μου».

Κι ὁ Νέστορας τ' ἀπάντησε ὁ γεροαλογολάτης: 105

«Παιδί μου, ἀφοῦ μοῦ θύμισες τά πάθια πού μᾶς βρῆκαν
τ' ἀτρόμητα Ἀχαιόπουλα σ' αὐτή τή χώρα κι ὅσα
γιά κοῦρσος¹ ὅταν τρέχαμε μέ τά γοργά καράβια ^{νῶτις διπλίσιμη νόσος}
στίς θάλασσες, μέ κεφαλή τό φτερωτό² Ἀχιλλέα, ^{ενώ τοικιδίστης επιτρέπει}
κι ὅσα τριγύρω πάθαμε στοῦ βασιλιᾶ Πριάμου ^{τόπος ἀναζητεῖται} 110
τό κάστρο τ' ἀψηλόχιτιστο³ στή βράση τοῦ πολέμου.

Τότες ἐκεῖ σκοτώθηκαν τά πρῶτα παλικάρια:

Αἴας⁴ ὁ πολεμόχαρος μέ τό γοργό Ἀχιλλέα ^{παρατάξια σύντομος εἰδώλιος}
κι ὁ Πάτροκλος, ισόβαρος μέ τούς θεούς στή γνώση.

Ἐκεῖ κι ὁ γιός μου Ἀντίλοχος ὁ πολυναγαπημένος, ^{παρατάξια σύντομος εἰδώλιος} 115

ἀντρειωμένος στό σπαθί, στή γνώση κατεχάρης, ^{παρατάξια σύντομος εἰδώλιος}
στό δρόμο φτεροπόδαρος κι ἀτρόμητος στή μάχη.

Κι ἄλλα δεινά πού πάθαμε κοντά σ' αὐτά χιλιάδες.

Ποιός ὅλα δύνεται ἀνθρωπος θνητός νά τά ίστορήσει:

Καὶ πέντε κι ἔξι ἄν ἔμενες νά μ' ἔξετάζεις χρόνια, ^{παρατάξια σύντομος εἰδώλιος} 120

ὅσα τραβήξανε δεινά οἱ Ἀχαιοί στήν Τροία,
προτοῦ νά μάθεις θά λεγες νά φύγεις κουρασμένος.

Γιατί μέ δόλους⁵ πλέκαμε λογῆς τό πάρσιμό της, ^{παρατάξια σύντομος εἰδώλιος}
χρόνους ἐννιά⁶ καὶ δύσκολα μᾶς ἥρθε πιά ἀπ' τό Δία.

Κανένας δέν τολμοῦσε ἐκεῖ νά παραβγεῖ στή γνώση ^{παρατάξια σύντομος εἰδώλιος} 125

μέ τό Δυσσέα, κι ἵσος του δέ στάθηκε στίς τέχνες ^{παρατάξια σύντομος εἰδώλιος}
ἄλλος ἀπ' τόν πατέρα σου, ἄν εἰσαι γιός του ἀλήθεια.

Ἐνας μεγάλος θαυμασμός μέ πιάνει ὅταν σέ βλέπω.

Γιατί μέ τάξη μίλησες καὶ δέν τό λές πώς ἔτσι ^{παρατάξια σύντομος εἰδώλιος}
θά λεγε λόγια γνωστικά μικρό παιδί στά χρόνια. ^{πολλάδιστης εἰδώλιος} 130

Κι ὡς ἔνα διάστημα ποτέ μέ τό θεϊκό Δυσσέα,
στή σύνοδο καὶ στή βουλή δέν είχαμε δυό γνῶμες,

1. ἐπιδρομή σέ χώρα ἐχθρική καὶ λεηλασία αὐτῆς. Γιά νά συντηρηθεῖ τό ἔκστρατευτικό σῶμα, ήταν ἀναγκασμένοι νά κάνουν πολλές ἐπιδρομές. 2. ταχύς, φτεροπόδαρος. 3. Οι ἀνασκαφές πού ἔγιναν στήν Τροία ἔφεραν σέ φῶς τά ἐρείπια ἐννέα πόλεων σέ ἐπάλληλα στρώματα. Ή ἔκτη πόλη είναι ἡ ὄμηρικη. Τό τείχος της ήταν ισχυρότατο καὶ είχε πύλες καὶ πύργους κατά διαστήματα. 4. Γιός τοῦ Τελαμώνα, βασιλῆς τῆς Σαλαμίνας. Ήταν ὁ πιό γενναῖος πολεμιστής μετά τόν Ηφιού ποιηθῆκε από τό Ινδιπού Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μόν' εῖχαμε μιά θέληση, μέ γνώση καί μέ κρίση
 τό πιό καλό κοιτάζοντας στούς Ἀχαιούς νά γίνει.
 Καί τοῦ Πριάμου τό τρανό σάν πήραμε τό κάστρο
 καί στά καράβια μπήκαμε — θεός λές μᾶς σκορποῦσε —
 δί Δίας τότε φοβερό μελέτησε στό νοῦ του
 τόν γυρισμό τῶν Ἀχαιῶν, γιατί δῆλοι νοῦ δέν εἶχαν
 μήτε τό δίκιοι¹ γνώριζαν. Γι' αὐτό πολλούς τούς βρῆκαν
 κακά στερνά, ἀπ' τόν ἄσπλαχνο θυμό τῆς θυγατέρας
 τοῦ ἀκαταδάμαστου γονιοῦ, τῆς κουκουβαγιομάτας²,
 πού μιά διχόνοια σήκωσε³ στούς δυό τούς γιούς τ' Ἀτρέα.
 Σέ σύνοδο καλέσανε τρελά⁴ κι δξώ ἀπ' τήν τάξη
 τούς Ἀχαιούς, σάν πήγαινε νά βασιλέψει ὁ ἥλιος,
 καί ζαλισμένα ἀπ' τό πιοτό τά παλικάρια πήγαν,
 κι εἶπαν κι οἱ δυό μέ τί σκοπό τό πλήθος συγκαλοῦσαν.
 Τότε ό Μενέλαος ἔλεγε, παρακινώντας δῆλους,
 νά πάρουν τόν πλατύ γιαλό στά σπίτια τους νά πάνε.
 "Ομως αὐτό δέν ἄρεσε στόν ἀρχηγό Ἀγαμέμνο.
 "Ηθελε ἐκεῖνος τό στρατό νά τόν κρατήσει ἀκόμα
 καί νά προσφέρει ἀρχοντικές θυσίες στήν Παλλάδα,
 ἵσως καί τό μεγάλο της θυμό καταπραῦνει.
 "Αμυναλος, πού δέ σκέφτηκε πώς δέ θά τόν ἀκούσει.
 Γιατί οἱ θεοί τή γνώμη τους μεμιᾶς δέν τήν ἀλλάζουν.
 "Έτσι μ' ἀσήκωτες βρισιές⁵ λογόφεραν οἱ δυό τους.
 Κι οἱ φτεροπόδαροι Ἀχαιοί σηκώθηκαν μ' ἀντάρα
 καί σέ δυό γνώμες χώρισαν. Πήραμε λίγη ἀνάσα
 τή νύχτα, βάζοντας στό νοῦ νά βλάψει ὁ ἔνας τόν ἄλλο.
 Γιατί μεγάλη συμφορά μᾶς μελετοῦσε ό Δίας.
 Σάν ἔφεξε, ἄλλοι σύραμε στή θάλασσα τά πλοϊα
 καί μπάσαμε τίς ὅμορφες γυναῖκες⁶ καί τά ζῶα.
 Κι ό ἄλλος ό μισός στρατός στάθηκε πίσω, πάλε,

Ἀχιλλέα. 5. πολεμικά τεχνάσματα. 6. Ἡ Τροία ἔπεσε τό δέκατο χρόνο.

- Οἱ δημητριοί ἄνθρωποι δέχονται πώς ή ἀφροσύνη καί ή ἀδικία ἐπισύρει τήν τιμωρία τῶν θεῶν. 2. ἐπίθετο τῆς Ἀθηνᾶς δές γ 25. 3. Γιά τό θυμό τῆς θεᾶς κοίτα τό a 337. 4. ἀπέρισκεπτα. 5. Ἡ τάξη καθόριζε νά γίνεται τό πρωί ή σύνοδος, πού τό μυαλό είναι νηφάλιο. Δές καί β 6. 6. Ἡ σκηνή θυμίζει τούς στίχους A 149

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κ.έ. τῆς Ἰλιάδας. 7. Είναι τά λάφυρα τοῦ πολέμου.

1. Νησί κοντά στήν παραλία της Τροίας. 2. σκληρός, ἄκαμπτος. 3. κυρτά, μέγεθος στήν πρώτα και τήν πρύμη. Ἀλλού ό μεταφραστής χρησιμοποιει τό ἐπιθ. ἀνάφρυδα. 4. Είναι ό Διομήδης. 5. Βρίσκεται στή Μικρασιατική ἀκτή ἀπέναντι ἀπό τή Χίο. 6. σημεῖο, δισημία. 7. Μετά τήν προσευχή ἔρχεται

κι ούτε ποτέ σταμάτησε τ' ὀλόπτυμο τ' ἄγερι,^{μηδέπου Α'} νότο ὑπνό^α
ἔτσι ὅπως τὸ 'στειλε ἀπ' ἀρχῆς ὁ Δίας νά φυσήξει.^{μήτη μηδέπου Β'} 195
Ἐτσι ἥρθα ἀνήξερος ἐδῶ, παιδί μου, καὶ δέν ἔρω^{μηδέπου Ε'} χάρος πῆρε.
Κι ὅσα μές στό παλάτι μου, πού κάθουμαι, μαθαίνω,^{μηδέπου Ζ'}
καθώς ταιριάζει θά σου πῶ καὶ δέ θά σου τά κρύψω.^{μηδέπου Η'}
Λένε καλά πώς ἔφτασαν οἱ κονταροπλισμένοι^{μηδέπου Ι'}
οἱ Μυρμιδόνες² σπίτι τους, πού ὁδήγαε ὁ λεβέντης^{μηδέπου ΙΑ'} 200
τοῦ ἀτρόμητου Ἀχιλλέα ὁ γιός³, καλά κι ὁ Φιλοκτήτης,^{μηδέπου ΙΒ'}
λεβέντης γιός τοῦ Ποίμαντα, κι ὅλους του τούς ἀνθρώπους^{μηδέπου ΙΓ'}
μέ τό καλό τούς ἔφερε στήν Κρήτη ὁ Ἰδομενέας,^{μηδέπου ΙΔ'}
δσοι ἀπ' τή μάχη γλίτωσαν, κανένα δέν τοῦ πῆρε^{μηδέπου ΙΕ'}
ἡ θάλασσα. Μά γιά τό γιό τ' Ἀτρέα, καὶ μονάχοι^{μηδέπου ΙΖ'} 205
τ' ἀκούσατε πώς γλίτωσε κι ἄς κάθεστε ἔτσι ἀλάργα,^{μηδέπου ΙΑ'}
καὶ πώς ὁ Αἴγισθος πικρό⁴ τοῦ 'χε ἐτοιμάσει χάρο.^{μηδέπου ΙΒ'}
"Ομως κι ἐκεῖνος ἀκριβά τά πλέρωσε στό τέλος.^{μηδέπου ΙΓ'}
Πόσο τ' ἀξίζει, ὅταν κανείς πεθάνει, γιό ν' ἀφήσει.^{μηδέπου ΙΔ'} 210
Γιατί κι ἐκεῖνος τό φονιά τοῦ ξακουστοῦ γονιοῦ του^{μηδέπου ΙΕ'}
τό δολερό τόν Αἴγισθο τόν πλήρωσε μιά μέρα.^{μηδέπου ΙΖ'}
Καὶ σύ, παιδί μου — δές ψηλός, κοίτα λεβέντης⁵ πού εἰσαι —^{μηδέπου ΙΑ'}
κάμε καρδιά νά παινευτεῖς ἀπ' τούς στερνούς ἀνθρώπους^{μηδέπου ΙΒ'}.

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε:
«Νέστορα, τοῦ Νηλέα γιέ, τῶν Ἀχαιῶν καμάρι,^{μηδέπου ΙΖ'} 215
ναί, ἐκεῖνος ξεδικήθηκε καὶ τ' ὄνομά του τώρα
παντοῦ θά φτάσει κι οί στερνοί τραγούδι⁶ θά τοῦ βγάλουν.^{μηδέπου ΙΑ'}
Εἴθε ἔτσι οί ἀθάνατοι θεοί καὶ μένα νά μ' ἀξιώσουν
νά ξεπλερώσω τ' ἄδικα μιά μέρα στούς μνηστῆρες,^{μηδέπου ΙΒ'}
πού τό κακό μου μελετοῦν, κακόβουλοι ὅπως εἶναι.^{μηδέπου ΙΓ'} 220
Μά μήτε στόν πατέρα μου μήτε σέ μένα κλώθουν⁷
τέτοια χαρά οί ἀθάνατοι. Τώρα ἄς βαστοῦμε ώς τόσο».

πάντοτε ή ἀνταπόδοση· δές καὶ β 282. 8. γρήγορα-γρήγορα. 9. Ἀκρωτήριο τῆς
Εὐβοίας. 10. Πρόκειται γιά μεγάλη θυσία. 11. συμμετρικά.

1. δές καὶ α 101, β 12. 2. Είναι οἱ κάτοικοι τῆς Φθίας, ὅπου βασίλευε ὁ Ἀχιλλέας.
3. Ὁ Νεοπτόλεμος. Ἐδῶ γίνεται ἀναφορά στούς εύτυχεῖς νόστους: Νέστορας,
Διομήδης, Νεοπτόλεμος, Φιλοκτήτης, Ἰδομενέας. 4. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ἀγαμέ-

Κι ό Νέστορας τ' ἀπάντησε ό γεροαλογολάτης·
 «Παιδί μου, ἀφοῦ μοῦ θύμισες αὐτά κι ἔκαμες λόγο,
 λένε πολλοί τή μάνα σου μνηστῆρες πώς τή θέλουν
 καὶ μές στό σπίτι σου ζημιές σοῦ κάνουν ἄθελά σου.
 Πές μου τό θέλεις καὶ βαστᾶς ἢ μήπως μές στή χώρα
 σ' ὁχτρεύεται ὅλος ὁ λαός¹, φωνή θεοῦ ἀκλουθώντας;
 Ποιός ξέρει ἐκεῖνος τ' ἄδικα σ' αὐτούς ἂν δέν πλερώσει,
 ὅταν γυρίσει, ἢ μόνος του ἢ μέ τους ἄλλους ὅλους. 230

Εἴθε ἔτσι νά 'θελε ή θεά νά σ' ἀγαπᾶ ή Παλλάδα²,
 ὅπως πονοῦσε τό θεϊκό Δυσσέα μές στήν Τροία,
 ὅπου πικρά μᾶς πότισαν τους Ἀχαιούς φαρμάκια.
 Γιατί δέν είδα ἀπό θεούς ἔτσι ἄλλη ἀγάπη ἀκόμα
 πιό φανερή, καθώς αὐτόν προστάτευε ή Παλλάδα. 235
 «Ἐτσι κι ἐσένα ἂν σ' ἀγαπᾶ καὶ σέ πονεῖ ή καρδιά της,
 τότε κανείς δέ θά 'βαζε στό νοῦ του πιά τό γάμο».

Κι ό συννετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε·
 «Ἄχ, γέρο, αὐτός ό λόγος σου θαρρῶ πώς δέ θά γίνει,
 γιατί ἀκατόρθωτα ζητᾶς καὶ ψήλωσες³ τό νοῦ μου,
 μήτε ἔχω ἐλπίδα νά γινοῦν⁴, κι ἔτσι οἱ θεοί ἂν τό θέλουν». 240

Τότε ή κουκουβαγιόθωρη τ' ἀπάντησε ή Παλλάδα·
 «Τί λόγια πού σοῦ ξέφυγαν, Τηλέμαχε, ἀπ' τό στόμα;
 Τόν ἀνθρωπο εὔκολα ό θεός τόν σώζει κι ἀπ' ἀλάργα⁵
 ὅταν τό θέλει ή χάρη του. Κι ἐγώ θά προτιμοῦσα,
 πολλά ἀφοῦ πάθω βάσανα νά φτάσω στήν Πατρίδα,
 καὶ νά τή δοῦν τά μάτια μου τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα,
 παρά νά χάσω τή ζωή στό σπίτι μου ὅταν ἔρθω,
 ὅπως τήν ἔχασε κι ό γιός τ' Ἀτρέα ό Ἀγαμέμνος,
 μ' ἀπάτη τῆς γυναικας του καὶ τοῦ κακούργου Αἰγίσθου. 250
 Μά ἀπ' τόν κακό τό θάνατο μήτε οἱ θεοί οἱ οὐράνιοι
 μποροῦν νά σώσουν ἀνθρωπο κι ἄς εἶναι ἀγαπητός τους,

μνονα είχε τραγικό τέλος. 5. Προσπαθεῖ νά φιλοτιμήσει τόν Τηλέμαχο, ώστε νά μιμηθεῖ τόν Ὁρέστη. 6. Ἀπό τίς πράξεις αὐτές ἀντλοῦσαν τό ὑλικό τους οι ἀοιδοί. Τή δολοφονία τοῦ Ἀγαμέμνονα, τήν ἐκδικηση τοῦ Ὁρέστη κι ὑστερα τό διωγμό του ἀπό τίς Ἐρινύες πραγματεύθηκε ό Αἰσχύλος στήν τριλογία, πού φέρει τόν τίτλο Ὁρέστεια. 7. δέξ α 17.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Τό καθηγού

σάν ἔρθει ἡ ὥρα ἡ κλαψερή¹ τοῦ ἀξύπνητου θανάτου».

Τότε ἔτσι πάλε ὁ συνετός Τηλέμαχος τῆς εἶπε:

«Μέντορα, αὐτά ἃς τ' ἀφήσουμε τά λόγια πού μᾶς καῖνε.»

Δέ θά γυρίσει ἐκεῖνος πιά, μόν' θάνατο πιά τώρα
τοῦ γράφουν οἱ ἀθάνατοι καὶ μαυρισμένη μοίρα.

Μά τώρα ἐγώ τὸ Νέστορα κάτι ἄλλο θά ρωτήσω,
πού ναι στή φρόνηση ἄφθαστος καὶ ξέρει πῶς νά κρίνεται,

καὶ λένε πώς βασίλεψε σέ τρεῖς γενιές ἀνθρώπων
καὶ σάν θεός ἀθάνατος μοῦ φαίνεται στήν ὅψη.

Νέστορα, τοῦ Νηλέα γιέ, τήν πᾶσα ἀλήθεια πές μου.

Πῶς πέθανε τ' Ἀτρέα ὁ γιός ὁ βασιλιά Ἀγαμέμνος;

ποῦ κι ὁ Μενέλαος βρίσκονταν; Τί χάρο τοῦ σοφίστη²

ὁ Αἴγισθος καὶ σκότωσε πολύ καλύτερό του;

Σ' ἄλλες θά γύρνας ξενιτιές, δέ θά χε φτάσει στ' Ἀργος
κι ἐκεῖνος ἔκαμε καρδιά καὶ τή ζωή τοῦ πῆρε».

Κι ὁ Νέστορας τ' ἀπάντησε ὁ γεροαὐλογολάτης:

«Μετά χαρᾶς σου δύλα σωστά θά σου τά πᾶ, παιδί μου.

Καὶ μόνος τό φαντάζεσαι ποιό θά τανε τό τέλος,

ἄν πρόφθανε ἔτσι ζωντανό τόν Αἴγισθο στό σπίτι,
ὅταν ἐρχόντανε ὁ ξανθός Μενέλαος ἀπ' τήν Τροία.

Δέ θά τοῦ σκέπαζε οὔτε γῇ χυμένη τό κορμί του³,

μόν' δρνια θά τοῦ ξέσκιζαν τίς σάρκες του καὶ σκύλοι,

μακριά ἀπ' τήν πόλη, κατά γῆς στόν κάμπο πεταμένον.

μήτε καμιά θά δάκρυζε γι' αὐτόν Ἀχαιοπούλα:

γιατί βαρύ κακούργημα μελέτησε νά κάμει.

Ἐκεῖ⁴ λοιπόν καθόμασταν, πολλά τραβώντας πάθια,
κι ησυχα αὐτός μές στήν καρδιά τ' ἀλογοβόσκητου Ἀργους,

μέ λόγια τοῦ ξελόγιαζε τό ταίρι τοῦ Ἀγαμέμνου.

Κι ή Κλυταιμνήστρα στήν ἀρχή τοῦ ἀρνιούντανε νά πέσει
σ' αὐτή τήν ἄσκημη δουλειά, γιατί ήταν τιμημένη.

1. Ἐδῶ γίνεται ὑπανιγμός γιά τόν κλονισμό τοῦ κύρους τῆς βασιλικῆς ἔξουσίας στήν Ίθάκη. 2. Ἡ Ἀθηνᾶ πάντοτε καθοδηγούσε καὶ προστάτευε τόν Ὀδυσσέα. 3. ζάλισες. 4. Λιποψύχησε ὁ Τηλέμαχος κι ἔχασε τήν πίστη του. 5. μακριά.

1. Οι ὁμηρικοί ἄνθρωποι ἔβλεπαν αἰσιόδοξα τή ζωή καὶ τήν ἀγαπούσαν. 2. σοφίζομαι μηχανεύομαι, σκέπτομαι κακό. 3. Η τιμωρία είναι πολύ σκληρή καὶ ἔρ-

ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ γ

κι είναι δλοις οι γοι μου που σάργαστοι σου
στην πλούσια Δακρυόμωνα, που 'ναι ο γενικός Μενέλαος.
Κι ένας θεϊκός τραγουδιστής καθόντανε κοντά¹ της, νένδρῳ πιπόλει
πού ἀρμήνειες τοῦ 'δωσε πολλές σάν πήγαινε στήν Τροία
τ' Ἀτρέα ο γιός, στό ταίρι του τήν προσοχή του νά 'χει. 285
Κι ὅταν μιά μέρα ή μοίρα της τήν ἔσπρωξε νά πέσει,
πέταξε τόν τραγουδιστή σ' ἐρημονήσι απάνω
κι ἐκεῖ τόν ἄφησε ἄσπλαχνα τά δρνια νά τόν φᾶνε,
κι ἔτσι τήν πῆρε ο Αἴγισθος καθώς τά 'χαν ταιριάζει.
Κι ἔκαψε πλῆθος στούς βωμούς τῶν ἀθανάτων βόδια 290
κι ἔριξε τάματα πολλά, χρυσάφι καὶ στολίδια,
γιατί δουλειά² κατάφερε μεγάλη ἀνέλπιστά του.
Μαζί ἀρμενίζαμε λοιπόν, γυρνώντας ἀπ' τήν Τροία,
ἀγαπημένα καὶ πιστά, ἐγώ κι ο γιός τ' Ἀτρέα.
Κι ὅταν στό Σούνιο φτάσαμε, στῶν Ἀθηνῶν τόν κάβο³, 295
σκότωσε τοῦ Μενέλαου ἐκεῖ τόν κυβερνήτη ο Φοῖβος⁴,
χτυπώντας μέ σαιτες του πυκνές, ἐνῶ κρατοῦσε
τό δοιάκι⁵, κι ἔτρεχε γοργά στό κύμα τό καράβι,
τό Φρόντη, γιό τοῦ Ὄνητορα, πού δέν τόν ἔφτανε ἄλλος,
ὅταν φουρτοῦνες πέφτανε, νά κυβερνᾶ καράβι. 300
Στάθηκε ἐκεῖ, κι ἄς βιάζονταν νά φύγει⁶, γιά νά θάψει
τό σύντροφο καὶ νεκρικά νά τοῦ προσφέρει δῶρα.
Στό ψηλοβούνι τοῦ Μαλιᾶ⁷ σάν ἔφτασε τρεχάτος,
περνώντας τό μαβή γιαλό⁸ μέ τά βαθιά καράβια,
πικρό ταξίδι τοῦ 'γραψε ο ψηλοβρόντης Δίας. 305
καὶ τοῦ 'στειλε τῶν πιό σφοδρῶν ἀνέμων τήν ἀντάρα
καὶ φουσκωμένα κύματα σάν τά βουνά μεγάλα.
Ἐκεῖ τά πλοῖα σκόρπισαν κι ἄλλα στήν Κρήτη πήγαν,
πού οἱ Κυδωνιάτες⁹ κατοικοῦν στούς δχτους τοῦ Γιαρδάνου¹⁰.
Ἐκεῖ ἔνας βράχος γλιστερός ύψωνεται κι ὀλόρθος 310
μές στό γαλάζιο πέλαγος, στής Γόρτυνας¹¹ τήν ἄκρη.
Κι ἐκεῖ ή Νοτιά πρός τή Φαιστό¹², τ' ἀριστερό ἄκρωτήρι,

χεται σε ἀντίθεση με τό θειο δίκαιο, σπως ἔδειξε ο Σοφοκλῆς (496-406 π.Χ.) στήν τραγωδία 'Αντιγόνη. 4. δηλαδή στήν Τροία.

1. Τήν ίδια ἀποστολή στήν Ιθάκη είχε ἀναλάβει γιά τήν Πηνελόπη ο Φήμιος.

2. Ή πράξη είχε κυρίως πολιτικές συνέπειες. Κάτι παρόμοιο ἐπιζητοῦσαν οι μνηστῆρες. 3. ἀκροτέρη ποιητήρια στή Νοτιούσιο Ειρηνικό θαλασσικής Τό καθήκον

πελώρια φέρνει κύματα καὶ τῇ μεγάλῃ ὁρμῇ τους δρόσης ἔδιπλον τὸν πόλεμον τὴν κόβει ὁ βράχος ὁ μικρός. Ἐκεῖ ἥρθαν τὰ καράβια κι οἱ ναῦτες ὅλοι σώθηκαν ἀπ' τὸν πνιγμό μέ κόπο. 315
 Μά τὰ καράβια τά σπασαν τὰ κύματα στούς βράχους.
 Πέντε μονάχα γλίτωσαν μαυρόπλωρα¹ καράβια κι ὁ ἄνεμος κι ἡ θάλασσα στήν Αἴγυπτο τά πῆγαν.
 Ἐκεῖ μ' αὐτὰ γυρίζοντας σὲ ἀλλόγλωσσούς ἀνθρώπους 320
 χρυσάφι σύναξε σωρούς καὶ θησαυρούς μεγάλους.
 Τότε ἐπιασε κι ὁ Αἴγισθος τ' ἄνομα αὐτά νά κάμει καὶ σκότωσε τ' Ἀτρέα τὸ γιό κι ὑπόταξε τὸν τόπο καὶ χρόνια ἑφτά βασίλεψε² μές στή χρυσή Μυκήνα.
 Τόν ἄλλο χρόνο γύρισε, γιά συμφορά τοῦ Αἴγισθου, 325
 ἀπ' τήν Αθήνα κι ὁ θεϊκός Ὁρέστης πίσω πάλε καὶ τὸ φονιά ξεπάστρεψε τοῦ ξακουστοῦ γονιοῦ του καὶ στούς Αργίτες ἔκαμε νεκρώσιμο τραπέζι τῆς ἅπιστης μητέρας του καὶ τοῦ ἄναντρου Αἴγισθου.
 Τήν ἴδια μέρα πλάκωσε κι ὁ βοερός Μενέλαιος, 330
 μέ πλοῦτος ὅσο φόρτωμα χωροῦσαν τά καράβια.
 Καὶ σύ, παιδί μου, ἀδιάκοπα στίς ξενιτιές μήν τρέχεις, τά κτήματά σου ἀφήνοντας κι ἔτσι ἄντρες διαστρεμένους στὸ σπίτι σου, μήπως σιγά σοῦ φᾶνε δόλο τὸ βίος σου μοιράζοντάς το καὶ σοῦ βγεῖ χαμένο τό ταξίδι.
 Ὡστόσο σέ παρακινῶ νά σύρεις³ στό Μενέλαιο, 335
 γιατί εἶναι λίγος ὁ καιρός πού γύρισε ἀπό τόπους ἀπόμακρους, ὅπου κανείς νά πάει δέν ἔχει ἐλπίδα, στό τέτοιο πέλαγος τὸν σύρουν οἱ φουρτοῦνες, πού οὔτε πουλιά δέν τό περνοῦν καὶ σ' ἔνα χρόνο μέσα, γιατί εἶναι κακοπέραστο καὶ τελειωμό δέν ἔχει. 340
 Πᾶνε μέ τό καράβι σου καὶ τούς δικούς σου ἀνθρώπους.
 Κι ἂν προτιμᾶς στεριά νά πᾶς, θά χεις ἀμάξι κι ἄτια⁴

πρός τό νεκρό είχε προτεραιότητα. 7. καβο-Μαλιάς, ἀκρωτήρι τῆς Λακωνίας.
 8. βαθύ γαλάζιο. 9. Κάτοικοι τῆς Κυδωνίας, κοντά στά σημερινά Χανιά. 10. Ποταμός τῆς Κρήτης. 11. Ἡ ισχυρότερη ἀρχαία πόλη τῆς Κρήτης μετά τήν Κνωσό.
 12. Πόλη τῆς Κρήτης κτισμένη στή νότια πλευρά. Οι ἀνασκαφές ἔφεραν σέ φως μεγαλοπρεπές ἀνάκτορο.
 Ψηφιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι είναι δόλοι οι γιοί μου πρόθυμοι νά γίνουν δόηγοι σου
στήν πλούσια Λακεδαίμονα, πού ναι ό ξανθός¹ Μενέλαος.
Και ξόρκισέ² τον μόνος σου νά πεῖ τήν πάσα ἀλήθεια. 345
Είναι περίσσα συνετός και δέ θά πεῖ τό φέμα».

Εἶπε κι ό ήλιος βούτηξε καί πῆρε τό σκοτάδι.
Τότε ή κουκουβαγιόθωρη θεά Ἀθηνᾶ τοῦ κάνεις.
«Τά λόγια σου δόλα, γέροντα, τά μίλησες μέ γνώση.
Μόν' ἔλα, κόψε τῶν σφαχτῶν τίς γλῶσσες καί κεράστε 350
στό Σαλευτή νά στάξουμε⁴ καί στούς θεούς τούς ἄλλους
κι ἔπειτα πιά ἄς φροντίσουμε, κι είναι ὥρα, γιά τόν ὑπνο.
Πῆρε καί χάνεται τό φῶς μές στό θολό σκοτάδι,
καί στό τραπέζι τῶν θεῶν νά μένουμε είναι κρίμα».

Ἐτσι εἶπε, κι δόλοι ὑπάκουσαν στῆς Ἀθηνᾶς τά λόγια. 355
Κι οἱ κράχτες ἔχυναν νερό τά χέρια τους νά νίψουν,
κι οἱ νιοί κροντήρια μέ πιοτό γεμίσανε ὡς τά χείλη,
καί λίγο πρῶτα κέρασαν γιά δέηση στά ποτήρια.
Βάζουν τίς γλῶσσες στή φωτιά κι ὅρθοι τίς περιχοῦσαν⁵.
Σάν ἔσταξαν κι ἥπιαν κρασί ὅσο ἥθελε ή καρδιά τους, 360
τότε ὁ θείκός Τηλέμαχος κι ἡ Ἀθηνᾶ ή Παλλάδα
μαζί νά πᾶνε κίνησαν στό βαθούλό καράβι.
Μά ό Νέστορας τούς κράτησε μέ φιλικά του λόγια:
«Ο Δίας κι οἱ λοιποί θεοί αὐτό νά μήν τό δώσουν⁶,
νά φύγετε στό γλήγορο καράβι ἀπό κοντά μου, 365
σάν κάποιος νά μουνα φτωχός, δίχως στόν ήλιο μοίρα,
πού κλίνες καί σκεπάσματα στό σπίτι του δέν ἔχει,
γιά νά πλαγιάζουν μαλακά κι οἱ φίλοι του κι ό ἴδιος.
Ἐγώ ὅμως ἔχω κι ὅμορφα στρωσίδια καί φλοκάτες⁷.
Δέ γίνεται, δχι, τέτοιου ἀντρός, σάν τό Δυσσέα, ό γιός του 370
ἐγώ ὅσο ζῶ, νά κοιμηθεῖ στοῦ καραβιοῦ τά ξύλα.
Κι ὅταν πεθάνω, πίσω μου θά μείνουν τά παιδιά μου

1. Δέξ καί β 450. 2. Διακρίνονται ἀπ' ἐδῶ καί οἱ σκοποί τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης. 3. νά πᾶς. 4. ἄλογα.

1. Οι Ἀχαιοί ήταν ξανθοί. 2. Δέξ γ 101. 3. τοῦ λέει. 4. Νά κάνουμε σπονδή στόν Ποσειδώνα. 5. Ράντιζαν ὅρθοι μέ κρασί τίς γλῶσσες πού ήσαν ἀπάνω στή φωτιά. 6. Ἡ εὐαισθησία στό θέμα τῆς φιλοξενίας είναι μεγάλη. 7. Δέξ καί α 453.

τούς ξένους νά φιλοξενοῦν, στό σπίτι μου ὅποιος ἔρθει». Ἀδικία μή

Τότε ή κουκουβαγιόθωρη θεά Παλλάδα τοῦ 'πε·

«Παππούλη¹, δίκια μίλησες καὶ πρέπει νά σου κάμει 375
τό λόγο σου ό Τηλέμαχος, κι εἶναι καλύτερα ἔτσι.

«Ἄς μείνει στό παλάτι σου νά κοιμηθεῖ κοντά σου.

Μά ἐγώ θά σύρω στό γοργό καράβι, στούς συντρόφους
νά πῶ δλα τά καθέκαστα καὶ νά τούς δώσω θάρρος,
γιατί εἶμαι ό γεροντότερος ἐγώ στά χρόνια ἀπ' δλους. 380

Οἱ ἄλλοι εἶναι μικρότεροι καὶ συνομήλικοι δλοι
μέ τό θεϊκό Τηλέμαχο κι ἥρθαν ἀπό φιλία.

Έκει κοντά θά κοιμηθῶ στό βαθουλό καράβι,
καὶ τήν αὐγή στούς Καύκωνες² θά τρέξω τούς λεβέντες,
πού μοῦ χρωστοῦν ἔνα παλιό κι δχι καὶ λίγο χρέος. 385

Κι ἀτός σου³ τόν Τηλέμαχο, στό σπίτι σου μιά κι ἥρθε,
στείλε τον μ' ἔνα σου παιδί κι ἀμάξι σου καὶ δδός' του
τά πιό ταχύτερα ἄτια σου, τά πιό δυναμωμένα».

Έτσι εἰπε κι ἔφυγε ἄξαφνα μέ σχῆμα ἀιτοῦ⁴ ή Παλλάδα,
κι δλος ό κόσμος σάστισε κι ό Γέρος σάν τήν εἶδαν, 390
καὶ τόν Τηλέμαχο γλυκά τόν χάδεψε καὶ τοῦ 'πε·

«Δειλός, παιδί μου, κι ἄναντρος δέ σκιάζομαι νά γίνεις,
βοηθούς σάν ἔχεις τούς θεούς ἀπ' τά μικρά σου χρόνια.
Κι αὐτός δέν ἡτανε θεός ἀπ' τούς οὐράνιους ἄλλος,

δξω ἀπ' τήν κόρη τοῦ Διός τήν τριτογεννημένη⁵, 395

τή μυριοδόξαστη Ἀθηνᾶ, πού ξέχωρα τιμοῦσε
τόν ξακουστό πατέρα σου μές στούς Αργίτες δλους.

Έλεησέ με, δέσποινα, καὶ κάμε δόξα νά 'χω
κι ἐγώ καὶ τά παιδάκια μου καὶ τό πιστό μου ταΐρι.

Καί θά σου σφάξω ἐνός χρονοῦ δαμάλι κουτελάτο⁶,
ἀμέρωτο⁷, πού σέ ζυγό δέν τό 'βαλαν ἀκόμα.

Σου σφάξω αὐτό χρυσώνοντας τά κέρατά του γύρω».

1. Θωπευτική προσφώνηση. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει γέρον φίλε. 2. Είναι δύσκολο νά προσδιορίσουμε ποιός εἶναι ό λαός αὐτός. Στούς κλαστικούς χρόνους θεωροῦσαν τούς Καύκωνες ώς τούς πρώτους κατοίκους τῆς παραθαλάσσιας περιοχῆς μεταξύ Τριφυλίας και Μεσσηνίας. 3. σύ. 4. Δέξ και α 328. 5. ἐπίθετο τῆς Ἀθηνᾶς πού δόθηκε ἵσως γιατί γεννήθηκε: α) τρίτη στή σειρά μετά τήν "Αρτεμη καὶ τόν Ἀπόλλωνα β) κοντά στό χείμαρρο Τρίτωνα τῆς Βοιωτίας γ) κοντά στή

"Ετσι εἶπε καὶ τοῦ ξάκουσε τήν προσευχή ἡ Παλλάδα.
Πηγαινε ἐμπρός ὁ Νέστορας ὁ γεροαλογολάτης,
γιούς του δόδηγώντας καὶ γαμπρούς, γιά τ' ὅμορφό του σπίτι. 405
Σάν ἔφτασαν στό ξακουστό βασιλικό παλάτι,
ἀράδα ἀπάνω σέ θρονιά καὶ σέ σκαμνιά καθίζουν,
κι ἀπό κροντήρι ἔνα γλυκό κρασί κερνοῦσε ὁ γέρος,
πού τ' ἄνοιξε ἡ κελάριστα στά δέκα ἀπάνω χρόνια,
καὶ τοῦ ἥνυσε τό σκέπασμα. Κι ἔνα κροντήρι τότε 410
γέμισε ὁ γέρος ἀπ' αὐτό καὶ στάζοντας δεόταν
στ' ἀσπιδοφόρου τοῦ Διός τήν κόρη τήν Παλλάδα.

Σάν ἔσταξαν κι ἥπιαν κρασί ὅσο ἥθελε ἡ καρδιά τους,
στόν πύργοι¹ του ξεκίνησε νά κοιμηθεῖ ὁ καθένας.

Μά τόν Τηλέμαχο, τό γιό τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα, 415
ὁ Νέστορας τόν κοίμισε ὁ γεροαλογολάτης,
κάτω ἀπ' τ' ἀχόλαλο² λιακό³ σέ τορνευτό⁴ κρεβάτι,
κοντά στόν πολεμόχαρο Πεισίστρατο τό γιό του,
πού ταν ἀκόμα ἀνύπαντρος μόνος αὐτός ἀπ' δλους.

Πῆγε κι αὐτός νά κοιμηθεῖ στοῦ παλατιοῦ τό βάθος 420
καὶ τοῦ στρωσε ἡ βασιλίσσα καὶ στρῶμα καὶ κρεβάτι.

Σάν ἔφεξε ἡ ροδόθωρη νυχτοθρεμμένη Αὔγούλα⁵,
τότε σηκώθη ὁ Νέστορας ὁ γεροαλογολάτης
καὶ σέ λιθόχτιστα θρονιά βγῆκε δξώ νά καθίσει,
ἄσπρα θρονιά, ἀσβεστόχριστα, πού ταν μπροστά στίς πόρτες. 425

'Εκεῖ στά χρόνια τά παλιά καθόντανε ὁ Νηλέας,
ἰσόβαρος μέ τούς θεούς στή γνώση τούς οὐράνιους.
Κι ὅταν αὐτόν ἡ μοίρα του τόν ἔστειλε στόν "Αδη,
ὁ γιός του ἐκεῖ καθόντανε στό σκῆπτρο του ἀκουμπώντας
ἀπάνω ὁ γέρο -Νέστορας τῶν Ἀχαιῶν προστάτης. 430

Τριγύρω του συνάχτηκαν κι οἱ γιοί του μαζωμένοι,
ἀπ' τά γιατάκια βγαίνοντας, ὁ "Αρητος, ὁ Στράτης,

λίμνη Τριτωνίδα τῆς Λιβύης. 6. μὲ πλατύ μέτωπο, κούτελο. 7. πού δέν ήμερώθηκε, δέ χρησιμοποιήθηκε ἀκόμη στό ζυγό.

1. Δές α 435. 2. θορυβᾶδες. 3. τό μέρος τοῦ σπιτιοῦ πού δέχεται πολύ ἥλιο, τό λιακωτό. 4. δουλεμένο στόν τόρνο. 5. πρόκειται γιά τήν τέταρτη ήμέρα τῆς 'Ο-δύσσειας.

ό Θρασυμήδης, ο θεϊκός Περσέας κι ο Ἐχέφρος.

Κι ἥρθε ἔκτος ο Πεισίστρατος ο πολεμοθρεμμένος.

Φέρνουν καὶ τὸ θεόμορφο Τηλέμαχο μαζί τους.

Καὶ πρῶτος εἶπε ὁ Νέστορας ο γεροαλογολάτης:

«Παιδιά μου, ίδετε γλήγορα νά γίνει αὐτό πού θέλω,
νά καλοπιάσω τή θεά Παλλάδα πρῶτα ἀπ' δλους,
πού κόπιασε δόλοφάνερη στό θεϊκό τραπέζι.

Κι ἔνας στόν κάμπο σύντομα γιά τή μοσκίδα¹ ἄς τρέξει,

440

καὶ νά τή φέρει γλήγορα, φυλάχτης² νά τή σέρνει.

Στοῦ Τηλεμάχου δεύτερος ἄς τρέξει τό καράβι,
νά φέρει τοὺς συντρόφους του, ἀφήνοντας δυό μόνους.

Κι ἄλλος ἄς πάει τό χρυσοχό Λαέρκη νά φωνάξει,
τοῦ σφαχταριοῦ τά κέρατα νά τά περιχρυσώσει.³

445

Μείνετε οἱ ἄλλοι μαζωχτοί κοντά μου καὶ στίς δούλες
πεῖτε τραπέζι στό ψηλό παλάτι νά ἑτοιμάσουν,
ξύλα νά φέρουν καὶ θρονιά κι ἀγνό νερό ἀπ' τή βρύση».

Ἐτσι εἶπε κι ὅλοι τρέξανε. Τό βόδι ἥρθε ἀπ' τόν κάμπο,

450

ἥρθαν κι ἀπ' τό καλόδετο γοργόδρομο καράβι

τοῦ Τηλεμάχου οι θαρρετοί συντρόφοι καὶ σέ λίγο

ο χρυσοχός τά σύνεργα τῆς τέχνης του κρατώντας,

σφυρί κι ἀμόνι⁴, δόλόχαλκα, καὶ τεχνικά τσιμπίδα,

πού δούλευε τό μάλαμα μ' αὐτά. Κι ἀμέσως τότε

ἥρθε ή Παλλάδα νά δεχετεὶ τήν προσφορά, κι ο γέρος

455

ἀλογολάτης Νέστορας τό μάλαμα τοῦ δίνει,

κι αὐτός μέ τέχνης τοῦ σφαχτοῦ τά κέρατα χρυσώνει,

ν' ἀναγαλλιάσει ή Ἀθηνᾶ, δταν θά ίδει τό τάμα.

Τό βόδι φέρνουν ο θεϊκός Ἐχέφρος μέ τό Στράτη,

460

κρατώντας το ἀπ' τά κέρατα, κι ο Ἀρητος κατόπι

ἥρθε λαγήνι⁵ σκαλιστό κρατώντας στό να χέρι

καὶ στ' ἄλλο κριθαρόσπειρα σ' ἔνα πλεχτό πανέρι.

1. μικρό θηλυκό μοσχάρι. 2. βοσκός. 3. Δές γ 402. 4. ο ἄκμονας, συμπαγές σίδερο, πάνω στό όποιο σφυρηλατεῖται τό πυρωμένο μέταλλο. 5. Ἡ μικροτεχνία ήταν πολύ ἀναπτυγμένη στή μυκηναϊκή ἐποχή. Αὐτό μπορεῖ νά διφείλεται σέ Κρήτες τεχνίτες. Θαυμάσια δείγματα μικροτεχνίας τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων βρέθηκαν μέ τίς ἀνασκαφές. 6. Ἐδῶ: χάλκινο δοχεῖο, λέβητας.

Στεκόντανε κι ο ἄφοβος στή μέση ὁ Θρασυμήδης
κρατώντας κοφτερό μπαλτά¹ νά κόψει τό σφαχτάρι.

Νά κι ο Περσέας μέ σταμνί². Κι ο γεροαλογολάτης
ἄρχισε πρῶτος νά νιφτεῖ καί πῆρε τό κριθάρι. 465

Κι ἀπ' τήν καρδιά του εὐχόντανε στήν Ἀθηνᾶ, πετώντας
τρίχες στή φλόγα, ἀπ' τοῦ σφαχτοῦ κομμένες τό κεφάλι.

Σάν δεηθήκανε ἔπειτα κι ἔχυσαν τά κριθάρια,
σίμωσε ὁ ψυχωμένος γιός τοῦ γέρου, ὁ Θρασυμήδης,
κι εὗτάς τό βόδι χτύπησε. Κόβει ὁ μπαλτάς τά νεῦρα,
στό ζνίχι³ ἀπάνω καί μεμιᾶς παράλυσε ἡ ζωή του.

Βάλανε οἱ κόρες τίς φωνές τοῦ Νέστορα κι οἱ νύφες
κι ἡ λατρευτή γυναίκα του ἡ θεϊκά Εὐρυδίκη,
ἀπ' ὅλες μεγαλύτερη τίς κόρες τοῦ Κλυμένη. 475

Τότε ἄλλοι ἀπ' τήν πλατιά τή γῆ σηκώσανε τό βόδι
καί τό σφαξε ὁ Πεισίστρατος ὁ πολεμοθρεμένος.

Τό αἷμα του ἄμα στράγγισε καί βγῆκε πιά ἡ ψυχή του,
τό γδέρνουν, κόβουν τά μηριά καί τά διπλοτυλίγουν.
μέ σκέπη⁴, καί τά συγυρνοῦν μ' ἀπό παντοῦ κομμάτια. 480

Κι ἀπάνω ὁ γέρος τά 'καιγε σέ σκίζες⁵ περιχώντας
ξανθό κρασί. Κι οἱ νιοί κοντά πεντάσουβλα⁶ κρατοῦσαν.

Καί τά μηριά σάν κάηκαν καί φάγανε τά σπλάχνα,
λιανίζουν τ' ἄλλα κρέατα καί τά περνοῦν στίς σοῦβλες
καί τά 'ψηναν, τίς μυτερές τίς σοῦβλες τους κρατώντας. 485

Κι ἡ Πολυκάστη ἡ ὅμορφη, στερνή τοῦ γέρου κόρη,
ἔλουσε τόν Τηλέμαχο, τόν ἄλειψε μέ λάδι
κι ὅμορφα ροῦχα τοῦ 'βαλε, χλαμύδα καί χιτώνα,
κι ὅμοιος μ' ἀθάνατο θεό ἀπ' τό λουτρό ὅξω βγῆκε
κι ἥρθε κοντά στό Νέστορα τό βασιλιά νά κάτσει. 490

Καί τά ψαχνά σάν ἔβγαλαν ψημένα πιά ἀπ' τίς σοῦβλες,
νά φᾶνε τότε κάθισαν καί μέ χρυσά ποτήρια

1. τσεκούρι (πέλεκυς). 2. Γιά νά συλλέξει τό αἷμα τοῦ ζώου. "Ἐπειτα τό συγκεντρωμένο αἷμα χυνόταν ἐπάνω στό βωμό. 3. τράχηλος, σβέρκος. 4. Λιπάδες περίβλημα πού μοιάζει μέ μαντήλι. Λέγεται καί μπόλια. 5. σχιστά κομμάτια ξύλου. 6. 'Ορειχάλκινα πηρούνια μέ πέντε σοῦβλες, ὅπου περνοῦσαν τά κομμένα κρέατα.

κοντά τους νιοί τούς κέρναγαν ἀρχοντογεννημένοι.

Καί τέλος πιά σάν χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,

ἀρχισε κι εἶπε ο Νέστορας ὁ γεροαλογολάτης·

«Ζέψτε, παιδιά μου, ἀλόγατα καλότριχα στ' ἀμάξι,

νά πᾶνε τόν Τηλέμαχο στό μέρος ὅπου θέλει».

495

Ἐτσι εἶπε κι ὄλοι ὑπάκουσαν κι ὅπως τούς εἶπε κάνουν.

Τοῦ ζέψανε ἄτια γλήγορα στ' ἀμάξι κι ή ἐπιστάτρα¹

ψωμιά τοῦ φέρνει καὶ κρασί κι ἄλλα πολλά προσφάγια,

500

πού τρῶνε οἱ θεογέννητοι² μονάχα οἱ βασιλιάδες.

Ἀνέβηκε ὁ Τηλέμαχος στ' ὅμορφο ἀμάξι τότε.

Κοντά του κι ὁ Πεισίστρατος ὁ πολεμάρχος³ πῆγε

στ' ἀμάξι ἀπάνω κι ἔκατσε καὶ πῆρε καὶ τά γκέμια⁴.

Χτυπάει νά τρέξουν τ' ἄλογα καὶ πρόθυμα πετοῦσαν

505

στόν κάμπο, πίσω ἀφήνοντας τῆς Πύλος τ' ὅρθιο κάστρο,

κι ὄλη τῇ μέρα τό ζυγό στόν τράχηλό τους σειοῦσαν.

Κι ὁ ἥλιος πιά βασίλεψε κι ίσκιώσανε ὄλοι οἱ δρόμοι,

σάν ἔφτασαν μές στή Φηρή⁵, στοῦ Διοκλῆ τό σπίτι,

γιοῦ τοῦ Ὀρσιλόχου, πού ὁ Ρουφιάς⁶ τόν ἔσπειρε παιδί του,

510

κι ἐκεῖ τούς φιλοξένησε τή νύχτα νά περάσουν.

Σάν ἥρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αὐγούλα⁷,

ζέψανε τ' ἄτια κι ἔκατσαν στό πλουμισμένο⁸ ἀμάξι

καὶ βγῆκαν ἀπ' τ' ἀχόλαλο λιακό κι ἀπ' τ' αὐλοπόρτι.

Χτυπᾶ νά τρέξουν τ' ἄλογα καὶ πρόθυμα πετοῦσαν,

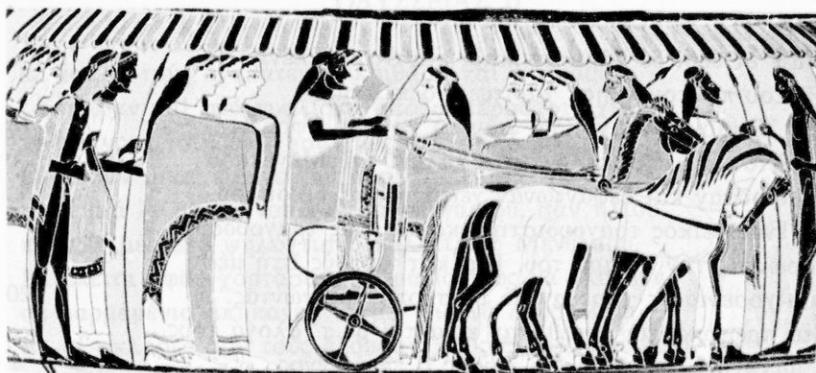
515

κι εὐτύς σέ λίγο φτάσανε σέ σταροβγάλτη κάμπο

κι ἐκεῖ τό δρόμο τέλεψαν. Τόσο γοργά πετοῦσαν.

Κι ὁ ἥλιος πιά βασίλεψε κι ίσκιώσανε ὄλοι οἱ δρόμοι.

1. ἡ κελάρισσα. 2. Πίστευαν δτι οἱ βασιλεῖς εἶχαν θεία καταγωγή. 3. Οἱ Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν ρήγας. 4. τά ήνια. 5. Ἀπό πολλούς ταυτίζεται μέ τήν Καλαμάτα. 6. ὁ Ἀλφειός ποταμός. 7. Είναι η πέμπτη ήμέρα τῆς Ὁδύσσειας. 8. στολισμένο.

Γαμήλια πομπή Κορινθιακή ἀγγειογραφία

Στῆς Σπάρτης ἦρθαν τά στενά πόχει βαθιά φαράγγια
καὶ στό παλάτι πήγανε τοῦ δοξαστοῦ Μενέλαιου.
Τραπέζῃ ἐκεῖ τόν ἥβρανε νά κάνει στούς δικούς του
γιά τίς χαρές τῆς λυγερῆς κόρης του καὶ τοῦ γιοῦ του.
Τήν κόρη του ἔστελνε στό γιό τοῦ νικητῇ Ἀχιλλέᾳ.
Στήν Τροία τοῦ τήν ἔταξε καὶ τοῦ ὀδωσε τό λόγο
καὶ τώρα πιά οἱ ἀθάνατοι τούς τέλευναν² τό γάμο.
Μέ ἀμάξια καὶ μ' ἀλόγατα τήν κόρη προβοδοῦσε³
νά πάει στήν κοσμοξάκουστη τῶν Μυρμιδόνων⁴ χώρα,
ὅπου βασίλευε ὁ γαμπρός. Στό γιό του Μεγαπένθη⁵,
πού γέννησε μονάκριβο μέ μιά γυναίκα σκλάβα,
ταίρι ἀπ' τή Σπάρτη τοῦ δίνε τήν κόρη τοῦ Ἀλεχτόρου.

1. Δηλαδή τό Νεοπτόλεμο· δές καὶ γ 201. 2. πραγματοποιοῦσαν. 3. κατευόδωνε. 4. δές γ 200. 5. Τό ὄνομά του δείχνει τό μεγάλο πένθος πού ἔπεσε στ' ἀνάκτορα μετά τήν ἀρπαγή τῆς Ἐλένης.

Γιατί οι θεοί δέ χάρισαν παιδί πιά στήν 'Ελένη,
ἀφότου πρωτογέννησε χαριτωμένο πλάσμα,
τήν 'Ερμιόνη, στήν ειδή¹ σάν τη χρυσή 'Αφροδίτη.

"Ετσι μές στό ψηλόχτιστο παλάτι τοῦ Μενέλαιου
γλεντοῦσαν καὶ ξεφάντωναν γειτόνοι καὶ δικοί του.
Κι ἔνας θεϊκός τραγουδιστής² κοντά τους τραγουδοῦσε,
βαρώντας τήν κιθύρα του. Καὶ κατ' αὐτούς στήν μέση
δυό χορευτάδες χόρευαν μέ το σκοπό ἀρχινώντας.
Στά πρωτοπόρτια³ στάθηκαν κι αὐτοί μέ τ' ἄλογά τους,
οἱ μαχητής Τηλέμαχος κι ὁ γιός ὁ παινεμένος
τοῦ Νέστορα. Κι ὁ 'Ετεωνιάς, τοῦ ξακουστοῦ Μενέλαιου
οἱ μπιστεμένος παραγιός, τούς εἶδε ὅπως περνοῦσε,
κι ἔτρεξε εὐτύς τήν εἰδηση στό βασιλιά νά δώσει,
κι ἔτσι δυό λόγια πεταχτά πῆγε κοντά του κι εἶπε:
«"Οξώ δύο ξένοι φτάσανε, θεόθρεφτε Μενέλαιε,
καὶ λέξ πώς εἶναι ἀπ' τή γενιά τοῦ Δία⁴ τοῦ μεγάλου.
"Ορισε ἄν θά ξεζέψουνε τά γλήγορα ἄλογά τους
η σ' ἄλλους θά τούς στείλουμε νά τούς φιλοξενήσουν».

Τότε τ' ἀπάντησε ὁ ξανθός Μενέλαιος θυμωμένα:
«Γιέ τοῦ Βοήθου 'Ετεωνιά, χαμένα πρίν δέν τά 'χες,
μά τώρα μοῦ μωρολογῦς⁵ σάν τό μικρό παιδάκι.
"Άλλοι κι ἐμᾶς μᾶς φίλεψαν στά ξένα τό ψωμί τους
κι ἥρθαμε ἐδῶ μέ τό καλό, ἄν δέ μᾶς δώσει ὁ Δίας
κι ἄλλες ἀκόμα συμφορές νά ίδοιμε στά στερνά μας.
Μόν' τρέχα ἀμέσως τ' ἄλογα τῶν ξένων νά ξεζέψεις,
κι ὀδήγα αὐτούς πρωτύτερα νά κάτσουν στό τραπέζι.

Εἶπε, κι ἐκεῖνος ἔτρεξε κι ἀπ' τό παλάτι βγῆκε,
κράζοντας κι ἄλλους σερπετούς⁶ νά πᾶν μαζί του δούλους.
Καὶ τά ίδρωμένα ἀλόγατα ξεζέψανε ἀπ' τ' ἄμάξι
καὶ στό παχνί τά δέσανε κι ἔβαλαν βίκο ἐμπρός τους

1. μορφή, διμορφιά. 2. Σ' ὅλες τίς βασιλικές αὐλές ἔμεναν τραγουδιστές, πού λέγονταν ἀοιδοί. 3. πρόθυμρα: δέξ και α 107. 4. Ἡ μορφή και ἡ συμπεριφορά πρόδιναν τήν ἀρχοντική καταγωγή τους. 5. Γιά τή φιλοξενη ψυχή τοῦ Μενέλαιου ήταν ἀπαραδεκτη ἡ λύση πού πρότεινε ὁ ἀνύποπτος δούλος. 6. ζωηρούς, πρόθυμους.

κι ἀσπρο τούς ἀνακάτεψαν κριθάρι, καὶ τ' ἀμάξι
τό γειραν πά¹ στά γυαλιστά ἀπόξω μπροστοτοίχια,
κι ἐκείνους τούς ὁδήγησαν μές στό ψηλό παλάτι.

45

Σάστισαν ὅπως εἰδανε τοῦ βασιλιᾶ τό σπίτι,
γιατί μιά λάμψη χύνουνταν σά φεγγαριοῦ, σάν ἥλιου,
παντοῦ, μές στό ψηλόχτιστο παλάτι τοῦ Μενέλαιου.

Κι ἔπειτα ἀφοῦ χορτάσαν τά μάτια τους νά βλέπουν,
σέ μαρμαρένιο μπήκανε λουτρό² γιά νά λουστοῦνε.

50

Κι οἱ σκλάβες σάν τούς ἔλουσαν, τούς ἔτριψαν μέ λάδι
καὶ μέ σγουρές³ τούς ἔντυσαν χλαμύδες καὶ χιτῶνες,
πῆγαν νά κάτσουν σέ θρονιά κοντά στό γιό τ' Ἀτρέα.

Μιά παρακόρη μέ χρυσό πεντάμορφο λαγήνι
νερό τούς χύνει νά νιφτοῦν σέ μιά ἀργυρή λεκάνη,
κι ἐμπρός τοῦ μάκρου σκαλιστό τούς ἔστρωσε τραπέζι.

55

Ψωμιά τούς ἔφερε ἔπειτα κι ἡ σεβαστή οἰκονόμα⁴
κι ἄλλα προσφάγια πληθερά, μετά χαρᾶς δ.τι εἶχε.

Κι ὁ σιτιστής λογῆς ψητά σέ δίσκους κουβαλώντας
τούς ἔφερε κι ὀδόχρυσα τούς ἔβαλε ποτήρια⁵.

60

Τότε τούς καλωσόρισε κι ἔτσι ὁ Μενέλαιος εἶπε:

«Κοπιάστε, καλῶς ἥρθατε, καὶ μιά μπουκιά ἄμα φᾶτε,
τότε θά σᾶς ρωτήσουμε καὶ ποιοί λεβέντες εἴστε.
Γιατί δέν κρύβεται ἀπό σᾶς τῆς φύτρας σας τό γένος,
μόν' ἀπό θεογέννητους βαστᾶτε βασιλιάδες.

65

Γιατί ὁ τυχόντας δέν μπορεῖ τέτοια παιδιά νά κάμει».

Εἶπε καὶ παίρνει ἀπό βοδιοῦ παχιά ψημένα πάκια⁶
καὶ τους τά δίνει, πού σ' αὐτόν τιμή τοῦ τά χαν δώσει,
κι αὐτοὶ στά ἔτοιμα ἄπλωναν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.

70

Κι ἔπειτα πιά σάν χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,
εἶπε δ. Τηλέμαχος στό γιό τοῦ Νέστορα, κοντά του
σκύβοντας τό κεφάλι του νά μήν ἀκούσουν ἄλλοι·

1. ἐπάνω. 2. Σέ δωμάτιο τοῦ ἀνακτόρου τῆς Πύλου βρέθηκε λουτήρας σέ ἄριστη κατάσταση. 3. πυκνός. 4. κελάρισσα. 5. Στό Βαφειό τῆς Λακωνίας βρέθηκαν χρυσά ποτήρια μέ παράσταση συλλήψεως ταύρου. 6. μέρος τοῦ ζώου γύρω ἀπό τά πλευρά, ψαρονέφρι.

«Θάμαξε, γιέ τοῦ Νέστορα, πολυάκριβέ μου φίλε,
τή λαμπεράδα τοῦ χαλκοῦ, στ' ἀχόλαλο¹ παλάτι,
τό κεχριμπάρι², τό χρυσό, τό φίλτισι³, τ' ἀσήμι.

Παρόμοιο θά 'ναι σάν κι αὐτό τοῦ Δία τό παλάτι.

Πόσα ἀλογάριαστα κι αὐτά! Νά βλέπω μοῦ 'ρθε ζάλη».

Τόν ἄκουσε δύμως δ ἔανθός Μενέλαος τί μιλοῦσε
κι ἔτσι εἶπε μεγαλόφωνα μέ μετερωτά του λόγια·

«Παιδιά μου, ποιός μπορεῖ θνητός νά παραβγεῖ τοῦ Δία⁴;
Ἀθάνατοι εἶναι οἱ θησαυροί καὶ τό παλάτι ἐκείνου.

Μά παραβγαίνει ἄλλος θνητός στά πλούτη μου ναί κι ὅχι.

Γιατί μέ βάσανα πολλά στίς ξενιτιές γυρνώντας,
ἡρθα σέ χρόνια δχτώ κλειστά καὶ τά 'φερα μέ πλοια.

Κύπρο, Φοινίκη κι Αἴγυπτο γυρνοῦσα κι Αἰθιόπους,
καὶ στοὺς Σιδῶνες κι Ἐρεμβούς⁵ καὶ στή Λιβύα πῆγα,
ὅπου στ' ἄρνιά τά κέρατα φυτρώνουν χέρι χέρι⁶
κι οἱ προβατίνες τρεῖς φορές γεννοῦν στό χρόνο ἀπάνω.

Κι ἐκεῖ μήδ' ἀπ' τ' ἀφεντικό μήτε κι ἀπ' τόν τσοπάνη
κρέας τοῦ λείπει καὶ τυρί καὶ τό γλυκό τό γάλα,
καὶ πάντα τό 'χονν ἄφθονο τό γάλα νά τ' ἀρμέζουν.

Κι ἐνόσω τριγυρνοῦσα ἐκεῖ βιός πλούσιο νά συνάζω,
ἄλλος κρυψά κι ἀνέλπιστα τόν ἀκριβό ἀδερφό μου
μέ δόλο τῆς γυναίκας του τόν σκότωσε⁷ τῆς ἔρμης.

Κι ἂν ἔχω τόσους θησαυρούς, πάντα ή χαρά μοῦ λείπει.
Μά αὐτά κι ἀπ' τούς πατέρες σας θά τά 'χετε ἀκουστά σας,
ὅποιοι κι ἂν εἶναι, πώς πολλά ἔπαθα στή ζωή μου
κι ἔχασα σπίτι ἀρχοντικό μέ θησαυρούς γεμάτο.

Τό τρίτο ἀπ' δλους θά 'θελα στό σπίτι νά μοῦ μείνει
κι οἱ ἄντρες νά μοῦ γλίτωναν, ὅσοι στήν πλούσια Τροία,
μακριά ἀπ' τ' ἀλογοβόσκητο τ' "Αργος χαθῆκαν τότε.

Κι δλους ώστόσο τούς θρηνῶ κι ό πόνος τους μέ σφάζει,

75

80

85

90

95

100

1. θορυβῶδες. 2. τό ἥλεκτρο. 3. ἐλεφαντόδοντο. 4. Ή σύγκριση τοῦ ἀνθρώπινου πλούτου μέ τόν πλούτο τοῦ Δία ἀποτελεῖ ὑβριστική ἐνέργεια. 5. Μυθικό "Εθνος στή Μ. Ἀσία. 6. γρήγορα-γρήγορα. 7. Ἐτσι διασταυρώνεται ή ἀπάντηση στήν ἀπορία τοῦ Τηλέμαχου ποῦ βρισκόταν ο Μενέλαος, δταν δ Αἴγισθος ἔκανε τά ἄνομα ἔργα του δές γ 265 κ.ἔ. 7. Είναι ή ψυχολογία τοῦ μετατρωικοῦ, μετα-πολεμικοῦ ἀνθρώπου. Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σάν κάθομαι στό σπίτι μου. Καί πότε τήν καρδιά μου
χορταίνω μέ τά κλάματα, πότε σωπαίνω πάλε.

Γιατί χορταίνεις γλήγορα καὶ τὸν πικρό τὸ θρῆνο. 105

Μά δέν τούς κλαίει ὅλους αὐτούς τόσο βαθιά ἡ καρδιά μου,
σάν ἔνα, πού τήν ὅρεξη μοῦ κόβει καὶ τόν ὑπνο,
ὅταν τόν καλοθυμηθῶ. Γιατί Ἀχαιός κανένας
δέν τράβηξε ὅσα πέρασε κι ὑπόφερε ὁ Δυσσέας.

Ἐτσι εἶχε ἡ μοίρα του γραφτό, νά φτυσει ἐκεῖνος αἷμα 110
κι ἐγώ τόν πόνο ἀξέχαστο νά 'χω γι' αὐτόν αἰώνια,
πού χρόνια λείπει καὶ κανείς — ζεῖ, πέθανε — δέν ξέρει.
Κι ἵσως θά τόν μοιρολογοῦν ὁ γέρος του Λαέρτης
κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη μέ τόν Τηλέμαχό του,
πού τ' ἄφησε στό σπίτι του βυζασταρούδι ἀκόμα». 115

Εἶπε, καὶ πόθο τοῦ ἄναψε νά κλάψει τό γονιό του,
κι ἔχυνε δάκρυα καταγῆς, σάν ἄκουσε γιά κείνον
καὶ σκέπασε τά μάτια του μέ τ' ἄλικό¹ του ροῦχο.
Μά τόν κατάλαβε ὁ ξανθός Μενέλαος, καὶ στό νοῦ του
ἔβαζε ἄν θά τόν ἄφηνε νά τοῦ μιλήσει πρῶτος 120
γιά τόν πατέρα του, ἢ πιό πρίν αὐτός νά δοκιμάσει.

Κι ἐνόσω αὐτά τ' ἀνάδευε² στό νοῦ του, νά ἡ Ἐλένη
ῆρθε ἀπ' τό μοσκομύριστο³ ψηλοχτισμένο δοντά⁴ της,
σάν τή θεά τήν Ἀρτεμη⁵ τή χρυσοδόξαρη ὅμοια.
Ὀμορφοσκάλιστο θρονί της ἔφερε ἡ Ἀδράστη 125
καὶ μαλακό ὀλομάλλινο χαλί μαζί ἡ Ἀλκίπη.

Ἐνα ἀσημένιο κι ἡ Φυλώ⁶ της ἔφερε καλάθι,
ἀπ' τήν Ἀλκάντρα χάρισμα, τό ταίρι τοῦ Πολύβου,
πού μές στης πλούσιας Αἴγυπτος τή Θήβα κατοικοῦσε
κι εἶχε μεγάλους θησαυρούς στ' ἀρχοντικό του σπίτι. 130
Δυό ἀσημένια χάρισε λουτροσκαφίδια ἐκεῖνος
στό γιό τ' Ἀτρέα καὶ φλωριά δέκα καὶ δυό τριπόδια.

1. κόκκινο ροῦχο. 2. ἀνακάτευε, ἀνακινοῦσε. 3. Ἀπό τό εὐθύδες ξύλο πού ἔκαιγαν
γιά φωτισμό καὶ θέμανση. 4. δῶμα, θάλαμος. 5. Ἡ παρομοίωση αἰσθητοποιεῖ
τήν ὁμορφιά τής Ἐλένης· δές καὶ ζ 104. 6. Ἡ Ἀδράστη, ἡ Ἀλκίπη καὶ ἡ Φυλώ
ήταν θεραπαινίδες τής Ἐλένης.

Καί στήν Ἐλένη χωριστά πολύτιμα ἄλλα δῶρα
τῆς χάρισε ή γυναίκα του, μαλαματένια ρόκα¹

135

κι ἔνα καλάθι ὀλάργυρο μέρος ἀπό κάτω,
κι ἡταν ἀπάνω ὁ γύρος του μαλαματοδεμένος.

Αὐτό ἡταν πόφερε ή Φυλώ καί τό βαλε κοντά της,
γεμάτο νέμα ἀφρόξαντο κι ἀπάνω εἶχε γυρμένη
τή ρόκα, μέρος βαθύχρωμο ψιλό μαλλί γεμάτη.

140

Κάθισε ἀπάνω σέ θρονί πού χε σκαμνί ἀπό κάτω,
κι ἔτσι μέ λόγια της γλυκά τόν ἄντρα της ρωτοῦσε:

«Τό ξέρουμε, θεόθρεφτε καλέ Μενέλαε, τώρα
ποιά νά 'ναι τ' ἀρχοντόπουλα στό σπίτι πού μᾶς ἥρθαν;
Θά σφάλω τάχα ἡ θά τό βρῶ; Μά προνογά² ή ψυχή μου.

145

Γιατί δέν εἶδα ἀκόμα ἐγώ, οὔτε ἄντρα οὕτε γυναίκα,
— θάμπος μέ πιάνει νά θωρῶ — καθώς αὐτός νά μοιάζει
μέ τόν Τηλέμαχο τό γιό τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα,
πού σπίτι του τόν ἄφησε βυζασταρούδι ἀκόμα,
ὅταν γιά μένα οί Ἀχαιοί τήν κακομοιριασμένη
ἥρθαν στήν Τροία, πρόθυμοι τό αἷμα τους νά χύσουν».

150

Τότε ἔτσι ἀπάντησε ὁ ξανθός Μενέλαος καί τῆς εἶπε:
«Ἐτσι δπως, φῶς μου³, τό θαρρεῖς κι ἐγώ τό κρίνω τώρα.
Τέτοια κι ἐκείνου φαίνονταν τά πόδια του, τά χέρια
καί τῶν ματιῶν του οἱ ἀστραπές κι ἡ κεφαλή⁴ κι ἡ κόμη.
Καί τώρα πού θυμήθηκα κι εἶπε γιά τό Δυσσέα,
ὅσους γιά μένα τράβηξε ταλαιπωριές καί κόπους,
αὐτοῦ πικρά στό πρόσωπο τά δάκρυα τοῦ κυλοῦσαν
καί σκέπασε τά μάτια του μέ τ' ἄλικός του ροῦχο».

155

Τότε ὁ Πεισίστρατος ὁ γιός τοῦ γερο-Νέστορα εἶπε:
«Θεόθρεφτέ μου ὄπλαρχηγέ, Μενέλαε, γιέ τ' Ἀτρέα,
γιός εἶναι τοῦ Δυσσέα αὐτός, ἀλήθεια, καθώς τό πες.
Μά εἶναι παιδί μέ φρόνηση καί τό χει σέ ντροπή του,

160

1. ἀρχ. χρυσέη ἡ λακάτη. Ἐντύπωση κάνει ὁ πλοῦτος πού ὑπάρχει μέσα στό ἀνάκτορο τοῦ Μενέλαου. 2. Μέ καταπληκτική διαισθητική ἴκανότητα προβαίνει ή Ἐλένη στήν ἀναγνώριση. 3. Τό ἀρχ. κείμενο ἔχει γύναι. 4. Τήν δομοιότητα Τηλέμαχου-Οδύσσεα παρατήρησε κι ἡ Ἀθηνᾶ στό a 215. 5. Δέξ δ 118.

πρώτη φορά σάν ἥρθε ἐδῶ, νά πεῖ μπροστά σου λόγια
ἄπρεπα, πού μᾶς μάγεψε σάν τοῦ Θεοῦ ἡ φωνή σου.

Κι ἔστειλε ἐμένα ὁ Νέστορας ὁ γεροαλογολάτης
νά ᾧθω μαζί του ἐδῶ ὀδηγός, πού νά σέ ίδει εἰχε πόθο
και νά τοῦ δώσεις συμβουλή, τή γνώμη σου νά πάρει.
Γιατί ἔχει βάσανα πολλά κάθε παιδί στό σπίτι,
σάν τοῦ ξενιτευτεῖ ὁ γονιός κι ἄλλους βοηθούς δέν ἔχει,
ἔτσι δπως ὁ Τηλέμαχος πού μίσεψε¹ ὁ γονιός του
κι ἄλλους μές στήν πατρίδα του δέν ἔχει νά τόν σώσουν».

Τότε τ' ἀπάντησε ὁ ξανθός Μενέλαος μέ λαχτάρα:
«Ὦ, θέ μου, φίλου μου ἀκριβοῦ² στό σπίτι μου ἥρθε ὁ γιός του,
πού τράβηξε γιά χάρη μου ταλαιπωριές μεγάλες,
κι αὐτόν ἀπ' ὅλους ἔλεγα πιό πάνω ν' ἀνταμείψω
σάν ἔρθει, ἄν μές στά πέλαγα ὁ βροντολάος Δίας
τό γυρισμό μᾶς χάριζε μέ τά γοργά καράβια.
Μιά πόλη θά τοῦ χάριζα³ κι ἔνα παλάτι στ' Ἀργος
κι ἔδω ἀπ' τό Θιάκι θά 'φερνα κι αὐτόν μέ τ' ἀγαθά του,
τό γιό του κι δῆλο τό λαό, ἀδειάζοντας μιά πόλη
ἀπ' δσες ἔχω διάλογυρα μές στήν ὑποταγή μου.
Και τότε ἔδω θά σμίγαμε συχνά πυκνά κι οἱ δυό μας,
κι ἄλλο δέ θά μᾶς χώριζε νά ζοῦμε ἀγαπημένα,
πρίν μᾶς σκεπάσει τό βαθύ σκοτάδι τοῦ θανάτου.
Μά κάποιος ἔμελλε θεός αὐτά νά τά φθονέσει,
κι ἀρνήθηκε τό γυρισμό μόνο σ' αὐτόν τόν ἔρμο».

Εἶπε, και σ' δῆλους ἄναψε τόν πόθο νά θρηνήσουν.
«Ἐκλαιγε ἡ θεογέννητη⁴ Ἀργίτισσα Ἐλένη,
ἐκλαιγε κι ὁ Τηλέμαχος κι ὁ ξακουστός Μενέλαος,
μήτε εἶχε ὁ γιός τοῦ Νέστορα ἀδάκρυτα τά μάτια.
Γιατί τόν ἄξιο Ἀντίλοχο⁵ θυμήθηκε μέ πόνο,
πού σκότωσε ὁ λεβέντης γιός⁶ τῆς λαμπερῆς Αὐγούλας.

1. μισεύω· φεύγω, ξενιτεύομαι. 2. Συγκινητική είναι ἡ γεμάτη ἀπό εὐγνωμοσύνη διάθεση τοῦ Μενέλαου γιά τόν Ὁδυσσέα. 3. Οἱ προσφορές πόλεων ἡ περιοχῶν ὡς ἀντάλλαγμα ὑπηρεσιῶν δέν είναι σπάνιες στήν ίστορία. 4. Γεννήθηκε ἀπό τό Δία και τή Λήδα: ἀδέρφια της ήταν οἱ δύο Διόσκουροι, Κάστωρ και Πολυδεύκης. 5. Ἐπιμνημόσυνη ἀναφορά τῶν μεγάλων νεκρῶν τοῦ πολέμου ἔκανε ὁ Νέστορας στό ψήφισμα⁷ τοῦ Μέμρυνα, γιό τῆς Αὐγῆς και τοῦ Τιθωνοῦ. 6. Ἐννοεῖ τό Μέμρυνα, γιό τῆς Αὐγῆς και τοῦ Τιθωνοῦ.

Κι ἔτσι, ὅπως τὸν θυμήθηκε, πῆρε τὸ λόγο κι εἶπε·
 «Τὸ ἔλεγε δὲ γερο-Νέστορας, Μενέλαος, γιέ τ' Ἀτρέα,
 πώς δέ σέ φτάνει ἄλλος κανείς στὴ γνώση μές στὸν κόσμο, 195
 ὅταν γιά σένα ἀνοίγαμε στὸ σπίτι του ὁμιλία.

Τώρα συμπάθα νά σου πᾶ. Γιατί ύστερα ἀπ' τὸ δεῖπνο
 δέν τ' ἀγαπῶ τὰ κλάματα. Θά φέξει καὶ σὲ λίγο.

Ναὶ μέν, σωστό κι ἐγώ θαρρῶ νά κλαιμε δροιον πεθάνει, 200
 γιατί εἰναι αὐτὸ στοὺς ἄμοιρους θνητοὺς τὸ μόνο κέρδος,
 νά χύνουν δάκρυα φλογερά καὶ τὰ μαλλιά νά κόβουν¹.

Γιατί ἔχασα κι ἐγώ ἀδερφό, πού ὁ πιό δειλός δέν ἦταν
 μέσα στοὺς ἄλλους Ἀχαιούς. Κι ὁ ἴδιος θά τὸ ξέρεις.
 Μά δέν τὸν εἶδα ἐγώ ποτέ, μήτ' ἔσμιξα μαζί του.

Λένε ὅμως πώς δέν τοῦ βγαινε κανένας τ' Ἀντιλόχου 205
 στὸ φτερωμένο πόδι του καὶ στὴν παλικαριά του».

Τότε τ' ἀπάντησε ὁ ξανθός Μενέλαος κι ἔτσι τοῦ 'πε·
 «Παιδί μου, αὐτά πού μίλησες θά τὰ ἔλεγε ἔνας ἄντρας
 πού θά τ' ταν ἀνθρωπος σοφός καὶ γεροντότερος σου.

Τέτοιου πατέρα είσαι παιδί, γι' αὐτὸ μιλᾶς μέ γνωσή. 210
 Εὔκολογνώριστη ή γενιά τοῦ ἀνθρώπου πού τοῦ ὄρισει
 στὸ γάμο καὶ στὴ γέννα του τὴν εὐτυχία ὁ Δίας.

«Οπως στὸ γερο-Νέστορα τοῦ χάρισε — καλή ὥρα —
 νά 'χει καλά γεράματα στ' ἀρχοντικό του σπίτι
 καὶ γιούς νά κάμει γνωστικούς καὶ πρώτους στὸ κοντάρι. 215
 Μά τώρα ἄς τὸν ἀφήσουμε τὸ θρῆνο πού 'χε ἀρχίσει,
 κι ἄς φᾶμε ἀκόμα² μιά μπουκιά κι ἄς χύσουν νά νιφτοῦμε.
 Κι ἐγώ μέ τὸν Τηλέμαχο τὰ λέμε κι ὅταν φέξει».

Ἐτσι εἶπε καὶ στὰ χέρια τους νερό δὲ Ἀσφάλης χύνει,
 δὲ μπιστεμένος παραγιός τοῦ ξακουστοῦ Μενέλαου. 220
 Κι αὐτοί στὰ ἔτοιμα ἀπλωναν³ φαγά στρωμένα ἐμπρός τους.
 Τότε ἄλλο η θεογέννητη σοφίστηκε η Ἐλένη.

1. Ἡ κοπή τῶν μαλλιῶν ἦταν ἔνδειξη πένθους δές καὶ α 45. 2. Ἐδῶ συνεχίζεται τὸ δεῖπνο πού διακόπηκε στὸ στίχο δ 70. 3. Τυπική φράση δές καὶ α 156.

- Κρυφά βοτάνι¹ στό κρασί πού πίνανε τούς ρίχνει,
πόσβηνε πόνους καί καημούς καί τά πικρά φαρμάκια.
Μές στό ποτήρι ἀνάμιχτο σάν τό 'πινε κανένας, 225
ὅλη τή μέρα δέν μποροῦν τά δάκρυα νά τοῦ τρέχουν,
κι ἄν πέθαινε δι πατέρας του κι ή μάνα του, κι ἐμπρός του
σφαγμένο ἄν ἔβλεπε ἀδερφό καί γιό του ἀγαπημένο.
Τέτοια βοτάνια μαγικά εἶχε τοῦ Δία ή κόρη,
παρμένα ἀπ' τήν Πολύδαμνα τοῦ Θώνα τή γυναικά 230
στήν Αἴγυπτο, δπου ή πλούσια γῇ βγάζει ἀνακατωμένα
ἄλλα βοτάνια ὡφέλιμα κι ἄλλα θανατηφόρα.
Καθένας εἶναι ἐκεῖ γιατρός² σοφός κι ἀπ' δλους πρῶτος,
γιατί τόν Παιόνια ἀρχικό προπάτορά τους ἔχουν.
Σάν τό 'ριξε καί πρόσταξε νά φέρουν νά κεράσουν, 235
ἄρχισε πάλε κι ἔλεγε μέ τό γλυκό της στόμα·
«Θεόθρεφτε τ' Ἀτρέα γιέ, καί σεῖς ἀρχοντοπαίδια,
ἄλλοτε σ' ἄλλονε δ Θεός καλοτυχιά τοῦ δίνει,
καί σ' ἄλλον πάλε συμφορές, γιατί τά δύνεται δλα.
Καί τώρα ἐδῶ πού κάθεστε καί τρώτε στό παλάτι 240
καί τήν κουβέντα χαίρεστε, κάτι θά πᾶ ν' ἀρέσει³.
Κι δλα ποῦ νά τ' ἀφηγηθῶ καί νά τά δονοματίσω,
καί τόσα κατορθώματα τοῦ τολμηροῦ Δυσσέα!
"Ομως αὐτό πᾶς τό 'καμε δ ἄντρας δ γενναῖος
στήν Τροία, πού σᾶς πλάκωναν τούς Ἀχαιούς τά πάθια. 245
Μέ δυνατές βαρηματιές⁴ χάλασε τό κορμί του,
φόρεσε ροῦχα φτωχικά πού φαίνονταν σάν δοῦλος
καί μπῆκε στήν πλατύδρομη τήν πόλη τῶν ὀχτρῶν του.
Κι δπως μεταμορφώθηκε σάν ψωμοζήτης ἦταν,
πού τέτοιος πρίν δέν ἔδειχνε στ' ἀργίτικα καράβια. 250
"Ετσι ἄλλαγμένος τρύπωσε στό κάστρο τοῦ Πριάμου.
Οἱ ἄλλοι σώπαιναν, κι ἐγώ τόν γνώρισα μονάχη

1. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει φάρμακον. 2. Πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι προώθησαν τήν ιατρική σέ ψηλό βαθμό. Σέ πολλούς παπύρους ἀναγράφονται ποικίλοι τρόποι θεραπείας ἀσθενειῶν. Ἐδῶ δ Ὁμηρος ἀποδίδει στόν προπάτορα Παιόνια τήν ἐπίδοσή τους αὐτή. 3. Ἡ Ἐλένη μέ τό λόγο της προσπαθεῖ νά διασπάσει τή θλιμμένη ἀτμόσφαιρα πού σιγά-σιγά δημιουργήθηκε στό ἀνάκτορο τοῦ Μενέλαου. 4. πλήγματα. Ὡς Ὁδυσσέας κακοποίησε τό κορμί του για νά μή γνωρίζεται. Σή-

Φηφιοποιηθῆκε από το Νοτίτοπο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τόν ρωτοῦσα, ὅμως αὐτός μοῦ ἔφευγε μέ τέχνη.

Κι ὅταν τόν ἔλουζα ἔπειτα κι ἔτριβα μέ τό λάδι
καὶ καθαρά τοῦ φόρεσα κι ὄρκο¹ μεγάλο πῆρα,
πώς δέ θά τόν φανέρωνα πρωτύτερα στούς Τρῶες,
πρίν φτάσει στίς καλύβες του καὶ στά γοργά καράβια,
μοῦ 'πε πιά τότε τό σκοπό τῶν Ἀχαιῶν ποιός ἦταν.

Κι ἀφοῦ μέ τ' ἄπονο σπαθί σκότωσε πλῆθος Τρῶες,
γύρισε πίσω κι ὄνομα² μεγάλο πῆρε ἀπ' ὅλους.

Τότες οἱ ἄλλες Τρώισσες πικρά μοιρολογοῦσαν,
μά ἐγώ πετοῦσα ἀπό χαρά, γιατί εἶχε πιά γυρίσει
μέσα ή καρδιά μου κι ἥθελα στό σπίτι νά γυρίσω,
κι ἔκλαιγα πού μέ τύφλωσε τήν ἔρμη ή Ἀφροδίτη³,
ὅταν στήν Τροία μ' ἔφερε ἀλάργα ἀπ' τήν πατρίδα,
κι ἄφησα ἐδῶ τήν κόρη μου, τό σπίτι μου, τόν ἄντρα,
πού ἄλλον δέν εἶχε ἀνώτερο στή λεβεντιά, στή γνώση».

Τότε ἔτσι ἀπάντησε ὁ ξανθός Μενέλαος καὶ τῆς εἶπε:
«Ναί, φῶς μου, αὐτά τά μίλησες μέ τάξη κι ὅπως εἶναι.

Τή γνώμη γνώρισα πολλῶν ὄπλαρχηγῶν στόν κόσμο
κι ἀπειρες χῶρες γύρισα. "Ομως κανένα ἀκόμα

δέν εἶδα νά 'χει τήν καρδιά τοῦ τολμηροῦ Δυσσέα.
Πῶς τό κατόρθωσε κι αὐτό μέ θάρρος ὁ ἀντρεῖος,

μέσα στό κούφιο τ' ἄλογο⁴, ὅπου κρυφτήκαμε ὅλοι
οἱ ἀρχηγοί, νά φέρουμε πικρή σφαγή στούς Τρῶες.

"Ηρθες κι ἀτή σου⁵ τότε ἐκεῖ. Θεός λές σ' ὁδηγοῦσε,
πού 'θελε δόξα ἀσύγκριτη στούς Τρῶες νά χαρίσει.

'Ακλούθαε κι ὁ θεόμορφος ὁ Δήφοβος⁶ μαζί σου.

Τρεῖς γύρους τότε τό 'φερες τό κουφωτό λημέρι⁷,
τό ψηλαφοῦσες κι ἔκραζες τῶν Δαναῶν τούς πρώτους
μέ τ' ὄνομά τους, τή φωνή τῶν γυναικῶν τους ἴδια
κάνοντας. Τότες ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας

255

260

265

270

275

280

μερα στήν κατασκοπία πετυχαίνουν πιό θεαματικά ἀποτελέσματα μέ πλαστική
ἐγχείριση.

1. "Οταν τά πράγματα φτάνουν σέ κρίσιμο σημεῖο, χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρκος ώς
μέσο ἀσφαλείας. 2. δόξα. 3. Οι "Ελληνες δέ διαπόμπευσαν τήν 'Ελένη για δ, τι
ἔκανε, κι ας τό ἔκανε μέ τή θέλησή της τό ἀπόδωσαν στήν δμορφιά της καὶ τήν

κι ἐγώ καί τοῦ Τυδέα ὁ γιός¹, στή μέση καθισμένοι,
σ' ἀκούσαμε πού φώναζες. Κι ὀλόρθοι ἀπάνω οἱ δυό μας
ὅξω νά βγοῦμε θέλαμε, ἢ νά σ' ἀποκριθοῦμε 285
ἀπ' τὸ λημέρι, μά ὁ θεῖκός Δυσσέας μᾶς κρατοῦσε.
"Αφωνοὶ τότε οἱ Ἀχαιοὶ καθόντανε δῆλοι οἱ ἄλλοι
κι ἥθελε μόνο ὁ Ἀντικλος σέ σένα ν' ἀπαντήσει,
μά τοῦ κλεινε τό στόμα του μέ τά γερά του χέρια
σφιχτά ὁ Δυσσέας ἄπαυτα, κι ἔτσι μᾶς γλίτωσε δῆλους, 290
ώσδουτον ἀλάργα ἡ Ἀθηνᾶ σέ πῆρε πιά ἡ Παλλάδα".

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
«Θεόθρεφτέ μου ὄπλαρχηγέ, Μενέλαε, γιέ τ' Ἀτρέα,
χαμένα πῆγαν. Τίποτε τίς συμφορές πού βρῆκε
δέν πρόλαβε, ἔτσι τήν καρδιά κι ἄν εἰχε σιδερένια. 295
Μά ἐλάτε κι ὀδηγῆστε μας νά πᾶμε στό κρεβάτι
νά κοιμηθοῦμε, τό γλυκό τόν υπνον νά χαροῦμε».

Εἶπε, κι ἀμέσως πρόσταξε τίς δοῦλες ἡ Ἐλένη,
στό λιακωτό² νά βάλουνε κρεβάτι καί νά στρώσουν
ὅμορφα κόκκινα χαλιά, ν' ἀπλώσουν ἀντρομίδες³, 300
κι ἀπάνω σκέπασμα σγουρές⁴ νά βάλουνε φλοκάτες.
Κι ἔβγαιναν ἀπ' τή σάλα αὐτές στά χέρια φῶς κρατώντας,
καί τό κρεβάτι στρώσανε, κι ἐκεῖ τούς πῆγε ὁ κράχτης.
Καί τότε οἱ δυό στό πρόσπιτο νά κοιμηθοῦν πλαγιάζουν,
τοῦ Νέστορα ὁ λεβέντης γιός καί τοῦ θεῖκοῦ Δυσσέα. 305
Πλάγιασε καί τ' Ἀτρέα ὁ γιός στοῦ παλατιοῦ τό βάθος
μέ τήν Ἐλένη στό πλευρό τή θεῖκιά γυναίκα.

Σάν ἦρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αὔγούλα⁵,
σηκωθήκε⁶ ὁ βροντόφωνος Μενέλαιος ἀπ' τό στρόμα
καί φόρεσε τό ροῦχο του καί κρέμασε στούς ὅμους 310
γύρω τό κοφτερό σπαθί καί στά παχιά του πόδια
ἔδεσε τά πεντάμορφα σαντάλια του καί βγῆκε

¹ Αφροδίτη. ² Ετσι τήν θεώρησαν ψυχικά δική τους καί συνεργάστηκαν μαζί της.
4. Είναι ὁ δούρειος ἵππος. 5. ἀτός (μου), ἀτή (σου): μόνος (μου), μόνη (σου). 6. Γιός του Πρίαμου: ἵσως μετά τό θάνατο τοῦ Πάρη παντρεύθηκε τήν Ἐλένη. 7. καταφύγιο.

1. Είναι ὁ Διομήδης, βασιλιάς τοῦ Ἀργούς. 2. δές γ 417, α 436. 3. μάλλινο χοντρό κλινοσκέπασμα. 4. πυκνές. 5. Είναι ἡ ἔκτη ήμέρα τῆς Ὁδύσσειας. 6. Οι στίχοι

ἀπ' τό γιατάκι σά θεός λέσ κι ἥτανε παρόμοιος,
καί στόν Τηλέμαχο κοντά πάει, στέκει καί τοῦ κάνει·
«Ἐδῶ ποιά ἀνάγκη σ' ἔφερε, Τηλέμαχε λεβέντη,
στήν πλούσια Λακεδαιμόνα μές στοῦ γιαλοῦ τά πλάτια;
Δουλειά δική σου ἡ τοῦ κοινοῦ; Τήν πάσα ἀλήθεια πές μου». 315

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
«Θεόθρεφτέ μου ὁπλαρχηγέ, Μενέλαε, γιέ τ' Ἀτρέα,
ἡρθαὶ γιά τόν πατέρα μου νά μάθω κάποια φήμη. 320
Ρημάζεται ὅλο μου τό βιός καί τά καλά μου σβήνουν
κι είναι ἀπ' δχτρούς τό σπίτι μου γεμάτο, πού ὅλη μέρα
μοῦ σφάζουν κοπαδίσια ἀρνιά, στριφτόποδα δαμάλια,
οἱ βάρβαροι κι ἀστόχαστοι τῆς μάνας μου οἱ μνηστῆρες.
Τώρα γι' αὐτό στά πόδια σου προσπέφτω, ἂν τό θελήσεις,
τό θάνατό του νά μοῦ πεῖς, τά μάτια σου ἄν τόν εἰδαν,
ἢ κι ἄν ἀπ' ἄλλον ἄκουσες πώς κάπου παραδέρνει,
γιατί στόν κόσμο ὁ πιό πικρός γεννήθηκε ἀπ' τούς ἄλλους.
Κι ἀπό σπλαχνιά καί σεβασμό τίποτε μή μοῦ κρύψεις,
μόν' πές μου τα ὅλα καθαρά, τά μάτια σου ὅπως τά εἰδαν. 330
Σ' ὀρκίζω, ἄν δι πατέρας μου, δι ξακουστός Δυσσέας,
καμιά φορά ἄν σοῦ τέλεψε τό λόγο σου ἡ δουλειά σου,
στήν Τροία, ὅπού σᾶς πλάκωναν τούς Ἀχαιούς τά πάθια,
θυμήσου τα κάν τώρα αὐτά καί τήν ἀλήθεια πές μου».

Τότε βαθιά ἀναστέναξε κι ἔτσι δι Μενέλαος εἶπε·
«Μωρέ, σέ ποιοῦ λιοντόκαρδου παλικαριοῦ τό στρῶμα
θελήσανε νά κοιμηθοῦν τέτοια κορμιά χαμένα!
Πῶς, σάν κοιμίσει σέ φωλιά τοῦ λιονταριοῦ ἡ λαφίνα
τά δυό τῆς βυζανιάρικα νιογέννητα λαφάκια²,
πάει νά βοσκήσει σέ πλαγιές καί λογγωμένους τόπους,
κι ἔξαφνα τρέχει τό θεριό καί μπαίνει στή φωλιά του
κι ἀσπλαχνα τά λαφόπουλα ξεσκίζει μέ τά νύχια, 340

πού ἀκολουθοῦν βρίσκονται καί στήν ἀρχή τῆς ραψωδίας β.

1. Ἀπ' ἐδῶ καί κάτω ἐπαναλαμβάνονται ὅχι μόνο θεματικά, μά καί μορφολογικά,
οἱ στίχοι 86 κ.ε. τῆς ραψωδίας γ. "Ο, τι δηλαδή εἶπε στό Νέστορα, λέει καί στόν
ἄλλο συμπολεμιστή καί φίλο τοῦ πατέρα του, τό Μενέλαο. 2. Ὁ Μενέλαος ἐκφράζει
τήν ἀπέχεια του πρός τούς μνηστῆρες πού τούς παραβάλλει μέ δειλά ἐλάφια.

ἔτισι ὁ Δυσπέας καὶ σ' αὐτούς χάρο σκληρό θά φέρει.

Ἐ, τέτοιος νά 'ταν, Δία μου, καὶ σύ Ἀθηνᾶ κι Ἀπόλλο,
ὅπως στή Λέσβο μιά φορά τήν ὁμορφοχτισμένη
πάλεψε ἀπό φιλότιμο μέ τό Φιλομηλείδη¹
καὶ καταγῆς τόν ἔστρωσε κι οἱ Ἀχαιοί χαρῆκαν,
τέτοιος σάν τότε ν' ἄπλωνε τό χέρι στούς μνηστῆρες,
λιγόζωι δὲιοι δέιοι θά γινοῦν καὶ πικροπαντρεμένοι².

Κι ὅσο γι' αὐτά πού μέ ρωτᾶς καὶ μοῦ ζητᾶς νά μάθεις,
ἄλλο ἀπ' ἀλήθεια δέ θά πᾶ, μήτε θά σέ γελάσω,
κι ἀπ' ὅσα μοῦ 'πε δ' ἄψευτος ὁ πελαγίσιος γέρος³
δέ θά σκεπάσω τίποτε, μιά λέξη δέ θά κρύψω.

'Ἐνῶ γιά τήν πατρίδα ἐδῶ κινοῦσα μέ λαχτάρα,
στήν Αἴγυπτο οἱ ἀθάνατοι μ' ἐμπόδισαν ἀκόμα,
γιατί δέν ἔκαμα σ' αὐτούς λυτρωτικές θυσίες
καὶ πάντα θέλανε οἱ θεοί νά μήν ξεχνῶ τό τάμα.
Στή θάλασσα εἶναι ἔνα νησί τήν πολυκυματούσα,
μπροστά μπροστά στήν Αἴγυπτο καὶ Φάρο⁴ τ' ὁνομάζουν,
ἀλάργα τόσο ὅσο μπορεῖ νά φτάσει σέ μιά μέρα
κοῦλο καράβι, ἄν πίσω του φυσάει τ' ἀγέρι πρόμο.

Κι ἔχει λιμάνι σφαλιστό, ὅθε τά μαῦρα πλοῖα
τά ρίχνουν μές στό πέλαγο, νερό γλυκό δταν πάρουν.
Εἴκοσι μέρες οἱ θεοί μ' εῖχανε ἐκεῖ κλεισμένον,
μήτε ἔπαιρνε ἀπ' τή θάλασσα ἀγέρας νά φυσήξει,
πού τά καράβια στοῦ γιαλοῦ ξεπροβιδάει⁵ τά πλάτια.
Θά μᾶς σωνόντανε οἱ θροφές καὶ τῶν ἀντρῶν τό θάρρος,
ἄν μιά θεά δέ μ' ἔσωνε, πονώντας, ή Εἰδοθέα,
τοῦ γέρου τοῦ θαλασσινοῦ ή κόρη τοῦ Πρωτέα,
πού τήν καρδιά τῆς τάραξα στά τρυφερά της στήθια.

Μέ βρήκε πού παράδερνα ἀλάργα ἀπ' τούς συντρόφους,
πού πάντα γύρω στό νησί ψαρεύανε μ' ἀγκίστρια,

1. Οἱ Ἀχαιοί πλέοντας πρός τήν Τροία πέρασαν ἀπό τή Λέσβο, ὅπου ὁ βασιλιάς Φιλομηλείδης προκαλοῦσε σέ πάλη κάθε ξένο. 2. Δές καὶ α 273. 3. Ἐννοεῖ τόν Πρωτέα. 4. Βρίσκεται μπρός στήν Ἀλεξάνδρεια. Πάνω στό νησάκι αὐτό ὁ Πτολεμαῖος δ' Β' ὁ Φιλάδελφος (238-246 π.Χ.) ἔκτισε τόν περίφημο φάρο, πού θεωρήθηκε σάν ἔνα ἀπό τά ἔπτα θαύματα. 5. κατευοδώνει. 6. Μυθικός θεός, ἀκόλουθος τοῦ Ποσειδώνα καὶ φύλακας τῶν παντοειδῶν θαλασσινῶν κοπαδιῶν. Είχε Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γιατί μιά πείνα μελανή τούς θέριζε τά σπλάχνα.

Σιμά μου στάθηκε ή θεά καί μοῦ 'πε δυό της λόγια·

«Τόσο πολύ εἶσαι ἀστόχαστος κι ἄμυναλος ξένε, τόσο,

375

ἡ θέλοντας ἀναμελᾶς¹ καί χαίρεσαι στά πάθια,

ἔτσι ὥπως χάνεσαι καιρό μές στό νησὶ κλεισμένος

κι οὔτε ἄκρη δέν μπορεῖς νά βρεῖς κι οἱ ναῦτες σου δειλιάζουν;»

Εἶπε καὶ τῆς ἀπάντησα κι ἐγώ μέ δυό μου λόγια·

«Θά σοῦ τά πῶ μετά χαρᾶς, ὅποια θεά κι ἄν εἶσαι,

380

πῶς δέν τό θέλει ἡ γνώμη μου νά χάνω τόν καιρό μου,

μά στούς θεούς ἀμάρτησα² πού κατοικοῦν στά οὐράνια.

Μόν' ἔλα τώρα νά μοῦ πεῖς — δόλα οἱ θεοί τά ξέρουν —

ποιός ἔτσι μ' ἔδεσε θεός καί μοῦ 'κλεισε τό δρόμο,

καί πῶς θά φύγω στό γιαλό τόν ψαροθρόφο ἀπάνω;»

385

Εἶπα, κι ή λατρευτή θεά μ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε·

«Μετά χαρᾶς σου, ξένε, αὐτά θά σοῦ τά πῶ ὥπως εἶναι.

Ἐδῶ συχνάζει ἔνας θεός καί τοῦ πελάγου γέρος,

ἄψευτος³ ἀπ' τήν Αἴγυπτο προφήτης, ὁ Πρωτέας,

πού ξέρει ὅλης τῆς θάλασσας τά βάθη⁴ κι εἶναι δοῦλος

390

τοῦ Ποσειδώνα. Λένε αὐτός πατέρας μου πῶς εἶναι.

Ἀν σύ, καρτέρι⁵ σταίνοντας, μπορέσεις νά τόν πιάσεις,

αὐτός τό δρόμο θά σοῦ πεῖ, τοῦ ταξιδιοῦ τό μάκρος

καί στήν πατρίδα πῶς θά πᾶς μές στ' ἀφρισμένο κύμα.

Καί θά σοῦ πεῖ, θεόθρεφτε, ἀνίσως τό θελήσεις,

395

ὅτι καλό στό σπίτι σου κι ὅτι κακό ξεχει γίνει,

ἀφότου ἀλάργα στά πικρά στά μαῦρα ξένα λείπεις».

Εἶπε, καὶ τῆς ἀπάντησα κι ἐγώ μέ δυό μου λόγια·

«Μονάχη τώρα σκέψου ἐσύ τοῦ γέρου τό καρτέρι,

400

νά μήν ξεφύγει, ὅταν μέ ίδει ἡ καί τό προνοήσει.

Γιατί εἶναι δύσκολο ὁ θνητός θεό νά καταβάλει».

Εἶπα, κι ή λατρευτή θεά μ' ἀπάντησε ἔτσι ἀμέσως·

τήν ίκανότητα νά προλέγει τά μέλλοντα, ἀλλά καί νά ἀλλάζει διαρκῶς μορφή.

1. δέ φροντίζεις. 2. Ὁ Μενέλαος ἐδῶ ξεχει συναίσθηση τῆς ἐνοχῆς του. 3. ἀλάθευτος. 4. ὥπως ὁ Ἀτλαντας στό α 54. 5. ἐνέδρα.

«Μετά χαρᾶς σου, ξένε, αὐτά θά σοῦ τά πῶ δύπως εἶναι. ἀλλὰ οὐδὲ
 "Οταν ὁ ἥλιος ἀνεβεῖ στά μεσουράνια ἀπάνω,
 βγαίνει ἀπ' τό κύμα δὲ ἄψευτος τῆς θάλασσας ὁ γέρος, 405
 ἀπ' τοῦ Ζεφύρου¹ τήν πνοή θολούρα² σκεπασμένος,
 καὶ πάει σέ κουφωτές σπηλιές τόν ὑπνο του νά πάρει.
 Γύρω του φώκιες σωρευτές³, βγαλμένες ἀπ' τό κύμα,
 κοιμοῦνται, φάρες⁴ τῆς καλῆς Θαλασσογεννημένης⁵,
 μιά βρώμα ἀφήνοντας βαριά τοῦ τρίσβαθου πελάγου. 410
 Ἐκεῖ κι ἐγώ ὁδηγώντας σε, τήν ὥρα πού χαράζει,
 θά σέ ξαπλώσω στή σειρά. Διάλεξε ἐσύ τρεῖς ναῦτες,
 τούς πιό καλούς πού βρίσκονται στ' ἀνάφρυδα⁶ καράβια,
 κι ὅλα του τά φερσίματα θά σοῦ τά πῶ τοῦ γέρου.
 Πρῶτα τίς φώκιες στή σειρά θά πάει νά τίς μετρήσει. 415
 Κι ὅταν στά πέντε δάχτυλα ὅλες μιά μιά μετρήσει,
 σάν τό βοσκό στά πρόβατα θά πέσει ἀνάμεσό τους.
 Σά δεῖτε πώς κοιμήθηκε, τή δύναμή σας ὅλη
 νά βάλτε τότε καὶ γερά νά τόν κρατᾶτε πάντα,
 κι ἂς πολεμᾶ νά λυτρωθεῖ κι ἂς θέλει νά γλιτώσει. 420
 Σ' ὅλα θά μεταμορφωθεῖ, γιά νά ξεφύγει, ἀπ' ὅσα
 στόν κόσμο βρίσκονται θεριά, καὶ σέ νερό θ' ἀλλάξει
 καὶ σέ θεόκαυτη φωτιά. Μά ἐσεῖς γερά βαστᾶτε
 καὶ πιό πολύ νά σφίγγετε. Κι ὅταν πιά σέ ρωτήσει,
 κι ἔτσι εἶναι δύπως τόν εἰδατε σάν πήγε νά πλαγιάσει, 425
 ἀφῆστε τότε τό στανιό, τό γέρο λευτερώστε,
 καὶ ρώτησέ τον ποιός θεός βαστάει μαζί σου πάθος
 καὶ πῶς θά βρεῖς τό γυρισμό στό ψαροθρόφο κύμα».
 "Ἐτσι εἴπε καὶ στή θάλασσα βουτάει τήν κυματούσα,
 καὶ στό καράβι πήγα ἐγώ πού στέκονταν στήν ἄμμο, 430
 μέ συλλογές⁷ πολλές στό νοῦ στό δρόμο πού τραβοῦσα.
 Σάν ἤρθα κάτου στό γιαλό καὶ στό γοργό καράβι

1. Δυτικός ἄνεμος. 2. Οἱ Καζαντζάκης-Κακριδῆς μεταφράζουν· κρυμμένος στό μαδρό ἀνάτριχο τῆς θάλασσας. 3. συγκεντρωμένες, μαζεμένες. 4. σόι, γένος. 5. Πρόκειται γιά τήν Ἀμφιτρίη, τή γυναίκα τοῦ Ποσειδώνα. 6. Είναι τά καλοκούβερτα καράβια· δές καὶ γ 170. 7. σκέψεις.

λίγο στό πόδι φάγαμε κι ἥρθε ἔπειτα κι ἡ νύχτα.^{μετὰ τὸν δὲ οὐρανὸν ἦλθε}
 Καὶ τότε κοιμηθήκαμε στῆς θάλασσας τήν ἄκρη.^{αὐτὸν διορίζει ὁ νεφέλης}
 Σάν ἥρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθερεμμένη Αὔγουστα,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ} 435
 πῆρα τ' ἀπλόχωρου γιαλοῦ τήν ἀμμουδιά ἄκρη ἄκρη,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 τάξοντας στούς θεούς πολλά, μέ τρεῖς μαζὶ συντρόφους¹,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 πού ἔχει, σέ κάθε ἀνάγκη μου, τό θάρρος μου σ' ἐκείνους.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Βγῆκε δέξω τότε ἀπ' τοῦ γιαλοῦ τούς κόρφους κι ἡ Εἰδοθέα,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 φέρνοντας τέσσερα φωκῶν τομάρια νιογδάρμένα,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ} 440
 τό τέχνασμα τοῦ γέρου της πατέρα μελετώντας.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Τέσσερες λάκκους ἄνοιξε στῆς θάλασσας τήν ἄμμο^{αὐτούλην διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 κι ἔκατσε καί περίμενε. Πᾶμε κοντά της τότε^{απόδοσιν διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 καὶ στή σειρά μᾶς ἔπλωσε, σκεπάζοντας καθένα^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 μ' ἔνα τομάρι. Ἐκεὶ φριχτό μᾶς βγῆκε τό καρτέρι,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ} 445
 γιατί μᾶς ἔπνιγε βαριά καταραμένη βρώμα^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 τῶν θαλασσόθρεφτων φωκῶν. Γιατί ποιός θά βαστοῦσε^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 κοντά σ' ἔνα θεριόψαρο νά πέσει τοῦ πελάγου;^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Μά πάλε αὐτή μᾶς ἔσωσε, μεγάλη ἀνάσα βρῆκε.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Μιά μυρουδιά μᾶς ἔβαλε στή μύτη μας οὐράνια²,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ} 450
 πού μοσκομύριζε δημορφα, τήν ψαροβρώμα σβοῖνσε.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Προσμέναμε δόλο τό πρωί μέ τήν ψυχή στό στόμα.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Κι ἥρθαν οἱ φώκιες σωρευτές ἀπ' τό γιαλό κι ἀράδα^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 ξαπλώθηκαν στῆς θάλασσας τ' ἀμμουδερό ἄκρογιάλι.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Καί στό καταμεσήμερο βγῆκε κι δέ γέρος δέξω^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ} 455
 ἀπ' τό γιαλό κι ἀπάντησε τίς φώκιες τίς θρεμμένες,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 κι δλες σάν τίς γυρόφερε μετροῦσε πόσες ἦταν.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Πρώτους μέ τά θεριόψαρα μαζί κι ἐμᾶς μετροῦσε,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 χωρίς νά βάλει μέσα του πώς τοῦ ἔχαμε παγίδα,^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 κι ἔπειτα πλάγιασε κι αὐτός. Χυμοῦμε ἀπάνου τότε^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 σκούζοντας καί τόν πιάσαμε μέ τά γερά μας χέρια.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}
 Μά δέ γέρος δέν τίς ξέχασε τίς δολερές του τέχνες.^{τοῦτον διεύθυνε τοῦ οὐρανοῦ}

1. Είναι ἔνα είδος μικροῦ συμβουλίου, πού πρόσφερε οὐσιαστική βοήθεια στή διοίκηση. 2. Η οὐράνια μυρουδιά, πού ἔβαλε ἡ Εἰδοθέα στή μύτη τῶν συντρόφων τοῦ Μενέλαου γιά νά ἔξουδετερώσει τή βαριά δσμή πού σκόρπιζαν οἱ φώκιες, είναι στοιχεῖο παραμυθικό. Τό ἄρχ. κείμενο γράφει ἀ μ β ρ ο σ ί η.

καὶ πρῶτα πρῶτα γίνεται πυκνόμαλλο λιοντάρι,
κι ἔπειτα δράκος, πάρδαλη, τρανός μεγάλος κάπρος,
γίνεται γάργαρο νερό καὶ φυλλωμένο δέντρο¹,
κι ἐμεῖς γερά τόν σφίγγαμε μέ θάρρος στήν καρδιά μας.
Στό τέλος, σάν ἀπόκαμε δι πονηρός δι γέρος,
τότε ἔτσι μέ δυό λόγια του μέ ρώτησε καὶ μοῦ 'πε·
«Μέ ποιό θεό μου σκάρωσες² τό δόλο, γιέ τ' Ἀτρέα,
καὶ στήν παγίδα μ' ἔπιασες μέ τό στανιόδι³; Τί θέλεις?» 470

Ἐτσι εἶπε, καὶ τ' ἀπάντησα κι ἐγώ μέ δυό μου λόγια·
«Τά ξέρεις, γέρο· τί ρωτᾶς καὶ θές νά μέ γελάσεις;
Μές στό νησί ἀποκλείστηκα καιρό κι οὔτε ἄκρη βρίσκω,
κι ἐσβῆσες μές στά στήθια μου τό θάρρος τῆς καρδιᾶς μου.
Μόν' ἔλα πές μου τώρα ἐσύ — ὅλα οἱ θεοί τά ξέρουν — 475
ποιός ἔτσι μ' ἔδεσε θεός καὶ μοῦ 'κλειστε τό δρόμο,
καὶ πῶς θά βρῶ τό γυρισμό στό ψαροθρόφο κύμα;»

Εἶπα, κι αὐτός μ' ἀπάντησε μέ δυό του λόγια ἀμέσως:
«Εἶχες στό Δία χρέος σου καὶ στούς θεούς τούς ἄλλους,
σάν ξεκινοῦσες ὅμορφα σφαχτά νά θυσιάσεις, 480
νά πᾶς μιά ὥρα ἀρχύτερα στόν τόπο σου, περνώντας
τήν ἀφρισμένη θάλασσα. Γιατί γραφτό δέν είναι,
νά ίδεις πατρίδα καὶ δικούς καὶ τό ψηλό σου σπίτι,
προτοῦ γυρίσεις στά νερά του Διοθρεμμένου Νείλου⁴
κι ἐκεῖ νά κάμεις στούς θεούς λυτρωτικές θυσίες. 485
Τότε θά δώσει ή χάρη τους νά πᾶς ἐκεῖ πού θέλεις».

Ἐτσι εἶπε κι δόλο πάγωσε τό αἷμα του στίς φλέβες,
πού τό γεράνιο⁵ πέλαγο πάλε ἔλεγε νά πάρω,
νά πάω στήν Αἴγυπτο, κακό καὶ δύσκολο ταξίδι.
Μά κι ἔτσι, μέ δυό λόγια μου γυρίζω καὶ τοῦ κάνω. 490
«Ἐτσι ὅλα θά τά κάμω αὐτά καθώς δρίζεις, γέρο.
Μόν' ἔλα ξήγα μου κι αὐτό καὶ τήν ἀλήθεια πές μου,

1. Στίς νεοελληνικές παραδόσεις ἔχουμε τό ίδιο στοιχεῖο: Μιά νεράιδα παλεύοντας μ' ἔνα νέο παίρνει διαρκῶς ἄλλη μορφή, γίνεται σκύλος, φίδι, γκαμήλα, φωτιά. 2. παρασκεύασες. 3. μέ τή βία. 4. Οι Αἰγύπτιοι είχαν θεοποιήσει τό Νείλο. Τό ίδιο είχαν κάνει καὶ οι "Ελληνες γιά ἀρκετά δικά τους ποτάμια. 5. βαθυγάλαζο.

ἄν ἄβλαβοι ὅλοι οἱ Ἀχαιοί μέ τά καράβια πῆγαν,
ὅσους ἐγώ κι ὁ Νέστορας ἀφήσαμε στήν Τροία,
ἢ στά καράβια ἄν θάνατο πικρό κανένας βρῆκε,
ἢ πέθανε στό σπίτι του, σάν τέλεψαν οἱ μάχες».

495

Εἶπα, κι αὐτός μ' ἀπάντησε μέ δυό του λόγια ἀμέσως·
«Τί μέ ρωτᾶς, τ' Ἀτρέα γιέ; Τί θέλεις νά τά μάθεις
αὐτά πού κρύβω μές στό νοῦ, πού σάν τ' ἀκούσεις ὅλα,
σοῦ τό προλέγω, ἀδάκρυτος ὥρα πολλή δέ θά 'σαι.

500

Γιατί πολλοί χαθήκανε, πολλοί σωθήκανε ἄλλοι.
'Απ' ὅλους τούς ὀπλαρχηγούς τῶν Ἀχαιῶν δυό μόνοι
στό γυρισμό χαθήκανε. Στόν πόλεμο... τά ξέρεις.
Κι ἔνας ἀκόμα ζωντανός στό πέλαο παραδέρνει¹.

505

'Ο Αἴας² στά μακρόκουπα σκοτώθηκε καράβια.
Στίς μεγαλόπετρες Γυρές³ τόν πῆγε ὁ Ποσειδώνας
κι ἀπ' τή φουρτούνα γλίτωσε. Θά ξέφευγε τή μοίρα,
κι ἄς τόν μισούσε ή Ἀθηνᾶ Παλλάδα, ἄν ἔνα λόγο
ἀγέρωχο δέν ἔλεγε, τρελό τό νοῦ ἄν δέν εἶχε,
πώς θά σωθεῖ ἀπ' τή θάλασσα καί στῶν θεῶν τό πεῖσμα.

510

Μά δ Ποσειδώνας ἄκουσε τήν καύχησή του ἐκείνη
κι ἀδράχνοντας τήν τρίαινα στά στιβαρά του χέρια
χτύπησε τή Γυρόπετρα, κομμάτια δυό τήν κάνει.
Ἐμεινε τό 'να ἀσάλευτο, καί τό κομμάτι τ' ἄλλο,
πού ἀπάνου ὁ Αἴας κάθουνταν καί τό βαρύ εἶπε λόγο,
ἔπεσε μές στή θάλασσα καί πέταξε τόν Αἴα
στό πέλαγος τ' ἀπέραντο τό κυματοδαρμένο.

515

Ἐτσι ἐκεī τότε χάθηκε πικρή ροφώντας ἄρμη.
'Ο ἀδερφός σου ξέφυγε μέ τά βαθιά καράβια
τό θάνατο. Τόν ἔσωσε ή πολυσέβαστη Ἡρα.

520

Μά στοῦ Μαλιᾶ σάν ζύγωνε κοντά τό ψηλοβούνι,
φουρτούνα ἐκεī τόν πέταξε στό ψαροθρόφο κύμα,

1. Ἔννοεῖ τόν Ὁδυσσέα. 2. Εἶναι δὲ Λοκρός, πού καλεῖται καὶ μικρός σέ ἀντίθεση πρός τό Σαλαμίνιο Αἴαντα. Πολεμιστής τολμηρός καὶ ριψοκίνδυνος, ἄλλα χαρακτήρας ὡμός καὶ ἀλαζονικός. Μειά τήν ἄλωση προκάλεσε τήν δργή τῆς Ἀθηνᾶς, γιατί ἔσυρε βίασα τή θυγατέρα τοῦ Πριάμου Κασσάνδρα ἔξω ἀπό τό ναό τῆς θεᾶς, ὅπου κατέφυγε ἵκετισσα. 3. Σύμπλεγμα βράχων κοντά στόν Καφηρέα τῆς Εὔβοιας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐνδ βαριά ἀναστέναζε, καὶ στῆς στεριᾶς μιάν ἄκρη
τὸν πῆγε, ὅπου πρωτύτερα ὁ Θυέστης¹ κατοικοῦσε,
καὶ τότε ἐκεῖ καθόντανε ὁ Αἴγισθος ὁ γιός του.

525

Κι ὅταν φαινόντανε ἄπαθος ὁ γυρισμός του ἐκεῖθε
καὶ πρύμος γύρισε ὁ καιρός καὶ πῆγαν στήν πατρίδα,
χαρά γεμάτος ἔφτασε στήν ποθητή του χώρα
κι ἔσκυβε καὶ τό χῶμα² της φιλοῦσε μέ λαχτάρα,

530

κι ἔχυνε δάκρυα φλογερά στή γη ἀπ' τή χαρά του.

Τότε ἀπ' τή βίγλα³ ἔνας σκοπός τόν εἶδε, πού ἔχε βάλει
ὅ δολοπλόκος Αἴγισθος καὶ ρόγα⁴ τοῦ ἔχε τάξει
πώς θά τοῦ δώσει δυό φλουριά⁵, κι ὀλοχρονίς φυλοῦσε,
μήν ἔρθει πίσω ἀπάντεχος⁶ κι ἀδράξει τ' ἄρματά του,
κι ἔτρεξε στό παλάτι εὐτύς τήν εἰδηση νά φέρει,
κι ἀμέσως βρήκε ὁ Αἴγισθος τή δολερή του τέχνη.

535

Εἴκεστι διάλεξε παιδιά τά πιό γερά στή χώρα
κι ἔνα καρτέρι τοῦ στησε. Κι ἀπ' τ' ἄλλο μέρος πάλε
τραπέζι εἶπε κι ἐτοίμασαν, καὶ πῆγε νά καλέσει
μ' ἀμάξια καὶ μ' ἀλόγατα τό βασιλιά Ἀγαμέμνο,
ὅ ἴδιος μέ κακό σκοπό. Καὶ στό τραπέζι ἀπάνω
ἀνύποπτο τόν σκότωσε, ὅπως κανείς τό βόδι.
σκοτώνει μέσα στό παχνί. Κι ἀπ' τούς συντρόφους πού ἔχαν
τ' Ἀτρέα ὁ γιός κι ὁ Αἴγισθος δέ γλίτωσε κανένας,
μόν' ὅλοι σκοτωθήκανε μέσ στό ψηλό παλάτι».

540

Ἐτσι εἶπε καὶ στά στήθια μου ραγίστηκε ἡ καρδιά μου
κι ἔκλαιγα ἀπάνω στοῦ γιαλοῦ τήν ἄμμο καθισμένος,
μήτε ἥθελα πιά τή ζωή κι ἥλιου νά βλέπω ἀχτίδα.

Κι ἔπειτα πιά ἀφοῦ χόρτασα νά κλαίω καὶ νά κυλιέμαι,

τότε ἔτσι μοῦ ἔπε ὁ ἄψεντος⁷ ὁ γέρος τοῦ πελάγου.

«Ἐτσι μήν κλαῖς ἀδιάκοπα κι αἰώνια, γιέ τ' Ἀτρέα,
γιατί δέ βγάζουμε ὅφελος. Κι ἔλα — καιρό μή χάνεις —

1. Γιός τοῦ Πέλοπα καὶ τῆς Ἰπποδάμειας, ἀδερφός τοῦ Ἀτρέα καὶ πατέρας τοῦ Αἴγισθου· δές καὶ γ 207. 2. «Ομοιες σκηνές βρίσκουμε στή δημοτική μας ποίηση. 3. σκοπιά. 4. μισθός, ἀμοιβή. 5. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει δύο τάλαντα χρυσοῦ 6. κρυφά, χωρίς νά τόν ἀντιληφθοῦν. 7. ἀλάθευτος.

κοίταξε στήν πατρίδα σου πῶς γλήγορα θά φτάσεις.
Γιατί δέν ξέρω ἂν ζωντανό τόν Αἴγισθο ἐκεῖ θά βρεις
ἢ νά τόν κόψει ἀν πρόφτασε ό θεϊκός Ὁρέστης,
καὶ τότε στό νεκρώσιμο¹ τραπέζι θά καθίσεις».

555

Ἐτσι εἶπε καὶ στά στήθια μου, μ' ὅσο κι ἂν εἶχα πόνο,
πάλε μοῦ γλύκανε ἡ καρδιά κι ἡ ἄφοβη ψυχὴ μον,
κι ἔτσι στό γέρο μίλησα μέ πεταχτά μου λόγια·

560

«Ἄντούς τούς ἔμαθα τούς δυό². Τόν τρίτο τώρα πές μουν,
πού παραδέρνει ζωντανός στῆς θάλασσας τά πλάτια,
ἢ πέθανε. Θέλω κι αὐτό, κι ἃς κλάψω, νά τ' ἀκούσω».

Εἶπα κι εντύς μ' ἀπάντησε μέ δυό του λόγια ὁ γέρος·
«Ο τρίτος τοῦ Λαέρτη ὁ γιός πού κατοικεῖ στό Θιάκι.

565

Τόν εἶδα ἀπάνου σέ νησί δάκρυα πικρά νά χύνει
μές στῆς νεράιδας Καλυψῶς τό σπίτι³ πού ἄθελά του
τόν ἐμποδίζει, οὔτε μπορεῖ νά φτάσει στήν πατρίδα,
γιατί δέν ἔχει μέ κουπιά καράβι μήτε ναῦτες
στά στήθια ἀπάνω τά πλατιά νά φύγει τοῦ πελάγουν.

Μά τό δικό σου ριζικό δέν εἶναι, γιέ τ' Ἀτρέα,
νά βρεῖς ἐδῶ τό θάνατο, στ' ἀλογοβόσκητο Ἀργος,
μόν' θά σέ στείλουν οἱ θεοί μές στόν Ἡλύσιο κάμπο⁴,
ὅπου ὁ ξανθός Ραδάμανθος⁵, στά πέρατα τοῦ κόσμου,
κι ὅπου χαρούμενη ἡ ζωή διαβαίνει τῶν ἀνθρώπων.

570

Δέν πέφτει χιόνι οὔτε βροχή κι οὔτε βαρύς χειμώνας,
μόν' πάντα χύνει ὁ Ὡκεανός γλυκόπνευστου Ζεφύρου
ησυχο ἀγέρι φέρνοντας ἀνάσα στούς ἀνθρώπους,
γιατί τοῦ Δία εἶσαι γαμπρός⁶, μιά πόχεις τήν Ἐλένη».

575

Ἐτσι εἶπε καὶ στή θάλασσα βουτάει τήν κυματούσα.
Τότε κι ἐγώ στούς ναῦτες μου καὶ στά καράβια πῆγα
μ' ἄπειρες συλλογές στό νοῦ στό δρόμο πού τραβοῦσα.
Σάν ἥρθαμε στή θάλασσα καὶ στά καράβια κάτου,

580

1. Τό θέμα τῆς δολοφονίας τοῦ βασιλέα τῶν Μυκηνῶν μέ δλες τίς συνέπειες πού είχε παρουσίασε ὁ Αἰσχύλος (526-456 π.Χ.) στήν Ὁρέστεια, δηλαδή στήν τρι-λογία Ἀγαμέμνων-Χοηφόροι-Εὔμενίδες. 2. Αἴας-Ἀγαμέμνονας. 3. Δές καὶ α 50 κέ. 4. Εἶναι τά Ἡλύσια πεδία, τόπος-πλάσμα τῆς φαντασίας τῶν ἀρχαίων Ἐλ-λήνων στό δυτικό μέρος τοῦ γνωστοῦ κόσμου, ὅπου ἡ ἀνοιξη εἶναι μόνιμη. Ἐκεῖ κατοικοῦν οἱ δίκαιοι. 5. Γιός τοῦ Δία καὶ δικαστής στόν Ἀδη μαζί μέ τό Μίνωα Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λίγο στό πόδι φάγαμε κι ή ἄφθαρτη ἥρθε ή νύχτα,
καὶ τότε κοιμηθήκαμε στῆς θάλασσας τήν ἄκρη.
Σάν ἥρθε ή ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμένη Αὔγούλα,
ρίξαμε πρῶτα στό γιαλό τά ίσόμετρα¹ καράβια
καὶ τά πανιά σηκώσαμε, σάν μπῆκαν τά κατάρτια,
κι οἱ ναῦτες μέσα πήδησαν καὶ κάθισαν στούς μπάγκους
ἀράδα καὶ τά κύματα μέ τά κουπιά χτυποῦσαν.
Πίσω στό Νεῖλο ἀράξαμε, τό διόθρεφτο ποτάμι,
πάλε τά πλοῖα κι ἔκαμα λυτρωτικές θυσίες
κι ἔχτισα μνῆμα, τῶν θεῶν σάν ἔπαψε τό πεῖσμα,
στόν Ἀγαμέμνο, ἀθάνατη ή δόξα του νά μείνει.
Κι ὅταν τά τέλειωσα ὅλα αὐτά, ξεκίνησα, μέ πρύμο
ἀγέρι πόστειλε ὁ θεός κι ἔφτασα στήν πατρίδα.
Μόν' στάσου ἀκόμα σπίτι μου δέκα δώδεκα² μέρες
νά σ' ἐτοιμάσω κι ὅμορφα νά σοῦ χαρίσω δῶρα,
τρία γοργόδρομα ἄλογα καὶ τορνεμένο ἀμάξι
κι ἔνα ποτήρι στούς θεούς νά στάζεις τούς οὐράνιους
νά τό ἔχεις ὅσο πού νά ζεῖς κι ἐμένα νά θυμᾶσαι»³.
Τότε ἔτσι πάλε δ συνετός Τηλέμαχος τοῦ κάνει
«Μή μ' ἐμποδίζεις πιό πολύ νά φύγω, γιέ τ' Ἀτρέα.
Θά ὄθελα χρόνο δλόκληρο νά κάθουμαι κοντά σου,
χωρίς νά θυμηθῶ γονιούς καὶ νά ποθήσω σπίτι,
τόσο πολύ πού χαίρουμαι τά λόγια σου ν' ἀκούγω.
Μά στενοχωρηθήκανε οἱ ναῦτες μου στήν Πύλο⁴
κι ἀτός σου ἐδῶ μέ κράτησες πολύν καιρό κοντά σου.
Κι ὅ,τι μοῦ δώσεις δῶρο σου θά τό χω θησαυρό μου.
“Ομως μαζί μου τ' ἄλογα στό Θιάκι δέν τά παίρνω,
μόν' θά τ' ἀφήσω πάλε ἐδῶ καμάρι σου νά τά ἔχεις.
Γιατί ἔχεις κάμπο ἀπλόχωρο πού βγάζει πλήθιο στάρι,
βίκο, τριφύλλι, κάπαρη⁵, ψιλόσταχο ἀσπροκρίθι.

καὶ τὸν Αἰακό. 6. Ἡ Ἐλένη ἦταν θυγατέρα τοῦ Δία καὶ τῆς Λήδας.

1. Δέξ γ 192. 2. Ὁ ἀριθμός τρία καὶ τά παράγωγά του 6, 9, 12 κλπ. είναι τυπικός καὶ σημαίνει πλήθος. 3. Ἡ ἀνταλλαγὴ δώρων είναι τό τελευταῖο μέρος στή διαδικασία τῆς φιλοξενίας. Τά δῶρα, πού ἤσαν πολύτιμα ἀντικείμενα, συνήθως δέν είχαν μόνο χρηστική ή αἰσθητική ἀξία, ἀλλά καὶ σημασία κοινωνική. 4. Δέξ
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τό Θιάκι δρόμους ἀνοιχτούς δέν ἔχει οὕτε λιβάδια.

Τόπος κατσικοβόσκητος, μά πιό χαριτωμένος

ἀπ' ἄλλους ἀλογότοπους. Γιατί νησί κανένα

ὅσα κυκλώνει ἡ θάλασσα δέν εἶναι ἀλογοθρόφο

μήτε λιβάδια ἔχει καλά καὶ πιό πολύ τό Θιάκι.

615

Εἶπε καὶ χαμογέλασε ό βοερός¹ Μενέλαιος

κι εὐτύς τό χέρι τοῦ 'σφιξε κι ἀγαπημένα τοῦ 'πε·

«Ἐίσαι ἀπό αἷμα ἀρχοντικό κι ἔτσι μιλᾶς, παιδί μου.

620

Μετά χάρας — γιατί μπορῶ — τά δῶρα θά τ' ἀλλάξω.

Κι ἀπ' ὅσα ἔχω πολύτιμα στό σπίτι θά σοῦ δώσω

ὅτι εἶναι τ' ὁμορφότερο² καὶ πιό πολύ πού ἀξίζει.

Ἐνα ἀσημένιο σκαλιστό κροντήρι θά σοῦ δώσω,

πού μέ χρυσό τά χείλια του εἶναι δεμένα ἀπάνω,

625

δουλειά τοῦ Ἡφαίστου. Ὁ Φαιδιμος³ μοῦ τό δωσε ό γενναῖος,

τῶν Σιδονιῶν δι βασιλιάς, σάν μέ φιλοξενοῦσε

στό γυρισμό στό σπίτι του. Κι αὐτό, θά σ' τό χαρίσω»⁴.

Σάν τέτοια οί δυό τους ἔλεγαν μιλώντας μεταξύ τους.

Κι οἱ παραγοί πηγαίνανε στοῦ βασιλιᾶ τό σπίτι

630

κι ἔφερναν δυνατό κρασί, ἀρνιά πηγαίνανε ἄλλοι,

κι οἱ ὁμορφομαντίλωτες γυναίκες κουβαλοῦσαν

ψωμιά, κι ἐκεῖνοι ἐτοίμαζαν τραπέζι στό παλάτι.

Μπρός στοῦ Δυσσέα τό ψηλό παλάτι κι οἱ μνηστῆρες⁵

μέ δίσκους διασκέδαζαν κι ἄλλοι ἔριχναν κοντάρι

635

ὅπου καὶ πρίν, σέ γῇ στρωτή, γεμάτοι μέ περφάνιες.

Κάθουνταν κι ὁ θεόμορφος Εὐρύμαχος κι ὁ Ἀντίνος,

ὅλων τῶν ἄλλων ἀρχηγοί καὶ στήν ἀντρεία πρῶτοι.

Τότε ὁ Νοῆμος ἔφτασε τοῦ Φρόνιου ό γιός κοντά τους

καὶ τόν Ἀντίνο ρώτησε μέ δυό του λόγια κι εἶπε·

640

«Ξέρεις ἐδῶ ό Τηλέμαχος, Ἀντίνο, ἡ δέν τό ξέρεις

ποιά μέρα ἀπ' τήν ἀμμουδερή τήν Πύλο θά γυρίσει;

γ 378. 5. Φυτό κατάλληλο γιά τροφή ζώων.

1. βροντόφωνος. Τό ἀρχ. κείμενο ἔχει βοήν ἀγαθός. 2. Ἡ ἀξία τῶν δώρων εἶναι καὶ αἰσθητική. 3. Τά διμηριά κείμενα δείχνουν ὑψηλοῦ βαθμοῦ πολιτιστικές σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνες καὶ τοὺς λαούς τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.
4. Τά δῶρα πολλές φορές περνοῦσαν ἀπό χέρι σέ χέρι.
5. Μέ το στίχο αὐτό ό

Μοῦ πῆρε τό καράβι¹ μου καὶ τό χω ἀνάγκη τώρα
νά σύρω στήν ἀπλόχωρη τήν Ἡλιδα, ὅπου βόσκουν
δώδεκα ἐκεῖ φοράδες μου μαζί μέ τά μουλάρια
ἄστρωτα, δουλευτάδικα, νά φέρω ἔνα νά στρώσω». 645

Ἐτσι εἰπε, κι δῖοι σάστισαν² γιατί δέν τό θαρροῦσαν
στήν Πύλο πώς θά πήγαινε, μόν' κάπου ἐδῶ πώς θά 'ταν
στ' ἀρνιά του ἢ στό χοιροβοσκό ἢ καὶ στά κτήματά του.
Τότε ὁ Ἀντίνος γύρισε τοῦ Εὐπείθη ὁ γιός κι ἔτσι εἰπε· 650
«Μίλα καλά. Πότε ἔφυγε; Ποιοί πήγαν ἀπ' τό Θιάκι
παιδιά μαζί του διαλεχτά³, Σκλάβους ἢ παραγιούς του
πῆρε, ὅταν ἔφυγε; Κι αὐτό μποροῦσε νά τό κάμει.
Κι ἔνα ἄλλο μίλα μου σωστά, καλά νά καταλάβω.
δίχως νά θέλεις, στανικῶς σοῦ πῆρε τό καράβι
ἢ τό 'θελες καὶ τό 'δωσες πού χάρη σοῦ ζητοῦσε;» 655

Τότε ἔτσι καὶ τοῦ Φρόνιου ὁ γιός τ' ἀπάντησε ὁ Νοῆμος·
«Τό 'δωσα μέ τή γνώμη μου. Τί θά 'κανε ὅποιος ἄλλος,
ὅταν τέτοιο ἀρχοντόπαιδο, μέ λύπες στήν καρδιά του,
τοῦ τό ζητοῦσε; Δύσκολο νά πεῖς πώς δέν τό δίνεις. 660
Καὶ τά παιδιά πού ἀκλούθησαν μαζί του εἶναι τά πρῶτα
τοῦ τόπου, καὶ τό Μέντορα εἰδα ἀρχηγό τους νά 'χουν,
εἴτε θεό. Τόσο πολύ μ' ἐκεῖνον ἥτανε δόμοιος⁴.
Μά αὐτό μέ κάνει ν' ἀπορῶ. Γιατί εἰδα ἐδῶ χτές πάλε
αὐγή αὐγή τό Μέντορα. Καὶ στό καράβι τότε
μπῆκε κι αὐτός καὶ πήγαινε στήν Πύλο μέ τούς ἄλλους». 665

Εἶπε, καὶ πήγαινε ἔπειτα στό πατρικό του σπίτι,
κι ἀγαναχτοῦσε αὐτῶν τῶν δυός⁵ στά σωθικά ἢ καρδιά τους
καὶ τούς μνηστῆρες κάθισαν κι ἔπαψαν τούς ἀγῶνες⁶.
Τότε ἔτσι τοῦ Εὐπείθη ὁ γιός τούς μίλησε ὁ Ἀντίνος,
ἀφρίζοντας κι ἀπ' τό θυμό· τά μαῦρα σωθικά του
φούσκωναν κι ἔχυναν φωτιές τά μάτια του καὶ σπίθες. 670

φακός τοῦ ποιητῆ γυρίζει πάλι στήν Ἰθάκη, πού τήν ἄφησε στό τέλος τῆς ραψῳδίας β.

1. Δέες β 403 κέ. 2. Οἱ μνηστῆρες δέν γνώριζαν ὅτι ὁ Τηλέμαχος πραγματοποίησε τό ταξίδι στήν Πύλο. 3. Ὁ Ἀντίνοος γιά νά κάνει ἐκτίμηση τοῦ τολμήματος ζητᾶ νά μάθει ποιοί τόν ἀκολούθησαν. 4. Ἐδῶ ὁ Νοῆμονας πιθανολογεῖ τήν

«Μωρέ, παράτολμη δουλειά, νά κάμει τό ταξίδι
αύτό ό Τηλέμαχος κι έμεις δέν τό ψηφίσαμε δύοι!

Κι εἶται ἔνα ἀνήλικο παιδί, στό πεῖσμα τόσων ἄλλων,
μᾶς ἔφυγε κι ἐτοίμασε καράβι κι ἀπ' τόν τόπο
διάλεξε τά καλύτερα παιδιά νά πᾶν μαζί του.

Καί σ' ἄλλα ἀκόμα βάσανα πιό πέρα θά μᾶς βάλει.

Μά πρίν τή νιότη του χαρεῖ ας τοῦ τή σβήσει ό Δίας.

Κι ἐλάτε, δῶστε μου γοργό, μ' εἴκοσι ναῦτες, πλοϊο,
ὅταν γυρίζει νά ρχεται, καρτέρι νά τοῦ στήσω,
ὅπου χωρίζει τό στενό τή Σάμη¹ καί τό Θιάκι,
καί τό ταξίδι νά τοῦ βγεῖ κακό τοῦ κεφαλιού του».

“Ἐτσι εἶπε, κι δύως δρίζε, ναὶ τ' ἀπαντήσανε δύοι.

Κι εὐτύς σηκώθηκαν νά πᾶν στό σπίτι τοῦ Δυσσέα.

“Ωρα δέν ἔκαμε πολλή νά μάθει ό Πηνελόπη,
ὅσα οἱ μνηστῆρες στῆς καρδιᾶς τά βάθη μελετοῦσαν.

Τῆς τά πε ό κράχτης² Μέδοντας πού ἄκουσε τή βουλή³ τους,
ἐνώ ἦταν δύω στήν αὐλή, κι ἐκεῖνοι μές στό σπίτι
τά ψαιναν⁴ καί τά πρόφτασε τῆς Πηνελόπης δύλα.

Καί στό κατώφλι ώς πάτησε, τοῦ κάνει ό Πηνελόπη.

«Κράχτη, γιατί σέ στείλανε οι ἄχαροι μνηστῆρες;
“Η μήπως ἥρθες γιά νά πεῖς στίς δοῦλες τοῦ Δυσσέα
ν' ἀφήσουν κάθε τους δουλειά, τραπέζι νά ἐτοιμάσουν.

Μήτε κι ἐδῶ νά ίδουν χαρές μήτε κι ἀλλοῦ νά σώσουν⁵,

κι ας εἶναι τό τραπέζι αύτό πού κάνουν τό στερνό τους,
πού κουβαλιέστε ἐδῶ συχνά κι ἀχόρταγα τοῦ τρώτε

τοῦ Τηλεμάχου μου τό βιός. Μήτε ἔχετε ἄκουστά σας
ἄλλοτε, ἀπ' τούς πατέρες σας, ποιός ἦταν ό Δυσσέας,

πού δέν ἀδίκησε ἄνθρωπο, κακό δέν εἶπε λόγο,

σ' δύο τόν τόπο, δύως συχνά τό χονιν οι βασιλιάδες
ἄλλους ἄνθρωπους ν' ἀγαποῦν, νά κατατρέχουν ἄλλους.

παρουσία κάποιας θεότητας. 5. δηλαδή τοῦ Ἀντίνου καί τοῦ Εὑρύμαχου. 6. Τά ὡγωνίσματα, δίσκος, ἀκόντιο, πάλη, τρέξιμο, πηδημα, βασικά ἀποσκοποῦσαν στήν πολεμική προετοιμασία, παράλληλα ἔδιναν κάποια διέξοδο στήν πλήξη τῶν μνηστήρων.

1. Είναι ό Κεφαλλονιά. 2. Οι κήρυκες ἦταν πρόσωπα προσκείμενα στά βασιλικά Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μά ἐκεῖνος σέ ἄνθρωπο κακό δέν ἔκαμε ποτέ του.

Σᾶς ὅμως φαίνεται ἡ ψυχή καὶ τ' ἄπρεπά σας ἔργα.

Μήτε στόν εὐεργέτη σας στερνά χρωστάτε χάρη!»

705

Κι οἱ Μέδοντας ἀπάντησε μέ τῇ σοφή του γνώμῃ·

«Ἄμποτε¹ αὐτό, βασίλισσα, τό πιό κακό καὶ νά 'ταν.

Μόν' ἄλλο μεγαλύτερο σοφίζονται οἱ μνηστῆρες,

κι ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πιό φριχτό, πού ἄς μήν τό δώσει ὁ Δίας.

Σκοπεύουν τόν Τηλέμαχο στό γυρισμό του ἀπάνω,

νά τόν χαλάσουν μ' ἄπονο μαχαίρι, πού νά μάθει

πῆγε γιά τόν πατέρα του στήν Πύλο καὶ στή Σπάρτη!»

710

Εἶπε, κι αὐτῆς τά γόνατα κοπῆκαν κι ἡ καρδιά της

κι ὥρα πολλή δέν μπόρεσε μιά λέξη νά μιλήσει.

Τῆς πιάστηκε ἡ γλυκιά φωνή, τῆς βούρκωσαν τά μάτια,

κι ἀργά πιά τέλος ἄνοιξε τό στόμα της κι ἔτσι εἶπε.

«Κράχτη, γιατί μοῦ μίσεψε² — γιά πές μου — τό παιδί μου;

Δέν εἶχε ἀνάγκη στά γοργά νά μπαίνει τά καράβια,

πού γίνονται τῆς θάλασσας ἀμάξια γιά τούς ἄντρες,

καὶ στ' ἀφρισμένα πέλαγα τ' ἀτέλειωτα τούς πᾶνε.

«Ἡ θέλει νά χαθεῖ ἀπ' τή γῆς καὶ τ' ὄνομά του ἀκόμα;»

Κι οἱ Μέδοντας ἀπάντησε μέ τῇ σοφή του γνώμῃ·

«Δέν ξέρω ἄν τόν ξεσήκωσε κανείς θεός ἢ μόνος

νά πάει στήν Πύλο κίνησε νά μάθει, ἄν θά γυρίσει

στό σπίτι του ὁ πατέρας του, ἢ ποιά τόν βρῆκε μοίρα!»

725

Ἐτσι εἶπε κι ἔφυγε ἔπειτα γιά τοῦ Δυσσέα τό σπίτι³.

Κι αὐτῆς στά στήθια χύθηκε καρδιοφλογίστρα λύπη

κι οὕτε βαστοῦσε σέ θρονί νά κάτσει — πού χε πλῆθος —

μόν' στό κατώφλι κάθουνταν τοῦ καλοκαμωμένου

κοιτώνα τῆς κι ἔκλαιγε ἐκεῖ κι οἱ σκλάβες, ὅσες εἶχε

στό σπίτι της, γριές καὶ νιές, σιγόκλαιγαν μαζί της.

Μοιρολογοῦσε⁴ κι ἔλεγε σ' αὐτές ἡ Πηνελόπη·

730

σπίτια. 3. ἀπόφαση. 4. Τά σχεδίαζαν. 5. Ἡ Πηνελόπη μέ τήν κατάρα ἐκφράζει τήν ἀπεγνωσμένη της διάθεση καὶ ζητᾷ ἀπό τούς θεούς τήν τιμωρία ἐκείνων πού γίνονται πρόξενοι τῆς δυστυχίας της.

1. μακάρι. 2. ἔφυγε. 3. Οἱ Καζαντζάκης-Κακριδῆς μεταφράζουν πιό σωστά τό στίχο. Εἶπε, καὶ διάβηκε τίς κάμαρες τοῦ παλατιοῦ, νά φύγει. 4. Στό μοιρολόγι,

«Καλές μου, ἀκοῦστε, ἄχ, οἱ θεοί τά πιό πικρά φαρμάκια
σέ μένα ἀπ' ὅλες μοῦ 'δωσαν τίς συνανάθροφές μου,

πόχασα πρῶτα τόν καλό τόν ψυχωμένο μου ἄντρα,

735

πού σέ λογῆς χαρίσματα τούς Δαναούς περνοῦσε

κι εἶναι μεγάλη ἡ δόξα του στ' Ἀργος καὶ στήν Ἐλλάδα·

καὶ τώρα πάλε μ' ἄρπαξαν οἱ μπόρες τό παιδί μου,

ἀπ' τό παλάτι, ἔτσι ἀδοξα, χωρίς νά ξέρω ἡ ἔρμη

πώς ξεφυγε. Καὶ σᾶς καμιᾶς δέ βάσταξε ἡ καρδιά της,

740

καημένες, στό κρεβάτι μου νά 'ρθεῖ νά μέ ξυπνήσει,

πού ξέρατε πώς ξεφυγε μέ μελανό καράβι.

Γιατί ἄν τό μάθαινα σ' αὐτό πώς τρέχει τό ταξίδι,

τό δίχως ἄλλο θά 'μενε κι ἄς τό θελε νά φύγει,

ἢ μές στό σπίτι μου νεκρή θ' ἄφηνε ἐμένα πρῶτα.

745

Μόν' μιά ἄς φωνάξει σερπετή¹ τό γέρο τό Δολίο²,

τό δοῦλο πού διατέρας μου μοῦ 'δωσε, ἐδῶ ὅταν ἤρθα,

κι εἶναι μές στόν πολύδεντρο τόν κῆπο καὶ δουλεύει,

νά τρέξει κι ὅλα νά τά πεῖ στό γέρο τό Λαέρτη.

Ίσως ἐκεῖνος στοχαστεῖ καμιά βουλή στό νοῦ του

750

κι ἐδῶ ὅταν ξέρθει νά κλαυτεῖ³ στόν κόσμο, πώς γυρεύουν

νά τοῦ χαλάσουν τό παιδί τοῦ γιοῦ του τοῦ Δυσσέα».

Τότε ἔτσι ἡ βάγια⁴ Εύρύκλεια τῆς Πηνελόπης εἶπε·

«Θέλεις, κυρά μου, σφάξε με μέ τ' ἄπονο μαχαίρι,

θέξ χάρισέ μου τή ζωή. Μά δέ θά κρύψω λέξη.

755

Τά γνώριζα ὅλα⁵ κι ἔδωσα σ' αὐτόν ὅσα ζητοῦσε

θροφές καὶ κόκκινο κρασί κι ὅρκο μεγάλο πῆρα

νά μή σου πῶ πρίν δώδεκα μερόνυχτα περάσουν

ἢ τόν ποθήσεις μόνη σου, πώς ξεφυγε ἄν ἀκούσεις,

γιά νά μήν κλαῖς καὶ τ' ὅμορφο χαλᾶς τό πρόσωπό σου.

760

Κι ἀφοῦ λουστεῖς καὶ καθαρά φορέσεις⁶ στό κορμί σου,

ἀνέβα μέ τίς δοῦλες σου στό σπίτι σου κι εὐχήσου

πού τό συνοδεύουν καὶ οἱ θρῆνοι τῶν ἄλλων γυναικῶν, διατυπώνεται τό παράπονο γιά τίς ἀλλεπάλληλες συμφορές καὶ ἔξαιρονται οἱ ἀρετές ἐκείνων γιά τούς δόποίους γίνεται ὁ θρῆνος.

1. 'Εδῶ σημαίνει δούλη. 2. Ἐμπιστος δοῦλος, πού ό Ικάριος ἔδωσε στήν κόρη του Πηνελόπη, γιά νά τήν συνοδεύσει στήν Ιθάκη· δές καὶ ω 380. 3. Θέλει μ' αὐτό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στήν κόρη, τή θεά Ἀθηνᾶ, τ' ἀσπιδοφόρου Δία,
κι ἃς τόν φυλάξει ἡ χάρη της ἀπ' τό σκληρό τό χάρο.
Και μήν πικραίνεις τόν πικρό τό γέρο τό Λαέρτη,
γιατί θαρρῶ πώς οἱ θεοὶ τό γένος τοῦ Ἀρκεισία¹
δέ θά τ' ἀφῆσουν νά χαθεῖ, μόν' κάποιος θ' ἀπομείνει
νά 'χει τά σπίτια τά ψηλά, τά καρπερά χωράφια».

Εἶπε, καὶ τῆς μαλάκωσε τό θρῆνο καὶ τά δάκρυα
τά 'παψε, κι ἀφοῦ λούστηκε καὶ φόρεσε καθάρια,
στ' ἀνώι μέ δοῦλες πήγαινε καὶ σέ πανέρι μέσα
βάζοντας κριθαρόσπυρα στήν Ἀθηνᾶ δεόνταν·
«Ἄκου με, κόρη ἀνίκητη τ' ἀσπιδοφόρου Δία,
ἄν σοῦ 'καψε ό πολύσοφος στό σπίτι του ό Δυσσέας
καμιά φορά παχιά μηριά βοδιῶν ἥ καὶ προβάτων,
θυμῆσου τα κάν² τώρα αὐτά καὶ σῶσε τό παιδί μου,
κι ἀπ' τούς κακόβουλους αὐτούς μνηστῆρες λύτρωσέ μας».

Εἶπε μέ θρήνους κι ἄκουσε τή δέηση ἡ Παλλάδα.
Σάλαγο³ κάμαν στό ἰσκιερό παλάτι κι οἱ μνηστῆρες
κι ἔτσι ἔνας ἄρχισε ἀπ' τούς νιούς τούς φαντασμένους κι εἶπε· 780
«Τό γάμο ἡ πολυγύρευτη βασίλισσα ἐτοιμάζει,
χωρίς νά ξέρει τί χαμός τό γιό της περιμένει».

Ἐτσι εἶπε, μά δέν τά 'ξερε κανείς τό τί εἶχε τρέξει.
Τότε ό Ἀντίνος ἄρχισε κι ἔτσι στούς ἄλλους εἶπε:
«Καημένοι, ἀφῆστε τά παχιά τά λόγια αὐτά πού λέτε,
μήν τρέξει μέσα καὶ τά πεῖ κανείς τῆς Πηνελόπης.
Κι ἃς σηκωθοῦμε ἀθόρυβα νά βάλουμε στό δρόμο,
αὐτό πού σ' ὅλους ἄρεσε τό σχέδιο νά τελέψει».

Ἐτσι εἶπε κι εἴκοσι παιδιά τά πρῶτα ξεχωρίζει
καὶ κίνησαν στήν ἀμμουδιά καὶ στό γοργό καράβι. 790
Τό ρίχνουν⁴ πρῶτα στό γιαλό καὶ τό κατάρτι σταίνουν
καὶ τά πανιά σηκώσανε στό μελανό καράβι

νά ξεσηκώσει τούς πολίτες ἐναντίον τῶν μνηστήρων. 4. τροφός, παραμάνα. 5. Δέες β 363 κέ. 6. Καὶ σήμερα διατηρεῖται ἡ συνήθεια τῆς σωματικῆς καθαριότητας μπροστά ἀπό μιά σημαντική ἐπικοινωνία μέ τό θεῖο.

1. Εἶναι ό πατέρας τοῦ Λαέρτη. 2. ἐπιτέλους. 3. θόρυβος, βουη. 4. Ἡ σκηνή τῆς προετοιμασίας τοῦ πλοίου εἶναι τυπική. Δέες καὶ β 441 κέ.

καί στά κουπιά περάσανε πετσένιους τροπωτῆρες¹,
ὅλα μέ τάξη κι ἄνοιξαν τ' ἄσπρα πανιά του ἀπάνω.

Κι οἱ μπιστεμένοι παραγιοί θροφές τούς κουβαλοῦσαν.
Κι ἀφοῦ τ' ἀράξανε ἀνοιχτά καί βγήκανε δξώ οἱ ναῦτες,
λίγο στό πόδι φάγανε, ὅσο νά ρθεῖ τό βράδυ.

Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη στ' ἀνώι ἦταν ἀπάνω
δίχως φαῖ, δίχως νερό κι ὅλο στό νοῦ της εἶχε
ἄν ὁ μονάκριβός της γιός θά γλίτωνε ἀπ' τό χάρο,

ἡ θά ἐσβηναν τή νιότη του οἱ ἄχαροι μνηστῆρες.

Κι ὅσα μές στό κεφάλι του λιοντάρι τρομασμένο
στριφογυρίζει, ὅταν βρεθεῖ σέ πλῆθος μέσα ἀνθρώπων
πού τό κυκλώνουν δολερά, τόσα κι ἡ Πηνελόπη,
κι ἔπεσε καί κοιμήθηκε καί λύθηκαν οἱ ἀρμοί² της.

Τότε ἄλλο ἡ λιοπερίχυτη σοφίστηκε ἡ Παλλάδα.

Φάντασμα φτιάνει πόμοιαζε μέ τήν Ἰφθίμη³ σ' ὅλα,
τήν κόρη τοῦ καλόψυχου Ἰκάριου, πού γυναίκα
τήν εἶχε πάρει ὁ Εὔμηλος, μές στίς Φερές⁴ ἀφέντης,
καί στό παλάτι τό ὑστείλε τοῦ τολμηροῦ Δυσσέα

νά σταματήσει τόν πικρό τῆς Πηνελόπης θρῆνο,

πόκλαιγε καί χτυπιότανε κι ἔχυνε δάκρυα μαυρα.

Κοντά ἀπ' τοῦ σύρτη τό λουρί⁵ μές στόν δντάδ⁶ της μπῆκε
κι ἀπάνω ἀπ' τό κεφάλι της πάει στέκει καί τῆς κάνει.

«Κοιμᾶσαι, Πηνελόπη μου, μέ τήν καρδιά καμένη.

Μά δέ σ' ἀφήνουν οἱ θεοί νά κλαῖς καί νά χτυπιέσαι
καί θά τόν δεῖς μέ τό καλό τό γιό σου νά γυρίσει.

Γιατί δέν ἔχει ἀπ' τούς θεούς ἀπάνω του κατάρα».

Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη τῆς μίλησε ἔτσι κι εἶπε,
μές στό βαθύ τόν ὑπνό της καί στό γλυκό δνειρό της:
«Γιατί ἥρθες, ἀδερφούλα μου; Συχνά δέ μᾶς θυμᾶσαι,
γιατί κι ἀλάργα κάθεσαι, σέ ἀπόμακρο παλάτι.

1. σχοινιά πού συγκρατοῦν τά κουπιά ἀπό τούς σκαρμούς. 2. οἱ ἀρθρώσεις τῶν μελῶν τοῦ σώματος. 3. Κόρη τοῦ Ἰκάριου καί ἀδελφή τῆς Πηνελόπης. 4. Τό σημερινό Βελεστίνο. 5. Δές καὶ α 452. 6. Θάλαμος, δωμάτιο.

795

800

805

810

815

820

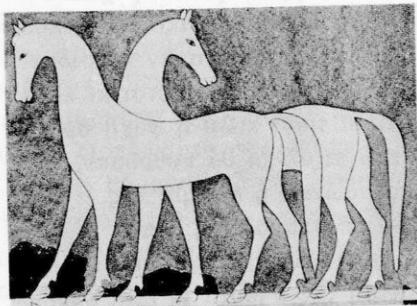
Μοῦ λές ν' ἀφήσω τούς καημούς, τούς πόνους νά ξεχάσω,
πού μοῦ σαλεύουν τό μυαλό καί τήν καρδιά μοῦ σφάζουν,

825

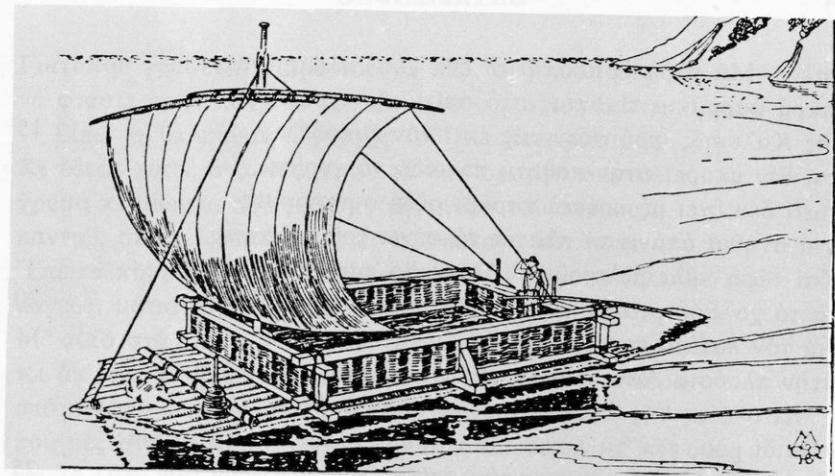
πόχασα πρῶτα τόν καλό τόν ξακουσμένο μου ἄντρα,
πού σέ λογῆς χαρίσματα τούς Δαναούς περνοῦσε
κι εἶναι μεγάλη ή δόξα του στ' Ἀργος καί στήν Ἑλλάδα.
Καὶ τώρα πάλε μέ βαθύ καράβι πῆγε ὁ γιός μου,

Τότε οἱ μνηστῆρες ἔφυγαν στ' ἀφροντυμένο κύμα,
τοῦ Τηλεμάχου τὸ χαμό στό νοῦ τους μελετώντας.
Βρίσκεται ἔνα πετρόνησο στή μέση τοῦ πελάγου,
στή βραχωμένη ἀνάμεσα¹ τῇ Σάμῃ καὶ στό Θιάκι,
ἢ Ἀστερίδα, ἔνα μικρό νησί μέ δυό λιμάνια.
Ἐκεῖ τόν παραμόνευαν, κακό καρτέρι² τοῦ χαν.

855

1. Πραγματοποιεῖται τό ἀρχικό σχέδιο τοῦ Ἀντίνοου δές δ 680 κέ. 2. ἐνέδρα. Ψηφιοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η σχεδία τοῦ Ὀδυσσέα

Ξ

Κι ἀπ' τοῦ λεβέντη Τιθωνοῦ¹ τὴν ἄγκαλιά ἡ Αὐγούλα
σηκώνονταν νά φέρει φῶς σ' ὅλους, θεούς κι ἀνθρώπους.
Τότε βουλή² εἶχανε οἱ θεοί, κι ὁ ψηλοβρόντης Δίας
στή μέση, ὡς παντοδύναμος, καθόταν, κι ἡ Παλλάδα
θυμοῦνταν καὶ τούς ἐλεγε τά πάθια τοῦ Δυσσέα.
Γιατί νοιαζόταν πόμενε στό σπίτι τῆς νεράιδας³.
«Δία πατέρα κι οἱ ἄλλοι ἔσεις, μακαριστοί κι αἰώνιοι,
ἄς μή βρεθεῖ πιά βασιλιάς στὸν κόσμο σκηπτροφόρος,
πράος, γλυκός, καλόγynωμος, τό δίκιο ἄς μήν τό ξέρει⁴,
μόν' πάντα ἄς κάνει τ' ἄνομα κι ἄς εἶναι ἔνας δυνάστης.

5

Πόσο κανείς πιά τό θεϊκό Δυσσέα δέν τὸν θυμᾶται,
ἀπ' ὅσους ὅριζε λαούς καὶ σάν πατέρας ἦταν

10

1. Ἡταν θνητός σύζυγος τῆς Αὐγῆς, μέ τη μεσολάβηση τῆς ὁποίας ἔγινε ἀθάνατος, ἀλλ' ὅχι σέ παντοτεινή νεότητα. 2. συνέλευση, ἀγορά. Είναι ἡ δεύτερη συγκέντρωση θεῶν πού γίνεται στὴν Ὀδύσσεια· ἡ πρώτη ἔγινε στὴ ραψωδία α. 3. Είναι ἡ Καλυψώ. 4. Ἡ γνώμη τῆς Ἀθηνᾶς γιά τό ἥθος τοῦ ἡρωᾶ τῆς συμπίπτει μέ τή γνώμη τῆς Πηνελόπης στό 8700.

καλός. Μά τώρα βρίσκεται σ' ἔνα νησί κλεισμένος,
πικρά φαρμάκια πίνοντας στό σπίτι τῆς νεράιδας
τῆς Καλυψῶς, πού στανικῶς ἐκεῖ τόν ἐμποδίζει,
καὶ δέν μπορεῖ στήν ποθητή πατρίδα νά γυρίσει,
γιατί δέν ἔχει μέ κουπιά καράβι οὐδέ συντρόφους
στά στήθια ἀπάνω τά πλατιά νά φύγει τοῦ πελάγου.
Καὶ τώρα πάλε μελετοῦν τ' ὀλάκριβο παιδί του
νά τό χαλάσουν, σάν γυρνᾶ στόν τόπο του, πού πήγε
γιά τόν πατέρα του εἰδηση, τί γίνεται, νά μάθει
στήν πλούσια Λακεδαίμονα καὶ στή θεϊκιά τήν Πύλο».

Κι ὁ Δίας τῆς ἀπάντησε ὁ συγνεφοσυνάχτης:
«Παιδί μου, πῶς τά λόγια αὐτά σοῦ φεύγουν ἀπ' τό στόμα;
Ἄτή¹ σου δέν τήν ἔκαμες τήν σκέψη αὐτή στό νοῦ σου,
πῶς ὁ Δυσσέας σπίτι του σάν πάει νά τούς πλερώσει;
Φέρ' τα ἐσύ τώρα βολικά — γιατί μπορεῖς — στό γιό του,
ἄβλαβος στήν πατρίδα του νά φτάσει, κι οἱ μνηστῆρες
ἄπραχτοι μέ τό γλήγορο καράβι νά γυρίσουν».

“Ετσι εἶπε, καὶ στό γιό του Ἐρμῆ γυρίζει καὶ τοῦ κάνει
«Ἐρμῆ, καὶ σ' ἄλλα ἐσύ σωστός μαντατοφόρος μου εἶσαι.
Σύρε² νά πεῖς στήν Καλυψώ τήν ἀσειστη³ βουλή μας,
πῶς νά γυρίσει ὁ τολμηρός Δυσσέας στήν πατρίδα,
δίχως τή συνοδειά θεῶν μήτε θνητῶν ἀνθρώπων,
παρά μ' ἔνα καλόδετο σκαφί⁴, περνώντας πάθια,
σέ εἴκοσι μέρες στή Σχεριάς τήν καρπερή νά φτάσει,
ὅπου οἱ Φαιάκοι κατοικοῦν ἀπ' τῶν θεῶν τό γένος.
Ἄπ' τήν καρδιά τους σάν θεό θά τόν τιμήσουν ὅλοι
καὶ μέ καράβι στή γλυκιά πατρίδα θά τόν στείλουν,
ἄφοῦ τοῦ δώσουν ἀρκετά, χαλκό, χρυσό καὶ ροῦχα,
πολλά, κι δσα δέ θά ‘παιρνε ποτέ του κι ἀπ' τήν Τροία
στό μερδικό του λάφυρα, κι ἄν ἄβλαβος γυρνοῦσε.

1. μόνη σου. 2. Καὶ στό a 84 κέ. ἀποφασίσθηκε ἡ ἀποστολή τοῦ Ἐρμῆ στήν Καλυψώ, μά ἐκεῖ ἔμεινε ἀνεκτέλεστη. 3. ἀμετακίνητη. 4. σχεδία. 5. Είναι ἡ χώρα, ὅπου κατοικοῦν οἱ Φαιάκες. Πολλοί δέχονται πώς είναι ἡ Κέρκυρα. Πρόγονος τῶν Φαιάκων είναι ὁ Ναυσίθοος, γιός τοῦ Ποσειδώνα.

15

20

25

30

35

40

Γιατί τοῦ γράφει ἡ μοίρα του νά ίδει τούς ποθητούς του,
νά φτάσει στήν πατρίδα του καί στό ψηλό του σπίτι».

Εἶπε, κι ὑπάκουσε ὁ γοργός τοῦ Δία ἀποκρισάρης¹.

Κι ἔδεσε εὐτύς στά πόδια του τά δυό ὅμορφα σαντάλια,
χρυσά κι αἰώνια, πού μαζί μέ τήν πνοή τοῦ ἀνέμου,
παντοῦ, σέ ἀτέλειωτες στεριές καί πέλαγα τόν πᾶνε.

Ἐπειτα πῆρε τό ραβδί², πού ἀνθρώπων — ὅσους θέλει —
μαγεύει μάτια ἥ καί ξυπνᾶ πάλε ἄλλους κοιμίσμενους.

Μ' αὐτό στά χέρια ὁ δυνατός Ἀργοφονιάς³ πετοῦσε.

Κι ἀπ' τήν Πιερία⁴ σάν πέρασε, χύθηκε ἀπ' τόν αἰθέρα
στό πέλαγο καί πήγαινε στό κύμα σάν τό γλάρο,
πού μές στοῦ ἀστέρευτου γιαλοῦ τούς ἀφρισμένους κόρφους
ψάρια ζητᾶ καί τά πυκνά φτερά του βρέχει ἥ ἄρμη.

Ἐτσι ὅμοιος πήγαινε ὁ Ἐρμῆς στά κύματα τά πλήθια.

Σάν ἔφτασε στ' ἀπόμακρο νησί, βγῆκε ὅξω τότε
ἀπ' τό γαλάζιο πέλαγο καί στή στεριά τραβοῦσε,
ὅσο πού βρῆκε μιά σπηλιά μεγάλη, ὅπου ἡ νεράιδα
καθόντανε ἥ λαμπρόμαλλη⁵ καί μέσα ἐκεῖ τήν ἥβρε.

Φωτιά μεγάλη εἶχε στή στιά καί μιά εὐωδιά ἀπ' ἀλάργα
μοσκοβιοῦσε στό νησί, κέδρου κι ἀφράτης θούγιας⁶
πού καίγουνταν. Κι ἡ Καλυψώ, μ' ὀλόχρυση σαΐτα
στόν ἀργαλειό της ὑφαινε καί γλυκοτραγουδοῦσε.

Φούντωνε γύρω στή σπηλιά δροσολουσμένο δάσος
μέ κυπαρίσσια εὐωδιαστά, μέ λεῦκες καί μέ σκληθρα⁷,
ὅπου πλατύφτερα πουλιά φωλιάζανε ἐκεῖ πάντα,
γεράκια κι ἀνοιχτόφωνες κουροῦνες, βαρδοῦλοῦπες⁸,
θαλασσοπούλια πού ἀγαποῦν τά πέλαγα νά σκίζουν.

Κι ὀλόγυρα στήν κουφωτή σπηλιά ἦταν ἀπλωμένη
κληματαριά πολύβλαστη σταφύλια φορτωμένη.

Τέσσερις βρύσες στή σειρά γλυκό νερό ἀναβρύζαν,

1. ἀγγελιοφόρος. Οἱ στίχοι πού ἀκολουθοῦν βρίσκονται καί στό a 98. 2. Σ' ὅλες τίς ἀγγειογραφίες τό ραβδί εἶναι σταθερό στοιχεῖο τῆς μορφῆς τοῦ θεοῦ. 3. Ἐπίθετο τοῦ θεοῦ. 4. Ἡ συνέλευση τῶν θεῶν ἔγινε στόν Ὄλυμπο. 5. μέ ὅμορφα μαλλιά. 6. δέντρο ἀρωματικό. 7. Είναι δέντρα ὅμοια μέ λεῦκες. 8. εἶδος πτηνοῦ.

κοντά-κοντά, κι ἄλλη ἀπ' ἄλλοι κυλοῦσε τά νερά της.
 Κι ἀνθοῦσαν γύρω στή σειρά λιβάδια μέ γιοφύλια
 καὶ σέλινα, πού ἂν τά βλεπε κι ἀθάνατος ἀκόμα,
 θά σάστιζε καὶ μέσα του θά ξάνοιγε ή καρδιά του. 75
 'Εκεῖ στεκόντανε ὁ Ἐρμῆς καὶ θαύμαζε θωρώντας.
 Κι ὅλα πιά σάν τα χόρτασαν τά μάτια του νά βλέπουν,
 μπῆκε στήν ἀπλωτή σπηλιά, κι ή λατρευτή νεράιδια,
 δπως τόν εἰδα ἀγνάντια της, τόν γνώρισε ποιός ηταν. 80
 Γιατί οί ἀθάνατοι θεοί ξέρουν ἔνας τόν ἄλλο,
 κι ἀνίσως κάθεται κανείς σ' ἀπόμακρα παλάτια.
 Μά ἐκεῖ τό μεγαλόκαρδο Δυσσέα δέν τόν βρῆκε,
 μόν' στ' ἀκρογιάλι κάθονταν, σάν πάντα, καὶ θρηνοῦσε,
 μέ κλάμα, πόνους, στεναγμούς σπαράζοντας στά στήθια,
 κι ἔχυνε δάκρυα βλέποντας τά πέλαγα τά στεῖρα!. 85
 Ρώτησε τότε τόν Ἐρμῆ κι ή Καλυψώ ή νεράιδα,
 σέ λαμπροσκάλιστο θρονί νά κάτσει βάζοντάς τον'
 «Καὶ πῶς μᾶς κόπιασες, Ἐρμῆ, χρυσόραβδε, ἀκριβέ μου
 καὶ σεβαστέ; Γιατί συχνά δέ μᾶς πολυθυμᾶσαι. 90
 Πές τί ὁρίζεις; Θά γενεῖ, σοῦ τάξω², δ.τι προστάξεις,
 ἂν γίνεται ή δουλειά πού θές κι ἂν μοῦ περνᾶ ἀπ' τό χέρι.
 Μόν' ἔλα μέσα, κόπιασε νά σέ φιλέψω³ κάτι».

Ἐτσι εἶπε κι ἔστρωσε ή θεά τραπέζι μέ ἀμβροσία
 γεμάτο, κι ἔνα κόκκινο τόν κέρασε νεχτάρι⁴,
 κι ἔτρωγε κι ἔπινε ὁ γοργός τοῦ Δία ἀποκρισάρης. 95
 Σάν ἔφαγε καὶ χάρηκε μέ τό φαΐ ή καρδιά του,
 τότε μέ λόγια φιλικά τῆς μίλησε ἔτσι κι εἶπε:
 «Θεά, θεό μέ ρώτησες γιατί ἥρθα, κι ώς τό θέλεις,
 τήν πάσα ἀλήθεια θά σοῦ πῶ κι ἐγώ μετά χαρᾶς σου. 100
 Μ' ἔστειλε ἐδῶ τοῦ Κρόνου ό γιός, χωρίς νά θέλω νά 'ρθω.
 Ποιός τόση πικροθάλασσα, πού τελειωμό δέν ἔχει,

1. Τό ἐπίθετο θέλει νά δείξει τή διαφορά ἀνάμεσα στή θάλασσα καὶ τήν καρπερή γῆ. 2. ὑπόσχομαι. 3. προσφέρω φιλοφρόνως κάτι. 4. Τό νέκταρ καὶ ή ἀμβροσία είναι οι τροφές τῶν θεῶν σέ ύγρη καὶ στερεά μορφή.

Θά τήν περνοῦσε αὐτόθελα¹. Μήτε ἔχει κάν στό δρόμο ^{τοῦτο μηδὲ} ἀνθρώπων χῶρες, πού σφαχτά καί διαλεχτές θυσίες². Ὁπρνή οὐργῆς πολλές προσφέρουν στούς θεούς. Μά τ' ἀσπιδάτου Δία ^{τοῦτο μηδὲ} 105 ἄλλος τή γνώμη δέν μπορεῖ ν' ἀλλάξει ή νά μήν κάμει. ^{τοῦτο μηδὲ} Λέει πώς κοντά σου δι πιό πικρός ἀπ' δλους ζεῖ τούς ἄντρες, ^{τοῦτο μηδὲ} 110 πού χρόνια ἐννιά πολέμησαν στή χώρα τοῦ Πριάμου, ^{τοῦτο μηδὲ} εἰπεῖται κι δταν τό κάστρο κάψαν τό δέκατο πιά χρόνο, ^{τοῦτο μηδὲ} ονομάζειται γιά τήν πατρίδα κίνησαν. Μά στό ταξίδι ἀπάνω ^{τοῦτο μηδὲ} 115 φταίξανε στή θεά Ἀθηνᾶ³, καί σήκωσε ἔνα ἀγέρα ^{τοῦτο μηδὲ} οργήν τι οτανάδε γι' αὐτούς κακοταξίδευτο καί κύματα ἀφρισμένα. ^{τοῦτο μηδὲ} Τότε δλοι οι ἄλλοι θαρρετοί συντρόφοι του χαθῆκαν, ^{τοῦτο μηδὲ} φύτε αν κι αὐτόν ἐδῶ τόν ἔφερε τό κύμα κι δι ἀγέρας. ^{τοῦτο μηδὲ} Ιαρύσαλήμ 120 Τώρα⁴ νά φύγει στή στιγμή ζητᾶ νά τόν ἀφήσεις. ^{τοῦτο μηδὲ} Γιατί δέ γράφει ή μοίρα του, ἀλάργα ἀπ' τούς δικούς του νά τούτο⁵ νά κλείσει ἐδῶ τά μάτια του, μόν' είναι ριζικό του ενόπλον νότον μηδέ πού νά ιδεῖ πατρίδα καί δικούς καί τ' ἀρχοντόσπιτό του». ^{τοῦτο μηδὲ}

"Ετσι είπε, κι δλο πάγωσε τής Καλυψώς τό αίμα ^{το ρομαντήρ} εδῶ καί κράζοντάς τον τοῦ 'λεγε μέ θυμωμένα λόγια' ^{το ρομαντήρ} εἶπει απότομα⁶ 125 «Σκληροί θεοί, ζηλιάρηδες, πιό πάνω σεῖς ἀπ' ἄλλους, νά τοι είλειται πού σκάζετε μέ τίς θεές, ἀν μέ θηντό πλαγιάσουν ^{το πλάτωρα} διος μή κι ἀνίσως κάμει διδόκλινο καμά τόν ποθητό της.⁷ Ιανός τούτον έτσι είπε⁸ Κι ή ροδοδάχτυλη Αύγη τόν Κυνηγό⁹ δταν πήρε, πουν μή τα ερπί¹⁰ έτσι οι γυλυκόζωι θεοί ζουλέψατε δλοι, ωσδότουν ^{το ρομαντήρ} νότον¹¹ 130 ή "Αρτεμη, ή χρυσόθρονη παρθένα, μέ σαίτες ^{το ρομαντήρ} μολ ερμή νότο πυκνές χτυπώντας, τή ζωή στήν Ὁρτυγία τοῦ πήρε. ^{το ρομαντήρ} Εγένετο επόσι τοι¹² "Ετσι κι δταν ή Δήμητρα, μέ τίς σγουρές πλεξιδές, ^{το ρομαντήρ} μοτ τοι πήγε σέ βαθυχόρταρο χωράφι νά πλαγιάσει ^{το ρομαντήρ} μοτ τοι¹³ μέ τό Γιασιόνα¹³ ἀγκαλιά, καμένη ἀπ' τήν ἀγάπη, ^{το ρομαντήρ} μοτ τοι¹⁴ τό 'μαθε δί Δίας στή στιγμή, καί μ' ἔνα ἀστροπελέκι ^{το ρομαντήρ} μοτ τοι¹⁵ καντό χτυπώντας, τοῦ 'σβησε τή νιότη του κι ἐκείνου.

1. μέ τή θέλησή του. 2. Δές καί γ 138. 3. Ο λόγος τεῦ Ἐρμῆ είναι ἀριστουργηματικός. Σ' ἔνα μακό προσίμιο προετοιμάζεται βῆμα-βῆμα ή ἀνακοίνωση τής δυσάρεστης γιά τήν Καλυψώ ἐντολῆς, πού δίνεται υστερα ἀπό 16 στίχους. 4. Είναι δ' Ὁριώνας, διορφος καί ρωμαλέος κυνηγός, πού τόν σκότωσε ή "Αρτεμη στή μυθική Ὁρτυγία. Μετά τό θάνατό του ἔγινε ἀστερισμός. 5. Γίός του Δία καί τής Ἡλέκτρας, κόρης του Ὁκεανού. Καρπός τής ἐνάσεως Δήμητρας καί Γιασιόνα

Τώρα ξετσιπάνε το πλεόνας νήσος
ἄντρα θνητό. "Ομως ἐγώ τόν ἔσωσα¹, δταν ἔρμος
σέ μιά καρίνα ἐρχόντανε καβάλα καθισμένος,
γιατί μέ κεραυνό καυτό στή μέση του πελάγου
του ὑπασε τό γοργόδρομο καράβι ό γιός του Κρόνου.
Τότε ὅλοι οι ἄλλοι διαλεχτοί συντρόφοι του χαθῆκαν,
και μόνο του τόν ἔφερε τό κύμα ἐδῶ κι ό ἀγέρας.
Τόν φίλευα, τόν ἔθρεφα και τό ἔλεγα μονάχη
ἀθάνατο κι ἀγέραστο γιά πάντα νά τόν κάμω.
"Ομως τή γνώμη ἄν δέν μπορεῖ τ' ἀσπιδοφόρου Δία
νά τήν ἀλλάξει ἄλλος θεός ή νά τήν παρακούσει,
ἄς φύγει, ἀφοῦ τό πρόσταξε κι ξετσιπάνε τόν
στ' ἀστέρευτο τό πέλαγος. Ἐγώ δέν τόν στέλνω.
Γιατί δέν ἔχω μέ κουπιά καράβι ούδε συντρόφους,
πού θά τόν πᾶνε στά πλατιά τής θάλασσας τά στήθια.
Μά πρόθυμα μιά συμβουλή — τό τάζω — θά του δώσω,
πῶς ἄβλαβος στήν ποθητή πατρίδα του νά φτάσει».

Τότε ξετσιπάνε τόν δυνατός Ἀργοφόνιας τής εἶπε:
«Στεῖλε τον τώρα. Τό θυμό του Δία συλλογίσου,
μή σου κακιώσει στά στερνά και θέλει νά σέ βλάψει».

"Ετσι εἶπε κι ἔφυγε ό γοργός του Δία ἀποκρισάρης.
Πῆγε κι ή νύφη ή σεβαστή, τόν ἄφοβο Δυσσέα
ζητώντας, δταν ἄκουσε τήν προσταγή του Δία.
Τόν ἥβρε πού καθόνταν κοντά στ' ἀκροθαλάσσι
κι ούτε στιγμή του στέγνωναν τά μάτια του ἀπ' τά δάκρυα,
και του ἀσθητής ή γλυκιά ζωή στον γυρισμού τόν πόνο²,
γιατί του γύρισε ή καρδιά³ νά ζει μέ τή νεράιδα.
Μόνο ἀπ' ἀνάγκη στή βαθιά σπηλιά μ' αὐτή τίς νύχτες
ἀθέλητά του πλάγιαζε, κι ἄς τόν ποθιδύσει ἔκείνη.
"Ομως τή μέρα κάθουνταν σέ βράχους, σ' ἀκρογιάλια,

εἶναι ό πλούτος. Ό μύθος εἶναι ἀλληγορικός. Ή Δήμητρα, ή θεά τής γῆς (Γῆ + μήτηρ) μέ τό Γιασίονα, πού εἶναι γεωργός, παράγει τόν πλούτο. Ό γεωργός κάποτε πεθαίνει, ή μητέρα γῆ πάντα ζει.

1. Δέξ και μ 459 κέ. 2. Τήν ίδια λαχτάρα γιά τήν πατρίδα βρίσκουμε σ' ὅλα τά δημοτικά τραγούδια τής ξενιτιᾶς. 3. δέν ηθελε πιά.

μέ κλάμα, πόνους, στεναγμούς σπαράζοντας τά στήθια,
κι ἔβλεπε, δάκρυα χύνοντας, τά πέλαγα τά στεῖρα.
Σιμά του στάθηκε ή θεά καί λυπημένα τοῦ ἐπε·
«Καημένε, ἐδῶ ὅλο πιά μήν κλαῖς, μή λιώνεις τή ζωή σου,
κι ἥρθε ὁ καιρός πού πρόθυμα νά φύγεις θά σέ στείλω.
Μόν' ἔλα κόψε μέ μπαλντά¹ ἔντα χοντρά, νά φτιάσεις
βάρκα πλατιά καί τό σκαρί² ψηλά νά τῆς τό χτίσεις,
μές στό γαλάζιο πέλαγο νά πᾶς. Κι ἐγώ γιά σένα
ψωμί, νερό καί κόκκινο κρασί θά βάλω μέσα,
ὅλα ἄφθονα, νά μήν πεινᾶς, καί ροῦχα θά σέ ντύσω,
καί θ' ἀπολύσω πίσω της ἔνα ἀεράκι πρύμο,
ἔτσι ἄβλαβος στήν ποθητή πατρίδα σου νά φτάσεις,
ἄν τό θελήσουν οἱ θεοί, τῶν οὐρανῶν οἱ ἀφέντες,
πού ναι ἀπό μένα ἀνώτεροι νά κρίνουν, νά φροντίσουν».

Εἶπε, καί πάγωσε³ ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας,
κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τῆς εἰκα κράζοντάς την·
«Ἄλλο, θεά, θά μελετᾶς μ' αὐτά, κι ὅχι ταξίδι,
ἐνῶ μοῦ ὁρίζεις μέ σκαφί τῆς θάλασσας τό πλάτος
νά πάρω αὐτό, τ' ἀτέλειωτο καί φοβερό, πού μήτε
γοργά καράβια ίσόμετρα δέν τό περνοῦν, πού τρέχουν
χαρούμενα στόν ἄνεμο. Μά ἐγώ, θεά, ποτέ μου
δέ θά πατήσω στό σκαφί, χωρίς τό θέλημά σου,
ἄνισως καί δέ μοῦ ὄρκιστεῖς τόν πιό μεγάλο σου ὄρκο⁴
πώς ἄλλο δέ μοῦ μελετᾶς πάθος φριχτό νά πάθω».

Εἶπε, καί χαμογέλασε στά λόγια του ή νεράιδα
καί τρυφερά τόν χάιδεψε καί τοῦ ἐπε ἀγαπημένα·
«Ἄ, τετραπέρατο κορμί, πού κόβει ό νοῦς σου πάντα.
Τί λόγια πού σοφίστηκες νά βγάλεις ἀπ' τό στόμα!
Ναι, μάρτυράς μου ἂς είναι ή γῆ καί τά ψηλά τά οὐράνια,
καί τό τρεχάμενο νερό τῆς Στύγας⁵, πού ναι ό ὄρκος

1. πέλεκυς, τσεκούρι. 2. Ἐννοεῖ ἐδῶ τά πλευρά τοῦ πλοίου. 3. Πιστεύει πώς οι θεοί θά τόν ρίξουν σέ νέα βάσανα. 4. Μέ τόν ὄρκο θέλει νά δεσμεύσει τή θεά· δές καί β 389. 5. Είναι ποταμός τοῦ "Άδη. Πηγάζει ἀπό τό Χελμό τής Β. Πελοποννήσου, ἔπειτα περνώντας ἀπό ἀγρια χαράδρα σχηματίζει καταράκτη καί χάνεται μέσα στή γῆ. Οι ἀρχαῖοι πίστευαν πώς τέσσερα ποτάμια διασχίζουν τόν "Άδη· ὁ Ἀχέροντας, ὁ Πυριφλεγέθοντας, ὁ Κωκυτός, ή Στύγα.

ο πιό μεγάλος, πιό φριχτός τῶν ἀθανάτων δλων,^{προνότης αὐτὸν καὶ ἐπι}
πώς ἄλλο δέ σου μελετῶ πάθος κακό νά πάθεις.

Και μόνο αυτά στοχάζομαι δσο κι ἐγώ ή ίδια
στόν ἑαυτό μου θά 'βρισκα, σέ τόση ἀνάγκη ἃν ήμουν.^{τοῦτο μοι ἀνέψηστο}
Γιατί είναι ή γνώμη μου καλή και νιώθω μές στά στήθια
νά 'χω ψυχόπονη καρδιά, δέν ἔχω σιδερένια».

Είπε και πήγαινε ή θεά, στή στράτα αυτή δδηγώντας
γοργά, κι αυτός στ' ἀχνάρια της ξοπίσω ἀκολουθούσε,^{λόγη οὗτος 200}
κι ἔφτασαν στή βαθιά σπηλιά, μαζί ή θεά κι ο ἄντρας.^{λόγη οὗτος 200}
"Εκατσε ἐκεῖνος στό θρονί πού 'χε ο Ἐρμῆς ἀφήσει,^{λόγη οὗτος 200}
κι ἐμπρός του ή νύφη τοῦ 'βαλε κάθε λογῆς προσφάγια,^{λόγη οὗτος 200}
νά τρώει, νά πίνει, πού οι θνητοί θέλουν νά τρῶνε οι ἄντρες.

Κι ή ίδια ἀγνάντια κάθισε στό θεϊκό Δυσσέα
κι οι παρακόρες ἔφεραν νεχτάρι κι ἀμβροσία^{λόγη οὗτος 200}.

Τότε στά ἔτοιμα ἀπλωναν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.

Κι ἀφοῦ χαρήκανε ἔπειτα νά τρῶνε και νά πίνουν,^{λόγη οὗτος 200}
ἀρχισε πρώτη ή Καλυψώ κι ἔτσι είπε λυπημένα:^{λόγη οὗτος 200}

«Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,^{λόγη οὗτος 200}
ἔτσι λοιπόν, στό σπίτι σου και στή γλυκιά πατρίδα,^{λόγη οὗτος 200}
θέλεις πιά γρήγορα νά πᾶς. Θεός μαζί σου ως τόσο.

"Αν δμως δλα τά 'ξερες, δσα πικρά φαρμάκια
Θά σέ ποτίσει ή μοίρα σου, πρίν φτάσεις στήν πατρίδα,^{λόγη οὗτος 200}
μαζί μου θά 'θελες σ' αυτό νά κάθεσαι τό σπίτι,^{λόγη οὗτος 200}
κι ἀθάνατο θά σ' ἔκανα, μ' ὅσον καημό κι ἃν ἔχεις,^{λόγη οὗτος 200}
νά πᾶς νά ιδεῖς τό ταίρι σου πού λαχταρᾶς αἰώνια.

Θαρρῶ δά πώς χειρότερη δέν είμαι ἐγώ ἀπό κείνη,^{λόγη οὗτος 200}
στ' ἀνάστημα και στό κορμί, μήτε ταιριάζει κι δλας,^{λόγη οὗτος 200}
νά παραβγαίνουν οι θνητές μέ τίς θεές στά κάλλη».

Τότε ἔτσι κι ο πολύσοφος ἀπάντησε δυσσέας:^{λόγη οὗτος 200}
«Συμπάθα², λατρευτή θεά. Καλά κι ἐγώ τό ξέρω

1. Τό ζεῦγος είναι ἔτερόκλητο: θεά-ἄνθρωπος, ἀμβροσία και νέκταρ — ἀνθρώπινες τροφές. 2. Ό λόγος τῆς Καλυψῶς και ή ἀπάντηση τοῦ 'Οδυσσέα ἔχουν χαρακτήρα ἀποχαιρετιστήριο. Είναι τά τελευταῖα λόγια, πού ἀνταλάσσει τό ζεῦγος, στερεά ἀπό γνωριμία και συμβίωση δικτώ ἔτῶν.

σάν πόσο φαίνεται ἄσχημη μπροστά σου ή Πηνελόπη,
στ' ἀνάστημα καὶ στή μορφή, τίς δυό ὅποιος σᾶς συγκρίνει.
Θνητή εἶναι ἐκείνη, μά θεά κι ἀγέραστη εἶσαι ἀτή σου. 225
Μά κι ἔτσι πάντα λαχταρῶ νά φτάσω στήν πατρίδα
καὶ νά τή δοῦν τά μάτια μου τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα. οφθαλμός ἐψ
Κι ἀνίσως πάλε ἀθάνατος κανένας μέ τσακίσει
μάς στό κρασάτο πέλαγος, κι αὐτό θά τό βαστάξω,
γιατί εἶναι μές στά στήθια μου καρτερικά ή καρδιά μου. 230
Κι ἄλλα πολλά πού πέρασα, πολλά ἔχω τραβηγμένα
στις μάχες καὶ στή θάλασσα. Κι αὐτό μές στ' ἄλλα ἃς ἔρθει.

Εἶπε, καὶ ὁ ἥλιος βούτηξε καὶ πῆρε τὸ σκοτάδι,
καὶ τότε στῆς βαθουλωτῆς σπηλαῖς τὸ βάθος πῆγαν
καὶ τὴν ἀγάπην χάρηκαν ἀγκαλιασμένοι οἱ δύο τους.

Σάν ήρθε η ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αύγουλα,
τότε ο Δυσσέας φόρεσε χλαμύδα και χιτώνα,
κι η Καλυψώ μακρόσυρτο χιονόλευκο φουστάνι,
χαριτωμένο και ψιλό και μιά μαλαματένια
ζάνη δύμορφη στή μέση της και μπόλια¹ στό κεφάλι, είτε 240
και τό ταξίδι έτοιμαζε τού τολμηρού Δυσσέα.

Μεγάλο τοῦ ὁδούς μικράτα πού τοῦ ῥχονταν στή χούφτα,
οὐδόχαλκο καὶ δίστομο πού ἔχει δημορφο στειλιάρι²
μέσα μπηγμένο ἐλίτικο, μέ τέχνη σφηνωμένο.
Στό χέρι τοῦ ὁδούς εἶπειτα σκεπάρνι ἀκονισμένο
καὶ γιὰ τὴν ἄκρη τοῦ νησιοῦ πῆρε τὸ δρόμο πρώτη²⁴⁵
ὅπου πολλά φυτρώνανε ψηλά μεγάλα δέντρα,
σκλήθρα καὶ λευκες κι ἔλατα οὐρανοκαρφωμένα,
στεγνά ἀπό χρόνια, διλόξηρα, φύλλα στό κύμα ἀπάνω.
Κι ὅταν τό μέρος τοῦ ἔδειξε πού φύτρωναν τά δέντρα,²⁵⁰
γύρισε πίσω ἡ Καλυψώ στό σπίτι, κι ὁ Δυσσέας
ἔκοβε καραβόξυλα καὶ πρόκοβε ἡ δουλειά του.

1. κάλυμμα της κεφαλής. 2. τό ξύλο πού είσχωρεί στήν όπή του τσεκουριού.

"Εκοψε ἀπ' ὅλα ὡς εἴκοσι, τά χαλκοπελεκοῦσε
μέ τέχνη, τά σκεπάρνισε, στή στάφνη¹ ἵσωντάς τα.

Τότε ἡ νεράιδα ἡ Καλυψώ τοῦ φέρνει ἔνα τρυπάνι,
κι ὅλα σάν τα τρυπάνισε καὶ τά 'δεσε ἐνωμένα,
μέ ξυλοκάρφια ταιριάζε τή σκάφη καὶ δαβίδια².

Κ ὅσο πλατιά τήν πατωσιά σέ φορτηγό καράβι
τή σημαδεύει ὅποιος καλά ξυλουργική γνωρίζει,
τόσο πλατιά τή σκάρωσε³ τή σκάφη κι ὁ Δυσσέας.

Καὶ τά σκαριά⁴ σάν ἔστησε, κοντά κοντά, κατόπι
κάρφωσε τά στραβόξυλα καὶ δούλευε τό σκάφος,
καὶ τέλειωσε ὅταν κάρφωσε καὶ τά μακριά μαδέρια.

Κατάρτι τότε πελεκᾶ κι ἀντένα⁵ τῆς ταιριάζει,
καὶ τό τιμόνι ἑτοίμασε νά κυβερνᾶ τή σκάφη,
κι ὄλόγυρα τήν ἔφραξε μέ λυγαριᾶς κλωνάρια,
γιά νά μήν μπαίνει ἡ θάλασσα καὶ φόρτωσε σαβούρα.

Τότε ἔνα καραβόπανο φέρνει ἡ θεά, νά κάμει
μ' αὐτό πανιά καὶ τεχνικά τά ἑτοίμασε ὁ Δυσσέας.

Σκότες⁶ τῆς ἔδεσε ἔπειτα κι ἀπλές καὶ ξάρτια⁷ βάζει
καὶ μέ λοστούς⁸ τήν ἔριξε στ' ἀφροντυμένο κύμα.

Τέσσερις μέρες πέρασαν καὶ τά 'χε ὅλα τελέψει.

Τήν πέμπτη, ἀπ' τό νησί ἡ θεά τόν ἀποχαιρετοῦσε.

Τοῦ 'δωσε ροῦχα εὐωδιαστά, τόν ἔλουσε μονάχη,
τοῦ 'βαλε μέσα σ' ἔνα ἀσκί μαυρό κρασί καὶ σ' ἄλλο,
μεγάλο, τοῦ 'βαλε νερό καὶ μέσα σέ ταγάρι
τροφές κι δόλο τό γέμισε μέ πληθερά προσφάγια,
κι ἔνα ἀεράκι ἀπόλυτε γλυκόπνευτο καὶ πρύμο.

"Ανοιξε τότε τά πανιά χαρούμενα ὁ Δυσσέας
καὶ στό τιμόνι καθιστός μέ τέχνη κυβερνοῦσε,
καὶ μήτε δύπνος τοῦ 'κλεινε τά μάτια, ἐνῶ τήν Πούλια⁹
ἀγνάντευε καὶ τό Βοσκό¹⁰, πού ἀργεῖ νά βασιλέψει.

1. στάθμη· δόργανο τῶν ξυλουργῶν, μέ τό ὅποιο σημειώνεται ἡ εὐθεία ὅπου θά κοπεῖ ἡ θά πλεκηθεῖ τό ξύλο. 2. ἐργαλεῖο μέ τό ὅποιο συσφίγγουν καὶ συγκολλᾶνε τά ξύλα. 3. σχεδίασε. 4. σχάρες τοῦ ναυπηγείου. 5. τό κοντάρι τοῦ πανιοῦ. 6. εἰδικό σχοινί πού τεντώνει τά πανιά τοῦ πλοίου. 7. τά σχοινιά πού στερεώνουν τό κατάρτι. 8. ἄρχ. μοχλός. 9. Ἀστερισμός ἀπό ἔπτα ἀστέρια, ὁ ἀστερισμός τῶν Πλειαδῶν. 10. Είναι ὁ ἀστερισμός τοῦ Ἀρκτούρου, τοῦ ὅποιου Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τὴν Ἀρκούδα¹ πού πολλοί κι Ἀμάξι τήνε κράζουν
καὶ πάντα αὐτοῦ κλωθογυρνᾶ τὸν Κυνηγό² θωράντας,
καὶ μόνη αὐτή δέ λούεται στοῦ Ὡκεανοῦ τὸ κύμα. 285
Γιατί ἡ νεράιδα τοῦ ἔλεγε, τ' ἀστέρι ἐκεῖνο νά χει,
σάν ἀρμενίζει στό γιαλό, στ' ἀριστερό του χέρι.
Μέρες τραβοῦσε δεκαφτά στῆς θάλασσας τά πλάτια.
Στίς δεκοχτώ φανήκανε τῆς χώρας τῶν Φαιάκων³
τά βαθιοῖσκιωτα βουνά στό πιό κοντά του μέρος 290
καὶ σάν θολούρα φαίνονταν στό θάμπος τοῦ πελάγου.

Γυρνώντας τότε ὁ Σαλευτῆς τῆς γῆς ἀπ' τοὺς Αἰθιόπους,
ἀλάργα ἄκομα, ἀπ' τά βουνά τὸν εἶδε τῶν Σολύμων⁴
πού ἀρμένιζε στή θάλασσα καὶ ξάναψε ὁ θυμός του,
κι ἔτσι μονάχος του ἔλεγε κουνώντας τό κεφάλι: 295
«Ἄχ, οἱ θεοί τήν ἄλλαξαν τή γνώμη τους στό τέλος
γιά τό Δυσσέα, ὅταν ἐγώ στοὺς Αἰθιόπους⁵ ἤμουν.
Νά, στῶν Φαιάκων σίμωσε⁶ τή χώρα, ὅπου γραφτό του
εἶναι νά τά ξεφύγει ἐκεῖ τοῦ χάρου τά πλεμάτια⁷.
Ομως, τό τάζω, συμφορές νά τόν χορτάσω ἄκομα». 300

Ἐτσι εἶπε καὶ τά σύγνεφα συνάζει, καὶ στά χέρια
τήν τρίαινά του ἀδράχνοντας, τό πέλαο συνταράζει,
κι δλες τίς μπόρες σήκωσε κάθε λογῆς ἀνέμου
καὶ σκέπασε στεριά μαζί καὶ θάλασσα μέ νέφια.
Ἀπ' τά οὐράνια χύθηκε σκοτάδι καὶ φυσοῦσαν 305
μαζί ὁ Σιρόκος⁸ κι ἡ Νοτιά κι ὁ Ζέφυρος⁹, ἀέρας
φουρτουνιασμένος, κι ὁ Βοριάς πού φέρνει παγοκαίρι,
θεριά μεγάλα κύματα στό διάβα του κυλώντας.
Γόνατα τότε κι ἡ καρδιά κόπηκαν τοῦ Δυσσέα,
κι εἶπε, βαριά στενάζοντας στήν ἄφοβη ψυχή του· 310
Ἀλίμονό μου ὁ δύστυχος! Στό τέλος τί θά γίνω;
Φοβοῦμαι ἀλάθευτα ἡ θεά μή μοῦ τά πρόβλεψε¹⁰ ὅλα,

τό πιό λαμπρό ἀστέρι βρίσκεται στή διεύθυνση τῆς οὐρᾶς τῆς μεγάλης Ἀρκτου.

1. ἡ μεγάλη Ἀρκτος. 2. ἀρχ. Ὁρίων δές καὶ ε 124. 3. Δές καὶ ε 37. 4. Λαός,
πού κατοικοῦσε στή Λυκία τῆς Μ. Ἀσίας. 5. Δές καὶ α 22. 6. πλησίασε. 7. δίχτυα.
8. νοτιοανατολικός ἄνεμος. 9. δυτικός ἄνεμος. 10. Δές ε 214.

πού μοῦ λεγε πώς συμφορές στά πέλαγα θά πάθω,
πρίν φτάσω στήν πατρίδα μου. Νά πού ἀληθεύουν δла.
'Ο Δίας μέ τί σύγνεφα τόν οὐρανό σκεπάζει,
καὶ τάραξε τή θάλασσα κι δλες φυσοῦν οἱ μπόρες
τοῦ κάθε ἀνέμου! "Αχ, τώρα πιά, πάει, γλιτώμο δέν ἔχει.
Χίλιες φορές οἱ Δαναοί πιό καλοτυχεροί μου,
πού μές στήν Τροία χάθηκαν γιά τούς δυό γιούς¹ τ' Ἀτρέα.
"Ετοι είθε νά 'πεφτα κι ἐγώ τήν ώρα πού χιλιάδες
τά χάλκινα κοντάρια τους οἱ Τρωες μοῦ πετοῦσαν
γιά τ' Ἀχιλλέα τό νεκρό. Μνημούρι² τότε θά 'χα
κι οἱ Ἀχαιοί τή δόξα μου παντοῦ θά τή σκορποῦσαν.
Μά τώρα γράφει ή μοίρα μου ν' ἀδικοθανατίσω».

"Ετσι είπε καὶ κατάκορφα τόν χτύπησε ἄγριο κύμα,
μέ λύσσα δρμώντας φοβερή, πού τράνταξε δλη ή σκάφη,
καὶ πέρα μές στά κύματα τόν πέταξε τόν ίδιο,
καὶ τοῦ 'φυγε ἀπ' τά χέρια του τό δοιάκι³ πού κρατοῦσε,
καὶ τό κατάρτι τοῦ 'σπασε στή μέση ή ἀνεμοζάλη,
πού ἀπ' τῶν ἀνέμων πλάκωσε τό πάλεμα μέ λύσσα,
κι ἐπεσε ἀλάργα τό πανί στό κύμα κι ή ἀντένα.
"Ωρα πολλή κατάπατα τόν είχε βυθισμένο,
καὶ μήτε μπόρεσε εύκολα νά ξενερίσει ἀπάνω,
δπώς τόν χτύπησε μέ δρμή τό φουσκωμένο κύμα.
Γιατί τόν βάραιναν πολύ τά ροῦχα, πού δοσμένα
τοῦ 'χε ή νεράιδα ή Καλυψώ. Κι ἀργά πιά βγῆκε ἀπάνω,
φτύνοντας ἀπ' τό στόμα του πικρή χολή τήν ἄρμη,
πού ἀπάνω στό κεφάλι του σάν βρύση κελαηδοῦσε.
Μά τό σκαφί δέν ξέχασε, κι ἀς ἔβγαινε ή ψυχή του,
μόν' χύθηκε στά κύματα καὶ πιάστηκε ἀπό πάνω,
καὶ μές στή μέση κάθισε τό χάρο νά ξεφύγει,
ἐνῶ τό κύμα ἐδῷ κι ἐκεῖ τό πέτας στήν δρμή του...".

1. Είναι ο Μενέλαος καὶ ο Ἀγαμέμνονας. 2. Τήν ίδια ιδέα διατυπώνει καὶ ο Τηλέμαχος στό α 246. 3. τό πηδάλιο, τό τιμόνι.

Πώς χινοπωρινός Βοριάς σαρώνει μές στόν κάμπο πονή λιβαδίλη δαψ
τ' ἄγκαθία κι δλα γίνουνται κουβάρι ἔνα μέ τ' ἄλλο,¹ ἀδικού ἐντό²
ἔτσι ἔδερναν οἱ ἄνεμοι στή θάλασσα τή σκάφη.³ 345
Πότε τήν ἔπαιρνε ὁ Βοριάς ἀπ' τό Νοτιά σπρωγμένη,⁴ οὐδὲ νοτίη
πότε κυνήγι ὁ Ζέφυρος τήν πέτας στό Σιρόκο.⁵

Τόν εἶδε ἡ κρουσταλλόποδη Ἰνώ, τοῦ Κάδμου¹ ἡ κόρη, φυγὴν
ἡ Λευκοθέα², πού θνητή πρίν ἦταν καὶ μιλοῦσε πορεύοντας καὶ
καὶ τώρα δόξα ἀπ' τοὺς θεούς μέσα στά πέλαγα εἶχε, φοιτησιαλο³ 350
καὶ τοῦ Δυσσέα πόνεσε τά πάθια πού τραβοῦσε. Καὶ τότε
Καὶ σάν τήν πάπια πεταχτή βγῆκε ἀπ' τά κύματα δέξωνται οἱ αποκρί⁴
καὶ στό καλόδετο σκαφί κάθισε ἀπάνω κι εἶπε· «Γιατί, οὐδείς
«Γιατί, καημένε, θύμωσε μαζί σου ὁ Κοσμοσείστης ενορματούσῳ⁵ 355
ἔτσι βαριά καὶ μέ πικρά φαρμάκια σέ ποτίζει;» Μά τότε πορεύεται
Μά κι ἂν λυσσάζει ἀπ' τό θυμό δέ θά σου φάει τό μάτι. Οὐδὲ τοῦτο
Μόν' ἔτσι κάμε γλήγορα — θαρρῶ πώς κόβει ὁ νοῦς σου. Αὐτὸν τοῦτο
Βγάλε τά ροῦχα πού φορεῖς κι ἀμόδια στούς ἀνέμους⁶ γενήτην αὐτού
νά παραδέρνει τό σκαφί καὶ πάντα κολυμπώντας πορφούρας αχ τούτο
προσπάθησε πῶς θά βρεθεῖς στή χώρα τῶν Φαιάκων, ποτε πιλήτη⁷ 360
ὅπου γραφτό είναι νά σωθεῖς. Πάρε κι αὐτό ν' ἀπλώσεις πορεύεται
κατάσαρκα στά στήθια σου τ' ἀθάνατο μαντίλι. Οὐδὲ τοῦτο μόνο νοτίη
Δέν ἔχεις φόβο νά πνιγεῖς μήτε κακό νά πάθεις. Οὐδὲ τούτο τοῦτο
Κι ὅταν ἀγγίξεις στή στεριά τά χέρια σου, τό λύνεις ποτόους⁸ τοῦτο
καὶ πίσω μές στά κύματα τό ρίχνεις τ' ἀφρισμένα, ποτε παραπλανήσεις⁹ 365
ἀλάργα ἀπ' τήν ἀκρογιαλιά καὶ στρέψεις ἀλλοῦ νά βλέπεις». Τότε τοῦτο
Εἶπε καὶ τοῦ ὅωσε ἡ θεά τ' ἀθάνατο μαντίλι
καὶ βούτηξε στή θάλασσα τήν ἀφροκυματούσα,¹⁰ ποτε πορεύεται αὔρα
ὅμοια μέ πάπια, κι ἄξαφνα τή σκέπτασε τό κύμα. Οὐδὲ τοῦτο
Τότε ἔτσι κι ὁ πολύπαθος Δυσσέας συλλογιόταν ποτέ μόνον εἴναι¹¹ 370
κι εἶπε, βαριά στενάζοντας, στήν ἀφοβή ψυχή του: «Ἄλι μου, πάλε ἀθάνατος
κανείς καινούρια ἀπάτη σφράγει τούτη τήν

1. Γιός τοῦ Ἀγήνορα, βασιλιά τῆς Φοινίκης, καὶ ἀδελφός τῆς Εύρώπης. Ιδρυσε τή Θήβα κι ἔφερε στήν Ἑλλάδα τό Φοινικικό ἀλφάβητο. 2. Η Ἰνώ είναι θυγατέρα τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Ἀρμονίας. 'Ο σύζυγος τῆς Ἀθύμας σκότωσε τό πρῦτο τους παιδί, τό Λέαρχο. Η Ἰνώ κυνηγημένη ἀπό τόν τρελό ἄντρα της ἔπεσε στόν Κορινθιακό κόλπο. Ἀπό τότε ἔγινε θαλασσινή θεά, προστάτισσα τῶν ναυτικῶν, μέ τό δνομα Λευκοθέα. Στόν "Ομηρο είναι τό μοναδικό παράδειγμα ἀποθεώσεως. Ψηφιοποιήθηκε από τό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μοῦ πλέκει, ἐνόσω μοῦ ζητᾶ δξώ νά βγω ἀπ' τή σκάφη.
 Μά ἀκόμα δέ θά γελαστῶ, γιατί ή στεριά εῖναι ἀλάργα,
 ὅπου μοῦ πρόβλεψε ή θεά καταφυγή πώς θά 'βρω.
 Μόν' ἄλλο πιό καλύτερο μοῦ φαίνεται θά κάμω.
 "Οσο τά ξύλα στούς ἀρμούς¹ εἶναι ἐνωμένα ἀκόμα,
 θά μείνω ἀύτοῦ καὶ θά βαστῶ, στά βάσανα χωμένος.
 Κι ὅταν τή σκάφη δλότελα τά κύματα χωρίσουν,
 θά κολυμπήσω, πιό καλό νά κάμω ἀφοῦ δέν ἔχω".

Κι ἔκει πού τέτοια ἀνάδευε μές στῆς καρδιᾶς τά βάθη
 σήκωσε δ Σαλευτής τῆς γῆς ἔνα πελώριο κύμα,
 ὅρθιο, σκαστό, καμαρωτό, κι ἀπάνω του ἔπεσε δλο.
 Κι ὅπως σαρώνει τ' ἄχυρα τῆς θημωνιᾶς, σάν πιάσει
 σφοδρός ἀέρας, κι ἄλλα ἄλλοι τῆς τ' ἀνεμοσκορπίζει,
 ἔτσι τῆς σκάφης τά μακριά τῆς σκόρπισε τά ξύλα.
 Τότε δ Λυσσέας κάθισε καβάλα σ' ἔνα ξύλο
 σά νά 'ταν ἄτι² τρεξιμιό κι ἔβγαλε εύτυς τά ροῦχα
 πού τοῦ 'χε δώσει ή Καλυψώ κι ἀπλωσε τό μαντίλι
 στά στήθια του καὶ πέφτοντας στή θάλασσα τά μπρούμπα³
 τά χέρια κλειοῦσε κι ἄνοιγε νά κολυμπᾶ ζητώντας.
 Τόν είδε τότε δ Σαλευτής τῆς γῆς δ Ποσειδώνας
 κι ἔτσι ἔλεγε μονάχος του κουνώντας τό κεφάλι
 «Ἐτσι χορτάτος βάσανα στό πέλαο τώρα τράβα,
 ώστου θεογέννητους ἀνθρώπους ν' ἀπαντήσεις.
 Μά κι ἔτσι μ' ὅσα τράβηξες, παράπονο δέ θά 'χεις».

Εἶπε καὶ τά καλότριχα χτυπώντας ἄλογά του,
 πῆγε τρεχάτιος στίς Αἰγές⁴ πού 'χε ἀκουστό ναό του.

Τότε ἄλλο σκέφτηκε ή θεά Παλλάδα μέ τό νοῦ της.
 Ἐκοψε κάθε ἀνέμου όρμή κι ὅλοι εἶπε νά λαγιάσουν⁵
 καὶ τό γλυκόπνευτο Βοριά ξεσήκωσε μονάχο,
 κι ἔσπασε ἐμπρός τά κύματα, ώστου πιά δ Λυσσέας

1. σύνδεσμος. 2. ἄλογο. 3. μπρούμπα, μέ τή μύτη πρός τή θάλασσα· ἀντίθετο ἀνάσκελα. 4. Αρχαία πόλη, στό βορειοανατολικό ἄκρο του νομοῦ Αχαΐας, ὅπου ὑπήρχε ναός του Ποσειδώνα. 5. κοπάζω.

νά πάει νά βρει τούς Φαιάκες τούς θαλασσοθρεμμένους
ἀπ' τό χαμό γλιτώνοντας κι ἀπ' τή βαριά του μοίρα.
Στά φουσκωμένα κύματα δυό μέρες καὶ δυό νύχτες
παράδερνε κι ἀντίκρυσε χίλιες φορές τό χάρο.
Σάν ἔφεξε ή ροδόχρωμη αὐγή τήν τρίτη μέρα,
ἔπαψε τότε ὁ ἄνεμος κι ἤρθε ἄπνευτη γαλήνη.
Τότε εἰδε τή στεριά κοντά, μέ μιά γοργή ματιά του,
ὅπως τόν σήκωσε ψηλά τό φουσκωμένο κύμα. 410
Πῶς είναι τοῦ πατέρα ἡ γειά γλυκιά γιά τά παιδιά του,
πού κείτεται βαριάρρωστος καὶ λιώνει μές στούς πόνους
χρόνια καὶ χρόνια καὶ πικρή τόν βασανίζει μοίρα,
μά τόν γλιτώνουν οἱ θεοί χαρούμενα ἀπ' τό χάρο,
ἔτσι τά δένδρα κι ἡ στεριά τρισπόθητα φανῆκαν
καὶ στό Δυσσέα, κι ἔπλεγε γοργά στή γῇ νά φτάσει. 415
Κι ὅταν πιά τόσο ἥταν κοντά, πού ἀκοῦνε ὅταν φωνάξεις,
τότε ἄκουσε τῆς θάλασσας τούς χτύπους στ' ἀκροβράχια.
Βαριά βογγοῦσαν στή στεριά τά κύματα ἀφρισμένα
χτυπώντας, κι ὅλα τά 'κρυβε τῆς θάλασσας ἡ ἄχνα. 420
Γιατί δέν εἶχε ἀπόσκεπα¹ λιμάνια μήτε κόρφους²,
μόν' ἀκροβράχια πρόβελναν, φαγώματα καὶ πέτρες.
Γόνατα τότε καὶ καρδιά κοπῆκαν τοῦ Δυσσέα
κι εἴπε, βαριά στενάζοντας, στήν ἄφοβη καρδιά του·
«Ἄλι μου, κι ἂν ἀνέλπιστα μοῦ ὅωσε ὁ γιός τοῦ Κρόνου 425
νά ίδω στεριά καὶ πέρασα τό βάθος τοῦ πελάγουν,
τό ἔβγα δημος δέ φαίνεται ἀπ' τ' ἀφρισμένο κύμα.
Τά βράχια είναι δξώ κοφτερά καὶ γύρω τους μουγγρίζουν
τά κύματα ἄγρια κι ἀρχινούν ἀπότομες οἱ πέτρες,
κι είναι ἄπατα³ δξώ τά ρηχά, μήτε κι ὑπάρχει τρόπος 430
στά δυό μου πόδια νά σταθῶ, γιά νά σωθῶ ἀπ' τό χάρο,
μήπως σέ πέτρα ἀγκαθωτή τό κύμα μέ γυπήσει.

1. ύπηνεμα. 2. κόλπους. 3. βαθιά. Ε ποτε ταξίδια μας έπειτα από την ανάπτυξη της οικονομίας στην Ελλάδα, δεν ήταν ποτέ τόσο αποτελεσματικά. Το πρώτο μας ταξίδι στην Ασία ήταν μετά την ανάπτυξη της Κίνας, την οποία θεωρούμε την πιο σημαντική από τις δύο παγκόσμιες οικονομίες. Η Κίνα έχει γίνει η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο, με μια από τις μεγαλύτερες αποθέματα στον πλανήτη. Το ταξίδι μας στην Κίνα ήταν μετά την ανάπτυξη της Κίνας, την οποία θεωρούμε την πιο σημαντική από τις δύο παγκόσμιες οικονομίες.

καθώς θά βγαίνω, ἀρπάντας με καὶ πάει χαμένη ἡ δρμή μου.¹ Κι ἂν κολυμπήσω παρακεῖ, κάπου νά ξεδιαλύνω
ἀκρογιαλιά ἀπαλόστρωτη καὶ σφαλιστόι λιμάνι,² φοβοῦμαι πάλε δρμητικά μήπως μ' ὑρπάξει η ἀντάρα
κι ἐνῶ βογγῷ στό πέλαγος μέ πάει τό ψαροθρόφο,³
η καὶ τρανό θεριόψαρο μού βγάλει ἐμπρός μου ἡ μοίρα,
ἀπ' ὅσα θρέψει ἀμέτρητα τῆς θάλασσας τό βάθος.⁴ Γιατί τό ξέρω τί θυμό βαστάει γιά μένα δὲ Σείστης».

Κι ἔκει πού τέτοια ἀνάδενε στά βάθη τῆς καρδιᾶς του, κύμα σκαστό τόν πέταξε στ' ἀνώμαλα ἀκροβράχια.¹ Θά 'σπαζε ἔκει τά κόκαλα καὶ θά 'γδερνε τίς σάρκες,² ἀν ή λιοθώρητη 'Αθηνᾶ δέ φωτίζε τό νοῦ του.³
'Από 'να βράχο πιάστηκε μέ τά γερά του χέρια,⁴ χυμώντας καὶ κρατήθηκε μέ τήν ψυχή στό στόμα,⁵ δύσο πού πέρασε γοργό τ'⁶ ἀφροντυμένο κύμα.⁷
Ἐτσι τό ξέφυγε. Μά εὐτύς ξανάστροφα² γυρνώντας τόν χτύπησε καὶ στοῦ γιαλοῦ τόν πέταξε τό βάθος.⁸
Πῶς, τό χταπόδι³ ὅταν τραβοῦν ἀπ' τό θαλάμι του δξω,⁹ πετράδια ἀμέτρητα κολλοῦν ἀπάνου στά βυζά του,¹⁰ ἔτσι στό βράχο κόλλησαν ἀπ' τά γερά του χέρια¹¹ οἱ σάρκες καὶ τόν σκέπασε τό φουσκωμένο κύμα.¹²
Γραφτό του θά 'ταν νά χαθεῖ τότε δὲ πικρός Δυσσέας,¹³ ἀν ή λιοθώρητη 'Αθηνᾶ δέ φωτίζε τό νοῦ νου.¹⁴
Σάν βγῆκε ἀπάνω στόν ἀφρό, πιό πέρα κολυμποῦσε,¹⁵ τό στόμα, δύσο πού πρός τή στεριά κοιτάζοντας ἀν θ' ἀντικρίσει κάπου
ἀκρογιαλιά ἀπαλόστρωτη καὶ σφαλιστό λιμάνι.¹⁶
Σέ ποταμοῦ γοργότρεχου σάν ἥρθε κολυμπώντας τό στόμα, δύσο πού πρός τό ποταμός κι ἀπάνεμος κι ἔνιωσε πού κυλοῦσε
ό ποταμός κι ἄρχισε εὐτύς πάρακληση νά κάνει¹⁷

1. ἀσφαλισμένο. 2. ἀνάστροφα, πάλι πίσω. 3. Η παρομοίωση είναι παρέμνη ἀπό τό ἀλιευτικό ἐπάγγελμα. Τό χταπόδι είναι κοινό μοτίβο στή μινωική καὶ μυκηναϊκή τέχνη.

«Σῶσε με, ἀφέντη¹, ὅποιος ἐσύ κι ἂν είσαι, πού σέ βρῆκα
μπροστά μου πολυπόθητο, ζητώντας νά ξεφύγω
τοῦ Ποσειδώνα τὸ θυμό στῆς θάλασσας τὰ βάθια. 465

*Ἄπ' τούς παντοτινούς θεούς δι πολυπλανεμένος
παίρνει τή χάρη πού ζητᾶ, καθώς κι ἐγώ πού τιθέρα
στό ρέμα σου, στά πόδια σου προσπέφτω ἀπ' τά δεινά μου.*

Ἐλέησέ με, ἀφέντη μου, προστάτη μου σέ κράζω».

Εἶπε, κι ἐκεῖνος ἔκοψε ἀμέσως τὴν ὄρμή του.
τὸ κύμα κράτησε κι ἐμπρός ἔκαμε στὸ Δυσσέα
γαλήνη καὶ τὸν γλίτωσε στοῦ ποταμοῦ τὸ στόμα
κι ἐκεὶ στῇ γῆ γονάτισε καὶ κρέμασε τὰ χέρια,
γιατὶ στὸ κύμα ἀπόκαμε κι ἤταν πρησμένος ὅλος
κι ἀνάβρυζε ἀπ' τὸ στόμα του κι ἀπ' τὰ ρουθούνια ἡ ἄρμη. 475

Δίχως πνοή, δίχως λαλιά καὶ λιγοθυμισμένος
κείτονταν κι ἀπ' τὴν κούραση πονοῦσε τὸ κορμί του.

Κι ώς πήρε άνάσα κι ή καρδιά συνέφερε στά στήθια, ^{μη μέτο Ιεκά τα}
τότε ἔλυσε ἀπό πάνου του τό θεϊκό μαντίλι² ^{μετό της απερτούσαται}
και στό θαλασσοφλοίσβιστο τ' ἀπόλυσε ποτάμι, ^{ορχία το ρέμψει την} 480
κι ἀμέσως κύμα φουσκωτό τό πήρε στήν δρμή του την ^{μετάδιψην} ὃν διγ
κι ή Λευκοθέα τ' ἄρπαξε στά τρυφερά της χέρια. ^{μετάστριψε ο πτώμα}
'Απ' τό ποτάμι ἀλάργεψε³ και πλάγιασε στά βιοδρλα ^{πιτυμά} ὃντο αγκά
κι ἐκεῖ φιλοῦσε⁴ σκύβοντας τή γῆ τήν καρποδότρα ^{μετά οικούμενη την}
κι εἶπε, βαριά στενάζοντας, στήν ἄφοβη καρδιά του 485

«Άλι μου, τί θά πάθω πιά; Στό τέλος τί θά γίνω;

“Αν τήν πολύπικρη νυχτιά περάσω στό ποτάμι,
ψυχρή θά μ’ ἔβρει παγωνιά καὶ παγερή δροσούλα
τῇ λιγωμένῃ μου καρδιά νά μοδ τήν παραλύσουν.

'Απ' τό ποτάμι τήν αὐγή φυσάει ψυχρό τ' ἀγιάζις. 490

Κι ἂν στή βουνοπλαγιά ἀνεβῶ καὶ στό ισκιερό λαγκάδι νά κοιμηθῶ μές στά πυκνά χαμόκλαδα, ἂν μ' ἀφήσει

1. Ἐδῶ δὲ ποταμός θεοποιεῖται, δές καὶ δ 484. 2. Ὄπως η Λευκοθεά ἔτσι καὶ οἱ Νεράϊδες ἔχουν τὴ δύναμη τους στὸ μαντήλι. 3. ἀπομακρύνθηκε. 4. Τὴν ίδια σκηνὴν ἔχουμε καὶ στὸ δ 529 μέ πρωταγωνιστὴ τὸν Ἀγαμέμνονα. 5. ὑγρασία ἀτμοσφαιρική. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸ πρωτίνῳ ψύχος.

τό τούρτουρο κι ή κούραση κι υπνος βαθύς μέ πάρει, ^{αφότεν ευδίζει} τρέμω μήν πέσουν τά θεριά καί δέ μ' ἀφήσουν σκλίδα». ^{αφότεν ευδίζει}

Κι ἐκεῖ πού τέτοια ἀνάδευε, καλύτερό του βρῆκε ^{ανθεύεται} 495 νά πάει στό δάσος· καί κοντά τό βρῆκε στό ποτάμι, ^{αντωνταντος} τά σέ μιά κορφή καί τρύπωσε σέ δυό ἀπό κάτω δέντρα ^{αφύπτει} ιενόισα μαζί βγαλμένα, τό 'να ἐλιά καί τ' ἄλλο ηταν ἀγρέλα¹. ^{αφότεν ευδίζει} Ποτέ δέν τά 'πιανε ή ὄρμη τοῦ νοτισμένου ἀνέμου, ^{αφότεν ευδίζει} 500 μήτε κι δ' ἥλιος τά 'φρυγε μέ τίς λαμπρές του ἀχτίδες, ^{αφότεν ευδίζει} μήτε περνοῦσε κι ή βροχή στή ρίζα τους νά φτάσει. ^{αφότεν ευδίζει} Τόσο πυκνά πού φύτρωναν πλεγμένα ἔνα μέ τ' ἄλλο. ^{αφότεν ευδίζει} Κάτω ὁ Δυσσέας τρύπωσε, καί μέ τά δυό του χέρια ^{αφότεν ευδίζει} στοιβιασε στρῶμα ἀπλόχωρο-γιατὶ είχε ἐκεῖ χυμένα ^{αφότεν ευδίζει} σωρό τά φύλλα², πού καί δυό καί τρεῖς θά φυλαγόνταν ^{αφότεν ευδίζει} 505 μές στοῦ χειμώνα τήν καρδιά κι ας φρένιαζε φυσώντας. ^{αφότεν ευδίζει} Τό είδε καί χάρηκε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας ^{αφότεν ευδίζει} τοῦ νοτιοτικοῦ κι ἐκεῖ στή μέση πλάγιασε κι ἀπάνου του μέ φύλλα ^{αφότεν ευδίζει} σκεπάστηκε. Κι ὅπως κανείς χώνει στή μαύρη στάχτη ^{αφότεν ευδίζει} δαυλί³ μές στ' ἀκροχώραφο, γειτόνους ἄν δέν ἔχει, ^{αφότεν ευδίζει} 510 γιά νά φυλάξει τή φωτιά, νά μή γυρεύει ἀπ' ἄλλους, ^{αφότεν ευδίζει} ἔτσι ὁ Δυσσέας χώθηκε στά φύλλα. Κι ή Παλλάδα ^{αφότεν ευδίζει} τήν ^{αφότεν ευδίζει} 515 ὑπνο στά μάτια τοῦ 'χυνε, γιά νά τόν ξαποστάσει ^{αφότεν ευδίζει} ὅτε 'πά' ἀπ' τή βαριά του κούραση, τά βλέφαρά του κλειώντας. ^{αφότεν ευδίζει}

1. ἀγριελιά: 2. 'Από τήν εἰκόνα τῶν σωριασμένων φύλλων συνάγεται πώς ὁ χρόνος τῆς δράσεως συμπίπτει μέ τό τέλος τοῦ φθινοπώρου. Δέξ καί α 453 ὅπου σχετικό σχόλιο. 3. Η παρομοίωση θέλει νά δείξει πώς τό κρυμμένο μέσα στό πυκνό φύλλωμα πνεῦμα τοῦ 'Οδυσσέα δέ θ' ἀργήσει νά λάμψει.

Ἡ πρώτη συνάντηση τοῦ Ὁδυσσέα μὲ τῇ Ναυσικᾶ στῇ μέσῃ ἡ Ἀθηνᾶ

Ἐτσι κοιμόντανε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας
κομμένος ἀπό κούραση κι ἀγρύπνια. Αὐτή τήν ὥρα
ἔφτασε κι ἡ θεά Ἀθηνᾶ στή χώρα τῶν Φαιάκων,
πού στήν ἀπλόχωρῃ ἀπ' ἀρχῆς Ὑπέρεια¹ κατοικοῦσαν,
γειτονικά στούς Κύκλωπες, ἀνθρώπους διαστρεμμένους²,
πού ὅλο τούς κλέβανε, ἐπειδή πιο δυνατοί των ἤσαν.
Μά ἐκεῖθε τούς ξεσήκωσε ὁ θεόμορφος Ναυσίθος
καὶ στή Σχεριά³ τούς ἔφερε, μακριά ἀπ' ἀνθρώπους κλέφτες.
Σήκωσε κάστρο διλόγυρα στήν πόλη, ἔχτισε σπίτια,
ἔφτιασε τῶν θεῶν ναούς καὶ μοίρασε χωράφια.
Μά τότε αὐτόν ἡ μοίρα του τόν ἔστειλε στόν "Ἄδη
κι ἤρθε ὁ Ἀλκίνος βασιλιάς μέ γνώση προικισμένος.

1. Χώρα μυθική, δπου κατοικούσαν παλιά οι Φαιάκες. 2. Οι Κύκλωπες, τῶν δποίων ή κατοικία από πολλούς δρίζεται κάπου στή Ν. Ιταλία, παρουσιάζουν στοιχεία ζωῆς προκοινωνικά. 3. Δέξ και ε 36.

Σ' ἐκείνου πῆγε ἡ λιόφωτη Παλλάδα τὸ παλάτι,
τὸ γυρισμό τοῦ τολμηροῦ Δυστέα νά ἔτοιμάσει.

Μπῆκε σέ λαμπροσκάλιστο κοιτώνα, δπου μιά κόρη
κοιμότανε ὅμοια μέθεά στ' ἀνάστημα, στά κάλλη,
ἡ Ναυσικᾶ, τοῦ ἀντρόψυχου τ' Ἀλκίνου ἡ θυγατέρα,
μέδυδη της σκλάβες, πόλαμπαν ἀπ' δμορφίες καὶ χάρες,
στά πλάγια πόρτας λαμπερῆς πού ἤταν κλειστά τὰ φύλλα.

Μά σάν ἀεροφύσημαι στῆς κόρης τό κρεβάτι
πῆγε καὶ στό κεφάλι της στάθηκε ἀπάνω κι εἶπε,
μοιασμένη μέτοῦ Δύμαντα τοῦ θαλασσακουσμένου
τήν κόρη, πού 'χε δμήλικη καὶ τήν πολυαγυποῦσε.

Μ' αὐτή παρόμοια² ἡ λιόφωτη θεά Ἀθηνᾶ τῆς εἶπε:
«Πῶς σ' ἔκαμε ἔτσι, Ναυσικᾶ, ἡ μάνα σου ἀκαμάτρα;
Παραριμένα κείτονται τά λιμπιστά³ σου ροῦχα,
κι ἡ ὥρα εἶναι τοῦ γάμου σου κοντά, πού πρέπει τότε
καὶ σύ νά βάλεις δμορφα κι δμορφα νά χαρίσεις⁴

σ' αὐτούς πού θά 'ρθουν σπίτι σου νά σ' ὁδηγήσουν νύφη.
Μ' αὐτά δικαθένας δόνομα καλό στόν κόσμο παίρνει

καὶ χαίρεται δι πατέρας του κι ἡ λατρευτή του ἡ μάνα.

Μόν' ἔλα, πᾶμε τήν αὐγή νά πλύνουμε. Μαζί σου
θά 'ρθω βοηθός σου, γρήγορα τήν πλύσην ν' ἀποσώσεις.
Γιατί εἶναι λίγος δι καιρός πού θά 'σαι ἀκόμα κόρη.

Ταίρι ἀπό τώρα σέ ζητοῦν τά πρῶτα τῶν Φαιάκων
ἀρχοντοπαίδια, δθε βαστᾶ καὶ τό δικό σου γένος.

Μόν' πᾶνε στόν πατέρα σου νά τόν παρακαλέσεις
νά σου ἔτοιμάσει τήν αὐγή μουλάρια κι ἔνα ἀμάξι
νά πάρουν τά φουστάνια σου, τίς ζωστρες, τά σεντόνια.

Κι ἔτσι καλύτερα καὶ σύ νά πᾶς μαζί μέ ἀμάξι
παρά πεζή, γιατί μακριά εἶναι ἀπ' τή χώρα οι πλύστρες»⁵.

"Ἐτσι εἶπε καὶ στόν "Ολυμποῦ πῆγε ἔπειτα ἡ Παλλάδα,

1. ὡς πνοή ἀνέμου. 2. Χρησιμοποιεῖται δεύτερη φορά ἐδῶ τό μοτίβο τοῦ δνείρου γιά νά πρωθηθεῖ δι μύθου: δές και δ 806. 3. ζηλευτά. 4. Διατηρεῖται καὶ σήμερα τό ἔθιμο τῆς προσφορᾶς δώρων ἀπό τή νύφη. 5. γοδρνες. Σέ πολλά παραποτάμια χωριά μέ τόν ἴδιο τρόπο πλένουν οι γυναίκες τά ροῦχα. 6. Στούς στίχους πού ἀκολουθοῦν περιγράφεται ἡ ἄφθαστη δμορφιά τῆς γαλήνιας κατοικίας τῶν θεῶν.

ὅπου είναι πάντα τῶν θεῶν τ' ἀσάλευτο λημέρι,
πού δέν τό δέρνουν ἄνεμοι βροχές δέν τό μουσκεύουν,
μήτε τά χιόνια τό πατοῦν, μόν' ἔχει μιά ἀπλωμένη 45
καλοκαιριά ἀσυγγέφιαστη κι ἀσπροβολᾶ καὶ λάμπει.
Ἐκεῖ οἱ μακαριστοί θεοί χαίρονται ἀπάνω αἰώνια.
Ἐκεῖ πῆγε κι ἡ Ἀθηνᾶ σάν φωτισε τήν κόρη.
Ἡρθε ἡ καλόθρονη Αὐγή καὶ ἔνπνησε ἡ πανώρια
ἡ Ναυσικᾶ καὶ τ' ὅνειρο θυμόταν κι ἀποροῦσε 50
κι ἔτρεξε ἀμέσως νά τό πεῖ, περνώντας ἀπ' τίς σάλες,
στό λατρευτό πατέρα της καὶ στή γλυκιά της μάνα.
Μέστα τούς ἥβρε καὶ τούς δυό. Κοντά στή στιά μέ σκλάβες
ἡ μάνα της καθόταν κι ἔστριβε μέ τ' ἀδράχτι 55
θαλασσογάλανο¹ μαλλί. Στήν πόρτα τό γονιό της
ἀντάμωσε, πού πήγαινε τούς πρωταρχόντους νά 'βρει,
στή σύνοδο, δπον οἱ ἔακουστοι Φαιάκοι τόν καλοῦσαν.
Κοντά του πάει καὶ στάθηκε καὶ τρυφερά τοῦ κάνει.
«Καλέ παπάκη², δέ θά πεῖς νά ζέψουν ἔνα ἀμάξι,
μεγάλο καὶ καλότροχο, τά ροῦχα μου νά πάρω, 60
δσα μοῦ κείτονται λερά³, στό ρέμα νά τά πλύνω;
Οταν πηγαίνεις στή βουλή μέ τ' ἄλλα τά πρωτάτα⁴
κι ἀποφασίζεις, καθαρά πρέπει νά βάζεις ροῦχα.
Ἐχεις καὶ πέντε δλάκριβους μέσ στό παλάτι γιούς σου,
δυό παντρεμένους κι ἄλλους τρεῖς μέσ στόν ἀθό τής νιότης, 65
πού, σάν πηγαίνουν στό χορό, θέλουν νά βάζουν πάντα
νιόπλυτα ροῦχα. Κι δλα αὐτά δικές μου είναι φροντίδες».

Ἐτσι εἶπε, γιατί ντράπηκε γιά τό γλυκό τό γάμο
νά κάμει λόγο. «Ομως αὐτός τή νιώθει καὶ τής εἶπε:
«Μήτε μονλάρια, κόρη μου, θά λυπηθῶ, μήτε ἄλλο. 70
Μόν' πήγαινε κι οἱ παραγιοί θά ζέψουν ἔνα ἀμάξι,
νά 'ναι ψηλό, καλόροδο κι ἀπάνω σκεπασμένο».

1. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν: ἄλικο μαλλί, δηλαδή κόκκινο. 2. Είναι τρυφερή προσφώνηση. 3. ἀκάθαρτα, λερωμένα. 4. τούς πρώτους ἄρχοντες.

Εἶπε κι εὐτύς τούς παραγιούς προστάξει κι ὅλοι ἀκοῦνε.
Κι ὅξω τό μουλαρόσυρτο καλοφτιασμένο ἄμάξι
συγύρισαν καὶ φέρανε νά ζέψουν τά μουλάρια. 75
Φέρνει ἀπό μέσα ἡ Ναυσικᾶ τ' ἀστραφτερά της ροῦχα
κι ἀπάνω στό καλόξυστο¹ τ' ἄμάξι τά φορτώνει.
Σ' ἔνα καλάθι ἡ μάνα της κάθε λογῆς προσφάγια
τῆς ἔβαλε, καὶ σ' ἔνα ἀσκί γιδίσιο κρασί μαῦρο.
Τότε ἡ κοπέλα ἀνέβηκε καὶ κάθισε στ' ἄμάξι. 80
Τῆς ἔδωσε κι ἔνα ροΐ² χρυσό, γεμάτο λάδι
νά τρίψει αὐτή κι οἱ σκλάβες της τό σῶμα ἀφοῦ λουστοῦνε.
"Επιασε ἡ κόρη τό καμτσί καὶ τά λαμπρά τά γκέμια³
καὶ τά μουλάρια χτύπησε καὶ ξεκινοῦν μέ κρότο
κι ἄπαυτα τρέχαν φέρνοντας τά ροῦχα καὶ τήν κόρη, 85
ὅγι μονάχη — πήγαιναν μαζί της κι ἄλλες σκλάβες.

Στά κρουσταλλότρεχα νερά τοῦ ποταμοῦ σάν πήγαν,
πού γοῦνρες εἶχε στή σειρά κι ἀνάβρυζε ἀπ' τὸ ρέμα
καθάριο, ἀστέρευτο νερό, πόβγαζε κάθε λέρα,
ἐκεῖ τ' ἀμάξι ἔξεψαν κι ἀπόλυταν τά ζῶα 90
νά βόσκουν στ' ἀφροκύλιστου τοῦ ποταμοῦ τίς ἄκρες
γλυκιά ἀγριάδα. Πήρανε κι οἱ κόρες ἀπ' τ' ἀμάξι
τά ροῦχα και μές στό νερό τά βούτηξαν και τότε
ποιά νά περάσει βιαστικά στίς γοῦνες τά πατοῦσαν.
Σάν τά ἀπλυναν κι ὅλες καλά καθάρισαν τίς λέρες,
ἀράδα ἀράδα τ' ἀπλωσαν στῆς ἀμμουδιᾶς τήν ἄκρη,
ὅπου τό κύμα στήν ξηρά ἔπελύνει τά χαλίκια. 95
Κι ἀφοῦ λουστήκανε ἔπειτα και τρίφτηκαν μέ λάδι,
κοντά στήν ἀκροποταμιά στρώνουν νά φανε λίγο
και τά σκουτιά περίμεναν νά τά στεγνώσει ὁ ἥλιος.
Κι ἀφοῦ χαρῆκαν τό φαῖ κι αὐτή κι οἱ παρακόρες,
βγάλανε τίς μαντιλωσές⁴ νά παιξονε τό τόπι. 100

1. καλοδουλεμένο, καλοφτιαγμένο. 2. λήκυθος, δοχεῖο λαδιοῦ. 3. χαλινάρια, ἡνία.
4. τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς. 5. Οἱ ἀρχαῖοι τό ἔλεγαν σφαίρα· παιζόταν μὲ τά
χέρια σέ ποικιλία συνδυασμῶν. Τό ποδόσφαιρο ἦταν ἄγνωστο.

Κι ἄρχισε πρώτη ἡ Ναυσικᾶ νά ρίξει τραγουδώντας.
 Πῶς ὅταν τρέχει ἡ Ἀρτεμη στά ὅρη ἡ σαιτεύτρα
 ἡ στόν ψηλό Ταῦγετο ἡ στοῦ Ὁλονοῦ¹ τίς ράχες
 καὶ χαίρεται μέ τά γοργά τά λάφια καὶ τούς κάπρους,
 κι οἱ λαγκαδόθρεφτες Ξωθιές², τοῦ Δία οἱ θυγατέρες,
 παιζουν μαζί της κι ἡ Λητώ κοιτάει κι ἀναγαλλιάζει
 κι ἀπάνω ἀπ' ὅλες πιό ψηλά τῆς ἔχει τό κεφάλι
 καὶ τή γνωρίζεις μές σ' αὐτές, κι ἂς εἶναι ὅλες πανώριες,
 ἔτσι κι ἡ κόρη ἡ ἀπάρθενη ἔκερινε μές στίς δοῦλες.³

Σάν ἦρθε ἡ ὥρα πόμελλε στό σπίτι νά γυρίσει,
 νά ζέψει τά μουλάρια της, τά ροῦχα νά διπλώσει,
 τότε ἄλλο βρήκε ἡ λιόφωτη Παλλάδα, πῶς τήν κόρη
 νά ἰδεῖ μπροστά του ὁ θεϊκός Δυσσέας σάν ξυπνήσει,
 πού νά τόν δόηγήσει αὐτή στή χώρα τῶν Φαιάκων.⁴
 Τό τόπι σέ μιά σκλάβα της πετάει ἡ βασιλοπούλα,
 μά ἀστόχησε καὶ τό ῥιξε μές στό βαθύ ποτάμι⁵
 κι ώρες γελούνσαν. Ξύπνησε τότε ὁ θεϊκός Δυσσέας
 καὶ κάθισε καὶ στής καρδιᾶς τά βάθη συλλογιόταν
 «Ἄλι μου⁶, σέ ποιῶν βρέθηκα τή χώρα ἀνθρώπων πάλε;
 Νά ’ναι ἄγριοι τάχα καὶ κακοί καὶ δίκιο δέν κατέχουν,
 ἢ νά φοβοῦνται τούς θεούς καὶ ν’ ἀγαποῦν τούς ξένους;
 Γλυκιές φωνές σά ν’ ἀκουσαν τ’ αὐτιά μου ἀπό κορίτσια,
 ἀπό Ξωθιές, πού τά ψηλά χαίρονται κορφοβούνια
 καὶ βρύσες καὶ νερῶν πηγές καὶ δροσερά λιβάδια⁷.
 Η νά ’μαι σέ θνητούς κοντά πού ἀνθρώπινα μιλοῦνε;
 “Ἄς πάω μονάχος μου νά ἴδω καὶ νά καλοξετάσω».

Εἶπε, κι ἀπ’ τά χαμόκλαδα ἔτερύπωσε ὁ Δυσσέας
 κι ἀπ’ τό λαγκάδι τό πυκνό μέ τό γερό του χέρι
 κόβει κλωνάρι φουντωτό νά κρύψει τ’ ἀχαμνά του.
 Λιοντάρι πῶς βουνόθρεφτο, στά νύχια του θαρρώντας,

1. Είναι τό ὅρος Ἐρύμανθος, ὅπου κυνηγοῦντες ἡ Ἀρτεμη. 2. Οἱ νεράϊδες. 3. Ἔτσι προετοιμάζεται ἡ συμμετοχή τοῦ Ὁδούσσεα στή δράση. 4. Οἱ στίχοι πού ἀκολουθοῦν είναι τυπικοί δές καὶ i 208. 5. Ἄναλογα μέ τήν περιοχή πού κατοικούσαν λέγονταν· Δρυάδες, Ἀντριάδες, Ναϊάδες, Ἀγρονόμοι, Νηρηΐδες, Ποταμίδες, Κρηνιάδες.

χυμάει μέ τ' ἀνεμόβροχα κι ἀστράφτονυ οἱ ματίές του
 κι ἄρπάζει βόδια ἀπ' τὸ σωρό, πρόβατα κι ἄγρια λάφια
 καὶ τ' ἀναγκάζει ἡ πείνα του νά πάει νά δοκιμάσει 135
 ἄρνιά, κι ἂν εἶναι ἔνα γερό μαντρί νά τό πατήσει,
 ἔτσι ὁ Δυσσέας ἔμελλε τίς κόρες ν' ἀνταμώσει,
 μ' ὅλη τή γδύμνια του, γιατί τόν ἐσπρωχνε ἡ ἀνάγκη.
 Μά σ' ὅλες φάνηκε φριχτός, ἀπ' ἄρμες ρημασμένος,
 καὶ τρομαγμένες σκόρπισαν ἄλλη ἀπ' ἄλλου στούς λόφους. 140
 Μονάχη ἡ κόρη στάθηκε τ' Ἀλκίνου, γιατί θάρρος
 τῆς ἔδωσε ἡ θεά Ἀθηνᾶ τό φόβο παίρνοντάς της.
 Στάθηκε ἐμπρός του ἀσάλευτη. Κι ἀνάδευε ὁ Δυσσέας,
 τῆς κόρης τῆς ροδόθωρης τά γόνατα νά πιάσει, 145
 εἴτε ἀπ' ἄλαργα μέ γλυκά νά τῆς μιλήσει λόγια,
 ποῦ πέφτει ἡ χώρα νά τοῦ πεῖ καὶ νά τοῦ δώσει ροῦχα.
 Κι ἐκεῖ πού συλλογίζονταν καλύτερο του βρῆκε
 μέ γλυκά λόγια ἀπό μακριά νά τήν παρακαλέσει,
 μήπως καὶ τῆς κακοφανεῖ, τό γόνα ἄν τῆς ἀγγίξει. 150
 Κι εὐτύς τῆς εἶπε μέ γλυκά πονηρεμένα λόγια·
 «Σπλαχνίσου με, βασίλισσα: Θηντή γιά ἀθάνατη εἶσαι; Τίος ΙΑ»
 «Ἀν εἶσαι κάποια ἀπ' τίς θεές πού χαίρονται τά οὐράνια, τὸν τον¹ ὃν
 μονάχα μέ τήν Ἀρτεμη, τοῦ Δία ἐγώ τήν κόρη,
 σέ προσομοιάζω στή μορφή, στ' ἀνάστημα, στά κάλλη. 155
 Κι ἄν εἶσαι πάλε ἀπλή θηντή, πού κατοικᾶς στόν κόσμο,
 μακάριος ὁ πατέρας σου κι ἡ σεβαστή σου ἡ μάνα,
 μακάρια καὶ τ' ἀδέρφια σου. Πόσο ἡ καρδιά τους πάντα
 θ' ἀναγαλλιάζει μέστα τους ἀπό χαρά γιά σένα,
 τέτοιο βλαστάρι στό χορό νά μπαίνει ἄμια τό βλέπουν.
 Κι ἀπ' ὅλους πιό μακαριστός ἀσύγκριτα τούς ἄλλους 160
 πού² βγεῖ στά δῶρα νικητής καὶ σέ κερδίσει ταίρι.
 Γιατί ποτέ τά μάτια μου δέν εἶδαν τέτοιο πλάσμα,

1. Είναι χειρονομία ίκεσίας. 2. αὐτός πού θά βγει: Αὐτός πού προσφέρει περισσότερα δῶρα κερδίζει τή νύφη.

ἀντρα ἡ γυναικα. Θάμπωσεν τά μάτια μου ὅταν σ' είδα. Μόνο στή Δῆλοι μιά φορά πλάι στό βωμό τοῦ Ἀπόλλου. τόπος 165
τέτοιο δροσάτο φοινικιᾶς βλαστάρι εἶδα ν' ἀνθίζει. Πήγα κι ἐκεῖ. Λαός πολὺς μ' ἀκλούθας στό ταξίδι, τόπος 165
ὅπου γραφτό τίς πιό βαριές νά δοκιμάσω πίκρες. Κι διπώς ἐκεῖνο ὥρα πολλή μέθάμπωσε ὅταν τό 'δα, τόπος 170
γιατί ἀπ' τή γῇ δέ φύτρωσε φυτό παρόμοιο ἀκόμα, τόπος 170
ἔτσι καὶ σύ μέθάμπωσες, παρθένα, κι δῆλος τρέμω, τόπος 175
μ' δσες κι ἀν ἔχω συμφορές, τό γόνα σου νά πιάσω. Ψές γλίτωσα ἀπ' τή θάλασσα, τήν εἰκοστή πιά μέρα τόπος 175
πού μ' ἔδερναν τά κύματα κι οἱ πιό σφοδρές ἀντάρες τόπος 180
μέσσα ἀπ' τοῦ Ὁγύγη τό νησί. Καὶ μ' ἔριξε ἐδῶ τώρα τόπος 180
ἡ μοίρα κι ἄλλες συμφορές νά δοκιμάσω ἀκόμα, τόπος 185
γιατί θαρρῷ πώς οἱ θεοί κι ἄλλα πολλά μοῦ γράφουν. Κάμε ένα ξέλος, Κυρά. Μέ τήν ψυχή στό στόμα τόπος 185
στά χέρια σου πρωτότεστα κι ἄλλους δέν ξέρω ἀνθρώπους τόπος 190
πού κατοικοῦν τή χώρα αὐτή καὶ χαίρονται τόν τόπο. "Ελα τήν πόλη δεῖξε μου καὶ δῶσ' μου ένα ἀποφόρι, τόπος 190
μαζί σου ἀν ἔφερες ἐδῶ τά ροῦχα νά τυλίξεις. Κι ἄς σοῦ χαρίσουν οἱ θεοί δσα ζητᾶ ἡ καρδιά σου, τόπος 195
ἄντρα καὶ σπίτι, καὶ γλυκιά μέσα του ἀγάπη ἄς κλείσουν. Γιατί δέν ξει πιό δμορφο παρ' ὅταν μέ μιά γνώμη τόπος 195
ἀγαπημένο ἀντρόγυνο φροντίζει γιά τό σπίτι. Καημός μεγάλος στούς δχτρούς, στούς συγγενεῖς λαχτάρα, τόπος 200
πού πρώτα αὐτοί μές στήν καρδιά καλύτερα τή νιώθουν». τόπος 200
Κι ἡ ἀσπροχέρα² η Ναυσικᾶ τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε: τόπος 205
«Ξένε, δέ φαίνεσαι ἄκριτος μήτε ἀνθρωπος τυχόντας³. Στόν κόσμο δίας μόνος του μοιράζει τ' ἀγαθά του, τόπος 205
σέ βασιλιάδες καὶ φτωχούς, καθώς τό θέλει ἐκεῖνος. Αὐτά καὶ σένα σοῦ δώσε καὶ πρέπει νά ὑπομένεις.

1. Δίπλα στό βωμό τοῦ θεού ὑπήρχε ένας φοίνικας, ἀπ' δπου κρατήθηκε — δπως πίστευαν — ἡ Αητώ, δταν γέννησε τά δυό παιδιά της, τόν Ἀπόλλωνα καὶ τήν Ἀρτεμη. Τό δέντρο αὐτό, φοινικιῆς προελεύσεως, ἔκανε δυνατή ἐντύπωση στήν Ἐλλάδα. 2. Τό λευκό χρόνια ήταν στοιχεῖο δμορφιᾶς τότε. 3. τυχαίος, συνηθισμένος.

Καὶ τώρα τῆς πατρίδας μου σάν πάτησες τό χῶμα, δέ θά σοῦ λείψει φόρεμα μήτε ἄλλο ἀπ' ὅσα πρέπει νά λάβει ἔνος δύστυχος πού θά μᾶς συναντήσει.

Καὶ θά σοῦ δείξω πρόθυμα τήν πόλη καὶ θά μάθεις καὶ τοῦ λαοῦ της τ' ὄνομα. Τήν χώρα αὐτή οἱ Φαιάκοι τήν ἔχουν κι εἶμαι κόρη ἐγώ τοῦ ἔακουσμένου Ἀλκίνου, πού θάρρος καὶ ζωὴ ἀπ' αὐτόν κρατιέται τῶν Φαιάκων».

Εἶπε καὶ τίς σγουρόμαλλες φωνάζει παρακόρες· «Σταθεῖτε: γιατί φύγατε, κορίτσια, πού εἰδατε ἄντρα;

Μήπως καὶ φοβηθήκατε κανείς δχτρός πώς εἶναι; Δέ βρίσκεται οὕτε θά βρεθεῖ τό παλικάρι τ' ἄξιο, πού θά ᾧθει ἐδῶ τόν πόλεμο νά φέρει στούς Φαιάκους, γιατί οἱ ἀθάνατοι θεοί μᾶς προστατεύουν ὅλοι κι ἀλάργα μές στό πέλαγο τ' ἀφροπερικλεισμένο καθόμαστε παράμεροι, μήτε μᾶς σμίγουν ἄλλοι.

Μά αὐτός ὁ δύστυχος ἐδῶ ναυαγισμένος ἦρθε καὶ πρέπει νά τόν σώσουμε. Γιατί τούς στέλνει ὁ Δίας φτωχούς καὶ ἔνους. Πρόσχαρο τό λίγο πού θά δώσεις¹. Μά ἐλάτε, κόρες, δῶστε του φαῖ-πιοτό τοῦ ἔνου καὶ στό ποτάμι λοῦστε τον, σέ ἀπάνεμο ἔνα μέρος».

Εἶπε, κι οἱ κόρες στάθηκαν κι ἐσπρωχνε ἡ μιά τήν ἄλλη, καὶ σ' ἔνα ἀπόσκιο ὁδήγησαν τό θεϊκό Δυσσέα, καθώς τούς εἶπε ἡ Ναυσικᾶ, τοῦ Ἀλκίνου ἡ θυγατέρα.

Κοντά του ροῦχα τοῦ ἥβαλαν, χιτώνα καὶ χλαμύδα, τοῦ ὀδωσαν καὶ ροῦ χρυσό μέ λάδι² ὑγρό γεμάτο, καὶ τόν καλοῦσαν νά λουστεῖ στοῦ ποταμοῦ τό ρέμα.

Τότε ὁ Δυσσέας γύρισε οτίς παρακόρες κι εἶπε: «Κορίτσια, λίγο ἀπόμερα σταθεῖτε νά ξεπλύνω τήν ἄρμη αὐτή ἀπ' τίς πλάτες μου καὶ νά τριψτῷ μέ λάδι κι ἔχω καιρό σταλιά ἀλοιφή νά βάλω στό κορμί μου.

1. Οἱ ἔνοι καὶ οἱ φτωχοί εἶναι πρόσωπα θεόστατα. Σημασία στή συμπεριφορά ἀπέναντι αὐτῶν ἔχει ἡ πρόθεση, ἡ ψυχική διάθεση αὐτοῦ πού προσφέρει κάτι, κι ὅχι τό τί προσφέρει, ἡ ποιότητα ὅχι ἡ ποσότητα. Δές καὶ Ματθαίου κε', 34-40.
2. Οἱ ἀρχαῖοι ὑστερα ἀπό τό λουτρό ἀλείφονταν μέ λάδι, πού ἔδινε στό σῶμα ἐλαστικότητα καὶ χάρη.

Στό φανερό δέ λούζομαι . Γιατί ντροπή¹ μου τό 'χω
μπροστά σέ σγουροπλέξουδα νά γυμνωθῶ κορίτσια».

“Ετσι εἰπε, κι ἔφυγαν μακριά καὶ τά πανε τῆς κόρης. 225

Τότε ὁ Δυσσέας ἔλουζε τήν ἄρμη στό ποτάμι,
πού σκέπαζε τίς πλάτες του καὶ τούς θρεμμένους του ὅμιους,
κι ἀπ' τό κεφάλι σφούγγιζε τῆς θάλασσας τήν ἄχνα.

Σάν ἔλουσε δῦλο τό κορμί καὶ τρίφτηκε μέ λάδι,
τά ροῦχα τότε φόρεσε πού τοῦ 'δωσε ἡ παρθένα, 230

κι ἡ Διογέννητη Ἀθηνᾶ τόν ἔκανε νά δείχνει
σάν πιό ψηλός² καὶ πιό παχύς καὶ τά σγουρά μαλλιά του
πέφτανε ἀπ' τό κεφάλι του πού μοιάζανε ζουμπούλια.

Κι ὅπως τεχνίτης ξακουστός μέ μάλαμα χρυσώνει
τ' ἀσήμι, πού τόν ἔμαθαν λογῆς νά ξέρει τέχνες 235

ἡ Ἀθηνᾶ κι ὁ "Ηφαιστος, κι ἔργα πανώρια φτιάνει,
ἔτσι μιά χάρη τοῦ 'χυνε κι ἐκείνου στό κορμί του.

Πῆγε ἔπειτα καὶ κάθισε στῆς θάλασσας τήν ἄκρη
χάρες γεμάτος κι δύορφιές πού σάστιζε ἡ παρθένα.

Τότε ἔτσι στίς σγουρόμαλλες τίς παρακόρες εἰπε: 240

«Ἀκοῦστε κάτι νά σᾶς πῦ, κρινόχερα κορίτσια.

Δίχως τή γνώμη τῶν θεῶν πού κατοικοῦν στά οὐράνια
δέν ἦρθε αὐτός ὁ ἄνθρωπος στή χώρα τῶν Φαιάκων.

Πρωτύτερα μοῦ φάνηκε πώς εἶναι ἀσκημομούρης,
μά τώρα μοιάζει τῶν θεῶν πού χαίρονται τά οὐράνια. 245

Μακάρι τέτοιος νά 'τανε γραφτός γιά μένα ὁ ἄντρας³
τοῦ τόπου κάτοικος κι ἐδῶ νά 'θελε αὐτός νά μείνει.
Μά ἐλūτε, κόρες, δῶστε του φαι-πιοτό τοῦ ξένου».

“Ετσι εἰπε, κι δλες πρόθυμα τῆς ἄκουσαν τά λόγια,
καὶ στό Δυσσέα βάλανε μπροστά του φαγοπότι. 250

Κι ἔτρωγε κι ἔπινε ἄρπαχτά δι θεϊκός Δυσσέας,
γιατί εἶχε μέρες πού μπουκιά δέν ἔβαλε στό στόμα.

1. Οἱ παλαιοὶ σχολιαστές παρατηροῦν πώς ἡ ντροπή σχετίζεται μέ τήν ἀηδία, πού θά προκαλέσει τό βρώμικο σῶμα. 2. Μέ τήν παρέμβαση τῆς Ἀθηνᾶς ὁ ἥρωας γίνεται πιό δύορφος, όπως στό ψ 161 ὅπου ἐμφανίζεται μετά τό μπάνιο του στήν Πηνελόπη. 3. Μερικοί φιλόλογοι ύποστηρίζουν ότι ἐδῶ ἔχουμε μιά λανθάνουσα ἐρωτική σπίθα.

Κι ή ἀσπροχέρα ἡ Ναυσικᾶ σκέφτηκε τότε ἔνα ἄλλο.¹ Ο δραυός ὅτε
 Τά ροῦχα πρῶτα δίπλωσε καὶ τά 'βαλε στ' ἀμάξι² φυγοῦ ἢν μαρούδη³
 κι ἔζεψε τά χοντρόνυχα μουλάρια καὶ μονάχη⁴ τά πλάι τοῦ⁵ 255
 ἀπάνου ἀνέβηκε ἔπειτα κι ἔτσι εἶπε στό Δυσσέα:⁶ Η φοτοῦδι θεοῖ⁷
 «Σήκω νά πάμε, ξένε, πιά στή χώρα, νά σέ στείλω φροτούδι⁸
 στοῦ συνετοῦ πατέρα μου τό σπίτι, δπου τούς πρώτους⁹ στέπαι τά¹⁰
 Φαιάκους δλους μαζωχτούς θαρρῷ πώς θά γνωρίστεις.¹¹

Μόν' ἔλα κάμε δπως σοῦ πῷ, Θαρρῷ πώς κόβει ὁ νοῦς σου,¹² 260
 Χωράφια ἐνδσω παίρνουμε καὶ δουλεμένους τόπους,¹³
 πίσω ἀπ' τ' ἀμάξι νά 'ρχεσαι τρεχάτα μέ τίς δοῦλες,¹⁴
 κι ἐγώ μπροστά πηγαίνοντας θά σ' δδηγῷ στό δρόμο.¹⁵

Κι ὅταν στήν πόλη φτάσουμε μέ τούς ψηλούς της πύργους,¹⁶
 ἐκεὶ λιμάνι ἔχει δμορφο στό 'να καὶ στ' ἄλλο μέρος,¹⁷ 265
 πόχει τό ἔμπα¹⁸ του στενό κι ἔχουν ἐκεὶ τραβήξει¹⁹ ο τούρφα²⁰
 τά τρεχαντήρια²¹ στή στεριά, καθένα στή σκεπή²² του.

Γύρω στόν δμορφο ναό τοῦ Ποσειδώνα ὑπάρχει²³ ο τούρφα²⁴
 κι ἡ ἀγορά μ' ἀσήκωτες πέτρες στή γῇ χωμένες²⁵
 στρωμένη, δπου τδν καραβιδν τ' ἄρμενα μέσα φτιάνουν,²⁶ 270
 τά παλαμάρια²⁷, τά πανιά καὶ ξύνουν τά κουπιά τους.²⁸

Γιατί οι Φαιάκοι γιά σπαθιά δέ νοιάζονται²⁹ η δοξάρια,³⁰
 μόν' γιά κατάρτια καὶ κουπιά κι ίσόμετρα καράβια,³¹
 πού στόν ἀφρό τῆς θάλασσας τά χαίρονται νά τρέχουν.³²

Δέ θέλω αὐτοί ξοπίσω μου πικρά ν' ἀρχίσουν λόγια,³³ 275
 γιατί κανένας δέν ψηφᾶ³⁴ τόν ἄλλο μές στή χώρα.

Κι ἔτσι ἵσως πούνε οί πιό κακοί, ὅταν μέ ίδουν στό δρόμο³⁵ ποτό³⁶
 «Ποιός νά 'ναι ἐκείνος ὁ ψηλός κι δμορφοκαμώνεος³⁷ τά πλάι τοῦ³⁸
 πόρχεται μέ τή Ναυσικᾶ; Πού νά τόν βρῆκε τάχα;³⁹

"Ισως τόν πάρει κι ἄντρα της. Μπορεῖ ναυαγισμένον⁴⁰ τόποια⁴¹ 280
 τόν πῆρε ἀπ' τό καράβι του νά τόν φιλοξενήσει⁴²
 ξενομερίτη, ἀφοῦ κοντά δέν ἔχουμε γειτόνους.⁴³

1. Εἴσοδος, στόμιο. 2. γοργοκίνητα καράβια. 3. τόπος, δπου τοποθετούσε καθένας τό πλοϊο του. 4. χοντρά σχοινιά. 5. Οι Φαιάκες ήταν λαός φιλειρηνικός. 6. Δέν υπολογίζει ἀπό ὑπερήφανη διάθεση, ἔγωιστική.

"Η θά 'vai ἀθάνατος θεός, πού μέ τίς προσευχές της
κατέβηκε ἀπ' τόν οὐρανό γιά πάντα νά τήν ἔχει.

Κάλλιο ἄν τό πέτυχε ἀπ' ἄλλοι τό ταίρι της ή ίδια,
ἀφοῦ τούς ντόπιους δέν ψηφᾶ, κι ἀς τή ζητοῦν τά πρώτα
τούς τόπου τ' ἀρχοντόπουλα μές στούς Φαιάκους ὅλους».

"Ἐτσι ἵσως ποῦνε, καὶ ντροπή τά λόγια αὐτά ν' ἀκούσω.

Γιατί κι ἔγω κατηγορῶ τίς ἄλλες πού τά κάνουν,
πού δίχως τοῦ πατέρα τους τή γνώμη καὶ τῆς μάνας
καὶ πρίν ἀκόμα παντρευτούν τά παλικάρια σμίγουν!.

Μόν' ἄκου, ξένε, γλήγορα νά ιδεῖς πώς θά σέ στείλει
μέ τό καλό δ πατέρας μου νά πᾶς γιά τήν πατρίδα.

Στό δρόμο τ' ὅμορφο θά ιδεῖς τής Ἀθηνᾶς τό δάσος
ὅλο ἀπό λευκες, μέ πηγή κι δλόγυρα λιβάδι.

'Εκεī είναι τοῦ πατέρα μου τό δροσερό περβόλι,
τόσο ἀπ' τή χώρα ἀλαργινό, πού ἀκοῦνε δταν φωνάξεις.

Κάτσε νά καρτερεῖς ἐκεī λιγάκι, δσο νά πᾶμε
στή χώρα καὶ νά φτάσουμε στό πατρικό μου σπίτι.

Κι ἀπάνω κάτω δταν σκεφτεῖς πώς είμαστε φτασμένοι,
ζεκίνα τότε πιά νά ρθεῖς στή χώρα τῶν Φαιάκων,

καὶ ρώτα τοῦ πατέρα μου τό σπίτι νά σοῦ δείξουν.

Νά τό βρεις εὔκολα μπορεῖς. Καὶ τά μωρά τό ξέρουν,
γιατί ἄλλο σπίτι δέ θά βρεῖς κανένα μές στή χώρα

νά μοιάζει μέ τοῦ βασιλιά τ' Ἀλκίνου τό παλάτι.

Κι δταν περάσεις τήν αὐλή, στό πρόσπιτο δταν φτάσεις,
πέρνα ἀπ' τίς σάλες γλήγορα στή μάνα μου νά φτάσεις.

Κοντά στή στιά² θά κάθεται καὶ στής φωτιᾶς τή λάμψη.
θαλασσογάλανο³ μαλλί στ' ἀδράχτι της θά κλώθει,

στό στύλο ἀπάνου ἀκουμπιστή, πού θά σαστίσει δ νοῦς σου,
κι δλόγυρά της κάθονται κοντά της κι ἄλλες σκλάβες.

Κοντά της κι δ πατέρας μου τό θρόνο του ἔχει στήσει

1. "Απ' ἔδω φαίνεται δτι τά ήθη στήν δμητρική κοινωνία είχαν ἀρχίσει νά δέχονται
μία χαλάρωση, ἀντίθετη πρός τήν παλαιότερη, ἀριστοκρατική, συντηρητική πα-
ράδοση. 2. στήν ἔστια. 3. δές ζ 55.

καὶ κάθεται σάμπως θεός καὶ πίνει τό κρασί του.
Προσπέρασέ τον κι ἄγγιξε τῆς μάνας μου τό γόνα¹,
γοργά νά ιδεῖς χαρούμενος τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα,
κι αὗται εἶναι ἀλάργα ὁ τόπος σου. Κι ἀπό καλό ἂν σέ πάρει,
ἔχεις ἐλπίδα σύντομα νά ιδεῖς τούς ποθητούς σου,
νά φτάσεις στήν πατρίδα σου καὶ στ' ἀρχοντόσπιτο σου».

Εἶπε, καὶ μέ λαμπρό καμτσί βάρεσε τά μουλάρια
καὶ πίσω ἀφήσανε μεμιᾶς τ' ἀφρότρεχο ποτάμι
καὶ τρέχανε ἀκατάπαυτα τά πόδια τους χτυπώντας. 320
Κρατοῦσε ἡ κόρη τά λουριά κι' ἀλαφροσαλαγοῦσε,
πεζοὶ ξοπίσω νά ῥχουνται οἱ δοῦλες κι ὁ Δυσσέας.
Κι ὁ ἥλιος πιά βασίλεψε, σάν ἥρθανε στό δάσος
τό δοξαστό τῆς Ἀθηνᾶς, κι ἔκατσε ἐκεῖ ὁ Δυσσέας 325
κι ἔτσι ἄρχισε παράκληση νά κάνει στήν Παλλάδα.
«Ἄκου με, κόρη ἀνίκητη τ' ἀσπιδοφόρου Δία,
τώρα κάν ἄκου με, ἀφοῦ πρίν δέ μ' ἄκουσες ποτέ σου,
ὅταν μέ θαλασσόπνιγε ὁ Σαλευτής τοῦ κόσμου.
Κάμε νά βρῶ ἀπ' τούς Φαίακες λίγη σπλαχνιά κι ἀγάπη». 330

Εἶπε, καὶ τήν παράκληση τοῦ ξάκουσε ἡ Παλλάδα,
μά δέν τοῦ φανερώθηκε, γιατί τόν ἀδερφό της²
τόν πατρικό σεβόντανε, πού τοῦ θεϊκού Δυσσέα
πάθος τοῦ κράτας ἀσβῆστο πρίν φτάσει στήν πατρίδα.

1. Είναι χειρονομία ίκεσίας, πού καθιστά τόν ίκέτη πρόσωπο ιερό καὶ ἀπαρα-
βίαστο· δές καὶ ζ 144. 2. ἐννοεῖ τόν Ποσειδώνα.

μέ την Ήπειρον Ραψωδός είλοτο μη μετέποντες την Αοιδός φάσιν ανάξ»
στερνηπόδι μυγαλαιούσιουσινάπιδι ονειραμετρούσιν Ιποίς φιλέθι δοκ
εθιδι μια φορά βαρύστρων μητριδιφράζη περιθάνατο μετολογού ναλι ινέδι
Μέ μέ τόν διατηνάδι μάτιδήν αρχήτεντον άδην ήμενοι δε τούλ
Μέ ταληνη σαρανταμετρούσιναντον

η

Τότε ἔτσι εὐχόντανε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας,
καὶ τὰ μουλάρια φέρανε τὴ Ναυσικᾶ στὴ χώρα.
Σάν ἦρθε στοῦ πατέρα τῆς τὸ ξακουστό παλάτι,
στάθηκε στίς αὐλόπορτες κι ὅμοιοι θεοί σταθῆκαν
τ' ἀδέρφια τῆς ζερβόδεξα κι ἔλυσαν ἀπ' τ' ἄμαξι
τὰ ζῶα καὶ κουβάλησαν ὅλα τὰ ροῦχα μέσα.

Πῆγε κι αὐτή στὸν πύργο τῆς. Φωτιά τῆς εἶχε ἀνάψει
μιά Ἡπειρώτισσα γριά, ἡ δούλα τῆς Βρυμέδη!,
πού μιά φορά ἀπ' τὴν Ἡπειρο τὴν ἔφεραν τὰ πλοῖα
καὶ δῶρο τοῦ τὴν ἔκαμαν τοῦ βασιλέα Ἀλκίνου,
πού σάν ἀθάνατο θεό τὸν λάτρευε τὸ πλῆθος.
Τὴν ἀσπροχέρα Ναυσικᾶ αὐτή εἶχε μεγαλώσει

1. Τὸ ἀρχ. κείμενο γράφει Εὐρυμέδουσα. "Οπως τροφός τοῦ Τηλέμαχου ἦταν ἡ Εύρυκλεια, ἔτσι τροφός τῆς Ναυσικᾶς ἦταν ἡ Εὐρυμέδουσα.

κι αὐτή φωτιά τῆς ἄναψε κι ἐτοίμασε τραπέζι.

Κίνησε τότε κι ο ὁ θεῖκός Δυσσέας γιά τή χώρα,
κι ἡ Ἀθηνᾶ μ' ἔνα θολὸ τόν σκέπαζε σκοτάδι¹
γιά τό καλό του, μή τόν δεῖ κανείς ἀπ' τούς Φαιάκους
καὶ τόν πειράξει ὁ λόγος του καὶ τόν ρωτοῦν ποιός εἶναι.
Κι δ, τι ἔμελλε στήν ποθητή νά μπει τή χώρα μέσα,
νά! βγῆκε ἡ φωτοστάλαχτη θεά Παλλάδα ἐμπρός του,
ὅμοια μέ κόρη ἀπάρθενη πού σήκωνε μιά στάμνα.

Μπροστά του στάθηκε κι εὐτός τή ρωτησε ὁ Δυσσέας:
«Δέ θά μοῦ δείξεις, λυγερή, τ' Ἄλκινου τό παλάτι,
πού βασιλεύει ἐδῶ σ' αὐτοῦ τοῦ τόπου τούς ἀνθρώπους;
Ξένος ἐγώ, ταλαιπωρος, πρώτη φορά μου τώρα
ἡρθα ἀπό τόπους μακρινούς, γι' αὐτό κι ἐδῶ κανένα
δέν ξέρω, ἀπ' ὅσους κατοικοῦν στή χώρα καὶ στόν τόπο».

Πάλε ἡ κουκουβαγιόθωρη τ' ἀπάντησε ἡ Παλλάδα:
«Ξένε πατέρα, πρόθυμα τό σπίτι νά σεο δείξω
πού θέλεις, γιατί βρίσκεται κοντά στό πατρικό μου.
Μόν' ἔλα ἀκλούθα ἐσύ σιγά κι ἐγώ ὀδηγῶ στό δρόμο.
Καὶ σέ κανένα μή μιλᾶς, μή στρέφεις νά τους βλέπεις.
Γιατί τους ξένους ὀλοι ἐδῶ δέν τους πολυχωνεύουν²,
μήτε τους παίρνουν μέ χαρά νά τους φιλοξενήσουν.
Πέτονται³ μόνο στά γοργά, τά φτερωτά καράβια,
πού διαπερνοῦν τά πέλαγα. Γιατί μιά τέτοια χάρη
ὁ Σαλευτής⁴ τους χάρισε. Καὶ τά γοργά τους πλοῖα
σάν τά πουλιά στή θάλασσα καὶ σάν τή σκέψη τρέχουν».

Εἶπε καὶ κίνησε γοργά πρώτη μπροστά ἡ Παλλάδα
κι αὐτός ξοπίσω στῆς θεᾶς τά βήματα ἀκλουθοῦσε.
Κι ὅπως στή χώρα ἐρχόντανε, περνώντας μέσ στόν κόσμο,
κανείς ἀπ' τούς κοσμάκουστους Φαιάκους δέν τόν εἶδε,
γιατί δέν ἄφηνε ἡ θεά ἡ λατρευτή Παλλάδα,

1. Οἱ θεοὶ πολλές φορές καλύπτουν τοὺς ἥρωες μέ προστατευτική ὁμιχλὴ. Τό μοτίβο αὐτό χρησιμοποιεῖται καὶ στά παραμύθια. 2. Αὐτό ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τό φιλόξενο πνεῦμα πού θά συναντήσουμε στό ἀνάκτορο. 3. καμαρώνουν. 4. ὁ Ποσειδώνας.

καὶ γιὰ καλό του μέθεικό τόν σκέπαζε σκοτάδι.
Θάμαζε ἐκεῖνος τά γοργά καράβια, τά λιμάνια,
τίς ἀγορές τῶν ἀρχηγῶν¹ καὶ τά ψηλά τά κάστρα,
— θάμα νά βλέπεις — διάπλατα, φραγμένα μέ παλούκια.
Σάν ἔφτασαν στοῦ βασιλιᾶ τό ξακουστό παλάτι,
πρώτη ἡ κουκουβαγιόθωρη θεά Παλλάδα τοῦ 'πε:

«Νά τό παλάτι πού ζητᾶς, πατέρα, νά σοῦ δείξω,
ὅπου τούς θεογέννητους τούς πρωταρχόντους θά 'βρεις
τραπέζι νά 'χουν, κι ἄφοβα πήγαινε κι ἔμπα μέστα.
'Ο θαρρεμένος ἄνθρωπος καλύτερα τελειώνει
κάθε δουλειά, κι ἂς ἔρχεται μακριά ἀπό ξένους τόπους.
Πρόσπεσε στή βασιλισσα μές στό παλάτι πρώτα.
Τή λένε 'Αρήτη, καὶ βαστᾶ κι ἡ ἴδια ἀπ' τούς προγόνους²,
πού τόν 'Αλκίνο γέννησαν, τό βασιλιά τοῦ τόπου.
Ἐκαμε πρώτα ὁ Σαλευτῆς τοῦ κόσμου τό Ναυσίθο
μέ τήν Περίβοια, ἀσύγκριτη στήν ὁμορφιά γυναίκα,
στερνή τοῦ μεγαλόκαρδου Βρυμέδου θυγατέρα,
πού μιά φορά βασίλεψε στούς ἄφοβους Γιγάντους.
Μά μέ τόν ἄσεβο λαό χαλάστηκε κι ὁ ἴδιος.
Μέ ἐκείνη ὁ Σείστης πλάγιασε κι ἔκαμε τό Ναυσίθο,
πού στούς Φαιάκους ἔπειτα βασίλεψε, καὶ γιούς του
ἔκαμε τό Ρηξήνορα καὶ τόν ἀφέντη 'Αλκίνο³.
Νιόπαντρο ἀκόμα, δίχως γιό, πῆρε τόν πρότο ὁ Φοῖβος,
κι ἔνα κορίτσι πρόφτασε ν' ἀφήσει, τήν 'Αρήτη⁴,
πού ταίρι του τήν ἔκαμε ὁ βασιλιάς 'Αλκίνος,
καὶ τήν τιμοῦσε ὅπως καμιά στόν κόσμο ἄλλη γυναίκα,
ἀπ' δύσες παντρευτήκανε καὶ κυβερνήσαν σπίτι,
ἀκόμα δέν τιμήθηκε. "Ετσι δλοι ἀπ' τήν καρδιά τους,
καὶ τά παιδιά της κι ὁ λαός κι ὁ βασιλιάς 'Αλκίνος,
τή σέβονται καὶ σάν θεά νά βλέπουν τή δοξάζουν.

1. ὅπου συγκεντρώνονταν οἱ ἀρχηγοί. 2. "Ολα τά βασιλικά γένη είναι θεϊκῆς καταγωγῆς. 3. 'Η γενεαλογική σειρά είναι: Ποσειδώνας + Περίβοια > Ναυσίθοος > Ρηξήνορας- 'Αλκίνοος. 4. 'Η 'Αρήτη είναι κόρη τοῦ Ρηξήνορα, ἀνηψιά καὶ γυναίκα τοῦ 'Αλκίνοου, πρώτη ἐξαδέλφη τῆς κόρης της Ναυσικᾶς.

ὅταν στήν πόλη φαίνεται. Γιατί εἶναι στολισμένη μέ γνώση, κι 75 σέσες ἀγαπᾶ, ἀκόμα καὶ στούς ἄντρες, λύνει ὅλες τους τίς διαφορές. Ἀπό καλό ἄν σέ πάρει, ἔχεις ἐλπίδα στή γλυκιά πατρίδα νά γυρίσεις, νά 150 ιδεῖς ξανά τους φίλους σου, νά πᾶς στ' ἀρχοντικό σου».

Ἐτσι εἶπε κι ἔφυγε· ἔπειτα ἡ λαμπερή Παλλάδα μές στὸν ἀστέρευτο γιαλό καὶ τῇ χαριτωμένῃ Σχεριά ξοπίσω ἀφήνοντας, στὸν Μαραθώνα¹ πῆγε, 80 κι ἔπειτα στήν πλατύδρομην Ἀθήνα κι ἐκεῖ μπῆκε μές στοῦ Ἐρεχθέα² τό ναό το μαρμαροχιτισμένο.

Στ' Ἀλκίνου πῆγε τό λαμπρό παλάτι κι ὁ Δυσσέας, 85 κι δπως στεκόντανε πολλά λογάριαζε στό νοῦ του, προτοῦ πατήσει τή μπασιά τή χαλκοκαμωμένη.

Γιατί μιά λάμψη χύνονταν σάν φεγγαριοῦ, σάν ἥλιου, ἀπ' δλο τ' ἀψηλόσκεπο τ' Ἀλκίνου τό παλάτι.

Χάλκινοι οἱ τοῖχοι πήγαιναν ἀπ' τή μπασιά ώς τό βάθος, 90 κι είχαν μιά ζώνη ἀπό γυαλί γαλάζιο γύρω.

Χρυσές οἱ πόρτες τό ψηλό παλάτι μέσα κλεισταν, 95 καὶ σέ κατώφλι χάλκινο στεκόντανε ἀσημένιοι

οἱ παραστάτες κι ἀργυρό τ' ἀνώφλι ἦταν ἀπάνω, 100 καὶ τό κρικέλι όλόχρυσο³. Στό να καὶ στ' ἄλλο μέρος είχε σκυλιά⁴ ἀπό μάλαμα κι ἀσήμι καμωμένα,

πού τά χε φτιάσει ὁ Ἡφαιστος μέ τή σοφή του τέχνη, 105 νά τοῦ φυλοῦν τ' ἀρχοντικό τ' ἄντρειωμένου Ἀλκίνου, κι ἀθάνατα κι ἀγέραστα νά στέκουν ἐκεῖ πάντα.

Γύρω στὸν τοῖχο είχε θρονιά, στό να καὶ στ' ἄλλο μέρος, 110 χτισμένα ἀράδα, πού ἄρχιζαν ἀπ' τή μπασιά ώς τό βάθος,

ὅλα στρωμένα μέ ψιλά καλόφαντα σεντόνια, 115 τεχνίτρες πού τά ξέφαναν, κι ἀπάνω τῶν Φαιάκων καθόντανε οἱ πρωτάρχοντες καὶ τρώγανε καὶ πίναν,

1. Είναι τό γνωστό τοπωνύμιο, σπου δοξάστηκαν οἱ Ἀθηναῖοι. 2. Πρῶτος ὁ Ἐρεχθέας ἔφερε τή λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς στήν πόλη. 3. Ἡ περιγραφή τοῦ ἀνακτόρου ἔχει τόσα στοιχεῖα πλούτου, πού ἀσφαλῶς δόηγονταν στήν περιοχή τοῦ παραμυθιοῦ. 4. Είναι σύμβολα πολιτικῆς ἡρεμίας καὶ δυνάμεως.

γιατί είχαν δόλα τ' ἀγαθά. Καί σέ καλοχτισμένες
 βάσεις, ἀγάλματα χρυσά παιδιῶν¹ ἡταν στημένα,
 πού μές στά χέρια τους δαδιά κρατοῦσαν ἀναμμένα,
 μ' αὐτά στούς ὁμοτράπεζους νά φέγγουν κάθε νύχτα.
 Πενήντα σκλάβες τό ψηλό παλάτι εἶχε δόλες δόλες,
 κι ἄλλες σέ μύλους ἄλεθαν στάρι ἔανθρωποι δόλες
 κι ἄλλες πάλε ἔφαιναν πανιά καὶ κλώθανε² στ' ἀδράχτι,
 καθώς τά φύλλα τῆς ψηλῆς τῆς λεύκας καθισμένες,
 καὶ τόσο τά φαιναν κρουστά, πού λάδι δέν περνοῦσε.
 Κι ώς εἶναι ἀπ' δόλους πιό καλοί τεχνίτες οἱ Φαιάκοι
 νά κυβερνοῦν στή θάλασσα τά φτερωτά καράβια,
 ἔτσι εἶναι κι οἱ γυναῖκες τους στόν ἀργαλειό τεχνίτρες.
 Γιατί τούς χάρισε ἡ θεά Παλλάδα αὐτή τή χάρη,
 νά ξέρουν ὅμορφες δουλειές, περίσσια γνώση νά χουν.
 Στ' ἀπόξω μέρος τῆς αὐλῆς, κοντά στίς πόρτες, εἶχε
 μεγάλο κῆπο, τέσσερων στρεμμάτων, κι ἔνας φράχτης
 γύρω τόν ἔφραζε παντοῦ. Κι ἐκεὶ μεγάλα δέντρα,
 φύτρωναν δροσερά, ἀχλαδιές, ροδιές, μηλιές μέ μῆλα,
 συκιές γλυκόκαρπες κι ἐλιές ἀπάνω στόν ἀνθό³ τους,
 πού δέν τούς ἔλειπε ὁ καρπός χειμώνα καλοκαίρι,
 μήτε ποτέ τόν ἔχαναν, μόν' ἄπαυτα φυσώντας
 δό Ζέφυρος ἄλλον γεννᾶ κι ἄλλον τόν ωριμάζει.
 Μετά ἀπ' τ' ἀχλάδια, ἀχλάδια ἀνθοῦν, μετά ἀπ' τά μῆλα⁴, μῆλα,
 σύκο στό σύκο γίνεται, σταφύλι στό σταφύλι.
 Εἶχε⁵ κι ἔνα πολύκαρπο ἀμπέλι φυτεμένο.

"Ἄλλες του λιάστρες⁶ ἔηραινε σέ γῆ στρωμένη ὁ ἥλιος
 κι ἄλλα σταφύλια πού τρυγοῦν κι ἄλλα πατοῦν ἔοιπσω.
 Βγάζουν τήν ἀγουρίδα ἐμπρός, πού τόν ἀνθό της ρίχνει,
 κι ἄλλων γυαλίζει ἡ ράγα⁷ τους. Καί στούς στερνούς τούς ὅργους⁸,
 λογῆς μέ τέχνη φύτρωναν πρασιές⁹ πάντα ἀνθισμένες.

1. Τά ἀγάλματα ἀγοριῶν είναι ἀντιροσθωπευτικά τῆς τέχνης τοῦ 7ου αἰώνα π.Χ.
2. γνέθανε. 3. ἄνθος, ἀνθισμα. 4. Θέλει νά δηλώσει πώς ἡ καρποφορία είναι ἀδιάκοπη. 5. ὁ βασιλιάς Ἀλκίνοος. 6. ἀλώνια πού (ἡ)λιάζουν (ἀποξηραίνουν) τά σταφύλια καὶ γίνονται σταφίδες. 7. ἡ ράγα (τοῦ σταφυλιοῦ). 8. τμῆμα καλλιεργημένης γῆς. 9. βραγιές, πεζοῦλες.

Δυό βρύσες ἔτρεχαν, κι ή μιά πότιζε δλο τὸν κῆπο, ^{αὐτὸν νοεῖται ίποι}
κι ἀπ' τὸ κατώφλι τῆς αὐλῆς, η ἄλλη ἀπ' τ' ἄλλο μέρος,
πρός τὸ παλάτι πήγαινε, ὅθε ἔπαιρνε κι ὁ κόσμος.
Τέτοια χαρίσανε οἱ θεοὶ δῶρα λαμπρά τοῦ Ἀλκίνου.

Ἐκεῖ στεκόντανε ὁ θεϊκός καὶ θάμαζε ὁ Δυσσέας.
Κι δλα πιά σάν τὰ χόρτασαν τὰ μάτια του νά βλέπουν,
μπήκε πιά μέσα μέ σπουδή, περνώντας τὸ κατώφλι.
Καί βρήκε ἐκεῖ τοὺς ἀρχηγούς κι ἀρχόντους τῶν Φαιάκων
στὸν ὑπνοδότη τὸν Ἐρμῆ νά στάζουν τὰ ποτήρια¹, ^{αὐτὸν οὐδὲν τοιούτον}
πού τοῦ 'καναν παράκληση στὸ τέλος πρίν πλαγιάσουν.

Τότε ἀπ' τὴ σάλα πέρασε, μ' ἔνα πυκνὸ σκοτάδι, ^{νύσσονται μέρη}
πού τοῦ περίχυνε ή θεά Παλλάδα, σκεπασμένος, ^{αὐτὸν τα τάνια ποτᾶ}
ὅσο πού στὴ βασίλισσα καὶ στὸν Ἀλκίνο πῆγε. ^{τοιούτος γάρ τοιούτου}
Στά γόνατά της ἀπλωσε τὰ χέρια του ὁ Δυσσέας ^{μορφοῦ νυσσάει}
καὶ τότε πιά τοῦ σκόρπισε τὸ θεϊκό σκοτάδι. ^{επειδὴ πολλά περιβόλια}
"Ολοι σταθῆκαν ἄλλαι, μπροστά τους σάν τὸν εἶδαν, ^{αὐτοὶ αἰλιτσινοί}
καὶ σάστιζαν νά τὸν θωροῦν, κι αὐτός τοὺς ἔόρκιζε² ἔτσι· νότιοι φούσται
«Ἀρήτη, κόρη τοῦ ἀρχοντα Ρηξήνορα, προσπέφτω ^{προσδόκιμον νυνέα}
στὰ πόδια σου δι πολύπαθος καὶ στὸ γλυκό σου ταίρι ^{ταύτην την πολύπαθην}
καὶ σ' ὅλους τοὺς πρωτάρχοντες. Εἴθε δλα τ' ἀγαθά τους τοῦδε ^{τοῦδε}
νά τοὺς χαρίσουν οἱ θεοί, ν' ἀσπρίσουν, νά γεράσουν, ^{τοῦτον τοῦτον}
καὶ στὰ παιδιά τους ἔπειτα ν' ἀφήσουν τὰ καλά τους ^{τοῦδε τοῦδε}
κι δλα τὰ δικαιώματα πόχει δι λαός τους δώσει. ^{τοῦδε τοῦδε}

Στεῖλε κι ἐμένα γλήγορα στήν ποθητή πατρίδα,
γιατί μέ δέρνουν συμφορές ἀλάργα ἀπ' τοὺς δικούς μου».

Εἶπε καὶ κάθισε ἔπειτα κοντά στῆς στιᾶς τὴ λάμψη, ^{ποτὲ ράλλα}
στὴ στάχτη ἀπάνω³ κι ἄλλαι στεκόντανε δλοι οἱ ἄλλοι. ^{οἱ άλλοι πάντες}
Καί μέ καιρό τοὺς μίλησε δι μαχητής Ἐχένηος, ^{προτρέπει τον νεανό}
πού 'ταν δι γεροντότερος ἀπ' ὅλους τοὺς Φαιάκους, ^{τούτους τούτους}
πρῶτος στοὺς λόγους κι ἥξερε⁴ πολλά καὶ περασμένα.

1. γιατί ή ὥρα ἦταν περασμένη πιά. 2. ίκέτευε. 3. Ἡ ἐστία είναι δι ιερός χώρου τοῦ σπιτιοῦ. Μέ την ἐνέργειά του αὐτή δι Οδυσσέας ἔξασφάλισε τὸ ἀπαραβίαστο.

4. Είναι ή φωνή τῆς πείρας καὶ τῆς καθιερωμένης τάξεως.

Αὐτός μέ λόγια γνωστικά τούς μίλησε ἔτσι κι εἶπε· *πορευόμενος δια τον αριθμόν* «Δέν εἶναι, Ἀλκίνο, αὐτό σωστό, μήτε, νά πεῖς, ταιριάζει, ο νότι ίσι χάμω στή στιά νά κάθεται στή στάχτη ἀπάνω ὁ ξένος, *πορευόμενος δια τον αριθμόν* 165 κι δῆλοι μουδιάζουν, λόγο σου ν' ἀκούσουν καρτερώντας.

Μόν' ἔλα τώρα σήκωσε τόν ξένο νά καθίσει
σ' ἔνα ἀργυρόκαρφο θρονί κι οἱ κράχτες ἄς κεράσουν
πάλε κρασί, νά στάξουμε στό βροντορίχτη Δία,
πού προστατεύει ή χάρη του τούς ξένους, κι ή οἰκονόμα 170
ἀπ' δῆλοι μέσα βρίσκεται φαῖ στόν ξένο ἄς δώσει».

Τό λόγο αὐτό σάν ἀκουσε ὁ λατρευτός Ἀλκίνος,
πῆρε ἀπ' τό χέρι τό σοφό πολύτεχνο Δυσσέα,
σηκώνοντάς τον ἀπ' τή στιά, καί σέ θρονί πανώριο
τόν κάθισε, σηκώνοντας τό γιό του Λαοδάμα, 175
πού δίπλα του καθόντανε κι ἀγαπημένος του ἥταν.
Μιά παρακόρη μέ χρυσό πεντάμορφο λαγήνι
νερό τοῦ χύνει νά νιφτεῖ σέ μιά ἀργυρή λεκάνη,
κι ἐμπρός τοῦ μάκρου τοῦ 'στρωσε καί σκαλιστό τραπέζι.
Κι ή σεβαστή κελάρισσα ψωμιά τοῦ κουβαλοῦσε 180
κι ἄλλα προσφάγια πληθερά μετά χαρᾶς δῆλοι εἶχε.
Κι ἔτρωγε κι ἔπινε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας.
Τότε τόν κράχτη ὁ δυνατός Ἀλκίνος πρόσταξε ἔτσι· *πορευόμενος δια τον αριθμόν*
«Ποντόνα, κέρνα μας κρασί καί μοίρασε μας σ' δῆλους
μέ τή σειρά, νά στάξουμε στό βροντορίχτη Δία, 185
πού πάντα τούς καλόδεχτους τούς ξένους συνοδεύει».

Ἐτσι εἶπε καί γλυκό κρασί τούς κέρασε ὁ Ποντόνας
καί σ' δῆλους μοίρασε σειρά γιά δέηση στά ποτήρια.
Σάν ἔσταξαν¹ κι ἥπιαν κρασί δῆσο ἥθελε ἡ καρδιά τους,
τό λόγο πῆρε ὁ σεβαστός Ἀλκίνος καί τούς εἶπε· 190
«Ἀκοῦστε με, δῆλοι οἱ ἀρχηγοί κι ἀρχόντοι τῶν Φαιάκων,
γιά νά σᾶς πᾶ δῆσα μοῦ ζητᾶ μέσα ἡ καρδιά στά στήθια.

1. Οι ἀρχαῖοι συνήθιζαν νά στάζουν (χύνουν) λίγο κρασί ἀπό τά ποτήρια τους στή γῆ πρός τιμή τῶν θεῶν, προτοῦ ἀρχίσουν νά πίνουν, ἔκαναν τίς λεγόμενες σπονδές στούς θεούς· ἡ συνήθεια ἐπιζεῖ ὡς σήμερα κυρίως στούς χωρικούς, πού στάζουν κρασί ἀπ' τό ποτήρι τους προκειμένου νά βεβαιώσουν κάτι μέ δροκο.

Τώρα πού φάγατε, ό καθείς στό σπίτι του ἄς πλαγιάσει
καὶ τήν αὐγή φωνάζουμε κι ἄλλους δημογερόντους
γιά νά φιλοξενήσουμε τόν ξένο στό παλάτι, 195
καὶ διαλεχτά νά σφάξουμε στούς ἀθανάτους βόδια,
κι ἔπειτα νά φροντίσουμε τοῦ ξένου τό ταξίδι,
πῶς, μέ δική μας συνοδειά, δίχως φροντίδω ἢ κόπο,
νά πάει γοργά χαρούμενος στήν ποθητή του χώρα, 200
ὅσο κι ἂν εἰναι ἀπόμακρη, κι οὕτε κακό στό δρόμο
νά μήν τοῦ τύχει ἢ πάθημα στόν τόπο του πρίν φτάσει.
Κι ἐκεῖ πιά θά 'βρει στά στερνά, ὅσα ἡ βαριά του μοίρα
τοῦ 'γραψε, ἀφότου ἡ μάνα του τόν ἔφερε στόν κόσμο.
"Αν ὅμως εἶναι τ' οὐρανοῦ θεός κατεβασμένος,
τότε ἄλλο πιά σοφίζονται στό νοῦ τους οἱ οὐράνιοι. 205
Γιατί συχνά ὄλοφάνεροι στά περασμένα χρόνια¹
φαινόντανε, ὅταν εἴχαμε λυτρωτικές θυσίες
κι ὅπου κι ἐμεῖς καθόντανε καὶ τρώγανε κοντά μας.
Κι ἄν μόνος του πηγαίνοντας τούς ἔβρισκε διαβάτης,
δέν τοῦ κρυβόντανε οἱ θεοί, γιατί εἴμαστε γενιά τους, 210
ώς² οἱ Κυκλῶποι στή φυλή τήν ἄγρια τῶν Γιγάντων»³.

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε ὁ Δυσσέας·
«Ἀλκίνο, τέτοια συλλογή στό νοῦ σου μήν τήν βάζεις,
γιατί δέ μοιάζω τῶν θεῶν πού χαίρονται τά οὐράνια,
στ' ἀνάστημα καὶ στή μορφή, μόν' τῶν θνητῶν ἀνθρώπων. 215
Κι ἄν ξέρετε ποιοί πέρασαν τίς πιό μεγάλες πίκρες
στόν κόσμο, μόνο ἐγώ μ' αὐτούς νά συγκριθῶ ταιριάζει⁴
καὶ πιό πολλά θά τά λεγα τά βάσανά μου ἀκόμα,
ὅσα μοῦ τύχανε ἀπειρα κι ἀπό θεῶν κατάρα⁵.
Αφῆστε με ὅμως μιά μπουκιά στό στόμα μου νά βάλω. 220
Γιατί δέν ἔχει ἀπ' τήν κοιλιά τήν ἔρμη ἄλλο κανένα
στόν κόσμο πιό ξεδιάντροπο⁶, πού στανικῶς σέ βάζει

1. Καὶ στόν Ἅσιοδο ὑπάρχει ἡ ἀντίληψη πώς οἱ παλαιότεροι ἀνθρώποι ἦταν πιό κοντά στοὺς θεούς. 2. ὅπως. 3. Οἱ Γίγαντες ἦταν τέκνα τῆς Γῆς μέ πελώριες διαστάσεις. Παλιά είχαν τήν εὔνοια τῶν θεῶν, ἀλλά, ἐπειδὴ ἔγιναν αὐθάδεις, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου τούς ἔξοντωσαν. 4. "Ἐντονη ἀντίθεση: δ ἵκετης δέν εἶναι θεός, μά ὁ πιό δυστυχισμένος τῶν ἀνθρώπων. 5. Ἐδῶ ἀπό τή θέληση τῶν θεῶν. 6. Τό ρεαλι-
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νά τή νοιαστεῖς, μ' ὅσους καημούς, μ' ὅσες κι ἄν ἔχεις λύπες,
ὅπως κι ἐμένα, πού καημοί τά στήθια μοῦ πληγώνουν
κι αὐτή ζητᾶ ἀκατάπαυτα νά τρώγω καὶ νά πίνω, 225
νά λησμονῶ τά πάθια μου καὶ νά γεμίζω ἐκείνη.

Καὶ σεῖς σάν ξημερώσει ἡ αὐγὴ νοιαστεῖτε τό ταξίδι,
καὶ στείλτε με τό δύστυχο στήν ποθητή πατρίδα,
πού πέρασα ἄπειρα δεινά. Κι ἄς μοῦ κοπεῖ ἡ ζωὴ μου,
ὅταν πιά ἰδῶ τό σπίτι μου, τούς δούλους μου¹, τό βιός μου». 230

Ἐτσι εἰπε κι ὅλοι παίνεσαν καὶ εἶπαν τό ναί, νά στείλουν
τόν ξένο στήν πατρίδα του, πού φρόνιμα μιλοῦσε.
Σάν ἔσταξαν κι ἥπιαν κρασί ὅσο ἥθελε ἡ καρδιά τους,
στό σπίτι του ξεκίνησε νά κοιμηθεῖ ὁ καθένας,
κι ἀπόμεινε ὁ πολύσοφος Δυσσέας στό παλάτι. 235

Κοντά του κάθισε ὁ θεϊκός Ἀλκίνος κι ἡ Ἀρήτη,
κι οἱ παρακόρες σήκωναν σέ λίγο τό τραπέζι.
Τότε ἔτσι πρώτη μίλησε ἡ λευκοχέρα Ἀρήτη,
γιατί τά ροῦχα γνώρισε χλαμύδα καὶ χιτώνα²,
σάν τά είδε, πού τά ξέφανε μονάχη μέ τίς σκλάβες, 240
καὶ κράζοντάς τον τοῦ λαλεῖ μέ φτερωμένα λόγια:
«Ἐγώ θά κάμω τήν ἀρχή νά σέ ρωτήσω, ξένε,
ποιός είσαι; Πόθε κόπιασες; Ποιός σοῦ δώσε τά ροῦχα;
Δέν εἰπες θαλασσόδαρτος στόν τόπο μας πώς ἥρθες?»

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τῆς ἀπαντᾶ ὁ Δυσσέας: 245
«Σάν δύσκολο, βασίλισσα, νά σοῦ τά πῶς τό τέλος,
ὅσα μοῦ δώσανε οἱ θεοί νά δοκιμάσω πάθια:
Κι ὅσο κι αὐτό πού μέ ρωτάς, ἐγώ νά στό ξηγήσω³.
Ἀλάργα⁴ είναι στό πέλαγο κάποιο νησί Ὡγυγία,
ὅπου μιά φοβερή θεά δολοτεχνίτρα μένει, 250
τοῦ Ἀτλαντα ἡ κόρη ἡ Καλυψώ μέ τίς σγουρές πλεξοῦδες.
Μήτε θεός μήτ' ἄνθρωπος κανένας δέν τή σμίγει,

στικό ἀντίκρυσμα τῆς ζωῆς χαρακτηρίζει τό ὁμηρικό κείμενο.

1. Οἱ δοῦλοι κατατάσσονται ἀνάμεσα στά ὑλικά ἀγαθά. 2. Ὁ χιτώνας φοριόταν κατάσαρκα, ἐνῷ ἡ χλαμύδα ὅπως τό σημερινό ἐπανωφόρι. 3. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ὄδυσσέα είναι μακρά. Βάση της ἔχει τό τρίτο ἐρώτημα, δηλαδή ποιός τοῦ δώσε τά ροῦχα πού φοράει. 4. Μέσα στούς 47 στίχους πού ἀκολουθοῦν συμπτύσσεται

καί μόνο ἐμένα μ' ἔφερε στό σπίτι της ἡ μοίρα
τόν ἔρμο, ἀφοῦ μέ φλογερό ἀστροπελέκι ό Δίας
μοῦ 'καψε¹ μισοπέλαγα τό γλήγορο καράβι 255
κι δλοι οἱ ἄλλοι διαλεχτοί συντρόφοι μου χαθῆκαν,
καί τήν καρίνα ἐγώ ἀγκαλιά τοῦ καραβιοῦ κρατώντας,
μέρες ἐννιά² παράδερνα. Τή δέκατη πιά νύχτα
μέ πήγαν οἱ ἀθάνατοι θεοί στήν Ὡγυγία,
ὅπου μιά φοβερή θεά πανώρια κατοικοῦσε, 260
ἡ Καλυψώ, καί πρόθυμα νά μέ φιλοξενήσει
μέ πήρε αὐτή καί μ' ἔφερε καί σ' ὅλη τή ζωή μου
ἀθάνατο κι ἀγέραστο μοῦ 'λεγε νά μέ κάμει.
"Ομως ποτέ δέν ἔπειθε στά στήθια τήν καρδιά μου.
"Εμεινα ἀσάλευτος ἐκεῖ μαζί της ἑφτά χρόνια 265
κι ὅλο μέ δάκρυα μούσκευα πικρά ἄλιωτα ροῦχα
πού μοῦ 'δωσε. Σάν ἔφτασε δύγδοος ό χρόνος,
μ' ἄφησε τότε στή γλυκιά πατρίδα νά γυρίσω,
θές ἀπό θέλημα θεοῦ, θές πού ἄλλαξε πιά γνώμη.
Μ' ἔνα σκαφί καλόδετο μ' ἔστειλε ν' ἀρμενίσω 270
κι ἄφθονο μοῦ 'δωσε ψωμί, γλυκό κρασί καί ροῦχα
κι ἔνα ἀγεράκι ἀπόλυτε γλυκόπνευτο καί πρύμο.
Μέρες τραβοῦσα δεκαφτά μές στοῦ γιαλοῦ τά πλάτια.
Στίς δεκοχτώ φανήκανε τ'³ ἀπλόσκιωτα ἀκροβούνια 275
τοῦ τόπου σας καί χάρηκε τοῦ δύστυχου ἡ καρδιά μου.
"Ομως ἀκόμα συμφορές μέ καρτεροῦσαν κι ἄλλες,
δσες τής γῆς ό Σαλευτής μοῦ 'στειλε δό Ποσειδώνας,
πού σήκωσε ὅλους τούς καιρούς καί μοῦ 'κλεισε τό δρόμο,
καί δυνατά συντάραξε τή θάλασσα, πού μήτε
στή βάρκα ἀπάνω νά σταθῶ δέ μ' ἄφηνε τό κύμα 280
μέ τούς πικρούς μου στεναγμούς. Στό τέλος ἡ φουρτούνα
κομμάτιασε τή βάρκα μου. Καί κολυμπώντας τότε,

τό δικτάχρονο παρελθόν τοῦ ἥρωα δές καί τίς ραψωδίες ε καί ζ.

1. Τιά τήν τρικυμία δές σοα λέγει λεπτομερῶς ό ἥρωας στό μ 410 κέ. 2. Ο ἀριθμός είναι τυπικός, μ' αὐτόν ό ποιητής θέλει νά δηλώσει τή μεγάλη χρονική διάρκεια. Ο ίδιος στίχος βρίσκεται στό μ 459.

αύτό τό χάος πέρασα, ώστου στή στεριά σας
μέ σίμωσαν τά κύματα κι ό ἄνεμος φυσώντας.
Μ' ἄν εβγαινα δξω στή στεριά, θά μ' ἔλιωνε τό κύμα,
σέ βράχους και σ' ἀνάσβολα¹ χτυπώντας με ἀκρογιάλια. 285
Τότες ἀποτραβήχτηκα και κολυμποῦσα, ώστου
σ' ἕνα ποτάμι σίμωσα, και βολικός ό τόπος
μοῦ φάνηκε κι ἀπάνεμος, χωρίς μεγάλες πέτρες.
"Οξω γιά ἀνάσα πλάγιασα κι ἐκεῖ ἥρθε ή μαύρη νύχτα. 290
"Ἐπειτα ἀπ' τό θεόθρεφτο² ποτάμι ἀλάργα πῆγα
νά γύρω στά χαμόκλαδα κι ὀλόγυρά μου φύλλα
σώριασα κι ἔστειλε ό θεός ἔναν ἀτέλειωτο ὑπνον.
Μέ πονεμένη τήν καρδιά κοιμήθηκα στά φύλλα,
ὅλη τή νύχτα ὡς τήν αὐγή κι ὡς τ' ἄλλο μεσημέρι. 295
Βουτοῦσε ό ἥλιος, τό γλυκό σάν χόρτασα τόν ὑπνον.
Τότε ἀκουσα στήν ἀμμουδιά τῆς κόρης σου τίς δοῦλες
νά παίζουν, κι ἤταν σάν θεά κι ἐκείνη ἀνάμεσό τους.
Τῆς πρόσπεσα. Μοῦ φέρθηκε καθώς τό θέλει ή τάξη,
ώς δέν ἐλπίζεις τά παιδιά νά κάμουν σάν τά λάχεις. 300
Γιατί είναι πάντα ἀστόχαστοι ὅλοι οἱ μικροί στά χρόνια.
"Αφθονο μοῦ 'δωσε ψωμί κι ἕνα κρασί μοσκάτο,
και στό ποτάμι μ' ἔλουσε και μοῦ 'δωσε τά ροῦχα³.
Τήν πάσα ἀλήθεια μίλησα, μ' δση κι ἄν ἔχω λύπη».
Πάλε ο 'Αλκίνος τ' ἀπαντᾶ και τοῦ 'πε κράζοντάς τον. 305
«Νά, ξένε, ποιό τῆς κόρης μου βρίσκω τό μόνο λάθος,
πού μέ τίς σκλάβες τῆς ἐδῶ στό σπίτι δέ σέ πῆρε,
ἐνῷ τήν πρωταπάντησες και χάρη τῆς ζητοῦσες».
Κι ἀπάντησε ό πολύπειρος Δυσσέας κτ ἔτσι τοῦ 'πε:
«Τ' ἀθῶ κορίτσι, βασιλιά, γι' ἀντό μήν τό μαλώσεις,
γιατί μέ παρακίνησε τίς σκλάβες ν' ἀκλουθήσω,
μά μόνος δέν τό δέχτηκα, ἀπό ντροπή και φόβο,

1. ἀνάποδα, ἀφιλόξενα. 2. Στό δύμηρικό πάνθεο παρουσιάζεται και μιά δεύτερη σειρά ἀπό θεότητες-δυνάμεις ή φαινόμενα τῆς φύσεως, ὅπως είναι οἱ ἄνεμοι, οἱ ποταμοί, ό ἥλιος κλπ. Οι θεότητες αὐτές είναι ἐπιβίωση ἀδύνατη μιᾶς παλιᾶς, προομητικής, λατρείας. 3. "Ετσι φθάνουμε στήν τελική ἀπάντηση· δές η 243.

μήπως θυμώσεις ἄν μέ iδεῖς. Γιατί σ' αὐτό τόν κόσμον ότι δύν
ἔτσι είμαστε δόλο ἀράθυμο¹ τό γένος τῶν ἀνθρώπων».

Τότε ἔτσι μέ δυό λόγια του ἀπάντησε ὁ Ἀλκίνος:
«Δέν ἔχω, ξένε, τήν καρδιά σάν τέτοια μές στά στήθια,
ν' ἀρπάχνεται ἀσυλλόγιστα². Μ' ἀρέσει σ' ὅλα ή τάξη.
Εἴθε, πατέρα Δία μου καὶ σύ Ἀθηνᾶ κι Ἀπόλλο,
τέτοιος, καθώς μοῦ φαίνεσαι καὶ θέλεις ὅ,τι θέλω,
νά παντρευτεῖς τήν κόρη μου καὶ νά σέ πᾶ γαμπρό μου,
κι ἐδῶ νά μείνεις. Θά δίνα καὶ σπίτι καὶ χωράφια³,
ἄν με τή γνώμη σου ἔμενες. Μά δέ μπορεῖ κανένας
νά σέ κρατήσει στανικῶς⁴, θεός νά μήν τό δώσει.

Κι ὡς αὔριο βάζω μέ τό νοῦ — καὶ ξέρε το — νά φύγεις
κι ἐνῶ ἐσύ θά 'σαι στό γλυκό τόν ὑπνο βυθισμένος,
στό κύμα οἱ ναῦτες ἥσυχα θά λάμνουν⁵ νά σέ πᾶνε
στό σπίτι σου, στόν τόπο σου, κι ὅπου ζητᾶ ή καρδιά σου,
κι ἄν εἶναι ἀκόμα πιό πολύ μακρύτερα ἀπ' τήν Εὖβοια⁶,
πού λένε ὅσοι ταξίδεψαν, πώς εἶναι μίλια ἀλάργα
ἀπ' τήν πατρίδα, τόν ξανθό Ραδάμανθο ὅταν πῆγαν⁷
τόν Τίτυο, τῆς Γῆς τό γιό, νά iδεῖ, καὶ σέ μιά μέρα
πῆγαν καὶ πάλε γύρισαν χωρίς νά ξαποστάσουν.
Τότε θά iδεῖς τά πλοῖα μου κι οἱ ναῦτες πόσο ἀξίζουν
ν' ἀφροκοποῦν τή θάλασσα μέ τῶν κουπιῶν τήν πλάτη».

Εἶπε καὶ χάρηκε ὁ θεῖκός πολύπαθος Δυσσέας
κι ἀπ' τήν καρδιά του εὐχήθηκε κι ἔτσι εἶπε μέ λαχτάρα:
«Εἴθε, πατέρα Δία μου, ὅσα μοῦ τάξει ὁ Ἀλκίνος
νά τά τελέψει. Ή δόξα του στόν κόσμο θά 'ναι αἰώνια,
κι ἐγώ πιά τέλος στή γλυκιά πατρίδα θά γυρίσω».

Τέτοιες κουβέντες ἔκαναν μιλώντας μεταξύ τους.
Τότε τίς σκλάβες πρόσταξε ή λευκοχέρα Ἀρήτη,
στό λιακωτό⁸ νά βάλουνε κρεβάτι καὶ νά στρώσουν,

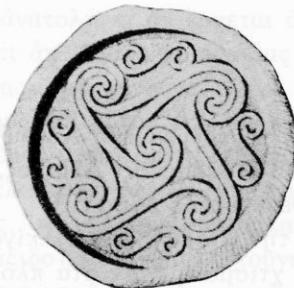
1. rάθυμο, εὐέξαπτο. 2. Η πρόταση ἐπεξηγεῖ τήν ἀντωνυμία τέτοια. 3. Ἐκτός ἀπό τό ρουχισμό (ζ 26 κέ.), εἶναι ἔτοιμος ἐδῶ ὁ πατέρας νά προσφέρει σπίτι καὶ ἀγρό. 4. μέ τή βία, μέ τό στανιό. 5. κωπηλατῶ. 6. Τήν Εὖβοια κατοικοῦσαν οἱ Ἀβαντες πού πῆραν μέρος στά Τρωϊκά. 7. Φαιάκες ναυτικοί μετέφεραν τό Ραδάμανθη, πού ήταν δικαστής, γιά νά iδεῖ καὶ νά δικάσει τόν τιτάνα Τίτυο, πού πρόσβαλε τήν Ἀρτεμη. 8. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει ὑπ' αιθούσῃ οἱ Καζαν-Ψηφιοποιήθηκε από τό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δύορφα κόκκινα χαλιά, ν' άπλωσουν άντρομίδες¹
κι άπάνω σκέπασμα σγουρές νά βάλουνε φλοκάτες.

Κι ἔβγαιναν ἀπ' τή σάλα αὐτές στά χέρια φῶς κρατώντας. 345
Σάν τοῦ 'στρωσαν γοργά γοργά τό μαλακό κρεβάτι,
κοντά του πῆγαν κι ἔπειτα κι ἔτσι εἶπαν στό Δυσσέα:
«Ἔτοιμη, ξένε, ή κλίνη σου και σήκω νά πλαγιάσεις».
Εἶπαν και κείνος μέ χαρά νά κοιμηθεῖ ποθοῦσε.

Τότε κοιμήθηκε ό θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας,
κάτω ἀπ' τ' ἀχόλαλο λιακό² σέ τορνευτό κρεβάτι.
Στό βάθος τοῦ ψηλοῦ σπιτιοῦ πλάγιασε κι ό Ἀλκίνος,
σάν τοῦ 'στρωσε ή βασίλισσα καὶ στρῶμα καὶ κρεβάτι.

τό λόγο πήρε ο αεβιωτός Αλκίνοος πρίτης κι εκεί
κι Άκατα μι θώροι οι ωργηγοί και πρότοι τῶν Φαιάκων,
για τα σάς πάν δου μοι ξητεί μέσα η καρδιά στα σπήλαια
Αίγαος ο Κένος — μετά δέ την ουρανού δύνα τὸν Εύρο,
διε πλέοντα τὴν θάλασσαν πάντα τὰ οἴνα τῆς δύσης —
μοι ἴρις στο σκαριό της θάλασσας αναδίμε,
κι από την θάλασσα μεταπέμπει την θάλασσα.
30

τζάκης-Κακριδής μεταφράζουν πιό σωστά: στό σκεπαστό.

1. μάλλινο χοντρό υφασμα, που χρησιμοποιείται ως τάπητας ή ως κλινοσκέπασμα. 2. Δέξ η 342.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέντος δειπνός εστι τοῦ γάλακτος τῶν πριναὶ φεύγειν
επειδὴ οἱ νεῖται ἡσυχοῦ οὐδὲ λίμνησον· εἰς τοὺς δὲ πόλεις
επειδὴ σου, επὸν τόκο σου, καὶ διοικητὴ καταπέπονθε,
καὶ μὴ εἶναι ακόμα πιστὸν παρεκτίτερον αὐτῷ τοῦ Λιβύου,
τοῦτο λένε δεοι ταξιδεύων, πάλιον δὲ τοῦτον τοῦτο
θεῖ τῶν πατρίδα, τὸν δανεῖδα.

Θ

Σάν δηρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αὔγούλα,
σηκώθηκε ἀπ' τήν κλίνη του ὁ σεβαστός Ἀλκίνος,
σηκώθηκε κι ὁ πορθητής θεόθρεφτος Δυσσέας.
Γιά τῶν Φαιάκων κίνησαν τήν ἀγορά¹ κι ὁ Ἀλκίνος
πήγαινε πρῶτος-πού κοντά χτισμένη ἦταν στὰ πλοῖα.

Κι ἐκεῖ σάν πήγαν, κάθισαν σέ θρόνους² σκαλισμένους
κοντά κοντά. Κι ἡ Ἀθηνᾶ τή χώρα τριγυρνοῦσε,
μέ κράχτη σ' ὅλα μοιάζοντας³ τοῦ βαθυγνώστη Ἀλκίνου,
τό γυρισμό τοῦ τολμηροῦ Δυσσέα νά ἔτοιμάσει,
καὶ στόν καθένα πήγαινε κοντά καὶ τοῦ μιλοῦσε,
«Ἐμπρός, πηγαίνετε, ἀρχηγοί κι ἀρχόντοι τῶν Φαιάκων,
στήν ἀγορά, νά μάθετε γι' αὐτόν τόν ξένο πού ἥρθε

1. Χώρος διαμορφωμένος κοντά στό λιμάνι, δηνούνταν οἱ συγκεντρώσεις· ἡ πλατεία στά χωριά καὶ σήμερα λέγεται ἀγορά. 2. Οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ βασιλιάς κάθονται σέ λαξευμένα πέτρινα καθίσματα. 3. Ἐδώ ἔχουμε νέα παρέμβαση τῆς Ἀθηνᾶς.

νιόφερτος στοῦ βαθύγνωμου τ' Ἀλκίνου τό παλάτι,
δαρμένος ἀπό θάλασσες καὶ ἀθάνατος λές μοιάζει».

Ἐτσι εἶπε, κι ὅλων ἄναψε τὸν πόθο καὶ τὸ θάρρος
κι ἀμέσως γέμισαν λαό κι ἡ ἀγορά κι οἱ ἔδρες,
κι ὅλοι θαμάζανε, τὸ γιό σάν εἶδαν τοῦ Λαέρτη,
γιατί μιὰ χάρη τοῦ χνυνεθεοτικά ή Παλλάδα
στοὺς ὅμους καὶ στήν κεφαλή, νά δείχνει κάνοντάς τον
σάν πιό ψηλός καὶ πιό παχύς¹, καὶ στούς Φαιάκους ὅλους 20
ἔτσι νά γίνει σεβαστός καὶ τιμημένος φίλος
καὶ κάθε ἀγώνα δύσκολο νά βγάλει σέ κεφάλι²,
πού θά βαζαν οἱ Φαιάκες γιά νά τὸν δοκιμάσουν.

Κι ὅταν τὸ πλῆθος ἔφτασε καὶ συναχτήκανε ὅλοι,
τὸ λόγο πῆρε ὁ σεβαστός Ἀλκίνος πρῶτος κι εἶπε: 25
«Ἀκοῦτε με ὅλοι οἱ ἀρχηγοί καὶ πρῶτοι τῶν Φαιάκων,
γιά νά σᾶς πῶ ὅσα μοῦ ζητᾶ μέσα ή καρδιά στά στήθια.
Αὐτός ὁ ξένος — μήτε ἐγώ ποιός εἶναι δέν τὸν ξέρω,
ἄν εἶναι ἀπ' τὴν ἀνατολή κι ἄν ἔρχεται ἀπ' τὴν δύση —
μοῦ ἥρθε στό σπίτι ἀπ' ἄχαρο γυρίζοντας ταξίδι, 30
καὶ τή βοήθεια μας ζητᾶ νά φύγει δίχως ἄλλο.
Λοιπόν ἃς στείλουμε κι αὐτόν ώς κάνονυμε καὶ σ' ἄλλους,
γιατί κανείς δέν ἔμεινε στό σπίτι μου δποιος ἥρθε,
πολύν καιρό νά κλαίγεται πῶς θά γυρίσει πίσω.
Μά ἐλάτε, ἐμπρός. Ἄς ρίξουμε στή θάλασσα καράβι 35
βαμμένο, πρωτοτάξιο³, κι ἃς διαλεχτοῦνε ἀπ' ὅλους
πενήντα δυό, τά πιό γερά τοῦ τόπου παλικάρια.
Καὶ τά κουπιά μέ τοὺς σκαρμούς⁴ σά δέστε ὅλα μέ τάξη,
βγεῖτε κι ἐλάτε γλήγορα στό σπίτι μου νά φάτε,
κι ἐγώ τραπέζι ἀρχοντικό καὶ πλούσιο θά σᾶς στρώσω. 40
Αὐτά προστάζω στά παιδιά. Κι οἱ ἄλλοι σκηπτροφόροι⁵
δημογερόντοι, στ' ὅμορφο παλάτι μου κοπιάστε

1. Ψηλός καὶ μεστωμένος εἶναι ὁ ὁμηρικός ἄντρας στήν ιδανική του μορφή. 2. νά φέρει σέ πέρας, νά κερδίσει. 3. Τό ἐπίθετο εἶναι τυπικό. Φαίνεται ύπερβολική ἡ χρησιμοποίηση καινούριου σκάφους γιά τὴν ἐξυπηρέτηση ἐνός φιλοξενούμενου πού εἶναι ἄγνωστος ἀκόμη. 4. πάσσαλος, δπου προσδένεται μέ ίμάντα τό κουπί. 5. Δώδεκα ἄρχοντες — βασιλεῖς λέγει τό ἀρχ. κείμενο — ὑπῆρχαν στήν Ἰθάκη κάτω ἀπό τὴν ἔξουσία τοῦ Ἀλκίνου.

τόν ξένο νά φιλέψουμε, κι δχι μήν πεῖ κανείς σας.
Και τό θεϊκό τραγουδιστή Δημόδοκο ἄς καλέσουν,
γιατί τοῦ χάρισε ὁ θεός τοῦ τραγουδιοῦ τή χάρη,
νά μᾶς λιγώνει, ὅταν τοῦ πεῖ νά τραγουδᾶ ἡ καρδιά του». 45

Εἶπε κι ἐμπρός προχώρησε κι οἱ σκηπτροφόροι πίσω.
‘Ο κράχτης πήγε τό θεϊκό τραγουδιστή νά φέρει.
Κι ἔτσι ὅπως εἶπε, χώρισαν πενήντα δυό λεβέντες
και πήγανε στοῦ ἀστέρευτου πελάγου τ’ ἀκρογιάλι. 50
Σάν ἥρθανε στήν ἀμμουδιά και στό γοργό καράβι,
ρίξανε στά βαθιά νερά τό μαῦρο τρεχαντήρι
και τό κατάρτι στήσανε και τά πανιά σηκώνουν,
και στά κουπιά περάσανε πετσένιους τροπωτῆρες¹,
ὅλα μέ τάξη κι ἄνοιξαν τ’ ἀσπρα πανιά του ἀπάνω
και στ’ ἄνοιχτά τ’ ἀράξανε, τό κύμα ἐκεῖ πού σκάζει.
Στ’ Ἀλκίνου πήγαν ἔπειτα τ’ ἀρχοντικό παλάτι.
Λαό γεμίσανε οἱ αὐλές κι οἱ κάμαρες κι οἱ σάλες,
πού συναζόνταν κι ἔφταναν χιλιάδες νιοί και γέροι.
Δώδεκα² ἀρνιά τούς ἔσφαξεν ὁ σεβαστός Ἀλκίνος 60
κι ὁχτώ γουρούνια ἀσπρόδοντα και δυό θρεμμένα βόδια
και τά γ’δαραν και τά ‘ψησαν κι ἐτοίμασαν νά φᾶνε.

‘Ηρθε κι ὁ κράχτης τό θεϊκό τραγουδιστή ὀδηγώντας,
πού ἡ Μούσα τόν ἀγάπησε και τοῦ ὀωσε μιά χάρη
και μιά συνάμα συμφορά. Τοῦ στέρησε τό φῶς του
και τοῦ ὀωσε γλυκιά φωνή. Κι ὁ κράχτης ὁ Ποντόνας,
σ’ ἔνα ἀργυρόκαρφο θρονί τόν ἔκατσε, στή μέση
τῶν καλεσμένων, στόν ψηλό τό στύλο ν’ ἀκουμπήσει,
και στό παλούκι κρέμασε τήν ἡχηρή κιθάρα,
πιό ἀπάνω ἀπ’ τό κεφάλι του και τοῦ ‘δειξε³, ὅταν θέλει,
ν’ ἀπλώσει ἐκεῖ τό χέρι του και νά τήν ξεκρεμάσει.
Πανέρι τοῦ ‘φερε ἔπειτα και τοῦ ‘στρωσε τραπέζι

1. σχοινιά, ίμάντες προσδέσεως τῶν κουπιῶν στούς σκαρμούς. 2. Ὁ ἀριθμός εἶναι τυπικός, δηλώνει τήν ἀφθονία τοῦ πλούτου τῶν ἀνακτόρων. 3. Γιατί ἦταν τυφλός.

κι ἔνα ποτήρι μέ κρασί νά πίνει, ὅταν θελήσει.
 Κι δῆλοι στά ἔτοιμα ἄπλωσαν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.
 Και τέλος, ἀφοῦ χόρτασαν νά τρῶνε και νά πίνουν,
 φτέρωνε ἡ Μούσα τό θεϊκό τραγουδιστή ν' ἀρχίσει
 νά τραγουδήσει ξακουστό πολεμικό τραγούδι¹,
 πόφτανε τότε ἡ φήμη του ὡς τά πλατιά τά οὐράνια,
 πῶς ὁ Δυσσέας μιά φορά μέ τό γοργό Ἀχιλλέα
 μέ λόγια πιάστηκαν χοντρά σέ ἀρχοντικό τραπέζι
 και μέσα του κρυφή χαρά τό πῆρε ὁ Ἀγαμέμνος,
 πού μάλωναν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἀχαιῶν οἱ πρῶτοι.
 Γιατί ἔτσι ὁ Φοῖβος μιά φορά τοῦ τά 'πε πώς θά γίνουν,
 στή βλογημένη τήν Πυθώ², τό πέτρινο κατώφλι
 σάν πέρασε, πού πῆγε ἐκεῖ χρησμό νά τοῦ ζητήσει.
 Κι ἀλήθεια, τότες ἄρχισαν οἱ συμφορές νά πέφτουν
 στούς Τρῶες και στούς Ἀχαιούς, μέ τή βουλή τοῦ Δία.

Ο ξακουστός τραγουδιστής αὐτά τούς τραγουδοῦσε.
 Τότε ὁ Δυσσέας ἔπιασε μέ τό βαρύ του χέρι
 κι ἔριξε στό κεφάλι του τήν κοκκινοβαμμένη
 μεγάλη κάπα κι ἔκρυψε τ' ὥραιο πρόσωπό του,
 γιατί ντρεπόντανε νά ίδουν πώς ἔκλαιγε³ οἱ Φαιάκοι.
 Σάν ἔπαιε ὁ τραγουδιστής, τά δάκρυα αὐτός σφογγοῦσε
 κι ἔβγανε ἀπ' τό κεφάλι του τήν κόκκινή του κάπα.
 Κι ὅταν ξανάρχιζε ἔπειτα κι οἱ πρῶτοι τῶν Φαιάκων
 νά τραγουδήσει τοῦ 'λεγαν — γιατί χαιρόντανε δῆλοι
 ν' ἀκοῦντε τά τραγούδια του — πάλε ὁ Δυσσέας τότε
 σκέπαζε τό κεφάλι του, τά κλάματα ἀρχινοῦσε.
 Κι οἱ ἄλλοι δέν κατάλαβαν πώς τοῦ 'τρεχαν τά μάτια.
 Μόνο ὁ Ἀλκίνος, πού κοντά καθότανε, τόν εἰδε
 κι ἄκουσε πού ἀναστέναζε βαριά ἀπ' τά σωθικά του
 κι ἔτσι εἶπε εὐτύς στούς Φαιάκες τούς θαλασσοθρεμμένους.

- Τά τραγούδια ἀναφέρονταν στά κατορθώματα τῶν ἡρώων, τά κλέα ἀνδρῶν.
- Τό μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα. 'Ο ἀρχαῖος σχολιαστής παρατηρεῖ πώς ὁ Ἀγαμέμνονας πρό τῆς Τρωϊκῆς ἐκστρατείας πῆγε στούς Δελφούς και ζητήσει τή γνώμη τοῦ Θεοῦ. Κι αὐτή ἡταν: τότε θά πέσει ἡ Τροία, δηταν φιλονικήσουν μεταξύ τους οἱ ἄριστοι ἀπό τούς Ἀχαιούς γιά τόν τρόπο τῆς ἀλώσεως.
- Παρόμοια εἰκόνα έχουμε μέ τόν Τηλέμαχο στή Σπάρτη στό δ 116 κέ.

«'Ακοῦστε με δλοι οι ἀρχηγοί κι οι πρῶτοι τῶν Φαιάκων.
Τώρα πού πιά χαρήκαμε τ' ἀρχοντικό τραπέζι
καὶ τὴν κιθάρα, ἀχώριστη συντρόφισσα στό γλέντι,
ἄς βγοῦμε τοὺς ἀγῶνες¹ μας νά δοκιμάσουμε δλους,
νά πεῖ κι οἱ ξένος, μιά φορά στόν τόπο του ὅταν φτάσει,
στοὺς ποθητούς του, πόσο ἐμεῖς τοὺς ἄλλους ξεπερνοῦμε
στό πάλεμα, στό πήδημα, στό τρέξιμο, στοὺς γρόθους».

Εἶπε καὶ πρῶτος κίνησε κι ἀκλούθησαν οἱ ἄλλοι.
Κρέμασε ὁ κράχτης στό καρφί τὴν ἡχηρή κιθάρα,
καὶ τό θεϊκό Δημόδοκο κρατώντας ἀπ' τό χέρι
τὸν ἔβγαλε δξῷ ἀπ' τό ψηλό παλάτι, καὶ στόν ἵδιο
τό δρόμο τὸν ὁδῆγησε πού πήγαιναν κι οἱ ἄλλοι
ἀρχοντες Φαιάκες νά ἰδοῦν τοὺς θαυμαστούς ἀγῶνες.
Κινοῦν νά πᾶν στήν ἀγορά κι ἀπειρο ἀκλούθαε πλῆθος.
Κι ἐκεῖ πολλά ἀρχοντόπουλα² σηκώθηκαν νά πᾶνε·
οἱ Ἐλατρέας, οἱ Ναυτιάς, οἱ Ὡκύαλος, οἱ Ακρόνας,
οἱ Ἐρετμέας, οἱ Πρυμνιάς, οἱ Ἄγχιαλος, οἱ Θόας,
οἱ Ἀναβησίνος, οἱ Ποντιάς, οἱ Πλωριάς καὶ τοῦ Πολύνα
οἱ ἄξιος γιός Ἀμφίαλος κι οἱ ἵσος μέ τὸν Ἀρη
τό θνητοφάγο Εύρυαλος, κι οἱ Ναυβουλίδης, πού ἤταν
οἱ πιό λεβέντης στό κορμί κι οἱ πιό δημορφος στήν ὅψη
μέστα στούς ἄλλους Ἀχαιούς στερνά ἀπ' τό Λαοδάμα.
Σηκώθηκαν κι οἱ τρεῖς οἱ γιοί τοῦ στοχασμένου Ἀλκίνου,
οἱ Λαοδάμας κι οἱ θεϊκός Κλειτόνας μέ τόν Ἀλιο.
Οἱ τρεῖς αὐτοί πρωτάρχισαν νά παραβγοῦν στό δρόμο.
"Ολοι ἀπ' τή μάνα³ χύμηξαν καὶ φτερωτοί πετοῦσαν
στόν κάμπο, κι ἔναν κουρνιαχτό τά πόδια τους σηκῶναν.
Κι ἤταν ἀπ' δλους ἀφταστος στό τρέξιμο οἱ Κλειτόνας.
Κι ὅσο χωράφι δργώνουνε μιά μέρα δυό μουλάρια,
τόσο τούς ἄλλους πέρασε κι ἀπ' δλους ἥρθε πρῶτος.

1. Είναι ἀθλητικοί ἀγῶνες. 2. Τά δόνόματα τῶν νέων πού ἔλαβαν μέρος στ' ἀγωνίσματα θυμίζουν δλα θάλασσα καὶ πλοῖα. Πιό πιστή ἀπόδοση τῶν δόνομάτων ἔχουμε στή μετάφραση Καζαντζάκη-Κακριδή. 3. ἀπό τὴν ἀφετηρία.

"Αλλοι πιαστήκανε ἔπειτα στή δύσκολη παλαιίστρα.

Σ' αὐτή πάλε ὁ Εὐρύαλος τοὺς πιό καλούς νικοῦσε.

Στό πήδημα ὁ Ἀμφίαλος περνοῦσε ὅλους τοὺς ἄλλους. 135

Στό δίσκο πάλε ἀνώτερο δέν εἶχε ὁ Ἐλατρέας,

κι ὁ Λαοδάμας στίς γροθιές, τ' ἄξιο παιδί τοῦ Ἀλκίνου.

Κι ἀφοῦ χαρήκανε¹ ἔπειτα μέ τούς ἀγῶνες ὅλοι, ἔτσι τούς εἶπε ὁ ἄξιος γιός τ' Ἀλκίνου, ὁ Λαοδάμας:

«Ἐλάτε νά ρωτήσουμε, παιδιά, τόν ξένο τώρα, 140

κανένα ἀγώνα ἂν ἔμαθε. Κακόπλαστος δέν εἶναι

καὶ στά μηριά καὶ στά κανιά² καὶ στά γερά του χέρια

καὶ στίς θρεμμένες πλάτες του καὶ στά δεσμάτα του,

μήτε τοῦ λείπει ἡ νιότη αὐτοῦ, μόν' εἶναι τσακισμένος

ἀπ' τά πολλά τά βάσανα. Γιατί δέ βρίσκεται ἄλλο 145

χειρότερο ἀπ' τή θάλασσα κακό σ' αὐτό τόν κόσμο

νά καταλεῖ³, τόν ἀνθρωπο, κι ἄς εἶναι ἀντρειωμένος».

Τότε ἔτσι κι ὁ Εὐρύαλος τ' ἀπάντησε καὶ τοῦ ἐπε·

«Ναί, Λαοδάμα, μίλησες καθώς τό θέλει ἡ τάξη.

Προσκάλεσε τον τώρα ἐσύ καὶ ξήγα του τί θέλεις». 150

Σάν ἄκουσε ὁ λεβέντης γιός τ' Ἀλκίνου αὐτά τά λόγια

στή μέση πάει καὶ στάθηκε κι ἔτσι εἶπε στό Δυσσέα·

«Ξένε πατέρα, ἔλα καὶ σύ, κανένα ἀγώνα ἂν ξέρεις,

νά δοκιμάσεις. Φαίνεσαι νά ξέρεις ἀπ' ἀγῶνες.

Γιατί δέν ἔχει ὁ ἀνθρωπος ἀνώτερη ἄλλη δόξα⁴,

παρά ἂν τό δείξει, ἐνόσω ζεῖ, στά χέρια καὶ στά πόδια.

Ἐλα λοιπόν δοκίμασε καὶ διδξε ἀπ' τήν καρδιά σου

τίς ἔννοιες. Τό ταξίδι σου ν' ἀργήσει μή φοβᾶσαι.

Νά, τό καράβι τό ριξαν κι εἶναι ἔτοιμοι κι οἱ ναῦτες».

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύπειρος τ' ἀπάντησε Δυσσέας· 160

«Γιά νά γελάσεις μέ καλεῖς σέ τέτοια, Λαοδάμα;

Ἐγώ ὅλο συλλογίζομαι τά πάθια μου, ὅχι ἀγῶνες,

1. Πρῶτοι οἱ ρωμαλέοι Ἀχαιοί ἔδωσαν στ' ἀθλήματα τό πνεῦμα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τῆς ἄμιλλας, καὶ χάρηκαν τή χαρά τῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς νίκης. 2. οἱ κνήμες. 3. νά καταβάλλει. 4. Ἡ ἀθλητική ὑπεροχή ἀσκοῦσε ἰσχυρή γοητεία στούς ἀρχαίους μας προγόνους.

πού ώς τώρα πέρασα πολλά, πολλά ἔχω τραβηγμένα.

Καί τώρα ἐδῶ πού κάθομαι ποθῷ τό γυρισμό μου,
θερμά, λαό καὶ βασιλιά, γι' αὐτό παρακαλώντας».

Τότε ὁ Εὑρύαλος πικρά τοῦ μίλησε κι ἔτσι εἶπε:

«Δέ μοιάζεις, ζένε, μὲ ἄνθρωπο τεχνίτη στούς ἀγῶνες,
ἄλλήθεια, ἀπ' ὅσους ἄπειρους γνωρίζει ὁ κόσμος ὅλος,
παρά μοῦ φαίνεσαι ἀρχηγός θαλασσινῶν ἐμπόρων,
πού τρέχει μέ πολύκουπο καράβι κι εἶναι ὁ νοῦς του
μονάχα στίς πραμάτειες του καὶ στά συμφέροντά του,
πῶς θά κερδίζει ἀρπάζοντας. Γιά ἀγωνιστής¹ δέ μοιάζεις».

Τότε λοξά τὸν κοίταξε κι ἔτσι ὁ Δυσσέας τοῦ 'πε·

«Σύντροφε, δέ μιλᾶς σωστά καὶ μ' ἄντρα αὐθάδη² μοιάζεις.

Ἐτσι δλα τὰ χαρίσματα δέ δίνουν στοὺς ἀνθρώπους
σωρὸς οἱ θεοί, τὴν δμορφιά, τὴ γνώση καὶ τό λόγο.

'Ο ἔνας εἶναι στή μορφή πιό ἀσκημος ἀπ' ἄλλους,
μά τοῦ στολίζουν οἱ θεοί τά λόγια του μέ χάρη,
πού χαίρονται ὅσοι τὸν ἀκοῦν κι ἐκεῖνος ρητορεύει³
ἀσκόνταφτα μέ συστολή κι ἀπ' ὀλους ξεχωρίζει,
καὶ σάν θεό, ὅταν περπατᾶ στήν πόλη, τὸν κοιτάζουν.

"Άλλος πάλι εἶναι μέ θεό στό πρόσωπο παρόμοιος,
ὅμως αὐτοῦ τά λόγια του δέν τά στολίζει ή χάρη.

Καθώς καὶ σύ, τό πρόσωπο χαριτωμένο τό 'χεις,
πού κι ὁ θεός ἀνώτερο νά πλάσει δέν μποροῦσε,
ὅμως σταλιά δέν ἔχεις νοῦ. Μέ τ' ἄπρεπά σου λόγια
μοῦ τάραξες τά σπλάχνα μου στά τρυφερά μου στήθια.

"Οχι, δέν είμαι ὅπως τό λές ἀνάξιος στούς ἀγῶνες,
παρά θαρρῶ πῶς στάθηκα σ' αὐτούς κι ἐγώ ἀπ' τούς πρώτους,
ὅσο στά νιάτα θάρρευα⁴ καὶ στήν παλικαριά μου.

Μά τώρα πίκρες καὶ καημοί μέ δέρνουν νύχτα μέρα,
γιατί ἔπαθα στά πέλαγα πολλά καὶ στούς πολέμους.

1. Τό κειμ. γράφει οὐδ' ἀθλητῇ εοικαζ. Ἐδῶ γιά πρώτη φορά στήν ίστορία παρουσιάζεται ή λέξη ἀθλητής. 2. Ή αὐθάδης συμπεριφορά τοῦ Εὑρύαλου ἐρέθισε τόν 'Οδυσσέα. 3. Μιά ἀπό τίς πρῶτες ίκανότητες τοῦ 'Οδυσσέα εἶναι ή ρητορική. 4. στηριζόμουν.

165

170

175

180

185

190

Μά κι ἔτσι μ' ὅσα πέρασα, θά μπῶ μές στούς ἀγῶνες,
γιατί τό αἷμα μοῦ ἄναψες μέ τόν πικρό σου λόγο».

Εἶπε κι εὐτύς πετάχτηκε, τήν κάπα του φορώντας,
κι ἔπιασε δίσκο πιό τρανό καὶ πιό βαρύ στό χέρι
καὶ μεγαλύτερο ἀπ' αὐτόν πού ρίχνανε οἱ Φαιάκοι
καὶ στρέφοντας τόν ἔριξε μέ τό γερό του χέρι.

Βρόντηξε ὁ βράχος¹ κι ἔσκυψαν οἱ ξακουστοί Φαιάκοι
κάτω στή γῆ, ἀπ' τήν ὁρμή τοῦ δίσκου, κι ὅλα τ' ἄλλα
σημάδια τά ξεπέρασε, ως πέταξε μέ φόρα.

Ἐτρεξε κι ἡ θεά Ἀθηνᾶ² κι ἔβαλε τό σημάδι,
μοιασμένη μέ ἄντρα στή μορφή κι ἔτσι χαρούμενη εἶπε·
«Κι ἔνας τυφλός, ζένε, θά βρεῖ ψάχνοντας τό σημάδι,
γιατί είναι ἀπ' ὅλα πιό μακριά, μήτε ἔσμιξε μέ τ' ἄλλα.
Τώρα γιά τόν ἀγώνα αὐτόν καμάρωνε ἐσύ, ζένε·
δέ θά τό φτάσει ἄλλος κανείς μήτε θά τό περάσει».

Εἶπε, καὶ χάρηκε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας
πόβλεπε φίλο τῆς καρδιᾶς μές στούς ἀγῶνες νά 'χει,
καὶ τότε πιό περήφανα μιλοῦσε στούς Φαιάκους·
«Φτάστε ἐδῶ τώρα αὐτό, παιδιά, κι ὑστερα ἀμέσως πάλε
θά ξαναρίξω, εἴτε ὡς αὐτοῦ εἴτε θαρρῶ πιό πέρα.
Κι ἀπ' ὅλους ὅποιου τοῦ βαστᾶ μέσα ἡ καρδιά στά στήθια,
ἄς ἔρθει ἐδῶ νά παραβγεῖ, σάν μέ πεισμώσατε ἔτσι³,
στό πάλεμα καὶ στίς γροθιές, στό δρόμο, σ' ὅ, τι θέλει,
ὅποιος κι ἄν είναι Φαιάκας, ἔξον τό Λαοδάμα.

Γιατί είναι κεῖνος φίλος μου⁴. Ποιός πολεμάει μέ φίλο;
«Ἀμυαλος είναι κι ἄνθρωπος στόν κόσμο τιποτένιος
ὅποιος σέ ἀγώνα προσκαλεῖ στήν ξενιτιά τό φίλο,
πού φάει ψωμί στό σπίτι του. Κακό δικό του κάνει.
Μά ἄλλον κανένα δέν ψηφῶ, δέ σκιάζομαι ὅποιος είναι,
κι ἄς βγοῦν ἐδῶ ν' ἀγωνιστοῦν μαζί μου νά τούς μάθω.

1. ὁ λίθος: δηλαδή ὁ λίθινος δίσκος. 2. Ἡ Ἀθηνᾶ, ὅπως πάντα, παραστέκεται καὶ πάλι στόν ἥρωά της. 3. Τό ψυχικό σθένος είναι προϋπόθεση τής ἀθλητικῆς ἐπιτυχίας. 4. Ὁ ἥρωας τηρεῖ ἀψογη συμπεριφορά πρός τό Λαοδάμα, πού δέν τόν πρόσβαλε.

Γιατί δέν είμαι ἀκάτεχος ἐγώ σέ κάθε ἄγώνα,
μόν' ξέρω τό καλόξυστο δοξάρι¹ νά τό πιάσω
καὶ πρῶτος ρίχνοντας χτυπῶ μές στῶν ὀχτρῶν τό πλῆθος
ὅποιον θελήσω, κι ἂν πολλοί κοντά μου στέκουν ἄλλοι
συντρόφοι μου καὶ στό σωρό βαροῦν μέ τό δοξάρι.

Ἄπ' ὅλους μ' ἔπαιρνε σ' αὐτό μονάχα ὁ Φιλοκτήτης²,
μέ τό δοξάρι οἱ Ἀχαιοί σάν ρίχναμε στήν Τροία.

Ομως παινιέμαι ἄλλοις κανείς, πώς δέ μοῦ βγάζει πλώρη,
ἀπ' ὅσους ἄντρες βρίσκονται στόν κόσμο σιτοφάγοι.

Μέ τούς παλιούς δέ θά θελα νά πολεμήσω μόνο,
τόν Ἡρακλῆ ή τόν Εὕρυτο³ τῆς Οἰχαλίας ἀφέντη,
πού στό δοξάρι τά 'βαζαν καὶ μέ τούς ἀθανάτους.

Γι' αὐτό δ μεγάλος Εὕρυτος πήγε ἄκαιρα στόν τάφο,
προτοῦ χαρεῖ γεράματα στ' ἀρχοντικό του σπίτι,
γιατί βαριά θυμώνοντας τόν σκότωσε ὁ Ἀπόλλος,
πού στό δοξάρι τοῦ 'λεγε νά μετρηθεῖ μαζί του.

Καὶ τό κοντάρι ὅσο πετῶ, ἄλλου δέν πάει ή σαΐτα.

Μόνο φοβοῦμαι οἱ Φαίακες στό δρόμο μή μέ πάρουν,
γιατί σκληρά μέ δάμασαν στά πέλαγα οἱ φουρτοῦνες
κι ἔλειπε ή καλοπέραση συχνά μές στό καράβι,

γι' αὐτό καὶ μοῦ παράλυσαν τά μέλη στό κορμί μου».

Ἐτσι εἶπε, κι ὅλοι ἀπόμειναν χωρίς μιλιά νά βγάλουν
κι ἄπ' ὅλους μόνο δ βασιλιάς τ' ἀπάντησε ὁ Ἄλκινος.

«Τά λόγια, ξένε, αὐτά πού λές δυσάρεστα δέν είναι,
μόν' θέλεις τήν ἀξία σου νά δειξεις, θυμωμένος
γιατί σέ πρόσβαλε ἔτσι αὐτός νά βγεῖς μές στόν ἄγώνα,
πού τήν τιμή σου ἄλλος κανείς δέ θά προσβάλει ἔτσι ἄντρας

ποτέ του, ἂν ξέρει τό σωστό νά κατεβάσει δ νοῦς του.

Μά ἄκου ἔνα λόγο νά σου πῶ, νά 'χεις νά λές καὶ σ' ἄλλους

όπλαρχηγούς⁴, στό σπίτι σου σάν τρῶς μέ τά παιδιά σου

1. τό τόξο. Ἐδῶ δ ποιητής μᾶς προετοιμάζει γιά τή μνηστηροφονία πού πραγματοποιεῖται στή ραψωδία χ. 2. Πήρε μέρος στά Τρωϊκά ώς ἀρχηγός τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας. Είχε τό τόξο του Ἡρακλῆ. 3. Βασιλιάς τῆς Θεσσαλικῆς Οἰχαλίας. Τό τόξο του πέρασε στά χέρια τοῦ Ὁδυσσέα μέσω τοῦ γιοῦ του Ἰφιτοῦ δέξ φ 2 κέ. 4. ἀρχηγούς.

καί τή γυναίκα σου κι ἐκεῖ θυμᾶσαι τήν ἀξία,
πού στίς δουλειές μᾶς χάρισε πάππου πρός πάππου δίας.

Ναί μέν, δέν εἴμαστε ἄφταστοι στό πάλεμα ἢ στούς γρόθους, 255
μά δέ μᾶς φτάνει ἄλλος κανείς στό δρόμο ἢ στά καράβια.

Καί μᾶς ἀρέσουν οἱ χοροί, τά γλέντια, τό τραγούδι¹
κι οἱ φορεσίες καί τά θερμά λουτρά² καί τό κρεβάτι.

Μά ἐλάτε νά χορέψετε οἱ πρῶτοι χορευτάδες,
νά πεῖ κι δέ ξένος, σπίτι του σάν πάει, στούς ποθητούς του, 260
πόσο τούς ἄλλους τούς θνητούς στόν κόσμο ξεπερνοῦμε,
στά ναυτικά, καί στό χορό, στό δρόμο, στό τραγούδι.

Κι ἔνας ἄς φέρει τή γλυκιά κιθάρα νά τή δώσει
γλήγορα στό Δημόδοκο. Κάπου στό σπίτι θά 'ναι».

"Ἐτσι εἶπε ὁ θεοπρόσωπος Ἀλκίνος, κι ἔνας κράχτης 265
ἔφερε ἀπ' τό βασιλικό παλάτι τήν κιθάρα.

Κι δῆλοι δῆλοι ἐννιά σηκώθηκαν ἀπάνω ἀγωνοδίκες³,
πού τοῦ λαοῦ ἦταν διαλεχτοί καί πρόσεχαν τήν τάξη.

"Ισιωσαν τόπο τοῦ χοροῦ κι ἀνοίξανε τό μέρος.
Κι δέ κράχτης τή γλυκόλαλη ἔφερε τήν κιθάρα

γιά τό Δημόδοκο, κι αὐτός στή μέση πήγε τότε
κι δλόγυρά του στάθηκαν πρωτόχνουδοι λεβέντες,
δῆλοι τεχνίτες στό χορό κι ἄρχισαν νά χορεύουν,
χτυπώντας μέ τά πόδια τους τή γῆ, πού λές πετοῦσαν
φωτιές, καί θάμαζε ὁ θεϊκός Δυσσέας νά τούς βλέπει. 275

Κι ἄρχισε ἐκεῖνος παίζοντας γλυκά νά τραγουδήσει
δέ Ἀρης πῶς ἀγάπησε τήν δημορφή Ἀφροδίτη
καί πῶς κρυφά πρωτόσμιξαν στόν πύργο τοῦ Ἡφαίστου⁴
κι ἀφοῦ πολλά τῆς χάρισε, τοῦ ἀτίμασε τό στρώμα.

Κι ἔτρεξε ὁ Ἡλιος ἄξαφνα σ' αὐτόν μαντατοφόρος 280
ὅταν τούς εἶδε ἀγκαλιαστούς νά σμίξουν ἀπ' ἀγάπη.

Κι δέ Ἡφαίστος σάν ἄκουσε τό θλιβερό μαντάτο

1. Ἡ ζωή τῶν Φαιάκων ἦταν τρυφηλή. 2. Στό ἀνάκτορο τῆς Πύλου βρέθηκε ίδιαίτερο δωμάτιο μέ λουτήρα πού διατηρεῖται σέ καλή κατάσταση. 3. "Ενα ἀπό τά κύρια στοιχεῖα τῶν ἀγώνων, πού δράγανωσαν οἱ Φαιάκες, είναι ἡ παρουσία ἀγωνοδικῶν (κριτῶν). 4. Θεός τοῦ σιδήρου καί τῆς φωτιᾶς. Γιός τοῦ Δία καί τῆς Ἡρας. Γεννήθηκε ἀσχημός, γι' αὐτό ἡ μητέρα του τόν πέταξε ἀπ' τόν οὐρανό κι ἔτσι ἔμεινε χωλός. Ἀργότερα γύρισε στόν Ὄλυμπο καί πῆρε γυναίκα του τήν Ἀφροδίτη.

στό γυφταριό του κίνησε μέ τό κακό στό νοῦ του.

Και βάζοντας στό κούτσουρο¹ τ' ἀμόνι² τό μεγάλο,
ἀσπαστα δίχτυα κι ἄλυτα γι' αὐτούς σφυροκοπούσε, 285
γιά νά πιαστοῦν κι ἀσάλευτοι νά μείνουν ἐνωμένοι.

Κι ἀπ' τό θυμό του ἀφρίζοντας σάν ἔφτιασε τά δίχτυα,
σπίτι του πῆγε πού 'χε ἐκεῖ τό νυφικό του στρῶμα,
κι ἅπλωσε γύρω τά δεσμά στοῦ κρεβατιοῦ τά πόδια
κι ἀπάνω κρέμουνταν πυκνά κατάκορφα ἀπ' τή στέγη,
λεπτά σάν ἀραχνόπλεχτα, πού καί τῶν ἀθανάτων
τό μάτι δέ θά τά 'βλεπε. Γιατί ἡταν καμωμένα
μέ πονηριά ἀξεπέραστη. Και στό κρεβάτι κύκλο
σάν ἅπλωσε τό δολερά πλεμάτια³, γιά τή Λῆμνο⁴
καμώθηκε πώς ἔφυγε τήν διμορφοχτισμένη, 295
πού ἔχωρα τή χώρα αὐτή τήν ἀγαποῦσε ἀπ' δλες.

Μά σάν τυφλός δέ φύλαγε κι ὁ χρυσαστράφτης Ἀρης
ώς εἶδε τόν καλότεχνο θεό πού ἀναχωροῦσε
καί γιά τόν πύργο κίνησε τοῦ δοξασμένου Ἡφαίστου,
ποθώντας τῆς καλόζωστης Κυθέρειας⁵ τήν ἀγάπη. 300

Μόλις ἀπ' τόν ἀνίκητο πατέρα της τό Δία
γύρισε καί καθόντανε κι ὁ Ἀρης μπῆκε μέσα
κι εὐτύς γλυκά τή χάιδεψε καί τρυφερά τῆς εἶπε:
«Πᾶμε στό στρῶμα, ἀγάπη μου, τόν ὑπνο νά χαροῦμε.
Ο Ἡφαίστος δέν εἶναι ἐδῶ, μόν' γιά τή Λῆμνο πῆγε
ἐκεῖ τούς ἀγριόφωνους τούς Σίντιες⁶ ν' ἀνταμώσει». 305

Εἶπε κι ἐκείνη μέ χαρά νά κοιμηθοῦν ποθοῦσε
καί στό κρεβάτι ἀνέβηκαν γλυκό νά πάρουν ὑπνο.

Μά γύρω τους ἀπλώθηκαν τά τεχνικά πλεμάτια
τοῦ βαθυστόχαστου θεοῦ, καί μήτε νά σαλέψουν
μποροῦσαν πιά τά μέλη τους μηδέ νά τά σηκώσουν,
κι εἶδαν πιά τότε ἀδύνατο, πώς ἡταν νά γλιτώσουν.

1. βάση ἀπό ξύλο χοντρό. 2. ὁ ἄκμονας τοῦ σιδηρουργοῦ. 3. δίχτυα. 4. Στή Λῆμνο λατρεύοταν ὁ Ἡφαίστος. 5. ἐπίθετο τῆς Ἀφροδίτης, πού τῆς δόθηκε ἀπό τό νησί Κύθηρα. 6. Οἱ παλαιοί κάτοικοι τῆς Λήμνου πού περιποιήθηκαν τόν Ἡφαίστο, ὅταν πετάχτηκε ἀπό τόν οὐρανό.

Στήν ώρα πλάκωσε ἄξαφνα κι ὁ ξακουστός τεχνίτης,
πίσω ξανά γυρίζοντας, προτοῦ νά πάει στή Λῆμνο,
γιατί τούς φύλαγε σκοπός¹ κι ὅλα τοῦ τά 'πε ὁ Ἡλιος 315
και πήγαινε στόν πύργο του μέ σπλάχνα ματωμένα.

Στάθηκε ἐμπρός στίς ξώπορτες κι ἄφριζε ἀπ' τό θυμό του
και μέ μεγάλες ἔσκουζε φωνές στούς ἀθανάτους:
«Δία πατέρα κι οἱ λοιποὶ μακαριστοί κι αἰώνιοι,
ἔλα νά ἰδεῖτε ἀβάσταχτες δουλειές πού νά τίς κλαῖτε, 320
πώς πάντα ἐμένα τό χωλό, τοῦ Δία ἡ θυγατέρα
ἡ Ἀφροδίτη μέ γελᾶ κι ἀγάπησε τόν Ἄρη
αὐτόν τόν ἀφανιστή, γιατί γερός στά πόδια
κι ὅμορφος εἶναι, ὅμως ἐγώ γεννήθηκα σακάτης².

Μόν' δέ μοῦ φταιέι ἄλλος κανείς, μόν' οἱ γονιοί μου φταῖνε, 325
πού νάθε νά μή μ' ἔκαναν. Μά ἰδεῖτε πῶς κοιμοῦνται,
ἀπάνω στό κρεβάτι μου ἀγκαλιασμένοι οἱ δύο τους.

Κι ἐγώ λυσσάζω βλέποντας, ὅμως θαρρῶ πώς ἔτσι,
κι ἂς ἀγαπιοῦνται ἀπό καρδιᾶς, ξανά δέ θά πλαγιάσουν.
Εὐτύς ὁ πόθος καί τῶν δυό θά σβήσει νά κοιμοῦνται. 330

Μά τά δεσμά κι ἡ τέχνη μου θά τούς κρατήσει τώρα,
ώστον κι ὁ πατέρας της³ τά δῶρα μοῦ γυρίσει,
ὅσα γιά τήν ξετσίπωτη τήν κόρη του μοῦ πῆρε⁴.

Γιατί εἶναι ἡ κόρη του ὅμορφη, μά δέν κρατάει στά πάθια».

Εἶπε καί στό χαλκόστρωτο παλάτι συναζόνταν 335
ὅλοι οἱ θεοί κι ὁ σαλευτής τοῦ κόσμου ὁ Ποσειδώνας,
ἥρθε κι ὁ σαλευτής Ἐρμῆς κι ὁ προφυλάχτης Φοῖβος.

Μόνο οἱ θεές ἀπόμειναν ἀπό ντροπή στό σπίτι.
Κι οἱ ἀγαθόδωροι θεοί στήν ξώπορτα σταθῆκαν
κι ὅλοι στά γέλια⁵ σκάσανε θωρώντας τοῦ Ἡφαίστου 340
τοῦ πολυστόχαστου θεοῦ τίς τέχνες τίς πανοῦργες.

Κι ἔτσι ὁ καθένας ἔλεγε στό διπλανό γυρνώντας:

1. Ὁ ἀπατημένος σύζυγος τούς είχε παγιδεύσει. 2. ἀνάπτηρος. 3. Κατά σύμπτωση εἶναι πάλι ὁ Δίας. 4. Οἱ ἄντρες πρόσφεραν δῶρα στόν πατέρα τῆς νύφης: δές και ζ 161. 5. Οἱ θεοί γελούσαν ὅχι μόνο μέ τίς τέχνες τοῦ Ἡφαίστου, ἀλλά και μέ τά παθήματά του.

„Ωστόσο οἱ ἄσκημες δουλειές κακό τό τέλος ἔχουν· τόν φτάνει δὲ ὁ ἀργός τό γλήγορο καθώς καὶ τώρα, νά τα, δὲ κουτσοπόδης „Ηφαιστος σοῦ τσάκωσε τόν „Αρη μέ τέχνη, κι δὲ πιό γλήγορος ἀπ' τούς θεούς ἡς ἦταν, πού κατοικοῦν στόν „Ολυμπο καὶ θά τόν προτιμήσει». Τέτοια οἱ ἀθάνατοι θεοί μιλοῦσαν μεταξύ τους.

Καὶ ἔτσι εἶπε στόν „Ερμῆ τοῦ Δία δὲ γιός δὲ Ἀπόλλων·

„Τοῦ Δία στρατολάτη γιέ, ἀγαθοδότη „Ερμῆ μου, θά θελες τάχα στά σφιχτά δεσμά πιασμένος νά 'σαι ἀν στό κρεβάτι πλάγιαζες μέ τή χρυσή „Αφροδίτη;»

Κι ἀπάντησε δὲ γοργόφτερος μαντατοφόρος κι εἶπε· „Ἄχ, εἴθε αὐτό νά γίνουνταν, Ἀπόλλο προφυλάχτη. Κι ἄλιτα τόσα τρεῖς φορές πλεμάτια ἡς μέ κυκλώσουν κι ὅλοι ἡς κοιτάζατε οἱ θεοί μέ τίς θεές, ἐγώ δμως στήν ἀγκαλιά μου τή χρυσή τήν „Αφροδίτη νά 'χω». 355

„Ἐτσι εἶπε κι οἱ ἀθάνατοι θεοί ξεκαρδιστήκαν.

Κι δὲ Ποσειδώνας μοναχός ἀπ' ὅλους δέ γελοῦσε καὶ τόν τεχνίτη „Ηφαιστο παρακαλοῦσε πάντα τόν „Αρη νά τόν λύσει πιά. Καὶ τοῦ 'πε μέ δυό λόγια· „Λευτέρωσέ τον καὶ γι' αὐτόν ὑπόσχομαι δπως θέλεις μπρός στούς ἀθάνατους θεούς τό δίκιο νά πλερώσει». 360

„Ἐτσι εἶπε καὶ τ' ἀπάντησε δὲ ξακουστός τεχνίτης·

„Αὐτό, τοῦ κόσμου Σαλευτή, μή μου ζητᾶς νά κάμω. Τοῦ καπετάνιου¹ εἶναι ἄπρεπο κι ἐγγυητής νά γίνεις πᾶς θά σέ πιάσω ἐσένα ἐγώ μπροστά στούς ἀθανάτους, ὃν φύγει δὲ „Αρης, σάν λυθεῖ, χωρίς νά μέ πλερώσει²;» 365

Τότε σ' αὐτόν ἀπάντησε δὲ Σείστης Ποσειδώνας·

„Ἀν φύγει δὲ „Αρης, „Ηφαιστε, καὶ δέ σοῦ τό πλερώσει ἐγώ γι' αὐτόν ὑπόσχομαι νά σοῦ πλερώσω δὲ τίδιος». 370

Τότε ἔτσι πάλε δὲ ξακουστός πρωτοτεχνίτης εἶπε·

1. Ἐννοεῖ ἐδῶ τό μοιχό „Αρη. 2. Ζητᾶ οἰκονομική ἀποζημίωση γιά τήν ήθική βλάβη πού τοῦ ἔγινε.

«Ούτε ταιριάζει, ούτε μπορῶ νά σ' ἀρνηθῶ τή χάρη».

Ἐτσι σάν εἶπε ὁ Ἡφαιστος ἔστοιχος¹ τά δεσμά τους.

Κι ἐκεῖνοι, ἂμα λυθήκανε ἀπ' τά ἄσπαστα πλεμάτια, 375
πετάχτηκαν, κι ἔφυγε εὐτύς ὁ Ἀρης γιά τή Θράκη
κι ἡ Ἀφροδίτη γελαστή κατά τήν Κύπρο πῆγε
στήν Πάφο, πού ἔκει ναό βωμό μοσκαχνισμένο.

Κι οἱ Χάρες² σάν τήν ἔλουσαν καὶ μυρωδιές οὐράνιες
τήν ἄλειψαν, πού στούς θεούς τούς ἀθανάτους πρέπουν, 380
κι ὀλόμορφα τή στόλισαν, καὶ νά τή βλέπεις θάμα.

Ο ἔακουστός τραγουδιστής αὐτά τούς τραγουδοῦσε.

Καὶ τοῦ Δυσσέα ξάνοιγε ν' ἀκούει βαθιά ἡ καρδιά του,
χαιρόντανε κι οἱ ἔακουστοι μακρόκουποι Φαιάκοι.

Τότε ὁ Ἀλκίνος πρόσταξε τό Λαοδάμα κι Ἀλιο³ 385
μόνοι νά πιάσουν τό χορό, πού δέν τούς ἔφτανε ἄλλος.

Κι αὐτοί μιά κόκκινη ὅμορφη σφαίρα⁴ στά χέρια παίρνουν
πού ἔχει φτιασμένη ὁ Πόλυνθος, κι ὁ ἔνας τήν πετοῦσε,
πίσω λυγώντας τό κορμί, στά σύγνεφα τά μαῦρα,
κι ὁ ἄλλος ἀπ' τή γῆ ψηλά πηδώντας, στόν ἀέρα
τήν ἔπιανε εὔκολα, προτού στό χῶμα νά πατήσει.

Κι ἀφοῦ τή σφαίρα παίξανε πετώντας τη στά οὐράνια,
ἄρχισαν καὶ χορεύανε στό μαλακό τό χῶμα,
συχνά τόν κάβο ἀλλάζοντας, κι οἱ ἄλλοι νιοί, πού γύρω
γιά τό χορό στεκόντανε, τά χέρια τους χτυποῦσαν
κι ἔκει ἀπ' τούς κρότους τούς πολλούς ἀντιλαλοῦσε ὁ τόπος. 395

Τότε ἔτσι μίλησε ὁ θεϊκός Δυσσέας στόν Ἀλκίνο·
«Ἀφέντη Ἀλκίνο, λατρευτέ ἀπ' ὅλο τό λαό σου,
τούς παίνεψες ἀμίμητοι πώς εἶναι χορευτάδες,
κι ἥταν ἀλήθεια φανερή. Θαμάζω νά τούς βλέπω». 400

Εἶπε, καὶ χάρηκε γι' αὐτά ὁ σεβαστός Ἀλκίνος,
καὶ στούς θαλασσογέννητους Φαιάκους εἶπε ἀμέσως·

1. χαλάρωνε. 2. θεραπαινίδες τής Ἀφροδίτης πού ἔργο τους είχαν τή φροντίδα τής ὅμορφιᾶς τής θεᾶς. 3. Εἶναι παιδιά τοῦ Ἀλκίνοου· δέες θ 126. 4. Εἶδος σημερινῆς μπάλας· δέες καὶ ζ 102.

«'Ακοῦτε με ὅλοι οἱ ἀρχηγοί κι ἀρχόντοι τῶν Φαιάκων.
 Μοῦ φαίνεται πώς στόχασῃ μεγάλη ὁ ξένος ἔχει.
 Μά ἐλᾶτε νά τοῦ δώσουμε φιλόξενό μας δῶρο
 καθώς ταιριάζει. Δώδεκα τή χώρα βασιλιάδες¹
 πρωτάρχοντες τήν κυβερνούν κι ἐγώ δέκατος τρίτος.
 Φέρτε ὁ καθένας σας σ' αὐτόν χιτώνα καὶ χλαμύδα
 καλοπλυμένη καὶ χρυσοῦ πολύτιμο κομμάτι.
 "Ολα ἄς τά φέρουνε μαζί, στά χέρια θά τά πάρει
 ὁ ξένος, καὶ χαρούμενος νά κάτσει στό τραπέζι.
 Κι ἄς καλοπιάσει ὁ Εὐρύαλος μέ λόγια του τόν ξένο,
 καὶ δῶρο του γιά τ' ἄπρεπα τά λόγια πού πε 'πρωτά».

"Ἐτσι εἶπε, κι δῆλοι παίνεσταν κι εἶπαν τό ναί, νά γίνει.
 Κι ἔστειλε κράχτη του ὁ καθείς τά δῶρα νά τοῦ φέρει.
 Καί στόν Ἀλκίνο ἀπάντησε κι ἔτσι ὁ Εὐρύαλος εἶπε:
 «'Αφέντη Ἀλκίνο, λατρευτέ ἀπ' δόλο τό λαό σου,
 ὅπως τ' ὀρίζεις πρόθυμα τόν ξένο θά μαλάξω².
 Κι αὐτό τό χάλκινο σπαθί, πόχει ἀσημένια χούφτα,
 κι ἀπό καινούριο φίλτισι³ φηκάρι⁴ γύρω γύρω,
 θά τοῦ χαρίσω, πού γι' αὐτόν ὅσο νά πεῖς ἀξίζει».

Εἶπε, καὶ τ' ἀργυρόκαρφο σπαθί στόν ξένο δίνει
 κι ἔτσι μέ λόγια φιλικά γυρίζει καὶ τοῦ κάνει.
 «Γειά σου, πατέρα. Ὁ λόγος μου πειραχτικός ἂν βγῆκε,
 ἄς τόν ἀρπάξει ὁ ἄνεμος κι εἴθε νά δώσει ὁ Δίας
 νά ιδεῖς ξανά τό ταίρι σου, νά φτάσεις στήν πατρίδα,
 πού χρόνια βασανίζεσαι ἀλάργα ἀπ' τούς δικούς σου».

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε ὁ Δυσσέας:
 «Γειά σου κι ἐσένα κι οἱ θεοί κάθε καλό ἄς σοῦ δώσουν.
 Καί τό σπαθί πού μοῦ δώσεις, μαζί μου νά φιλιώσεις,
 εἴθε ποτέ σου ὅσο νά ζεῖς νά μήν τό λαχταρήσεις».

Εἶπε καὶ τ' ἀσημόκαρφο σπαθί κρεμνάει στόν δῆμο.

1. Δέξ καὶ θ 41. 2. θά μαλακώσω, θά καταπραῦνω. 3. ἐλεφαντόδοντο. 4. θηκάρι τοῦ σπαθιοῦ.

Κι ό ήλιος πιά βασίλευε σάν ἔφερναν τά δῶρα.
 Κράχτες πιστοί τά φέρανε στοῦ Ἀλκίνου τό παλάτι¹,
 κι οἱ γιοὶ του σάν τά πήρανε τά ζηλεμένα δῶρα,
 ὅλα κοντά τά πήγανε στή σεβαστή τους μάνα. 435
 Στό δρόμο πρῶτος κίνησε ὁ λατρευτός Ἀλκίνος
 καὶ πῆγε εὐτύς καὶ κάθισε στόν ἀψηλό του θρόνο
 κι ἐκεῖ δυό λόγια μίλησε καὶ τῆς Ἀρήτης εἶπε:
 «Φέρε ἐδῶ, φῶς μου, ἔνα καλό, τό πιό ὅμορφο σεντούκι² 440
 καὶ βάλε μέσα καθαρό χιτώνα καὶ χλαμύδα.
 Ζεστάνετε ἔπειτα νερό σέ χάλκινο λεβέτι
 ἀφοῦ λουστεῖ κι δόλα τά ἰδεῖ στήν τάξῃ τους τά δῶρα
 βαλμένα, ὅσα τοῦ φέρανε οἱ ξακουστοί Φαιάκοι,
 μέ τό τραπέζι νά χαρεῖ, τήν ὑμνωδία ν' ἀκούσει. 445
 Αὐτό κι ἐγώ τ' ὁλόχρυσο πεντάμορφο ποτήρι
 θά τοῦ χαρίσω, ἐνόσω ζεῖ νά μέ θυμᾶται πάντα,
 νά τό φυλάει στό σπίτι του καὶ στούς θεούς νά στάζει³.».

Εἶπε, κι ἀμέσως πρόσταξε τίς δοῦλες ή Ἀρήτη,
 λεβέτι ἀπάνω στή φωτιά μεγάλο εὐτύς νά στήσουν. 450
 Κι αὐτές λεβέτι τοῦ λουτροῦ τρίποδο πᾶν καὶ σταίνουν
 καὶ μέσα χύνουνε νερό, καὶνε ἀπό κάτω ἔυλα.
 Καὶ τήν κοιλιά τοῦ λεβετιοῦ χαϊδεύοντας οἱ φλόγες
 ζέσταιναν μέσα τό νερό. Τότε ἔβγαλε ή Ἀρήτη
 τό πιό ὅμορφο σεντούκι της πού χε μές στό παλάτι, 455
 κι ἔβαλε μέσα στή σειρά τά ζηλεμένα δῶρα,
 τά ροῦχα καὶ τό μάλαμα⁴ πού φέρανε οἱ Φαιάκοι.
 «Ομορφο τοῦ βαλε κι αὐτή χιτώνα καὶ χλαμύδα
 κι ἔτσι μέ λόγια της γλυκά τοῦ μίλησε καὶ τοῦ πε·
 «Ο ἴδιος τώρα κοίταξε καὶ δέσε τό καπάκι, 460
 μήπως στό δρόμο ἄλλος κανείς, βαθιά σάν θά κοιμᾶσαι,
 τ' ἀνοίξει, ἐνῷ στά κύματα θά τρέχει τό καράβι».

1. Ἐδῶ ἔχουμε μιά μορφή φορολογίας πού ἀποβλέπει στήν ἔξυπηρέτηση τῶν δημόσιων σχέσεων. 2. κασέλα. 3. νά κάνει σπονδή. 4. χρυσάφι.

Αύτά σάν ἄκουσε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας,
ἔβαλε τό καπάκι εὐτύς καὶ μέ τριχιά τό δένει
πολύκομπα¹, ὅπως ἔμαθε ἀπ' τή σεβάσμια Κίρκη².

465

Τότε ἡ οἰκονόμα στό λουτρό τόν πῆρε νά τόν λούσει,
κι αὐτός τό καταχάρηκε, θερμό λουτρό ὅταν εἶδε,
γιατί συχνά δέν εὕρισκε τέτοια φροντίδα, ἀφότου
ἀφησε τῆς καλόπλεχτης τῆς Καλυψῶς τό σπίτι,
πού σάν ἀθάνατος θεός τά 'χε δῆλα ἐκεῖ τά χάδια.

470

Κι οί σκλάβες σάν τόν ἔλουσαν κι ἀλείψανε μέ λάδι,
καί μ' ὅμορφη τόν ἔντυσαν χλαμύδα καί χιτώνα
ἀπ' τό λουτρό ἔκεινησε νά πάει στούς κρασοπότες³.

Κι ἡ Ναυσικᾶ, πού μ' ὅμορφιές λαμποκοποῦσε οὐράνιες,
στάθηκε στοῦ καλόχτιστου σπιτιοῦ τόν παραστάτη,
καί τό Δυσσέα θάμαζε μέ τά γλυκά της μάτια.

475

Κι ἔτσι ἔπειτα τοῦ μίλησε μέ πεταχτά της λόγια:
«Ξένε⁴, ὁ θεός στό δρόμο σου. Καί κάπου στήν πατρίδα
μή μέ ξεχνᾶς, πού τή ζωή χρωστᾶς σέ μένα πρώτη».

Τότε ἔτοι κι ὁ πολύσοφος τῆς ἀπαντᾶ ὁ Δυσσέας·
«Ω Ναυσικᾶ, τοῦ λατρευτοῦ τ' Ἀλκίνου θυγατέρα,
εἴθε νά δώσει ὁ βροντερός τοῦ Κρόνου ὁ γιός ὁ Δίας,
νά ξημερώσει ἡ ποθητή τοῦ γυρισμοῦ μου ἡ μέρα.

480

Τότε ἐκεῖ κάτω σάν θεά σέ λατρεύω πάντα,
γιατί σύ πρώτη μοῦ 'σωσες, παρθένα, τή ζωή μου».

485

Εἶπε, καί κάθισε κοντά στοῦ βασιλιᾶ τό θρόνο.

Κι ἄλλοι κομμάτια μοίραζαν, ἄλλοι κρασί κερνοῦσαν.

Κι ὁ κράχτης τό Δημόδοκο κοντά τους ὀδηγοῦσε,
τόν ποθητό τραγουδιστή, πού τόν τιμοῦσαν ὄλοι.

Καταμεσίς τόν ἔκατσε στούς ἄλλους καλεσμένους,
κατά τό στύλο τόν ψηλό τή ράχη ν' ἄκουμπήσει.

490

Τότε στόν κράχτη εἶπε ὁ σοφός Δυσσέας, — ἀπ' τήν πλάτη

1. μέ πολλούς κόμπους. 2. Διάσημη μάγισσα, κόρη τοῦ "Ηλιου καὶ τῆς Πέρσης. Στό νησί της ἔφθασε ὁ ἥρωας μετά τούς Λαιστρυγόνες· δές καὶ κ 135 κέ. 3. στούς ἄντρες πού ἔπιναν κρασί. 4. Ἡ Ναυσικᾶ, ἀντί ἄλλο δῶρο, προσφέρει στόν 'Οδυσσέα ἔνα θερμό λόγιο, γεμάτο θαυμασμό.

κόβοντας χοίρου ἀσπρόδοντου κομμάτι, πού τό πάχος γυάλιζε γύρω τρυφερό — τό πιό πολύ είχε ἀφήσει·
 «Πάρε καὶ στὸ Δημόδοκο δῶσε τό κρέας, κράχτη,
 νά φάει. Τοῦ τό φιλεύνω ἐγώ, μ' ὅση κι ἄν ἔχω λύπη.
 Γιατί ἔχουν δόξα καὶ τιμὴ στή γῇ οἱ τραγουδιστάδες¹
 ἀπ' ὄλους, πού τούς ἔμαθε νά τραγουδοῦν ἡ Μούσα
 κι ἀγάπησε τό γένος τους ξέχωρα ἀπ' ὄλα τ' ἄλλα».

Εἶπε, καὶ στοῦ Δημόδοκου τά χέρια εὐτύς ὁ κράχτης
 τό ὑβαλε καὶ τό πῆρε αὐτός καὶ χάρηκε ἡ καρδιά του.

Κι ὄλοι στά ἔτοιμα ἀπλωναν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.
 Κι ὅταν πιὰ τέλος χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,
 γύρισε στό Δημόδοκο κι ἔτσι ὁ Δυσσέας εἶπε·

«'Απ' ὄλους σένα ἐγώ τιμῶ, Δημόδοκε, στόν κόσμο,
 πού ἡ Μούσα ἡ κόρη τοῦ Διός σ' ἔμαθε κι ὁ Ἀπόλλος
 τῶν Ἀχαιῶν τά βάσανα νά τραγουδᾶς μέ χάρη,
 ὅσα στήν Τροία κάμανε καὶ πάθανε καὶ βρῆκαν,

ὅτιος σάν νά τά 'βλεπες ἡ τ' ἄκουσες ἀπ' ἄλλους.
 Μόν' ἄλλαξε τό θέμα αὐτό καὶ τοῦ ξυλένιου ἀλόγου²
 τραγούδα μας τό τέχνασμα πού τό 'φτιασε ἡ Παλλάδα
 κι ὁ Ἐπειός³, καὶ τό 'φερε στό κάστρο τοῦ Πριάμου

παγίδα τοῦ Λαέρτη ὁ γιός, ὀπλαρχηγούς γεμάτο,
 κι ἐκεῖνοι τότε κούρσεψαν τήν ξακουσμένη Τροία.
 Κι αὐτά μέ τάξη ἄν μοῦ τά πεῖς θά τό κηρύξω ἀμέσως
 σ' ὄλα τά πέρατα τῆς γῆς πώς ξέχωρα σέ σένα

ἡ Μούσα ἀπ' ὄλους χάρισε τοῦ τραγουδιοῦ τήν τέχνη».

Εἶπε, κι ἐκεῖνος ἄρχισε — θεός λές τοῦ λαλοῦσε —
 νά τραγουδήσει, πιάνοντας ἐκεῖθε τό τραγούδι
 πού μπήκανε στ' ἀνάφρυδα καράβια ἄλλοι νά φύγουν,
 πρῶτα ἀφοῦ βάλανε φωτιά νά κάψουν τίς καλύβες,
 κι ἄλλοι Ἀχαιοί στήν ἀγορά καθίσανε τῆς Τροίας

1. Οἱ ἀοιδοί εἰναι πρόσωπα πού τιμῶνται ἰδιαίτερα, γιατί εἰναι ὅργανα τῆς Μούσας.

2. 'Ο δούρειος ἵππος. 3. "Ηρωαὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, γιός τοῦ Πανοπέα ἀπό τή Φωκίδα. Κατασκεύασε τό δούρειο ἵππο. "Υστερα ἀπό τήν ἄλωση ἔφθασε στήν Ἰταλία, ὅπου ἴδρυσε τήν Πίζα.

κρυμμένοι μέσα στ' ἄλογο μέ τό σοφό Δυσσέα,
πού τό 'συραν μονάχοι τους μέσα στό κάστρο οἱ Τρῶες.
Τ' ἄλογο δρθό στεκόντανε κι οἱ Τρῶες καθισμένοι
όλόγυρά του¹ λέγανε καθένας τό δικό του. 525

Σέ τρεῖς οἱ γνάμες χώρισαν. Ἡ μέ βαριούς μπαλτάδες²
τό κούφιο ξύλο πιάνοντας κομμάτια νά τό κάμουν,
ἢ νά τό σύρουν σέ κορφή στούς βράχους νά τό ρίξουν,
ἢ νά τ' ἀφήσουν λυτρωμοῦ στούς ἀθανάτους τάμα³, 530
ώς ἔγινε καί στά στερνά. Γιατί ἦτανε γραμμένο
νά πέσει ἡ Τροία, ὅταν δεχτεῖ τ' ἄλογο τό ξυλένιο,
πού στήν κοιλιά του κρύφτηκαν τῶν Ἀχαιῶν οἱ πρῶτοι,
σφαγή καί χάρο φέρνοντας στούς ἄμοιρους τούς Τρῶες.
Καὶ τραγουδοῦσε, οἱ Ἀχαιοί πᾶς ἔκαψαν τή χώρα 535
χυμώντας ἀπ' τήν κουφωτή ξυλένια ἀλογοκρύφτρα,
κι ἄλλοι ἀπ' ἄλλοι πᾶς ρήμαζαν τ' ὀρθοχτισμένο κάστρο.
Πᾶς ὁ Δυσσέας ὄρμησε μέ τό θεϊκό Μενέλαιο
σάν Ἄρης καί πᾶς πάτησε τοῦ Δηίφοβου⁴τό σπίτι.
Κι ἐκεῖ μέ θάρρος μπαίνοντας μές στή φωτιά τῆς μάχης, 540
πᾶς νίκησε μέ τῆς θεᾶς Παλλάδας τή βοήθεια.

Ο Ξακουστός τραγουδιστής αὐτά τούς τραγουδοῦσε.
Κι ὅλο ὁ Δυσσέας ἔλιωνε κι ὅλο δακρυολογοῦσες.
Πᾶς κλαίει γυναίκα θλιβερή τόν ἄντρα της, πεσμένη
στά στήθια του, πού σκοτωθεῖ στή μάχη, πολεμώντας 545
νά σώσει ἀπ' τήν πικρή σκλαβιά πατρίδα καί παιδιά του,
κι ὅταν τόν δεῖ νά σπαρταρᾶ, νά ξεψυχάει μπροστά της,
χυμένη ἀπάνω στό νεκρό μοιρολογάει καί σκούζει,
κι ἄλλοι ἀπό πίσω τῆς χτυποῦν μέ χάλκινα κοντάρια
τή ράχη καί τούς ὕμους της καί στή σκλαβιά τή σέρνουν, 550
πίκρες νά ίδει καί βάσανα κι ή ὅψη της κερώνει
ἀπ' τούς ἀβάσταχτους καημούς, — τό ἴδιο τοῦ Δυσσέα —

1. Δές καί ὅσα ἀφηγήθηκε ὁ Μενέλαιος στό δ 275 κέ. 2. τσεκούρια. 3. ἀφιέρωμα στούς ἀθανάτους πού χάρισαν τό λυτρωμό στούς Τρῶες. 4. Πρόκειται γιά τόν τρίτο ἄντρα τῆς Ἐλένης, μετά τό θάνατο τοῦ Πάρη. 5. Είναι ή δεύτερη φορά που ὁ ήρωας κλαίει μπροστά στούς Φαιάκες δές καί θ 92.

δάκρυα πικρά τοῦ χύνονταν ἀπ' τά ματόκλαδά του.

Κι οἱ ἄλλοι δέν κατάλαβαν πώς τοῦ ὑπερχαν τά μάτια.

Μόνο ὁ Ἀλκίνος πού κοντά καθόντανε τόν εἰδε

κι ἄκουσε πού ἀναστέναζε βαθιά ἀπ' τά σωθικά του,

κι ἔτσι εἶπε εὐτύς στούς Φαιάκες τούς θαλασσοψημένους:

«Ἄκοντε με δῆλοι οἱ ἀρχηγοί κι ἀρχόντοι τῶν Φαιάκων,

κι ἂς πάψει κι δὲ Δημόδοκος τήν ἡχηρή κιθάρα,

γιατί μέ αὐτά πού τραγουδᾶ δέν πολυαρέσει σ' δῆλους.

Νά τρδμε ἀφότου πάψαμε κι ἀρχισε τό τραγούδι,

κι δέξενος δέ σταμάτησε τόν κλαψερό του θρῆνο.

Κάποιος βαρύς τά στήθια του καημίος τοῦ τά πλακώνει.

Μά ἂς πάψει τό τραγούδι πιά, γιά νά χαιρόμαστε δῆλοι

κι δέξενος κι οἱ φιλόξενοι. Καλύτερα ἔτσι θά 'ναι.

Γιατί ἐτοιμάστηκαν αὐτά γιά τό σεβάσμιο ξένο,

ταξίδι καί τά δῶρα μας, πού δώσαμε ἀπ' ἀγάπη.

Γιατί εἶναι σάν τόν ἀδερφό δέξενος κι δέ ίκέτης

στόν ἀνθρωπο πού λίγο δέ νοῦς του κόβει στό κεφάλι.

Γι' αὐτό ἀπό σκέψη πονηρή μή μοῦ τά κρύψεις τώρα

δέ τι ρωτήσω. Πιό καλό νά μ' ἀπαντήσεις εἶναι.

Πέξ τ' δόνομα¹ πού σ' ἔλεγαν ή μάνα κι δέ γονιός σου

κι οἱ ἄλλοι στήν πατρίδα σου κι ὀλόγυρα οἱ γειτόνοι.

Γιατί ἔτσι δίχως δόνομα δέ βρίσκεται κανένας,

μήτε ἀρχοντας μήτε φτωχός πού γεννηθεῖ στόν κόσμο,

μόν' σ' δῆλους δίνουν δόνομα σάν γεννηθεῖ οἱ γονιοί του.

Πέξ μου καί τήν πατρίδα σου, τή χώρα, τό χωριό σου,

γιά νά σέ πᾶνε ἐκεῖ μέ νοῦ καί σκέψη τά καράβια.

Γιατί δέν ἔχουν τά γοργά καράβια τῶν Φαιάκων

σάν τ' ἄλλα τά πλεούμενα τιμόνια ή κυβερνήτες,

μόν' βρίσκουν ἔτσι μόνα τους τή σκέψη τῶν ἀνθρώπων

καί ξέρουν δῆλων τά χωριά, τά καρπερά χωράφια,

1. Ἡ ἀνωνυμία δέν μπορεῖ νά κρατηθεῖ ἄλλο πιά. "Ως τώρα ήταν ὅπλο ἄμυνας. Μέσα ὅμως στό φιλικό περιβάλλον τῶν Φαιάκων τούτο τό ὅπλο κατάντησε περιττό.

καὶ γοργοτάξιδα περνοῦν τῆς θάλασσας τά πλάτια,
κρυμμένα μές στήν καταχνιά καὶ στήν πυκνή θολούρα,
κι οὔτε φοβοῦνται νά χαθοῦν μήτε κακό νά πάθουν.

585

Μά τό χω ἀπ' τὸν πατέρα μου Ναυσίθο ἐγώ ἀκουστά μου
πώς θά θυμώσει μιά φορά μέ μᾶς ὁ Ποσειδώνας,
γιατί ἔτσι σ' ὅλους εἴμαστε καλόβολοι περάτες¹.

Μοῦ λεγε πώς καλόφτιαστο καράβι τῶν Φαιάκων
ἀπ' τό ταξίδι ὅταν γυρνᾶ, μιά μέρα θά τό σπάσει
μές στό γεράνιο² πέλαγος κι ὄλόγυρα τή χώρα
θά κλείσει μέ ψηλό βουνό. Ὁ γέρος ἔτσι μοῦ ἔπει.

590

Κι ὅπως τό θέλει αὐτός ὁ θεός θά γίνει ἢ θά τ' ἀφήσει.

Μόν' ἔλα ξήγα μου κι αὐτό καὶ τήν ἀλήθεια πές μου.

Ποῦ πήγες, ποῦ ταξίδεψες, ποιές πολιτεῖες εἰδες.

595

Πέξ μου γιά τίς καλόχτιστες χῶρες καὶ τούς ἀνθρώπους
ὅσοι εἶναι ἄγριοι καὶ κακοί καὶ δίκιο δέν κατέχουν
καὶ ποιοί εἶναι ἀντρες φιλόξενοι καὶ τούς θεούς φοβοῦνται.

Κι ἀκόμα πές μου γιατί κλαῖς καὶ βαριαναστενάζεις,
τῆς Τροίας καὶ τῶν Δαναῶν τά πάθια σάν ἀκούσεις.

600

Ἐτσι οἱ θεοί τίς ὅρισαν τίς συμφορές σ' ἐκείνους
πολύπικρες, πού κι οἱ στερνοὶ τραγούδι νά τίς κάμουν.

Κάποιον καλό σου συγγενή μήν ἔχασες στήν Τροία,
γαμπρό σου ἢ καὶ πεθερό; Οἱ πιό ἀκριβοί μας εἶναι
αὐτοί μετά ἀπ' τό αἷμα μας κι ἀπ' τό δικό μας γένος.

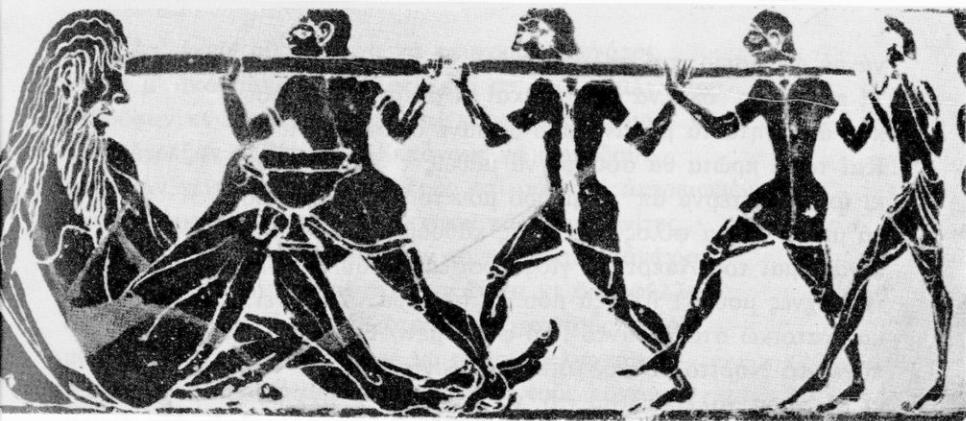
605

Φίλο μήν ἔχασες πιστό πού τόν πολυναγαποῦσες;

Γιατί κι ὁ φίλος ὁ πιστός κατώτερος δέν εἶναι
ἀπ' ἀδερφό μας σάν βρεθεῖ μέ χάρες στολισμένος.

1. Πάντοτε οἱ Φαιάκες διευκόλυναν τή διακίνηση τῶν ξένων τους. 2. γαλάζιο.

Η τύφλωση τοῦ κύκλωπα Πολύφημου (6ος αἰ. π.Χ.)

I

Κι ἀπάντησε ὁ πολύπειρος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε·
 «Ἀλκίνο, ἀφέντη βασιλιά καὶ παινεμένε ἀπ' ὅλους, αὐτό εἶναι τὸ καλύτερο, ν' ἀκούσουμε ἔναν τέτοιο, ὡς εἶναι αὐτός, τραγουδιστή πόχει φωνὴ ἀθανάτου. Γιατὶ δέν ξέρω ἄλλο σκοπό πιό χαρωπό στόν κόσμο, παρ' ὅταν μ' ἡσυχῇ καρδιά¹ ζοῦν ὅλοι μές στή χώρα, κι οἱ καλεσμένοι κάθονται μές στό παλάτι ἀράδα κι ἀκοῦνται τὸν τραγουδιστή κι ἔχουν τραπέζι ἐμπρός τους ψωμιά γεμάτο καὶ ψητά κι ἀπό κροντήρι παίρνει ὁ κεραστής γλυκό κρασί καὶ χύνει στά ποτήρια. Α' ὅλα, αὐτό μοῦ φαίνεται τό πιό ὅμορφο πώς εἶναι. Τώρα σοῦ ζήτησε ἡ καρδιά γιά τά δικά μου πάθια

1. Η θέληση γιά εἰρηνική ζωή εἶναι διάχυτη στήν ψυχή τοῦ μετατρωικοῦ ἀνθρώπου.

νά μέρωτησεις, πιό πολύ γι' αὐτά νά κλάψω ἀκόμα.
Τί πρώτο ἀπ' ὅλα νά σου πῶ και τί στερνό ν' ἀφήσω,
πού ἀμέτρητα τά βάσανα μοῦ δώσανε οἱ οὐράνιοι. 15

Καὶ τώρα πρώτα θά σου πῶ νά μάθεις τ' ὄνομά μου,
κι ἂν στά στερνά ἀπ' τό μαδρό μου τό ριζικό γλιτώσω,
νά μείνω πάντα φίλος σας κι ἄς κάθουμαι ἔτσι ἀλάργα¹.
Ἐγώ είμαι τοῦ Λαέρτη ὁ γιός Δυσσέας², πού ὅλοι λένε
τίς τέχνες μου, κι ἡ δόξα μου ὥς τά οὐράνια φτάνει,
καὶ κατοικῶ στό ἔρεφαντο³, τό φημισμένο Θιάκι,
πόχει τό Νήριτο βουνό, ψηλό και δεντρωμένο,
κι ὀλόγυρα πολλά νησιά, τό να κοντά μέ τ' ἄλλο,
τή δασωμένη Ζάκυνθο, τή Σάμη⁴, τό Δουλίχι⁵. 20

Πιό κάτω ἀπ' ὅλα, χαμηλό τό Θιάκι, στοῦ πελάγου
τά δυτικά, κι ἡλιόβγαλμα κοιτάζουν ὅλα τ' ἄλλα.
Βραχότοπος⁶, μά ἔκουστή παλικαριῶν γεννήτρα.
Δέν εἰδα ἀπ' τήν πατρίδα μου γλυκύτερο στόν κόσμο.
Ἐτσι λοιπόν ἡ Καλυψώ⁷ μέ κράτες ἡ νεράιδα 30

μές στή βαθουλωτή σπηλιά ποθώντας με γιά ταίρι.
Ἐτσι μ' ἐμπόδιζε ἔπειτα κι ἡ δολοπλέχτρα ἡ Κίρκη
στό σπίτι της και ταίρι της νά μ' ἔχει λαχταροῦσε.
Ὀμως ποτέ δέν ἔπειθαν στά στήθια τήν καρδιά μου.
Γιατί δέν ἔχει πιό γλυκό στόν κόσμο ἀπ' τήν πατρίδα 35

κι ἀπ' τούς γονιούς, κι ἂν κάθεσαι σέ ἀρχοντικά παλάτια,
μές στήν πικρή τήν ξενιτιά κι ἀπ' τούς γονιούς σου ἀλάργα.
Μά ἐλάτε τόν πολύπαθο ν' ἀκοῦστε γυρισμό μου,
πού μ' ὅρισε τοῦ Κρόνου ὁ γιός σάν ἔφυγα ἀπ' τήν Τροία. 40

Στούς Κίκονες⁸ ὁ ἄνεμος μέ ξόριασε⁹ ἀπ' τήν Τροία,
στήν Ισμαρο¹⁰, ὅπου κούρσεψα και κάστρο και κατοίκους. 40

Κι ὅσες γυναῖκες πήραμε και λάφυρα ἀπ' τή χώρα,
ἔξισου τά μοιράσαμε, κανείς νά μή χολιάσει¹¹.

1. μακριά. "Αν δημος τό νησί τῶν Φαιάκων συμπίπτει μέ τήν Κέρκυρα, τότε τό ἐπίρρημα ἀλάργα (μακριά) δέ δικαιολογεῖται. 2. Γιά πρώτη φορά ὁ ἥρωας παρουσιάζει τήν ταυτότητά του. 3. μέ ἀνοικτό δρίζοντα, ξέφωτο. 4. Ἡ Κεφαλλονιά. 5. Μιά ἀπό τίς Ἐχινάδες· δές και α 253 κ.έ. 6. Δές και δ 614. 7. Ἐδῶ θυμίζει τίς δύο γυναῖκες, πού τοῦ 'κλειναν τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. 8. Θρακικός λαός πού κατοικοῦσε στήν πεδιάδα τοῦ Ἐβρου. 9. Ήταν σύμμαχος τῶν Τρώων. 9. μέ ἔξωθησε. Ψηφιοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Τότε ἀπ' ἐκεῖ τούς ἔτρωγα νά φεύγουμε τρεχάτοι,
μά δέ μ' ἀκούσανε οἱ τυφλοί¹, καὶ στ' ἀκρογιάλι κάτω
μεθοῦσαν κι ἐσφαζαν ἄρνιά καὶ κουτελάτα βόδια. 45

Τότε ἔτρεξαν οἱ Κίκονες Κικόνους νά φωνάξουν,
πού χαν γειτόνους, πιό πολλούς καὶ σάν πιό ἀντρειωμένους,
πού κατοικοῦσαν στά χωριά, στόν πόλεμο τεχνίτες,
θέλεις πεζοί θές μ' ἀλογα, σάν τό καλοῦσε ή ἀνάγκη. 50

Κι ἥρθανε τόσοι τήν αὐγή, δσα ἄνθια κι δσα φύλλα 50
ἀνθοβολοῦν τήν ἄνοιξη. Τότε ἀσπλαχνή τούς ἔρμους
μᾶς βρῆκε μοίρα ἀπ' τό θεό νά πάθουμε λαχτάρες.

Κι ὅταν σέ λίγο φτάσανε, παράταξαν τούς λόχους
κοντά στά πλοϊα τά γοργά κι ἀρχίσανε τή μάχη
κι ἔνας τόν ἄλλον κάρφωνε μέ χάλκινο κοντάρι. 55

Κι δσο βαστοῦσε ἀκόμα αὐγή καὶ προχωροῦσε ή μέρα,
ώς τότε τούς κρατούσαμε, κι ἄς ἥτανε χιλιάδες.

Κι ὅταν ὁ ἥλιος ἔγερνε, τήν ώρα πού ξεζεύουν
τά βόδια, τότε οἱ Κίκονες τούς Ἀχαιούς τσακίζουν.

"Εξι λεβέντες² χάθηκαν μέσα ἀπ' τό κάθε πλοϊο 60
κι δλοι οἱ λοιποί γλιτώσαμε ἀπό σφαγή καὶ χάρο.

Θλιμμένοι ἐκεῖθε κάμαμε πανιά νά προχωροῦμε,
πρόθυμα πού γλιτώσαμε, θρηνώντας τούς χαμένους.
"Ομως δέν ξεκινήσανε τ' ἀνάφρυδα καράβια,
πρίν τρεῖς φορές φωνάξουμε³ τούς ἄμοιρους συντρόφους, 65
ὅσοι στόν κάμπο ἀπό σπαθί σκοτώθηκαν Κικόνων.

"Ο Δίας τότε σήκωσε ό συγνεφοσυνάχτης
μέ μαύρη ἀντάρα τό Βοριά καὶ σκέπασε μέ νέφια
στεριά μαζί καὶ θάλασσα καὶ θάμπωσαν τά οὐράνια.
Τά πλοϊα κατακέφαλα στά κύματα βουτοῦσαν,
καὶ τά πανιά μᾶς ξέσχισε ή δύναμη τοῦ ἀνέμου 70
σέ τρεῖς καὶ τέσσερις μεριές, καὶ γιά νά μήν πνιγοῦμε,

10. ή πρωτεύουσα τῶν Κικόνων. 11. Ό στίχος θυμίζει τήν ἀρχή τῆς Ἰλιάδας,
ὅπου ὁ Ἀχιλλέας χολώθηκε ἀπ' τήν ἄνιση διανομή τῶν λαφύρων.

1. Μέ σημασία γνωστοιλογική: λιγόμυαλοι. 2. Τά καράβια τοῦ 'Οδυσσέα ἥταν
δώδεκα (ι 159). Έπομένως $6 \times 12 = 72$ χάθηκαν. 3. Πρόκειται γιά προσκλητήριο
τῶν νεκρῶν. Ό επίσκοπος Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος παρατηρεῖ πώς οι παλαιοί

όλα τά κατεβάσαμε στά τρεχαντήρια μέσα, καὶ τ' ἀκρογιάλι πιάσαμε γοργά λαμνοκοπώντας.

‘Ασάλευτοι μείναμε ἐκεῖ δύο μέρες καὶ δυό νύχτες, κι οἱ ἔννοιες μέ τήν κούραση μᾶς θέριζαν τά σπλάχνα. Σάν ἔφεξε ἡ χρυσάχτιδη Αύγη τήν τρίτη μέρα, τ' ἀσπρα πανιά σηκώσαμε σάν μπῆκαν τά κατάρτια, κι είχαμε τόν καιρό δόδηγό καὶ τούς καπετανέους.

“Αβλαβός τότε θά ’φτανα στήν ποθητή πατρίδα. Μά σάν περνοῦσα ἀπ' τό Μαλιά!, τό κύμα καὶ τό ρέμα μέ τό Βοριά, ἀπ' τά Κύθηρα μέ ξόριασαν πιό πέρα.

Μέρες ἐννιά παράδερνα μ' ἀνάποδους ἀνέμους στό ψαροθρόφο πέλαγο. Τή δέκατη πιά μέρα στούς Λωτοφάγους πήγαμε, πόχουν θροφή λουλούδια. Τότε δέξω βγήκαμε νερό νά πάρουμε ἀπό βρύση, κι ἐκεῖ τραπέζι ἐτοίμασαν κοντά στά πλοῖα οἱ ναῦτες. Καὶ μιά μπουκιά ἄμα φάγαμε καὶ βρέξαμε τά χειλία, τότε συντρόφους ἔστειλα νά πᾶνε καὶ νά μάθουν, ποιοί κατοικοῦσαν ἄνθρωποι στόν τόπο σιτοφάγοι, ἀπ' δέλους δυό διαλέγοντας καὶ τρίτον ἔναν κράχτη².

Κι ἐκεῖ πού πήγαν τρέχοντας, τούς Λωτοφάγους βρήκαν. Άυτοί κακό δέ σκέφτηκαν νά κάμουν στούς συντρόφους, μόνο τούς ἔδωσαν λωτό νά φᾶνε. Κι ἀν κανένας τό μελιστάλαχτο καρπό τόν ἔβαζε στό στόμα, πίσω δέν ἥθελε νά ρθεῖ, μήτε εἰδηση νά φέρει, παρά νά μένουν ἥθελαν κοντά στούς Λωτοφάγους λωτό νά τρῶνε, τή γλυκιά πατρίδα λησμονώντας.

Μά ἐγώ τούς πῆρα στανικῶς, κι ἄς ἔκλαιιγαν, στά πλοῖα καὶ σέρνοντας τούς ἔδεσα στούς μπάγκους ἀπό κάτω. Τότε στούς ἄλλους φώναξα τούς ποθητούς συντρόφους, γλήγορα ἀπάνω στά γοργά καράβια νά πηδήσουν,

πίστευαν ὅτι μέ τόν τρόπο αὐτό παίρνουν μαζί τους τίς ψυχές.

1. Eίναι ὁ κάβο-Μαλιάς, τό γνωστό ἀκρωτήρι τής Λακωνίας. 2. κήρυκας.

λωτό μή φᾶνε κι ἔπειτα ξεχάσουν τήν πατρίδα¹.
Κι ἐκεῖνοι ἀμέσως μπήκανε καὶ κάθισαν στούς μπάγκους,
ἀράδα καὶ τή θάλασσα μέ τά κουπιά χτυποῦσαν.

105

Ἐκεῖθε ἐμπρός τραβήξαμε μέ σπλάχνα μαραμένα
καὶ στῶν ἀνόμων² πήγαμε Κυκλώπων τήν πατρίδα,
πού στῶν μακαριστῶν θεῶν τή δύναμη Θαρρώντας
φυτό στή γῆ δέ φύτεψαν μήτε ὅργωσαν χωράφι,
μόν' ὅλα βγαίνουν ἀσπαρτα κι ἀνόργωτα φυτρώνουν,
στάρια, κριθάρια, κλήματα πού τό κρασί τους κάνουν,
ἀπό μεγαλοστάφυλα καθώς τά φέρνει ὁ Δίας.
Δέν ἔχουν προεστῶν βουλές³ μήτε ἀπό νόμους ξέρουν,
καὶ κατοικοῦντες στῶν βουνῶν κατάκορφα τίς ράχες,
μέσα σέ βαθουλές σπηλιές καὶ τά παιδιά του δρίζει
καθείς καὶ τή γυναίκα του, μήτε ψηφᾶ τούς ἄλλους.

115

Κι ἔνα νησάκι ἀπλώνεται πιό πέρα ἀπ' τό λιμάνι,
οὕτε κι ἀλάργα οὕτε κοντά στή χώρα τῶν Κυκλώπων,
πολύδεντρο, ὅπου ἀμέτρητα τ' ἄγρια γίδια βόσκουν,
γιατί πατήματα ποτές ἀνθρώπων δέν τά σκιάζουν,
μήτε συχνάζουν κυνηγοί, πού στά πυκνά λαγκάδια
καὶ στίς ψηλές βουνοκορφές πᾶν καὶ τσακοῦν⁴ τά πόδια.
Κοπάδια ἀπάνω στό νησί δέν ἔχει οὕτε χωράφια,
μόν' ἀσπαρτο κι ἀνόργωτο χρόνο καιρό εἶναι κι ἔρμο
καὶ μόνο θρέψει στίς βοσκές βελαζούλας γίδες.
Δέν ἔχουν κοκκινόπλωρα οἱ Κύκλωπες καράβια⁵
μήτε τεχνίτες καραβιῶν πλεούμενα νά φτιάσουν
σέ κάθε χρήσιμη δουλειά, νά πᾶνε σ' ἄλλους τόπους,
ὅπως συχνά τίς θάλασσες περνώντας τρέχουν ἄλλοι,
νά φέρουν στ' ἀφροχώματο νησί νά τούς δουλέψουν.
Ξερό δέν εἶναι. Θά 'φερνε κάθε καρπό στήν ὥρα.
Γιατί ἀπ' τήν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ ἀρχίζουν τά λιβάδια

125

130

1. Ἡ ἀγάπη γιά τήν πατρίδα εἶναι ἔντονη σ' ὅλα τά ποιήματα τῆς ξενιτιᾶς. 2. Ὁ βίος τῶν Κυκλώπων κυριαρχεῖται ἀπό τήν ἄλογη βία. 3. Ἡ πολιτική ὄργάνωση εἶναι ἀνύπαρκτη. 4. σπάζουν, τσακίζουν. 5. Οἱ Κύκλωπες εἶναι καθυστερημένοι πολιτιστικά, ζοῦν ἀμέριμνοι τήν προκοινωνική τους ἐποχή.

δροσάτα, ἀπαλοχώματα. Τ' ἀμπέλια αἰώνια θά ταν.¹
 Ἡ γῆ στρωτή γιά ὅργωμα. Παντοῦ βαθιά χωράφια,
 μέ χῶμα ἀφράτο, πού ὁ καιρός σάν ἔρθει, θά θερίσεις.² 135
 Κι ἔχει λιμάνι ἀπάνεμο, πού μήτε παλαμάρια³
 θέλεις ἔκει, μήτε ἄγκυρες, μήτε σκοινιά νά δέσεις,
 μόν' ἀραγμένος κάθεσαι καιρό, ὅσο πάλε οί ναυτες
 γιά τό ταξίδι σηκωθοῦν καί πάρει πρύμο ἀγέρι.⁴
 Και μιά πηγή στοῦ λιμανιοῦ τό βάθος ἀναβρύζει 140
 νεράκι, κάτω ἀπ' τή σπηλιά, καί γύρω ἀνθίζουν λεῦκες.⁵
 Πήγαμε ἔκει. Κάποιος θεός στής νύχτας τό σκοτάδι
 μᾶς ὀδηγοῦσε, οὔτε ἐφεγγε μπροστά νά ξεδιαλύνεις.⁶
 Γιατί ἡταν γύρω καταχνιά πηχτή, καί τό φεγγάρι,⁷
 κρυμμένο μές στά σύγνεφα, δέν ἔλαμπε στά οὐράνια.⁸ 145
 Κανείς μας τότε τό νησί δέν ξάνοιξε μπροστά του,
 μηδέ τά κύματα εἰδαμε, πού στή στεριά κυλοῦσαν
 μεγάλα, πρίν τ' ἀνάφυρδα² καράβια πᾶν ν' ἀράξουν.⁹
 Μαζώξαμε δῆλα τά πανιά, σάν ἄραξαν τά πλοϊα,¹⁰
 καί βγήκαμε δέξια στή στεριά, στή θάλασσα ἄκρη ἄκρη 150
 κι ἔκει ὑπνο λίγο πήραμε νά φέξει καρτερώντας.¹¹

Σάν ἦρθε ή ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αύγούλα,¹²
 γυρίζαμε δῆλο τό νησί καί θάμαζε ή καρδιά μας.¹³
 Τότε οἱ Νεράϊδες³, τοῦ Διός τ' ἀσπιδοφόρου οἱ κόρες,¹⁴ 155
 γίδες βουνίσιες σήκωσαν, προσφάγι τῶν συντρόφων.¹⁵
 Κι εὐτύς δοξάρια γυριστά, μακρόλαιμα κοντάρια
 ἀπ' τό καράβι ἀδράχνοντας, σέ τρεῖς σειρές βαλμένοι,¹⁶
 ρίχναμε κι ἄφθονο ὁ θεός μᾶς ἔδωσε κυνήγι.¹⁷
 Είχα καράβια δώδεκα⁴ καί τό καθένα πήρε
 γίδες ἐννιά καί χάρισαν μόνο σέ μένα δέκα.¹⁸ 160
 *Ἐτσι δῆλη μέρα τρώγαμε ὅσο νά πέσει ὁ ἥλιος,¹⁹
 ἄφθονο κρέας καί γλυκό τραβούσαμε μοσκάτο,

1. χοντρά σχοινιά τῶν καραβιῶν. 2. μέ ύψωμένη τήν πρύμνη καί τήν πρώρα δές καὶ γ 170. 3. Δές καὶ ζ 125. 4. Δές καὶ ι 60.

γιατί είχε άκόμα κόκκινο κρασί μές στά καράβια,
δέ σώθηκε. Ὁ καθένας μας περίσσιο στά κροντήρια
τό πῆρε, δταν πατήσαμε τό κάστρο τῶν Κικόνων.

165

Καί στῶν Κυκλώπων βλέπαμε τή γῆ, πού ταν κοντά μας,
καπνό κι ἀκούγαμε φωνές γιδιῶν, ἀρνιῶν, δικές τους.

Κι ὁ ἥλιος σάν βασίλεψε και πῆρε τό σκοτάδι,
τότε πιά κοιμηθήκαμε στῆς θάλασσας τήν ἄκρη.

Σάν ἤρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αύγούλα,
τότε συγκάλεσα βουλή κι ἔτσι είπα στούς συντρόφους:

«Οἱ ἄλλοι ἐδῶ νά μείνετε τώρα, πιστοί συντρόφοι,
κι ἐγώ μέ τό καράβι μου και τούς δικούς μου ἀνθρώπους,
θά πάω νά μάθω¹ ποιοι είναι αὐτοί πού κατοικοῦν τόν τόπο,
ἄγριοι ἂν είναι κι ἅπιστοι και δίκιο ἂν δέν κατέχουν,
ἡ τούς θεούς ἂν σέβουνται κι ἄντρες φιλόξενοι είναι».

Είπα, κι ἀπάνω ἀνέβηκα² στό μαῦρο τρεχαντήρι
κι είπα στούς ναῦτες ν' ἀνεβοῦν και τά σκοινιά νά λύσουν.
Κι ἐκεῖνοι ἀμέσως μπήκανε και κάθισαν στούς μπάγκους
ἀράδα και τή θάλασσα μέ τά κουπιά χτυποῦσαν.

180

Κι δταν σέ τόπο φτάσαμε πού δέν ἦταν ἀλάργα,
είδαμε ἀπόμερη σπηλιά κοντά κοντά στό κύμα,
ψηλή και δαφνοσκέπαστη, κι ἅπειρα ἐκεῖ κοπάδια
γιδοπτροβάτων στάλιζαν³ και αὐλή είχε γύρω γύρω
ψηλή μέ πέτρες μές στή γῆ χωμένες, και μέ πεύκους
μεγάλους κι ἀψηλόκορφες βελανιδιές φραγμένη.

“Αντρας Θεόρατος⁴ ἐκεῖ καθόντανε, πού μόνος
τ' ἀρνιά βοσκοῦσε ἀπόμερα μήτε ἔσμιγε τούς ἄλλους,
μόν' τό κακό λογάριαζε στήν ἐρημιά πού ζοῦσε.

Τέρας πελώριο πλάστηκε, μήτε ἔμοιαζε ἄλλου ἀνθρώπου,
μόν' ἦταν σάν ψηλοῦ βουνοῦ ραχούλα φουντωμένη,
πού ἔχωριζει ἀνάμεσα σ' ἄλλες κορφές μονάχη.

1. Ὁ λόγος τῆς ἔξερευνητικῆς ἐπιχειρήσεως είναι καθαρά θεωρητικός. Ὁ Ὀδυσσέας θέλει νά γνωρίσει τόν τόπο, τούς ἀνθρώπους, τίς συνήθειες. 2. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἡ περιπετειώδης ἔξερεύνηση. 3. ἀναπαύονταν τίς μεσημβρινές ώρες. 4. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει ἀνήρ πελώριος.

Πρόσταξα τότε τούς λοιπούς ἀγαπητούς συντρόφους νά μείνουν στό καράβι ἐκεῖ κοντά νά τό προσέχουν, καὶ δώδεκα¹ ἀφοῦ διάλεξα τούς πιό καλούς ἀπ' ὅλους, ἔφυγα. Πήραμε μαζί καὶ σ' ἔνα ἀσκί γιδίσιο μαῦρο γλυκόπιοτο κρασί, πού μοῦ 'χε δώσει δῶρο δ Μάρωνας² τοῦ Εὐάνθη ὁ γιός, ὁ λειτουργός τοῦ Φοίβου, πού 'χε προστάτη ἡ Ἰσμαρος, γιατί ἀπό σεβασμό μας σώσαμε αὐτόν καὶ τό πιστό ταίρι του καὶ τό γιό του, πού κατοικοῦσαν σέ πυκνό δάσος τοῦ Φοίβου Ἀπόλλουν. Ἀξίας δῶρα μοῦ 'δωσε γιά τοῦτο, ἑφτά κομμάτια καλοφτιασμένο μάλαμα, κι ἔνα ἀργυρό κροντήρι, καὶ στάμνες δώδεκα κρασί μοῦ γέμισε ὡς τά χείλια, γλυκό κι ἀνέρωτο, πιοτό θεϊκό, πού μές στό σπίτι σκλάβα καμιά δέν τό ἔσερε μήτε ἄλλη παρακόρη ἐξόν αὐτός, τό ταίρι του καὶ μιά ἐπιστάτρα μόνη. Κι ὅταν τό μελιστάλαχτο κρασί ἥθελαν νά πιοῦνε, σέ είκοσι μέτρα ρίχνανε νεροῦ κι ἔνα ποτήρι, καὶ τότε μιά γλυκιά εὐωδιά κι οὐράνια ἀπ' τό κροντήρι χυνότανε, πού νά μήν πιεῖς δέ βάστας ἡ καρδιά σου. Ἄσκι μεγάλο, ἀπ' τό κρασί αὐτό, γεμάτο πῆρα καὶ στό δισάκι μου θροφές. Γιατί εἶχε κόψει δ νοῦς μου εὐτύς, πώς σέ ἄντρα πήγαινα μέ δύναμη μεγάλη, ἄγριο, πού στά στήθια του δέν εἶχε πίστη ἡ νόμο. 215

Φτύσαμε ἀμέσως στή σπηλιά, μά αὐτός δέν ἤταν μέσα, μόν' τά παχιά του πρόβατα βοσκοῦσε στό λιβάδι. Καί στή σπηλιά ἄμα μπήκαμε, βλέπαμε δ, τι εἶχε μέσα. Γεμάτα τά τυρόβιολα κι οί μάντρες στοιβαγμένες ἀπό κατσίκια κι ἀπ' ἀρνιά, καὶ χώρια μαντρισμένα τά πρώιμα ἄλλοι, τά μέσα ἄλλοι, κι ἄλλοι τά ὅψιμα ἤταν. Κι ἤταν ἀπό τυρόγαλο γεμάτα ὅλα τ' ἀγγειά του.

1. Δέν ἔρεουμε πόσους εἶχε τό κάθε πλοῖο. Ἀπό τό B 510 τῆς Πιάδας μαθαίνουμε πώς τό κάθε πλοῖο τῶν Βοιωτῶν εἶχε 120 ἄντρες. 2. Δές καὶ 140 κ.ε.

σκάφες, καρδάρες¹, πού ἄρμεγε μέσα σ' αὐτά τό γάλα.

Τότε οἱ συντρόφοι μ' ὅρκιζαν μέτε πειστικά τους λόγια,

λίγο τυρί νά πάρουμε καὶ νά τραβοῦμε πίσω,

225

κι ἀπ' τό μαντρί ξεκόβοντας μανάρια² καὶ κατσίκια

γλήγορα στό γοργόδρομο καράβι νά τά πῆμε,

κι εὐτύς νά κάνουμε πανιά καὶ στ' ἀνοιχτά νά βγοῦμε.

Ἐγώ δημοσ δέν τούς ἄκουσα, πού πιό καλό ἔτσι θά ταν,

γιά νά τόν δῶ καὶ δῶρα του φιλόξενα νά πάρω.

230

Μά στούς συντρόφους πρόσχαρος δέ φάνηκε, δταν ἥρθε.

Τότες ἀνάψαμε φωτιά καὶ κάμαμε θυσία

τυριά κομμάτια κόβοντας καὶ φάγαμε κι οἱ ἴδιοι,

καὶ στή σπηλιά καθίσαμε προσμένοντας, ώστου

ἥρθε κι αὐτός ἀπ' τή βοσκή, μέ φόρτωμα μεγάλο

235

ξύλα ξηρά γιά τό φαῖ νά ἔχει φωτιά ν' ἀνάψει.

Μές στή σπηλιά σάν τό 'ριξε, βούξε δ τόπος δλος,

κι ἐμεῖς ἀπ' τήν τρομάρα μας χωθήκαμε στό βάθος.

Τότε ἔμπασε μές στήν πλατιά σπηλιά τίς προβατίνες,

μέ τή σειρά ὅσες ἄρμεγε κι ἄφησε ἐμπρός στήν πόρτα

240

μές στήν αὐλή τ' ἀρσενικά, κριάρια του καὶ τράγους.

Ἐπειτα σήκωσε ψηλά κι ἔβαλε ἐμπρός στήν πόρτα

ἀσήκωτη θυρόπετρα, πού δέ θά τήν κινοῦσαν

κι εἰκοσιδυό³ τετράκυκλα καλοφτιασμένα ἀμάξια·

τόσο τεράστιο ἔβαλε μπροστά στήν πόρτα βράχο.

245

Κάθισε τότες κι ἄρμεγε γίδες καὶ προβατίνες

καὶ τό παιδί τής καθεμιᾶς προσθήλιαζε⁴ ἀπό κάτω.

Καὶ τό μισό δταν ἔπηξε τ' ἀσπρο χιονάτο γάλα,

τό σύναξε καὶ τό 'βαλε μές στά πλεχτά καλάθια,

καὶ στίς καρδάρες φύλαξε τ' ἄλλο μισό νά πίνει.

250

Καὶ τίς δουλειές του βιαστικά σάν ἔκαμε ὅσες είχε,

ξάναψε τότε τή φωτιά κι ἐμᾶς θωρώντας είπε:

1. Ξύλινα δοχεῖα γιά τό γάλα. 2. ἀρνιά: ἀμνός > ἀμνάριον > μνάρι μανάρι. 3. Θέλει νά δείξει πόσο μεγάλη ήταν ή δύναμη τοῦ Κύκλωπα. 4. Τά ἔβαζε στή θηλή τοῦ μαστοῦ (γιά νά βυζάξουν).

«Ποιοί είστε, δρέ ξένοι, κι άπό ποῦ στης θάλασσας τούς δρόμους γυρνάτε; Μήνα γιά δουλειές, ή πᾶτε ἔτσι στήν τύχη, ὅπως οἱ κλέφτες¹ πού γυρνοῦν στά πέλαγα καὶ φέρνουν στούς ξένους τόπους συμφορές καὶ τή ζωή τους παιζουν;;»

Ἐτσι εἰπε, κι ὅλων ἡ καρδιά παράλυσε στά στήθια, τρομάζοντας τό γίγαντα καὶ τή βαριά φωνή του.

Μά κι ἔτσι ἐγώ τ' ἀπάντησα μέ δυό μου λόγια κι εἰπα·

«Ἐμεῖς, πολύπαθοι Ἀχαιοί², γυρίζουμε ἀπ' τήν Τροία μές στά θαλασσοπέλαγα καὶ μέ λογῆς ἀνέμους,

νά πᾶμε στήν πατρίδα μας, μά πήραμε ἄλλο δρόμο.

Ἐτσι ἥθελε τοῦ Κρόνου ὁ γιός γιά μᾶς ν' ἀποφασίσει.

Ολοι στρατιῶτες εἴμαστε τοῦ βασιλιᾶ Ἀγαμέμνου, πόφτασε τώρα ἡ δόξα του³ στά πέρατα τοῦ κόσμου, γιατί λαούς κατάστρεψε κι ἔριξε τέτοιο κάστρο.

Καὶ νά μᾶς σώσεις πέφτουμε στά πόδια σου, ἂν θελήσεις μέ δῶρα σου φιλόξενα νά μᾶς φιλοξενήσεις, πού τό χουν ὅλοι σύστημα στόν κόσμο γιά τούς ξένους.

Σεβάσου, βλάμη⁴, τούς θεούς, μιά χάρη σου ζητοῦμε.

Ο Δίας ὁ φιλόξενος τούς ξένους προστατεύει, κι ὅπου νά πᾶνε ἡ χάρη του μαζί τούς συνοδεύει».

Ἐπια, καὶ μ' ἄσπλαχνη καρδιά μ' ἀπάντησε ἔτσι ἀμέσως·

«Τά χεις χαμένα, σύντροφε, ἡ θά ῥχεσαι ἀπ' ἀλάργα, ἐνῶ μοῦ λές νά φοβηθῶ θεούς καὶ νά πιστέψω.

Δέν τόν ψηφοῦν οἱ Κύκλωπες τόν ἀσπιδάτο Δία⁵, μήτε θεούς, γιατί εἴμαστε πολύ πιό ἀνώτεροι τους.

Μήτε ἀπ' τοῦ Δία φόβο ἐγώ θά σέ πονέσω⁶ ἐσένα, καθώς καὶ τούς συντρόφους σου, ἂν δέν τό θέλω ὁ ἴδιος.

Μόν' πές μου ποῦ νά τ' ἄραξες τό καλοκαμωμένο καράβι, ἂν κάπου ἀπόμερα γιά ἐδῶ κοντά, νά ξέρω».

Ἐτσι εἰπε δοκιμάζοντας⁷, μά ποῦ νά μέ γελάσει.

1. κουρσάροι. Ἀπό πολλούς στίχους τῆς Ὁδύσσειας ἀντλοῦμε εἰδήσεις γιά τή μεγάλη ἔκταση τῆς πειρατείας στήν δημητρική καὶ τήν προομητική ἐποχή. 2. ἐνν. εἴμαστε. 3. Σεμνύνεται ὁ ἥρωας γιά τά κατορθώματα τῶν Ἀχαιῶν. 4. φίλε. 5. Ή συμπεριφορά τοῦ Κύκλωπα είναι ύβριστική γιά τούς θεούς. 6. Θά σέ σπλαχνίστα. 7. προσπαθώντας νά ἀποσπάσει πληροφορίες.

Κι εὺτύς μέ λόγια πονηρά¹ τ' ἀπάντησα κι ἔτσι εἶπα· *πάσα ρωτήσο*
 «Ἄχ, τό καράβι δὲ Σαλευτής μοῦ τό 'σπασε τοῦ κόσμου,
 στά βράχια ὅπως τό χτύπησε σέ μιά τῆς χώρας σου ἄκρη,
 στόν κάβο ἀφοῦ τό ἔστριασε² κι ή θάλασσα τό πῆρε,
 κι ἐγώ μονάχος ἔφυγα μ' αὐτούς τό μαῦρο χάρο». *αὐτοὶ οὗτοι τέκ*

Ἐτσι εἶπα, κι δὲ σκληρόψυχος δέ μοῦ 'βγαλε ἄλλη λέξη,
 μόν' χύμηξε κι ἀπλώνοντας τά χέρια στούς συντρόφους,
 ἄρπαξε δυό καί καταγῆς τούς χτύπαε σάν κουτάβια,
 καί τά μυαλά τους χύθηκαν καί μούσκεψαν τό χῶμα.
 Κι ἔτσι σάν τούς κομμάτιασε, τούς ἔβαλε στό δόντι.
 Κι ἔτρωγε σάν βουνόθρεφτο λιοντάρι, δίχως σκλίδα³ *ταῦτα ιπδόται*
 ν' ἀφῆσει, σάρκες, σωθικά, κόκαλα μεδουλάτα.
 Κι ἐμεῖς στό Δία κλαίοντας σηκώναμε τά χέρια,

θωρώντας βάρβαρες δουλειές, πού χάναμε τό νοῦ μας.
 Κι δέ Κύκλωπας σάν γέμισε τήν ἄπατη κοιλιά του,
 κρέας ἀνθρώπων τρώγοντας, ἀγνό ρουφώντας γάλα,
 τεντώθηκε μές στή σπηλιά καταμεσίς στ' ἀρνιά του.
 Τότε εἶπα μέ τήν ἀφοβῆ καρδιά μου νά ζυγώσω
 κι ἀπ' τό μηρί μου βγάζοντας τό κοφτερό μαχαίρι,
 στά στήθια νά τοῦ τό 'μπηχνα, στό μέρος πού τά σπλάχνα
 κλειοῦν τό συκώτι⁴, ψάχνοντας μέ τ' ἄλλο μου τό χέρι.
 μά μ' ἔκοψε ἄλλος στοχασμός. Γιατί κι ἐμεῖς μαζί του
 τό χάρο ἐκεῖ θά βρίσκαμε. Ήδως θά μπορούσαμε ὅλοι
 τό βράχο τόν ἀσήκωτο νά βγάλουμε ἀπ' τήν πόρτα;

Ἐτσι βαριά στενάζοντας προσμέναμε νά φέξει.
 Σάν ἥρθε δέ τό ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αύγούλα,
 ἄναψε πάλε τή φωτιά κι ὅλες σειρά τίς μάνες
 ἄρμεγε καί προσθήλιαζε καί τά μικρά τους κάτω.
 Καί τίς δουλειές του βιαστικά σάν ἔκαμε δσες εἶχε,
 ἄρπαξε πάλε δυό μαζί νά φάει τό κολατσό⁵ του.

1. 'Αναγκαστικά δέ τή ἀπάντηση είναι ψεύτικη. Στόν ὡμό πρωτογονισμό καί τή βία
 δέ ἥρωας ἀντιπαραθέτει τή φρόνηση. 2. Δέξ 1 39. 3. μικρό κομμάτι. 4. Οἱ δημη-
 ρικοὶ ἀνθρωποὶ τό θεωροῦσαν ἔδρα τῆς ψυχῆς. 5. πρόγευμα.

Χορτάτος τότε ἀπ' τή σπηλιά μπρογκούσε¹ τό κοπάδι,
πρῶτα τό βράχο ἀψήφιστα² σάν ἔβγαλε ἀπ' τήν πόρτα,
καὶ τὸν ξανάβαλε ἔπειτα σάν σκέπασμα σέ θήκη,
καὶ στό βουνό σφυρίζοντας τ'³ ἄρνιά του σαλαγοῦσε.

"Εμεινα ἐγώ τό χάρο του στό νοῦ μου ἀναμετρώντας
νά τόν πλερώσω, ἂν μου ὅμινε τέτοια χαρά ή Παλλάδα.

Κι αὐτή ή βουλή μου φάνηκε καλύτερη πώς ἦταν.

Μές στό μαντρί εἶχε ο Κύκλωπας ἔνα χοντρό ματσούκι³
χλωροκομένο, ἐλίτικο, νά τό βαστᾶ, ὅταν γίνει,
ξερό, κι ἐμεῖς τό λέγαμε, θωρώντας το, πώς ἦταν
κατάρτι σέ εἰκοσάκουπο καράβι πιστωμένο,
ἀπ' τά μεγάλα φορτηγά πού πέλαγα ἀρμενίζουν.

Τόσο στό μάκρος φαίνονταν καὶ τόσο καὶ στό χόντρος.

Πιάνω καὶ κόβω ὡς μιά δργιά κομμάτι ἀπ' τό ματσούκι
καὶ στούς συντρόφους τό ὁδοσα νά μου τό πελεκήσουν:

Κι ἵσιο σάν τό 'καμαν αὐτοί, τό 'ξυσα ἐγώ στήν ἄκρη
καὶ νά πυρώσει τό 'βαλα στήν ἀναμμένη θράκα.

"Ἐπειτα τό 'χωσα βαθιά μές στήν κοπριά ἀπό κάτω,
πού ἦταν χυμένη στή σπηλιά παντοῦ σωρός μεγάλος.

Καὶ τότε πρόσταξα⁴ λαχνό νά ρίξουν οἱ συντρόφοι,
μαζί μου ποιοί θά τύχαιναν τόν πάλο⁵ νά τόν μπήξουν

στό μάτι του, ὅταν κοιμηθεῖ κι ὑπνος βαθύς τόν πάρει.
Λάχανε αὐτοί πού θά 'θελα κι ο ἴδιος νά διαλέξω,

τέσσερις ὅλοι καὶ μ' αὐτούς κι ἐγώ μαζί τους πέντε.

"Ηρθε τό βράδυ βόσκοντας τ'⁶ ἀφρόμαλλο κοπάδι,
κι ἔμπασε ἀμέσως στήν πλατιά σπηλιά τά πρόβατα ὅλα

κι οὕτε ἔνα στή βαθιά του αὐλή δέν ἄφησε κεφάλι,

κάτι σά νά μυρίστηκε, εἴτε ο θεός ἔτσι εἶπε.

Σήκωσε πάλε κι ἔβαλε τό βράχο ἐμπρός στήν πόρτα,
καὶ καθισμένος ἄρμεγε σειρά τίς μάνες ὅλες

315

320

325

330

335

340

1. ἔδιωχνε μέ θόρυβο, σαλαγοῦσε. 2. χωρίς κόπο, χωρίς πολλή προσπάθεια. 3. χοντρό ραβδί. 4. Μέ πολύ ρεαλιστό περιγράφονται οἱ διάφορες φάσεις τοῦ σχεδίου διασώσεως; α) προετοιμασία δργάνου τυφλώσεως, β) ἐπιλογή ὄμαδας κρούσεως, γ) νάρκωση μέ τή χρήση δυνατοῦ κρασιοῦ καὶ τύφλωση, δ) ἔξοδος. 5. παλούκι.

καὶ τά μικρά τους καθεμιᾶς προσθήλιαζε ἀπό κάτω.

Καὶ τίς δουλειές του βιαστικά σάν ἔκαμε ὅσες εἶχε,
ἄρπαξε πάλε δυό μαζί συντρόφους νά δειπνήσει.

Τότε κοντά στόν Κύκλωπα πηγαίνω κι ἔτσι τοῦ 'πα,
μ' ἔνα καυκί¹ στό χέρι μου γεμάτο κρασί μαῦρο·
«Κύκλωπα, πάρε, πιέ κρασί, σάν ἔφαγες ἀνθρώπους,

νά ἴδεις στό τρεχαντήρι μου σάν τί πιοτό είχα κρύψει.

Τάμα γιά σένα τό 'φερνα, ἵσως καὶ μέ πονούσες

καὶ μ' ἔστελνες στόν τόπο μου. Μά ἐσυ είσαι λυσσασμένος.

«Ἄσπλαχνε, πῶς ἄλλος θνητός, ἀπ' ὅσους ἔχει ὁ κόσμος,

Θά 'ρθεῖ σέ σένα ἄλλη φορά, ἔτσι ἄνομα ἀφού κάνεις;»

Εἶπα, καὶ πῆρε τό κρασί καὶ τό 'πιε μονορούφι.

Σάν ἦπιε, τ' ἄρεσε πολύ καὶ μοῦ ζητοῦσε κι ἄλλο·

«Ἀκόμα δᾶσ' μου, ἔτσι νά ζεῖς καὶ τ' ὄνομά σου πές μου

εὐτύς, νά λάβεις δῶρο μου, πού νά χαρεῖ ἡ καρδιά σου.

Βγάζει ἡ πολύκαρπή μας γῇ κρασί καὶ στούς Κυκλώπους

ἀπό μεγαλοστάφυλα, καθώς τά βρέξει ὁ Δίας,

δῆμος ἀπό νεχτάρι αὐτό κι ἀπ' ἀμβροσία βγῆκε».

Ἐτσι εἶπε, καὶ τό φλογερό κρασί τοῦ δίνω πάλε,

καὶ τρεῖς φορές² τόν κέρασα κι ἀστόχαστα τρεῖς ἥπιε.

Κι ὅταν τοῦ ζάλισε ἔπειτα καλά τά λογικά του,

τότε μέ λόγια μαλακά τοῦ μίλησα καὶ τοῦ 'πα·

«Κύκλωπα, ἀφού μέ ρωτησες, καὶ τ' ὄνομά μου μάθε

καὶ δᾶσ' μου, καθώς τό 'ταξες, τό φιλικό σου δῶρο.

Κανείς³ ἐγώ ὄνομάζομαι κι δλοι Κανεί μέ λένε,

ἡ μάνα κι δ πατέρας μου κι δλοι οἱ λοιποί μου φίλοι».

Εἶπα, καὶ μ' ἄσπλαχνη καρδιά μ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε·

«Κι ἐγώ στερνόνε τόν Κανεί θά φάω ἀπ' τούς συντρόφους,

δῆμος αὐτούς πρωτύτερα. Νά τί σοῦ κάνω δῶρο».

Ἐτσι εἶπε καὶ τεντώθηκε τ' ἀνάσκελα πεσμένος,

1. ξύλινο ποτήρι. 2. Ὁ ἀριθμός είναι τυπικός, θέλει νά δειξει πώς ή πράξη ἔγινε πολλές φορές. 3. Τό ἄρχ. κείμενο γράφει: Οδτις ἐμοί γ' ὄνομα.

κι ἔγειρε δίπλα τό χοντρό λαιμό κι εὐτύς ὁ ὑπνος
 τόν πῆρε ὁ παντοδαμαστής. Κι ἔβγανε ἀπ' τά λαρύγγια
 μπουκιές ἀνθρώπων καὶ κρασί πού ξέρναε μεθυσμένος. 375
 Τότε ἔχωσα τόν πάλοι¹ εὐτύς στήν ἀναμμένη θράκα
 νά πυρωθεῖ καὶ ψύχωνα μέ λόγια τούς συντρόφους
 ὅλους, μή φοβηθεῖ κανείς καὶ θέλει νά μοῦ φύγει.
 Κι ὁ πάλος ὁ ἐλίτικος σάν κόντευε ν'² ἀνάψει,
 ἄν καὶ χοντρός μές στή φωτιά καὶ φαίνονταν νά λάμπει, 380
 τόν πῆρα ἀπ' τή φωτιά κοντά στόν Κύκλωπα καὶ γύρω
 στεκόντανε οἱ συντρόφοι μουν. Καρδιά ὁ θεός μᾶς δίνει,³
 κι ἀφοῦ τόν πάλο σήκωσαν, τό μυτερό στήν ἄκρη,
 στό μάτι του τόν ἔχωσαν. Κι ἐγώ ἀπό πάνω τότε⁴
 πέφτοντας τοῦ τόν ἔστριβα, ἔτσι ὅπως μέ τρυπάνι⁵ 385
 τρυπάει τό καραβόξυλο τεχνίτης κι ἀπό κάτω
 τό στρέφουν ἄλλοι μέ λουρί στό 'να καὶ στ'⁶ ἄλλο μέρος
 κι αὐτό γηρίζει ἀδιάκοπα. "Ἐτσι κι ἐμεῖς στό μάτι
 τοῦ Κύκλωπα γυρίζαμε τόν πυρωμένο πάλο,⁷
 κι ὅπως μπηγότανε ζεστός, τόν μούσκευε τό αίμα 390
 κι ὅλα τριγύρω τοῦ ματιοῦ, ματόφυλλα καὶ φρύδια,
 τοῦ τά καψάλιζε ἡ φωτιά καὶ τοῦ 'καψε τήν κόρη,
 κι ἔτριζαν μέσα ἀπ'⁸ τή φωτιά οἱ ρίζες τοῦ ματιοῦ του.
 Πῶς ὅταν στό κρύο νερό χώνει μπαλτά⁹ ἡ σκεπάρνι
 γιά νά τά βάψει ὁ σιδεράς κι ἀχοῦν καὶ τσιτιρίζουν,¹⁰ 395
 — γιατί ἡ περίσσια δύναμη αὐτή εἶναι τοῦ σιδήρου —
 ἔτσι ἔτριζε τό μάτι του κι αὐτοῦ στόν πάλο γύρω.
 Μούγγριζε τότε σάν θεριό κι οἱ βράχοι ἀντιλαλοῦσαν,
 κι ἐμεῖς ἀπ'¹¹ τήν τρομάρα μας σκορπίσαμε ὅλοι ἀλάργα.
 Τότε ἔβγαλε ἀπ'¹² τό μάτι του τόν πάλο, βουτηγμένον 400
 στό αίμα, καὶ τόν πέταξε μακριά, χειρονομώντας
 σάν φρενιασμένος, κι ἔσκουζε στούς Κύκλωπες, πού γύρω

1. τό παλούκι. 2. Είναι ειδικό ἐργαλεῖο μέ τό ὅποιο διανοίγουν οἱ ξυλουργοί τρύπας. 3. Η παρομοίωση είναι παρμένη ἀπό τήν τέχνη τῆς κατασκευῆς πλοίων. 3. τσεκούρι. 4. Η δεύτερη παρομοίωση είναι παρμένη ἀπό τήν τέχνη τῶν σιδηρουργῶν.

στίς ἀνεμόδαρτες κορφές, μές στίς σπηλιές καθόνταν
καὶ τρέχανε ἄλλος ἀπ' ἄλλον, σάν ἄκουσαν νά σκούζει,¹ αγάπαι² Ήσου
καὶ στή σπηλιά σταθήκανε τριγύρω καὶ ρωτοῦσαν:

«Τί σοῦ τυχε, Πολύφημε, καὶ μεγαλοφωνάζεις
μές στήν ἀθάνατη νυχτιά καὶ μᾶς χαλᾶς τόν ὑπο;
Μήν ἄθελά σου σ' ἄρπαξε κανένας τό κοπάδι;
Μήνα σοῦ παίρνει τή ζωή μ' ἀπάτη καὶ μ' ἀντρεία;»

Κι ὁ φοβερός Πολύφημος ἀπ' τή σπηλιά ἀπαντοῦσε:
«Ἄδερφια, μ' ἔφαγε δὲ Κανείς μ' ἀπάτη!³ ὅχι μ' ἀντρεία.»

Κι ἐκεῖνοι τ' ἀπαντούσανε μέ πεταχτά τους λόγια:
«Ἄφοῦ κανείς δέ σ' ἔβλαψε καὶ μέσα εἰσαι μονάχος,
ἀπ' τήν ἄρρωστια ποιός μπορεῖ τοῦ Δία νά σέ σώσει;
Δεήσου στόν πατέρα σου τό σείστη Ποσειδώνα.»

Ἐτσι εἶπανε καὶ φεύγανε καί γέλασε² ἡ καρδιά μου
πού τ' ὄνομά μου ἀπάτησε κι ἡ πονηρή μου σκέψη.
Κι ὁ Κύκλωπας σπαράζοντας στούς πόνους καὶ βογγώντας,
πῆγε στήν πόρτα ψάχνοντας καὶ σήκωσε τήν πέτρα
κι αὐτός στήν πόρτα κάθισε κι ἄνοιξε τά δυό χέρια,
μέ τό κοπάδι ἄν ἔβγαινε κανείς, νά τόν τσακώσει.

Γιατί θαρροῦσε ἀστόχαστο πώς εἶχα τό κεφάλι.
Μά ἐγώ δύο τό καλύτερο ζητοῦσα πῶς νά γίνει,
νά 'βρω ἀπ' τό χάρο γλιτωμό στούς ἄλλους καὶ σέ μένα.

Κι δύος τούς δόλους ἔφαινα, γιατί ἥταν τή ζωή μας
νά σώσουμε, καὶ συμφορά μεγάλη ἥταν μπροστά μας.

Κι αὐτή ἡ βουλή μοῦ φάνηκε καλύτερη πώς ἥταν.
Εἶχε κριάρια παχουλά, πυκνόμαλλα, μεγάλα,
μέ σκοτεινόχρωμο μαλλί καὶ ξεχωρίζοντάς τα
σιγά, συντρία³ τά δένα μέ λυγαριές στριμμένες,
πού ἀπάνω τους κοιμόντανε ὁ Κύκλωπας, τό τέρας
μέ τήν ἀνήμερη ψυχή. Κι αὐτό πού τ' αν στή μέση

1. Ἡ προβολή τοῦ παραπλανητικοῦ δύνοματος, πού είναι ἔνα ἀπό τά σημεῖα τοῦ σχεδίου διασώσεως, διευκόλυνε τή σωτηρία. 2. Χαίρεται ὁ ἥρωας πού τό ἔξυπνο σχέδιό του ἔξελισσεται μέ ἐπιτυχία. 3. τρία-τρία.

σήκωνε κι ἔνα σύντροφο καὶ τ' ἄλλα δυό ἀπό δίπλα
μαζί δεμένα πήγαιναν τούς ἄντρες νά γλιτώσουν.

Τρία κριάρια σήκωναν κι ἀπό 'να σύντροφό μουν. 435

Κι ἐγώ — μές στ' ἄλλα διαλεχτό κριάρι ἥταν στή μάντρα,
καὶ πιάστηκα ἀπ' τά νῶτα του, στή μαλλιαρή κοιλιά του
συμμαζωμένος καὶ γερά κρατοῦσα μέ τά χέρια
τά φουντωμένα του μαλλιά, τό πρόσωπό μου δίπλα
γέρνοντας καὶ κρατιόμουνα μ' ὑπομονή καὶ θάρρος. 440

"Ἐτσι βαριά στενάζοντας προσμέναμε νά φέξει.

Σάν ἦρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αύγούλα
ξεκίνησε γιά τή βοσκή τ' ἀρσενικό κοπάδι

κι ἀνάρμεχτα βελάζανε τά θηλυκά στίς μάντρες
μέ σπαργωμένα¹ τά βυζιά. Κι δύ Κύκλωπας, λιωμένος

στούς πόνους, κάθε κριαριοῦ τή ράχη ψηλαφοῦσε,

δλόρθα ὅπως στεκόντανε. Τυφλός, ποῦ νά τό νιώσει,
στά λογγωμένα στήθια τους πώς δέθηκαν οι ἄντρες.

Κι ἔφτασε ἀπ' ὅλα πιό στερνό στήν πόρτα τό κριάρι,
ἀπ' τά μαλλιά ἀργοκίνητο κι ἀπ' τό σοφό ἐμένα. 450

Κι δύ γίγαντας Πολύφημος τοῦ 'πε χαῖδεύοντάς το·

«Γιατί, καλό κριάρι μου, στερνό ἀπ' τή μάντρα βγαίνεις;

"Άλλη φορά δέν ἔμενες ἀπ' τό κοπάδι πίσω,
μόν' πρῶτο πάντα πήγαινες μέ δρασκελιές μεγάλες

τῆς χλωρασιᾶς τά τρυφερά βλαστάρια νά βοσκήσεις.

Πρῶτο στό ρέμα ἐρχόσουνα καὶ πρῶτο μοῦ γυρνοῦσες
πάλε τό βράδυ στό μαντρί. Τώρα στερνό ἀπομένεις.

Θά κλαιῖς² καὶ σύ τ' ἀφέντη σου τό μάτι, πού κακούργος
ἄντρας μοῦ τό 'βγαλε ἀσπλαχνα μέ ἀνθρώπους του χαμένους,

ἀφοῦ βαριά μοῦ σκότισε μέ τό κρασί τά φρένα,
ἄχ, δύ Κανέις, πού δρκίζομαι πώς δέ θά μοῦ γλιτώσει. 460

"Αν είχες τή λαχτάρα μου κι ἄν μπόρεις νά μιλήσεις,

1. γεμάτα γάλα. 2. Ἄναμεσα στίς γεμάτες κανιβαλισμό καὶ φρίκη σκηνές, αὐτή ἔδω κάνει τόν τόν πιό τρυφερό. Ο τυφλωμένος γίγαντας συνομιλεῖ μέ τό ἀγαπημένο του κριάρι.

νά μοῦ ἔλεγες ποῦ τρύπωσε ἀλάργα ἀπ' τό θυμό μου·
θά ἢ βλεπες τότε στή σπηλιά χυμένα τά μυαλά του
χάμω στή γῆ, ἄλλα ἀπ' ἄλλοι, καθώς θά τόν χτυποῦσα, 465
καί μές στά στήθια μου ή καρδιά θά λούφαζε ἀπ' τούς πόνους,
πού μοῦ τούς ἄναψε ο Κανείς, ἔνα κορμί χαμένο¹».

Εἶπε κι ἀπόλυσε ἐπειτα νά φύγει τό κριάρι.
Σά βγήκαμε ὅξω ἀπ' τή σπηλιά κι ἀπ' τήν αὐλή πιό πέρα,
πρῶτος ἐγώ ξελύθηκα κι ἔλυσα τούς συντρόφους. 470
Κι ευτύς ἀρνιά λιγνόποδα καί τρυφερά κριάρια
γύρω πολλά ξεκόβοντας τά φέραμε στό πλοϊο.
Χαρούμενοι μᾶς εῖδανε οί ποθητοί συντρόφοι,
τό χάρο ὅσοι ξεφύγαμε² καί κλαίγανε τούς ἄλλους.
Μά νά θρηνοῦν δέν ἄφηνα κι ἔγνεφα μέ τά φρύδια, 475
προστάζοντάς τους γλήγορα νά μπάσουν στό καράβι
πολλά κριάρια ἀφρόμαλλα καί στ' ἀνοιχτά νά βγοῦμε.
Κι ἐκεῖνοι ἀμέσως μπαίνανε καί κάθισαν στούς μπάγκους
ἀράδα, καί τή θάλασσα μέ τά κουπιά χτυποῦσαν.
Καί τόσο ἄμα ἀλαργέψαμε, πού ἀκοῦνε, σταν φωνάξεις, 480
τότε ἔσκουζα στόν Κύκλωπα μέ πεισμωμένα λόγια:
«Δέ σοῦ ἦταν, Κύκλωπα, γραφτό, ἀνθρώπου τιποτένιου,
ἔτσι ἄγρια τούς συντρόφους του νά φᾶς μές στή σπηλιά σου.
Μόν' ἀκριβά θά πλέρωνες τά κακουργήματά σου,
σκυλί, πού δέ σεβάστηκες μές στό ρημαδιακό³ σου 485
ξένους νά φᾶς. Γι' αὐτό οί θεοί σέ πλέρωσαν κι ο Δίας⁴».

Εἶπα, καί τότε πιό πολύ τοῦ λύσσαξε ή καρδιά του,
καί ξεκολλώντας μιά κορφή ψηλοῦ βουνοῦ μεγάλη,
μπροστά στό μελανόπλωρο τήν πέταξε τό πλοϊο,
πού πάρα λίγο νά παιρνε τῆς πλώρης του τήν ἄκρη. 490
Γέμισε ἀφρούς ή θάλασσα καθώς τῆς ἥρθε δι βράχος.
Καί τό καράβι ἀπ' τ' ἀνοιχτά ξανάστροφο τό κύμα

1. Οὐτιδανός γράφει τό ἀρχ. κείμενο. 2. Τροφή τοῦ φοβεροῦ ἀνθρωποφάγου ἔγιναν ἔξι σύντροφοι τοῦ Ὁδυσσέα. 3. στήν κατοικία σου. 4. Ο λόγος τοῦ ἥρωα ἐρέθισε τόν Κύκλωπα, πού ἀμέσως ἀντέδρασε πετώντας ἔναν πελώριο λίθο.

τό σίμωσε δέξω στή στεριά. Στά δυό μου χέρια τότε μακρύ κοντάρι ἀδράχνοντας σκουντοῦσα ἀπ' τ' ἀκρογιάλι και στούς συντρόφους ἔλεγα νά πιάσουν τά κουπιά τους, 495 μέ τό κεφάλι γνέφοντας, νά φύγουμε ἀπ' τό χάρο.

·Καί στά κουπιά τους πέφτοντας αὐτοί λαμνοκοποῦσαν·
Κι ὅταν διπλά ἀλαργέψαμε στό πέλαγος τραβώντας,
πάλε ἐσκουζα στόν Κύκλωπα, κι δῆλοι οἱ συντρόφοι γύρω,
ἄλλοι ἀπ' ἄλλοι, μ' ἐμπόδιζαν μέ μαλακά τους λόγια· 500

Καημένε, τέτοιο ἔνα θεριό τί θέλεις κι ἐρεθίζεις;
Νά, τώρα μές στή θάλασσα μᾶς πέταξε τό βράχο
και στή στεριά μᾶς σίμωσε τό πλοϊο, πού εἰπαμε δῆλοι
πώς ἤρθε πιά τό τέλος μας. Κι ἂν ἄκουγε κανένα
ἢ νά φωνάξει, εἴτε μιλιά τό στόμα του νά βγάλει,
θά 'σπαζε τά κεφάλια μας και τ' ἄρμενα τοῦ πλοίου,
ἄξυστη¹ πέτρα ρίχνοντας. Τόσο βαράει ἀλάργα».

“Ετσι είπαν, μά δέν ἔπειθαν τήν ἄφοβη καρδιά μου,
και πάλε εὐτύς τοῦ φόναξα μέ σπλάχνα φουσκωμένα·
«‘Αν, Κύκλωπα, κανείς θνητός στόν κόσμο σέ ρωτήσει,
νά μάθει τήν ἀγιάτρευτη τήν τύφλα τοῦ ματιοῦ σου,
δηγήσου πώς σέ τύφλωσε ό καστροπολεμίτης
Δυσσέας τοῦ Λαέρτη ό γιός, ἀπ' τό νησί τό Θιάκι»².

“Ετσι είπα, και μ' ἀπάντησε κι ἐκεῖνος ξεφωνώντας:
«‘Αχ, βγῆκαν τώρα τά παλιά τῆς μοίρας τά γραμμένα.
“Ενας προφήτης³ ζοῦσε ἐδῶ, τρανός και φημισμένος,
ό Τήλεμος τοῦ Εὔρυμου ό γιός, στή μαντοσύνη πρῶτος,
πού γέρασε στούς Κύκλωπες νά προφητεύει χρόνια,
και μοῦ προφήτεψε δῆλα αὐτά μιά μέρα πώς θά γίνουν,
τό φῶς μου πώς θά στερηθῶ ἀπ' τοῦ Δυσσέα τά χέρια.
Μά πάντα ἐγώ περίμενα πώς θά ῥθει ἐδῶ ἔνας ἄντρας
ὅμορφος, γιγαντόκορμος, μεγάλο παλικάρι,

1. ἀτόφια, ἀπελέκητη. 2. Ό λόγος τοῦ ‘Οδυσσέα τώρα γίνεται ἀλαζονικός. 3. Τό ἄρχ. κείμενο γράφει μάντις ἀνήρ.

καί μοῦ 'ρθε τώρα ἔνας κοντός καί ψόφιος καί χαμένος¹, πού μέ κρασί μέ δάμασε καί μοῦ 'βγαλε τό μάτι.

Μόν' ἔλα σίμωσε κοντά, Δυσσέα, νά σέ φιλέψω
καί νά δεηθῶ στό Σαλευτή νά σέ καταβοδώσει. 525

Γιατί είμαι ἐκείνου γιός ἐγώ κι αὐτός είναι ὁ γονιός μου.
Κι αὐτός, δχι ἄλλος, δύνεται νά μέ γιατρέψει, ἄν θέλει,
ἄπ' τούς μακαριστούς θεούς καί τούς θνητούς ἀνθρώπους».

Εἶπε, κι ἐγώ τ' ἀπάντησα μέ δυό μου λόγια πάλε· 530
«Ἐτσι ἄν μποροῦσα νά σοῦ πιῶ τό αἷμα, καί στοῦ τάφου
δίχως ζωή νά σ' ἔριχνα τ' ἀφώτιστα σκοτάδια,
ἔτσι ὅπως μήτε ὁ Σαλευτής τό μάτι δέ σοῦ γιαίνει»².

Εἶπα, κι εὐχόντανε ἐπειτα τ' ἀφέντη Ποσειδώνα,
στόν ἀστροστόλιστο οὐρανό σηκώνοντας τά χέρια· 535
«Ἄκου με, Σαλευτή τῆς γῆς, πατέρα Μαυρομάλλη,
ἄν είσαι ἐσύ ὁ πατέρας μου κι ἐγώ είμαι ἀλήθεια γιός σου,
καί δῶσ' του σπίτι νά μή δεῖ ὁ καστροπολεμίτης
Δυσσέας τοῦ Λαέρτη ὁ γιός, ἄπ' τό νησί τό Θιάκι.
Κι ἄν τό 'χει ἡ μοίρα του, γραφτό νά πάει στ' ἀρχοντικό του, 540
νά ξαναϊδοῦν τά μάτια του πατρίδα καί δικούς του,
μέ χρονια ἄς πάει κακήν κακῶς³, δίχως συντρόφους ἄλλους
μέ ξένο πλοϊο καί δεινά στό σπίτι του ἄς τοῦ τύχονυ».

Εἶπε, καί τήν παράκληση τοῦ κάνει ὁ Μαυρομάλλης.
Κι ἐπειτα πάλε ἀδράχνοντας μιά πιό βαριά κοτρόνα, 545
τήν πέταξε μέ δύναμη στριφογυρίζοντάς την,
κι ἐπεσε στό μαυρόπλωρο καράβι λίγο πίσω,
πού παρά τρίχα νά 'παιρνε τοῦ τιμονιοῦ τήν ἄκρη.
Γέμισε ἀφρούς ἡ θάλασσα καθώς τῆς ἥρθε ὁ βράχος
καί τό καράβι στή στεριά τό σίμωσε τό κύμα. 550

Καί στό νησί σάν πήγαμε, πού τά καλοστρωμένα
τ' ἄλλα καράβια ἤταν μαζί κι ὀλόγυρα οἱ συντρόφοι

1. Τά ἔξωτερικά χαρακτηριστικά τοῦ 'Οδυσσέα μᾶλλον συμφωνοῦν μέ τήν περιγραφή τοῦ Κύκλωπα. 2. 'Ετσι πού μήτε ὁ Σαλευτής τό μάτι νά σοῦ γιάνει (νά σοῦ γιατρέψει). Μέ τό λόγο του αὐτό ὁ 'Οδυσσέας ἔγινε πιά ὑβριστής. Βάζει τή δική του δύναμη σέ καλύτερη θέση ἀπό τή δύναμη τῶν θεῶν. 3. Ἡ αἰτία τῶν πολύχρονων περιπετειῶν τοῦ ἥρωα βρίσκεται ἐδῶ: ὁ Ποσειδώνας τιμώρησε τήν ύβριστική συμπεριφορά.

καθόντανε περίλυποι κι ὅλο μᾶς καρτεροῦσαν, οὐδὲν τὸν δικέντην
σύραμε, ἐκεῖ σάν πήγαμε, στήν ἄμμο τό καράβι ἡδὺ ἔρεσκε ἣν
κι ὅξω κι ἐμεῖς πηδήσαμε στῆς θάλασσας τήν ἄκρη.

Καὶ βγάζοντας τοῦ Κύκλωπα τ' ἀρνιά ἀπ' τό κοῖλο πλοιοῦ
ἔξισου τά μοιράσαμε κανείς νά μή χολιάσει¹.

Μόνο σ' ἐμένα, ὅταν τ' ἀρνιά μοιράζανε οἱ συντρόφοι,
ἔχειχοριστά μοῦ δώσανε δικό μου τό κριάρι.

Κι ἐγώ στό μαυροσύγγενεφο τοῦ Κρόνου γιό τό Δία,
τό βασιλιά γῆς κι οὐρανοῦ, τοῦ τό σφαιξα στήν ἄμμο,
καὶ τά μηριά τοῦ πρόσφερα. Μά στή θυσία ὁ Δίας
δέν πρόσεχε², μόν' κοίταζε πᾶς θά χανόντανε ὅλα
τά φτερωτά καράβια μου κι οἱ ποθητοί συντρόφοι.

Ἐκεῖ ὅλη μέρα τρώγαμε ὅσο νά πέσει ὁ ἥλιος,
ἄφθονο κρέας καὶ γλυκό τραβούσαμε μοσκάτο.

Κι ὁ ἥλιος ὅταν βούτηξε καὶ πῆρε τό σκοτάδι,
τότε ὅλοι κοιμηθήκαμε στῆς θάλασσας τήν ἄμμο.

Σάν ἦρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμένη Αύγούλα,
πρόσταξα τούς συντρόφους μου ν' ἀνέβουν στό καράβι
κι εὐτύς νά λύσουν τά σκοινιά. Κι ἐκεῖνοι ἀμέσως μπῆκαν
κι ὅλοι στούς μπάγκονς κάθισαν ἀπάνω ἀράδα ἀράδα,
καὶ τ' ἀφρισμένα κύματα μέ τά κουπιά χτυποῦσαν.

Ἐκεῖθε ἐμπρός τραβήξαμε μέ σπλάχνα ματωμένα
πρόθυμα, πού σωθήκαμε, θρηνώντας τούς χαμένους.

1. Δέες καὶ 1.42. 2. Γιά πρώτη φορά στήν Ὀδύσσεια οἱ θεοί δέ δέχονται τή θυσία.
Φηφιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

‘Οδυσσέας καὶ Κίρκη’ Καβειρικό ἀγγεῖο
 νά πέσω ἀμπτῶν νεκρούνται εὐθείαν τὸ μαρτυριοῦλον τὸν νοοτρόπον
 ή νά βαστάζω ἀμπτῶντα επιτάξιαν μὲ τραύμα τοι εἴδοντα ότι γάλα
 βάσταξα πάλι τοι εἰπρόστατην πονητήν μου φιτα μὲ τη σφραγιδούλο
 θα πιστώ πάλι απομονώντας μάνην πλαγούρον διασφάλισαν τοι εἴδοντας
 ή παύρη ἀντάρι, ἐνθαμμένοις καρύσταις εἰς αναρέψαντον τοι εἴδοντας
 Τότε δέκα ψυχήκαμα πρᾶξιν επέστρεψαν τοι εἴδοντας επιτάξιαν τοι εἴδοντας
 η πλει τραύματος επιτάξιαν τοι εἴδοντας επιτάξιαν τοι εἴδοντας επιτάξιαν τοι εἴδοντας
 Καὶ μάτι μπορτού φρασταί τοι εἴδοντας επιτάξιαν τοι εἴδοντας επιτάξιαν τοι εἴδοντας
 Οὐαν καλό που συντρέπεται τοι εἴδοντας επιτάξιαν τοι εἴδοντας επιτάξιαν τοι εἴδοντας
 Φτάσαμε σέ πλεούμενον νησί, τήν Αἰολία¹,
 πού κατοικοῦσε δος Αἴολος², τῶν ἀθανάτων φίλος. οὐαντας επιτάξιαν τοι εἴδοντας
 Εἶχε ἔνα κάστρο χάλκινο κι ἀπάτητο τριγύρω
 καὶ γλιστερές ἀνέβαιναν κι ἀπότομες οἱ πέτρες.
 Δώδεκα ἀπόχτησε παιδιά στ’ ἀρχοντικό του σπίτι,
 ἔξι κορίτσια κι ἔξι γιούς μές στόν ἀνθό τῆς νιότης.
 Τίς κόρες του τίς πάντρεψε³, τίς ἔδωσε στούς γιούς του,
 κι δῆται μέ τόν πατέρα τους καὶ τή γλυκιά τους μάνα
 τρώγανε πάντα ἀχώριστοι κι ἄφθονα τά χανε δῆλα.
 Κι ἀπό τραγούδια ἀντιλαλεῖ τή μέρα τό παλάτι,
 τσίκνες γεμάτο, κι ἔπειτα τή νύχτα, ταίρι ταίρι
 δῆλοι κοιμοῦνται σέ χαλιά καὶ τορνευτά κρεβάτια.

1. Μέ βάστη τήν ὁμηρική περιγραφή ὁ ἀρχαῖος γεωγράφος Στράβων ὑποθέτει πως είναι ή νησίδα Στρόμπολι, πού βρίσκεται κοντά στή Σικελία. 2. Γιός τοῦ Ἰππότη ἡ τοῦ Ποσειδώνα. Σ’ αὐτόν οἱ θεοί ἀνέθεσαν τή φύλαξη καὶ τή διανομή τῶν ἀνέμων. Στήν Ἀθήνα, ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει ή ὁδός Αἰόλου, οἱ παλαιοί οἰκοδόμησαν μνημεῖο πρός τιμή τοῦ Αἰόλου διακοσμημένο μέ τούς ἀνέμους (ἀέρηδες). 3. Ἐχουμε χαρακτηριστική περίπτωση αίμομειξίας, γάμο δηλαδή ἀδελφούν μέ ἀδελφήν.
 Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σ' αὐτοῦ τή χώρα φτάσαμε καί στά λαμπρά παλάτια.

Μήνα μέ φιλοξένησε ρωτώντας γιά τήν Τροία,

γιά τόν Ἀργίτικο στρατό καί γιά τό γυρισμό του

κι ἐγώ τά πάντα τοῦ λεγα μέ τάξη ἔνα πρός ἔνα.

Κι ἔπειτα, σάν τοῦ ζήτησα τή χάρη νά μέ στείλει
νά φύγω, εὐτύς ἑτοίμασε πρόθυμα τό ταξίδι.

Ἐγδαρε βόδι ἐννιάχρονο καί μοῦ δωσε τ' ἀσκί του

κι ἔκλεισε μέστα τήν δρμή τῶν δυνατῶν ἀνέμων,
γιατί τόν είχε φύλακα σ' αὐτούς ὁ γιός τοῦ Κρόνου,

ὅποιον ἀπ' ὅλους ἥθελε νά παύει ἢ νά σηκώνει.

Μές στό καράβι τό δεσε μ' ἔνα λεπτό μερμίδι¹
όλαργυρο, κι ἡ πιό μικρή πνοή νά μήν περάσει,

κι ἄφησε νά φυσᾶ ἡ πνοή γιά μένα τοῦ Ζεφύρου,
στό κύμα ν' ἀρμενίζουμε μέ τά γοργά καράβια.

Ομως δέν ἥτανε γραφτό νά γίνει ὡς τέλος ἔτσι,
γιατί ὅλοι ἐμεῖς χαθήκαμε ἀπ' ἀσυλλογισιά μας.

Μέρες ἐννιά ἀρμενίζαμε ἄπαυτα νύχτα μέρα,

κι ἄρχισε πιά τή δέκατη νά φαίνεται ἡ πατρίδα,
καί βλέπαμε, ὅπως φτάναμε κοντά, φωτιές νά καίνε.

Τότε μέ πῆρε ὑπνος γλυκός, γιατί ἥμουν κουρασμένος,
πάντα τή σκότα² νά κρατῶ, κι ἄλλον ἀπ' τούς συντρόφους
δέν ἄφηνα, πιό γλήγορα νά πάμε στήν πατρίδα.

Καί στίς κουβέντες πόκαναν οἱ ναῦτες μεταξύ τους,
χρυσό κι ἀσήμι λέγανε πώς ἔφερνα στό σπίτι,
δῶρα ἀπ' τόν Αἴολο, τό γιό τοῦ ξακουσμένου Ἰππότη.

Κι ἔτσι ὁ καθένας ἔλεγε στό γείτονα³ γυρνώντας:
«Μωρέ, πῶς εἶναι ἀγαπητός αὐτός καί τιμημένος

ἀπ' ὅλους, ὅπου κι ἄν βρεθεῖ, σ' ὅποια κι ἄν φτάσει χώρα.

Ἄπειρα πῆρε λάφυρα πολύτιμα ἀπ' τήν Τροία,
κι ἐμεῖς, πού ἵδιο κάμαμε μαζί του τό ταξίδι,

Δές καὶ η 66.

1. λεπτό σχοινί. 2. τό σχοινί πού τεντώνει ἡ χαλαρώνει τό πανί τοῦ πλοίου. 3. στό σύντροφο, στόν πλαινό.

15

20

25

30

35

40

γυρίζουμε στά σπίτια μας μ' ἔτσι ἀδειανά τά χέρια¹.
Τώρα κι δι αἰολος αὐτά τοῦ χάρισε ἀπ' ἀγάπη.
Μόν' ἔλα, ἃς δοῦμε μιά στιγμή τί νά 'ναι αὐτά τά δῶρα,
σάν πόσο μάλαμα στ' ἀσκί καὶ πόσο ἀσῆμι νά 'χει».

Εἶπαν, κι ἡ ἀσκεφτη βουλή νικοῦσε τῶν συντρόφων.
Λύνουν τ' ἀσκί κι οἱ ἄνεμοι ὅξω χυθήκανε ὅλοι,
κι αὐτούς τούς πέταξε ἄξαφνα στό πέλαγος ἡ ἀντάρα,
ἀλάργα πάλε ἀπ' τή γλυκιά πατρίδα, ἐνῶ θρηνοῦσαν.
Ξύπνησα τότε κι ἔλεγα στήν ἄφοβη καρδιά μου,
νά πέσω ἀμέσως νά πνιγῷ στό κύμα ἀπ' τό καράβι²
ἡ νά βαστάξω ἀμίλητα καὶ στή ζωή νά μείνω.
Βάσταξα πάλε κι ἔμεινα στό πλοϊο σκεπασμένος,
καὶ πίσω πάλε στό νησί μᾶς γύρισε τοῦ Αἰόλου
ἡ μαύρη ἀντάρα, ἐνῶ πικρά θρηνοῦσαν οἱ συντρόφοι.
Τότε ὅξω βγήκαμε νερό νά πάρουμε ἀπό βρύση,
κι ἐκεῖ τραπέζι ἐτοίμασαν κοντά στά πλοῖα οἱ ἄντρες.
Καὶ μιά μπουκιά ἀμα φάγαμε καὶ βρέξαμε τά χεῖλα,
ἔναν καλό μου σύντροφο διάλεξα κι ἔναν κράχτη,
καὶ πῆγα στό κοσμάκουστο παλάτι τοῦ Αἰόλου.
Τόν ἥβρα μέ τό ταιρι του νά τρώει καὶ τά παιδιά του,
καὶ στό κατώφλι κάτσαμε³ κοντά στούς παραστάτες.
Κι ὅπως μᾶς είδαν τά 'χασαν κι ἔτσι ὅλοι μᾶς ρωτοῦσαν:
«Πάλε, Δυσσέα, ποιά πικρή σέ βρῆκε μοίρα κι ἥρθες;»
Σέ στείλαμε μ' ὅ,τι ἥθελες νά πᾶς γιά τήν πατρίδα,
στ' ἀρχοντικό σου, κι ὅπου ἀλλοῦ σοῦ ζήταε ἡ καρδιά σου».
Τότε ἔτσι ἀπάντησα κι ἐγώ μέ σπλάχνα μαραμένα:
«Ναῦτες κακοί μέ τύφλωσαν κι δι γελαστής μου ὁ ὑπνος.
Μά ἐλάτε, ἀδέρφια, σῶστε με, πού σᾶς περνᾶ ἀπ' τό χέρι». 70
Ἐτσι γλυκά τούς μίλησα γιά νά τούς καλοπιάσω.
Αφωνοι οἱ ἄλλοι ἀπόμειναν κι ἀπάντησε ὁ γονιός τους.

1. Ἐδῶ ὑψώνεται ἔνα παράπονο-διαμαρτυρία γιά τήν ἄνιση διανομή τῶν ἀγαθῶν.

2. "Αν ἐπικρατοῦσε αὐτή ἡ ἰδέα, τότε τό ποιήμα θά 'πρεπε νά σταματάει στό σημεῖο αὐτό. 3. Πρόκειται γιά τυπική στάση ίκεσίας.

«Γκρεμίσου¹ ἀμέσως, σίχαμα τοῦ κόσμου, ἀπ' τὸ νησί μου, γιατί εἶναι κρίμα νά δεχτῶ καὶ νά τὸν στείλω πίσω ἄντρα πού κι οἱ μακαριστοί θεοί τὸν κατατρέχουν. Τσακίσου, ἀφοῦ κι ἀπό θεῶν ὁργή ἥρθες πίσω πάλε». Μέ τέτοια λόγια μ' ἔδιωξε τὸν ἄχαρο ἀπ' τὸ σπίτι.

Τότε τραβοῦμε ἐκεῖθε ἐμπρός μέ ματωμένα σπλάχνα, ἀ τὸ νυσούνα κι ἔσβηνε στὸ σκληρό κουπί τὸ θάρρος τῶν συντρόφων, καὶ γιά τίς ἀμαρτίες μας δέν εἰχε ὁ δρόμος ἄκρη. Ἀδιάκοπα ἀρμενίζαμε μέρες καὶ νύχτες ἔξι καὶ φτάσαμε τὴν ἔβδομη στ' ὁρθοχτισμένο κάστρο τοῦ Λάμου, στήν Τηλέπυλο², τή γῆ τῶν Λαιστρυγόνων, δόπου σάν ἔρχεται ὁ βοσκός τὰ γίδια νά μαντρίσει, βοσκό πού βγαίνει χαιρετᾶ καὶ τ' ἀπαντᾶ κι ἐκεῖνος. Ἀνθρωπος ἄγρυπνος ἐκεῖ θά κέρδιζε δυό ρόγες³, τή μιά γελάδια βόσκοντας, τὴν ἄλλη πρόβατα ἀσπρα, γιατί εἶναι οἱ δρόμοι σύκοντα⁴ τῆς νύχτας καὶ τῆς μέρας. Σάν ἥρθαμε στὸ ξακουστό λιμάνι, πού τριγύρω τό κλειοῦσαν βράχοι ἀπότομοι κι ἀπό τὰ δυό τὰ μέρη, κι ἔβγαιναν ἄκρες πεταχτές, ἀγνάντια ἡ μιά στήν ἄλλη στή θάλασσα, κι ἡταν στενὸ τοῦ λιμανιοῦ τὸ στόμα, ἐκεῖ τ' ἀψηλοκέφαλα⁵ τ' ἀράξαμε καράβια, καὶ στή σειρά τὰ δέσαμε, τὸ να κοντά μέ τ' ἄλλο, γιατί ποτέ δέ φούσκωνε τό κύμα στό λιμάνι, οὕτε μεγάλο οὕτε μικρό, μόν' ἀσπρη ἡταν γαλήνη. Μόνος ἐγώ ὅξω κράτησα τό μελανό καράβι, κοντά σέ κάβο κι ἔδεσα στίς πέτρες παλαμάρι⁶, κι ἀνέβηκα καὶ στάθηκα σέ μιά ψηλή ραχούλα. "Οργωμα ἐκεῖ δέ φαίνονταν βοδιῶν μήτε ἔργα ἀνθρώπων, καὶ μόνο βλέπαμε καπνό ψηλά ἀπ' τή γῆ νά βγαίνει. Τότε συντρόφους ἔστειλα⁷ νά πᾶνε καὶ νά μάθουν

1. Ἡ δεύτερη συμπεριφορά τοῦ Αἴολου πρός τὸν Ὄδυσσεα εἶναι ἀνάλογη πρός τὴν ὁργή τοῦ Ποσειδώνα. 2. Ἀπό τὴν περιγραφή ἔξαγεται πώς ἡ χώρα βρίσκεται κάπου στὸ βορρά. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως, πού διάβαζαν Ὁμηρο, τὴν τοποθετοῦσαν κάπου στὰ νότια τῆς Αίτνας. 3. μισθός. Μέ τίς ποιμενικές εἰκόνες θέλει νά δείξει πώς ἡ ήμέρα εἶναι τόσο μεγάλη, πού μπορεῖ κανείς νά πάρει δύο μεροκάματα. 4. πολύ κοντά. 5. Σ' ἄλλα σημεῖα ὁ μεταφραστής λέγει ἀνάφρυδα· δές καὶ γ 170. Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποιοί σιτοφάγοι κάθονταν σ' αὐτή τή χώρα ἀνθρώποι,¹ ὅτι οὐαζόντες
ἀπ' ὅλους δύο διαλέγοντας καὶ τρίτον ἔναν κράχτη.²

Τόν ίδιο δρόμο τράβηξαν κι ἐκείνοι πού τά κάρα³ ἐκαὶ αἰδοῦσσον⁴ 105
στή χώρα ἀπ' τά ψηλά βουνά κατέβαζαν τά ξύλα, ^{τόν} τό δέλευν
κι ἐμπρός στή χώρα ἀντάμωσαν μιά κόρη νά γεμίζει⁵, ^{τόν} τριτή⁶
τοῦ Λαιστρυγόνα τ' ὅμορφο κορίτσι τοῦ Ἀντιφάτη.⁷

Στή δροσερή κατέβηκε πηγή τήν Ἀρτακία⁸
πού ἐκείθε παίρνανε νερό καὶ πήγαιναν στή χώρα. ^{τόν} τοῦ⁹ 110
Κοντά της πᾶν καὶ στάθηκαν καὶ νά τούς πεῖ ρωτοῦσαν
ποιόν είχε δό τόπος βασιλιά καὶ ποιός τούς κυβερνοῦσε, ^{τόν} τοῦ¹⁰ τοῦ¹¹
κι ἐκείνη εὐτύς τούς ἔδειξε τό πατρικό της σπίτι.¹²

Σάν μπήκαν μέσα, βρήκανε μπροστά τους μιά γυναίκα,¹³ ^{τόν} τοῦ¹⁴
ψηλή σάν μιά βουνοκορφή κι ὅλους τούς πήρε δό φόβος. ^{τόν} τοῦ¹⁵
Φώναξε εὐτύς τόν ἄντρα της, τόν ξακουστό Ἀντιφάτη¹⁶, ^{τόν} τοῦ¹⁷
ἀπ' τήν πλατέα, πού 'βαλε στό νοῦ του τό χαμό τους,¹⁸ ^{τόν} τοῦ¹⁹
κι ἄρπαξε, ώς ἥρθε, κι ἔφαγε τόν ἔνα ἀπ' τούς συντρόφους, ^{τόν} τοῦ²⁰
κι οἱ δύο στά πόδια τό 'βαλαν καὶ φτάσανε στά πλοῖα.²¹

'Ἐβαλε τότε τίς φωνές στή χώρα ὁ Ἀντιφάτης, ^{τόν} τοῦ²²
κι ἄλλοι ἀπ' ἄλλοι δεστρύπωναν χιλιάδες Λαιστρυγόνες ^{τόν} τοῦ²³
πελώριοι, πού μέ γίγαντες μοιάζανε κι δχι μ' ἄντρες. ^{τόν} τοῦ²⁴
'Ασήκωτες ἀπ' τίς κορφές κοτρόνες μᾶς πετοῦσαν ^{τόν} τοῦ²⁵
κι ἄξαφνα κρότοι φοβεροί κατά τά πλοῖα ἀχοῦσαν, ^{τόν} τοῦ²⁶
ἀνθρώπων πού σκοτώνουνταν καὶ καραβιῶν πού σποῦσαν.²⁷ ^{τόν} τοῦ²⁸ 120

Σάν ψάρια τούς καμάκιαζαν²⁸, φριχτό φαῖ νά φάνε. ^{τόν} τοῦ²⁹
Κι ἐνόσω τούς συντρόφους μου χαλοῦσαν στό λιμάνι, ^{τόν} τοῦ³⁰
τράβηξα τότε ἀπ' τό μηρί τό κοφτερό μαχαίρι ^{τόν} τοῦ³¹
κι ἔκοψα τά πρυμόσκοινα τοῦ μαύρου καραβιοῦ μου,³² ^{τόν} τοῦ³³
καὶ στούς συντρόφους ἔσκουζα, χωρίς καιρό νά χάνουν,³⁴ ^{τόν} τοῦ³⁵ 130
νά πιάσουν ὅλοι τά κουπιά, νά φύγουμε ἀπ' τό χάρο,³⁶ ^{τόν} τοῦ³⁷
κι ἐκείνοι ἀπ' τήν τρομάρα τους τό κῦμα ἀφροκοποῦσαν. ^{τόν} τοῦ³⁸

6. χοντρό σχοινί προσδέσεως τοῦ πλοίου. 7. Δέξ καὶ 189.

1. οἱ ἄμαξες. 2. ἐννοεῖ τή στάμνα μέ νερό. 3. Μνημονεύεται καὶ στήν Ἀργοναυτική ἐκστρατεία. Πρόκειται σαφῶς γιά μεταφορά τοπωνυμίου. 4. Γιός τοῦ Ποσειδώνα, συστοιχεῖ πρός τόν Πολύφημο τής προηγούμενης ραψωδίας. 5. καρφώνω μέ καμάκι. Ἡ εικόνα είναι ἀπό τή ζωή τῶν ψαράδων.

Χαρούμενα ἔτσι ξέφυγε τούς κρεμασμένους βράχους στό πέλαο τό καράβι μου· τ' ἄλλα χαθήκανε ὅλα!

Τραβοῦμε ἐκεῖθε πάλε ἐμπρός μέ σπλάχνα ματωμένα, μακριά ἀπ' τό χάρο, τούς λοιπούς συντρόφους μας θρηνώντας. Στῆς Αἴας² πᾶμε τό νησί πού κατοικοῦσε ἡ Κίρκη³, θεά μεγάλη, φοβερή, πού σάν θνητή λαλοῦσε, κι ἦταν διμόσπλαχνη ἀδελφή τοῦ δολοπλέχτη Αἰήτη⁴.

Εἶχαν τό θνητοφωτιστή πατέρα τους τόν "Ηλιο", κι εἶχαν τήν Πέρση μάνα τους, τοῦ 'Ωκεανοῦ τήν κόρη. Σ' ἔνα ἀκρογιάλι πιάσαμε σιγά μέ τό καράβι σ' ἀραξιούλι, κι ὁ θεός μᾶς ἔδειχνε τό δρόμο.

Βγήκαμε ἐκεῖ καὶ μείναμε δυό μέρες καὶ δυό νύχτες, κι ὁ πόνος μέ τήν κούραση μᾶς θέριζε τά σπλάχνα.

Σάν ἔφεξε ἡ ροδόχρωμη Αύγη τήν τρίτη μέρα, πῆρα τό κοφτερό σπαθί καὶ τό γερό κοντάρι

κι ἀπ' τό καράβι ἀνέβηκα κοφτά κοφτά σέ βίγλα⁵, ισως ἀκούσω μιά φωνή καὶ ίδω δργωμένους τόπους.

'Ανέβηκα καὶ στάθηκα σέ μιά ψηλή ραχούλα κι ἀπ' τήν πλατύδρομη τή γῆ εἰδα καπνό νά βγαίνει μέσ στά λαγκάδια τά πυκνά, στῆς Κίρκης τό παλάτι.

Κι ἀμέσως συλλογίστηκα στά βάθη τῆς καρδιᾶς μου, σάν εἰδα τό θολό καπνό, νά τρέξω καὶ νά μάθω.

Κι αὐτή ή βουλή μοῦ φάνηκε καλύτερη πώς ἦταν, νά τρέξω πρῶτα στό γιαλό καὶ στό γοργό καράβι,

νά φάνε οί ναῦτες κι ἔπειτα νά στείλω αὐτούς νά μάθουν.

Κι ἐκεῖ πού κοντοζύγωνα στ' ἀνάφρυδο καράβι, κάποιος θεός συμπόνεσε τήν ἐρημιά μου τότε,

καὶ μοῦ βγαλε δρθοκέρατο μεγάλο λάφι ἐμπρός μου.

Νερό κατέβαινε νά πιεῖ στό ρέμα ἀπό λαγκάδι,

γιατί ἀπό τώρα τ' ἄναβε τό καψερό λιοπύρι.

1. Δέες καὶ 159. 2. Δέν υπάρχει σαφής γεωγραφικός προσδιορισμός. Ισως βρίσκεται τό νησί αὐτό κοντά στήν Τυρρηνία. 3. θεά-μάγισσα θυγατέρα τοῦ "Ηλιού καὶ τῆς Πέρσης. 4. 'Άδελφός τῆς Κίρκης καὶ πατέρας τῆς Μήδειας. Οἱ παλαιοί φιλόλογοι, παραστρόμενοι ἀπό τά δόνδματα 'Αρτακία-Αἰήτης-Αία, τοποθετοῦσαν τό νησί τῆς Κίρκης στόν Εὔξεινο πόντο. 5. παρατηρητήριο, σκοπιά.

Κι ώς πρόβαλε, τό χτύπησα στό ραχοκόκαλό του,
κι ἀπ' τ' ἄλλο μέρος πέρασε τό χάλκινο κοντάρι.

Στή γῇ βογγώντας ἔπεσε καί πέταξε ἡ ψυχή του. 165

Πατώντας τότε ἀπάνω του, τράβηξα τό κοντάρι
ἀπ' τήν πληγή καὶ τ' ἄφησα τό λάφι ἔσπλωμένο
στό χῶμα, κι ἔκοψα ψαθιά καί λυγαριάς κλωνάρια
κι ἔπλεξα, μάκρος μιά δργιά, σκοινί καλοστριμένο
καὶ τοῦ 'δεσα τά πόδια του τοῦ φοβεροῦ τεράτου¹, 170

ὅλα μαζί καὶ τό 'φερα στή ράχη φορτωμένος

στό τρεχαντήρι, στό γερό κοντάρι μου ἀκουμπώντας,

γιατί δέν ἦταν βολικό μόνο μέ τό 'να χέρι

στόν ώμο νά τό φορτωθῶ τέτοιο θεριό μεγάλο.

Τό 'ριξα στό καράβι ἐμπρός στή γῇ, καὶ τούς συντρόφους 175
τούς ψύχωνα, λόγια γλυκά μιλώντας στόν καθένα·

«Μ' ὅλα τά βάσανα, παιδιά, δέ θά μᾶς φάει ὁ χύρος,
πρίν ἔρθει ἡ ὥρα πόγραψε γιά τόν καθένα ἡ μοίρα.

Μά ἐλατε, κι δσο νά 'χουμε φαῖ μές στό καράβι,
νά φῦμε ἄς μήν ξεχάνουμε², νά μή μᾶς δέρνει ἡ πείνα». 180

Εἶπα, κι εὐτύς ὑπάκουσαν στά λόγια μου οἱ συντρόφοι
κι ἀμέσως ξεσκεπάστηκαν καὶ θάμαζαν τό λάφι
στήν ἀμμουδιά τῆς θάλασσας, πού 'ταν θεριό μεγάλο.

Καὶ τέλος, ἀφοῦ χόρτασαν τά μάτια τους νά βλέπουν,
νίβουν τά χέρια κι ἔστρωσαν ἀρχοντικό τραπέζι. 185

Τότε ὅλη μέρα τρώγαμε, ὅσο νά πέσει ὁ ἥλιος,
κρέατα, ἀπ' ὅλα πληθερά, καὶ πίναμε μοσχάτο.

Κι ὁ ἥλιος σάν βασίλεψε καὶ πήρε τό σκοτάδι,
τότε ὅλοι κοιμηθήκαμε στῆς θάλασσας τήν ἄκρη.

Σάν ἤρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αύγούλα, 190
κάλεσα τότε σύνοδο κι ἔτσι εἶπα στούς συντρόφους·
«'Ακοῦστε, ἀδέρφια, τί θά πῶ, κι ἄς εἶστε λυπημένοι.

1. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν: τοῦ ἀγριμοῦ τοῦ φοβεροῦ. 2. Η συντήρηση τῆς ζωῆς καὶ ἡ αἰσιόδοξη ἀντιμετώπιση τῶν δυσκολιῶν εἶναι χρέος γιά τόν ὄμηρικό ἄνθρωπο.

Δέν ξέρουμε ποῦ πέφτει ἡ Αύγή¹, ποῦ νά 'ναι τό σκοτάδι,
ποῦ βγαίνει καὶ ποῦ χάνεται ὁ φωτοδότης "Ηλιος.
Μόν' ἂς μή χάνουμε καιρό κι ἐλᾶτε νά σκεφτοῦμε,
ἄν βρίσκεται καμιά βουλή πού δέν τή νιώθω μόνος.

Γιατί εἰδα ἀπ' τήν δρθόβραχη πού ἀνέβηκα ραχούλα
ἔνα νησί πού ἀτέλειωτος γιαλός τό στεφανώνει²,
καὶ τό νησί εἶναι χαμηλό³. Κι εἰδα καπνό στή μέση
νά βγαίνει ἀπό πολύ πυκνά λαγκάδια κι ἀπό δάση».

"Ετσι εἴπα, κι δλων ἡ καρδιά σά νά 'σπασε⁴ στά στήθια,
γιατί στό νοῦ τους τίς δουλειές βάλανε τ' Ἀντιφάτη,
καὶ τί είχε κάμει ὁ Κύκλωπας, τ' ἀνθρωποφάγο τέρας,
κι ἔχυναν δάκρυα φλογερά, πικρά θρηνολογώντας.
"Ομως δέν ἔβγαινε ὅφελος κανένα μέ τούς θρήνους.
Τότε σέ δυό ξεχώριστα τούς θαρρετούς συντρόφους,
καὶ δυό τούς ἔβαλα ἀρχηγούς, στό κάθε σῶμα κι ἔναν.
Στό 'να ἀρχηγός ὁ Εύρυλοχος καὶ στ' ἄλλο ὁ ἴδιος ἥμουν.
Ρίξαμε τότε εὐτύς λαχνός σ' ἔνα χαλκένιο κράνος
κι δξω πετάχτηκε ὁ λαχνός τοῦ ἀτρόμητου Εύρυλόχου.
Μέ είκοσι δυό ξεκίνησε συντρόφους λυπημένους
κι ἐμᾶς ξοπίσω ἀφήσανε μέ δάκρυα νά θρηνοῦμε.
Μές στό λαγκάδι βρήκανε τῆς Κίρκης τό παλάτι,
σέ μιά κορφούλα ἀγναντερή, μέ μάρμαρα χτισμένο.
Λιοντάρια λαγκαδόθρεφτα καὶ λύκους είχε γύρω,
πού μέ βοτάνια μαγικά τά 'χε δλα μερωμένα,
μήδ' ὅρμησαν ἀπάνω τους, μόν' τίς μακριές οὐρές τους 'πά,
κουνοῦσαν κι ὅρθια στάθηκαν. Κι δπως ἀπό τραπέζι,
ὅταν κινᾶ δ ἀφέντης τους, οί σκύλοι δλόγυρά του
χοροπηδοῦν, γιατί βαστᾶ γλυκάδια νά τούς ρίξει,
ἔτσι καὶ τά σκληρόνυχα λιοντάρια μέ τούς λύκους
τούς χαίρουνταν. Κι δλοι ἔτρεμαν, τέτοια θεριά σάν εἶδαν.

1. Ἐχουν χάσει τό γεωγραφικό προσανατολισμό τους. 2. μεταφ. περιβάλλει.
3. χωρίς βουνά. 4. ἀπό λύπη γιά τά προηγούμενα ἀλλά καὶ τά ἐπικείμενα δεινά.
5. Ἡ κλήρωση, ώς τρόπος προκρίσεως ἀνδρῶν γιά μιά ἐπικίνδυνη ἀποστολή,
ἔχει καὶ σήμερα ἐφαρμογή στό στρατό.

Στής καλοπλέξουδης θεᾶς τίς ξώπορτες σταθῆκαν
κι ἄκουσαν μέσα μέ γλυκιά φωνή πού τραγουδοῦσε,
τὴν Κίρκη κι ἔφαινε ἄφθαρτο πανί μεγάλο, ώς εἶναι
ὅλα τά ἔργα τῶν θεῶν, ψιλά¹, χαριτωμένα.

Τό λόγο πήρε διάρχηγός² Πολίτης κι εἶπε πρῶτος,
πού ἦταν ἀπ' ὅλους πιό στενός και πιο πιστός μου φίλος.
«Ἄδερφια, κάποια μέσα ἐκεῖ στόν ἀργαλειό της φαίνει
και τραγουδάει γλυκόλαλα πού ἀντιλαλεῖ τό σπίτι, 230
είτε γυναίκα είτε θεά. Μόν' ἀς φωνάζει κάποιος».

Ἐτσι εἶπε, κι ὅλοι φώναζαν καλώντας την, κι ἐκείνη Ἰανόν ὅμιλον
ἀμέσως βγῆκε κι ἄνοιξε τίς λαμπερές της πόρτες,
και τούς καλοῦσε, κι ἔτρεξαν ἀνύποπτοι ὅλοι οἱ ἄλλοι,
κι ἀπόμεινε διάρχηγος³ σάν νά τινωσε παγίδα. 235
Σάν μπήκαν μέσα, σέ θρονιά τούς ἔβαλε νά κάτσουν,
κι ἔπειτα ἀνάμειξε τυρί, μέλι ἔσθιθο κι ἀλεύρι
κι ἔνα κρασί πραμνιώτικο⁴. Κι ἔριξε στό φαῖ τους
κάποια βοτάνια μαγικά⁵, τὴν ποθητή πατρίδα νά
νά λησμονήσουν. Κι ἄξαφνα, σάν ἥπιανε οἱ συντρόφοι, 240
μ' ἔνα ραβδί τούς χτύπησε και μέσ στή χοιρομάντρα
τούς ἔκλεισε. Κι είχαν φωνή και τρίχες και κεφάλι
και σῶμα χοίρων, μά γερός σάν πρῶτα ό νοῦς τους ἦταν.
Ἐκεῖ θρηνοῦσαν μαντριστοί, κι ἔβαλε ή Κίρκη ἐμπρός τους 245
νά φᾶν περναροβέλανα⁶ κι ἀκράνια⁷ και βελάνια,
ὅσα τά χαμοκύλιστα γουρούνια τρῶνε πάντα.

Τρέχει διάρχηγος εὐτύχος στό μελανό καράβι,
νά πεῖ τή μαύρη συμφορά πού βρήκε τούς συντρόφους,
μά δέν κατόρθωνε μιλιά τό στόμα του νά βγάλει,
γιατί μεγάλος τὴν ψυχή τοῦ τὴν κρατοῦσε πόνος, 250
κι είχε τά μάτια ὀλόδακρα και σπάραζε ή καρδιά του.
Κι ὅλοι ὅταν τὸν ρωτούσαμε τί τρέχει σαστισμένοι,

1. μέ λεπτή τέχνη. 2. Ἐδῶ γενναῖος, τρανός. 3. Εἶναι διάρχηγός τῆς ἀποστολῆς. 4. εἶδος ἔκλεκτον κρασιοῦ, πού παραγόταν στήν Πράμνη τῆς Ἰκαρίας. 5. Τά ημερα λιοντάρια, τά μαγικά βότανα, τό μαγικό ραβδί, ἡ μεταμόρφωση τῶν συντρόφων σέ χοίρους είναι ὅλα στοιχεῖα παραμυθιοῦ. 6. καρπός τοῦ πουρναριοῦ (βελανιδιᾶς). 7. καρπός τῆς κρανιᾶς.

μᾶς εἶπε τότε τό κακό πού βρήκε τούς συντρόφους·
 «Πήγαμε, καθώς πρόσταξες, Δυσσέα, στό λαγκάδι,
 καὶ μές στό δάσος βρήκαμε ψηλόχιστο παλάτι,
 σέ μιά κορφούλα ξάγναντη μέ μάρμαρο χτισμένο.
 255
 "Εφαίνε κάποια ἐκεῖ πανί καὶ γλυκοτραγουδοῦσε,
 εἴτε γυναίκα εἴτε θεά καὶ φώναξαν ν' ἀκούσει.
 Καὶ βγῆκε ἀμέσως κι ἄνοιξε τίς λαμπερές της πόρτες,
 καὶ τούς καλοῦσε, κι ἔτρεξαν ἀστόχαστα οἱ συντρόφοι,
 260
 κι ἐγώ μονάχος ἔμεινα σάν νά 'νιωσα παγίδα.
 Μά πᾶνε! ὅλοι ἄφαντοι ἔγιναν, δέν εἶδα πιά κανένα,
 κι ὥρες ἐκεῖ καθόμουνα καὶ κοίταζα τοῦ κάκου».

Εἶπε, κι ἀμέσως κρέμασα στόν ὅμο τό μεγάλο
 χάλκινο ἀσημοκάρφωτο σπαθί καὶ τό δοξάρι,
 265
 κι ἐκείνου πίσω τοῦ 'λεγα τό δρόμο νά μοῦ δείξει.
 Μά πρόσπεσε στά πόδια¹ μου καὶ μέ παρακαλοῦσε
 κι ἔτσι θρηνώντας μοῦ 'λεγε μέ πεταχτά του λόγια.
 «"Ἄσε με ἐδῶ, θεόθρεφτε, κι ἄθελα μή μέ πάρεις.
 Γιατί τό ξέρω πώς καὶ σύ δέ θά γυρίσεις πίσω,
 270
 μήτε κανένα σύντροφο θά φέρεις ἀπ' τούς ἄλλους.
 Μόν' ἔλα, ἃς φεύγουμε μ' αὐτούς τρεχάτοι, ἐνόσω ἀκόμα
 εἶναι καιρός, ἀπ' τήν κακή τήν ὥρα νά σωθοῦμε».

Εἶπε, κι ἐγώ τ' ἀπάντησα μέ δυό πικρά² μου λόγια.
 «Κάτσε λοιπόν, Εὐρύλοχε, μονάχος στ' ἀκρογιάλι,
 275
 νά τρῶς, νά πίνεις, στό βαθύ κοντά τό τρεχαντήρι.
 Μά ἔγω θά σύρω· ἀβάσταχτη μέ σπρώχνει ἐμένα ἀνάγκη»³.

Εἶπα, κι ἀμέσως ἄφησα καράβι κι ἀκρογιάλι.
 Κι ὅ,τι ἔμελλα, διαβαίνοντας τά βλογημένα δάση,
 νά 'ρω κοντά στής μάγισσας τής Κίρκης τό παλάτι,
 280
 ἐκεῖ ὁ χρυσόραβδος Ἐρμῆς στό δρόμο μου προβάλλει,
 ὅμοιος μέ νιό πρωτόχνουνδο στής νιότης του τή χάρη,

1. διπως κάνουν οί ίκετες. 2. Η δειλία τοῦ Εὐρύλοχου πίκρανε τόν γεμάτο θέληση
 γιά ζωή καὶ δράση ήρωα. 3. Είναι τό καθηκον πρός τούς συντρόφους πού τόν ὠθεῖ.

κι ἔτσι γλυκά μοῦ μίλησε, τό χέρι πιάνοντάς μου·
 «Ποῦ τρέχεις πάλε, δύστυχε, μονάχος στ' ἀκροβούνια,
 μέσα σέ τόπους ἄγνωστους; Στή χοιρομάντρα ἡ Κίρκη 285
 τούς ἔχει τούς συντρόφους σου σάν χοίρους μαντρισμένους.

Νά τούς γλιτώσεις πᾶς ἐκεῖ; Θαρρῶ δύμως πώς κι ὁ ἴδιος
 δέ θά γυρίσεις, καὶ μαζί θά μείνεις μὲ τούς ἄλλους.

Μόν' ἔλα νά σέ σώσω ἐγώ ἀπ' τήν κακή τήν ὥρα.

Πάρε καὶ πήγαινε μ' αὐτό τό μαγικό βοτάνι¹ 290
 στήν Κίρκη, ἀπ' τό κεφάλι σου κάθε κακό νά διώχνει.

Καὶ θά σου πῶ τά δολερά τεχνάσματά της ὄλα.

Χυλό θά φτιάσει, στό φαΐ βοτάνια θά σου ρίξει,
 μά κι ἔτσι ἐσένα ἀδύνατο τά μάγια νά σέ πιάσουν,
 γιατί τό καλοβότανο² πού θά 'χεις δέ θ' ἀφήσει. 295

Καὶ θά σου πῶ τό κάθε τι, πᾶς θά φερθεῖς νά ξέρεις.

Σάν θέλει ἡ Κίρκη μέ μακρύ ραβδί νά σέ χτυπήσει,
 νά βγάλεις τότε ἀπ' τό μηρί τό κοφτερό. σπαθί σου
 καὶ νά χυθεῖς ἀπάνω της σάν νάθε νά τή σφάξεις.

Θά φοβηθεῖ καὶ θά σου πεῖ νά κοιμηθεῖς μαζί της, 300
 καὶ τότε ἐσύ μήν ἀρνηθεῖς τῆς Κίρκης τό κρεβάτι,
 νά λύσει τούς συντρόφους σου, νά σέ φιλοξενήσει,
 μά πές της πρῶτα τῶν θεῶν τόν ὅρκο³ νά σου ἀμώσει⁴,
 πώς ἄλλη κάποια συμφορά δέ μελετᾶ γιά σένα,
 μήπως σου πάρει ὅπως γδυθεῖς καὶ δύναμη κι ἀντρεία». 305

Ἐτσι εἶπε, καὶ ξερίζωσε βοτάνι ὁ Φτεροφόρος,
 κάτω ἀπ' τή γῆ καὶ μοῦ 'δειξε τό κάθε γνώρισμά του.

Μαύρη είχε ρίζα καὶ λευκό σάν γάλα τ' ἄνθος του ἡταν.
 Σφλόμο⁵ τό λέν οἱ ἀθάνατοι, καὶ δύσκολα ἀπ' τό χῶμα
 τό ξεριζώνουν οἱ θνητοί, μά δύνανται ὄλα ἐκείνοι. 310

Τότε ἔψυγε ὁ γοργός 'Ερμῆς γιά τά ψηλά τά οὐράνια
 ἀπ' τό πολύδεντρο νησί, κι ἐγώ στής Κίρκης πῆγα,

1. Δές καὶ κ 239. 2. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει φάρμακον ἐσθλόν. 3. Στό ε 185 κ.ξ.
 δή ήρωας ζητᾶ παρόμοιο ὅρκο ἀπό τήν Καλυψώ. Κι ἐκείνη ὅρκιζεται ἐπικαλού-
 μενη τή μαρτυρία τῆς γῆς, τού οὐρανοῦ καὶ τού νεροῦ τῆς Στύγας. 4. νά σου ὁρ-
 κιστεῖ. 5. είδος φυτοῦ μέ ναρκωτικές ιδιότητες κοιν. φλόμος.

κι ό νοῦς μου ἀνάδευε πολλά στό δρόμο πού τραβοῦσα.
 Στής καλοπλέξουδης θεᾶς σταμάτησα τήν πόρτα
 καί φώναξα, κι ώς ἄκουσε ή Κίρκη τή φωνή μου, ὃ ^{λόγος} είχερε ο θεός
 ἀμέσως βγῆκε κι ἄνοιξε τίς λαμπερές της πόρτες,
 καί μέ καλοῦσε. Πήγαινα μέ σπλάχνα μαραμένα.
 Σάν μπῆκα μέσα, μ' ἔβαλε σ' ἔνα θρονί νά κάτσω,
 πανώριο, ἀργυροκάρφωτο, πού 'χε σκαμνί ἀπό κάτω,
 κι ἐτοίμασε χυλό¹ νά πιῶ σ' ἔνα χρυσό ποτήρι
 κι ἔριξε μέσα μέ κακό σκοπό τά μαγικά της.
 Σάν ἥπια καί δέ μ' ἐπιασαν τά δολερά της μάγια²,
 μέ χτύπησε μέ τό ραβδί κι ἔτσι δυό λόγια μοῦ 'πε·
 «Σύρε μέ τούς συντρόφους σου στή χοιρομάντρα τώρα».
 Εἶπε, κι ἀμέσως τράβηξα τό κοφτερό σπαθί³ μου
 καί χύμηξα, καμώνοντας πώς θέλω νά τή σφάξω.
 «Ἐβαλε τότε τίς φωνές καί ζάρωσε μπροστά μου
 καί πέφτοντας στά πόδια μου μέ δάκρυα μέ ρωτοῦσε·
 «Ποιός είσαι; ποιά ή πατρίδα σου; πῶς λένε τούς γονιούς σου;
 Θάμα, νά πιεῖς τά βότανα καί νά μή σέ μαγέψουν.

Γιατί κανείς δέ βάσταξε θνητός αὐτά τά μάγια,
 ἄμα τά πιεῖ καί τό φραγμό περάσουν τῶν δοντιῶν του.
 Μά ἐσένα ἀμάγευτη ή ψυχή μέσα στά στήθια σου είναι.
 'Εσύ θά 'σαι ὁ πολύτροπος, ἀλάθευτα, ὁ Δυσσέας
 πού μοῦ 'λεγε ὁ χρυσόραβδος 'Ερμῆς πάντα πώς θά 'ρθει,
 μ' ἔνα καράβι μελανό σάν ἔρχεται ἀπ' τήν Τροία.
 Μόν' ἔλα, βάλε τό σπαθί τό κοφτερό στή θήκη,
 νά πάμε στό κρεβάτι μου μαζί νά κοιμηθοῦμε,
 τό στρῶμα καί τ' ἀγκάλιασμα κάθε ύποψία νά σβήσουν».

Εἶπε, καί τής ἀπάντησα κι ἐγώ μέ δυό μου λόγια·
 «Ω Κίρκη, πῶς μοῦ τό ζητᾶς γλυκός μαζί σου νά 'μαι,
 πού μοῦ 'καμες στό σπίτι σου γουρούνια τούς συντρόφους;

1. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν: πιοτό. 2. Αὐτό ἔγινε, γιατί τό καλοβόταν τοῦ Ἐρμῆ (κ 290) ἔδρασε ἀντίστροφα. 3. 'Απ' ἔδω καί κάτω πραγματοποιοῦνται ὅσα προανακοίνωσε ὁ Ἐρμῆς.

Καί μένα ἐδῶ πού μέ κρατᾶς παγίδα θά μοῦ σταίνεις,
καὶ μοῦ ζητᾶς νά κοιμηθῶ μαζί σου στό κρεβάτι,
ὅταν γυνθῶ καὶ δύναμη κι ἀντρεία νά μοῦ πάρεις.
Μά ἐγώ ποτέ στήν κλίνη σου δέ θέλω νά πλαγάσω,
πρῶτα, θεά, ἂν δέν ὄρκιστεῖς τόν πιό μεγάλον ὄρκο¹,
πώς ἄλλο πάθημα κακό δέ μελετᾶς γιά μένα».

Ἐπία, κι ἔκείνη ὄρκιστηκε καθώς ἐγώ ζητοῦσα.
Κι ἔπειτα πιά, σάν ἄμωσε² καὶ τέλεψε τόν ὄρκο,
πῆγα μαζί της κι ἔπεσα στ' ὠραῖο της κρεβάτι.

Κι ὡς τότε σκλάβεις τέσσερις ἐτοίμαζαν τραπέζι,
πού ἔχει μές στό παλάτι της πιστές της παρακόρες.
Κοπέλεις ἦταν τῶν πηγῶν³, τῶν λόγγων θυγατέρες
καὶ τῶν πανάγιων ποταμῶν⁴ πού χύνονταν στό κύμα.
Ἐστρωνε ἡ πρώτη στά θρονιά χαλιά ἄλικα⁵, πανώρια,
πρῶτα ἀπό κάτω ἀπλώνοντας ἔνα λινό σεντόνι,
κι ἔστρωνε ἡ δεύτερη μπροστά ὀλάργυρα τραπέζια
κι ἔφερνε ἀπάνω κι ἔβαζε χρυσόπλεχτα πανέρια.
Ἡ τρίτη τό γλυκό κρασί κερνοῦσε, σ' ἀσημένιο
κροντήρι καὶ τό μοίραζε μ' ὀλόχρυσα ποτήρια.

Ἐφερνε ἡ τέταρτη νερό, καὶ κάτω ἀπό λεβέτι
μές στό λουτρό μ' ὁδήγησε καὶ μοῦ ἔλουσε τούς ὥμους
καὶ τό κεφάλι, παίρνοντας νερό συγκεριασμένο⁶
ἀπ' τό μεγάλο τρίποδο, κι ἔτσι τήν κούραση ὅλη
μοῦ σήκωσε ἀπ' τά μέλη μου, τήν καρδιοβασανίστρα.
Σάν μ' ἔλουσε καὶ μ' ἔτριψε μέ μυρωδάτο λάδι,
μοῦ φόρεσε πεντάμορφη χλαμύδα καὶ χιτώνα,
κι ώς μπῆκα μέσα, μ' ἔβαλε σ' ἔνα θρονί νά κάτσω
πανώριο, ἀργυροκάρφωτο, πού ἔχει σκαμνί ἀπό κάτω.
Μιά παρακόρη μέ χρυσό πεντάμορφο λαγήνι
νερό μοῦ χύνει νά νιφτῶ⁷ σέ μιά ἀργυρή λεκάνη

1. Δέες καὶ κ 303, ε 185. 2. Δέες κ 303. 3. Είναι οἱ νεράίδες, γιά τίς ὄποιες ἔγινε λόγος στό ζ 125. 4. Οἱ παλαιοὶ εἶχαν θεοποιήσει τά ποτάμια δέες καὶ δ 484, η 291. 5. κόκκινα. 6. ἀναμειγμένο νερό, κρύο καὶ ζεστό μαζί. 7. Οἱ σκηνές φιλοξενίας πού ἀκολουθοῦν εἶναι τυπικές.

κι ἔφερε ἐμπρός μου σκαλιστό καί μοῦ 'στρωσε τραπέζι.

Ψωμί κατόπι μοῦ 'φερε κι ἡ σεβαστή οἰκονόμα

κι ἄλλα προσφάγια πληθερά μετά χαρᾶς ὅ,τι εἶχε.

375

Νά φάγω μοῦ 'λεγε ἡ θεά, μά ἐγώ καρδιά δέν είχα,

κι ἔριχνα ἄλλοῦ τή σκέψη μου καί τά 'βλεπα ὅλα μαῦρα.

Σάν μ' εἶδε ἡ Κίρκη μέ βαριά νά κάθουμαι ἔτσι λύπη,

δίχως καθόλου στό φαῖ τό χέρι μου ν' ἀπλώσω,

ἡρθε κοντά μου κι ἔκατσε καί λυπημένη μοῦ 'πε.

380

«Γιατί, Δυσσέα, κάθεσαι βουβός καί τήν καρδιά σου

μαραίνεις, μήτε κι ἄγγιξες νά φᾶς, νά πιεῖς μιά στάλα;

Καμιά ἄλλη ἀπάτη σκιάζεσαι¹; Δέν πρέπει νά φοβᾶσαι,

γιατί νά, τώρα σοῦ ἄμωσα τόν πιό μεγάλο μου ὄρκο».

Εἶπε, καί τῆς ἀπάντησα κι ἐγώ μ' αὐτά τά λόγια:

385

«Ποιός, Κίρκη, μέ φιλότιμο στόν κόσμο θά 'ταν ἄντρας,

ψωμί ἡ κρασί πρωτύτερα στό στόμα του νά βάλει,

προτοῦ νά ίδουν τά μάτια του λυμένους τούς συντρόφους;

Μά ἀπ' τήν καρδιά σου ἄν μοῦ τό λές νά φάω νά πιῶ μιά στάλα,

λευτέρωσέ μου νά τούς δῶ τούς ποθητούς συντρόφους».

390

Ἐτσι εἶπα, κι ὅξω ἀπ' τό ψηλό παλάτι βγῆκε ἡ Κίρκη,

μ' ἔνα ραβδί στό χέρι της κι ἀνοίγοντας τή μάντρα

τούς ἔβγαλε ὅλους, κι ἔμοιαζαν μ' ἐννιάχρονα θρεφτάρια.

Καρσί της² στάθηκαν αὐτοί, κι ἡ Κίρκη ἀνάμεσά τους

περνώντας, μ' ἄλλο μαγικό³ πασάλειβε καθένα.

395

Κι ἀπ' τό κορμί τους ἔπεφταν οἱ τρίχες, πού 'χαν πρῶτα

φυτρώσει, ἀπ' τό κατάρατο τῆς μάγισσας βοτάνι.

Κι ἔγιναν ἄνθρωποι ξανά, πιό νιοί καί πιό λεβέντες

κι ἀπ' ὅ,τι ἦταν πρωτύτερα πιό διμορφοκαμωμένοι.

Κι ἀμέσως μέ γνωρίσανε καί μοῦ 'σφιγγαν τά χέρια

400

κι ἔκλαιγαν μ' ἀναφιλητά, πού ἀχοῦσε τό παλάτι

ὅλο τριγύρω κι ἡ θεά συμπόνεσε κι ἐκείνη,

1. ὑποπτεύεσαι, φοβᾶσαι. 2. ἀπέναντι. 3. Ἡ εἰκόνα εἶναι ἀπό τόν κύκλο τοῦ μαγικοῦ.

κι εύτυς σιμά μου στάθηκε κι ἔτσι δυό λόγια μοῦ 'πε·^{τόλ} ἐψ τοῦ ιχ
 «Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε¹ Δυσσέα,
 πήγαινε τώρα στό γιαλό καὶ στό γοργό καράβι,
 καὶ τράβηξέ το στήν ξηρά καὶ τ' ἄρμενά του κρύψε^{τόν} ρῦμ^ό οὐδο^{τόν}^ό 405
 κι δόλο τό πράμα² στίς σπηλιές κι ἔλα ξοπίσω πάλε^{τό} επιδύνυφ^ό εῆτ^ό οὐ
 φέρνοντας καὶ τούς ποθητούς συντρόφους σου μαζί σου».^{τόν}

Ἐτσι εἶπε, καὶ κατάπεισε τήν ἄφοβη καρδιά μου ^{υοτ} ορτνάνη^ό τό^ό
 καὶ κίνησα γιά τό γιαλό καὶ τό γοργό καράβι^{τονίακα τό} το^ό
 καὶ βρῆκα ἐκεῖ τούς ποθητούς συντρόφους στ'^{το} ἀκρογιάλι,^{το} το^ό
 πόχυναν δάκρυα φλογερά, πικρά θρηνολογοῦσαν.

Κι ὅπως μοσκάρια μαντριστά τριγύρω στίς γελάδες,^{υγόκ} οὐτό^ό ία^ό
 δταν γυρίσουν στό παχνί χορτάτες πιά γρασίδι,^{ο νυτή ουο} ρῦμ^ό εῆ^ό τά^ό
 πηδοῦν μπροστά τους σωρευτά κι οί μάντρες δέν ἀντέχουν^{ορρος} 415
 νά τά κρατήσουν, μόν' χυμοῦν μέ μουγγρητά στίς μάνες,^{ο νοτή ουο} ρῦμ^ό εῆ^ό τά^ό
 ἔτσι κι αὐτοί χυθήκανε μέ κλάματα, σάν μ' εἶδαν³
 καὶ στήν καρδιά τους φάνηκε σάν νά 'τανε νά πήγαν^{όδο} οτ υοτ^ό ία^ό
 στήν ποθητή πατρίδα⁴ τους, στό βραχωμένο Θιάκι,^{κ νοτία τοτ}
 στή χώρα ὅπου γεννήθηκαν κι ὅπου εἶχαν μεγαλώσει^{ό ενιαμ} 420
 καὶ τέτοια λόγια μοῦ 'λεγαν στά δάκρυα βουτηγμένοι^{τοι ελεη ονόμ}
 «Ἐτσι χαρήκαμε, ἀρχηγέ, κι ἐσένα πού 'ρθες πίσω,^{τοτ επονέη ρύμ}
 στό Θιάκι σάν νά φτάσαμε, στήν ποθητή πατρίδα.^{τοτ επονέη ρύμ}
 Μόν' ἔλα πέξ μας τῶν λοιπῶν συντρόφων μας τή μοίρα».

Ἐτσι εἶπαν, καὶ μέ μαλακά τούς ἀπαντοῦσα λόγια^{ορρογ} οὐ^ό 425
 «Ἄσ σύρουμε ὅξω στήν ξηρά τό τρεχαντήρι πρῶτα,^{ο ονδία ρά τά}
 καὶ στίς σπηλιές ἄς κρύψουμε τ' ἄρμενα⁵ καὶ τό πράμα,^{ο ονδία ρά τά}
 κι ἐτοιμαστήτε γρήγορα νά ρθεῖτε δόλοι μαζί μου,^{ο μεταβολή ατο}
 νά ίδεῖτε τούς συντρόφους μας στής Κίρκης τό παλάτι^{ο ονδία ρά τά}
 νά τρῶν καὶ πίνουν κι ἀφθονα νά τά 'χουν ὅσα θέλουν». 430

Ἐτσι εἶπα, κι δόλοι ύπάκουσαν σ' αὐτά πού τούς μιλοῦσα
 καὶ μόνος ο Εὐρύλοχος ἀντίκοβε τούς ἄλλους

1. Τό ἀρχ. κείμενο ἔχει πολυμήχανε. 2. τά τρόφιμα καὶ τίς ἀποσκευές πού εἶχαν
 μέσα στό πλοϊο. 3. Οί σύντροφοι εἶδαν τόν 'Οδυσσέα, ὅπως βλέπουν τά παιδιά
 τή μάνα. 4. Στό πρόσωπο τού ἀρχηγού οι σύντροφοι εἶδαν τήν ἔδια τήν πατρίδα.
 5. ή ἀρματωσιά τοῦ πλοίου, τά ξάρτια.

κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τούς ἀποπῆρε κι εἶπε: «Βρέ, ποῦ θά πᾶμε, δύστυχοι; Τό χάρο σας ζητᾶτε; Τό πόδι ἄν τό πατήσουμε στής Κίρκης τό παλάτι, πού θά μᾶς κάμει στή στιγμή χοίρους, λιοντάρια, λύκους, νά τῆς φυλάμε στανικῶς¹ τ' ἀρχοντικό της σπίτι, ώς ἔκαμε κι ὁ Κύκλωπας, σάν πήγανε οἱ συντρόφοι στή μάντρα του κι ὁ τολμηρός Δυσσέας ἀκλουθοῦσε· γιατί κι ἐκεῖνοι χάθηκαν ἀπ' ἀνεκεφαλιά του»². 435

“Ἐτσι τούς μίλησε, κι ἐγώ στό νοῦ μου ἀναμετροῦσα, νά βγάλω εὐτύς τό δίκοπο μαχαίρι ἀπ' τό μηρί μου και νά τοῦ κόψω τό ξερό³, στό χῶμα νά κυλήσει, κι ἂς μοῦ ἤταν συγγενής στενός. Μά ἐδῶθε ἐκεῖθε οἱ ἄλλοι συντρόφοι μ' ἐμποδίζανε μέ μαλακά τους λόγια· 445
 «Ἄς τόν ἀφήσουμε, ἀρχηγέ, ἄν εἰναι κι δρισμός σου, νά μείνει ἐδῶ τό γρήγορο καράβι νά προσέχει και σύ τό δρόμο δεῖξε μας στής Κίρκης τό παλάτι». 455

“Ἐτσι εἶπαν κι δῆται ἀνέβαιναν μαζί μου ἀπ' τ' ἀκρογιάλι, μήτε ἔμεινε ὁ Εὐρύλοχος στό βαθουλό καράβι, μόν' ἦρθε, γιατί τρόμαξε⁴ τόν ἅπιαστο θυμό μου. 450

Κι ὡς τότε ἡ Κίρκη τούς λοιπούς συντρόφους στό παλάτι, τούς ἔλουσε, τούς ἀλειψε μέ μυρωδάτο λάδι, και μέ σγουρές τούς ἔντυσε χλαμύδες και χιτῶνες και μιά χαρά τούς βρήκαμε νά τρῶνε στό παλάτι. 455
 Κι ὡς εἶδαν, ως ἀντίκρισαν ἀγνάντια ὁ ἔνας τόν ἄλλο, στούς θρήνους δῆται ξέσπασαν⁵, πού ἀχοῦσε τό παλάτι. Τότε ἦρθε ἡ σεβαστή θεά κοντά μου κι ἔτσι μοῦ ’πε.
 «Γιέ τοῦ Λαερτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,
 ἀφῆστε πιά τά πύρινα τά δάκρυα. Ναί, τό ξέρω, στήν ψαροθρόφῳ θάλασσα πόσα δεινά σᾶς βρήκαν και πόσα πάθατε ἀπ' δχτρούς μές στής στεριᾶς τίς ἄκρες. 460

1. μέ τή βία, χωρίς νά τό θέλουμε, μέ τό στανιό. 2. κακοκεφαλιά, ἀμυαλιά. 3. ἐννοεῖται τό κεφάλι. 4. Ἡ δυναμική στάση τοῦ ἀρχηγοῦ παρέλυσε τήν ἀντίσταση τοῦ Εὐρύλοχου και χάρισε τή συνοχή τῶν συντρόφων στή δράση. 5. Είναι τό κλάμα τῆς χαρᾶς.

Μόν' ἔλα, φᾶτε μιά μπουκιά καὶ πιεῖτε καὶ μιά στάλα,^{οὐδὲ οὐδὲ νόμος}
ὅσο νά συνεφέρετε στά στήθια τήν καρδιά σας,^{μήτρα μητρός μητρών γένος}
ώς ηταν σάν ἀφήσατε τό βραχωμένο Θιάκι.^{νότος μητρών γένος}

Τώρα θλιμμένοι, ἀδύναμοι, θυμάστε τά δεινά σας
καὶ μήτε νιώθετε χαρά ποτέ μές στήν καρδιά σας,^{επαρκεία μητρών γένος}
γιατί πολλά περάσατε μαρτύρια στή ζωή σας».

Εἶπε κι ὁ λόγος ἄρεσε στήν ἀφοβή ψυχή μας.

Καὶ τότε ἐκεῖ καθίσαμε δόλόκληρο ἔνα χρόνο,^{οὐδὲν μητρών γένος}

κρέατα πλήθια τρώγοντας, γλυκό κρασί ρουφώντας.

Κι ὅταν ὁ χρόνος πέρασε κι οἱ ἐποχές γυρνοῦσαν¹,
οἱ μῆνες ὅταν τέλευναν καὶ πλήθαιναν οἱ μέρες,

παράμερα μέ φώναξαν καὶ μοῦ 'πανε οἱ συντρόφοι:

«Καημένε², βάλε πιά στό νοῦ καὶ τή γλυκιά πατρίδα,^{οὐδὲν μητρών γένος}

γραφτό σου ἄν είναι νά σωθεῖς καὶ νά γυρίσεις πίσω

στό σπίτι σου τ' ἀρχοντικό, στήν πατρικιά σου χώρα»³.

Ἐτσι εἴπαν καὶ κατάπεισαν τήν ἀφοβή καρδιά μου.

Τότε δὴ μέρα τρώγαμε, ὅσο νά πέσει ὁ ἥλιος,^{τοτεῖον τὸ οὐρανὸν νόμος}

κρέατα ἀπ' ὅλα πληθερά καὶ πίναμε μοσχάτο.

Κι ὁ ἥλιος σάν βασίλεψε καὶ πήρε τό σκοτάδι^{οὐνεκτόνος νότος μητρών γένος}

πήγαν αὐτοί νά κοιμηθοῦν μές στό ίσκιερό παλάτι,^{οὐνεκτόνος νότος μητρών γένος}

κι ἐγώ στής Κίρκης τ' ὅμορφο ἀνέβηκα κρεβάτι

καὶ πρόσπεσα στά πόδια της κι ἐκείνη ἀφουγκραζόταν,^{οὐνεκτόνος νότος μητρών γένος}

κι ἔτσι δυό λόγια πεταχτά τής εἴπα κράζοντάς τη·

«὾ Κίρκη, τέλεψε το πιά τό τάξιμο πού μοῦ 'πες

καὶ στήν πατρίδα στεῖλε με. Τό λαχταρᾶ ἡ καρδιά μου,

κι δῆλοι οἱ συντρόφοι τό ζητοῦν, πού κανε τήν καρδιά μου

κοντά μου πάντα νά θρηνοῦν, τήν ὥρα ἐσύ πού λείπεις».

Εἶπα κι ἡ λατρευτή θεά μ' ἀπάντησε ἔτσι ἀμέσως:

«Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,

δέ σας κρατῶ πιά σπίτι μου νά μένετε ἄθελά σας.

1. Ἔνα χρόνο ἔμειναν ὁ Ὁδυσσέας καὶ οἱ σύντροφοί του στό νησί τής Κίρκης ἀμέριμνοι καὶ εύτυχισμένοι. 2. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει δαιμόνιε. 3. Ἐδῶ ἔχουμε νέο φούντωμα τής νοσταλγίας.

Μόν' ἄλλο πρῶτα εἶναι γραφτό νά κάμετε ταξίδι, ἦν φέντε πάντα νόμος στόν "Αδη καὶ στή φοβερή νά πᾶτε Περσεφόνη¹, ἀπ' τήν ψυχή του ἀόμματου προφήτη Τειρεσία² νῦν τούτην τοῦ πάρετε χρησμό, πού ναι στόν τόπο ὁ νοῦς του. "Η Περσεφόνη τοῦ δώσε καὶ πεθαμένου ἐκείνου τοῦ νοῦ τηή χάρη, μά οἱ λοιποὶ σάν ίσκιοι τριγυρίζουν».

"Ετσι εἶπε καὶ παράλυσε στά στήθια τήν καρδιά μου, κι ἔκλαιγα ἀπάνω καθιστός στό στρῶμα κι ἡ ψυχή μου από τοῦ δέν ἥθελε πιά τή ζωή μηδέ τό φῶς νά βλέπει. Κι ὅταν πιά τέλος χόρτασα νά κλαίω καὶ νά κυλιέμαι, τότε τῆς Κίρκης μίλησα μέ λόγια ἀπελπισμένα: «"Ω Κίρκη, στό ταξίδι αὐτό ποιόν ὁδηγό μου θά χω; Δέν πῆγε ἄκομα ἄλλος θνητός στόν "Αδη μέ καράβι». "

Εἶπα, κι ἡ λατρευτή θεά μ' ἀπάντησε ἔτσι ἀμέσως: «Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα, νά μή σέ μέλει ἄν ὁδηγό δέ θά χεις στό καράβι, μόν' ἄνοιξε τ' ἄσπρα πανιά καὶ στήσε τό κατάρτι, καὶ κάτσε. Τοῦ Βοριᾶ νά πνοή σιγά θά τ' ἀρμενίζει. Κι ὅταν τόν Ὁκεανό διαβεῖς, θά ιδεῖς ἔνα ἀκρογιάλι μικρό, μέ γύρω φουντωτά τῆς Περσεφόνης δάση, δόλο ἀπό λεῦκες λυγερές κι ιτιές καρποτινάχτρες.

"Εκεῖ στόν ἄπατο Ὁκεανό ν' ἀράξεις τό καράβι, καὶ σύ στόν "Αδη πήγαινε τόν καταραχνιασμένο, πού μέσα στόν Ἀχέροντα τρέχει ὁ Πυριφλογάτος³ κι ὁ Κωκυτός, ἀπ' τά νερά τῆς Στύγας ἔκομμένος κι οἱ βροντολάλοι ποταμοί στόν ἵδιο βράχο σμίγουν. "Εκεῖ, λοιπόν, πολέμαρχε, κοντά κοντά περνώντας, ἄνοιξε λάκκο ὡς μιάν ὀργιά τό φάρδος καὶ τό μάκρος καὶ χύσε γύρω του χοές⁴ στούς πεθαμένους δλους, μέλι μέ γάλα στήν ἀρχή, γλυκό κρασί κατόπι,

1. Θυγατέρα τῆς Δήμητρας καὶ τοῦ Δία. Μετά τήν ἀρπαγή της ἀπό τόν Πλούτωνα ἔγινε θεά τοῦ "Αδη. "Ο Δίας, γιά νά παρηγορήσει τή Δήμητρα, ἀποφάσισε νά μένει ἡ κόρη της ἔξι μῆνες στόν "Αδη καὶ ἔξι στή γῆ. 2. Βοιωτός τυφλός μάντης. "Εἶησε ἐννέα γενιές, κι ὅταν πέθανε διατήρησε στόν "Αδη τή μαντική του ίκανότητα. 3. Είναι ποταμοί στόν "Αδη" δές καὶ ε 192. 4. σπονδές.

τρίτο νερό, καί μέ λευκό πασπάλισέ τα ἀλεύρι.

Καί τάξε στίς ἀνάζωες¹ τῶν πεθαμένων κάρες²,
σάν πᾶς στό Θιάκι, στέρφα σου δαμάλα νά τούς σφάξεις,
τήν πιό καλή καί τή φωτιά μέ δῶρα νά στολίσεις,
κι ἔνα κριάρι χωριστά στόν Τειρεσία μαῦρο³
νά σφάξεις, τό καλύτερο πού θά 'χεις στό κοπάδι.

Καί στά σεβάσμια τῶν νεκρῶν νά δεηθεῖς τά πλήθη,
σφάξε κριάρι τότε ἐκεῖ καί μαύρη προβατίνα,
γυρίζοντας στ' ἀφώτιστο σκοτάδι τό λαιμό τους,
καί στρέψε ἀλλοῦ τό πρόσωπο, στοῦ ποταμοῦ τό ρέμα.

"Απειρες τότε ἐκεῖ ψυχές τῶν πεθαμένων θά 'ρθουν,
καί τούς συντρόφους πρόσταξε κατόπι νά σηκώσουν
τ' ἄρνιά πού κείτουνται στή γῆ σφαγμένα μέ μαχαίρι,
κι ἀφοῦ τά γδάρουν, στής φωτιᾶς τή φλόγα νά τά κάψουν,
στήν Περσεφόνη τάζοντας καί στόν ἀνίκητο "Αδη.

Καί σύ τραβώντας τό σπαθί κάτσε καί μήν ἀφήνεις
τίς ἄζωες κάρες τῶν νεκρῶν στό αἷμα νά ζυγώσουν
καθόλου, πρίν συμβουλευτεῖς τό γέρο-Τειρεσία.

Τότε σέ λίγο θά φανεῖ, πολέμαρχε, ὁ προφήτης⁴
κι εὐτύς τό δρόμο θά σοῦ πεῖ, τοῦ ταξιδιοῦ τό μάκρος,
καί στήν πατρίδα πῶς θά πᾶς τή θάλασσα περνώντας».

"Ἐτσι εἴπε κι ἡ χρυσόθρονη πρόβαλε εὐτύς Αὔγούλα.
Τότε μέ ροῦχα μ' ἔντυσε, χλαμύδα καί χιτώνα
κι ἡ νύφη φόρεσε λευκό μακρόσυρτο φουστάνι⁵,
χαριτωμένο καί ψιλό, κι ἔβαλε μιά πανώρια
ζώνη χρυσή στή μέση της καί μπόλια στό κεφάλι.

Καί τότε ἐγώ γυρίζοντας παντοῦ μές στό παλάτι
μέ λόγια σήκωσα γλυκά τούς ἄλλους μου συντρόφους.
«Ξυπνάτε, μήν κοιμάστε πιά, στόν ύπνο βυθισμένοι.
Μόν' πᾶμε. 'Η σεβαστή θεά μ' ὀδήγησε ὅπως πρέπει».

1. χωρίς ζωή, ψυχή. 2. κεφαλές. 3. Στούς θεούς τοῦ κάτω κόσμου θυσιάζουν μαῦρα ζῶα. 4. ὁ μάντης. 5. "Οπως ἡ Καλυψώ, ἔτσι καὶ ἡ Κίρκη φόρεσε ἐπίσημα ἐνδύματα κατά τήν ἀποχαιρετιστήρια ήμέρα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐτσι τούς εἶπα κι ἔπεισα τήν ἄφοβη καρδιά τους.¹ Μά μήτε ἐκεῖθε ἐγώ σωστούς δέν πῆρα τούς συντρόφους.² Εἴχαμε κάποιο Ἐλπήνορα³, στά χρόνια παλικάρι,⁴ δχι ὅμως καὶ στόν πόλεμο, μήτε γερό στό νοῦ του,⁵ κι ἐκεῖνος χώρια ἀπ' τούς λοιπούς συντρόφους στό παλάτι,⁶ δροσιά ποθώντας πλάγιασε, γιατί ἦταν μεθυσμένος.⁷ Κι ως ἀκουσε τήν ταραχή καὶ τόν ἀχό τῶν ἄλλων δρόθος πετάχτηκε ἔξαφνα, μά ξέχασε ἀπ' τή σκάλα⁸ νά κατεβεῖ, κι ώς πήγαινε, γκρεμίστηκε ἀντικρύ της⁹ ἀπ' τή σκεπή, κι ὁ σβέρκος του τοῦ βγῆκε ἀπ' τά σφοντύλια¹⁰ καὶ τοῦ ροβόλησε ἡ ψυχή στόν ἄχαρο τόν "Ἀδη".¹¹

Σάν ἥρθαν ὄλοι, στάθηκα στή μέση καὶ τούς εἶπα·¹² «Τώρα θά λέτε, στή γλυκιά πατρίδα μας πώς πᾶμε,¹³ δχι ὅμως ἄλλοι τόν δρισε τό δρόμο μας ἡ Κίρκη,¹⁴ στόν "Ἀδη" καὶ στή φοβερή νά πᾶμε Περσεφόνη,¹⁵ ἀπ' τήν ψυχή νά πάρουμε χρησμό τοῦ Τειρεσία».

Ἐτσι εἶπα, κι ὄλων ἡ καρδιά τούς κόπηκε στά στήθια κι ἄρχισαν πάλε κι ἔκλαιγαν καὶ τά μαλλιά τραβοῦσαν,¹⁶ δχι ὅμως δέν ἔβγαινε δύφελος κανένα μέ τούς θρήνους.¹⁷

Σάν ἥρθαμε στήν ἀμμουδιά καὶ στό γοργό καράβι,¹⁸ χύνοντας δάκρυα φλογερά, κατάκαρδα θλιμμένοι,¹⁹ μᾶς ἥρθε ἡ Κίρκη κι ἔδεσε κοντά στό μαῦρο πλοϊο²⁰ ἔνα κριάρι καὶ μαζί μιά μαύρη προβατίνα²¹ περνώντας ἀφανέρωτη. Ποιός τό θεό, ἄν δέ θέλει,²² μπορεῖ νά ἰδεῖ στά μάτια του, σάν τρέχει ἐδῶθε ἐκεῖθε;²³

1. Ἡ συνέχεια τῆς ιστορίας τοῦ Ἐλπήνορα βρίσκεται στό λ 510 κ.ξ. 2. Είναι οι σπόνδυλοι. 3. Ἀπαραίτητα σφάγια γιά τίς θυσίες πού δρισε ἡ Κίρκη· δές κ 527, 530.

'Οδυσσέας καὶ Τειρεσίας

Σάν ἥρθαμε στήν ἀμμουδιά καὶ στό καράβι κάτω,
τό σύραμε στή θάλασσα τήν κυματούσα πρῶτα
καὶ τά πανιά σηκώσαμε καὶ τό κατάρτι ἀπάνω
κι ἔπειτα βάλαμε τ' ἄρνιά καὶ μπήκαμε κι οἱ ἴδιοι,
χύνοντας δάκρυα φλογερά, κατάκαρδα θλιμμένοι.
Καὶ πίσω ἀπ' τό μαυρόπλωρο καράβι ἀγέρα πρύμο,
πού φούσκωνε δῆλα τά πανιά, καλόδεχτό μας φίλο,
μᾶς ἔστειλε ἡ λαμπρόμαλλη θνητολαλούσα Κίρκη.
Τ' ἄρμενα σάν βολέψαμε¹, καθίσαμε στό πλοϊο
καὶ τ' ὁδηγοῦσε δὲ ἄνεμος κι δὲ ἕξιος κυβερνήτης.
“Ολη τή μέρα ἄρμένιζε μέ τά πανιά ἀνοιγμένα.
Κι δὲ ἥλιος σάν βασίλεψε κι ἰσκιώσανε δῆλοι οἱ δρόμοι,
στά πέρατα τοῦ τρίσβαθου Ὁκεανοῦ εἶχε φτάσει.
Ἐκεῖ ἦταν τῶν Κιμμερινῶν² ὁ τόπος κι ἡ πατρίδα,

1. τακτοποιήσαμε. 2. Άρχικά έζησαν στήν περιοχή της Κριμαίας. Από τό 700 π.Χ. κατέβηκαν στή Μ. Ασία. Έδω οι Κιμμέριοι έκλαμβάνονται ως μυθικός λαός, που κατοικεί στην πόλη την οποία έχει μετατοπισθεί σε Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού τούς σκεπάζουν σύγνεφα κι ἔνα πηχτό σκοτάδι.

Ποτέ μέ τίς ἀχτίδες του δέν τούς φωτίζει ὁ ἥλιος,
μήδ' ὅταν στὸν ἀστρόφωτο τὸν οὐρανὸν ἀνατέλλει,
μήδ' ὅταν πίσω πρός τὴ γῆ γυρίζει ἀπ' τὰ οὐράνια,
μόν' τούς σκεπάζει ἔνα βαθὺ τούς ἄμοιρους σκοτάδι.

Ἐκεῖ ἡρθαμε κι ἀράξαμε, καὶ παίρνοντας μαζί μας
τ' ἀρνιά, τραβούσαμε κοντά στοῦ Ὡκεανοῦ τὸ ρέμα,
ώστον φτάσαμε ἔπειτα στὸ μέρος πού ἡ Κίρκη.
Ο Περιμήδης τὰ σφαχτά κι ὁ Εὐρύλοχος βαστοῦσαν.

Τράβηξα τότε ἀπ' τὸ μηρὶ τὸ μυτερὸ σπαθὶ μου
κι ἄνοιξα λάκκο, ὡς μιάν ὁργιά¹ τὸ φάρδος καὶ τὸ μάκρος
κι ἔχυσα γύρω του χοές² στούς πεθαμένους ὅλους,
μέλι μέ γάλα στήν ἀρχή, γλυκό κρασί κατόπι,
τρίτο νερό, καὶ μέ λευκό τὰ πασπαλίζω ἀλεύρι.

Κι ἔταξα στίς ἀνάζωες³ τῶν πεθαμένων κάρες
στέρφα δαμάλα, ὅταν βρεθῶ στὸ Θιάκι, νά τούς σφάξω,
τήν πιό καλή καὶ τὴ φωτιά μέ δῶρα νά στολίσω,
κι ἔνα κριάρι χωριστά στὸν Τειρεσία μαῦρο
νά σφάξω, τό καλύτερο πού θά χω στὸ κοπάδι.

Κι ἀφοῦ στὰ πλήθη τῶν νεκρῶν μέ τάματα κι εὐχές μου
δείθηκα, πῆρα τ' ἀρνιά καὶ τὰ σφαξα στὸ λάκκο
καὶ πότισε τό αἷμα τους τὴ γῆ. Κι ἀπ' τὸ σκοτάδι
τῶν πεθαμένων οἱ ψυχές συνάχτηκαν σέ λίγο,
κορίτσια⁴, ἀγόρια λεύτερα, βασανισμένοι γέροι,
παρθένες ἀπαλόκορμες μέ νιόθωρη τή λύπη,
κι ἄλλοι πού μέ τὰ χάλκινα τούς χτύπησαν κοντάρια,

μέ τ' ἄρματα αἵματόβρεχτα καὶ πολεμοσφαγμένοι.

Κι ὅλοι στὸ λάκκο τρέχανε, ἄλλοι ἀπ' ἄλλοι χιλιάδες,
μ' ἄλαλαγμούς ἀνείπωτους, πού κέρωσα ἀπ' τὸ φόβο.

Τότε εἶπα στούς συντρόφους μου νά γδάρουν καὶ νά κάψουν

15

20

25

30

35

40

1. Μέτρο μήκους ἵσο μέ τό ἄπλωμα καὶ τῶν δύο χεριῶν. 2. Δέες καὶ κ 521. 3. Δέες κ 524. 4. Ἐδῶ πρόκειται γιά νιόπαντρες.

τ' ἄρνιά, πού κείτονταν στή γῆ σφαγμένα μέ μαχαίρι,
στήν Περσεφόνη τάζοντας καὶ στόν ἀνίκητο "Ἄδη".
Ἐπειτα βγάζω ἀπ' τό μηρί τό μυτερό σπαθί μου,
καὶ κάθισα, μηδ' ἄφηνα καθόλου νά ζυγώσουν
κοντά στό αἷμα οἱ ἄζωες τῶν πεθαμένων κάρες,
προτοῦ ρωτήσω τήν ψυχή τοῦ μάντη Τειρεσία.

Πρώτη ἡ ψυχή τοῦ Ἐλπήνορα¹ τότε ἦρθε τοῦ συντρόφου,
γιατί δέν είχε ἀκόμα ἡ γῆ σκεπάσει τό κορμί του.

Στής Κίρκης τόν ἀφήσαμε τ' ἀρχοντικό παλάτι
ἄκλαυτο κι ἀθαφτο, ἐπειδή μᾶς ἔσπρωχνε ἄλλη ἀνάγκη².
Καὶ σάν τόν εἶδα δάκρυσα καὶ πόνεσε ἡ καρδιά μου,
κι ἔτσι ἅρχισα νά τοῦ μιλῶ μέ λυπημένα λόγια:
«Ἐλπήνορα, πῶς ἔφτασες μές στό θολό σκοτάδι;
Πεζός ἐσύ μέ πρόλαβες κι ἂς είχα ἐγώ καράβι».

Εἶπα, κι αὐτός μ' ἀπάντησε στά κλάματα ξεσπώντας.
«Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,

δοργή θεοῦ μέ τύφλωσε καὶ τό πολύ πιοτό μου.

Πεσμένος δπως βρέθηκα στής Κίρκης τό παλάτι,
δέ σκέφτηκα νά κατεβῶ ἀπ' τήν ψηλή τή σκάλα,
κι ἀντίκρυ της ἥρθα σωρός ἀπ' τή σκεπή ἵσια κάτω
κι ὁ σβέρκος³ μου πετάχτηκε ἀπ' τά σφοντύλια⁴ του δξω
καὶ μοῦ ροβόλησε ἡ ψυχή στόν ἄχαρο τόν "Άδη".

Σ' ὀρκίζω τώρα, νά χαρεῖς ἐκείνους πού σοῦ λείπουν

στό σπίτι σου, τό ταίρι σου, τό γέρο σου πατέρα,

πού μωρουδάκι σ' ἔθρεφε, καὶ τόν Τηλέμαχό σου,

πού στό ψηλό παλάτι σου μοναχογιό τόν ἔχεις

— γιατί τό ξέρω⁵, ἀπ' τό βαθύ τόν "Άδη" ὅταν γυρίσεις,

στής Κίρκης πάλε τό νησί θ' ἀράξεις τό καράβι —

σ' ὀρκίζω, ἐκεῖ νά θυμηθεῖς κι ἐμένα, βασιλιά μου,

κι ἀθαφτο πίσω κι ἄκλαυτο μή φύγεις καὶ μ' ἀφήσεις,

1. Τό ἐπεισόδιο είναι συνέχεια τῆς ραψωδίας κ 555. 2. Ἡταν παράλειψη τοῦ Ὁδυσσέα ὅτι δέν ἐκτέλεσε τό καθήκον τῆς ταφῆς τοῦ νεκροῦ συντρόφου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες είχαν μεγάλη ειδισθησία στό θέμα αύτό. Ἡ ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος τῆς ταφῆς τοῦ Πολυνείκη, παρά τήν ἀπαγόρευση τοῦ Κρέοντα, είναι ὁ ἄξονας τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλῆ, «Ἀντιγόνη». 3. ὁ αὐχένας. 4. ἀπό τούς σπόνδυλους. 5. Ο Ἐλπήνορας ἐδὼ παρουσιάζει προφητικές ίκανότητες.

μήπως μέ κάμουν οἱ θεοί κακό στοιχειό¹ γιά σένα. λεξ όστι ψύνησεν 75
 Μόν' κάψε² τό κουφάρι μου μέ τήν ἀρματωσιά μου,
 καὶ μνῆμα χτίσε μου κοντά στ' ἀφροντυμένο κύμα,
 γιά νά θυμοῦνται κι οἱ στερνοί τό δόλιο παλικάρι. δημιούργησεν 80
 Κι αὐτά ὅταν κάμεις, στῆσε μου κι ἔνα κουπί³ στόν τάφο,
 αὐτό πού ζώντας ἔλαμνα⁴ κι ἐγώ μέ τούς συντρόφους». ποταμός θάλασσας 85

"Ἐτσι εἶπε, καὶ τ' ἀπάντησα μέ λόγια μου θλιμένα·
 «Σ' τό τάζω, δύστυχε, δόλα αὐτά πού θέλεις νά σου κάμω». πάντα την πόλην 90

Τέτοιες κονθέντες λυπηρές καθόμασταν νά λέμε,
 κι ἐγώ κρατοῦσα τό σπαθί πάντα ἀπ' τό αἷμα ἀπάνω
 κι ἐκεῖθε τοῦ συντρόφου μου τό φάντασμα λαλοῦσε. τούς νότιους νότους 185

Σέ λίγο πρόβαλε ή ψυχή τῆς μάνας μου, ή Ἀντίκλεια,
 ή κόρη τοῦ καλόκαρδου πρωτάρχοντα Αὐτολύκου,
 πού ζωντανή τήν ἀφησα σάν πήγαινα στήν Τροία. αρχαία θάλασσα 90
 Κι ὅταν τήν εἶδα, δάκρυσα και λίγωσε ή καρδιά μου.
 Μά κι ἔτσι δέν τήν ἄφηνα κοντά στό αἷμα νά 'ρθει,
 μ' δόλο τόν πόνο πόνιωθα, πρίν φτάσει ὁ Τειρεσίας. πάντα την πόλην 95

Τοῦ Τειρεσία ἐκεῖ ή ψυχή τότε ἥρθε τοῦ Θηβαίου. ποταμός της Εὐρώπης 100
 Σκῆπτρο κρατοῦσε διάχρυσο, μέ γνώρισε και μοῦ 'πε·
 «Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,
 γιατί ἥρθες, δόλιε, ἀφήνοντας τοῦ ἥλιου τή λαμπράδα, παραστάθησε 95
 νά ιδεῖς στόν "Ἄδη τούς νεκρούς, τόν ἄχαρο τόν κόσμο; οι δούλιοι της
 Τράβα ἀπ' τό λάκκο τό σπαθί κι ἀλάργα βάσταξέ το, πάντα την πόλην 105
 αἷμα⁵ νά πιῶ και νά σου πᾶ στερνά τήν πάσα ἀλήθεια». πάντα την πόλην 110

Εἶπε, κι ἐγώ τραβήχτηκα κι ἔβαλα στό θηκάρι
 τ' ἀσημοκάρφωτο σπαθί. Κι αἷμα σάν ἥπιε μαύρο,
 ἀρχισε τότε ὁ ἄψεγος προφήτης κι ἔτσι μοῦ 'πε·
 «Τόν γλυκοπόθητο ζητᾶς, Δυσσέα, γυρισμό σου,
 μά δύσκολο κάποιος θεός γιά σένα θά τόν κάμει.

Γιατί τοῦ κόσμου ὁ Σαλευτής θαρρώ δέ θά ξεχάσει. πάντα την πόλην 115

1. Καὶ στή μεταγενέστερη λαϊκή ἀντίληψη οἱ ἄταφοι νεκροί στοιχειώνουν. 2. Η καύση τῶν νεκρῶν είναι μεταμυκηναϊκή συνήθεια. 3. Ἀπό ἐπιθυμία νά μείνει ή μνῆμη του ἀθάνατη. 4. κωπηλατοῦσα. 5. λαϊκή είναι ή δοξασία πώς οι ψυχές πίνουν αἷμα και ἀπ' αὐτό παίρνουν δύναμη πνευματική θυμοῦνται, ἀναγνωρίζουν, προβλέπουν.

τό πάθος πόχει στήν καρδιά, πού τύφλωσες τό γιό του. 105
 Μά κι ἔτσι, ἂν πάθετε δεινά, θά πῆτε στήν πατρίδα,
 ἂν κρατηθεῖς στόν πόθο σου, κι ό ἔδιος κι οἱ συντρόφοι,
 δταν τό καλοκάμωτο καράβι πρωταράξεις
 στῆς Θρινακίας¹ τό νησί, ἀπ' τά δεινά σωμένος
 τοῦ μενεξόθωρου γιαλοῦ, καὶ βρεῖτε ἐκεῖ νά βόσκουν 110
 τά βόδια καὶ τά πρόβατα τά παχουλά τοῦ "Ηλιου"²,
 πού ὅλα τά βλέπει ἀπό ψηλά κι ἀκούει ὅλα τά πάντα.
 "Αν δέν τ' ἄγγιξεις καὶ ποθεῖς νά φτάσεις στήν πατρίδα,
 μ' ὅσα κι ἂν πάθετε δεινά, θά φτάσετε στό Θιάκι.
 Μά ἂν βάλεις χέρι, τότε ἐγώ προλέγω τό χαμό σας 115
 συντρόφων σου καὶ καραβιοῦ. Κι ἂν μόνος σου γλυτώσεις,
 θά φτάσεις κακῶς ἔχοντας, ἀργά, δίχως συντρόφους,
 μέ ξένο πλοιό καὶ θά βρεῖς στό σπίτι σου ἄλλα πάθια,
 ἀνθρώπους ἀσυλλόγιστους πού καταλοῦν τό βιός σου
 καὶ δίνουν προϊκες, τήν πιστή γυναίκα σου νά πάρουν. 120
 "Ομως ἐκείνων τ' ἄδικα, σάν πᾶς, θά τά πλερώσεις.
 Κι δταν ξεκάμεις μ' ἀπόνο μαχαίρι τούς μνηστῆρες,
 εἴτε μέ δόλο ἢ φανερά στ' ἀρχοντικό σου σπίτι,
 πάρε ἔνα καλοτράβηχτο³ κουπί καὶ φύγε τότε,
 ὅσο νά φτάσεις σέ λαούς πού θάλασσα δέν ξέρουν 125
 καὶ τρῶνε ἀνάλατο φαῖ καὶ μήτε ἀπό καράβια
 κατέχουν κοκκινόπλωρα μήτε κουπιά γνωρίζουν
 πού 'ναι φτερά τῶν καραβιῶν. Καὶ θά σου πῶ νά ξέρεις
 ἔνα σημάδι ἀλάθευτο, πού δέ θά κάμεις λάθος.
 "Οταν στό δρόμο ἐκεῖ πού πᾶς διαβάτης σ' ἀπαντήσει 130
 καὶ λιχνιστήρι⁴ αὐτό σοῦ πεῖ στόν ὅμο πού σηκώνεις,
 τότε τό καλοτράβηχτο κουπί στή γῇ νά μπήξεις,
 κι ἐκεῖ νά σφάξεις ὅμορφα σφαχτά στόν Ποσειδώνα,
 κριάρι, ταῦρο καὶ καπρί, τῶν χοίρων ἐλατάρη,

1. Είναι τό μυθικό νησί τοῦ "Ηλιου". Υπάρχουν φιλόλογοι πού τό ταυτίζουν μέ τή Σικελία. 2. 'Από τόν "Ηλιο καὶ τήν Πέρση γεννήθηκε ό Αἰήτης καὶ ή Κίρκη (κ 137). Τά βόδια καὶ τά πρόβατα του τά ἔβστοςκαν δύο κόρες του νεράιδες (μ 134). 'Εβλεπε τά πάντα ἀπό ψηλά, γι' αὐτό φανέρωσε στόν "Ηφαιστο τή μοιχεία τῆς 'Αφροδίτης.-'Αρη (θ 276 κ.έ.). 3. καλά ἀρμοσμένο, βολικό. 4. ξύλινο φτυάρι μέ τό όποιο ἐκτινάσσεται ψηλά τό ἀλωνισμένο ὑλικό τῶν δημητριακῶν καὶ διαχωρί- Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καί στήν πατρίδα γύρισε κι ἀρχοντικές θυσίες
νά κάμεις σ' ὅλους τούς θεούς πού κατοικοῦν στά οὐράνια.
Κι ἀλάργα ἐκεὶ ἀπό θάλασσες ὁ θάνατός σου θά 'ρθει
σέ ἀρχοντικά γεράματα στό σπίτι σου νά σ' ἔβρει,
καί γύρω σου καλότυχο θά βλέπεις τό λαό σου.
Τήν πάσα ἀλήθεια πού 'ξερα, Δυσσέα, σοῦ τήν εἶπα». 140

Εἶπε, κι ἐγώ τ' ἀπάντησα μέ δυό μου λόγια πάλε:
«Ω Τειρεσία, αὐτά οἱ θεοί τά 'χουν κλωσμένα¹ οἱ ἕιδοι.
Μόν' ἔλα ξήγα μου κι αὐτό καί τήν ἀλήθεια πές μου.
Αὐτή πού βλέπω εἶναι ή ψυχή τῆς θλιβερῆς μου μάνας²,
πού κάθεται ἄλαλη κοντά στό αἷμα καί τό γιό της
μάτια δέ σήκωσε νά ἴδει, ποιός εἶμαι νά ρωτήσει.
'Αφέντη, πές μου, πῶς μπορεῖ νά μέ γνωρίσει ἐμένα;»

Εἶπα κι εὐτύς μ' ἀπάντησε μέ δυό του λόγια ἀμέσως:
«Εὔκολο πράμα μοῦ ζητᾶς, κι ἐγώ θά σέ φωτίσω³.
"Οποιον στό αἷμα ἀπ' τούς νεκρούς ἀφήνεις νά ζυγώσει,
ὅτι γνωρίζει, θά σοῦ πεῖ, χωρίς νά σέ γελάσει.
Κι ὅποιου ἀρνηθεῖς τή χάρη αὐτή, θά φεύγει πίσω πάλε». 150

Ἐτσι σάν μίλησε ή ψυχή τ' ἀφέντη Τειρεσία,
μπήκε στόν "Αδη, τά γραφτά τῆς μοίρας μου σάν εἶπε.
Κι ἔμεινα ἀσάλευτος ἐγώ, ωστότου ή μάνα μου ἥρθε,
κι αἷμα σάν ἡπιε μελανό, μέ γνώρισε ποιός εἶμαι
καί μοῦ 'πε δάκρυα χύνοντας μέ λόγια λυπημένα.
«Πῶς ἥρθες, γιέ μου, ζωντανός μές στό θολό σκοτάδι;
Δύσκολο νά 'ρθουν ζωντανοί νά ἴδουν αὐτά ἐδῶ κάτω.
Γιατί ἔχει ρέματα βαθιά καί ποταμούς μεγάλους
στή μέση, πρῶτα δ 'Ωκεανός, πού δέν μπορεῖ κανένας
δίχως καράβι γλήγορο πεζός νά τόν περάσει.
Τώρα ἀπ' τήν Τροία μέ πιστούς συντρόφους καί καράβι
μήν ἥρθες παραδέρνοντας καιρό πολύ; Δέν πήγες

ζεται μέ τή βοήθεια τοῦ ἀέρα δι καρπός ἀπό τά ἄχυρα. 5. Η παράδοση μέ τό κουπί τοῦ 'Αι-Λιαξ ξεκινάει ἀπό τό διμητρικό κείμενο. 6. διδηγός.

1. καθορισμένα. 2. δές λ 86. 3. Ό Τειρεσίας ἐδῶ στόν "Ομηρο παρουσιάζεται διμητρικός, ἀνθρώπινος. Αργότερα οἱ τραγικοί ποιητές ἔδωσαν στόν τυφλό μάντη ὑφος δργιλο καί ἀγέρωχο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στό Θιάκι άκόμα; Σπίτι σου τό ταίρι σου δέν τό είδες;» 165

Τότε ἔτσι τῆς ἀπάντησα κι ἐγώ μέ δυό μου λόγια· «Μάνα μου, ἀνάγκη μ' ἔφερε νά κατεβῶ στόν "Ἄδην", τούτο τούτο διό χρησμό νά πάρω ἀπ' τήν ψυχή του μάντη Τειρεσία. Κοντά σέ χῶμα ἐλληνικό δέν πήγα ως τώρα άκόμα μήτε στό Θιάκι πάτησα, μόν' συμφορές μέ δέρνουν δόσας δόκιμης 170 ἀπ' τόν καιρό πού ἀκλούθησα τόν ἀρχηγό Ἀγαμέμνονα. Ο στήν Τροία τήν πλατύδρομη νά πολεμήσω Τρώες. Μόν' ἔλα πές μου τώρα αὐτό καί τήν ἀλήθεια μίλα. Ποιά μοίρα σέ κατάβαλε τοῦ ἀξύπνητου θανάτου; 175 Μήν ἥρθε ἀρρώστια ἀγιάτρευτη; Μήν πήρε τή ζωή σου ἡ σαιτεύτρα ἡ Ἀρτεμη¹ μέ τίς πυκνές σαιτές; Πές μου γιά τόν πατέρα μου καί τό μοναχογό μου, ἐκεῖνοι ως τώρα ἄν τήν κρατοῦν τή βασιλεία άκόμα² ἦ νά τήν ἔχει ὅλλος κανείς κι ἐγώ θαρροῦν δέ θά ἥρθω; Πές μου καί τής γυναίκας μου τή γνώμη τής καρδιᾶς της, 180 ἄν μένει στό παιδί κοντά καί κυβερνᾶ τό σπίτι ἡ κάποιος ἀπ' τούς Ἀχαιούς πρωτάρχοντας τήν πήρε»³.

Εἶπα, κι εύτύς μ' ἀπάντησε ἡ σεβαστή μου μάνα. «Ναί, ἐκείνη μέ πιστή καρδιά στ' ἀρχοντικό σου μένει⁴ κι οἱ νύχτες τής περνοῦν πικρές κι οἱ μέρες τής θλιμμένες. 185 Μήτε τήν ὅμορφη κανείς τή βασιλεία σοῦ πήρε, μόν' ἡσυχα ὁ Τηλέμαχος δρίζει τά περβόλια, καί κάθεται στά ιστότιμα τραπέζια, σέ ὅσα πρέπει ὁ δικαιοκρίτης νά βρεθεῖ, γιατί τόν κράζουν ὅλοι. 190 Κι ὁ γέρος ὁ πατέρας σου στό ξοχικό του μένει, μήτε ἔρχεται⁵ στή χώρα πιά, μήτε ἔχει ἔνα κρεβάτι μέ στρώμα, μέ σκεπάσματα, μέ κεντητά σεντόνια, μόν' τό χειμώνα σπίτι του κοιμᾶται ὅπου κι οἱ δοῦλοι, κοντά στό τζάκι, καταγῆς κι εἶναι φτωχά ντυμένος.

1. Είναι κόρη τοῦ Δία καί τής Αητῶς. Μέ τά βέλη της θανατώνει τίς ὑπερήφανες γυναῖκες, ὅπως ὁ Ἀπόλλωνας θανατώνει τούς κακούς ἄντρες. Λαϊκή ἦταν ἡ πίστη πώς τόν αἰφνίδιο θάνατο τόν ἔστελνε ἡ Ἀρτεμη στίς γυναῖκες καί ὁ Ἀπόλλωνας στούς ἄντρες. 2. Ἐδώ φαίνονται οἱ πολιτικές ἀνησυχίες τοῦ Ὁδυσσέα γιά τό θρόνο. 3. Ἡ ἐρώτηση γιά τήν πίστη καί τήν ἀφοσίωση τής Πηγελόπης ἔρχεται τελευταία. 4. Οἱ ἀπάντησεις ἔχουν σειρά ἀντίστροφη πρός τίς ἔρωτήσεις.

Κι ὅταν τό καλοκαίρι ἐρθεῖ κι ο δροσερός ο τρύγος,
στά καρπερά του χτήματα, τ' ἀμπελοφυτεμένα,
τά φύλλα¹ κάνει κλίνη του πού ναι στή γῆ πεσμένα.

Κείτεται ἐκεῖ μέ στεναγμούς κι ο πόνος του πληθάινει
στοῦ γυρισμοῦ σου τόν καημό μεγάλος στήν καρδιά του,
γιατί πικρά γεράματα τόν πλάκωσαν τόν ἔρμο.
200

'Ο ἴδιος μ' ἔριξε καημός κι ἐμένα μέσ στόν τάφο.
Δέν ετρεξε στό σπίτι μου νά μ' ἔβρει ή Σαιτεύτρα,
μέ τίς πυκνές σαῖτες της νά σβήσει τή ζωή μου,
μήτε ἄλλη ἀρρώστια τήν καρδιά μοῦ νέκρωσε στά στήθια.

Μόνο ο καημός σου μ' ἔφαγε, λεβέντη μου Δυσσέα,
205 ή γνώση πού σέ στόλιζε κι ή τρυφερή καρδιά σου».

"Ετσι εἶπε καί τά στήθια μου μοῦ τά 'καιγε ή λαχτάρα,
πῶς ν' ἀγκαλιάσω τήν ψυχή τῆς θλιβερῆς μου μάνας.

Χύθηκα τότε τρεῖς φορές² νά τή σφιχταγκαλιάσω
καί τρεῖς φορές μοῦ πέταξε σάν ὄνειρο, σάν ἵσκιος,
καί πιό πικρός ἀνάβρυξε μέσ στήν καρδιά μου ο πόνος.
Κι ἔτσι μέ λόγια θλιβερά τῆς εἶπα κράζοντάς την·
«Μανούλα, πῶς δέ στέκεσαι νά σέ σφιχταγκαλιάσω
κι ἀγκαλιασμένοι τρυφερά μέσα στόν "Αδη οἱ δυό μας
τό θρῆνο νά χορτάσουμε τόν κρυοπαγωμένο;
215 Μήν είσαι κάποιο φάντασμα πόστειλε ή Περσεφόνη,
γιά νά μοῦ κάμει τῆς καρδιᾶς τούς πόνους πιό μεγάλους;»

Εἶπα, κι εὐτύς μ' ἀπάντησε ή σεβαστή μου μάνα·
"Αχ, γιέ μου, ἐσύ πιό δύστυχε ἀπ' ὥλους μέσ στόν κόσμο.
220 Ή κόρη δέ σ' ἀπάτησε τοῦ Δία, ή Περσεφόνη.

"Ομως αὐτή είναι τῶν θνητῶν ή μοίρα σάν πεθάνουν.
Δέ συγκρατοῦν τά νευρά τους κόκαλα πιά καί σάρκες³,
παρά τά παίρνει ή δύναμη τῆς φλόγας καί τά λιώνει,
ὅταν ἀφήσει πιά ή ζωή τά κόκαλά τους τ' ἄσπρα,

5. 'Απ' ἐδῶ καί κάτω οἱ ἀπαντήσεις είναι δυσάρεστες.

1. 'Η εἰκόνα θυμίζει τό ε 505 κ.έ. Γιά τό Λαέρτη δές ω 240 κ.έ. 2. 'Ο ἀριθμός είναι τυπικός. 3. 'Η ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, σύμφωνα μέ τήν ὁμηρική ἀντίληψη, είναι μιά σκοτεινή εἰκόνα, ἔνα φάντασμα, πού ἔχει τήν ἴδια τή μορφή τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά χωρίς κόκαλα, σάρκα, αἷμα.

καὶ σάμπως ὅνειρο ἡ ψυχή γυρίζει, ὅταν πετάξει. 225

Μόν' ζήτα γλήγορα τό φῶς, κι ἐδῶ ὅλα ἀφοῦ τά μάθεις
κατόπι στή γυναίκα σου νά τά 'χεις νά δηγᾶσαι»¹.

Τέτοιες κουβέντες κάναμε κι ἥρθαν γυναῖκες πλῆθος,
πού ἡ Περσεφόνη ἡ φοβερή τίς ἔστειλε ἐκεῖ νά 'ρθουν,
ὅλες γυναῖκες ἀρχηγῶν κι ἀρχοντοθυγατέρες. 230

Γύρω στό αἷμα σωρευτές συνάχτηκαν τό μαῦρο
και κάθε μιά λογάριαζα νά τή ρωτήσω χώρια.

Κι αὐτή ἡ βουλή μοῦ φάνηκε καλύτερη πώς ἦταν.

Τράβηξα τό μακρύ σπαθί ἀπ' τό παχύ μηρί μου
και δέν τίς ἄφηνα νά πιοῦν ὅλες μαζί τό αἷμα. 235

Κι ἐρχόντανε μέ τή σειρά και καθεμιά της τότε
φανέρωνε τό γένος της κι ἐγώ ὅλες τίς ρωτοῦσα.

Τότε εἶδα πρώτη τήν Τυρώ² τήν ἀρχοντοθρεμμένη,
πού μοῦ ἔλεγε πατέρα της τό Σαλμωνιά πώς είχε

κι ἦταν γυναίκα τοῦ Κρηθιᾶ, λεβέντη γιοῦ τοῦ Αἰόλου. 240

Τόν Ἐνιπέα ἀγάπησε, τό θεϊκό ποτάμι,
ἀπ' ὅλα τ' ὁμορφότερο πού βρέθηκαν στόν κόσμο,
και κάθε μέρα σύχναζε στά δροσερά νερά του.

Και τή μορφή του παίρνοντας ὁ Σαλευτής τοῦ κόσμου,
στοῦ ποταμοῦ τ' ἀφρότρεχου τήν πλάγιασε τό στόμα. 245

Κι ἄλικο³ κύμα, σάν βουνό, καμαρωτό σηκώθη
κι ἔκρυψε γύρω τό θεό και τή θνητή γυναίκα,

κι ἔλυσε μές στόν ὑπνο της τή ζώνη τῆς παρθένας.

Κι ὅταν πιά τέλεψε δι θεός τά ἔργα τῆς ἀγάπης,
τότε γλυκά τή χάιδεψε και τρυφερά τῆς εἶπε. 250

«Χαρά σέ σένα, λυγερή, γιά τή γλυκιά μου ἀγάπη.

Κι ὅταν σιμώσει ἡ ὥρα σου θά κάμεις δυό λεβέντες,
γιατί δέν εἶναι τῶν θεῶν τό στρῶμα δίχως φύτρα.

Μεγάλωσέ τα μέ χαρές και θρέψε τα μέ χάδια.

1. Ἡ Ἀντίκλεια μέ κάποια προφητική δύναμη προφητεύει τήν ἐπάνοδο τοῦ Ὁδυσσέα στήν πατρίδα του και τήν ἀφήγηση τῶν περιπετειῶν του στήν Πηνελόπη⁴ δές και ψ 310 κ.έ. 2. Οἱ γυναῖκες πού παρουσιάζονται ἐδῶ εἶναι ὅλες ἡρωΐδες τῆς παραδόσεως, γιά τίς ὅποιες τό ἐνδιαφέρον τῆς βασίλισσας εἶναι βέβαιο. 3. κόκκινο τό ἀρχ. κείμενο γράφει πορφύρεον κύμα.

Καί τώρα σύρε σπίτι σου καί μήν τό μαρτυρήσεις, 255
μόν' ξέρε το μονάχη σου πώς είμαι ό Ποσειδώνας».

Ἐτσι εἶπε, καὶ στήθαλαστα βούταει τήν κυματούσα.

Καί τόν Πελία γέννησε καὶ τό Νηλέα ἐκείνη, πού βασιλιάδες ἔγιναν μέ τοῦ Διός τή χάρη.

Στό Βόλο τόν πλατυδρομο καθόντανε ό Πελίας 260 πλούσιος σ' ἄρνιά. Κι ό δεύτερος στήν ἀμμουδάτη Πύλοι.

Μά κι ἄλλα ἀπόχτησε παιδιά ή βασιλογυναίκα, μέ τόν Κρηθιά, τόν Αἴσονα, τόν Ἀμυθά, τό Φέρη².

Κι εἶδα τήν κόρη τοῦ Ἀσωποῦ, τήν ὅμορφη Ἀντιόπη, πόλεγε πώς κοιμήθηκε στήν ἀγκαλιά τοῦ Δία,

κι ἔκαμε τόν Ἀμφίονα καὶ τό λεβέντη Ζῆθο,

πού πρῶτοι τήν ἐφτάπορτη θεμέλιωσαν τή Θήβα³,

κι ἔχτισαν κάστρο ὀλόγυρα, γιατί δέ θά μποροῦσαν,

μιά χώρα τόσο ἀπλόχωρη, σάν τήν πλατιά τή Θήβα,

νά τή φυλοῦν ἀτείχιστη, κι ἄς ήταν παλικάρια.

Εἶδα καὶ τ' Ἀμφιτρύωνα τό ταίρι, τήν Ἀλκμήνη, πόκαμε τόν λιοντόψυχο κι ἀτρόμητο Ἡρακλέα,

στήν ἀγκαλιά σάν πλάγιασε τοῦ Δία τοῦ μεγάλου.

Κι εἶδα στερνά τοῦ Κρέοντα τήν κόρη, τή Μεγάρη,

πού τ' Ἀμφιτρύωνα ό γιός γυναίκα του τήν πῆρε.

Τοῦ Οἰδίπου ό μάνα πρόβαλε, ό ὅμορφη Ἐπικάστη⁴, πού πῆρε μέ ζαβό⁵ τό νοῦ, παράνομα, τό γιό της,

κι ἔκεινος τόν πατέρα του σάν σκότωσε τήν πῆρε,

κι ἄξαφνα τά φανέρωσε στόν κόσμο ό γιός τοῦ Κρόνου.

Μέ πίκρες στήν πολύποθη βασίλεψε τή Θήβα

καὶ κυβερνοῦσε ἀπό θεῶν κατάρα τούς Θηβαίους.

Κι ἔκείνη στόν ἀγύριστο κατέβηκε τόν "Αδη,

ἀφοῦ κρεμάστηκε ψηλά μέ μιά θηλιά ἀπό λύπη⁶,

ἀπ' τή σκεπή τοῦ πύργου της κι ἀφησε πίσω ἔκείνου.

1. Δές καὶ γ 4. 2. Καὶ οἱ τρεῖς ήσαν παιδιά τῆς Τυρῶς ἀπό τόν κανονικό της ἄντρα.

3. Σύμφωνα μέ τήν παράδοση ό πόλη ίδρυθηκε ἀπό τόν Κάδμο, ἀλλ' ἐπεκτάθηκε ἀπό τόν Ἀμφίονα καὶ τό Ζῆθο. Πολλά ἀγαλμάτια σώζονται μέ τίς μορφές τῶν δύο αὐτῶν συνιδρυτῶν τῆς Θήβας. 4. Λέγεται καὶ Ἰοκάστη. Είναι γυναίκα τοῦ Λάιον, βασιλιὰ τῆς Θήβας, μητέρα ἀλλά καὶ σύζυγος τοῦ Οἰδίποδα μέ τόν ὃποιο ἔκανε τέσσαρα παιδιά: τόν Ἐτεοκλῆ, τόν Πολυνείκη, τήν Ἰσμήνη καὶ τήν Ἀντι-

πάθη, ὅσα φέρνουν ἄπειρα τῆς μάνας οἱ κατάρες. 285

Τή Χλώρη εἶδα τήν ὅμορφη, πού στά παλιά ὁ Νηλέας
τήν πῆρε γιά τά κάλλη της, δίνοντας πλούσια δῶρα,
τήν πιό στερνή τοῦ Ἀμφίονα, τοῦ γιοῦ τοῦ Γιάσου κόρη,
πού κεῖνος στόν Ὁρχομενό βασίλεψε μέ δόξα.

Στήν Πύλο αὐτή βασίλεψε κι ἔκαμε τρεῖς λεβέντες, 290
τό Νέστορα, τό Χρόμιο καὶ τόν Περικλυμένη
καὶ τήν Πηρώ τή λυγερή, σ' ὅλον τόν κόσμο θάμα,
πού ταίρι τής τήν ἥθελαν ἀπ' τά περίχωρα ὅλοι.

Μά κι ὁ Νηλέας θά 'δινε τήν κόρη του σέ κεῖνον,
πού ἀπ' τή Φυλάκη θ' ἄρπαχνε τά βόδια τοῦ Ἰφίκλου¹, 295
τ' ἀμέρωτα, στριφτόποδα κι ἀνοιχτοκουτελάτα.

Κι ἔνας ἀπ' ὅλους τοῦ 'ταξε προφήτης² νύ τ' ἄρπαξει,
ὅμως σκληρή τόν ἔδεσε κι ἄπονη ἐκεῖνον μοίρα
κι ἀκαταπόνετα δεσμά καὶ χωριανοί βουκόλοι.

Κι ὅταν στό τέλος ἔφταναν οἱ μέρες μέ τούς μῆνες³
κι ἔκλεινε δ χρόνος κι ἐποχή ξανάρχιζε ἄλλη πίσω,
τόν ἔλυσε κι ὁ Ἰφίκλος ἀπ' τά δεσμά, ἀφοῦ τοῦ 'πε
τί ἤταν γραφτό του³ κι ἡ βουλή γινότανε τοῦ Δία.

Ἡ Λήδα πρόβαλε ἔπειτα, τό ταίρι τοῦ Τυνδάρου,
πόκαμε δυό λεβέντες γιούς, τόν ἀλογοτεχνίτη 305
τόν Κάστορα καὶ τό γερό στούς γρόθους Πολυδεύκη,
πού ζωντανούς τούς δυό ἀδερφούς⁴ τό χῶμα τούς κρατοῦσε,
κι ὁ Δίας μές στόν τάφο τους τούς ἔδωσε ἄλλη χάρη,
ἄλλοτε νά 'ναι ζωντανοί κι ἄλλοτε νά πεθαίνουν⁵,
καθένας μέ τή μέρα του, κι ἔχουν τιμή ἀθανάτων. 310

Εἶδα τήν Ἰφιμέδεια⁶, τό ταίρι τοῦ Ἀλωέα,
πόλεγε πώς κοιμήθηκε σιμά στόν Ποσειδώνα,
καὶ δυό παιδιά τής ἔφερε λιγόχρονα στόν κόσμο,
τόν Ὡτο τόν ισόθεο, τόν ξακουστό Ἐφιάλτη,

γόνη. 5. τρελός. 6. Μόλις ἔμαθε πώς ὁ Οἰδίποδας ἤταν παιδί της αὐτοκτόνησε.

1. Είναι γιός τοῦ Ἀμφιτρύωνα καὶ τῆς Ἀλκμήνης, ἑτεροθαλῆς ἀδελφός τοῦ Ἡρακλῆ.
2. Πρόκειται γιά τό Μελάμποδα.
3. Δέξ καὶ ο 225 κ.ἔ.
4. Λέγονται Διόσκουροι, γιατί ἤταν παιδιά τοῦ Δία καὶ τῆς Λήδας.
5. Ζούσαν ἔξι μῆνες στόν Ὄλυμπο καὶ ἔξι στίς Θεράπνες τῆς Λακωνίας.
6. Πήραν τό δῶρο τῆς ἀθανασίας, κι ἔτσι δταν ὁ Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού 'ταν οί πιό ψηλότεροι ἀπ' ὅσους θρέφει ἡ πλάση,³⁰ 315
κι ὑπέρεια ἀπ' τὸν Ὄριωνα¹, οἱ πιό ὅμορφοι στά κάλλη.

'Εννιά χρονῶν σάν ἔγιναν, πῆχες ἐννιά εἶχαν πλάτος
κι δργιές ἐννιά τὸ μάκρος τους πού κάμανε εἶχε φτάσει αὐτὸν νήσον
και τοὺς θεούς φοβέρισαν πώς στά ψηλά οὐράνια
τή λύσσα τοῦ συνταραχῆ θά στήσουν τοῦ πολέμου.³¹

Νά βάλουν σοφιστήκανε τὸν "Ολυμπο στήν "Οσσα,³²
στερνά τὸ Πήλιο τὸ πυκνό, στὸν οὐρανό² νά φτάσουν.³³
Κι ἄν ζοῦσαν και μεγάλωναν, θά το ἔχαν κατορθώσει.

Μά ὁ γιός τοῦ Δία, πού ἡ Λητώ τὸν γέννησε ἡ πανώρια,³⁴
τοὺς πῆρε, πρὶν τὸ χνούδι τοὺς ἀνθίσει στά μηλίγγια,³⁵
και πρὶν φυτρώσουν τά πυκνά στά μάγουλά τους γένια.

Εἰδα τή Φαιδρα³ κι ἔπειτα τήν Πρόκρη⁴ και τοῦ Μίνου³⁶
τήν κόρη τοῦ κακόγνωμου, τήν ὅμορφη Ἀριάδνη,³⁷
πού ὁ ξακουστός τήν ἔφερε Θησέας ἀπ' τήν Κρήτη³⁸
στήν βλογημένη Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν. Μά ἀκόμα³⁹
πρὶν τή χαρεῖ, τή σκότωσε ἡ Ἀρτεμη στή Δία⁴⁰,
γιατί ἔτρεξε ὁ Διόνυσος νά τῆς τό μαρτυρήσει.

Μέ τήν Κλυμένη⁴¹ πρόβαλε ἡ Μαίρα⁴² κι ἡ Ἐριφύλη⁴³,
ἡ ἄπιστη, πού ἀτίμασε τόν ἄντρα της γιά χρῆμα.

Κι ὅλες ἐγώ γιά νά τίς πῶ και νά τίς ὀνομάσω,⁴⁴
ὅσες γυναῖκες ἀρχηγῶν και θυγατέρες εἰδα,⁴⁵
κι ἡ νύχτα αὐτή δέ θά 'φτανε, κι ὥρα νά κοιμηθοῦμε⁴⁶
εἴτε ἐδῶ πέρα ἡ στό γοργό καράβι μέ τοὺς ναῦτες.

Κι ἐσεῖς πιά, πρῶτα ὁ Θεός, φροντίστε τό ταξίδι.

"Ετσι εἰπε, κι ὅλοι ἀπόμειναν χωρίς μιλιά νά βγάλονται.⁴⁷

κι ἤταν σάν νά μαγεύτηκαν μέσ στό ίσκιερό παλάτι.

Κι ἄρχισε πρώτη νά μιλᾶ ἡ λευκοχέρα Ἀρήτη⁴⁸
«Φαιάκες, πῶς νά φαίνεται σέ σᾶς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου⁴⁹
ἡ ὁμορφιά, τ' ἀνάστημα και τό γερό μυαλό του;

ένας πέθαινε, ὁ ἄλλος ζοῦσε. 6. Ἡ παράδοση ἥθελε τόν τάφο της στήν Ἀνθηδόνα
τῆς Βοιωτίας.

1. Δέξ και ε 124. 2. Ἡ προσπάθειά τους θυμίζει τόν πύργο τῆς Βαβέλ. 3. Ἀδελφή τῆς Ἀριάδνης, σύζυγος τοῦ Θησέα. 4. Θυγατέρα τοῦ Ἐρεχθέα. 5. Νησάκι N. τῆς Κρήτης. 6. Θυγατέρα τοῦ Μινύου και τῆς Εύρυνάς. 7. Θυγατέρα τοῦ Προίτου, Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δικός μου ὁ ξένος, μά καί σᾶς τιμή δική σας εἶναι, 345
γι' αὐτό καὶ νά τὸν στείλετε μή βιάζεστε, οὐτε δῶρα
νά λυπθεῖτε¹ πού σ' αὐτὸν τοῦ κάνουν τόση ἀνάγκη.
Καὶ δόξα νά χουν οἱ θεοί, βιός ἔχουμε περίσπο».

Τότε εἶπε ὁ γερομαχητής Ἐχένηος² μέ δυό λόγια,
πού ἦταν ὁ γεροντότερος ἀπ' ὅλους τοὺς Φαιάκους: 350
«Σύμφωνα μέ τή γνώμη μας, ἀδέρφια, κι ὅπως πρέπει,
ἡ γνωστικιά βασίλισσα μιλᾶ κι ὅλοι ν' ἀκοῦστε.

Μά ὁ λόγος, ὅπως κι³ ἡ δουλειά, στό χέρι εἶναι τ' Ἀλκίνου».

Τότε ὁ Ἀλκίνος τ' ἀπαντᾶ κι ἔτσι εἶπε δυό του λόγια:
«Θά γίνει ὁ λόγος σας αὐτός³, ἂν τύχει ἐγώ νά ζήσω 355
σάν βασιλιάς στοὺς Φαιάκες τοὺς θαλασσοθρεμμένους.
Κι ὁ ξένος ὅσο κι ἄν ποθεῖ νά φτάσει στήν πατρίδα,
ῶς αὔριο ἄς κάνει ὑπομονή, τά δῶρα νά συνάξω.
Κι ὅσο γιά τό ταξίδι του, οἱ ἄντρες θά φροντίσουν,
ὅλοι καὶ πρῶτα πρῶτα ἐγώ, πού μές στόν τόπο ὥριζω». 360
Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε ὁ Δυσσέας:
«Ἀφέντη Ἀλκίνῳ, βασιλιά κι ἀπ' ὅλους παινεμένε,
κι ἀνίσως χρόνο ὀλάκερο μοῦ λέγατε νά μείνω
καὶ νά μέ στείλετε ἐπειτα μέ τ' ἀκριβά σας δῶρα,
ἄλλο δέ θά θελα κι ἐγώ καὶ πιό ὄφελός μου θά ναι 365
νά φτάσω, μέ τά χέρια μου γεμάτα, στήν πατρίδα.
Τότε ἔτσι πιό καλόδεχτος, πιό τιμημένος⁴ θά 'μαι
ἀπ' ὅλους ὅσοι θά μέ ίδοῦν στό Θιάκι νά γυρίσω».

Τότε ἔτσι πάλε ἀπάντησε ὁ σεβαστός Ἀλκίνος.
«Οταν, Δυσσέα, σέ ίδει κανείς στό πρόσωπο, δέ δείχνεις 370
γιά ψεύτης καὶ ξελογιαστής, ἀπ' ὅσους θρέφει ὁ κόσμος
χιλιάδες, μές στά πέρατα τῆς γῆς, παντοῦ σπαρμένους,
πού πλέκουν τέτοια ψέματα, πού δέν τά βάζει ὁ νοῦς σου.
Μά ἐσύ ἔχεις χάρη ὅταν μιλᾶς⁵ κι εὐγενικούς τούς τρόπους

μέ το Δία γέννησε τό Λοκρό. 8. Ἀπάτησε τὸν ἄντρα τῆς Ἀμφιάραο γιά ἔνα περιδέριο.

1. Δέξ καὶ θ 405. 2. Εἶναι ὁ ἄρχοντας πού πρῶτος παρακίνησε τὸν Ἀλκίνοο νά δεχτεῖ τὴν ἰκεσία τοῦ Ὀδυσσέα (η 160). Ἐδῶ ὁ λόγος του ἔχει κάποιες αἰχμές ἐναντίον τῆς Ἀρήτης. 3. Ὁ ρόλος τοῦ βασιλιὰ στὸ ἀριστοκρατικὸ πολιτικὸ σύστημα περιορίζεται ἀπό τὴ δύναμη τῶν ἀρχόντων. 4. Πάγια εἶναι ἡ ἀντίληψη

καὶ σάν καλός τραγουδιστής τά ἵστορησες μέ τέχνη
τῶν Ἀχαιῶν τά βάσανα καὶ τά δικά σου πάθια.

Μόν' ἔλα ξήγα μου κι αὐτό καὶ τήν ἀλήθεια πές μου,
κανένα ἄν εἰδες σύντροφο, ἀπ' ὅσους μές στήν Τροία
μαζί σου πολεμήσανε κι ἐκεῖ τό χάρο βρῆκαν.

Μεγάλη ἡ νύχτα, ἀτέλειωτη, κι ὥρα δέν εἶναι ἀκόμα
νά πᾶμε νά πλαγιάσουμε. Μόν' λέγε μου ν' ἀκούσω
τίς θαυμαστές αὐτές δουλειές. Μποροῦσα νά βαστάξω
ὅσο νά φέξει, ἄν ἥθελες νά λές τά βάσανά σου».

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύβουλος τ' ἀπάντησε ὁ Δινδσέας:

«Ἀλκίνο, ἀφέντη λατρευτέ κι ἀπ' ὅλους παινεμένε,
τό κάθε τι στήν ὥρα του κι ὁ ὑπνος κι ἡ κουβέντα.

Κι ἀκόμα ἄν θέλεις βάσανα ν' ἀκούσεις πιό μεγάλα,
μπορῶ κι αὐτά νά σου τά πῶ, τά πάθια ἄλλων συντρόφων,
πού γλίτωσαν ἀπ' τή σφαγή στόν πόλεμο τῆς Τροίας,
καὶ χάθηκαν στό γυρισμό ἀπό ἄπιστες γυναικες!»

Σάν σκόρπισε ὄλες τίς ψυχές ἡ θέισσα Περσεφόνη,
τῶν γυναικῶν, ἦρθε ἡ ψυχή τοῦ βασιλιὰ Ἀγαμέμνου²
θλιμμένη καὶ τριγύρω τῆς συνάχτηκαν οἱ ἄλλες,
ὅσες μαζί του χάθηκαν στοῦ Αἴγισθου τό παλάτι³.

Καὶ στή στιγμή μέ γνώρισε αἷμα σάν ἥπιε μαῦρο.

«Ἐκλαψε τότε μέ λυγμούς καὶ δάκρυα τοῦ κυλοῦσαν
καὶ σήκωνε τά χέρια του ποθώντας νά μέ φτάσει.

«Ομως δέν ἤταν σταθερά τά νεῦρα του σάν πρώτα,
μήτε εἴχανε πιά δύναμη τά λυγερά του μέλη.

Κι ὅπως τόν εἶδα, δάκρυσα καὶ μάτωσε ἡ καρδιά μου
κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τοῦ μίλησα θλιμμένος.

«Τ' Ἀτρέα ξακουσμένε γιέ, πρωτάρχοντα Ἀγαμέμνονο,
ποιά μοίρα νά σέ δάμασε⁴ τοῦ ἀξύπνητου θανάτου;

Μή σ' ἔπνιξε μέ τά γοργά καράβια δί Ποσειδώνας

375

380

385

390

395

400

στόν ὁμηρικό ἄνθρωπο πώς τά ὄντικά ἀγαθά, τά δῶρα, δίνουν τιμή σ' ὅποιον τά
κατέχει. 5. Πίσω ἀπό τόν Ἀλκίνοο κρύβεται ὁ ἴδιος ὁ "Ομηρος. "Ετσι ἐδῶ ὁ "Ο-
μηρος κάνει κριτική στόν "Ομηρο!

1. Ἐννοεῖ ἐδῶ τήν Κλυταιμήστρα. 2. Ἀπ' ἐδῶ καὶ κάτω παρουσιάζονται ἀντρικές
μορφές πού βρίσκονται στόν "Αδη. 3. Δέες καὶ δ 545. 4. Ο "Οδυσσέας μέχρι τήν

- σηκώνοντας ἀνίκητων ἀνέμων ἄγρια μπόρα; 405
 Μήπως σέ σκότωσαν ὁχτροί μές στῆς στεριᾶς τίς ἄκρες,
 βόδια κι ἄρνιά σάν ἄρπαχνες ἀπ' ὅμορφα κοπάδια
 ἥ πολεμοῦσες, κάστρο τους νά πάρεις καὶ γυναικες;»
- “Ἐτσι εἶπα, καὶ μ' ἀπάντησε μέ δυό του λόγια ἀμέσως·
 «Γιέ τοῦ Λαέρτη θεῖκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,
 δέ μ' ἔπνιξε μέ τά γοργά καράβια ὁ Ποσειδώνας,
 σηκώνοντας ἀδάμαστων ἀνέμων ἄγρια μπόρα,
 μήτε μέ χάλασαν ὁχτροί μές στῆς στεριᾶς τίς ἄκρες.
 “Ο Αἴγισθος¹ μοῦ ἐτοίμασε τό χάρο, μέ τή σκύλα
 γυναικά μου. Μέ κάλεσε στό σπίτι του νά φάμε,
 καὶ μ' ἔσφαξε, ὅπως στό παχνί σφάζει κανείς τό βόδι.
 Μέ τέτοιο θάνατο σκληρό μοῦ πῆρε τή ζωή μου,
 κι ἔσφαξε γύρω μου ἀσπλαχνα κι ὅλους μου τούς ἀνθρώπους,
 ώς σφάζουν σ' ἀρχοντόσπιτο τ' ἀσπρόδοντα γουρούνια,
 σέ γάμο, σέ ξεφάντωση, σ' ἐπίσημο τραπέζι.
 Θά βρέθηκες στό σκοτωμό πολλῶν ὡς τώρα ἀνθρώπων,
 πού πέσανε παράμεροι, σέ λυσσασμένη μάχη.
 “Ομως ἐκεῖνα ἄν τά ’βλεπες, θά μάτωνε ἡ καρδιά σου,
 πῶς στά κροντήρια ὄλογυρα, στ' ἀσήκωτα τραπέζια,
 μᾶς ξάπλωσαν καὶ κάτω ἡ γῆ ἄχνιζε ἀπό τό αἷμα.
 κι ἔφριξα στά ξεφωνητά τῆς κόρης τοῦ Πριάμου
 Κασσάντρας², πού τή σκότωσε κοντά μου ἡ Κλυταιμήστρα³,
 κι ἐγώ τά χέρια σήκωνα στό ψυχομαχητό μου
 νά πιάσω τό μαχαίρι της, μά δύναμη δέν είχαν.
 Μ' ἄφησε ἡ σκύλα κι ἔφυγε, μήτε ἡ καρδιά της εἶπε
 τά μάτια καὶ τό στόμα μου νά τά νεκροσφαλήσει.
 “Ἐτσι ἄλλο πιό ἄπονο θεριό δέν ἔχει ἀπ' τή γυναικά,
 πού τέτοιο βάλει στήν ψυχή κακούργημα νά κάμει.
 Τί ἄτιμη πού σκέφτηκε δουλειά κι ἐκείνη ώστόσο

ώρα ἐκείνη ἀγνοοῦσε τή μοίρα τοῦ Ἀγαμέμνονα, ἐνῷ οἱ ἀκροατές καὶ οἱ ἀναγνώστες γνωρίζουν τά θλιβερά γεγονότα ἀπό τό a 39, δ 531. Ἐδῶ ἔχουμε ἐπική εἰρωνεία.

1. Γιά τό ἵδιο θέμα δές δσα εἶπε ὁ Μενέλαος στόν Τηλέμαχο στό δ 528 κ.ἔ. 2. Τήν ἔφερε μαζί του ὁ ἥρωας ἀπό τήν Τροία. 3. Είναι θυγατέρα τῆς Λήδας καὶ τοῦ

νά καταντήσει φόνισσα στόν ίδιο της τόν ἄντρα.

435

Κι ἐγώ ἔλεγα καλόδεχτος στούς δούλους, στά παιδιά μου πώς θά γυρίσω σπίτι μου. "Ομως αὐτή ἡ κακούργα καὶ τόν ἀτό¹ της ντρόπιασε καὶ τίς γυναῖκες ὄλες, ὅσες στόν κόσμο γεννηθοῦν, καλόγνωμες κι ἂς εἶναι».

Εἶπε, κι ἐγώ τ' ἀπάντησα μέ λόγια λυπημένα·

440

«Ἄχ, ἀπαρχῆς κατάτρεξε ὁ βροντολάλος Δίας γύα γυναικῶν φερσίματα τή γενεά τ' Ἀτρέα.

Γιά τήν Ἐλένη φτύσαμε φαρμάκια ἐμεῖς, κι ἐσένα ἡ Κλυταιμνήστρα σοῦ 'σκαβε, σάν ἔλειπες, τό λάκκο».

Εἶπα, κι εὐτύς μ' ἀπάντησε μέ πεταχτά του λόγια·

445

Γι' αὐτό ποτέ σου μή σταθεῖς καλός πιά σέ γυναίκα², μήτε νά τῆς ἐμπιστευτεῖς τό μυστικό πού ξέρεις, μόν' ἄλλα πάντα νά τῆς λές κι ἄλλα στό νοῦ νά κρύβεις.

Μά ἐσύ, Δυσσέα, ἀπό σφαγή γυναίκας δέ φοβᾶσαι, γιατί εἶναι φρόνιμη πολύ κι ἔχει καλή τή γνώμη³,

450

ἡ Πηνελόπη, ἡ γνωστικιά τοῦ Ἰκαρίου ἡ κόρη.

Νιόπαντρη τήν ἀφήσαμε, σάν πήγαμε στής Τροίας τόν πόλεμο καὶ στό βυζί μωρό παιδί τό γιό σου.

Μά τώρα θά μεγάλωσε, θά 'γινε παλικάρι.

Καλότυχο, ὁ πατέρας του θά τό χαρεῖ ὅταν φτάσει, κι ἐκεῖνο τόν πατέρα του μ' ἀγάπη θ' ἀγκαλιάσει.

455

Μά μήτε τό παιδί μου ἐγώ δέ μ' ἀφησε ή δική μου νά τό χορτάσω καὶ πιό πρίν μέ σκότωσε κι ἐμένα.

Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σοῦ πᾶ καὶ βάλ' το μές στό νοῦ σου.

Κρυφά κι ὅχι ὀλοφάνερα ν' ἀράξεις τό καράβι στό Θιάκι. Γιατί πίστη πιά δέν ᔁχουν οί γυναῖκες.

460

Μόν' ἔλα ξήγα μου κι αὐτό καὶ τήν ἀλήθεια πές μου, γιά τό παιδί μου ἄν ἀκουσες πώς κάπου μεγαλώνει,

ἄν εἶναι στόν Ὁροχομενό ἡ στή δροσάτη Πύλο,

Τυνδάρεου, ἀδερφή τής Ἐλένης.

1. τόν ἑαυτό της. 2. ὁ θλιμμένος λόγος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πολέμου εἶναι γεμάτος ἀφορισμούς. 3. Τά λόγια τοῦ Ἀγαμέμνονα γιά τήν Πηνελόπη εἶναι προφητικά.

ἢ καὶ στή Σπάρτη τήν πλατιά κοντά μέ τό Μενέλαιο.

465

Γιατί, ὅχι, ἡ γῆ δέ σκέπασε τόν ἀκριβό μου Ὀρέστη».

Ἐτσι εἶπε καὶ τ' ἀπάντησα κι ἐγώ μέ δυό μου λόγια·

«Τί μέ ρωτᾶς, τ' Ἄτρεα γιέ; Ζεῦ, πέθανε, δέν ξέρω.

Κι εἶναι κακό τά λόγια μας νά λέμε στόν ἄερα».

Τέτοιες κουβέντες λυπηρές μιλούσαμε κι οί δυό μας

470

καὶ στέκαμε περίλυποι στά δάκρυα βουτημένοι.

Ἡρθε κατόπι κι ἡ ψυχή τοῦ ξακουστοῦ Ἀχιλλέα
μέ τοῦ Πατρόκλου τήν ψυχή καὶ τοῦ ἄψεγου Ἀντιλόχου
καὶ τοῦ μεγάλου τοῦ Αἴαντα¹, πού στή μορφή, στό σῶμα,
περνοῦσε κάθε Δαναό, μετά ἀπ' τόν Ἀχιλλέα.

475

Εὐτύς μέ γνώρισε ἡ ψυχή τοῦ φτερωτοῦ Ἀχιλλέα

κι ἔτσι θρηνώντας μοῦ λεγε μέ φτερωμένα λόγια·

«Γιέ τοῦ Λαέρτη θεῖκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,

καημένε, τί θά σοφιστεῖς ἀκόμα πιό μεγάλο!

Πῶς βάσταξες νά κατεβεῖς στόν "Αδη, πού γυρίζουν

480

οἱ πεθαμένοι ἀναίσθητοι, θνητῶν νεκρῶν εἰκόνες;"

Εἶπε, κι ἐγώ τ' ἀπάντησα μέ πεταχτά μου λόγια·

«Ω φίλε, τοῦ Πηλέα γιέ, τῶν Ἀχαιῶν καμάρι,

ἡρθα ἀπ' ἀνάγκη τή βουλή τοῦ Τειρεσία νά μάθω

καὶ πῶς θά φτάσω νά μοῦ πεῖ στό βραχωμένο Θιάκι.

485

Κοντά σέ χῶμα ἐλληνικό δέν πῆγα ἀκόμα ὥς τώρα,

μήτε καὶ στήν πατρίδα μου κι ὅλο καημοί μέ δέρνουν.

Μά σάν κι ἐσένα ἄλλος θνητός δέ βρέθηκε, Ἀχιλλέα,

στόν κόσμο πιό καλότυχος, μήτε ποτέ θά γίνει.

Γιατί, ὅταν ζούσες, σάν θεό τιμούσαμε οἱ Ἀργίτες,

490

καὶ τώρα πάλε στούς νεκρούς μεγάλη δύναμη ἔχεις.

Γι' αὐτό, Ἀχιλλέα, μή χολιᾶς² πώς εἶσαι πεθαμένος».

Εἶπα, κι εὐτύς μ' ἀπάντησε μέ λυπημένα λόγια·

«Δυσσέα, γιά τό θάνατο μή μέ παρηγορήσεις.

1. Ἐνῷ ὁ Ἀγαμέμνονας εἶχε συνοδεία του τούς ἀδικοχαμένους ἀπό τό μαχαίρι τοῦ Αἴγισθου, ἡ ψυχή τοῦ Ἀχιλλέα ἀκολουθεῖται ἀπό τρεῖς καλούς καὶ γενναίους φίλους. 2. μή στενοχωριέσαι.

Θά 'θελα νά 'μαι χωρικός καί νά ξενοδουλεύω
σέ άφεντη δίχως κτήματα, πού 'ναι τό βιός του λίγο,
παρά νά βασιλεύω έδω στούς πεθαμένους ὄλους¹.

Μόν' ἔλα τώρα νά μοῦ πεῖς γιά τό λεβέντη γιό μου,
στή μάχη ἀν πρῶτος χύνεται ἡ πίσω κοντοστέκει.

Πέξ μου καί γιά τόν ξακουστό πατέρα μου δ,τι ξέρεις,
στούς Μυρμιδόνες βασιλιάς ἀνίσως είναι ἀκόμα²,
ἡ πιά δέν τόν ψηφᾶ κανείς στή Φθία καί στήν Ἐλλάδα,
γιατί τόν καταπόνεσαν τά γηρατειά τά μαῦρα.
Ἄ, καί βοηθός του νά 'φτανα κάτω ἀπ' τό φῶς τοῦ ἥλιου,
τέτοιος ώς ἡμούν μιά φορά μές στήν πλατιά τήν Τροία,
πού παλικάρια θέριζα τούς Ἀχαιούς βοηθώντας!

Νά 'φτανα τέτοιος μιά στιγμή στό πατρικό μου σπίτι,
θά τρέμανε ὄλοι σύσσωμοι τ' ἀνίκητά μου χέρια,
ὅσοι τό γέρο τυραγνοῦν καί τήν ἀρχή τοῦ ἀρπάζουν».

Εἶπε, κι εὐτύς τ' ἀπάντησα κι ἐγώ μέ δυό μου λόγια.
«Τίποτε γιά τό γέρο σου Πηλέα ἐγώ δέν ξέρω,
μά γιά τό Νεοπτόλεμο³, τ' ἀγαπητό παιδί σου,
τήν πάσα ἀλήθεια θά σοῦ πῶ, καθώς κι ἐσύ τ' δρίζεις.

'Ο ἴδιος μ' ἔνα ίσομετρο καράβι μου ἀπ' τή Σκύρο
τόν ἔφερα στούς Ἀχαιούς τούς πολεμοθρεμένους.

Κι ὅταν γινόντανε βουλή στό κάστρο ἐμπρός τῆς Τροίας,

πρῶτος μιλοῦσε πάντα αὐτός, μήτε ἔσφαλλε στό λόγο.

Μονάχα ό Νέστορας κι ἐγώ θαρρῶ πώς τόν περνοῦσα.

Κι ὅταν τά ὅπλα ἀστράφτανε στόν Τρωικό τόν κάμπο,

πίσω δέν ἔστεκε ποτέ στά τάγματα ἡ στούς λόχους,

μόν' πάντα ἐμπρός χυνότανε, ἀφταστος στήν δρμή του,

καί θέριζε ἀπειρους ὁχτρούς μές στή φωτιά τῆς μάχης.

Κι ὄλους ἐγώ ποῦ νά τούς πῶ καί νά τούς δονομάσω,

ὅσους ὁ γιός σου σκότωσε, βοηθώντας τούς Ἀργίτες».

1. Οἱ ὁμηρικοὶ, ἀλλά καὶ οἱ μεταγενέστεροι Ἐλληνες, εἶχαν πάντοτε ἀγάπη ἔντονη γιά τή ζωή. 2. Οἱ ἀγωνιώδεις ἐρωτήσεις τοῦ Ἀχιλλέα, ὅπως καί τοῦ Ἀγαμέμνονα λ 178, δείχνουν πόσο ἥταν κλονισμένο τό βασιλικό ἀξίωμα. 3. Στό δ 5 μάθαμε πώς ἔγινε γαμπρός τοῦ Μενέλαου. Περισσότερες πληροφορίες γιά τή μεταφορά τοῦ Νεοπτόλεμου βρίσκουμε στήν τραγωδία τοῦ Σοφοκλῆ «Φιλοκτήτης».

φτάνει πού τόν Εύρύπυλο, γιό ήρωα τοῦ Τηλέφου¹, 525
μέ τό σπαθί τόν πέρασε κι ἄλλους μ' αὐτόν Κητιώτες²,
πού γράφτηκαν στό τάγμα του γιά δῶρα³ ἀπό γυναίκα.

Αὐτόν, μετά ἀπ' τό Μέμνονα⁴, τόν πιό λεβέντη πού εἶδα.

Καί στ' ἄλογο ὅταν μπήκαμε τῶν Ἀχαιῶν οἱ πρῶτοι,
πού τό 'χε φτιάσει ὁ Ἐπειός⁵, — κι ἐγώ ὅλη τῇ φροντίδᾳ 530
εἶχα ν' ἀνοίγω ἢ νά σφαλῶ τῇ στεριωμένῃ κρύφτρα —
τότε ὅλοι οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί τῶν Δαναῶν κι οἱ πρῶτοι,
τά μάτια τους σφουγγούσανε καί τρέμανε ἀπ' τό φόβο.

"Ομως τοῦ γιοῦ σου ἐγώ ποτέ δέν εἶδα νά χλωμιάσει
ἡ σψη του ἡ ροδόθωρη, γιά δάκρυο νά σφουγγίσει, 535
μά ἀπ' τ' ἄλογο νά πεταχτεῖ μοῦ τό ζητοῦντος χάρη
κι' δόλο τή χούφτα τοῦ σπαθιοῦ καί τό βαρύ κοντάρι
ψηλάφαε, τήν καταστροφή τῆς Τροίας μελετώντας.

Καί τοῦ Πριάμου τό ψηλό σάν πήραμε τό κάστρο,
γύρισε πίσω ἀλάβωτος στό μαδρο του καράβι 540
μέ δόξα καί μέ λάφυρα, δίχως ἀπό κοντάρι
νά χτυπηθεῖ κι ἀπό κοντά καμιά πληγή νά πάρει,
ώς γίνεται στόν πόλεμο, πού χάρη ἐκεῖ δέν ἔχει».

Εἶπα, καί γύρναε ἡ ψυχή τοῦ φτερωτοῦ Ἀχιλλέα
μέ δρασκελιές⁶ θεόρατες στ' ἀσφοδελό λιβάδι⁷, 545
χαρά γεμάτη, πόλεγα τό γιό του παλικάρι.

Στέκανε οἱ ἄλλες οἱ ψυχές ἐκεῖ τῶν πεθαμένων
περίλυπες, καί καθεμιά τόν πόνο της ρωτοῦσε.
Μόνη τοῦ Αἴαντα⁸ ἡ ψυχή, τοῦ γιοῦ τοῦ Τελαμώνα,
στεκόντανε παράμερα χολιώντας γιά τή νίκη 550
πού στά καράβια κέρδισα μαζί του πολεμώντας
γιά τ' Ἀχιλλέα τ' ἄρματα πού 'χε βαλμένα ἡ Θέτη,
κι ἔκριναν τά Τρωόπουλα⁹ κι ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Παλλάδα.
Μά τέτοιο ἀγώνα ἄς ἥτανε ποτέ νά μήν κερδίσω.

1. Γιός του Ἡρακλῆ καί τῆς Αὔγης. Πήγε στή Μυσία, δουν νυμφεύτηκε τήν Ἀστυόχη, θυγατέρα του Πρίαμου. 2. Λαός της Μ. Ἀσίας· πολλοί τόν σχετίζουν μέ τους Χετταίους. 3. Ό Πρίαμος ἔδωσε δῶρα στήν Ἀστυόχη καί μ' αὐτά κέρδισε τή συμμαχία του γιού της. 4. Γιός του Τιθωνού καί τῆς Ἡῶς, βασιλιάς τῶν Αἰθιόπων. 5. Δέξ καὶ δ 274, θ 512. 6. διασκελισμός. 7. τόπος στόν "Άδη πού πήγαιναν οἱ ψυχές τῶν ἡρώων. 8. Ἐχούμε δύο Αἴαντες: τό Λοκρό (δ 505) καί τόν Τελαφηοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γιατί γιά κεῖνα ἡ μαύρη γῆ¹ σκέπασε τέτοιον ἄντρα, τὸν Αἴαντα, πού στό σπαθί καὶ στό κορμί περνοῦσε δῶλους τούς ἄλλους Δαναούς μετά ἀπ' τὸν Ἀχιλλέα.

Μά ἐγώ μέ λόγια μαλακά τοῦ μίλησα καὶ τοῦ 'πα· «Αἴαντα, τοῦ λιοντόκαρδου τοῦ Τελαμώνα θρέμμα, μήτε νεκρός τό πάθος σου δέν ξέχασες, πού μοῦ 'χεις γι' αὐτά τά ἔρμα τ' ἄρματα, πού τά 'βγαλε στή μέση γιά συμφορά τῶν Ἀχαιῶν μεγάλη ὁ γιός τοῦ Κρόνου, πού τέτοιο κάστρο² χάσαμε κι ὅλοι σέ κλαῖμε πάντα πού πέθανες, ώς κλάψαμε καὶ τό γοργό Ἀχιλλέα.

"Ομως δέ φταιεί ἄλλος κανείς, μόνο ὁ μεγάλος Δίας, πού τό στρατό κατάτρεξε τῶν Ἀχαιῶν περίσσια καὶ σ' ἐριξε στή μαύρη γῆ. Μόν' ἔλα, βασιλιά μου, νά μιληθοῦμε, δάμασε τό πάθος τῆς καρδιᾶς σου».

Εἶπα, μά δέ μ' ἀπάντησε³, καὶ στό πηχτό σκοτάδι ροβόλησε μέ τίς ψυχές τῶν ἄλλων πεθαμένων. Τότε θά μοῦ μιλοῦσε αὐτός κι ἄς ἥταν θυμωμένος, μά μοῦ λαχτάρεις ή καρδιά στά τρυφερά μου στήθια νά ίδω τριγύρω τίς ψυχές τῶν ἄλλων πεθαμένων.

Τόν Μίνω⁴ τότε γνώρισα, γιό ξακουστό τοῦ Δία, σκῆπτρο στό χέρι νά κρατᾶ καὶ τούς νεκρούς νά κρίνει, κι ἐκεῖνοι γύρω στόν κριτή τό δίκιο τους ζητοῦσαν, ἄλλοι ὅρθιοι κι ἄλλοι καθιστοί μές στόν πλατύπυλο "Αδη.

"Ἐπειτα τόν Ὡρίωνα⁵ ἐκεῖ εἶδα τόν πελώριο πού σαλαγοῦσε τά θεριά στ' ἀσφοδελό λιβάδι, ὅσα στ' ἀπάτητα βουνά τά 'χε σκοτώσει ὁ ίδιος, κι ἔνα ματσούκι χάλκινο πάντα ἀσπαστο βαστοῦσε.

Τόν Τιτυό⁶, τῆς Γῆς τό γιό τῆς δοξασμένης εἶδα, ἐννιά νά πιάνει στρέμματα στό χῶμα ξαπλωμένος καὶ δύο καρτάλια⁷ δίπλα του τοῦ 'τρωγαν τό συκώτι

μώνιο. 9. Σύμφωνα μέ τήν παράδοση, ἐπηρέασαν τήν κρίσι τρωαδίτισσες κοπέλες, πού μέ συμβουλή τῆς Ἀθηνᾶς ἐκφράστηκαν ύπερ τοῦ Ὁδυσσέα.

1. Ὁ Αἴας χολώθηκε γιά τήν ἄδικη κρίση καὶ παραφρόνησε· ἐπειτα, ἀπό τήν ντροπή του σάν συνηλθε, αὐτοκτόνησε. Τό θέμα παρουσιάσε ὁ Σοφοκλῆς ἀργότερα στήν τρωαδία «Αἴας». 2. δηλαδή ἥρωα. 3. Ἡ πίκρα καὶ στόν "Αδη τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τά σωθικά του ψάχνοντας, μήτε ἔβρισκε βοήθεια, 585
γιατί εἶχε ἀπλώσει στή Λητώ, τοῦ Δία τή συγκοιμήτρα,
για τήν Πυθώ¹ ὅταν πήγαινε, τό Πανοπιό² περνώντας.

Τότε εἶδα καὶ τόν Τάνταλο³ πικρά νά τυραγνιέται
σέ λίμνη δρθός καὶ τό νερό στά γένια του χτυποῦσε,
καὶ διψασμένος στέκονταν κι οὔτε νά πιεῖ μποροῦσε,
γιατί, σάν ἔσκυβε νά πιεῖ μέ μιά λαχτάρα ὁ γέρος,
ἔφευγε ἀμέσως τό νερό κι ἡ γῆ τ' ἀναρουφοῦσε
καὶ μαύρη κάτω φαίνονταν στά πόδια του φρυγμένη.
Δέντρα ψηλά ἀπό πάνω του κρεμοῦσαν τόν καρπό τους,
δροσάτες ἀχλαδιές, ροδιές, μηλιές γεμάτες μῆλα,
συκιές γλυκόκαρπες κι ἐλιές ἀπάνω στόν καρπό τους,
κι ὅταν ὁ γέρος ἔκανε τά χέρια του ν' ἀπλώσει,
μές στά ίσκιερά τά σύγνεφα τά ψήλωνε ὁ ἀέρας.

'Εκεῖ εἶδα καὶ τό Σίσυφο⁴ σ' ἔνα μεγάλο ἀγώνα,
βράχο πελώριο νά βαστᾶ στά δυό γερά του χέρια. 600
Χέρια καὶ πόδια στύλωνε στή γῆ γιά νά τόν σπρώξει
σέ μιά κορφή. Κι δ, τι ἐμελλε στήν ἄκρη της νά φτάσει,
ἐστρεφε πίσω ὀρμητικά τότε ὁ πελώριος βράχος
καὶ κάτω πάλε στά ριζά κατρακυλοῦσε ὁ ἔρμος.
Πάλε ξανά ἀγωνίζονταν νά τόν γυρίσει πίσω
κι ἔτρεχε ὁ ἵδρος κι ἄγγιζε τό χῶμα ἡ κεφαλή του.

Τότε εἶδα καὶ τό φάντασμα τοῦ ἔακουστοῦ Ἡρακλέα,
πού χαίρεται μές στ' ἀγαθά μέ τούς οὐράνιους ὄλους
κι ἀπόχτησε γυναίκα του τήν κρουσταλλόποδη Ἡβῆ,
κόρη τῆς χρυσοσάνταλης τῆς Ἡρας καὶ τοῦ Δία. 610
Γύρω του ἀχοῦσαν οἱ νεκροί σάν τά πουλιά, πού ὄλοῦθε
πετοῦν περίτρομα. Κι αὐτός, σάν τό θολό σκοτάδι,
κρατοῦσε τό δοξάρι του γεμάτο μέ σαΐτα
κι ἄγρια θωροῦσε, δείχνοντας πώς θέλει νά τό ρίξει.

¹κλεινε τό στόμα. 4. Μαζί μέ τό Ραδάμανθη καὶ τόν Αἰακό ἡσαν οἱ δικαστές στόν
Αδη. 5. Δές καὶ ε 124, λ 316. 6. Δές καὶ η 331. 7. είδος ἀιτοῦ.

1. οἱ Δελφοί. 2. τοπωνύμιο κοντά στή Χαιρώνεια. 3. Βασιλιάς στό Σίπυλο τῆς
Φρυγίας. Παράθεσε στούς θεούς μαγειρευμένες τίς σάρκες τοῦ γιοῦ του Πέλοπα.
Οἱ θεοί τόν τιμώρησαν σέ αιλώνια πείνα καὶ δίψα. 4. Γιός τοῦ Αἰολού καὶ τῆς

Γύρω στά στήθια φοβερό χρυσό λουρί φοροῦσε, 615
 ἀπάνω μέ παράδοξες εἰκόνες σκαλισμένο,
 ἀρκοῦδες, ἀγριογούρουνα, σπιθόβολα λιοντάρια,
 μάχες πολέμους, σκοτωμούς, φόνους ἀντρειωμένων.
 "Ἐτσι ἄλλο δέ ματάκαμε μήτε θά ξαναφτιάσει,
 δόποιος σ' ἐκεῖνο τό λουρί τὴν τέχνη του εἶχε βάλει. 620
 Μέ γνώρισε, ὅπως ἔστρεψε τὰ μάτια του καὶ μ' εἶδε,
 κι ἔτσι θρηνώντας μοῦ λεγε μέ λυπημένα λόγια·
 «Γιέ τοῦ Λαέρτη θεῖκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,
 ἦ, δύστυχε, καὶ σύ ἀκλούθᾶς τὴν ἅπονη σου μοίρα,
 πού αὐτή κι ἐμένα μ' ἔφερνε κάτω ἀπ' τό φῶς τοῦ ἥλιου. 625
 Μεγάλες εἶδα συμφορές, κι ἄς ἡμουν γιός τοῦ Δία,
 γιατί σ' ἀφέντη δούλευα¹ πολύ κατώτερό μου
 καὶ μοῦ βαζε τοὺς πιό σκληρούς ἀγῶνες νά τελέψω.
 Μ' ἔστειλε μιά φορά κι ἐδῶ τό σκύλο² νά τοῦ φέρω,
 γιατί δέ βρῆκε πιό βαρύ νά μοῦ προστάξει ἀγώνα. 630
 Μά ἐγώ τοῦ τόν ἀνέβασα, τόν ἔβγαλα ἀπ' τόν "Ἄδη,
 καθώς μ' ὁ δόκιμησε ὁ Ἐρμῆς κι ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Παλλάδα".
 "Ἐτσι εἶπε κι ἔφυγε ἔπειτα μές στό βαθύ τόν "Άδη
 κι ἔμεινα ἀσάλευτος ἐγώ, μήν ἔρθει καρτερώντας
 ἄλλος κανείς ὀπλαρχηγός πού χανε πρίν πεθάνει. 635
 Θά βλεπα ἐκεῖ τούς πιό παλιούς τούς ἥρωες πού ποθοῦσα,
 τῶν ἀθανάτων τούς δυό γιούς Θησέα καὶ Περίθο³,
 μά πρῶτα ἐκεῖ συνάζονταν φάρες⁴ νεκρῶν χιλιάδες
 μ' ἔνα μεγάλο ἀλαλαγμό, πού κέρωσα ἀπ' τό φόβο,
 τρέμοντας μήπως τῆς Γοργῶς⁵, τοῦ φοβεροῦ τεράτου,
 τήν κεφαλή ἀπ' τά Τάρταρα μοῦ στείλει ἡ Περσεφόνη. 640
 Τράβηξα ἀμέσως στό γοργό καράβι καὶ τούς ναῦτες
 πρόσταξα ἀπάνω ν' ἀνεβοῦν καὶ τά σκοινιά νά λύσουν.
 Κι ἐκεῖνοι ἀμέσως πήδησαν καὶ κάθισαν στούς μπάγκους.

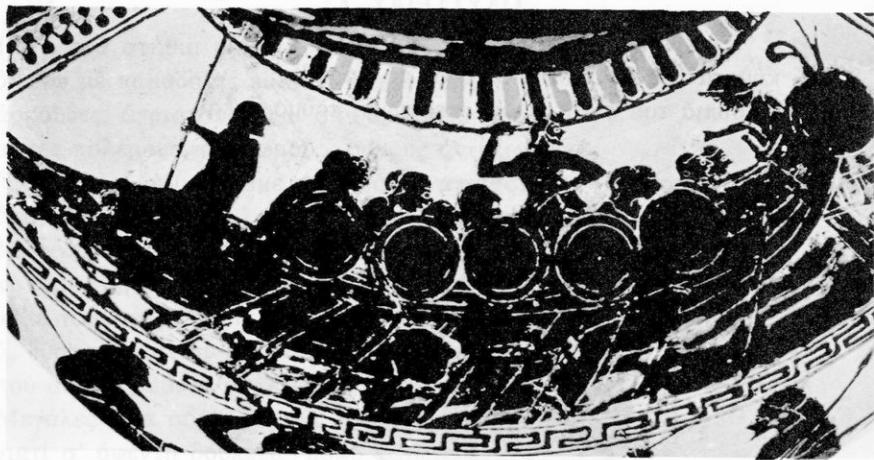
Ἐναρέτης, ἰδρυτής τῆς Κορίνθου. Καταδικάστηκε ἀπό τούς θεούς γιά τούς δόλους του.

1. Ἐννοεῖ τόν Εύρυσθέα. Γιά τόν Ἡρακλῆ δές καὶ θ 233. 2. ὁ Κέρβερος. 3. Ὁ Θησέας βοήθησε τόν Περίθοο νά πάρουν ἀπό τόν "Άδη τήν Περσεφόνη, δύμως συνελήφθησαν. 4. κοπάδια, δύμάδες. 5. Φοβερό τέρας πού τό κεφάλι του προκα-

Στά κύματα τοῦ Ὡκεανοῦ κυλοῦσε τό καράβι
μέ τά κουπιά του στήν ἀρχή, στερνά μέ πρύμο ἀγέρι.

λοῦσε φρίκη. Ἡ παράδοση ἀργότερα συσχέτισε τή Γοργώ μέ τήν ἀδελφή του Μ. Ἀλέξαντρου.

Παράσταση πολεμικοῦ πλοίου (6ος αι. π.Χ.)

Μή ξεπέλε με την αρχή της στάσης
κατά δέ προκε κιό μηρον τον προσκόπων προστον
Μα διώ τοῦ τὸν ἀνέβεσσα, τὸν Μήγαντα φέντα θάνατον
καθίω μ' διδηγησαν. Σφρέν κι οὐ λανθάνει τὸν θεούντοντα
Ἐπει εἴλο κι εὔστη σπάτα με πολλούν τον πόλεμον

μ

Σάν ἄφησε τόν Ὀκεανό τό γλήγορο καράβι,
κι ἥρθε ἀνοιχτά στά κύματα τοῦ ἀπλόδρομου πελάγου
καὶ στῆς Αἰαίας¹ τό νησί, ὅπου εἶναι τῆς Αὐγούλας
τό σπίτι κι ὁ χορότοπος² κι ὅπου ἀνατέλλει ὁ Ἡλιος,
σύραμε ἐκεῖ σάν πήγαμε στήν ἄμμο τό καράβι,
κι δξω πηδήσαμε κι ἐμεῖς στῆς θάλασσας τήν ἄκρη
καὶ λίγο κοιμηθήκαμε προσμένοντας νά φέξει.

Σάν ἥρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αὐγούλα,
τότε συντρόφους ἔστειλα στῆς Κίρκης τό παλάτι,
τοῦ μακαρίτη Ἐλπήνορα νά φέρουν τό κουφάρι³.
Κόψανε ἀμέσως κούτσουρα, ἄκρη ἄκρη στ' ἀκρογιάλι,
τόν θάψαμε⁴ περίλυποι, χύνοντας δάκρυα μαῦρα.

5

10

10

1. Τό νησί τῆς Κίρκης· δέες κ 137. 2. χοροστάσι, ἀλώνι δπου γίνεται ὁ χορός.
3. τό πτέμα. 4. Τό ἀρχ. κείμενο ἔχει θάπτομεν. Ἐδῶ ἔχουμε στοιχεῖο μεταγενέστερο. Ἡ καύση τῶν νεκρῶν εἶναι συνήθεια τῆς Γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

Κι ἀφοῦ πιά κάηκε ὁ νεκρός μέ τήν ἄρματωσιά του,
μνημούρι ἐκεῖ τοῦ χτίσαμε κι ὑψώσαμε μιά στήλη,
κι ἵσιο κουπί τοῦ μπήξαμε κατάκορφα στόν τάφο¹. 15

Ἐτσι ὅλα τά βολέψαμε. Μά τῆς σεβάσμιας Κίρκης
μᾶς πῆρε ἀμέσως ἡ ματιά πώς ἥρθαμε ἀπ' τὸν "Ἄδη,
κι ἥρθε τρεχάτη, μ' ὀλες της τίς χάρες στολισμένη.
Κι οἱ παρακόρες ἔφτασαν μαζί της, κουβαλώντας
ψωμιά καὶ κόκκινο κρασί καὶ κρέατα περίσσια. 20
Στή μέση ἡ σεβαστή θεά στάθηκε τότε κι εἶπε·
«Κακότυχοι, πού ζωντανοί βρεθήκατε στόν "Ἄδη,
δίταφοι, ἐνῶ ὅλοι μιά φορά στόν κόσμο αὐτόν πεθαίνουν.
Μόν' ἔλα, φᾶτε μιά μπουκιά καὶ πίνετε ὅλη μέρα,
καὶ μέ τά ξημερώματα κινάτε γιά ταξίδι. 25
Τό δρόμο θά σᾶς δείξω ἐγώ καὶ θά σᾶς δόηγήσω,
μήπως καμιά πολύπικρη σᾶς λάχει μπλεξισύνη²
ἢ στή στεριά ἡ στή θάλασσα καὶ συμφορές σᾶς φέρει».

Ἐτσι εἶπε, καὶ κατάπεισε τήν ἄφοβη ψυχή μας.
Τότε ὅλη μέρα τρώγαμε, ὅσο νά πέσει ὁ ἥλιος,
κρέατα ἀπ' ὅλα πληθερά καὶ πίναμε μοσχάτο. 30
Κι ὁ ἥλιος σάν βασίλεψε καὶ πῆρε τό σκοτάδι,
τότε ὅλοι κοιμηθήκανε κοντά στά παλαμάρια³,
κι αὐτή ἀπ' τό χέρι μ' ἔπιασε κι ἀλάργα ἀπ' τούς συντρόφους
μέ κάθισε καὶ στρίμωνε κοντά μου καὶ ρωτοῦσε, 35
κι ἐγώ ὅλα τῆς τά ιστόρησα μέ τάξη κι ὅπως ἤταν.
Κι ἔπειτα ἡ Κίρκη ἡ σεβαστή μέ δυό της λόγια μοῦ ἔπειται
«Ἐτσι ὅλα αὐτά τελέψανε, μόν' ἄκουσέ με τώρα,
τί θά σου πᾶ, μά κι ὁ θεός θά σέ φωτίσει ὁ ἴδιος.
Πρῶτα στό δρόμο πού θά πᾶς, θά φτάσεις στίς Σειρῆνες⁴, 40
πού ὅλους μαγεύουν τούς θνητούς, ὅσοι κοντά τους φτάσουν.
"Οποιος ζυγώσει ἀνύποπτα κι ἀκούσει τή λαλιά τους,

1. Ἐτσι πραγματοποιήθηκε ἡ ἐπιθυμία τοῦ νεκροῦ συντρόφου δέξ καὶ λ. 76. 2. περιπέτεια. 3. τά χοντρά καραβόσκοινα. 4. Μυθικά πλάσματα πού παραπλανοῦν τούς ἀνθρώπους μέ τή γλυκειά φωνή τους καὶ τούς κάνουν νά λησμονοῦν τά πάντα. Παρουσιάζονται σάν πουλιά μέ κεφαλή γυναίκας. Ὁ Μ. Βασίλειος θεωρεῖ τίς Σειρῆνες πειρασμό τῆς ζωῆς.

αὐτόν πιά δέ θά τόν χαροῦν τό τρυφερό του ταίρι
καὶ τά μικρά του τά παιδιά, στό σπίτι νά γυρίσει,
μόν' οἱ Σειρῆνες μέ γλυκά τραγούδια τόν μαγεύουν,
σ' ἔνα λιβάδι καθιστές κι ἔνας μεγάλος γύρω
εῖναι ἀπό κόκαλα σωρός ἀνθρώπων πού σαπίζουν
καὶ τό πετσί τους χάνεται. Μόν' πέρνα ἀπό κοντά τους,
καὶ πιάσε τῶν συντρόφων σου τ' αὐτιά νά φράξεις ὅλων
μ' ἀπαλομάλαχτο κερί, κανείς νά μήν ἀκούσει.

45

Κι ἄν θέλεις μόνος ἄκου τες. Μά στό κατάρτι πρῶτα
ὅλόρθον χεροπόδαρα οἱ ναῦτες νά σέ δέσουν¹,
κι ἄς σφίξουν τῶν παλαμαριῶν τίς ἄκρες ἀπό πάνω,
χαρούμενα τό λάλημα ν' ἀκούσεις τῶν Σειρήνων.

50

Κι ἄν σκούζεις στούς συντρόφους σου καὶ θέλεις νά σέ λύσουν,
ἀκόμα τότε πιό γερά νά σφίγγουν τά δεσμά σου.

55

Κι ὅταν μέ τό καράβι σου περάσεις τίς Σειρῆνες,
δέ θά σου πῶ ποιόν ἀπ' τούς δυό θά πάρεις τότε δρόμο,
μόν' σκέψου καὶ μονάχος σου. Κι ἄκου τό κάθε μέρος.
Στό 'να ἔχει πέτρες κρεμαστές, καὶ τοῦ μενεξεδένιου
πελάγουν ἀπάνω τους χτυποῦν τά κύματα ἀφρισμένα.
Κρουστές² οἱ τρισμακάριστοι θεοί τίς δονομάζουν.
Μήτε πουλιά ἀπό κεῖ περνοῦν, μήτε ἄγρια περιστέρια,
πού τοῦ μεγάλου τοῦ Διός τήν ἀμβροσία φέρνουν,
μόν' κάπιο ή πέτρα ή γλιστερή κάθε φορά θ' ἀρπάξει,
κι δι Δίας στέλνει ἄλλο, σωστός νά γίνει δι ἀριθμός τους:
Θηητῶν καράβι ἐκεὶ ποτέ δέ γλίτωσε δποιο πῆγε,
μόν' σύψυχα³, ναυτῶν κορμιά καὶ καραβοσανίδια,
τά παίρνουν τ' ἄγρια κύματα κι οἱ κεραυνοί κι οἱ μπόρες.
Ἐνα μονάχο πέρασε πελαγοδρόμο πλοϊο,
ἡ κοσμοξάκουστη Ἀργώ⁴, σάν ἦρθε ἀπ' τόν Αἴγητη.
Κι ἐκεῖνο τότε θά 'σπαζε στίς πέτρες, ἄν ή "Ηρα,

60

65

70

75

1. Ἐχουμε ἀγγειογραφίες μέ θέμα τόν Ὀδυσσέα πού περνάει ἀπό τίς Σειρῆνες δεμένος στό κατάρτι τοῦ καραβιοῦ του. 2. Σύγχυση ὑπάρχει σχετικά μέ τή θέση τῶν βράχων αὐτῶν. Οἱ συμπληγάδες πέτρες τής Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας βρίσκονται στήν εἰσόδῳ τοῦ Εὔξεινου πόντου. Ἀπό τίς περιγραφές δύμως τοῦ Ὁμήρου φθάνουμε στήν ἀποψή πώς είναι κάπου στίς Λιπάρες νήσους η κοντά στή Μεσσήνη. Πολλοί φιλόλογοι ὑποτηρούσσουν τός ἔχουμε συμβολισμό τῶν δυνά-
Ψηφιοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαίδευτικης Πολιτικής

δέν τό 'σωζε, τό φίλο της Ἰάσονα¹ πονώνιας.

Στ' ἄλλο δύο βράχοι ίψφώνονται, κι ὡς τά πλατιά τά οὐράνια
φτάνει τοῦ πρώτου ἡ μυτερή κορφή, πού τή σκεπάζει
σύγνεφο μαύρο, πού ποτέ δέ χάνεται ἀπό πάνω
μήτε ἔχει ξαστεριά ἡ κορφή χειμώνα καλοκαίρι.

"Ανθρωπος δέ θ' ἀνέβαινε, δέ θά πατοῦσε ἀπάνω,
μ' εἴκοσι πόδια ἂν ἤτανε καὶ μ' ἄλλα τόσα χέρια.

Γιατί εἶναι ὁ βράχος γλυστερός καὶ σάν πελεκημένος. 80

Κι ἔχει στή μέση μιά σπηλιά, βαθιά κατά τή δύση,
καὶ στό σκοτάδι γυριστή, κι ἐκεῖθε τό καράβι
κοντά νά τό περάσετε, λεβέντη μον Δυσσέα.

Κι ἄντρας γερός ἄν ἔριχνε ἀπ' τό βαθύ καράβι
μέ τό δοξάρι, τή σπηλιά δέ θά 'φτανε τήν κούφια. 85

'Η Σκύλλα μέσα κάθεται καὶ φοβερά γαβγίζει.

Εἶναι σάν τοῦ νιογέννητου τοῦ κουταβιοῦ ἡ φωνή της,
μά τέρας εἶναι αὐτή φριχτό κι ὅποιος τήν ἀπαντοῦσε
μπροστά του δέ θά χαίρουνταν μήτε θεός ἄν ἤταν.

"Έχει ποδάρια δώδεκα² πού στρέφουν ὅπου θέλει,
κι ἔξι λαιμούς ὀλόμακρους, καὶ στόν καθένα ἀπάνω
ἔνα κεφάλι τρομερό μέ τρεῖς ἀράδες δόντια,
πυκνά πυκνά καὶ στή σειρά, γεμάτα μαύρο χάρο.

Εἶναι ὡς στή μέση στή σπηλιά τή βαθουλή χωμένη,
κι ὅξω ἀπ' τό μαύρο βάραθρο τίς κεφαλές προβάλλει
κι ἐκεῖ ψαρεύει, ψάχνοντας στό βράχο γύρω γύρω,

δελφίνια καὶ σκυλόψαρα κι δ,τι ἄλλο βρεῖ νά πιάσει
κῆτος χοντρό, πού θρέφονται στή θάλασσα χιλιάδες.

Ναῦτες δέν τό παινεύτηκαν ἀκόμα, ἀπό κοντά της
ἄβλαστοι πώς περάσανε, μόν' κάθε της κεφάλι,
ἀρπάζει ἀπ' τό μαυρόπλωρο καράβι κι ἔνα ναύτη. 100

Τόν ἄλλο βράχο ἐκεῖ θά δεῖς, πιό χαμηλό ἀπ' τόν πρῶτο,

μεων τής φύσεως, πού δέν ἀφήνουν τόν ἀνθρωπο νά προχωρήσει. 3. αὐτανδρα,
ὅλα μαζί. 4. Κατά τήν παράδοση τό πλοϊο σωζόταν στήν Κόρινθο μέχρι τό 146 π.Χ.

1. Ὁ ποιητής ἀναφέρει τίς Κρουστές πέτρες καὶ τήν Ἀργώ, γιά νά θυμίσει στούς
άκροατές του τήν ομώνυμη ἐπιχείρηση, ἡ ὅποια θά ἤταν, φαίνεται, θέμα κάποιου
παλιοῦ τραγουδιοῦ-έπους. 2. Κάποια παλιά παράδοση ἀναφέρει πώς ἡ Σκύλλα

τόσο κοντά, πού θά φτανες σαΐτα σου ἄν πετάξεις.

Κι ἐκεῖ θά δεῖς μεγάλη δρνιά¹ μέ φύλλα φουντωμένη
κι ἡ Χάρυβδη² στή ρίζα της ἀναρουφᾶ τό κύμα.

105

Τή μέρα τρεῖς φορές ρουφᾶ καὶ τρεῖς ξερνᾶ μέ φρίκη.

Τήν ώρα πού θ' ἀναρουφᾶ, νά μή βρεθεῖς μπροστά της,
γιατί ἀπ' τό χάρο δέν μπορεῖ κι ὁ Δίας νά σέ σώσει.

Μόν' τό καράβι μέ σπουδή στής Σκύλλας νά σιμώσεις
τό βράχο, καὶ προσπέρασε, γιατί καλύτερό σου
νά χάσεις ἔξι ἀνθρώπους σου ἢ μαζεμένους ὅλους».

110

Εἶπε καὶ τῆς ἀπάντησα κι ἐγώ μέ δυό μου λόγια:

«Κι αὐτή τή χάρη κάμε μου, θεά, νά μέ φωτίσεις.

Τήν ώρα πού ἀπ' τή Χάρυβδη γλιτώσω, ἄν θά μποροῦσα
στή Σκύλλα τότε νά χυθῶ, τούς ναῦτες σάν μοῦ ἀρπάξει».

115

Εἶπα, κι ἀμέσως ἡ θεά μ' ἀπάντησε δυό λόγια:

«Πάλε, καημένε, βάσανα καὶ μάχες βάζει ὁ νοῦς σου.

Μά ἐσύ δέν ὑποτάξεσαι μηδέ στούς ἀθανάτους;

Δέν εἶναι αὐτή καμιά θνητή, τέρας ἀθάνατο εἶναι,

ἄγριο, φριχτό, ἀπολέμητο. Παλικαριές δέν πιάνουν.

120

Φύγε καλύτερα ἀπ' αὐτή. Γιατί σιμά στό βράχο,

ὅταν θί κοντοστέκεσαι νά βάλεις τ' ἄρματά σου,

φοβοῦμαι πάλε ἀπάνω σου νά μήν \xanαχυμήξει,

καὶ μ' ὅσες ἔχει κεφαλές τόσους σοῦ ἀρπάξει ναῦτες.

Μόν' κόβε δρόμο μέ σπουδή, καὶ στήν Κραταία³ εὐχήσουν,

125

μάνα τῆς Σκύλλας, πού πληγή τήν \xβγαλε στόν κόσμο

καὶ δέ θά τήν ἀφήσει αὐτή νά δευτερώσει πάλε.

Στή Θρινακία⁴ τό νησί θά φτάσεις, ὅπου βόσκουν

βόδια καὶ πρόβατα παχιά τοῦ κοσμογυριστῆ "Ηλιου,

κι εἶναι τά βόδια ἐφτά κοπές⁵, τά πρόβατα ἄλλες τόσες

130

κι ἀπό πενήντα κάθε μιά κοπή κεφάλια θρέψει.

Μήτε ποτέ γεννοβολοῦν μήτε καὶ λιγοστεύουν

μεταμορφώθηκε σέ τέρας ἀπό τήν Κίρκη, ἐπειδή τήν ἀγάπησε ὁ Ποσειδώνας.
"Αλλη παράδοση λέγει πώς μεταμορφώθηκε σέ βράχο, πού εἶναι σήμερα κοντά
στό Ρήγιο τῆς Ιταλίας.

1. ἄγριοσκυά. 2. Ἐδῶ ὁ μύθος προσωποποιεῖ τό θαλασσινό στρόβιλο. 3. Μία
ἀπό τίς θαλασσινές νύφες. 4. Είναι δύσκολο νά προσδιοριστεῖ γεωγραφικά τό νησί.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι είναι τσοπανοπούλες των δυό λυγερές νεράιδες,

ἡ Φωτεινή κι ἡ Λαμπετώ, τ' Οὐρανοδρόμου Ἡλιου¹

καὶ τῆς ἀρχοντογέννητης Νεαίρας θυγατέρες.

Κι ἡ μάνα πού τίς ἔκαμε, σάν ἔγιναν κοπέλες,

στή Θρινακία ἀπόμερα τίς ἔστειλε νά μείνουν,

τά πατρικά τους πρόβατα νά βόσκουν καὶ τά βόδια.

“Ἄν δέν τ' ἄγγιξεις², καὶ ποθεῖς νά φτάσεις στήν πατρίδα,

μ' ὅσα κι ἄν πάθετε δεινά στό Θιάκι θά γυρίστε.

Μά ἂν βάλεις χέρι, τότε ἐγώ προβλέπω τό χαμό σας,

συντρόφων σου καὶ καραβιοῦ. Κι ἄν μόνος σου γλιτώσεις

θά φτάσεις κακῶς ἔχοντας, κι ἀργά χωρίς συντρόφους».

“Ἐτσι εἶπε, κι ἡ χρυσόθρονη γλυκόφεξε ἡ Αύγουλα.

Τότε ἡ θεά τραβήχτηκε μές στοῦ νησιοῦ τό βάθος.

145

Κι ἐγώ σάν πήγα στό γιαλό καὶ στό γοργό καράβι,

εἶπα στούς ναῦτες ν' ἀνεβοῦν καὶ τά σκοινιά νά λύσουν.

Κι ἐκεῖνοι εὐτύς ἀνέβηκαν καὶ κάθισαν στούς μπάγκους.

ἀράδα καὶ τή θάλασσα μέ τά κουπιά χτυποῦσαν.

Καὶ πίσω ἀπ' τό μαυρόπλωρο καράβι, ἀγέρι πρύμο

150

πού φούσκωνε δόλα τά πανιά, καλόδεχτό μας φίλο,

μᾶς ἔστειλε ἡ λαμπρόμαλλη θνητολαούσα Κίρκη,

Τ' ἄρμενα σάν βολέψαμε, καθίσαμε στό πλοϊο

καὶ τ' ὁδηγοῦσε ὁ ἄνεμος κι ὁ ἄξιος κυβερνήτης.

Τότε εἶπα στούς συντρόφους μου μέ σπλάχνα μαραμένα.

155

«Παιδιά, μήτε ἔνας μήτε δυό πρέπει νά ξέρουν μόνο

τί είναι γραφτό τῆς μοίρας μας καθώς μοῦ τά 'πε ἡ Κίρκη.

Μόν' δόλα ἐγώ θά σᾶς τά πᾶ νά ξέρουμε ἄν μᾶς τρέχει

χάρος ἢ θά ξεφύγουμε τή μοίρα τοῦ θανάτου.

Πρῶτα³, τῶν γλυκοκέλαηδων Σειρήνων ν' ἀποφύγω,

μοῦ ἔλεγε ἡ Κίρκη, τή λαλιά καὶ τ' ἀνθηρό λιβάδι.

Κι ἐγώ μονάχος μ' ἄφησε ν' ἀκούσω τή φωνή τους.

160

Πολλοί φιλόλογοι τό ταυτίζουν μέ τή Σικελία. 5. κοπάδι. 6. Οἱ ἀριθμοί $7 \times 50 = 350$ είναι τυπικοί καὶ θέλουν νά δειξουν τό μεγάλο πλῆθος ἀρνιῶν καὶ βοδιῶν, πού βόσκουν στό νησί τῆς Θρινακίας.

1. Δέξ καὶ α 8, λ 111. 2. Τά ίδια λόγια εἶπε στόν 'Οδυσσέα ὁ μάντης Τειρεσίας στό λ 113 κ.ἔ. 3. 'Απ' ἔδω καὶ κάτω ἐπαναλαμβάνονται γενικά οἱ ὁδηγίες τῆς

Μά νά μέ δέσετε σφιχτά δλόρθον στό κατάρτι,
νά μήν μπορῶ νά κινηθῶ, καί σφίξετε τίς ἄκρες.

Κι ἂν σκούζω καί παρακαλῶ νά λύστε τά δεσμά μου,
σεῖς τότε νά μοῦ σφίγγετε πιό δυνατά τό σῶμα».

Μ' αὐτά τά λόγια κάθε τι ξηγοῦσα στούς συντρόφους.

Τρεχάτο τό καλόφτιαστο καράβι στῶν Σειρήνων
ἔφτασε τότε τό νησί, μέ τά φτερά τοῦ ἀνέμου.

*Έκοψε εὐτύς δὲ ἀνεμος κι ἀσάλευτη γαλήνη
ἀπλώθηκε στά κύματα, θεός λέσ τά κοιμοῦσε!

Κι οἱ ναῦτες σηκωθήκανε καί τά πανιά μαζώνουν

κι ὅλα μέ τάξη τά βαλαν στό βαθουλό καράβι,

καί στά κουπιά καθίσανε ἀράδα καί τό κύμα
χτυποῦσαν μέ τά λάτινα² καλόξυστα κουπιά τους.

Κι ἔνα τυπάρι³ ἔγώ κερί, μέ κοφτερό μαχαίρι

μικρά κομμάτια τό 'κοψα καί μέ τ' ἀδρά μου χέρια

τό ζύμωνα, καί τό κερί μαλάκωσε στήν ὥρα,
ἀπ' τό σφιχτό μου ζύμωμα κι ἀπ' τήν πυρή τοῦ "Ηλιου",

καί τῶν συντρόφων ἔφραξα μέ τή σειρά τ' αὐτιά τους.

'Ολόρθο τότε μ' ἔδεσαν οἱ ναῦτες στό κατάρτι,
χέρια καί πόδια, κι ἔσφιξαν ἀπάνω τους τίς ἄκρες.

Κάθισαν πάλι κι ἄφριζε τό κύμα ἀπ' τά κουπιά τους.

Καί τόσο ἄμα ζυγώσαμε, γοργά λαμνοκοπώντας,
ὅσο πού ἀκούεται ή φωνή, μᾶς εἰδανε οἱ Σειρήνες,

καθώς κοντά τους πήγαινε τό φτερωτό καράβι,
κι ἄρχισαν τό γλυκόφωνο τραγούδι τους νά λένε:

«"Ελα, Δυσσέα ξακουστέ, τῶν Ἀχαιῶν καμάρι,
κι ἄραξε τό καράβι σου, ν' ἀκούσεις τή λαλιά μας.

Γιατί κανείς δέν πέρασε κοντά μας μέ καράβι
δίχως τή μελιστάλαχτη ν' ἀκούσει τή φωνή μας,

κι ἐπειτα φεύγει μέ χαρά καί μέ περίσσια γνώση.

Κίρκης σχετικά μέ τό νησί τῶν Σειρήνων.

1. Τήν προσέγγιση τοῦ πλοίου στή χώρα τῶν Σειρήνων, πού δύο φορές προηγουμένως προαναγγέλλει λεκτικά δὲ ποιητής, τήν πρετοιμάζει σκηνοθετικά μέ τό μοτίβο τῆς ἀπόλυτης γαλήνης. 2. ἀπό ἔλατο. 3. κομμάτι κεριοῦ, πού πήρε τό σχῆμα τοῦ καλουπιοῦ του.

Γιατί τά ξέρουμε δόλα έμεις δσα στήν πλούσια Τροία
πάθανε Τρῶες κι Ἀχαιοί, ἀπό θεῶν κατάρα
καὶ ξέρουμε ὅ,τι γίνεται στή γῇ τήν πολυθρόφα».

195

Ἐτσι εἶπαν, μέ γλυκιά φωνή λαλώντας, κι ἡ καρδιά μου
ν' ἀκούει ποθοῦσε κι ἔλεγα στούς ναῦτες νά μέ λύσουν,
γνέφοντας μέ τά μάτια μου. Μά ἐκεῖνοι στά κουπιά τους
πέφτοντας ἔλαμναν γοργά. Κι εύτυς ὁ Περιμήδης
μέ τό λεβέντη Εὐρύλοχοι πετάχτηκαν ἀπάνω
κι ἄλλα μοῦ δέσανε σκοινιά καὶ μ' ἐσφιγγαν ἀκόμα. 200
Κι ἔπειτα ἀφοῦ περάσαμε καὶ μήτε τό τραγούδι
μήτε ἡ φωνή ἀκουγότανε καθόλου τῶν Σειρήνων,
βγάλανε ἀμέσως τό κερί πού σφάλισα τ' αὐτιά τους,
κι ἀπ' τά δεσμά μου μ' ἔλυσαν οἱ ποθητοί συντρόφοι. 205

Κι ὅπως πιά πίσω τό νησί τ' ἀφήσαμε, εἰδα τότε
καπνό καὶ κύματα χοντρά κι ἄκουσα κάποιο χτύπο².
Τρομάξανε δλοι. Τά κουπιά τούς πέσανε ἀπ' τά χέρια
καὶ χτύπησαν τή θάλασσα. Στάθηκε τό καράβι,
γιατί τά πλατοφτέρουγα κουπιά δέν τό κινοῦσαν, 210
κι ἔτρεχα ἑγώ καὶ ψύχωνα μέ μαλακά μου λόγια
τούς ποθητούς συντρόφους μου σιμώνοντας καθένα.
«Ἄδερφια, ἐμεῖς ἀνήξεροι δέν εἴμαστε ἀπό πάθια.
Κι αὐτό πού τώρα πλάκωσε, χειρότερο δέν είναι,
παρ' ὅταν μές στή βαθούλη σπηλιά του μᾶς κρατοῦσε 215
μέ δύναμη ἀπολέμητη ὁ Κύκλωπας κλεισμένους.

Μά κι ἀπό κεῖ γλιτώσαμε μέ τό δικό μου θάρρος,
μέ σκέψη καὶ μέ κρίση μου³, θαρρῷ θά τό θυμᾶστε.
Καὶ τώρα, ἐμπρός κι ὅπως θά πῶ, ἔτσι νά κάνουμε δλοι.
Τραβᾶτε ἐσεῖς μέ τά κουπιά, στούς μπάγκους καθισμένοι 220
ἐκεῖ πού σκάζουν τοῦ γιαλοῦ τά κύματα ἀφρισμένα,
ἴσως καὶ δώσει τῶν θεῶν ἡ χάρη νά σωθοῦμε.

1. Πολλές φορές 旱γινε μέχρι τώρα λόγος γι' αὐτόν. Δές καὶ τήν κακή πρωτοβουλία του στό μ 345 κ.έ. 2. Προεξαγγέλλεται ἡ δεύτερη δοκιμασία, πού ἔχει ἥδη προγραμματιστεῖ κι αὐτή στό μ 60 κ.έ. Τά προμηνύματα είναι δπτικά καὶ ἀκουστικά.
3. Τά βασικά στηρίγματα τῆς δυνάμεως τοῦ ήρωα είναι τό θάρρος καὶ τό μυαλό.

Κι αὐτά σέ σένα, ἀρμενιστή¹, προστάζω καί στό νοῦ σου
νά τά 'χεις, μιά πού κυβερνᾶς τοῦ καραβιοῦ τό δοιάκι².
Μακριά ἀπό τοῦτον τόν καπνό κι ὅξω ἀπ' τό κύμα, στρέφε
τό πλοϊο κι ὅλο ζύγωνε τό βράχο, μή σοῦ φύγει
στ' ἄλλο τό μέρος ἄξαφνα καί μᾶς χαλάσεις ὅλους».

"Ἐτσι εἶπα, κι ὅλοι ὑπάκουονταν σ' αὐτά πού τούς μιλοῦσα.
Μά τ' ἀπολέμητο θεριό τή Σκύλλα δέν τούς εἶπα,
νά μήν τρομάξουν ἄξαφνα καί πάψουν πιά νά λάμνουν
καί τρέξουν μές στοῦ καραβιοῦ τό βάθος νά τρυπώσουν.
Τότε τά λόγια ξέχασα τά πειστικά τῆς Κίρκης,
πού τοῦ πολέμου τ' ἄρματα δέ μ' ἄφηνε νά βάλω³,
κι ἔπιαστα κι ἄρματώθηκα καί πῆρα δυό⁴ κοντάρια
μακριά στό χέρι κι ἔτρεξα στοῦ καραβιοῦ τήν πλώρη,
γιατί ἀπό κεῖ περίμενα νά πρωτοϊδῷ τή Σκύλλα,
τό πετροκόλλητο θεριό πού μοῦ 'φαγε τούς ναῦτες.
Μά δέν μποροῦσα νά τή δῶ, μοῦ πόνεσαν τά μάτια
παντοῦ τριγύρω νά θωρᾶ τήν πέτρα τή γεράνια⁵.

"Ἐτσι θρηνώντας τό στενό περνούσαμε γι' ἀπάνω.
Ἡ Σκύλλα ἐδῶ στή μιά μεριά κι ἡ Χάρυβδη στήν ἄλλη
μέ φρίκη τ' ἄρμυρό νερό τῆς θάλασσας ρουφοῦσε,
κι ὅταν ξερνοῦσε, δόλοκληρη χουχούλιαζε⁶ ἀφρισμένη,
καθώς σέ δυνατή φωτιά χουχλάζει τό λεβέτι,
κι ἔπεφτε ἡ ἄχνα ἀπό ψηλά στίς δυό κορφές τῶν βράχων.
Κι ὅταν ρουφοῦσε τό πικρό τῆς παντοῦ συνταραγμένο,
κι ἀχοῦσε διά βράχος φοβερά τριγύρω κι ἀπό κάτω
ἡ γῆ τότε φαινόντανε μέ ἄμμο στρωμένη μαῦρο,
κι ὅλοι οἱ συντρόφοι κέρωσαν ἀπό χλωμή τρομάρα.
Κι ἐκεῖ πού τήν κοιτάζαμε, τρομάζοντας τό χάρο,
μ' ἄρπαξε ἡ Σκύλλα ἀπ' τό βαθύ καράβι ἔξι συντρόφους,

1. εἶναι δι τιμονιέρης, δι κυβερνήτης. 2. τό πηδάλιο, τό τιμόνι. 3. Δέες μ 119 κ.ε.

4. Ἡ χρήση δυό κοντάριῶν ἀνήκει στή Γεωμετρική ἐποχή. 5. τήν ἀχνογάλαζη. 6. ἀναταραζόταν.

ἀπ' ὅλους τούς καλύτερους στή μάχη και στά χέρια.

Κι ὅπως τό πλοιο γύρισα νά ίδω και τούς συντρόφους,
είδα πού ἀνέμιζαν ψηλά τά χέρια και τά πόδια,

και μ' ἔκραζαν στερνή φορά μέ τ' ὄνομά μου οι ἔρμοι.
Πῶς ὁ ψαράς, μ' ἔνα μακρύ καλάμι, στ' ἀκροβράχια,

δόλωμα ρίχνει στό γιαλό γιά τά μικρά ψαράκια,
πετώντας βοϊδοκέρατο¹ βοδιοῦ λιβαδοπλάνου,

κι ὅταν τά πιάσει, τά πετᾶ στή γῆ κι αὐτά σπαράζουν,
ἔτσι κι ἐκεῖνοι σπάραζαν στό βράχο πεταμένοι.

Μπροστά στήν πόρτα τῆς σπηλιᾶς τούς ἔτρωγε κι οι δόλιοιοι
φωνάζανε και μοῦ ἀπλωναν μέ ἀπελπισιά τά χέρια.

Θέαμα ἀκόμα πιό φριχτό δέν είδα σάν κι ἐκεῖνο
ἀπ' ὅσα μ' ἥβραν τοῦ γιαλοῦ σάν ἔψαχνα τούς πόρους.

Καί τή φριχτή τή Χάρυβδη, τή Σκύλλα και τίς πέτρες
ὅταν γλιτώσαμε, ἥρθαμε στ' ὠραῖο νησί τοῦ "Ηλιου,

ὅπου τά πλατυμέτωπα γελάδια ἐκεῖ βοσκούσαν
κι ἀρνιῶν κοπάδια ἀμέτρητα τ' οὐρανοδρόμου "Ηλιου.

Τότε ἄκουσα ἀπ' τό πέλαγο πότρεχε τό καράβι
βέλασμα ἀρνιῶν και μουγγρητά βοδιῶν πού τά μαντρίζουν,

κι ἥρθαν στό νοῦ μου τοῦ τυφλοῦ προφήτη Τειρεσία²
τά λόγια, κι ὅσες μοῦ 'κανε παραγγελίες ή Κίρκη,

νά τ' ἀποφύγω τό νησί τοῦ φωτοδότη τοῦ "Ηλιου
κι ἔτσι εἶπα στούς συντρόφους μου μέ σπλάχνα μαραμένα.

«'Ακοῦστε τώρα νά σᾶς πῶ, πολύπαθοι συντρόφοι,
τίς μαντοσύνες τοῦ τυφλοῦ προφήτη Τειρεσία

κι ὅσες ή Κίρκη μοῦ 'κανε παραγγελίες κι δρμήνειες
νά τ' ἀποφύγω τό νησί τοῦ φωτοδότη τοῦ "Ηλιου,

γιατί μεγάλες συμφορές ἑδῶ μᾶς περιμένουν.

Μόν' πάντα ἀλάργα ἀπ' τό νησί τραβῆτε τό καράβι».

"Έτσι εἶπα κι ὅλων ή καρδιά σάν νά 'σπασε στά στήθια,

1. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν: τό ἀγκίστρι, περαστό σέ κέρατο βοδιοῦ καλοθεμένου. 'Ο ἀρχαῖος φιλόλογος Ἀρίσταρχος παρατηρεῖ ὅτι μέ κεράτινη σύριγγα περιβάλλουν τό σχοινί στό μέρος ὃπου προσδένεται τό ἀγκίστρι, γιά νά μήν τό κόβουν τά ψάρια δαγκάνοντάς το. 2. Δές λ 113 κ.έ.

κι ἀμέσως ὁ Εὐρύλοχος¹ μοῦ μίλησε μὲ πίκρα:

«Ἐίσαι, Δυσσέα, ἀπάνθρωπος. Τό πεῖσμα σου μεγάλο, κι οὕτε ἀπό κούραση νογᾶς². Θά 'ναι ἔτσι καμωμένη 285
ἡ πλάση σου ἀπό σίδερο, ἀφοῦ δέ μᾶς ἀφήνεις
κι ἐμᾶς πού μᾶς ἀφάνισε ἡ κούραση κι ἡ νύστα,

ὅξω νά βγοδμε στή στεριά, λίγο ψωμί νά φαμε
στό κυματόδαρτο νησί, μόν' ἔτσι πάλε δρίζεις
μές στό γεράνιο πέλαγο νά τρέχουμε ὅλη νύχτα, 290
ἀλάργα πάντα ἀπ' τό νησί. "Ομως τή νύχτα παίρνουν
οἱ κακοτάξιδοι καιροί πού πνίγουν τά καράβια.

Πέξ μου, ποῦ νά ξεφύγουμε τή μαύρη μας τήν ὥρα, 295
ἀνίσως ἔτσι ξαφγικά πλακώσει ἀνεμοζάλη
ἀπ' τό Νοτιά ἢ τό Ζέφυρο, τό λυσσασμένο ἀγέρα,
πού τά καράβια αὐτοὶ βουλιοῦν και τῶν θεῶν τό πεῖσμα³;

Ναί, τώρα θά σ' ἀκούσουμε τή σκοτεινή τή νύχτα
και στό καράβι μένοντας κοντά, θά φαμε λίγο.
Μά τήν αὐγή θά φύγουμε στής θάλασσας τά πλάτια».

"Ἐτσι εἶπε κι δλοι παίνεψαν τά λόγια τοῦ Εὐρυλόχου. 300
Τότε εἰδα πιά τί συμφορές μᾶς είχε γράψει ἡ μοίρα,
κι ἔτσι δυό λόγια πεταχτά τ' ἀπάντησα και τοῦ 'πα-

«Μέ βιάζετε ἔτσι, Εὐρύλοχε, γιατί ἔμεινα μονάχος. 305
Μόν' ἔλα τώρα ἀμδῆστε μου τόν πιό μεγάλο ὄρκο,
κοπάδι ἀνίσως λάχουμε βοδιῶν ἢ και προβάτων,
πώς μήτε βόδι μήτε ἀρνί κανείς δέ θά σκοτώσει,
ἀπ' ἀσυλλογιστά τυφλή, μόν' ἡσυχα περάστε
μέ τίς θροφές πού πήραμε ἀπ' τή θεά τήν Κίρκη».

"Ἐτσι εἶπα κι δλοι ὄρκιστηκαν καθώς τούς τό ζητοῦσα. 310
Κι δταν πιά τέλος ἄμωσαν⁵ και τέλεψαν τόν ὄρκο,
ἀράξαμε τό γλήγορο καράβι στό λιμάνι,
κοντά σέ δροσερό νερό κι οί ναῦτες βγῆκαν ὅξω

1. Είναι αὐτός πού ἔφερε τούς συντρόφους στό παλάτι τής Κίρκης (κ 210 κ.é.)
και πού ἀργότερα ἔφθασε σε ἀνοικτή ρήξη μέ τόν ἀρχηγό (κ 432 κ.é.). 2. κατα-
λαβαίνεις. 3. Ἐδώ μεταφράζουν πιό σωστά οι Καζαντζάκης-Κακριδής: πού
και δίχως / τῶν κύβερνων θεῶν τό θέλημα τσακίζουν τά καράβια; / πλακώνει ἡ
νύχτα, ἃς γένει ἡ χάρη της: ἐλάτε στό ἀκρογάλι / δίπλα στό γρήγορο καράβι
μας τό δεῖπνο νά γνοιαστοῦμε. 4. Δέξ και κ 347. 5. ὄρκιστηκαν.

κι ἐκεῖ τραπέζῃ ἑτοίμασαν καὶ μ' ὅρεξη δειπνοῦσαν.

Κι ἔπειτα πιὰ ἀφοῦ χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,
θυμήθηκαν τούς ποθητούς συντρόφους καὶ θρηνοῦσαν,
315
δσους μᾶς πῆρε κι ἔφαγε ἡ Σκύλλα ἀπ' τὸ καράβι.

Κι ἐκεῖ πού πικροκλαίγανε ὕπνος γλυκός τούς πῆρε.

Κι ὅταν ἡ νύχτα τσάκιζε καὶ τ' ἄστρα τρεμοσβῆναν,
ἀγέρα σήκωσε σφοδρό ὁ συγγεφοσυνάχτης

μ' ἀνεμοζάλη φοβερή καὶ σκέπασε μέ νέφια
320

στεριά μαζί καὶ θάλασσα πού θάμπωσαν τά οὐράνια.

Σάν ἦρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αὔγούλα,
σύραμε στή βαθιά σπηλιά τό φτερωτό καράβι.

Λημέρι καὶ χορότοπο¹ είχαν ἐκεῖ οἱ Νεράιδες
325

κι ἐκεῖ συγκάλεσα βουλή² κι ἔτσι είπα στούς συντρόφους·

«Παιδιά, μές στό καράβι μας ψωμί κρασί δέ λείπει,

λοιπόν ἄς μήν ἀπλώσουμε στά βόδια, μή χαθοῦμε,

γιατί είναι φοβεροῦ θεοῦ, τοῦ Ἡλίου, ἀρνιά καὶ βόδια,

πού δλα τά βλέπει ἀπό ψηλά κι ἀκούει δλα τά πάντα».

Ἐτσι είπα καὶ κατάπειθα τήν ἄφοβη ψυχή τους.
330

Κι ὡς ἔνα μήνα ἀγύριστη πάντα Νοτιά φυσοῦσε,

μηδ' ἄλλος ἔπαιρνε καιρός, δῶσ' του Νοτιά-Σιρόκος.

Κι ἐνόσω κόκκινο κρασί δέν ἔλειπε ἡ προσφάγι,

στά βόδια δέν ἀπλώνανε, μήν τ' ἀκριβοπλερώσουν.

Μά σάν σωθήκανε οἱ τροφές δλότελα, δσες είχαν,
335

τότε ἀπ' ἀνάγκη γύριζαν κυνήγι ἀναζήτωντας,

ψάρια, πουλιά, διτι τύχαινε στά χέρια τους νά πέσει.

Τράβηξα τότε πιό βαθιά μές στό νησί μονάχος³,

τούς τρισμακάριστους θεούς νά τούς παρακαλέσω,

ἴσως μοῦ δείξει ἡ χάρη τους τό δρόμο νά γυρίσω.
340

Κι ὅταν, γυρνώντας στό νησί, ἀλάργα ἀπ' τούς συντρόφους,

πῆγα σέ τόπο ἀπάνεμο, τότε ἔνιψα τά χέρια⁴

1. Δές μ 4. 2. Σύνοδο καλούν οι βασιλεῖς δχι μόνο στήν περίοδο τῆς ειρήνης, ἀλλά καὶ τοῦ πολέμου. 3. Πολλές φορές στίς δυσκολίες δ ὁμηρικός ἥρωας ἀπομονώνεται γιά νά ἐπικοινωνήσει μέ τούς θεούς: δές καὶ β 275. 4. Τοπική η σωματική καθαριότητα προηγεῖται συνήθως τῆς δεήσεως: δές καὶ β 276, δ 761.

καὶ στούς θεούς δεήθηκα πού κατοικοῦν τά οὐράνια,
κι ἐκεῖνοι στά ματόκλαδα γλυκό μοῦ χύσανε ὕπνο.

Τότε ὁ Εὐρύλοχος τυφλά δασκάλεψε τοὺς ἄλλους·
«Ἄδερφια, ἀκοῦστε τί θά πᾶ, κι ἂς εἰστε λυπημένοι.
"Ολοι πικροί εἶναι οἱ θάνατοι στούς δύστυχους ἀνθρώπους,
μά πιό πικρός δέ βρίσκεται, νά σβήσεις¹ ἀπ' τήν πείνα.
Μόν' ἔλα, ἐμπρός, ἂς πιάσουμε τά πιό καλά γελάδια
τοῦ "Ηλιού κι ἂς τά σφάξουμε στούς ἀθανάτους ὅλους.
Κι ἄν πᾶμε στήν πατρίδα μας μέ τό καλό, στό Θιάκι,
ὅμορφο χτίζουμε ναό τ' οὐρανοδρόμου "Ηλιού
καὶ τάματα τοῦ στέλνουμε πολλά καὶ πού ν' ἀξίζουν.
Μά γιά τίς ὀρθοκέρατες γελάδες ἄν θυμώσει,
καὶ θέλει τό καράβι μας νά σπάσει, μέ τή γνώμη
κι ὅλων τῶν ἄλλων τῶν θεῶν, καλύτερά μου τό χω
ρουφώντας ἄρμη νά χαθῶ στό κύμα μιά γιά πάντα,
παρά νά λιώνω ἀδιάκοπα σ' αὐτό τό ἐρημονήσι».

"Ετσι εἶπε κι ὅλοι παίνεψαν τά λόγια τοῦ Εὐρυλόχου.
Κι ευτύς τοῦ "Ηλιού ἀρπάξανε τά πιό δμορφα γελάδια,
ἀπό κοντά — γιατί σιμά βοσκοῦσαν στό καράβι
τά παχουλά, στροφόποδα καὶ κουτελάτα βόδια. —
Κι ἀφοῦ τά περικύκλωσαν, τήν προσευχή τους κάνουν,
φύλλα χλωρά ψηλόκορφης βελανιδιᾶς μαδώντας,
γιατί ἔλειπε ἀπ' τ' ἀνάφρυδο καράβι τ' ἀσπροκρίθι².
Σάν ἔκαμαν τήν προσευχή, τά σφάζουν καὶ τά γδέρνουν
κι ἔπειτα κόβουν τά μηριά καὶ τά διπλοτυλίγουν
μέ σκέπη, κι ἄλλα ἀπό παντοῦ βάλανε ὡμά κομμάτια.
Κι ἀφοῦ δέν εἶχανε κρασί γιά νά τά περιχύσουν,
ἔχουναν στά σφαχτά νερό ἥ ψένανε τά σπλάχνα.
Καὶ τά μηριά σάν κάηκαν κι ἔφαγαν τά γλυκάδια,
λιανίζουν τ' ἄλλα κρέατα καὶ τά περνοῦν στίς σοῦβλες.

1. ἀπό τό νά σβήσεις. 2. τό σφάγιο προτοῦ ὀδηγηθεῖ στό βωμό τό ράντιζαν μέ ἀλεύρι ἀσπρου κριθαριοῦ. Ἐπειδή δμως ἐδῶ εἶχαν ἔλειψη, ἀντικατέστησαν τό ἀσπροκρίθι μέ φύλλα βελανιδιᾶς, πού ήταν τό ιερό δέντρο τοῦ Δία.

Τότε κι ούπνος ό βαθύς μοῦ πέταξε ἀπ' τά μάτια
καὶ κίνησα γιὰ τὸ γοργό καράβι στ' ἀκρογιάλι.

Κι ὅταν στ' ἄψηλοκέφαλο καράβι εἰχα ζυγώσει,
μέχτυπησε δὲ ζεστός καπνός τοῦ πάχους πού καιγόταν
κι ἀπ' τήν καρδιά ἀναστέναξα καὶ στούς θεούς εὐχόμουν·
«Δία πατέρα, κι οἱ λοιποί μακαριστοί κι αἰώνιοι.

Γιά συμφορά μου στό βαθὺ μέριξατε τόν ύπνο,
κι ἀσεβὴ σκέφτηκαν δουλειά νά κάμουν οἱ συντρόφοι». 380

Κι ἔτρεξε εὐτύς ή Λαμπετώ¹, μέ τό συρτό² φουστάνι
μαντατοφόρα γλήγορη, στόν "Ηλιο νά μηνύσει
πώς τοῦ σφαξαν τά βόδια του· κι δὲ Ηλιος θυμωμένος
τούς ἀθανάτους φώναξε καὶ τούς παρακαλοῦσε³.
«Δία πατέρα, κι οἱ λοιποί μακαριστοί κι αἰώνιοι,» 385
πλερῶστε ἐσεῖς τούς ἀσεβούς συντρόφους τοῦ Δυσσέα,
πού τά γελάδια μοῦ σφαξαν, πού μέ χαρά θωροῦσα,
στόν οὐρανό ὅταν πήγαινα τόν ἀστροστολισμένο,
καὶ πίσω πάλε ὅταν στή γῆ γυρνοῦσα ἀπ' τά οὐράνια.
Καὶ τῶν βοδιῶν τήν πλερωμή, πού πρέπει, ἢν δέ μοῦ δώσουν, 390
θά πάω στόν "Αδη νά χωθῶ καὶ στούς νεκρούς νά φέγγω".

Κι δέ Δίας τότε ἀπάντησε δὲ συγνεφοσυνάχτης·
«"Ηλιε μου, λάμπε στούς θεούς καὶ στούς θνητούς στόν κόσμο,
κι ἐγώ μ' ἀστροπελέκι μου — στό τάζω — φλογισμένο
νά σπάσω τό καράβι τους στή μέση τοῦ πελάγου». 395
Αὐτά κι ἀπ' τή λαμπρόμαλλη τήν Καλυψώ εἰχα ἀκούσει⁴
κι ἐκείνη τά χε ἀπ' τόν Ερμῆ τό φτερωτό ἀκουσμένα.

Σάν πήγα κάτω στό γιαλό καὶ βρῆκα τό καράβι,
ὅλους σειρά τους μάλωνα, μηδέ εἰχε θεραπεία
καμιά νά βροῦμε. Τώρα πιά χαλάστηκαν τά βόδια. 400
Τέρατα⁵ τότες οἱ θεοί μᾶς δείχνουν. Τά τομάρια
σερνόντανε, καὶ μούγγριζαν τά κρέατα στίς σοῦβλες

1. Θυγατέρα τοῦ "Ηλιού" δέες μ 134. 2. μακρύ ὡς κάτω φόρεμα. 3. Στό δημητρικό πάνθεο δὲ ήλιος, οἱ ἄνεμοι, οἱ ποταμοί εἶναι θεότητες δεύτερης σειρᾶς. Οἱ θεότητες αὐτές, ἐπιβίωσεις ἀδύνατες παλιᾶς λατρείας, εἶναι ὑποταγμένες στό Πάνθεο τοῦ Ολύμπου. "Ετσι ἐδῶ δὲ Ηλιος ζητᾷ τή βοήθειά τους. 4. Δέες καὶ ε 213. 5. σημάδια. Σήμερα λέμε σημεῖα καὶ τέρατα.

ψητά κι ώμά, ἀπαράλλαχτα τά βόδια ὅπως μουγγρίζουν.¹ Τάτοι
 Τότε ἔξι μέρες ἔτρωγαν οἱ ποθητοὶ συντρόφοι,² τὸ διά πορνίκε³
 τοῦ Ἡλίου τά πεντάμορφα γελάδια πού χαν κλέψει.⁴ τὸ νυτὸ⁵
 Κι ὅταν ὁ Δίας ἔφεξε τήν ἔβδομη τήν μέρα,⁶ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 ἔπαιψε ἀμέσως νά φυσᾶ ὁ ἄνεμος μέ λύσσα,⁷ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 καὶ στό καράβι μπήκαμε, στό πέλαγο νά βγοῦμε,⁸ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 τ' ἄσπρα πανιά σηκώνοντας στ' ὀλόρθο του κατάρτι.⁹ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 Κι ὅταν πιά πίσω τό νησί τ' ἀφήσαμε, μήτ' ἄλλη¹⁰ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 καμιά στεριά φαινότανε, μόνο γιαλός κι οὐράνια,¹¹ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 τότε ἔνα μανρό σύγνεφο στό βαθούλο καράβι¹² τὸ εἰσπότερον ἄπ
 ἄπλωσε ὁ Δίας κι ὁ γιαλός σκοτείνιασε ὅλος κάτω.¹³ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 "Ωρα πολλή δέν ἔτρεχε στό κύμα τό καράβι,¹⁴ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 γιατί ἦρθε εὐτύς ὁ Ζέφυρος, φριχτά λυσσομανώντας,¹⁵ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 κι ἐσπασε ἡ μπόρα καὶ τά δυό τοῦ καραβιοῦ τά ξάρτια¹⁶ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 κι ἔπεσε πίσω. Τ' ἄρμενα χυθήκανε στ' ἀμπάρι¹⁷ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 Καὶ τό κατάρτι χτύπησε στοῦ καραβιοῦ τήν πρύμη,¹⁸ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 τοῦ κυβερνήτη τήν κορφή¹⁹, καὶ τοῦ 'καμε δλα λιῶμα²⁰ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 τῆς κεφαλῆς τά κόκαλα κι ἔπεσε μές στό κύμα²¹ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 σάν βουτηχτής ὁ δύνστυχος καὶ πέταξε ἡ ψυχή του.²² τὸ εἰσπότερον ἄπ
 Κι ἄξαφνα ὁ Δίας βρόντηξε καὶ τό γοργό καράβι²³ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 μέ ἀστροπελέκι χτύπησε καὶ τό συντάραξε ὅλο²⁴ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 καθώς τό βρῆκε ὁ κεραυνός καὶ γέμισε ὅλο θειάφι.²⁵ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 Κι ἀπ' τό καράβι πέσανε στή θάλασσα οἱ συντρόφοι,²⁶ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 καὶ γύρω του παράδερναν στό κύμα σάν κουροῦνες,²⁷ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 κι ἄχ, ὁ θεός τούς στέρησε τήν ποθητή πατρίδα.²⁸ τὸ εἰσπότερον ἄπ

Κι ἐγώ στό πλοϊο γύριζα, ώστουν ἡ τρικυμία²⁹ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 ἀπ' τήν καρίνα τά πλευρά ξεκάρφωσε, καὶ τότε³⁰ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 ξυλάρμενο παράδερνε στ' ἀφροντυμένο κύμα,³¹ τὸ εἰσπότερον ἄπ
 καὶ τό κατάρτι σύρριζα τοῦ τό 'σπασε ἀπό κάτω.³² τὸ εἰσπότερον ἄπ
 "Ομως βαστοῦσε ἀπάνω του γερός ἀκόμα ὁ στάντζος³³, τὸ εἰσπότερον ἄπ

1. τά σκοινιά προσδέσεως τοῦ ἴστοῦ ἀπό τήν πρώτα. 2. στό ἐσωτερικό, στό κοῖλο μέρος τοῦ πλοίου. 3. τό κεφάλι. 4. ἡ σκότα, τό σχοινί πού τεντώνει ἡ χαλαρώνει τά πανιά τοῦ πλοίου.

στριφτός ἀπό βουδόπετσο¹. Κατάρτι καί καρίνα
τά 'δεσα καί τά δυό μαζί καί κάθισα ἀπό πάνω,
καί μ' ἔδερναν στή θάλασσα οἱ μπόρες τῶν ἀνέμων.

435

Τότε ἔπαιψε πιά νά φυσᾶ ὁ Ζέφυρος μέ λύστα
καὶ ἀμέσως γύρισε Νοτιά, σέ πόνους νά μέ ρίξει,
πάλε τή μαύρη Χάρυβδη νά τήν ξαναπεράσω.

'Ολονυχτίς παράδερνα κι ὅταν ὁ ἥλιος βγῆκε,
στῆς Σκύλλας καὶ τῆς Χάρυβδης τό βράχο πῆγα πάλε.

440

Ρούφηξε τότε ἡ Χάρυβδη τῆς Θάλασσας τό κύμα
κι ἐγώ ἀπ' τά κλώνια ἀρπάχτηκα ψηλῆς δρυνῖς², ἀνάερα
πηδώντας, καὶ κρεμάστηκα σάν νυχτερίδα· οὐτ' εἰχα
ποῦ νά σταθοῦν τά πόδια μου καὶ ποῦ νά τ' ἀκουμπήσω
γιατί ἦταν πέρα οἱ ρίζες της καὶ τά χοντρά κλωνάρια
πού ἴσκιώνανε τή Χάρυβδη, κι ἐκεῖνα ἦταν ἀλάργα.

445

Γερά ἀπό κεῖ κρατήθηκα, ώστου νά ξεράσει
ξοπίσω πάλε ἡ Χάρυβδη καρίνα καὶ κατάρτι.

Κι ἐκεῖ πού τά περίμενα βγήκανε ἀργά μπροστά μου.
Καὶ σάν τήν ὥρα πού γυρνᾶ στό σπίτι νά δειπνήσει

450

οἱ δικαστής³ ἀφήνοντας τήν ἀγορά, πού δίκες
ἐκεῖ πολλές ξεδιάλυνε ἀνθρώπων πού κρινόνταν,
τήν ὥρα ἐκείνη ξέρασε κι ἡ Χάρυβδη τά ξύλα.
Χέρια καὶ πόδια ἀπόλυσα κι ἐγώ πιά στόν ἀέρα,
κι ἔπεσα μές στή θάλασσα, λίγο κοντά στά ξύλα,
κι ἔκατσα ἀπάνω κάνοντας κουπιά τά δυό μου χέρια.
"Ομως τή Σκύλλα, τῶν θεῶν κι ἀνθρώπων ὁ πατέρας,
δέν ἄφησε νά ξαναϊδῶ. Σωμό δέ θά 'χα τότε.

455

Μέρες ἐννιά παράδερνα καὶ τή δεκάτη νύχτα
στῆς Ὁγυγίας τό νησί⁴ μέ πήγαν οἱ οὐράνιοι,
πού κατοικοῦσε ἡ Καλυψώ μέ τίς λαμπρές πλεξοῦδες,
θεά πανώρια, φοβερή, πού σάν θνητή μιλοῦσε.

460

1. ἀπό δέρμα βοδιοῦ. 2. ἀγριοσυκιά. 3. Ἡ παρομοίωση είναι παρμένη ἀπό τή δικαστική ζωή τῶν ೦στερων γεωμετρικῶν χρόνων. 4. Ἡ ίστορία κλείνει στό σημεῖο πού ὁ ἥρωας φθάνει στό νησί τῆς Καλυψώς.

Μέ φίλενε καί μ' ἔθρεψε — μά τι νά τά ιστορήσω¹; Α δηδόν χάρακτο
Ψές τά λεγα στό σπίτι σου² και στό πιστό σου ταΐρι. Ιαν πατέ³ ή
Μήτε μ' ἀρέσει δυό φορές νά ξαναλέω τά ίδια. Η τρίτη γενναδίδη 'n 465

1. Οι ραψωδίες ι, κ, λ, μ λέγονται ἀπόλογοι καὶ περιέχουν τίς ποικίλες περιπέτειες τοῦ Ὀδυσσέα καὶ τῶν συντρόφων του στά δύο πρώτα χρόνια, ὑστερα ἀπό τήν ἄλωση τῆς Τροίας. Αφηγητής είναι ὁ ἴδιος ὁ Ὀδυσσέας μπροστά στή σύναξη τῶν Φαιάκων. 2. Τά ὅσα ἔγιναν στό νησί τῆς Καλυψώς, τά παρουσιάσεις ὁ βίος στή βασιλίσσα στό η 246 κ.έ.

Σκηνή θυσίας (6ος αι. π.Χ.)

”Ετσι εἶπε κι ὅλοι ἀπόμειναν χωρίς μιλιά νά βγάλουν
κι ἡταν σάν νά μαγεύτηκαν μές στό ίσκιερό παλάτι.
Τότε ό Ἀλκίνος ἄρχισε σέ λιγό κι ἔτσι τοῦ ’πε·
«Μιά κι ἥρθες στό χαλκόστρωτο¹ παλάτι μου, Δυσσέα,
Θαρρῶ πώς στήν πατρίδα σου μπρός πίσω θά γυρίσεις,
χωρίς πιά νά τυραγνιστεῖς, ἄν και πολλά ἔχεις πάθει.
Καί στόν καθένα χωριστά τούς ἄλλους ἔτσι ὁρίζω,
πού τό κρασί μου πίνετε φλογάτο, γεροντίσιο²,
κι ἀκοῦτε τόν τραγουδιστή στ’ ἀρχοντικό μου σπίτι.
Βαλμένα στό καλόξυστο σεντούκι³ εἶναι τοῦ ξένου
tá ροῦχα και τό μάλαμα τό καλοδουλεμένο
κι ὅσα ἄλλα δῶρα τοῦ ’φεραν οἱ πρόκριτοι Φαιάκοι.
Μά ἐλάτε νά τοῦ δώσουμε λεβέτι και τριπόδι⁴

1. Στούς μυκηναϊκούς χρόνους τά μέγαρα παρουσιάζουν χάλκινη έπενδυση στό κατώφλι τής κύριας είσοδου (χαλκοκάτωφλα). 2. έξαιρετικό, κατάλληλο για γέροντες. 3. στη σκαλιστή κασέλα. Δές και θ 440, λ 346. 4. τρίποδα

μεγάλο, ἀπό 'να καθενείς, κι ἀπ' τό χωριό κατόπι
παιρνουμε ἐμεῖς τήν πλειωμή, συνάζοντάς τη ἀπ' ὅλους,
γιατί ἔνας μόνος σάν βαρύ τό χάρισμα νά κάμει».

15

Ἐτσι ὁ Ἀλκίνος μῆλησε κι ἄρεσε ὁ λόγος σ' ὅλους.

Καὶ τότε σπίτι κίνησαν καὶ πῆγαν νά πλαγιάσουν.

Σάν ἥρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αὔγούλα,
τοῦ πῆγαν τά πολύτιμα λεβέτια στό καράβι.

20

Κι ὅλα μέ τάξη τά 'βαλε ὁ λατρευτός Ἀλκίνος
κάτω ἀπ' τούς μπάγκους, μπαίνοντας ὁ ἴδιος στό καράβι,
κι ἔτσι πού σάν τραβοῦν κουπιά οἱ ναυτες νά μή μπλέκουν.
Στ' Ἀλκίνου πήγανε ἔπειτα κι ἐτοίμασαν τραπέζι.

25

Κι αὐτός στόν μαυροσύγνεφο τοῦ Κρόνου γιό, τό Δία.
τό βασιλιά γῆς κι ούρανοῦ, τούς ἔσφαξε ἔνα βόδι.

Καὶ τά μηριά σάν κάηκαν, ἀρχοντικό τραπέζι
ἐτοίμασαν καί μέ χαρά καθίσανε νά φᾶνε.

Κι δ θεϊκός τραγουδιστής Δημόδοκος στή μέση
τούς τραγουδοῦσε, πού δ λαός περίσσια τόν τιμοῦσε.

30

Τότε ὁ Δυσσέας ἔστρεψε συχνά τήν κεφαλή του
στόν ἥλιο, ἀπ' τή λαχτάρα του πότε νά βασιλέψει,

γιατί ἥθελε νά φύγει πιά. Κι ως λαχταρᾶ τό δεῖπνο

ζευγάς, πού κοκκινότριχο ζευγάρι² ὅλη μέρα

35

τραβάει τ' ἀλέτρι στό βαθύ χωράφι καί κοιτάζει

χαρά γεμάτος, πού τό φῶς βασίλεψε τοῦ ἥλιου,

νά πάει στό σπίτι γιά φαγί καί τοῦ λυγοῦν τά πόδια,

ἔτσι τόν ἥλιο μέ χαρά θωροῦσε κι δ Δυσσέας

νά βασιλέψει³ κι εἶπε εὐτύς στούς ναυτικούς Φαιάκους

40

καὶ στόν Ἀλκίνο πιό πολύ, σ' αὐτόν γυρνώντας πρῶτα.

«Ἀφέντη Ἀλκίνο⁴, λατρευτέ κι ἀπ' ὅλους παινεμένε,

σάν δεηθεῖτε στεῖλτε με, νά ζείτε, στήν πατρίδα.

Οσα μοῦ ζήταε ἡ καρδιά τελέψανε ὅλα τώρα,

45

1. Ἡ ἀποχαιρετιστήρια τελετή είναι κατασκευασμένη σέ τέσσαρα μέρη: θυσία, παρομοίωση, α' πρόποση, β' πρόποση. Κάθε μέρος συστοιχεῖ πρός ἔνα βασικό στοιχεῖο τοῦ ἥθους τοῦ ἥρωα. Ἡ θυσία πρός τήν εύσεβεια... 2. ζευγάρι ἀλόγων ἡ ἡμίόνων. 3. Ἡ δημορφή παρομοίωση τοῦ κουρασμένου γεωργοῦ, πού λαχταρᾶ τό πέσιμο τοῦ ἥλιου γιά νά γυρίσει στό σπίτι, χρησιμοποιήθηκε γιά νά δειξει ἄλλη μιά φορά τήν ἀγάπη τοῦ ἥρωα γιά τήν πατρίδα του. 4. Ἡ πρώτη πρόποση,

δῶρα ἀκριβά καὶ συνοδειά, πού σέ καλό ἄς τά βγάλουν
οἱ ἐπουράνιοι καὶ γερούς στό σπίτι μου εἴθε νά 'βρω
τό ταίρι μου τό λατρευτό κι δσους ποθεῖ ἡ καρδιά μου.

Και σεῖς ἐδῶ πού μένετε, καλόκαρδοι εἴθε πάντα
νά ζεῖτε μέ τά ταίρια σας καὶ τ' ἀκριβά παιδιά σας,
κι ἄς σᾶς χαρίσουν οἱ θεοί κάθε χαρά πού ύπάρχει
κι τήν πατρίδα σας κακό ποτέ νά μήν τή λάχει».

«Ἐτσι εἰπε, κι δλοι παίνεσαν καὶ νά τόν στείλουν εἴπαν
τόν ξένο στήν πατρίδα του πού γνωστικά μιλοῦσε.

Τότε στόν κράχτη ὁ δυνατός Ἀλκίνος ἔτσι τοῦ 'πε:
«Ποντόνα¹, κέρνα μας κρασί καὶ μοίρασέ μας σ' δλους
καὶ ὅταν στόν παντοδύναμο τοῦ Κρόνου γιό, τό Δία,
προσευχηθοῦμε, ἄς στείλουμε στόν τόπο του τόν ξένο».

«Ἐτσι εἰπε, καὶ γλυκό κρασί τούς κέρασε ὁ Ποντόνας
καὶ στόν καθένα μοίρασε πηγαίνοντας κοντά τους
κι ἔσταζαν δλοι στούς θεούς πού κατοικοῦν στά οὐράνια,
ἀπ' τά θρονιά πού κάθουνταν. Σηκώθη κι ὁ Δυσσέας
καὶ στήν Ἀρήτη δίχερο τῆς ἔδωσε ποτήρι
κι ἔτσι μέ λόγια φτερωτά τήν ἀποχαιρετοῦσε:

«Νά χαίρεσαι, βασίλισσα², ὅσο νά ζεῖς κι ώστον
γεράσεις κι ἔρθει ὁ θάνατος, πού 'ναι τοῦ ἀνθρώπου ἡ μοίρα.
Σ' ἀφήνω γειά³. Κι ἐδῶ σ' αὐτό τό σπίτι, τά παιδιά σου
καὶ τό λαό νά χαίρεσαι καὶ τόν ἀφέντη Ἀλκίνο».

«Ἐτσι εἰπε κι ἔφυγε ἔπειτα, περνώντας τό κατώφλι,
κι ἔναν του κράχτη ὁ δυνατός Ἀλκίνος ὁδηγό του
τοῦ 'δωσε γιά τό γλήγορο καράβι στ' ἀκρογιάλι.
Τρεῖς παρακόρες ἔστειλε μαζί του κι ἡ Ἀρήτη,
κι ἡ μιά φλοκάτα νιόπλυτη βαστοῦσε καὶ χιτώνα.
Στή δεύτερη είπε τό κλειστό σεντούκι νά σηκώνει
κι ἡ τρίτη κόκκινο κρασί καὶ τρόφιμα κρατοῦσε.

πού ἀπευθύνεται στόν Ἀλκίνοο καὶ τούς εὐγενεῖς, είναι ἀποκαλυπτική τῶν εὐγε-
νικῶν αἰσθημάτων τοῦ ἥρωα.

1. Δέξ και η 184. 2. Ἡ δεύτερη πρόποση δείχνει τήν κατάστικτη ἀπό εὐγνωμοσύνη
ψυχική διάθεση τοῦ ἥρωα. 3. Μέ τό πρόσωπο τῆς Ἀρήτης σχηματίζεται κύκλος
στίς ραψωδίες η - ν, γιατί αὐτήν πρώτη προσφώνησε μόλις μπήκε στό μέγαρο

Σάν ἦρθαν κάτω στό γιαλό καὶ βρῆκαν τό καράβι, ιοι ὀδηγοῖς πορθ
 στά χέρια τους τά δέχτηκαν οἱ ξακουστοί περάτες¹ πολὺ τούνδρου τά 75
 κι ὅλα, κρασί καὶ τρόφιμα, τά κουβαλοῦσαν μέσα.
 Καὶ τοῦ Δυσσέα ἐτοίμασαν σεντόνι κι ἀντρομίδα,
 στῆς πρύμης τό κατάστρωμα γλυκό ὑπνο νά πάρει.
 Μπήκε ὁ Δυσσέας ἔπειτα καὶ πλάγιασε στήν πρύμη ιοι 80
 ἥσυχα. Μπήκανε κι αὐτοί καὶ κάθισαν στούς μπάγκους
 σειρά καὶ λύσαν τό σκοινί δξω ἀπ' τόν τρύπιο βράχο
 κι ἐμπρός τά πίσω γέρνοντας τή θάλασσα σκορποῦσαν
 κι ὑπνος γλυκός χυνόντανε στά μάτια τοῦ Δυσσέα,
 ὑπνος βαθύς, ἀσάλευτος, λές κι ἔμοιαζε θανάτου.
 Πῶς τρέχουν τέσσερα ἄλογα ζεμένα, δρομοῦν στόν κάμπο 85
 μεμιᾶς, ὅταν ἀπάνω τους τό καμιτσί χτυπήσει
 κι ἀνάερα λές σηκώνονται, γοργά τό δρόμο παίρνουν, αἵδη τοῦτο
 ἔτσι ή ψυχή² τοῦ καραβιοῦ σηκώνονταν, ή πρύμη, ονδρικόν νότο ιοι
 καὶ πίσω ἀφροστεφάνωτο τό κύμα τό χτυποῦσε ο τοῦδε νόμυμον ιοι
 τοῦ πολυτάραχου γιαλιοῦ, πελώριο, φουσκωμένο, ονδρικόν λέπτη ιοι 90
 κι ἔκοβε δρόμο ἀτράνταχτο, πού μήτε τό γεράκι τοῦτο ιοι
 στό δρόμο δέ θά τό ἀτανε τό πιό γοργόφτερο ὅρνιο.
 "Ἐτσι ἔτρεχε γοργότρεχο στῆς θάλασσας τό κύμα,
 φέρνοντας ἄντρα ίσοβαρο μέ τούς θεούς στή γνώση ονδρικόν τοῦτο ιοι
 πού πιε φαρμάκια ἀρίφνητα³ πρωτύτερα ή καρδιά του ονδρικόν τοῦτο ιοι 95
 περνώντας πικροθάλασσες καὶ μάχες καὶ πολέμους.
 Τώρα κοιμότανε ἥσυχος τά πάθια του ξεχνώντας.

"Ως βγῆκε τ' ἄστρο δλόλαμπρο πόρχεται ἐκεῖνο πρῶτο τονδρόν
 τό φῶς τῆς νυχτογέννητης Αὔγούλας νά μηνύσει⁴, οτιδή τοῦτο ιοι
 ζύγωνε τότε στό νησί τ' ἀφρόχαρο καράβι. ιαπόκριναντα τοῦτο ιοι 100
 "Ενα λιμάνι βρίσκεται, τοῦ Φόρκυνα⁵, στό Θιάκι,
 τοῦ γέρου τοῦ θαλασσινοῦ καὶ δυό προβάλλουν κάβοι⁶ ποταμούς τοῦτο ιοι
 ἀπότομοι στοῦ λιμανιοῦ γυρμένοι ἐμπρός τό ἔμπα,

(η 150) κι αὐτήν τελευταία προσφωνεὶ ἐγκαταλείποντας τό φιλόξενο μέγαρο (ν 63).

1. ναυτικοί. 2. Ἡ λέξη δέν ὑπάρχει στό ἀρχαῖο κείμενο. 3. ἄπειρα, ἀμέτρητα. 4. ἐννοεῖ τόν αὐγερινό. 5. Είναι πατέρας τῆς Θώσας, πού πλάγιασε σιμά στόν Ποσειδώνα καὶ γέννησε τόν Κύκλωπα δές a 71. 6. ἀκρωτήρια.

πού δξω κρατοῦν τῶν δυνατῶν ἀνέμων τ' ἄγριο κύμα
 καὶ μέσα τά καμαρωτά καράβια πᾶν καὶ μένουν
 στ' ἀραξοβόλι σάν ἐρθοῦν, χωρίς σκοινιά νά δέσουν.¹⁰⁵
 Ἐχει κι ἐλιά στενόφυλλη στοῦ λιμανιοῦ τό βάθος
 καὶ μιά κοντά της θαμπερή σπηλιά γεμάτη χάρες,
 πανάγιος τόπος¹ τῶν Ξωθῶν, πού τίς καλοῦν Νεράιδες.¹¹⁰
 Ἐκεῖ κροντήρια βρίσκονται καὶ πέτρινα πιθάρια
 πού πᾶνε μέσα οἱ μέλισσες καὶ πλάθουν τίς κηρῆθρες.¹¹⁵
 Κι ἔχει πετρένιους ἀργαλειούς μεγάλους, πού οἱ Νεράιδες
 φαίνουν θαλασσογάλανα πανιά, νά βλέπεις θάμα.
 Τρέχουν ἀστέρευτες πηγές, κι ἔχει ἡ σπηλιά δυό πόρτες,
 μιά πρός τό μέρος τοῦ βοριᾶ, πού κατεβαίνει ὁ κόσμος,¹²⁰
 καὶ μιά ἄλλη κατά τό νοτιά, γιά τούς θεούς, κι οὐτ' ἄλλος
 περνᾶ θνητός, μόν' τῶν θεῶν ὁ δρόμος εἶναι ἐκεῖθε.

Ἐκεῖ ἥρθαν τότε ἔροντας τό μέρος κι ἀπό πρῶτα.
 Ὡς τό μισό δξω κάθισε στήν ἄμμο τό καράβι
 καθώς ἐρχότανε μ' ὁρμή. Τόσο γερά τραβοῦσαν
 οἱ λαμνοκόποι τά κουπιά. Καὶ στή στεριά πηδώντας
 πήρανε πρῶτα ἀπ' τό βαθύ καράβι τό Δυσσέα
 μέ τό σεντόνι σηκωτά καὶ τή λευκή ἀντρομίδα
 κι ὅπως βαθιά κοιμότανε τόν ξάπλωσαν στήν ἄμμο,¹²⁵
 κι ὑστερα πήγαν κι ἔφεραν τά δώρα τῶν Φαιάκων γύρισαν
 ὅσα τούς φώτισε ἡ θεά Παλλάδα νά τοῦ δώσουν.¹³⁰
 Κοντά στή ρίζα τῆς ἐλιᾶς σωρό τά βάλανε ὅλα
 δξω ἀπ' τό δρόμο, μήν τυχόν κανείς ἀπ' τούς διαβάτες
 πρίν ὁ Δυσσέας σηκωθεῖ, τά ίδει καὶ τοῦ τά κλέψει,
 κι ἀμέσως πίσω γύρισαν γιά τήν πατρίδα πάλε².¹³⁵
 Ὁμως τῆς γῆς ὁ Σαλευτής δέν ξέχασε ἀπό πρῶτα
 ὅσες φοβέρες³ ἔκαμε τοῦ ισόθεου Δυσσέα
 κι ἔτσι δοκίμαζε νά ίδει τή γνώμη καὶ τοῦ Δία.

1. Τό τοπίο είναι εἰδυλλιακό. 2. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ὀδυσσέα στήν πατρίδα, γιά τήν δόποια τόσα ὑπόφερε, πραγματοποιήθηκε. Στό σημεῖο αὐτό κανονικά ἔπερπε νά σταματήσει ἡ ἀφήγηση, ἄν η Ὁδύσσεια ήταν μόνο τραγούδι τοῦ γυρισμοῦ. "Ομως περιέχει καὶ τήν ἐκδίκηση· γι' αὐτό συνεχίζεται. 3. Δέες καὶ ε 394.

«Δία πατέρα¹, δίχως πιά τιμή θά καταντήσω μές στούς ἀθάνατους θεούς, ἀφοῦ οἱ θνητοὶ Φαιάκοι δέ με ψηφοῦν², ἂν καὶ κρατοῦν ἀπ' τή δική μου φύτρα³.
Ἄλληθεια, τώρα τό 'λεγα, πικρά σάν πιεῖ φαρμάκια, νά φτάσει στήν πατρίδα τού μιά μέρα πιά δ Δυσσέας.
Μά νά τοῦ σβήσω δόλότελα τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα σκοπό δέν είχα, ἀφοῦ ἀπ' ἀρχῆς τόν ὅρισες δό τίδιος.
Μά ἐνδι βαθιά κοιμόντανε τόν πήγανε στό Θιάκι μ' ἔνα καράβι γρήγορο τή θάλασσα περνώντας κι ἄπειρα δῶρα τοῦ 'δωσαν, λεβέτια καὶ χρυσάφι μέ τό σωρό καὶ πανικά πολλά καλοφασμένα, δόσα ποτέ δέ θά 'παιρνε κι δό τίδιος ἀπ' τήν Τροία στό μερδικό του λάφυρα κι ἂν ἄβλαβος γυρνοῦσε». 135
140
145

Κι ο Δίας τότε ἀπάντησε διὰ τοῦτο· «Ωχού, τί λόγο, ἀνίκητε, πού μοῦ πεῖς, κοσμοσείστη; Οχι, οἱ θεοὶ δέ σ' ἀψηφοῦν μηδέ τολμᾶ κανένας τὸν πιό μεγάλο, πιό τρανό, νά τὸν καταφρονέσει. Μά ἂν σ' ἀψηφᾶ κανείς θνητός, στήν τόλμη του θαρρώντας, πάντα ἀπ' τό χέρι σου περνᾶ στερνά νά τὸν πλερώσεις. Οπως τό θέλεις κάμε το κι ώς τό ποθεῖ ή καρδιά σου».

Τότε στὸ Δία ἀπάντησε ὁ σείστης Ποσειδώνας· ^{οὐκ οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ} «Ναί, μαυροσύγνεφε, ως τὸ λές θά τό ἔκανα κι ἀμέσως.» ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ} 155
Μά πάντα ἐσένα σέβομαι καὶ τὸ θυμό σου τρέμω. ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ}
Καὶ τώρα θέλω τ' ὅμορφο καράβι τῶν Φαιάκων ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ}
μές στὸ γεράνιο⁴ πέλαγος νά σπάσω, ὅταν γυρίζει, ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ}
νά πάψουν πιά νά προβοδοῦν⁵ ἀνθρώπους σέ ταξίδια, ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ}
καὶ γύρω μέ ψηλό βουνό τήν πόλη τους νά κλείσω». ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ} 160
Κι ὁ Δίας τότε ἀπάντησε ὁ συγνεφοσυνάχτης· ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ}
«Ἐτσι, ἀδερφέ, θαρρῶ κι ἐγώ καλύτερο πώς είναι.» ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ}
Τήν ὥρα πού ὅλος ὁ λαός θά βλέπουν ἄπ' τήν πόλη ^{οὐδεὶς μάλιστα πέποιθε τούτῳ}

1. Θυμίσου τό διάλογο τοῦ "Ηλίου μέ τό Δία στό μ 378. 2. δέ μέ ύπολογίζουν.
3. Δές καὶ ζ 4. 4. νολάριο. 5. νά κατευδώνων.

μέ τά κουπιά του νά ῥχεται, κάμε το βράχο ἀμέσως *ιούδος τοῦτον*¹ κοντά στή γῆ μέ γρήγορο καράβι πού νά μοιάζει, *ἰο μᾶλον αντίν*¹⁶⁵, πού νά τό βλέπουν ἔπειτα και νά σαστίζει ὁ κόσμος, *κατό το ζητυπόθ* και κλείσε μέ ψηλό βουνό τήν πόλη τους τριγύρω».

Καί τότε αὐτό σάν ἄκουσε ὁ σείστης Ποσειδώνας, *χιψός φαγύ* ίσα γιά τή Σχερία κίνησε τή χώρα τῶν Φαιάκων. *τοῦ οἰαπάκη νότος ἐν ἡγε* Καθότανε ὅσο πόφτασε τ' ἀφρόχαρο καράβι *τοῦ οἰαπάκη νότος ςοῦ*¹⁷⁰ σέ λίγο, τρέχοντας γοργά. Κι ἀφοῦ κοντά του πῆγε, *οὐδόπιον πλέον* τό 'καμε βράχο¹ και βαθιά τό ρίζωσε χτυπώντας *οὐδόπιον πλέον* τό 'τι μέ τίς παλάμες τῶν χεριῶν κι ἔφυγε² αὐτός ἀλάργα.

Καί μεταξύ τῶν κουβέντες οἱ Φαιάκοι, *φαγύ τοχέρης ιο* ίσα οἱ ξακουστοί θαλασσινοί και μακρολαμποκόποι. *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον*¹⁷⁵ Κι ἔτσι ἔνας τότε μίλησε στό διπλανό γυρνώντας *τοῦ οἰαπάκη ςοῦτίς τοῦ* «"Ω θεέ μου, ποιός σταμάτησε τό φτερωτό καράβι *τοῦ οἰαπάκη ςοῦτίς τοῦ* στό πέλαγο, δύως ἔτρεχε; Τώρα φαινόντανε δόλο».

"Ἔτσι εἶπε, μά δέν τά 'ξεραν αὐτά πᾶς είχαν γίνει. *τοῦ οἰαπάκη ιοιρά*" Τότε ὁ Ἄλκινος ἄρχισε κι ἔτσι εἶπε δύο του λόγια: *ιοτνδαδοφο*¹⁸⁰ «"Αχ, νά τα, βγαίνουν τά παλιά τῆς μοίρας τά γραμμένα, *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* πού μοῦ 'λεγε ὁ πατέρας μου, πώς εἶναι θυμωμένος *ιοτνδαδοφο* δύο τά 'Α" μέ μᾶς τῆς γῆς δ σαλευτής, γιατί γινόμαστε δύων *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* δύο τά καλοπροαίρετοι δόηγοί. Κι ἔλεγε πώς μιά μέρα *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* θά σπάσει ἔνα πεντάμορφο καράβι τῶν Φαιάκων, *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον*¹⁸⁵ ἀπό ταξίδι δταν γυρνᾶ μές στό γεράνιο κύμα *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* δύο τά ετηπ και γύρω μέ ψηλό βουνό τήν πόλη μας θά κλείσει. *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον*" 'Ο γέρος ἔτσι τά 'λεγε, και νά, ἀληθεύουν δλα. *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* "Ἄς πάψουν τά ταξίδια αὐτά τοῦ καθενός πού φτάσει *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* στήν πόλη μας, κι ἄς σφάξουνε τ' ἀφέντη Ποσειδώνα *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον*¹⁹⁰ δώδεκα ταύρους διαλεχτούς, *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* ίσως και μᾶς πονέσει *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* και δέ μᾶς κλείσει μέ ψηλό βουνό τήν πόλη γύρω». *τοῦ οἰαπάκη μᾶλον* Εἶπε κι αὐτοί φοβήθηκαν κι ἐτοίμασαν τούς ταύρους.

1. Πρόκειται ἔδω γιά παλιά παράδοση, πού θέλει νά αἰτιολογήσει τήν ὑπαρξη κάποιου βράχου μπρός στό λιμάνι. 2. Τό δεύτερο σκέλος τῆς ἀπειλῆς δέν πραγματοποιήθηκε. Οι Φαιάκες μέ τήν εύσεβειά τους ἀπότρεψαν τό κλείσιμο τῆς πόλεως μέ ψηλό βουνό· δές και θ 586 κ.έ.

Ἐτσι ὅρθιοι γύρω στό βωμό τοῦ ἀφέντη Ποσειδώνα εὐχόνταν ὅλοι οἱ ἀρχηγοί καὶ πρόκριτοι Φαιάκοι. Εὔπνησε στήν πατρίδα του τότε ὁ θεϊκός Δυστέας, μά δέν τῇ γνώρισε, ἐπειδὴ φευγάτος ἦταν χρόνια καὶ γύρω ὁμίχλῃ¹ σκόρπισε πυκνή ἡ θεά Παλλάδα γιά νά τὸν κάμει ἀγνώριστο καὶ νά τὸν ὀδηγήσει μῆπως τὸν δεῖ ἡ γυναίκα του κι οἱ φίλοι κι οἱ πολίτες πρὶν ὅλα πρῶτα τ' ἄδικα πλερώσει στοὺς μνηστῆρες. Γι' αὐτό ὅλα τώρα ἀλλιώτικα στά μάτια του φαινόνταν, τά μονοπάτια τ' ἀνοιχτά, τά βολικά λιμάνια κι οἱ βράχοι γύρω οἱ κρεμαστοί καὶ τ' ἀνθισμένα δέντρα. Πετιέται ὁρθός καὶ στάθηκε κι ἔβλεπε τήν πατρίδα κι εὔτυς βαριά ἀναστέναξε καὶ μ' ἀνοιχτές παλάμες τά δύο μηριά του χτύπησε κι ἔτσι ἔλεγε θρηνώντας· «“Ωχου², σέ ποιῶν νά βρέθηκα τή χώρα ἀνθρώπων πάλε; “Ἄγριοι εἶναι τάχα καὶ κακοί καὶ δίκιο δέν κατέχουν ἢ νά φοιβοῦνται τοὺς θεούς καὶ ν' ἀγαποῦν τοὺς ξένους; Ποῦ πάω αὐτούς τοὺς θησαυρούς κι ἐγώ ποῦ παραδέρνω; “Ἄς τά χαιρόντανε ὅλα αὐτά καλύτερα οἱ Φαιάκοι καὶ γώ σέ βασιλιᾶ τρανοῦ θά πήγαινα ἄλλου χέρια νά μέ φιλέψει καὶ στερνά στὸ Θιάκι νά μέ στείλει. Τώρα ποῦ νά τά βάλω αὐτά κι ἐγώ δέν καλοξέρω, μήτε κι ἐδῶ θά τ' ἄφηνα, γιατί θά μοῦ τά κλέψουν. “Ωχου, δέν τό κριναν καλά μήτε ἥξεραν τό δίκιο οἱ ἀρχηγοί καὶ πρόκριτοι Φαιάκοι πού μέ πήγαν σέ ξένον τόπο κι ἔλεγαν πώς θά μέ πᾶν στὸ Θιάκι, μά νά, τό λόγο ἀθέτησαν. ‘Ο σπλαχνικός ὁ Δίας ἄς τοὺς πλερώσει πού τή γῆ ἀπ' τά οὐράνια βλέπει καὶ κάθε φταίχτη τιμωρεῖ. Μόν' ἔλα ἄς τοὺς μετρήσω ἢ μή μοῦ πήραν τοὺς θησαυρούς μου, γιά νά ίδω κανένα μή μοῦ πήραν

1. “Ομοιο προστατευτικό σκοτάδι χρησιμοποίησε ἡ θεά γιά νά προφυλάξει τὸν Ὀδυσσέα, ὅταν πήγαινε στὸ ἀνάκτορο τῶν Φαιάκων (η 15). 2. Τὸν ίδιο περίπου μονόλογο λέει ὁ Ὀδυσσέας στὸ νησί τῶν Φαιάκων, μόλις ξύπνησε ἀπό τὸ θόρυβο πού ἔκανε ἡ συντροφιά τῆς Ναυσικᾶς (ζ 121).

στό βαθουλό καράβι τους κι ἐδῶθε πᾶνε οἱ ἄλλοι».

Εἶπε καὶ τά πεντάμορφα τριπόδια καὶ λεβέτια
μετροῦσε¹ καὶ τό μάλαμα καὶ τά καλοφτιασμένα
πανιά κι ἀπ' ὅλα τίποτε δέν ἔλειπε. Καὶ τότε
ἔκλαιγε στήν πατρίδα του καὶ σέρνονταν στήν ἄμμο
τοῦ πολυτάραχου γιαλού πικρά θρηνολογώντας.

Κι ἤρθε κοντά του ἡ Ἀθηνᾶ μέ νιό βοσκό παρόμοια,
πού σάν τά βασιλόπουλα κορμί είχε χαῖδεμένο.

Φοροῦσε καλοκάμωτη διπλή στούς ὅμους κάπα
καὶ δυό στ' ἀφράτα πόδια της σαντάλια καὶ κρατοῦσε
κοντάρι. Χάρηκε ὁ θεῖκός Δυσσέας σάν τήν εἰδες οτο ἀνάκοντα
κι εὐτύς κοντά της ἔτρεξε κι ἔτσι εἶπε μέ λαχτάρα:²
«Ὥ φύλε, πού στή χώρα αὐτή σέ πρωτοβρίσκω ἐσένα,
γειά σου, καί μ' ἀπονη καρδιά μή μέ. δεχτεῖς, μόν' ἔλα
σῶσε κι ἐμένα κι ὅλα αὐτά. Στά πόδια σου προσπέφτω
καὶ σάν ἀθάνατο θεό τή χάρη σου γυρεύω.

Καὶ τοῦτο ξήγα μου σωστά καλά νά καταλάβω.

Ποιός τόπος είναι αὐτός ἐδῶ; Ποιοί κατοικοῦν στήν πόλη;
Νησί μήν είναι ξέφαντο ἡ κάβος πού προβάλλει
ἀπό πολύκαρπη στεριά κι ὡς στό γιαλό ὅξω φτάνει;»

Τότε ἡ κουκουβαγιόθωρη τ'³ ἀπάντησε ἡ Παλλάδα:
«Ἀνθρωπος, ξένε, θά 'σαι ἀπλός ἡ θά 'ρχεσαι ἀπ' ἀλάργα
γι' αὐτή τή χώρα ἐνῶ ρωτᾶς πού ἀνάκουστη δέν είναι.

Χιλιάδες κι ὅσοι κατοικοῦν ὅπου ἀνατέλλει ὁ ἥλιος
τήν ξέρουν κι ὅσοι κάθονται πίσω στή μαύρη δύση.

Δρόμους δέν ἔχει ἀμάξωτούς, βραχόσπαρτη² είναι χώρα,

ὅμως δέν είναι κι ἄκαρπη, μεγάλη κι ἄς μήν είναι.

Καί στάρι βγάζει πληθερό καὶ τό κρασί περίσσιο,

κι ὅλο τή λούζουν οἱ βροχές κι οἱ λαμπερές δροσούλες.

Γίδια καὶ βόδια θρέφονται κοπάδια στίς βοσκές της

1. Πολλοί φιλόλογοι παρατήρησαν μιά φιλοχρήματη διάθεση στό πρόσωπο τοῦ Ὀδυσσέα: δές καὶ λ 365. Ἐδῶ ὅμως πρόκειται περὶ δώρων, τά ὅποια ἔχουν περιστοτέρο αἰσθητική, πολιτική, κοινωνική, σημασία καὶ λιγότερο οἰκονομική. 2. Τά ἴδια λόγια είπε ὁ Τηλέμαχος στό Μενέλαο στό δ 613 κ.ε.

3. Τούτη η λέξη σημαίνει "τραγούδη" ή "τραγούδιο". Η λέξη παραπομπή είναι της αρχαίας γλώσσας.

κι ἔχεις λογῆς λογῆς δεντρά κι ἀστέρευτες ποτίστρες¹. Διούθιδή ὅτο
Γι' αὐτό τό Θιάκι ἀκούστηκε καί μές στήν Τροία, ξένε, ^{Ιωάννης Καζαντζής} 255
πού καθώς λένε βρίσκεται ἄλλαργα ἀπ' τήν 'Ἐλλάδα'. ^{Ιωάννης Καζαντζής}

Εἶπε καί χάρηκε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας ^{παλλακής} τὸν μὲν ὑπέρ
τά πατρικά του χώματα, ώς ἡ θεά Παλλάδα ^{πατέρων νήπιον ερίστην} ερίστην ερίστην
μπροστά του τά φανέρωσε, τοῦ Δία ἡ θυγατέρα. ^{πατέρων μητέραν ερίστην} 260
Κι εὐτύς μέ λόγια πεταχτά τῆς μίλησε ἔτσι κι εἶπε, ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
μά γύρισε τά λόγια του, δέν εἶπε τήν ἀλήθεια, ^{πατέρων μητέραν ερίστην} 265
πάντα βουλή πολύκερδη στό νοῦ του ἀναμετρώντας. ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
«Ναί, γιά τό Θιάκι μάθαινα καί στήν πλατιά τήν Τροία ^{τὸ οὖς ιωάννης}
ἀλλάργα, ἀπάνω στούς γιαλούς, καί τώρα μόλις ἥρθα² ^{πατέρων μητέραν ερίστην} 270
μ' αὐτούς ἐδῷ τούς θησαυρούς κι ἀκόμα κι ἄλλους τόσους ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
γιά τά παιδιά μου ἀφήνοντας κλεφτάτα πῆρα δρόμο, ^{πατέρων μητέραν ερίστην} 275
γιατί ἐκεῖ κάτω σκότωσα τό γιό του 'Ιδομενέα³ ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
τό φτεροπόδη 'Ορσίλοχο, πού στήν πλατιά τήν Κρήτη ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
ὅλους περνοῦσε τρέχοντας τούς σιτοφάγους ἄντρες, ^{πατέρων μητέραν ερίστην} 280
γιατί ζητοῦσε ἀπ' ὅλα αὐτός τά λάφυρα τῆς Τροίας ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
νά μέ στερήσει, πού γι' αὐτά πληθος κι ἐγώ φαρμάκια ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
ἡπια περνώντας θάλασσες καί μάχες καί πολέμους, ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
γιατί στήν Τροία παραγιός δέν τό 'χα τῆς τιμῆς μουν ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
νά γίνω στόν πατέρα του, μόν' κεφαλή ἥμουν σ' ἄλλους. ^{πατέρων μητέραν ερίστην} 285
Κι ἔτσι καθώς κατέβαινε στή χώρα ἀπ' τό χωράφι, ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
μ' ἔνα κοντάρι χάλκινο τόν ἀφησα στόν τόπο ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
κοντά στό δρόμο, σταίνοντας καρτέρι μ' ἔνα φίλο. ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
Σκέπαζε ή νύχτα σκοτεινή τόν οὐρανό ἀπό πάνω, ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
πού μήτε αὐτός μᾶς γνώρισε μήτε ψυχή μᾶς εἰδε. ^{πατέρων μητέραν ερίστην} 290
Κι ἀφοῦ τόν ξάπλωσα στή γῆ μέ τό σκληρό μαχαίρι,^{πατέρων μητέραν ερίστην}
κατέβηκα στούς Φοίνικες⁴ καί βρήκα στ' ἀκρογιάλι ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
καί πρόσπεσα στά πόδια τους δίνοντας πλούσια δῶρα ^{πατέρων μητέραν ερίστην}
καί τούς ζητοῦσα νά μέ πᾶν στήν Πόλο νά μέ βγάλουν, ^{πατέρων μητέραν ερίστην}

1. βρύσες. 2. Ο 'Οδυσσέας δέν ἀποκαλύπτει τήν ταυτότητά του, ἀλλά γιά λόγους προνοίας προβάλλει μιά πλαστή ιστορία. 3. Βασιλιάς τῆς Κρήτης: γύρισε σῶος ἀπό τήν Τρωική ἐκστρατεία, σύμφωνα μέ τήν ἀφήγηση τοῦ Νέστορα στό γ 204. 4. ναυτικοί καί ἔμποροι, πού κυριάρχησαν στή Μεσόγειο γύρω στόν 11ο καί 10ο αιώνα π.Χ., μετά τήν κατάρρευση τῶν Μυκηνῶν. Στήν ἐποχή τοῦ 'Ομήρου ἔξακολουθούσαν οἱ Φοίνικες νά ἀνταγωνίζονται τούς "Ἐλληνες".

ἡ στή θεῖκιά τήν "Ηλιδα πού οί Ἐπειγοί!¹ όριζουν.
 Μά ἄθελα ἐκεῖθε ἡ δύναμη τούς ξόριασε τοῦ ἀνέμου,² 285
 γιατὶ δέν εἶχανε σκοπό αὐτοὶ νά μ' ἀπατήσουν.
 Κι ἐκεῖθε παραδέρνοντας φτάσαμε ἐδῶ τή νύχτα,³
 καὶ στό λιμάνι μπήκαμε γοργά λαμνοκοπώντας
 δίχως νά φᾶμε μιά μπουκιά, κι ἂς εἶχαμε ἄγρια πείνα,⁴
 μόν'⁵ ἔτσι ξεμπαρκάραμε νά κοιμηθοῦμε λίγο.²⁹⁰

"Υπνος γλυκός μέ πῆρε εὐτύς κομμένον ἀπ' τόν κόπο,
 κι αὐτοὶ τό βιός μου βγάζοντας ἀπ' τό βαθύ καράβι
 κοντά μου ἐκεῖ πού πλάγιαζα τό βάλανε στήν ἄμμο.²
 Κι ἐπείτα στήν καλόχιτιστη τά πρύμισαν Σιδώνα²,⁶
 κι ἐγώ μονάχος ἔμεινα μέ τήν καρδιά καμένη".²⁹⁵

Εἶπε, καὶ χαμογέλασε ἡ Ἀθηνᾶ ή Παλλάδα
 καὶ τρυφερά τόν χάιδεψε, μοιασμένη μέ γυναίκα
 πανώρια, λυγερόκορμη καὶ στίς δουλειές τεχνίτρα,
 κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τοῦ κάνει κράζοντάς τον:⁷
 «Σοφός³ καὶ τετραπέρατος θά 'ναι ὅποιος σέ περάσει
 στά χίλια σου τεχνάσματα, θεός κι ἄν εἶναι ἀκόμα.³⁰⁰
 Καημένε, πολυμήχανε καὶ μάστορη στούς δόλους,
 μήτε μές στήν πατρίδα σου τίς πονηριές δέν παύεις
 κι ὅσα ψευτόλογα ἀγαπᾶς ἀπό γεννητιμιό σου.
 Μόν' ἔλα, αὐτά ἃς τ' ἀφήσουμε, τό ξέρουμε κι οί δυό μας
 ποιό μᾶς συμφέρει, ἀφοῦ καὶ σύ ἀπ' δόλους τούς ἀνθρώπους
 ὁ πρῶτος εἰσαι στή βουλή καὶ στή ρητοροσύνη,
 κι ἐγώ γιά τή σοφία μου καὶ τήν πολλή μου γνώση
 στόν οὐρανό φημίζομαι στούς ἀθανάτους δόλους.
 Μά μήτε ἔσύ δέ γνώρισες τήν Ἀθηνᾶ Παλλάδα,³¹⁰
 τή θυγατέρα τοῦ Διός, πού παραστέκω πάντα
 κοντά σου σ' δλες τίς δουλειές καὶ σ' δλα σέ προσέχω,⁸
 καὶ τούς Φαιάκους ἔκαμα νά σ' ἀγαπήσουν δλοι.

1. ἀπόγονοι τοῦ Ἐπειοῦ, πού κατασκεύασε τό δούρειο ἵππο (λ 530). 2. Ναυτική πόλη τῶν Φοινίκων. 3. Στούς στίχους πού ἀκολουθοῦν ἡ Ἀθηνᾶ κάνει ἔνα ἀδρό σκίτσο τῆς ψυχῆς τοῦ Ὁδυσσέα: σοφός, πολυμήχανος, ψευτολόγος, πρῶτος στή βουλή, πρῶτος στήν εὐγλωττία (ρητοροσύνη). 4. Δέες καὶ ζ 3, ζ 331, η 15, η 144, θ 18 κ.ά.

Περισσότερα στό ζ 123.

Τώρα πάλε ἔφτασα κι ἐδῶ βουλή μαζί σου νά βρω
 νά κρύψω αὐτούς τούς θησαυρούς, πού οἱ ξακουστοί Φαιάκοι 315
 σοῦ δώσανε ὅταν ἔφευγες μέ φωτιση δική μου,
 καὶ νά σοῦ πᾶ ὅσα βάσανα γραφτό εἶναι νά περάσεις
 στ' ἀρχοντικό τό σπίτι σου. Μά ἄντεχε, θές δέ θέλεις,
 καὶ σέ κανένα νά μήν πεῖς, εἴτε ἄντρα εἴτε γυναίκα,
 γιατί ἥρθες ἀπ' τήν ξενιτιά, μόν' πίνε τά φαρμάκια 320
 σωπαίνοντας¹ κι ὑπόμενε τίς προσβολές τῶν ἄλλων.

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας καὶ τῆς εἶπε· «Δύσκολα δύνεται, θεά, θνητός νά σέ γνωρίσει, κι ἃς εἶναι δ πιό πολύπειρος. Γιατί καὶ σ' ὅλα ἀλλάζεις² 325
 Μά ἀλήθεια αὐτό δέν τό ξεχνῶ πώς μέ πονοῦσες πρῶτα, ἐνόσω πολεμούσαμε οἱ Ἀχαιοί στήν Τροία. Μά τοῦ Πριάμου τό ψηλό σάν πήραμε τό κάστρο καὶ στά καράβια μπήκαμε — θεός λές μᾶς σκορποῦσε — δέ σ' εἶδα πιά στά μάτια μου, τοῦ Δία θυγατέρα, μήτε μές στό καράβι μου κατάλαβα πώς μπήκες νά μέ φυλάξει ἡ χάρη σου ἀπ' τά πολλά μου πάθια. Μόν' πάντα μές στά στήθια μου καρδιά καμένη κλειώντας γυρνοῦσα ὅσο πού μ' ἔσωσαν ἄλλοι θεοί ἀπ' τό χάρο, ώστον μές στήν καρπερή πατρίδα τῶν Φαιάκων μέ ψύχωσαν τά λόγια σου κι ἡ ἴδια μ' ὀδηγοῦσες. 335
 Καὶ τώρα στόν πατέρα σου τό Δία σέ ξορκίζω, γιατί θαρρῶ στό ξέφαντο³ τό Θιάκι πώς δέν ἥρθα, μόν' σ' ἄλλους τόπους τριγυρνῶ καὶ θές νά μέ γελάσεις, θεά, μ' αὐτά πού μοῦ λαεῖς, τό νοῦ μου νά πλανέσεις. "Αχ, πές μου, ἀλήθεια, ἄν ἔφτασα στήν ποθητή πατρίδα". 340
 Κι ἡ λιοπερίχυτη Ἀθηνᾶ τ' ἀπάντησε ἡ Παλλάδα· «Τέτοια ἐσύ γνώμη μέσα σου πάντα φυλᾶς κλεισμένη, γι' αὐτό κι ἐγώ στίς συμφορές μονάχο δέ σ' ἀφήνω,

1. Ἔτσι προετοιμάζεται προσεχτικά ἡ μνηστηροφονία. 2. Πολλές μορφές πήρε μέχρι τώρα ἡ θεά: Μέντης, ἀετός, Μέντορας, γυναίκα, μικρό βοσκόπουλο... 3. φωτεινό, μέ ἀνοιχτό δρίζοντα, ξέφωτο.

γιατί ἔξυπνος καὶ συνετός καὶ στοχασμένος εῖσαι.

Ἄν ἄλλος ἀπ' τὴν ἔνειτιά γυρνοῦσε, μέ λαχτάρα 345

θά τρεχε τή γυναίκα του νά ἰδεῖ καὶ τά παιδιά του στό σπίτι του. Μά ἀκόμα ἐσύ δέ θέλεις νά ρωτήσεις, μόν' θέλεις τή γυναίκα σου νά δοκιμάσεις¹ πρῶτα, πού κάθεται στό σπίτι σου κλεισμένη καθώς πάντα, κι οί μέρες της περνοῦν πικρές, τίς νύχτες δάκρυα χύνει. 350

Ἐγώ δμως πάντα πίστευα καὶ τό ὅλεγα στό νοῦ μου πώς θά γυρίσεις, ὅλους σου σάν χάσεις τούς συντρόφους. Μά μέ τόν πατρικό μου θειό, τό σείστη Ποσειδώνα, δέν ἥθελα καὶ νά πιαστῶ², πού πάθος σοῦ κρατοῦσε, γιατί τό γιό του τύφλωσες πού ἀγαπητό τόν εἶχε. 355

Μόν' ἔλα τώρα νά πειστεῖς τό Θιάκι νά σοῦ δείξω. Νά τοῦ θαλάσσιου γέροντα Φόρκυνα³ τό λιμάνι.

Νά κι ἡ στενόφυλλη ἐλιά στοῦ λιμανιοῦ τό βάθος. Κοντά της είναι κι ἡ βαθιά σπηλιά γεμάτη χάρες, πανάγιος τόπος τῶν Ξωθιῶν, πού τίς καλοῦν Νεράιδες. 360

Κι αὐτή είναι ἡ θολωτή σπηλιά πού πήγαινες κι ὁ ἴδιος καὶ στίς Νεράιδες ἔκανες ἀρχοντικές θυσίες.

Κι αὐτό είναι ἐκεῖ τό Νήριτο, τό δασοφουντωμένο».

Εἶπε, καὶ σκόρπισε ἡ θεά τήν καταχνιά κι ὁ τόπος 365
ἔδειξε, κι ἀναγάλλιασε ὁ δύστυχος Δυσσέας

πρόβλεπε τήν πατρίδα του κι ἔσκυβε καὶ φιλοῦσε⁴ τό καρπερό τό χῶμα της καὶ στά ψηλά οὐράνια

σηκώνοντας τά χέρια του εὐχόνταν στίς Νεράιδες:

«Καλές Νεράιδες, τοῦ Διός κοπέλες⁵, ἄχ! ποτέ μου δέν τό ὅπιζα πώς θά σᾶς δῶ κι οί προσευχές μου τώρα 370

ἄς είναι καλοπρόσδεχτες. Καί δῶρα σάν καὶ πρῶτη

θά σᾶς προσφέρω, ἂν τοῦ Διός ἡ πλουτοδότρα κόρη ζωή μ' ἀφήσει νά χαρῶ, τό γιό μου ἂν μοῦ φυλάξει».

1. νά ὑποβάλεις σέ δοκιμασία πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως. Ἐδῶ προαναγγέλλονται δσα γίνονται στή ραψῳδία ψ. 2. Ἐτσι ἔξηγεῖται γιατί ὁ Ὁδυσσέας ἔμεινε ἀβοήθητος στή δεκάχρονη περιπέτειά του. 3. Δές τήν περιγραφή τοῦ τοπίου στό v 101 κ.έ. 4. Τήν ἴδια συγκινητική σκηνή βρίσκουμε στό δ 529, δπου ὁ Ἀγαμέμνονας μά δάκρυα κατασπάζεται τό χῶμα τῆς πατρικῆς γῆς. 5. Δές δσα λέγονται γιά τίς Νεράιδες στό ζ 125.

Κι ή λιοπερίχυτη Ἀθηνᾶ τ' ἀπάντησε ἡ Παλλάδα.¹ «Θάρρος, καὶ μή χολιᾶς γι' αὐτά, στό νοῦ σου μήν τα βάζεις.² Κι ἔλα, ὃς μή χάνουμε καιρό!³ μές στῆς σπηλιᾶς τὸ βάθος⁴ νά βάλουμε τούς θησαυρούς, ἀνέγγιχτοι νά μείνουν,⁵ κι ἐπειτα ἄς λογαριάσουμε τό πιό καλό νά γίνει».

Εἶπε καὶ μπῆκε στή σπηλιά τῇ θαμπερή ἡ Παλλάδα,⁶ κρύφτρα γυρεύοντας νά βρεῖ. Κι ὁ θεϊκός Δυσσέας⁷ κοντά της ὅλα τά φερνε τά δῶρα τῶν Φαιάκων,⁸ μάλαμα καὶ σκληρό χαλκό καὶ ὠριοφασμένα ροῦχα. Τά τοποθέτησε ὅμορφα κι ἔβαλε μπρός στήν πόρτα πέτρα μεγάλη ἡ Ἀθηνᾶ, τοῦ Δία ἡ θυγατέρα.

Στή ρίζα τότε τῆς ἐλιᾶς καθίσανε κι οἱ δυό τους⁹ καὶ μελετοῦσαν τή σφαγή τῶν ἄτροπων μνηστήρων.¹⁰ Κι ἄρχισε πρώτη ἡ λαμπερή θεά Παλλάδα κι εἶπε:¹¹ «Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,¹² σκέψου πῶς τούς ἀδιάντροπους μνηστῆρες θά ξεκάμεις¹³ πού κυβερνοῦν τό σπίτι σου τρεῖς χρόνους καὶ γυρεύον¹⁴ μέ δῶρα ν' ἀποχτήσουνε τό ισόθεό σου ταίρι.

Μά γιά τό γυρισμό σου αὐτή θρηνώντας νύχτα μέρα δόλους μ' ἐλπίδες τούς πλανᾶ κι ὑπόσχεται καὶ στέλνει παραγγελίες καὶ ξεγελᾶ κι ὁ νοῦς της ἄλλα βάζει».

Τότε ἔτσι ὁ βαθυστόχαστος ἀπάντησε ὁ Δυσσέας:¹⁵ «Ἄχ, σάν τ' Ἀτρέα κι ἐγώ τό γιό τοῦ βασιλιᾶ Ἀγαμέμνου¹⁶ ἔμελλα μές στό σπίτι μου ν' ἀδικοθανατήσω,¹⁷ ἄν ὅλα δέ μοῦ τά Ἀλεγες, θεά, νά μέ φωτίσεις.

Μόν' ἔλα πλέξε¹⁸ τή βουλή τό πῶς θά τούς πλερώσω¹⁹ καὶ στάσου ἀτή σου²⁰ δίπλα μου, παλικαρίσιο θάρρος²¹ νά χύνεις μές στά στήθια μου καθώς ὅταν τῆς Τροίας²² μαζί ξεθεμελιώσαμε τίς ἄσπρες πολεμίστρες.

«Ἄχ, ἔτσι ἄν μοῦ παράστεκες λιοθώρητη, βοηθώντας,

1. Ἡ ἐνεργοποίηση τῆς θεᾶς ἀπ' ἐδῶ καὶ κάτω εἰναι πλήρης. 2. Ἐπεξηγηματικά στοιχεῖα βρίσκονται στά λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀγαμέμνονα στό λ 391 κ.έ. 3. σχεδίασε, κατάστρωσε τό σχέδιο. 4. σύ ἡ ἴδια.

καὶ μέ τρακόσους δύνομαι νά πολεμήσω ἄντρες
μαζί σου, σεβαστή θεά, στή χάρη σου θαρρώντας». 405

Τότε κι ἡ λιοπερίχυτη θεά Ἀθηνᾶ τοῦ λέει·
«Κοντά σου θά ’μαι πρόθυμα, στιγμή δέ θά μέ χάσεις¹.
δέ θά χαθῶ ἀπ’ τά μάτια σου κι ὅταν θ’ ἀρχίσει ἡ μάχη
καὶ τό στρωμένο πάτωμα θαρρῶ πώς θά λερώσουν
μ’ αἷματα καὶ μυαλά πολλοί γαμπροί πού τρῶν τό βιός σου. 410

Μόν’ ἔλα τώρα ἀγνώριστο στοὺς ἄλλους νά σέ κάμω.
Θά σοῦ ζαρώσω τό πετσί² στό λυγερό κορμί σου
καὶ θά χαλάσω τά σγουρά μαλλιά τῆς κεφαλῆς σου
καὶ θά σέ ντύσω φτωχικά, νά σέ σιχαινονται ὅλοι.
Τ’ ἀχτιδοβόλα μάτια σου πού λάμπουν θά θαμπώσω, 415
ἄσκημος ἔτσι νά φανεῖς καὶ στοὺς μνηστῆρες ὅλους,
στό ταίρι σου ἡ στό παιδί πού τ’ ἄφησες στό σπίτι.

Καὶ πρῶτα τό χοιροβοσκό νά τρέξεις ν’ ἀνταμώσεις,
πού στά θρεφτά³ του ἐπιστατεῖ καὶ σέ πονεῖ ἡ καρδιά του
καὶ τό παιδί σου πού ἀγαπᾶ καὶ τό πιστό σου ταίρι. 420

Σιμά στοὺς χοίρους θά τόν βρεῖς νά κάθεται, πού βόσκουν
κοντά στήν Κορακόπετρα στήν Ἀρετούσα βρύση,
καὶ τρῶν βελάνια πληθερά, νερό καθάριο πίνουν,
πού φέρνουν τό γναλιστερό τό πάχος στά γουρούνια.
Μεῖνε κοντά του κι ὅσα θές νά μάθεις ξέταζέ τον, 425
ώστου στήν καλότσουπρη⁴ νά πάω ἐγώ τή Σπάρτη
νά κράξω τόν Τηλέμαχο⁵ τό γιόκα σου, Δυσσέα,
πού μές στή Λακεδαίμονα γιά τό Μενέλαο πῆγε».

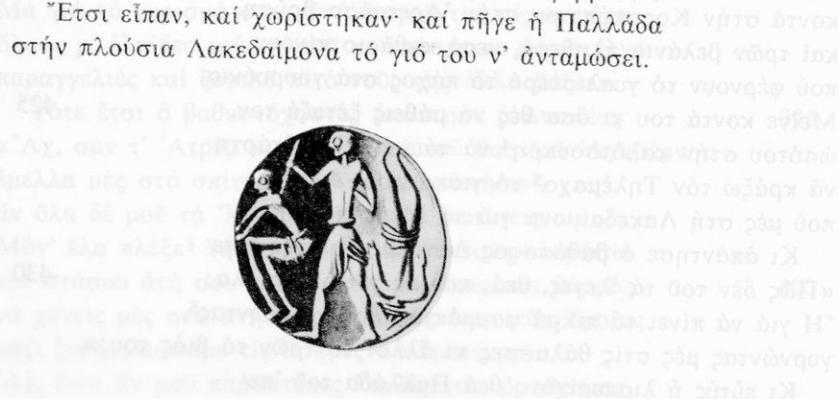
Κι ἀπάντησε ὁ βαθύσοφος Δυσσέας καὶ τῆς εἶπε·
«Πῶς δέν τοῦ τά ’λεγες, θεά, πού τά γνωρίζεις ὅλα; 430
”Η γιά νά πίνει τά πικρά φαρμάκια αὐτός γυρνώντας⁶,
γυρνώντας μές στίς θάλασσες κι ἄλλοι νά τρῶν τό βιός του;»

Κι εὐτύς ἡ λιοπερίχυτη θεά Παλλάδα τοῦ ’πε·

1. Δέξ καὶ χ 207 κ.έ. 2. Ἡ μεταμόρφωση τοῦ Ὁδυσσέα σέ ζητιάνο θυμίζει, ὅσα εἶπε ἡ Ἐλένη στόν Τηλέμαχο γιά τή μεταμόρφωση τοῦ πατέρα του, ὅταν μπῆκε κρυφά στήν Τροία (δ 240 κ.έ.). 3. τά ζῶα του. 4. μέ τίς ὅμορφες γυναῖκες. 5. τόν ἀφήσαμε στή Σπάρτη στό δ 633. 6. Ἐδῶ ἀσκεῖται κριτική ἀπό τόν Ὁδυσσέα γιά τό ἀσκοπο ταξίδι τοῦ Τηλέμαχου στήν Πύλο-Σπάρτη.

«Γι' αὐτόν μή νοιάζεσαι πολύ, ἐγώ τόν ὁδηγοῦσα
έκει νά φτάσει, κι δνομα μεγάλο ν' ἀποχτήσει.
Μήτε νά πεῖς κακοπερνᾶ, μόν' ἡσυχος στό σπίτι
τοῦ γιοῦ τ' Ἀτρέα κάθεται κι ὅ, τι ζητήσει τό χει.
Ναι, μά καρτέρι τοῦ 'στησαν¹ οἱ νιοὶ μ' ἔνα καράβι
νά τόν χαλάσουν θέλοντας, πρίν φτάσει στήν πατρίδα,
μά δέ θά γίνει ή χάρη τους, θαρρῶ, κι ἀπ' τούς μνηστήρες
θά φάει τό χῶμα ἀπ' τούς γαμπρούς πού καταλοῦν τό βιός σου».

“Ἐτσι εἶπε καὶ τόν ἄγγιξε μ' ἔνα ραβδί² ἡ Παλλάδα.
Τ' ώραιο του δέρμα ζάρωσε στό λυγερό κορμί του
καὶ τά σγουρά του χάλασε μαλλιά τῆς κεφαλῆς του
καὶ γέρου τοῦ 'βαλε πετσί σ' δῦλο τό σῶμα ἀπάνου,
καὶ θάμπωσαν τά μάτια του πού πρίν λαμποκοποῦσαν
κι ἄλλο τοῦ φόρεσε παλιό κουρέλι καὶ χλαμύδα
τρύπες γεμάτη, λιγδερή καὶ μαυροκαπνισμένη
καὶ μιά προβιά γοργοῦ ἐλαφιοῦ τοῦ ρίχνει μαδημένη.
Στό χέρι τοῦ 'δωσε ραβδί καὶ μιά σακούλα τρύπια
παλιά, πού 'χε στίς ἄκρες της ἔνα σκοινί στριμμένο³.
Στό χέρι τοῦ 'δωσε ραβδί καὶ πῆγε ἡ Παλλάδα
στήν πλούσια Λακεδαίμονα τό γιό του ν' ἀνταμώσει.

1. Δέξ δ 858. 2. Ἡ χρήση τοῦ μαγικοῦ ραβδοῦ καὶ ἡ μεταμόρφωση τοῦ 'Οδυσσέα σέ ζητιάνο ἀνήκουν στὸν κόσμο τοῦ μαγικοῦ. 3. Τό θέμα τῆς μεταμορφώσεως τοῦ ἥρωα είναι βασικό γιά τήν πιό πέρα πλοκή τοῦ μύθου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

*Nύχτα πάνω στό ἄρμα της (ἀρ-
γές 5ου αι. π.Χ.)*

۸

Κι αὐτός γοργά τ' ἀνώμαλο τό μονοπάτι¹ ἀνέβη
ἀπ' τό λιμάνι, κι ἔφτασε κορφή κορφή σέ μέρος
πολύδεντρο, ὅπου τοῦ ἔλεγε ή Ἀθηνᾶ Παλλάδα
πώς θά βρει τό χοιροβοσκό², πού πιό πιστά ἀπ' τοὺς ἄλλους,
πού χε δίσσεας δούλους του, πονοῦσε αὐτός τό βιός του. 5
Τόν βρῆκε πού καθόντανε στό πρόσπιτο³ και γύρω
ῆταν χτισμένη αὐλή ψηλή σέ ξέφαντη κορφούλα,
αὐλή μεγάλη κι ὅμορφη κι ὀλόγυρα κλεισμένη,
πόχτισε δίδιος δίβοσκός γιά τά θρεφτά τοῦ ἀφέντη
— κι οὕτε ή κυρά του τό ἔξερε μηδ' δί γερο-Λαέρτης — 10
ὅλο μέ πέτρες κυλιστές κι ἀγριαπιδιές φραγμένη.
Κι ἔμπηξε ἀπόξω στή σειρά πολλά πυκνά παλούκια
σέ κάθε μέρος, κόβοντας βελανιδιᾶς τή φλούδα.

1. Ἡ μετάβαση τοῦ Ὀδυσσέα στὸ χοιροστάσιο γίνεται σύμφωνα μὲ τὴν δόηγία τῆς Ἀθηνᾶς στὸ v 418 κ.ἔ. 2. Πρόκειται γιά τὸν πιστό Εὔμαιο. 3. τὸ ὑπόστεγο τῆς καλύβας. Ἡ περιγραφὴ τοῦ χοιροστασίου καὶ τοῦ ἔργου πού ἔκανε ὁ Εὔμαιος στὸ χρόνο τῆς ἀπουσίας τοῦ Ὀδυσσέα δημιουργεῖ ἐπιβράδυνση στὴν ἔξελιξη τοῦ μύθου.

Μές στήν αὐλή εἶχε δώδεκα χτισμένες χοιρομάντρες,
κοντά βαλμένες στή σειρά, γιατάκια¹ γιά τούς χοίρους,
κι ἀπό πενήντα καθεμιά χωροῦσε χοιρομάντρα
γουροῦνες χαμοκύλιστες, μανάδες πού γεννοῦσαν.

Τ' ἀρσενικά, λιγότερα, κοιμόντανε ὅλα ἀπ' ὅξω.

Αὐτά λιγόστευαν, γιατί τά τρώγανε οἱ μνηστῆρες,
πού τούς τά πήγαινε ὁ βοσκός, διαλέγοντας ἀπ' ὅλα
τό πιό παχύτερο θρεφτό. Κι ἡταν τρακόσια ἔξήντα.

Κοντά τους τέσσερα σκυλιά, ὅμοια θεριά, φυλοῦσαν,
πού τά ὑθεψε ὁ χοιροβοσκός, τῶν κοπελιῶν ὁ ἀφέντης.
Ταίριαζε ἐκεῖ στά πόδια του τσαρούχια², ἔνα ἀργασμένο
τομάρι κόβοντας βοδιοῦ. Οἱ τρεῖς βοσκοί εἶχαν φύγει
καὶ πῆγαν ἄλλος ἀπ' ἄλλοι τούς χοίρους νά βοσκήσουν.

Τόν τέταρτο τόν ἔστειλε στή χώρα, ἔνα θρεφτάρι
νά φέρει στούς ξετσίπωτους μνηστῆρες ἀπ' ἀνάγκη,
γιά νά χορτάσουν τήν καρδιά μέ κρέας, σφάζοντάς το.

Κι ἄξαφνα τά μαντρόσκυλα, σάν εἶδαν τό Δυσσέα,
τοῦ ρίχτηκαν³ γαβγίζοντας, κι ἐκεῖνος μ' ἔξυπνάδα
κάθισε κάτω, πέταξε καὶ τό ραβδί ἀπ' τό χέρι.

Τότε ἄσκημα στή μάντρα του κοντά θά τά περνοῦσε,
μόν' ἔτρεξε ὁ χοιροβοσκός σάν ἀστραπή στήν πόρτα
— τοῦ 'πεσε κι ἀπ' τά χέρια του στό χῶμα τό τομάρι —
κι ἐδῶθε ἐκεῖθε τά σκυλιά τά 'διωξε μέ φοβέρες,
πέτρες πυκνές πετώντας τους, κι ἔτσι εἶπε στό Δυσσέα.

«Γέρο, ἀπό λίγο τά σκυλιά νά σέ καταξεσκοῦσαν,
τότε μπροστά θά μ' ἔστρωνες μέ τά ξεφωνητά σου,
μά φτάνουν δσες οἱ θεοί μοῦ δώσανε ἄλλες πίκρες.

Γιατί ὅλο κλαίω καὶ θρηνῶ τό θεϊκό μου ἀφέντη⁴
καὶ γι' ἄλλους θρέφω τά παχιά θρεφτά νά τοῦ τά τρῶνε.
Κι ἐκεῖνος κάπου τό ψωμί θά λαχταρᾶ, σέ χῶρες

1. Ἐδῶ ή λέξη σημαίνει τά χοιροστάσια. 2. πέδιλα γράφει τό ἀρχ. κείμενο. 3. Ἡ εἰκόνα τής συναντήσεως τοῦ ἥρωα μέ τόν πρώτο δικό του ἄνθρωπο στήν πατρίδα είναι γεμάτη κίνηση. 4. Ἐννοεῖ τόν 'Οδυσσέα.

γυρίζοντας ἀλλόγλωσσων ἀνθρώπων, ἃν ὡς τώρα
βρίσκεται ἀκόμα στή ζωή, τό φῶς τοῦ ἥλιου ἃν βλέπει. 45
Μόν' ἔλα, γέρο, ἀκλούθα με νά πᾶμε στό καλύβι,
κι ἐκεὶ μοῦ λέξ, σάν φᾶς ψωμί, καί πιεῖς ἔνα ποτήρι,
πόθε εἰσαι καὶ τί βάσανα σέ βρῆκαν στή ζωή σου».

Ἐπει, καί πρῶτος δὲ βοσκός μές στό καλύβι μπῆκε,
καὶ τόν Δυσσέα μπάζοντας τόν ἔβαλε νά κάτσει, 50
πυκνά κλαδιά σάν τοῦ 'στρωσε καὶ ἔπλωσε ἀπό πάνω
πυκνόμαλλον ἀγριογιδιοῦ προβιά σγουρή, μεγάλη,
πού ἀπάνω αὐτός κοιμόντανε. Καὶ χάρηκε δὲ Δυσσέας,
γιατί τόν καλοδέχτηκε, καὶ τοῦ 'πε κράζοντάς τον· 55
«Ο Δίας¹, ξένε, κι οἱ λοιποί θεοί νά σου τά δώσουν,
ὅσα ποθεῖς, πού φιλικά μέ δέχτηκες ἐμένα».

Τότε, Εὕμαιε χοιροβοσκέ², τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες·
«Δέν τό 'χω, γέρο, σέ καλό τόν ξένο ν' ἀψηφήσω³,
χειρότερός σου κι ἃν ἐρθεῖ. Γιατί σταλτοί ἀπ' τό Δία
είναι ὅλοι οἱ ξένοι καὶ οἱ φτωχοί. Τό δόσιμό μας λίγο 60
μά πρόσχαρο⁴. Γιατί είναι αὐτό τό ριζικό τῶν δούλων,
πού ὅλο φοβοῦνται, ἀφεντικά καινούρια σάν δρίζουν.
Μά νά, οἱ θεοί τοῦ κλείσανε τό γυρισμό του ἐκείνου,
πού θά μ' ἀγάπαε γκαρδιακά⁵, θά μοῦ 'δινε καὶ χτῆμα 65
καὶ σπίτι καὶ κληρονομιά κι ὅμορφη γυναικούλα,
ὅσα⁶ σέ δοῦλο του πιστό καλός ἀφέντης δίνει,
πού τυραγγίστηκε γι' αὐτόν καὶ τή δουλειά του ώστόσο
τοῦ τή βλογήσανε οἱ θεοί. Ἔτσι ή δουλειά πού κάνω
στά δυό μου χέρια πρόσκοψε. Γι' αὐτό, χαρά σέ μένα,
ἀνίσως δὲ ἀφέντης μου στό σπίτι του γυρνούσε. 70
Μά χάθηκε. Εἴθε σύρριζα τό γένος τῆς Ἐλένης
ἔτσι νά σβήσει, πόστειλε πλήθος ψυχές στόν "Αδη.
Γιατί κι αὐτός γιά τήν τιμή τοῦ γιοῦ τ' Ἀτρέα πήγε

1. Γιατί είναι δὲ προστάτης τῶν ξένων καὶ τῶν φτωχῶν. 2. Ἐδῶ δὲ ποιητής στρέφεται πρός τόν Εὔμαιο, χρησιμοποιώντας τό β' πρόσωπο. 3. νά περιφρονήσω. 4. Ή ποιότητα τῆς προσφορᾶς τονίζεται ιδιαίτερα. 5. μέ τήν καρδιά του, ἔγκαρδια. 6. Όταν μέ τήν ἐργατικότητα καὶ τήν ἀφοσίωση κέρδιζαν οἱ δοῦλοι τήν εὔνοια τοῦ κυρίου τους, μποροῦσαν νά περάσουν σέ μιά καλύτερη κοινωνική τάξη μέ τήν ἀπόκτηση κλήρου γῆς, σπιτιοῦ, γυναίκας.

στήν Τροία τήν πλατύδρομη νά ἐκδικηθεῖ τούς Τρῶες»:

Εἶπε, κι ἀμέσως ἔσφαξε μέ ζώνη τό χιτώνα
 καὶ κίνησε γιά τό μαντρί πού κλειούσε χοίρων φάρες. 75
 Δυό πῆρε ἐκεῖθε κι ἔσφαξε κι εὐτύς τούς καψαλίζει
 καὶ τούς κομμάτιασε ἔπειτα καὶ τούς περνᾶ στίς σοῦβλες.
 Κι δλα σάν καλοψήθηκαν τά πήγε τοῦ Δυσσέα,
 ζεστά στίς σοῦβλες, μέ λευκό πασπαλισμένο ἀλεύρι. 80
 Γλυκό κρασί τοῦ κέρασε σ' ἔνα καυκί¹, κι ὁ Ἰδιος
 κάθισε τότε ἀγνάντια του καὶ τοῦ 'πε κράζοντάς τον·
 «Κόπιασε, ξένε, χοιρινό νά φᾶς πού τρῶν κι οἱ δοῦλοι.
 "Ομως τά τρυφερά θρεφτά τά τρῶν αὐτοί οἱ μνηστῆρες,
 δίχως νά νιώθουν ἡ σπλαχνιά ἡ θεοῦ φόβο νά 'χουν. 85
 Μά οἱ τρισμακάριστοι θεοί τ' ἄδικο δέν τό θέλουν,
 παρά τό δίκιο τό τιμοῦν καὶ τίς καλές τίς πράξεις.
 Κι ἀσπλαχνοι κλέφτες πού πατοῦν τίς ξένες πολιτεῖες
 καὶ δώσει ὁ Δίας πλιάτσικα² νά κάμουν, καὶ ξοπίσω
 γυρίζουν στήν πατρίδα τους μέ φορτωμένα πλοῖα, 90
 κι αὐτοί περίσσια μέσα τους τή θεία δίκη τρέμουν.
 Μά αὐτοί οἱ μνηστῆρες θά 'μαθαν πώς χάθηκε ὁ ἀφέντης
 ἥ θ' ἄκουσαν φωνή θεοῦ, γι' αὐτό καὶ δέν τό θέλουν
 γάμο νά κάμουν μέ τιμή³ ἡ σπίτι τους νά πᾶνε,
 μόν' ἥσυχοι δίχως σπλαχνιά καὶ πόνο τρῶν τό βιός του⁴. 95
 Γιατί δέ σφάζουν ἔνα ἡ δυό, τίς μέρες πόχει ὁ χρόνος,
 καὶ τό κρασί ἀλογάριαστο τό βγάζουν καὶ τό πίνουν.
 Κι ἤταν τό βιός του ἀμέτρητο. Τόσο κανείς ἀφέντης
 ἄλλος δέν τό 'χει στή στεριά τή μαύρη, οὕτε στό Θιάκι,
 κι ἂν σμίξεις εἴκοσι μαζί, τά πλούτη του δέν κάνεις. 100
 Θα λογαριάσω⁵ νά τό Ἰδεῖς. Στούς κάμπους πέρα βόσκουν
 κοπάδια δώδεκα βοδιῶν, προβάτων ἄλλα τόσα,
 κι ὥς τόσα χοίρων καὶ γιδιῶν πλατιά κοπάδια ἀκόμα,

1. Δέες 1 347. 2. ἀρπαγές, λεηλασίες. 3. Οἱ μνηστῆρες ὅμως ὑποστηρίζουν πώς τό γάμο ἀνέβαλλε διαρκῶς ἡ Πηνελόπη. 4. τήν περιουσία του. 5. Οἱ ἀριθμοὶ βέβαια φαίνονται ὑπερβολικοί, ὅμως πρέπει νά δεχτοῦμε πώς στά βασιλικά κτήματα ἦσαν ὀργανωμένες μονάδες ἐκτροφῆς ζώων: βοδιῶν, χοίρων, προβάτων, γιδιῶν.

πού τοῦ τά βόσκουν μισθωτοί κι ἄλλοι βοσκοί δικοί του. οὐδεσὶ νῦ
Κι ἐδῶ ὅλα ὡς ἔντεκα γιδιῶν πλατιά κοπάδια θά ’χει,¹⁰⁵
πού τά προσέχουν πιστικοί νά βόσκουν στ’ ἀκροβούνια.¹⁰⁶ οὐδὲ ποτὲ
Και πάσα μέρα ἔνα σφαχτό τούς κουβαλᾶ ὁ καθένας,¹⁰⁷ οὐδὲ ποτὲ
ἀπ’ ὅλα τό καλύτερο, πού θρέφει στό κοπάδι.¹⁰⁸
Κι ἐγώ φυλάω αὐτούς ἐδῶ τούς χοίρους καί προσέχω
καί τό καλύτερο θρεφτό διαλέγω καί τούς στέλνω».¹⁰⁹

Εἶπε, κι ἐκεῖνος μ’ ὅρεξη, χωρίς μιλιά νά βγάζει,¹¹⁰
ἔτρωγε κι ἔπινε ἀρπαχτά, τό φόνο τῶν μνηστήρων¹¹¹ τοῦ ἑταῖρού τοῦ
στό νοῦ του λογαριάζοντας. Σάν χόρτασε νά τρώγει,¹¹² οὐδὲνδὲ τὸν αὐλό¹¹³
τοῦ ὀδού¹¹⁴ ἔνα καυκί κρασί γεμάτο, πού κι δ’ ἕδιος¹¹⁵
ἔπινε, καί τό δέχτηκε μετά χαρᾶς ἐκεῖνος,¹¹⁶
κι ἔτσι μέ λόγια φιλικά τοῦ μίλησε καί τοῦ ’πε·¹¹⁷
«Ω φίλε, ποιός σ’ ἀγόρασε!, δίνοντας βιός δικό του,¹¹⁸
ἔτσι μεγάλος κι ἄρχοντας καθώς τόν παρασταίνεις;¹¹⁹ τόχο ἦ τοῦ ἑταῖρού —¹²⁰
Λέξ χάθηκε γιά τήν τιμή κι αὐτός τοῦ γιοῦ τ’ Ἀτρέα.¹²¹
Πέξ μου, μπορεῖ νά γνώρισα κι ἐγώ ἔναν τέτοιον κάπου.¹²²
Τό ξέρει δί Δίας κι οἱ λοιποί θεοί πώς δέ θά κρύψω¹²³ τοῦ ελίτη¹²⁴ τήν
τήν εἰδηση, ἃν τόν ἔβλεπα, γιατί εἰδα πλῆθος τόπους».

Τότε τ’ ἀπάντησε ὁ βοσκός, τῶν κοπελιῶν ὁ ἀφέντης²:
«Κανείς πιά, γέρο, πού γι’ αὐτόν μαντάτα³ ἐδῶ μᾶς φέρνει,¹²⁵
μήτε καί τή γυναίκα του, μηδέ τό γιό του πείθει,¹²⁶
μόν’ ἔτσι ψέματα κολνοῦν, περαστικοί διαβάτες,¹²⁷
πόχουν ἀνάγκη ἀπό ψωμί καί τήν ἀλήθεια κρύβουν.¹²⁸
Κι δποιος στό Θιάκι ζήτουλας ἐρθεῖ νά διακονέψει,¹²⁹
πάει στήν κυρά μου καί πλαστά τής φτιάνει παραμύθια,¹³⁰
κι αὐτή τόν καλοδέχεται καί τόν φιλεύει ἀπ’ ὅλα¹³¹ τοῦ ποταμοῦ¹³² τούς
καί κάθεται καί τόν ρωτᾶ καί δάκρυα μαῦρα χύνει,¹³³ οὐδὲ λιμόν¹³⁴ ποτὲ
ώς πρέπει σ’ ὅποια τής χαθεῖ τό ταίρι της στά ξένα.¹³⁵ οὐδὲ ποτὲ ή
Εῦκολα, γέρο, θά ’πλαθες, καί σύ καμιά ίστορία,

1. Ἡ ἀπόκτηση δούλου γίνεται ἡ μέ ἔξαγορά ἡ μέ πολεμική κατάκτηση. 2. Καμιά φορά ὁ πιστός καί ἐργατικός δούλος, πού ἤταν εὐνοημένος ἀπ’ τό ἀφεντικό του, μποροῦσε νά προσλάβει στήν ὑπηρεσία του ἄλλους δούλους. Αὐτό έγινε μέ τόν Εῦμαιο. 3. εἰδήσεις.

ἄν ροῦχα σοῦ 'δινε κανείς, χλαμύδα καὶ χιτώνα. 135
 Μά τώρα ἐκείνου τά σκυλιά καὶ τά γοργόφτερα ὅρνια
 θά τοῦ 'γδαραν τά κόκαλα καὶ θά 'σβησε ἡ ζωή του,
 ἡ ψάρια θά τόν ἔφαγαν στά πέλαγα κι ἡ ἄμμο
 σωρός στίς ἄκρες τοῦ γιαλοῦ τά κόκαλά του¹ χάνει.
 "Ετσι μπορεῖ νά χάθηκε, καὶ σ' ὅλους τούς δικούς του
 ἄφησε πίκρες πίσω του καὶ πιό πολύ σέ μένα. 140
 Γιατί ποτέ μου δέ θά ίδω τέτοιο γλυκόν ἀφέντη
 σ' ὅλο τόν κόσμο, κι ἄν ἐρθῶ στό σπίτι τῶν γονιῶν μου,
 ὅπου γεννήθηκα κι ἐγώ καὶ μ' ἔθρεψαν μέ χάδια.
 Μά τόσο δέν πονῶ γι' αὐτούς, κι ἂς νιώθω μιά λαχτάρα
 νά φτάσω στήν πατρίδα μου καὶ νά τούς δῶ στά μάτια. 145
 Μά τοῦ Δυσσέα μ' ἔκαψε, πού χρόνια λείπει, δό πόθος.
 Καὶ τ' ὅνομά του σέβομαι νά πῶ, κι ἐδῶ ἂς μήν είναι.
 — Γιατί μ' ἀγάπαε περισσά καὶ μέ ψυχοπονῦσε. —
 Μόν' ἀδελφό μου τόν καλῶ κι ἂς είναι τόσο ἀλάργα». 150

Τότε ἔτσι ἀπάντησε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας:
 «"Ω φίλε, τ' ὅχι ἀφοῦ κρατᾶς καὶ λές πώς πιά δέ θά 'ρθει
 κι ἀπιστη πάντα τήν καρδιά τήν ἔχεις μές στά στήθια,
 ἔτσι στήν τύχῃ δέ μιλῶ, μόν' δρκο² νά σοῦ κάμω
 πώς ὁ Δυσσέας ἔρχεται. Κι εὐτύς ἄμα πατήσει
 τό πόδι του στό σπίτι σου, τά συχαρήκια δῶσ' μου, 155
 — μ' ὅμορφα ροῦχα ντύσε με, χλαμύδα καὶ χιτώνα —
 μά πρίν δέν παιρνω τίποτε κι ἂς ἔχω τόση ἀνάγκη.
 Γιατί μισῶ ὅσο μισητή μοῦ 'ναι ἡ μπασιά³ καὶ τ' "Άδη
 δηποιον τά ψέματα ἀγαπᾶ, γιατί τόν σπρώχνει ἡ φτώχεια.
 "Ἄς είναι πρῶτα ἀπ' τούς θεούς δί Δίας μάρτυράς μου, 160
 καὶ τό ψωμί πού μοῦ δώσες καὶ τοῦ σοφοῦ Δυσσέα
 ἡ στιά πού μέ φιλοξενεῖ, πώς ἔτσι θά τελέψουν
 ὅλα καθώς σοῦ τά μιλῶ. Σ' αὐτόν τό χρόνο ἀπάνω

1. Παρόμοιες σκέψεις διατύπωσε ὁ Τηλέμαχος στήν 'Αθηνᾶ-Μέντη στό a 168 κ.ξ.
 2. Σ' ὅλα τά δύσκολα σημεῖα δί 'Οδυσσέας χρησιμοποιεῖ τόν δρκο δές καὶ ε 185,
 κ 347. 3. εἰσοδος.

θά φτάσει στήν πατρίδα του μέ τό καλό ό Δυσσέας,
— ὅταν ό μήνας κλείσει αὐτός κι ὅταν ἀρχίσει ό ἄλλος, — 165
θά φτάσει στήν πατρίδα του καὶ θά τούς τιμωρήσει,
ὅσους τό ταιρί του ἀψηφοῦν καὶ τό λεβέντη γιό του».

Τότε, Εὔμαιε χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες:
«Τά συχαρήκια μήτε ἐγώ, παππού, θά σου χαρίσω,
μήτε ό Δυσσέας θά 'ρθει πιά. Μόν' πίνε δίχως ἔγνοια, 170
κι ἄλλη κουβέντα ἃς πιάσουμε κι αὐτά μή μοῦ θυμίζεις.
Γιατί βαθιά στά στήθια μου πληγώνεται ή καρδιά μου,
τόν ξακουσμένο ἀφέντη μου κανείς σάν μοῦ θυμίσει. 175
Τούς ὄρκους ἃς ἀφήσουμε, κι εἴθε ό Δυσσέας νά 'ρθει,
ὅπως κι ἐγώ κι ἡ φρόνιμη τό θέλει ή Πηνελόπη 180
κι ό θεϊκός Τηλέμαχος κι ό γέρος ό Λαέρτης.
Τώρα πάλι ἄπαντα θρηνῶ γιά τό λεβέντη γιό του,
τόν ἀκριβό Τηλέμαχο, πού σάν μικρό φιντάνι¹
μέ τοῦ θεοῦ τή δύναμη μεγάλωσε μέ χάδια
κι ἔλεγα πώς χειρότερος στόν κόσμο δέ θά γίνει 185
ἀπ' τό γονιό του στό κορμί καὶ τή λεβέντικη² ὄψη.
Κάποιος θεός εἴτε ἀνθρωπος τοῦ γύρισε τό νοῦ του
καὶ πάει γιά τόν πατέρα του νά μάθει μές στήν Πύλο.
Σ' αὐτόν καρτέρι³ τοῦ 'στησαν οἱ μισητοί μνηστῆρες,
ὅταν γυρίζει σπίτι του, γιά νά χαθεῖ ἀπ' τό Θιάκι 190
ὅλο τό γένος ἄχναρο⁴ τοῦ ίσόθεου 'Αρκεισία⁵.
Μόν' ἃς ἀφήσουμε κι αὐτόν, ἂν θά σωθεῖ η θά πάθει,
κι εἴθε ν' ἀπλώσει ἀπάνω του τό χέρι ό γιός τοῦ Κρόνου.
Κι ἔλα πιά, γέρο, νά μοῦ πεῖς καὶ σύ τά βάσανά σου.
Καὶ τοῦτο ξήγα μου σωστά, καλά νά καταλάβω. 195
Ποιός εῖσαι⁶, ποιός ό τόπος σου; Πόθε γονοκρατιέσαι;
Μέ τί καράβι ἥρθες ἐδῶ; Πῶς σ' ἔφεραν οἱ ναυτες
στό Θιάκι; Ποιά παινεύονταν πώς ἦταν παλικάρια;

1. βλαστάρι. 2. Δές καὶ ὅσα εἶπε ή Ἐλένη γιά τόν Τηλέμαχο στό δ 145 κ.έ. 3. Δές καὶ δ 858, v 438. 4. χωρίς ἔχη, χωρίς ἀπογόνους. 5. Πατέρας τοῦ Λαέρτη, παππούς τοῦ Ὀδυσσέα. 6. Τό ίδιο ἐρωτηματολόγιο παρουσίασε ό Τηλέμαχος στήν 'Αθηνᾶ-Μέντη στό α 177.

Γιατί θαρρῶ περπατηχτός στό Θιάκι πώς δέν ἥρθες».

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ ἐπειδὴ ὁ νοτίος 195
«Μετά χαρᾶς σου ὅλα σωστά θά σου τά πῶ δύπος εἶναι· ἡ ιστορία
“Ἄν εἴχαμε γιά κάμποσο καιρό μές στό καλύβι ἡ αγάπη δὲ γιούδ
γλυκό κρασί καὶ φαγητά νά τρῶμε μ’ ἡσυχία, ^{τόπος μαρτυρίας}
κι ἄλλοι νά τρέχουν στή δουλειά, κι ὀλόκληρο ἔνα χρόνο
νά λεγα, δέ θά τέλευναν τά πάθια τά δικά μου, ^{τόπος μαρτυρίας}
ὅσα μοῦ τύχανε σωρός ἀπό θεῶν κατάρα.

Παινιέμαι πώς κατάγομαι ἀπ’ τή μεγάλη Κρήτη¹
κι εἴμαι πατέρα πλούσιου γιός. Κι ἄλλους πολλούς στό σπίτι² νότ
μέ τή γυναικά του ἔκαμε γιούς γνήσιους ὁ γονιός μου, ^{τόπος μαρτυρίας}
μά ἐμένα μάνα ἀγοραστή μέ γέννησε, μιά σκλάβα, ^{τόπος μαρτυρίας}
ὅμως σάν τ’ ἄλλα του παιδιά τά γνήσια μ’ ἀγαποῦσε, ^{τόπος μαρτυρίας}
ὁ Κάστορας τοῦ Υλάκη ὁ γιός, γιατί παινιέμαι ἐκείνου³ ^{τόπος μαρτυρίας}
πώς είμαι γιός, πού σάν θεό στήν Κρήτη τόν τιμοῦσαν ^{τόπος μαρτυρίας}
γιά τά πολλά του τ’ ἀγαθά καὶ τούς λεβέντες γιούς του. ^{τόπος μαρτυρίας}
Καὶ σάν τόν πῆρε ἡ μοίρα του στόν ἄχαρο τόν “Αδη,⁴ ^{τόπος μαρτυρίας}
τό βιός του τότε μοίρασαν οἱ παινεμένοι γιοί του ^{τόπος μαρτυρίας} ὃτι τοῦ
καὶ σ’ ὅλα βάλλανε λαχνό², μά λιγοστά σέ μένα ^{τόπος μαρτυρίας} ^{τόπος μαρτυρίας}
μοῦ δώσανε στή μοιρασιά κι ἔνα του σπίτι μόνο. ^{τόπος μαρτυρίας}
Ἐγώ ὅμως βρῆκα ταίρι μου μιά νοικοκυροπούλα, ^{τόπος μαρτυρίας}
ἀπ’ τήν πολλή μου λεβεντιά, γιατί δειλός δέν ἤμουν ^{τόπος μαρτυρίας} ^{τόπος μαρτυρίας}
μήτε ἔνας φυγοπόλεμος. Πᾶν τώρα, σβήσανε ὅλα! ^{τόπος μαρτυρίας} ^{τόπος μαρτυρίας}
Μά βλέποντας τήν καλαμιά βρίσκεις θαρρῶ τό στάχυ. ^{τόπος μαρτυρίας} ^{τόπος μαρτυρίας}
Γιατί μεγάλες συμφορές μοῦ δέρνουν τό κεφάλι. ^{τόπος μαρτυρίας} ^{τόπος μαρτυρίας}
Ἀλήθεια, μοῦ δώσαν καρδιά ἡ Ἀθηνᾶ κι ὁ Ἀρης ^{τόπος μαρτυρίας}
καὶ τόλμη. Κι δταν ἔσταινα καρτέρι μέ τους πρώτους, ^{τόπος μαρτυρίας}
τό χάρο μαγειρεύοντας μαζί τους τῶν δχτρῶν μας, ^{τόπος μαρτυρίας}
ποτέ της δέ λογάριασε τό θάνατο ἡ καρδιά μου, ^{τόπος μαρτυρίας}
μούν’ πάντα ἀπ’ ὅλους ἔτρεχα μπροστά μέ τό κοντάρι ^{τόπος μαρτυρίας}

1. Είναι ἡ δεύτερη πλαστή ίστοριά πού προβάλλει γιά τόν ἔαυτό του στήν Ίθάκη
δὲ ἥρωας· δές v 263 κ.έ. 2. κλῆρο.

κι ἀλί¹ τοῦ δχτροῦ πού πιό γοργός δέν τύχαινε ἀπό μένα! ^{τὸ οὐγάδα} Τέτοιος στίς μάχες στάθηκα. "Ομως νά μήν τ' ἀκούσω ^{οὐρανὸν περὶ} 225 χωράφια καί νοικοκυριά πού θρέφουν παλικάρια, ^{πολὺ προδόξην} νη^τ μόν' τά καράβια μέ κουπιά νυχτόημερα ἀγαποῦσα² ^{λινάζαδ} μιμητόλδ
καί μάχες καί καλόξυστα κοντάρια καί σαΐτες ^{πολὺ περὶ} δτ ἐδ φωνάλια
πικρές, πού κρύος τάρταρος³ γι' ἄλλους ἀνθρώπους εἶναι. ^{πολὺ περὶ} οὐδ
Μά ἐγώ, δσα μοῦ 'βαλε ὁ θεός στό νοῦ μου, αὐτά ποθοῦσα. ^{πολὺ περὶ} δτ 230
Γιατί στόν ἔνα μιά δουλειά, στόν ἄλλον ἄλλη ἀρέσει. ^{πολὺ περὶ}
Καί πρίν νά πᾶνε οί Ἀχαιοί τήν Τροία νά πατήσουν, ^{πολὺ περὶ} οὐδέποτε νη^τ
ἐννιά φορές ἀρχήγεψα στούς κλέφτες⁴ καπετάνιος ^{οὐρανὸν περὶ} εἰστούσαδ⁵
καί μέ καράβια φτερωτά πατοῦσα ^{πολὺ περὶ} εἴνες χῶρες ^{πολὺ περὶ} εἰστούσαδ
κι ἔκανα πλιάτσικα⁶ ἀπειρα κι ἔπαιρνα ἀπ' ὅλα πλῆθος ^{πολὺ περὶ} δτ 235
κι ἄλλα στερνά μέ τό λαχνό. Τό σπίτι εύτυς πλουτοῦσε ^{πολύτεκνός} οὐδ
καί δυνατός καί σεβαστός στήν Κρήτη καταντοῦσα. ^{πολύτεκνός} οὐδ
Μά τό πικρό ταξίδι αὐτό, πόφαγε πλῆθος κόσμου, ^{πολύτεκνός} οὐδ
τοῦ Κρόνου ὁ βροντολάλως γιώς σάν τό 'βαλε στό νοῦ του, ^{πολύτεκνός} οὐδ
πῆρα κι ἐγώ τότε φωτιά μέ τόν Ἰδομενέα⁷, ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ 240
νά πᾶμε μέ τά γρήγορα καράβια γιά τήν Τροία. ^{πολύτεκνός} οὐδ
Κι οὐδ' ἦταν τρόπος ν' ἀρνηθεῖς πού τ' ἀπαιτοῦσε δό κόσμος. ^{πολύτεκνός} οὐδ
Καί πολεμούσαμε κλειστά ἐννιά ἐκεῖ κάτω χρόνια. ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ
Στά δέκα ἀπάνω κάψαμε τό κάστρο τοῦ Πριάμου ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ
καί στά καράβια μπήκαμε νά πᾶμε στήν πατρίδα. ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ 245
Μά λές μᾶς σκόρπισε ὁ θεός. Τότε στόν ἔρμο ἐμένα ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ
μοῦ γραψε κι ἄλλες συφορές ὁ βροντολάλος Δίας. ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ
Γιατί ἔνα μήνα χάρηκα μονάχα τά παιδιά μου, ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ
τό ταίρι μου τό λατρευτό καί τό νοικοκυριό μου. ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ
Καί πάλε μοῦ 'λεγε ἡ καρδιά καράβια ν' ἀρματώσω ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ 250
καί μέ συντρόφους διαλεχτούς στήν Αἴγυπτο νά φύγω. ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ
Ἐννιά καράβια ἀρμάτωσα κι δλοι μέ θάρρος ἥρθαν. ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ
Τότε ἔξι μέρες οί πιστοί συντρόφοι μου γλεντοῦσαν ^{πολύτεκνός} οὐδέποτε νη^τ

1. ἀλίμονο. 2. πράγματι στόν Ὄδυσσέα ἄρεσαν περισσότερο οἱ πόλεμοι καί τά πλοῖα, παρά ἡ γεωργική ζωή. 3. θάνατος. 4. πειρατές. 5. Δέες ξ 89. 6. Βασιλιάς τῆς Κρήτης. Στράτευσε στήν Τροία μέ 80 πλοῖα. Στήν ἐπιστροφή βρήκε θαλασσοταραχή, γι' αὐτό παρακάλεσε τόν Ποσειδώνα νά τόν σώσει μέ τήν ὑπόσχεση νά τοῦ θυσιάσει γυρίζοντας στήν πατρίδα δι, τι καλύτερο πρωτοσυναντήσει. Συνάντησε τό γιό του καί τόν θυσίασε στό θεό τῆς θάλασσας δέες καί ν. 267.
Ψηφιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι ἐγώ σφαχτά ἀλογάριαστα τούς ἔβαλα νά κάμουν πρῶτα θυσία στούς θεούς καὶ στό τραπέζι νά ἔχουν.¹ Τήν ἔβδομη μπαρκάραμε¹ κι ἀπ' τήν πλατιά τήν Κρήτη διλόρυμα ἀρμενίζαμε μ' ὅμορφο βοριαδάκι κυλώντας μέ τά κύματα. Κι οὔτε ἔνα μου καράβι δέν ἔπαθε, μόν' ἄβλαβα κι ὅλοι γερά τραβοῦσαν καὶ τά δόηγοῦσε ὁ ἄνεμος μέ τούς ἀρμενιστάδες.² Τήν πέμπτη μέρα φτάσαμε στ' ἀφρότρεχο ποτάμι, τό Νεῖλο, κι ἐκεῖ δέσαμε τ' ἀνάφρυδα καράβια.
 Ἀμέσως τότε πρόσταξα τούς ποθητούς συντρόφους κοντά στά πλοϊα νά σταθοῦν, σ' αὐτά τό νοῦ τους νά ἔχουν, κι εἶπα νά βάλουνε σκοπούς κατάκορφα στίς ράχες.³ Μά ἐκεῖνοι, ἀπό παλικαριά κι ἀπό κακή τους γνώμη², τῶν Αἰγυπτίων κάψανε τά καρπερά χωράφια καὶ πῆραν τίς γυναῖκες τους καὶ τά μικρά παιδάκια κι ὅλους τούς ἄντρες σκότωσαν. Μά στή στιγμή στή χώρα ἔφτασε καὶ τ' ἀλαλητό³. Κι ἀκούγοντας τούς θρήνους πλακώσανε ὅλοι τήν αὐγή κι ὁ κάμπος γέμισε ὅλος ἀπό πεζούς κι ἀπ' ἄλλογα κι ἀπ' τοῦ χαλκοῦ τή λάμψη. Καὶ τότε ὁ κεραυνόχαρος ὁ Δίας στούς συντρόφους ἔριξε ἀβάσταχτη φυγή κι οὔτε ἔμεινε κανένας ν' ἄντισταθεῖ. Γιατί ὁ χαμός τούς είχε ὀλούθε ζώσει.⁴
 Πολλούς ἐκεῖ μοῦ σκότωσαν μέ χάλκινα κοντάρια κι ἄλλους μοῦ πῆραν ζωντανούς νά τούς κρατήσουν σκλάβους.
 Κι ὁ Δίας τότε μοῦ ὢβαλε τή σκέψη αὐτή στό νοῦ μου.
 — "Ἄχ, εἴθε ἐκεῖ στήν Αἴγυπτο νά μ' ἔπαιρνε κι ὁ χάρος, γιατί ξοπίσω συμφορές μέ καρτερούσαν κι ἄλλες. — Βγάζω τήν καλοκάμωτη τήν περικεφαλσία καὶ τήν ἀσπίδα πέταξα στή γῆ καὶ τό κοντάρι κι ἔτρεξα ἐμπρός στοῦ βασιλιὰ τ' ἀμάξι καὶ φιλοῦσα

1. ἐπιβιβαστήκαμε. 2. Μέσα στήν πλαστή ίστοριά ὑπάρχουν πολλά στοιχεῖα τῆς προσωπικῆς περιπέτειας τοῦ ἥρωα. Ἐδῶ ὑποκρύπτεται ἡ ἀπερίσκεπτη συμπεριφορά τῶν συντρόφων στό νησί τοῦ Ἡλίου μ 360 κ.ἔ. 3. ἀλαλαγμός.

τά πόδια του, κι ό βασιλιάς μέ γλίτωσε ἀπ' τό χάρο¹ 285
κι ἀφοῦ στ' ἀμάξι μ' ἔβαλε νά κάτσω, στό παλάτι
μέ πῆρε καὶ στή γῇ βροχή τά δάκρυα μου κυλοῦσαν.²
Χιλιάδες τότε ἀπάνω μου χυμοῦσαν λυσσασμένοι
μέ τά κοντάρια, θέλοντας κομμάτια νά μέ κάμουν.³
Μά ἐκεῖνος τούς ἐμπόδιζε, γιατί εἶχε μέσι στό νοῦ του
τοῦ γιοῦ τοῦ Κρόνου τό θυμό, τοῦ φιλοξένου Δία,⁴ 290
πού τά παράνομα μισεῖ. Ἐφτά¹ ἐκεῖ κάτω χρόνια
ἔμεινα, βιός συνάζοντας μέσα στούς Αἰγυπτίους,
γιατί μοῦ δίνανε ὅλοι τους. Στόν ὅγδοο τό χρόνο
ῆρθε ἔνας κάποιος Φοίνικας, ζεγελαστής τοῦ κόσμου
κι ἀπατεώνας, πού πολλούς τούς ἔβαλε στό χέρι,⁵ 295
καὶ τά μυαλά μοῦ σήκωσε νά πάμε στή Φοίνικη,⁶
ὅπου κι ἀμπελοχώραφα καὶ σπίτια εἶχε δικά του.⁷
Ἐκεῖ μαζί του κάθισα δλάκερο ἔνα χρόνο.⁸
Κι ὅταν στό τέλος ἔφταναν οἱ μέρες μέ τούς μῆνες
καὶ κλειοῦσε ὁ χρόνος κι ἐποχή ἔανάρχιζε ἄλλη πίσω,⁹ 300
μέ πῆρε στό καράβι του νά πάμε στή Λιβύα²,
τάχα πώς θά φορτώσουμε, χίλιες ψευτιές κολνώντας,
μά γιά νά μέ πουλήσει ἐκεῖ, χρήματα νά κερδίσει.
Καὶ πῆγα θέλοντας καὶ μή, καὶ μυρωδιά ἃς τά πῆρα.
Μ' ὅμορφο ἀρμένιζε βοριά καὶ πρύμο τό καράβι¹⁰ 305
μακριά ἀπ' τήν Κρήτη. Μά χαμό τούς μελετοῦσε ὁ Δίας.¹¹
Κι ὅταν πιά πίσω ἀφήσαμε τήν Κρήτη, μήτε ἄλλη
καμιά στεριά φαινόντανε, μόνο γιαλός κι οὐράνια,¹²
τότε ἔνα μαῦρο σύγνεφο, στό βαθουλό καράβι
ἄπλωσε ὁ Δίας κι ό γιαλός σκοτείνιασε ὅλος κάτω.¹³ 310
Κι ἄξαφνα ό Δίας βρόντηξε καὶ τό γοργό καράβι
μ' ἀστροπελέκι¹³ χτύπησε καὶ τό συντάραξε ὅλο
καθώς τό βρῆκε ό κεραυνός καὶ γέμισε ὅλο θειάφι.

1. Ό αριθμός συμπίπτει μέ τό χρόνο πού ό ήρωας ἔμεινε ἄπρακτος στό νησί τής Καλυψώς. 2. Λιβύη¹ χώρα τής βόρειας Αφρικής, μέ τήν ὄποια είχαν ἀνταλλαγές, ὥπως φαίνεται, οἱ Όμηρικοί Ελλήνες. 3. Κάτω ἀπό τήν πλαστή ἀφήγηση τρικυμίας είναι καλυμμένη ή τρικυμία τής αὐθεντικής ιστορίας τοῦ Οδυσσέα στό ε 301 κ.έ., μ 415 κ.έ.

Κι ἀπ' τό καράβι πέσανε στή θάλασσα οἱ συντρόφοι.¹ μοτ πιδότ οὐ
Και γύρω του παράδερναν στό κύμα σάν κουροῦνες² τὸ διοῦ 315
κι ἄχ, ὁ θεός τούς στέρησε τήν ποθητή πατρίδα.³ γῆρος ἵστηται εἰς
Μά τότε ἡ χάρη τοῦ Διός, μές στήν ἀπελπισιά μου,⁴ ἐπότε φαῦλην
ἔνα κατάρτι μοῦ ἀπειλε μεγάλο ἀπ' τό καράβι⁵ πολεμοῦσαν ἂν εἴπει
καὶ τό φερε στά χέρια μου, γιά νά σωθῶ ἀπ' τό χάρο.⁶ τοῦτον δὲ Μ
Πιάστηκα ἀπάνω κι οἱ βαριές μέ δέρνανε οἱ φουρτοῦνες.⁷ τοῦτον δὲ
Μέρες ἐννιά παράδερνα. Τή δέκατη πιά νύχτα⁸ διὰ μελανεροῦ οὐ πολ
μέ πῆγαν τ' ἄγρια κύματα στῶν Θεσπρωτῶν τή χώρα.⁹ τοῦτον δὲ περιέβη
Ἐκεῖ μέ πῆρε ὁ Φείδωνας¹⁰ ὁ βασιλιάς τοῦ τόπου¹¹ τὸ ανοιδίδην¹² ιταν
νά μέ νοιαστεῖ φιλόξενα. "Ἐνας λεβέντης γιός του"¹³ ποτέ μενδεῖ¹⁴ εἴρηται
μέ τράβηξε ἀπ' τό χέρι μου καὶ μ' ἔφερε στό σπίτι,¹⁵ τοῦντος¹⁶ οὐτό¹⁷
κατάκοπο ἀπ' τήν κούραση κι ἀπ' τής αὐγῆς τό κρύο,¹⁸ πάρου¹⁹ οὐτό²⁰ πα
κι ἐκεῖ μέ ροῦχα μ' ἔντυσε, χλαμύδα καὶ χιτώνα.

"Ἐκεῖ σάν ἥμουν ἔμαθα γιά τό Δυσσέα. 'Ο ίδιος²¹ τοῦ Ιησοῦ Ιερά²²
ό βασιλιάς μοῦ τό λεγε πού τόν φιλοξενοῦσε²³,²⁴ τοῦτο νατό²⁵ Κ
ὅταν γυρνοῦσε στή γλυκιά πατρίδα του νά φτάσει.²⁶ τοῦτον δέ²⁷ 330
Μοῦ ἔδειξε καὶ τούς θησαυρούς πού σύναξε ὁ Δυσσέας,²⁸ τοῦτον δέ²⁹
χαλκό, χρυσάφι, σίδερο δυσκολοδουλεμένο,³⁰ ποτέ μεταφέρει³¹ οὐτό³²
πού ἀκόμα καὶ τή δέκατη θά θρέφανε γενιά του.³³ Αὐτόν εἴπει οὐ τούτον δέ³⁴
Τόσο πολύ ἤτανε τό βιός πού πῆγε στό παλάτι.³⁵ τοῦτον δέ³⁶ οὐτό³⁷ Ιερά³⁸
Γιά τή Δωδώνη³⁹ μοῦ λεγε πώς ἔφυγε ὁ Δυσσέας,⁴⁰ τοῦτον δέ⁴¹ οὐτό⁴²
ἀπ' τόν ψηλόκορμο τόν δρύ⁴³ τό θέλημα ν' ἀκούσει⁴⁴ τοῦτον δέ⁴⁵ οὐτό⁴⁶ Ιερά⁴⁷
τοῦ Δία, πᾶς θά πήγαινε στό καρπερό τό Θιάκι,⁴⁸ τοῦτον δέ⁴⁹ οὐτό⁵⁰ Ιερά⁵¹
πόλειπε χρόνια, ἄν φανερά εἴτε κρυφά θά φτάσει.⁵² τοῦτον δέ⁵³ οὐτό⁵⁴
Στάζοντας⁵⁵ στό παλάτι του ὀρκίζονταν⁵⁶ μπροστά μου,⁵⁷ ποτέ μετά⁵⁸
πώς τό καράβι ρίξανε στή θάλασσα οἱ συντρόφοι⁵⁹ τοῦτον δέ⁶⁰ οὐτό⁶¹ Ιερά⁶²
κι δλοι ἔτοιμοι ἤταν στήν γλυκιά πατρίδα νά τόν πάνε.⁶³ οὐτό⁶⁴ Ιερά⁶⁵
Μά ἐμένα μ' ἔστειλε πιό πρίν, γιατί ἔτυχε καράβι⁶⁶ τούτον δέ⁶⁷ Ιερά⁶⁸
τῶν Θεσπρωτῶν στό καρπερό Δουλίχι νά πηγαίνει.⁶⁹ τούτο⁷⁰ οὐτό⁷¹ Ιερά⁷²

1. Ἐδῶ πρόκειται γιά τό βασιλιά τής Θεσπρωτίας. 2. Ἄντιστοιχο ρόλο ἔπαιξε στή Σχερία ή Ναυσικά. 3. Ὁ οπανιγμός γιά τή φιλοξενία στό παλάτι τοῦ Ἀλκίνουν καὶ τά δῶρα πού συγκέντρωσε είναι σαφής. 4. Βρίσκεται στό βουνό τής Ἡπείρου Ὄλυτσικα, νότια τῶν Ιωαννίνων. 5. Οἱ Δωδωναῖοι ιερεῖς ἔπαιρναν τούς χρησμούς ἀπό τό θρόισμα τῶν φύλλων τής βελανιδιᾶς (δρυός). 6. κάνοντας σπουδή. 7. ὁ Φείδωνας.

Στό βασιλιά τόν "Ακαστο¹ τούς είπε νά μέ φέρουν, δοτ ὁμοίουν ὅτι
ὅμως αὐτοί μελέτησαν κακή βουλή γιά μένα, ο το ἀναρίθμητον νόον ποτὲ ίση
γιά νά τά πιῶ τά πιό πικρά τοῦ κόσμου τά φαρμάκια. 345
Κι δταν μεσοπελάγωσε τ' ἀφρόχαρο καράβι,
εύτυς στό νοοῦ τους ἔβαλαν τήν ὥρα τῆς σκλαβιᾶς μου. Ποτὲ ίση
Μέ γδύνουν² καὶ μοῦ πήρανε χλαμύδα καὶ χιτώνα 350
κι ἄλλα ἀποφόρια μοῦ ὀδωσαν νά βάλω καὶ χιτώνα
κουρελιασμένον, νά τα, αὐτά πού τά θωρεῖς κι ὁ ἴδιος.
Κατά τό βράδυ φτάσαμε στ' ἀγναντερό τό Θιάκι.
Τότε σφιχτά μέ δέσανε μές στό γερό καράβι
μ' ἔνα καλόστριφτο σκοινί καὶ στή στεριά πηδώντας 355
εύτυς τραπέζι ἐτοίμασαν στήν ἀμμουδιά νά φᾶνε.
Μά τά δεσμά οἱ ἀθάνατοι μοῦ λύσανε σέ λίγο.
Και τά κουρέλια δένοντας τριγύρω στό κεφάλι
κατέβηκα ἀπ' τό σκαλιστό τιμόνι καὶ τό στήθος 360
στή θάλασσα τό σίμωσα κι ἔπλεγα κολυμπώντας
κι ἀμέσως ὅξω βρέθηκα ἀλάργα ἀπ' τ' ἀκρογιάλι.
Σ' ἔνα λαγκάδι ἀνέβηκα πυκνό, δροσολουσμένο
καὶ τρύπωσα³ ζαρώνοντας, κι αὐτοί παντοῦ γυρνοῦσαν 365
φυσώντας τά ρουθούνια τους⁴. "Ομως πιό πέρα λίγο
νά ψάξουν βαρεθήκανε καὶ στό βαθύ καράβι
πίσω νά πᾶνε κίνησαν, καὶ μ' ἔκρυψαν ἐμένα 370
εὔκολα οἱ ἀθάνατοι καὶ μ' ἔφεραν στή μάντρα
ἀνθρώπου μέ καλή καρδιά. Γραφτό νά ζήσω ἀκόμα".

Τότε, Εὕμαιε χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι είπες· δοτ οἰδι δι
«Ἄμοιρε ξένε, τήν καρδιά μοῦ μάτωσες στά στήθια,
καθώς μοῦ τά 'πες δλα αὐτά τά πικροβάσανά σου. 375
Μά παραμύθια τά θαρρῶ καὶ μήτε τά πιστεύω
ὅσα γιά τόν ἀφέντη μου Δυσσέα μοῦ 'πες τώρα.
Τί θέλεις γέρος ἀνθρωπος καὶ λές ψευτιές τοῦ κάκου;

1. Βασιλιάς στό Δουλίχι. 2. Μέ τό εὑρημα αὐτό δικαιολογεῖται τέλεια ή φτωχική
ἔμφανιση τοῦ ήρωα. 3. Ή εἰκόνα ἔχει τήν ἀντίστοιχή της στό ε 495 κ.ε., ὅπου
ό ναυαγός "Οδυσσέας πλάγιασε ἀνάμεσα στά φύλλα. 4. ὅπως κάνουν οἱ κυνηγε-
τικοί σκύλοι.

Τό γυρισμό τοῦ ἀφέντη μου κι ἐγώ τόν ξέρω δὲ ἴδιος,
πού τόν μισήσανε οἱ θεοί ἀπ' τήν καρδιά τους ὅλοι
καὶ δέν τοῦ πῆραν τήν ζωή σάν πολεμοῦσε Τρῶες 375
ἡ σάν ἀπόσωσε¹ ἡ σφαγὴ στά χέρια τῶν δικῶν του.
Τότε οἱ Παναχαιοί ψηλό θά τοῦ 'σταιναν μνημούρι²
καὶ πίσω δόξα θ' ἄφηνε μεγάλη τοῦ παιδιοῦ του.
Μά τώρα αὐτόν ἀδόξαστα τόν ἄρπαξαν οἱ Λάμιες³,
κι ἐγώ ἐδῶ πάντα ἀπόμερα μέ τά γουρούνια μένω,
μήτε πηγαίνω στό χωριό, ἔξον ἄν μέ καλέσει
ἡ Πηγελόπη, δταν ἐρθοῦν κάποια ἀπ' ἀλλοῦ μαντάτα.
"Ολοι τό καθετί ρωτοῦν καὶ τό συχνοξετάζουν
κι ἄλλοι γιά τόν ἀφέντη κλαῖν, πού χρόνια ζεῖ στά ξένα 385
κι ἄλλοι τό χαίρονται καὶ τρῶν ἀπλέρωτα τό βιός του.
Ἐγώ δμως μήτε τά ρωτῶ, μήτε νά μάθω θέλω,
ἀφότου κάποιος Αἰτωλός μέ γέλασε, πού φόνο
σάν ἔκαμε καὶ γύρισε παντοῦ σ' ὅλο τόν κόδμο,
ῆρθε καὶ στό καλύβι μου καὶ τόν φιλοξενοῦσα. 390
Στοῦ Ἰδομενέα μοῦ ὥλεγε τό σπίτι πώς τόν είδε
στήν Κρήτη, τά καράβια του τ' ἀνεμοτσακισμένα
νά φτιάνει καὶ θά ῥχόντανε τό καλοκαΐρι ἐκεῖνο
ἡ μέσα στό χινόπωρο μέ πλούτη φορτωμένος
καὶ τούς πιστούς συντρόφους του. Καὶ σύ, καημένε γέρο, 395
μή θέλεις ψέματα νά λές γιά νά μέ καλοπιάσεις.
Δέ σέ φιλοξενῶ γι' αὐτό, παρά γιατί φοβοῦμαι
τό Δία τό φιλόξενο καὶ σέ λυποῦμαι ἐσένα».

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε δὲ Δυσσέας:
«Ἀπιστη δόλότελα καρδιά μέσα στά στήθια κρύβεις. 400
Τοῦ κάκου, κι ἄν ὄρκιστηκα, δέ θέλεις νά πιστέψεις.
Μόν' ἔλα τώρα ἄς κάμουμε μιά συμφωνία⁴ οἱ δύο μας,
κι ἄς εἶναι ἀπό ψηλά οἱ θεοί μαρτύροι οἱ ἐπουράνιοι.

1. Ὄταν τέλειωσε ἡ σφαγὴ. 2. μνῆμα, τύμβος. Οἱ ἴδιοι στίχοι λέγονται κι ἀπό τόν Τηλέμαχο στήν Ἀθηνᾶ στό a 246 καὶ είναι δηλωτικοί τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀπελπισίας τῶν προσφιλῶν προσώπων στόν Ὁδοσέα. 3. θεότητες τῶν ἀνέμων καὶ τῶν καταιγίδων δές καὶ ν 76. 4. Μετά τό ἄκαρπο ἀποτέλεσμα τῆς πλαστῆς ἰστορίας δὲ ήρωας δέν κάμπτεται: θέτει σέ κίνηση τό μηχανισμό τῆς συμφωνίας-ρήτρας κατακρημνίσεως.

Ανίσως ὁ ἀφέντης σου στό σπίτι του γυρίσει
χιτώνα τότε δῦσε μου νά βάλω καὶ χλαμύδα 405
καὶ στό Δουλίχι στεῖλε με, πού λαχταρῶ νά φτάσω.
Ανίσως δύμως δέν ἐρθεῖ, καθώς σέ βεβαιώνω,
τούς δούλους βάλε ἀπό ψηλή κορφή νά μέ γκρεμίσουν, γιατί αὐτό¹
γιά νά φοβᾶται ἄλλος φτωχός νά 'ρθει νά σέ γελάσει».

Κι ὁ θεϊκός χοιροβοσκός τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε· 410
«Κι ἔτσι πιά, ξένε, δόξα ἐγώ καὶ φήμη θ' ἀποχτήσω
καὶ σήμερα καὶ στά στερνά, παντοῦ σ' ὅλο τόν κόσμο,
ἀφοῦ σέ φιλοξένησα στό φτωχικό μου πρῶτα,
μοῦ 'ρθε ἔπειτα κι ἡ δρεξη νά σέ γκρεμοτσακίσω.
Τότε τό Δία μέ χαρά θά τόν παρακαλοῦσα. 415

Καιρός πιά τώρα γιά φαΐ. Εἴθε γοργά οί συντρόφοι²
νά 'ρχονταν μιά μπουκιά ψωμί νά φᾶνε στό καλύβι».

Σάν τέτοια οί δυό τους λέγανε μιλώντας μεταξύ τους².
Σέ λίγο φτάσανε οί βοσκοί, τούς χοίρους σαλαγώντας,
καὶ στό μαντρί τούς ἔκλεισαν νά κοιμηθοῦν κι ὀλοῦθε 420
μεγάλη ἀντάρα ἀκούγονταν μαντριζομένων χοίρων.
Κι ὁ θεϊκός χοιροβοσκός ἔτσι εἶπε στούς συντρόφους:
«Φέρτε τό πιό καλό θρεφτό νά σφάξω γιά τόν ξένο
καὶ νά καλοπεράσουμε κι ἐμεῖς πού πάσα μέρα
σακατευόμαστε γι' αὐτά τ' ἀσπρόδοντα γουρούνια, 425
κι ἄλλοι μᾶς τρῶν ξεκούραστα τόν κόπο τό δικό μας».

Ἐτσι εἶπε καὶ μέ τόν μπαλτά³ πιάνει καὶ σκίζει ξύλα.
Κι οἱ ἄλλοι ἔνα πεντάχρονο παχύ θρεφτάρι φέρνουν
καὶ στό βωμό τό στήσανε. Ποτέ τούς ἀθανάτους
δέν ξέχανε ὁ χοιροβοσκός, γιατί πολλή εἶχε πίστη. 430
Κι ἄρχισε τρίχες στή φωτιά νά ρίχνει ἀπ' τό κεφάλι
τ' ἀσπρόδοντο τοῦ γουρουνιοῦ καὶ στούς θεούς εύχόνταν,
στό σπίτι του ὁ πολύσοφος Δυσσέας νά γυρίσει.

1. οἱ βοσκοί. 2. Ὁ διάλογος τοῦ Εὔμαιου μέ τόν Ὀδυσσέα - ἐπαίτη θυμίζει τό διάλογο τοῦ Τηλέμαχου μέ τήν Ἀθηνᾶ-Μέντη στή ραψῳδία α. "Οπως ἔκει ἡ Ἀθηνᾶ προσπαθεῖ νά στηρίζει τήν ψυχή τοῦ νέου καὶ νά προετοιμάσει τό γυρισμό τοῦ πατέρα του, ἔτσι κι ἐδῶ ὁ μεταμορφωμένος Ὀδυσσέας προετοιμάζει τήν ψυχή τοῦ βοσκοῦ γιά νά δεχτεῖ τήν ἄφιξη τοῦ κυρίου του. 3. τσεκούρι.

Τότε μιά σκίζα παίρνοντας βελανιδιᾶς, που κάτω τήν είχε ἀφήσει σκίζοντας, χτύπησε τό γουρούνι 435 κι εύτυς στόν τόπο τ' ἄφησε. Τό σφάζουν τότε οἱ ἄλλοι οἱ δύο οὐκιώναι· κι ἀμέσως τό καψάλισαν καὶ τό 'καμαν κομμάτια.

Τότε ἔκοβε ὁ χοιροβοσκός ἀπ' τό παχύ θρεφτάρι 440 ωμά κομμάτια, ἀρχίζοντας ἀπ' ὅλα του τά μέρη, καὶ τά 'βαζε ἄλλα στή φωτιά, πασπαλισμένα ἀλεύρι, τά ψήσανε δμορφα δμορφα κι ἀπ' τή φωτιά τά βγάζουν 445 κι ὅλα σέ δίσκους τά 'βαλαν. Κι δρθός νά τά μοιράσει σηκωθήκε ὁ χοιροβοσκός, γιατί ἥξερε τήν τάξη.

'Εφτά χωρίζει μερδικά μοιράζοντας τό κρέας. 445

Γιά τίς Νεράδες¹ ἔταξε μέ προσευχές τό πρῶτο.

Τό δεύτερο γιά τόν Ἐρμῆ, τῆς Μαίας γιό, καὶ τ' ἄλλα νετονοχό² 450 τά μοίρασε τοῦ καθενός. Καὶ τό θεϊκό Δυσσέα τόν τίμησε μ' ὀλόκληρα τά πάκια² ἀπ' τό θρεφτάρι τ' ἀσπρόδοντο, καὶ γλύκανε τοῦ βασιλικά τά σπλάχνα.

Κι ἔτσι εἶπε ὁ βαθυστόχαστος Δυσσέας κράζοντάς τον· 455
«Εῦμαιε, δπως σ' ἀγάπησα νά σ' ἀγαπήσει ὁ Δίας,
που μ' ὅλα τ' ἀγαθά τιμᾶς τόν καταφρονεμένο».

Τότε, Εῦμαιε, χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες· Λόγοι αὐτοῖς τότε
«Καημένε, ἀπ' τό βρισκούμενο φάγε νά ψυχοπιάσεις.

Τό 'να μᾶς δίνουν οἱ θεοί καὶ μᾶς ἀρνιοῦνται τ' ἄλλο, 460
καθώς τό θέλει ἡ χάρη τους, γιατί τά δύνονται ὅλα».

Εἶπε καὶ ρίχνει στή φωτιά γιά τούς Οὐράνιους πρῶτα
καὶ μαῦρο στάζοντας κρασί πρόσφερε τοῦ Δυσσέα
που δίπλα του καθόντανε. Μοίρασε κι ὁ Μεσαύλης 465
ψωμιά, που δοῦλο του ὁ βοσκός τόν πῆρε ἀπ' τούς Ταφιῶτες³
— κι οὕτε ἡ κυρά του τό 'ξερε μηδ' ὁ γερο-Λαέρτης —
σάν ἔλειπε ὁ ἀφέντης του, δίνοντας βιός δικό του.

1. Καὶ σήμερα, ὅταν κόβουμε τό χριστόψωμο ἢ τή βασιλόπιτα, ἀφιερώνουμε τά πρῶτα κομμάτια στό Χριστό, στήν Παναγία ἢ στούς Ἀγίους. 2. τά πλευρά, τό ψαρονέφρι. 3. Δέες α 188.

Τότε ὅλοι σ' ἔτοιμα ἀπλωναν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.¹ Καί τέλος πιά σάν χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,² πῆρε ὁ Μεσαύλης τά ψωμιά, κι ἔτσι ὅλοι πιά χορτάτοι³ ἀπό ψωμί κι ἀπό ψητό πήγαιναν νά πλαγιάσουν.

Κακή ἦρθε νύχτα, ἀφέγγαρη κι ἔβρεχε πάντα ὁ Δίας⁴ δόξαντος τοῦ οὐρανοῦ Η⁵ καὶ βροχερός ὁ Ζέφυρος φυσοῦσε ἀγριεμένα.⁶ Τότε ὁ Δυσσέας τό βοσκό δοκίμαζε, ἄν θά βγάλειτιχ⁷ δέ εἰσι⁸ 470 τήν κάπα⁹ του νά τοῦ 'δινε, η̄ θά παρακινοῦσε¹⁰ τήν ρωτάζει¹¹ τη ρώτη¹² κανέναν ἀπ' τούς συντρόφους του, ἀφοῦ τόν πόνεσε ἔτσι¹³ νοτί¹⁴ «Ἄκοῦστε με, Εὔμαιε καὶ σύ, κι ὅλοι οἱ λοιποί συντρόφοι. Νοτί¹⁵ Κάτι παλιά μου θά σᾶς πῶ. Μά τό κρασί τό ἔρμο¹⁶ μη ποθετεῖται¹⁷ 475 μέ σπρώχνει, πού τόν πιό γερό στό νοῦ τόν καταφέρνει¹⁸ τήν¹⁹ νά τραγουδᾶ καὶ νά γελᾶ καὶ τό χορό νά πιάνει,²⁰ νά λέει καὶ λόγια πού κρυφά καλύτερα νά μένουν. Αγνώστος²¹ Μά δέ θά τά κρατήσω πιά, μιά κι ἄνοιξα τό στόμα. Νότι²² τοιούτοι²³ Εἴθε ἔτσι νά 'μουν τώρα νιός καὶ νά 'μουν παλικάρι,²⁴ τήν²⁵ νάλιστο²⁶ σάν τόν καιρό πού σταίναμε²⁷ καρτέρι²⁸ μές στήν Τροία²⁹ τήν³⁰ 480 μέ τό Δυσσέα καὶ τό γιό τ'³¹ Ατρέα, τό Μενέλαο,³² τήν³³ ανάποδό πού στρατηγοῦσαν κι ἀρχηγό πῆραν κι ἐμένα τρίτον.³⁴ Οὐκ οὐδὲ³⁵ τήν³⁶ τριγύρω στά πυκνά κλαδιά, στό βοῦρκο, στά καλάμια,³⁷ τήν³⁸ 485 χωμένοι στίς ἀσπίδες μας λαγιάσαμε³⁹ κι ή νύχτα⁴⁰ τήν⁴¹ ρόκαοι⁴² τοῖοι⁴³ ἦρθε ὥπως ἔπεσε⁴⁴ δό βοριάς κακή καὶ παγωμένη⁴⁵ τήν⁴⁶ πλάγη⁴⁷ τήν⁴⁸ τήν⁴⁹ κι ἔπεφτε ἀπάνω μας ψυχρό σάν παγωνιά τό χιόνι⁵⁰ δό δικά οὐρά⁵¹ καὶ στίς ἀσπίδες⁵² ἔπηζε⁵³ τό κρούσταλλο τριγύρω. Οὐχ⁵⁴ τίποτε⁵⁵ Ταῦτα⁵⁶ τους εἶχανε⁵⁷ οἱ λοιποί καὶ κάπες καὶ χιτῶνες⁵⁸ δό δικά οὐρά⁵⁹ κι ήσυχα κοιμηθήκανε⁶⁰ χωμένοι στίς ἀσπίδες.⁶¹ Μά ἐγώ τήν κάπα μου ἄφησα στούς ἄλλους μου συντρόφους⁶² τήν⁶³ τρελά, γιατί δέν τό 'λεγα πώς θά ξεπάγιαζα⁶⁴ ἔτσι⁶⁵ τίνοι⁶⁶ τάλα⁶⁷ δό⁶⁸ τήν⁶⁹ καὶ πῆγα μόνο μέ λευκό χιτώνα καὶ μ'⁷⁰ ἀσπίδα.

1. τή χλαίνα του. 2. ἐνέδρα. 3. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν στή γή ξαπλώσαμε, ζαρώνοντας μές στήν ἀρματωσιά μας. 4. κρυστάλλιαζε. 5. Κατά την

αὐτή την περίοδο, στην Ελλάδα, μάρμαρος ήταν τοπικός πόλεμος. 6. πού πλέγα μάρμαρος ήταν την περίοδο.

Κι ὅταν ἡ νύχτα τέλευε κι ἤταν γερμένη ἡ πούλια,¹ ὅτι δὲ αὐτή τότε ἔτσι τοῦ Δυσσέα μιλῶ πού λάγιαζε² κοντά μου, στην πολύτελη³ σκουντώντας μέ τὸν ἄγκωνα κι ἄκουσε αὐτός ἀμέσως: ⁴ οὐδὲν ὁ εὔρη «Γιέ τοῦ Λαέρτη θείκε, πολύτεχνε Δυσσέα,

πάει πιά δέ θά ξημερωθῶ. Μέ τσάκισε τό κρύο.

Ἡ μοίρα μου μέ τύφλωσε τήν κάπα μου ν' ἀφήσω ὁ πορευομένος ίου κι ἥρθα μέ τὸ χιτώνα ἐδῶ. Τώρα σωμόδ δέν ἔχει». ⁵

Εἶπα κι ἀμέσως ἔκαμε τή σκέψη αὐτή στό νοῦ του, ⁶ οὐδὲν τούτη νῆσος ώς ἤταν πρῶτος στή βουλή καί στό κοντάρι πρῶτος, ⁷ οὐδὲν τούτο κι ἔτσι μέ σιγανή φωνή μοῦ μίλησε καί μοῦ 'πε: ⁸

«Σώπαινε τώρα μήν τυχόν ἄλλος κανείς σ' ἀκούσει». ⁹

Κι ἔτσι εἶπε, τό κεφάλι του στόν ἄγκωνα ἀκουμπώντας: ¹⁰ «Ἀκοῦτε, ἀδέρφια, νά σᾶς πῶ τό τί εἶδα στ' ὄνειρό μου.

Ἡρθαμε ἀλλάργα ἀπ' τὰ γοργά καράβια, μόν' ἄς τρέξει ¹¹ οὐδὲν τούτη νῆσος κάποιος στόν Ἀγαμέμνονα νά πεῖ, τόν ἀρχήγο μας, ¹² οὐδὲν τούτη νῆσος νά στείλει κι ἄλλη δύναμη νά φτάσει ἀπ' τήν ἀρμάδα».

Ἐτσι εἶπε καί σηκώθηκε τοῦ Ἀντραίμου ὁ γιός ὁ Θόας³ ¹³

ἀπάνω ἀμέσως, κι ἔβγαλε τήν ἄλική⁴ του κάπα ¹⁴ ¹⁵ καί γιά τά πλοϊα τράβηξε. Κι ἐγώ στήν κάπα ἐκείνου ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹

ἐδῶ νά συναλλάζουμε. Καθείς ἀπό 'ναν ἔχει.
 (Κι ὅταν τ' ἀγαπητό παιδί γυρίσει τοῦ Δυσσέα,
 αὐτός χιτώνα νά ντυθεῖς καί κάπα θά σου δώσει
 κι ὅπου σου λαχταράει ή καρδιά νά φτάσεις θά σέ στείλει»).

Ἐτσι εἶπε καί σηκώθηκε καί τοῦ 'στρωσε κρεβάτι
 κοντά στό τζάκι κι ἔριξε γιδοπροβιές ἀπάνω.
 Ἐκεῖ ὁ Δυσσέας πλάγιασε καί μέ σγουρή μεγάλη
 μιά κάπα του τόν σκέπασε πού 'χε νά συναλλάζει
 καί τήν φοροῦσε ὅταν βαρύς ἐρχόντανε χειμώνας.

Ἐκεῖ κοιμήθηκε ὁ θεϊκός Δυσσέας καί κοντά του
 κοιμήθηκαν οἱ ἄλλοι νιοί. "Ομως δέν πήγαινε ὑπνος
 στόν Εὔμαιο ἐκεῖ νά κοιμηθεῖ, ἀλάργα ἀπ' τά γουρούνια,
 κι δᾶξ νά βγει ἐτοιμάζονταν¹. Καί χάρηκε ὁ Δυσσέας
 πού τοῦ πονοῦσε ἔτσι τό βιός κι ἄς ἔμενε στά ξένα.
 Στούς ὅμους πρῶτα κρέμασε τό κοφτερό σπαθί του
 γύρω, καί φόρεσε σγουρή ἀνεμοδιώχτρα κάπα
 καί μέ προβιά τυλίχτηκε παχιοῦ μεγάλου τράγου.

Πῆρε στό χέρι μυτερό κοντάρι, ἀντρῶν καί σκύλων
 ξεπλερωτή², καί πήγαινε νά κοιμηθεῖ μονάχος
 στό μέρος πού κοιμόντανε τ' ἀσπρόδοντα γουρούνια
 κάτω ἀπό βράχο θολωτό, ὅπου βοριάς δέν πιάνει.

1. Η ἐνέργεια αὐτή τοῦ Εὔμαιου δείχνει στόν 'Οδυσσέα, δύο μέρες προτοῦ ἀρχίσει τόν ἀγάνων ἔξοντάσεως τῶν μνηστήρων, ὅτι ὑπάρχουν ἀγαθοὶ ἄνθρωποι ἀκόμη στό παλάτι στούς ὁποίους μπορεῖ νά στηρίξεται. 2. πού διώχνει μακριά ἀντρες καί σκύλους.

Μυκηναῖοι πολεμιστές· τοιχογραφία ἀπό τὴν Τίρυνθα.

Στήν πλούσια Λακεδαίμονα πῆγε ἡ θεά Παλλάδα
στό γιό τοῦ μεγαλόψυχου Δυσσέα νά θυμίσει
καιρός¹ πώς εἶναι στή γλυκιά πατρίδα νά γυρίσει.
Καί βρῆκε ἐκεῖ τοῦ Νέστορα τό γιό καί τοῦ Δυσσέα
στό πρόσπιτο τοῦ ξακουστοῦ Μενέλαου νά κοιμοῦνται.
"Υπνος βαθὺς τοῦ Νέστορα τό γιό τόν εἶχε πάρει,
ὅχι ὅμως τόν Τηλέμαχο, μόν' ὅλο ἀνακυλοῦσε
τήν ἔγνοια² τοῦ πατέρα του μέσα στή μαύρη νύχτα.
Κοντά του πάει καί στάθηκε κι ἔτσι ἡ Παλλάδα³ τοῦ 'πε·
«Δέν κάνει πιά, Τηλέμαχε, στίς ξενιτιές νά τρέχεις,
τά κτήματά σου ἀφήνοντας κι ἔτσι ἄπονους ἀνθρώπους
στό σπίτι σου, μή σου τό φᾶν μοιράζοντας τό βιός σου

1. Στή Σπάρτη ἔμεινε 28 ἡμέρες ὁ Τηλέμαχος. 2. Ἡ ἄπονη πώς ὁ Τηλέμαχος λούνφαξε μέσα στή χλιδή τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Μενέλαου καί ζέχασε ὅσα ἀπρεπα γίνονταν στό σπίτι του δέ στηριζεται. 3. Δέ μᾶς λέγει ὁ ποιητής ποιά μορφή πήρε ἡ Παλλάδα.

καὶ τό ταξίδι ἀνώφελο¹ πού κάνεις καταντήσει.

Μόν' ζήτα ἀπ' τό βροντόφωνο Μενέλαιο νά σέ στείλει ὅτι ράτσα για
νά βρεῖς ἄκομα σπίτι σου τήν ἀκριβή σου μάνα. 15

Γιατί τῆς λέν τ' ἀδέρφια της κι ὁ γέρος της πατέρας ^{αὕτη θεοπόθεια} νά πάρει τόν Εὐρύμαχο, πού τούς μνηστῆρες ὅλους ^{νοῦν δὲ φοροῦν} τ' περνᾶ στά δῶρα κι ἔδωσε χιλιάδες γαμοπροίκια², ^{οὐσαὶ δὲ αἱρεῖσθαι} μή σου τό ἀδειάσει φεύγοντας τό σπίτι σου ἄθελά σου. ^{καταλαβάτε}

Γιατί τήν ξέρεις τήν καρδιά πᾶς εἶναι τῆς γυναίκας³. 20

Τό σπίτι ἐκείνου προσπαθεῖ νά τ' ἀρχονταίνει μόνο ^{πειδεψαμάλη} οὐ πού θά τήν πάρει, καὶ ξεχνᾶ τά πρῶτα τά παιδιά της ^{τοι επιτρέψει} δικαιούσθαι καὶ μήτε πιά τόν νοιάζεται τόν πεθαμένον ἄντρα. ^{τοι επιτρέψει}

Κι ἐκεῖ σάν ἔρθεις φρόντισε νά πεῖς τό μυστικό σου, ^{τοι νοτί τοι εἴπει} σ' ὅποια ἀπ' τίς δοῦλες φαίνεται πιστότερη πώς εἶναι ^{ὅτι μάτιν} 25
ώστον δώσουν οἱ θεοί πιστό νά κάμεις ταίρι.

Κι ἔνα ἄλλο λόγο θά σου πᾶ καὶ βάλ' τον μές στό νοῦ σου. ^{πρότερον}

Καρτέρι⁴ σου χουν ἔτοιμο οἱ πιό τρανοί μνηστῆρες, ^{αὐτὸς εὖτε μάλιστα} ὅτι ἀνάμεσα στή βραχωτή τή Σάμη καὶ στό Θιάκι, ^{οἱ δύο νότι ράτσα} τά
νά σέ χαλάσουν θέλοντας πρίν φτάσεις στήν πατρίδα. ^{απόδει τοι επιτρέψει} 30

Μά δέ θά γίνει ή χάρη τους, κι ἀπ' τούς μνηστῆρες πρῶτα ^{τοι επιτρέψει} τή Σάμη
κάποιον⁵ θά φάει ή μαύρη γῆς, πού καταλούν τό βιός σου. ^{αὐτός τοι επιτρέψει}

Μόν' κράτα ἀλάργα ἀπ' τά νησιά τό φτερωτό καράβι ^{την παραδόθεις} κι δλο τή νύχτα ἀρμένιζε. Κι ἔνα ἀεράκι πρύμο ^{αὐτότοις τοι επιτρέψει} πίσω θά στείλει ἔνας θεός πού σέ φυλάει, σέ σώζει. ^{αὐτός τοι επιτρέψει} 35

Κι δταν στό Θιάκι φτάσεις πιά, στό πρῶτο του ἀκρογιάλι, ^{πρότερον}
στείλε μέ τούς συντρόφους σου στή χώρα τό καράβι ^{την πόρτα μαφά}

καὶ πάνεδ τό χοιροβοσκό νά πρωτοβρεῖς στή μάντρα, ^{οὐσιώδης διοράσκει} διοράσκει τήν
πού στά θρεφτά σου ἐπιστατεῖ καὶ σέ πονεῖ ή καρδιά του ^{μάτιν γοτ} πέρασε ἔκει τή νύχτα σου καὶ στείλε τον στή χώρα ^{τοσούς δασ} 40
στή συνετή μητέρα σου τήν εἰδῆση νά φέρει, ^{αὐτές κάτια θάλην οιοδή} πάσι ἀπ' τήν Πύλο γύρισες καὶ πώς γερός τῆς ἥρθες». ^{αὐτός τοι επιτρέψει}

1. Τό ταξίδι στήν Πύλο-Σπάρτη ωρίμασε τό νέο παιδί, δίνοντάς του χρήσιμες
ἐμπειρίες. 2. Στά προομηρικά χρόνια προίκα εδινε ό γαμπρός στόν πεθερό. 3. "Οσα
λέγονται ἔδω εἶναι γενικότητες ἀσχετες πρός τό ήθος τῆς Πηνελόπης. 4. δές
δ 858. 5. Ή θεά προειδοποιεί γιά οσα μέλλουν νά γίνουν στή ραψωδία χ. 6. πήγαινε.

"Ετσι εἶπε κι ἔφυγε ἡ θεά γιά τά ψηλά τά οὐράνια¹ κι αὐτός τό γιό τοῦ Νέστορα τόν σήκωσε ἀπ' τόν ὑπνον,
σκουντώντας μέ τό πόδι του, κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ 'πε² τὸν γίνεται³ 45
«Ξύπνα καὶ ζέψε γρήγορα, Πεισίστρατε, στ' ἀμάξι
τ' ἄλογα τά μονόνυχα νά κόβουμε πιά δρόμο».

Πάλε ο Πεισίστρατος, ο γιός τοῦ Νέστορα, τοῦ κάνει·

«Τηλέμαχε, δέ γίνεται κι ἂς βιάζει τό ταξίδι,
τή νύχτα τήν τρισκότεινη νά φύγουμε. Σέ λίγο
θά γλυκοφέξει ἡ χαραυγή. Καί μεῖνε ὅσο νά φέρει
ο μαχητής τ' Ἀτρέα γιός, ο ξακουστός Μενέλαος,
τά δῶρα του² καὶ πρόσχαρα μᾶς ἀποχαιρετήσει.

Γιατί στόν κόσμο ὅσο νά ζεῖ θυμᾶται ὁ κάθε ξένος
τόν ἄντρα τό φιλόξενο πού δείχνει καλοσύνη».

"Ετσι εἶπε κι ἡ χρυσόθρονη πρόβαλε εὐτύς ἡ Αὐγούλα.

Τότε ἤρθε κι ο βροντόφωνος Μενέλαος καὶ τούς ἦβρε,
τό πλάι τῆς ὁμορφόμαλλης ἀφήνοντας Ἐλένης.

Κι ὅπως τόν εἶδε ὁ ἀκριβός γιός τοῦ Δυσσέα ἐμπρός του,
φόρεσε ἀμέσως βιαστικά τόν κεντητό χιτώνα
καὶ τή βαριά φλοκάτα³ του στίς ἀντρειωμένες πλάτες,
καὶ πρός τήν πόρτα τρέχοντας στάθηκε ἐκεῖ καὶ τοῦ 'πε·
«Θεόθρεψε τ' Ἀτρέα γιέ, Μενέλαε πολεμάρχη,
καιρός πιά τώρα στή γλυκιά πατρίδα νά μέ στείλεις,
Γιατί ἡ καρδιά μου λαχταρᾶ στό σπίτι μου νά φτάσω».

Τότε ἔτσι κι ο βροντόφωνος Μενέλαος τ' ἀπαντοῦσε·
«Ἄφοῦ ζητᾶς, Τηλέμαχε, νά φύγεις, δέν τό κάνω
νά σέ κρατήσω ἐδῶ πολύ. Τόν κατακρίνω πάντα
τόν ἄντρα τό φιλόξενο πού κι ἀγαπάει περίσσια⁴
καὶ πού περίσσια ὀχτρεύεται. Μ' ἀρέσει σ' ὅλα ἡ τάξη.
Ἴδιο νά λέξ στόν ξένο σου νά φύγει, ἢν δέν τό θέλει,
κι ἴδιο κακό νά τόν κρατᾶς, σάν βιάζεται νά φύγει.

1. ἐννοεῖ τόν Ὀλυμπό. 2. Γιά τά δῶρα τοῦ Μενέλαου πρός τόν Τηλέμαχο ἔγινε
λόγιος στό δ 621 κ.έ. 3. τή χλαίνα του. 4. Τό μέτρο ήταν πάντοτε ὁ κανόνας γιά
τούς "Ελληνες.

Τόν ξένο πόχεις ν' ἀγαπᾶς, κι ἂν θέλει, νά τόν στέλνεις.
 Μόν' στάσου ὅσο στ' ἀμάξι σου τά δῶρα νά σοῦ φέρω,
 δῶρα πανώρια, νά τά ἰδεῖς κι δ' ἴδιος μέ τά μάτια, 75
 κι ὅσο νά πῶ τῶν γυναικῶν τραπέζι νά ἐτοιμάσουν
 στό σπίτι, κι ὅλα τά καλά πού βρίσκονται νά βάλουν.
 Φέρνει χαρά καί δύναμη καί γιά καλό μας είναι
 σάν φῆμε νά τραβήξουμε σέ μακρινό ταξίδι.

Κι ἂν στήν 'Ελλάδα ἔχεις σκοπό νά πᾶς καί μέσα στ' Ἀργος¹, 80
 ὅπως καί νά 'ναι θ' ἀκλουθῶ κι ἀλόγατα θά ζέψω
 καί θά σοῦ γίνω ἐγώ ὁδηγός στίς χῶρες πού θά πᾶμε.
 Δέ θά μᾶς διώξει ἐκεῖ κανείς μ' ἔτσι ἀδειανά τά χέρια,
 μόν' θά μᾶς δώσει ἡ χάλκινο τριπόδι, εἴτε λεβέτι,
 ἢ δυό μουλάρια ἡ καί χρυσό νά πάρουμε ποτήρι». 85

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε· «Θεόθρεφτε τ' Ἀτρέα γιέ κι δπλαρχηγέ Μενέλαε,
 θέλω πιά νά 'ρθω σπίτι μου. Γιατί μήδ' ἐπιστάτη
 δέν ἄφησα ὅταν ἔφυγα στά κτήματά μου ἀπάνου,
 μήπως, ἐνῶ τόν ἀκριβό πατέρα μου γυρεύω,
 χαθῶ κι δ' ἵδιος ἡ χαθεῖ κειμήλιο² ἀπ' τό σπίτι». 90

Σάν ἄκουσε ὁ βροντόφωνος Μενέλαος τέτοιο λόγο,
 ἀμέσως τή γυναικά του προστάζει καί τίς δοῦλες
 τραπέζι, ἀπ' ὅλα τά καλά, στό σπίτι νά ἐτοιμάσουν.
 Τότε ἥρθε κι ὁ Ἐτεωνιάς³ τοῦ Βόλθου ὁ γιός, ξυπνώντας 95
 ἀπ' τό κρεβάτι του, γιατί δέν κατοικοῦσε ἀλάργα.
 Τόν πρόσταξε τ' Ἀτρέα ὁ γιός φωτιά νά πάει ν' ἀνάψει
 νά βάλει κρέας νά ψηθεῖ. Κι ἄκουσε αὐτός ἀμέσως.

Κι ὁ ἵδιος στήν εὐωδιαστή κατέβηκε ἀποθήκη,
 κι ὁ Μεγαπένθης⁴ πήγαινε μαζί του κι ἡ Ἐλένη. 100
 Σάν ἥρθε ἐκεῖ πού βρίσκονταν κρυμμένοι οἱ θησαυροί του,
 πήρε ποτήρι δίχερο στά χέρια ὁ γιός τ' Ἀτρέα

1. Ἐννοεῖ τή Στερεά Ελλάδα καί τήν Πελοπόννησο. 2. Τά βαρύτιμα δῶρα ἤσαν κειμήλια. Ἡ ἀξία τους δηλαδή ἤταν οἰκονομική, πολιτική, κοινωνική, αἰσθητική.

3. Ἦταν αὐτός πού ὑπόδεχθηκε τόν Τηλέμαχο μόλις ἔφθασε στή Σπάρτη (δ 23).

4. Είναι ὁ γιός τοῦ Μενέλαου.

κι ἔνα ἀσημένιο πρόσταξε κροντήρι¹ ὁ Μεγαπένθης
 νά πάρει. Τά σεντούκια της ἄνοιξε κι ή Ἐλένη πού
 πού 'χε κεντίδια ἀφρόπλεχτα, δουλειά ἀπ' τά δυό της χέρια.²
 "Ἐνα ἀπό κεῖνα διάλεξε ή θεϊκά γυναικά,
 πού 'ταν στά ξόμπλια³ πιό δμορφο κι ἀπ' δλα πιό μεγάλο,
 ἀστρο στή λάμψη κι ἡτανε βαλμένο κάτω κάτω.
 Πιό πέρα τότε κίνησαν τίς κάμαρες περνώντας
 καὶ βρῆκαν τὸν Τηλέμαχο κι ἔτσι ὁ Μενέλαος τοῦ 'πε·⁴
 «Τηλέμαχε, δπως μελετᾶς στό νοῦ τό γυρισμό σου,
 ἔτσι ἂς τά φέρει ὁ βροντερός τοῦ Κρόνου ὁ γιός ὁ Δίας.
 Κι ἀπ' ὅσα ἔχω πολύτιμα στό σπίτι θά σου δώσω
 δουλειά τοῦ Ἡφαίστου. Ὁ Φαιδίμος μοῦ τό 'δωσε ὁ λεβέντης,
 τῶν Σιδωνιῶν ὁ βασιλιάς, στό σπίτι του ὅταν πῆγα⁵
 στό γυρισμό μου. Τώρα αὐτό θά σου τό κάμω δῶρο». ⁶

Ἐίπε καὶ τοῦ 'δωσε ἔπειτα τό δίχερο ποτήρι.
 Κι ὁ Μεγαπένθης τοῦ 'βαλε μπροστά του τό κροντήρι.
 Ἡρθε κι ή ροδομάγουλη Ἐλένη, μιά της μπόλια⁷
 κρατώντας στά δυό χέρια της κι ἔτσι μέ χάρη τοῦ 'πε·
 «Ἄντο κι ἐγώ τό δῶρο μου, παιδί μου, σοῦ χαρίζω,
 πάντα ἀπ' τά χέρια ἀνάμνηση νά τό 'χεις της Ἐλένης,
 στήν ποθητή τοῦ γάμου σου τήν ὥρα, νά τό βάλεις
 στό ταίρι σου. Κι ἂς τό φυλάει στόν πύργο της ώς τότε
 ή λατρευτή μανούλα σου. Κι ἄμποτε⁸ στήν πατρίδα,
 στ' ἀρχοντικό τό σπίτι σου χαρούμενος νά φτάσεις».

Ἐίπε κι ἐκεῖνος μέ χαρά στά χέρια του τό πῆρε.
 Κι ὁ μαχητής Πεισίστρατος στ' ἀμάξι τά 'βαλε ὄλα⁹
 μές στό κουτί καὶ θάμαζε τά μάτια του νά βλέπουν.

1. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει κρατῆρα ἀργύρεον. 2. κέντημα, στολίδι σχεδιασμένο.
 3. Τά δῶρα πολλές φορές περνοῦσαν ἀπό χέρι σέ χέρι, χωρίς μ' αὐτό νά μειώνεται
 ἡ ἀξία της προσφορᾶς. 4. πέπλο καλούφασμένο. 5. εἰθε. 6. Τά δῶρα ήσαν: κρον-
 τήρι ἀσημένιο, ποτήρι δίχερο, ύφαντο.

Τότε ὁ ξανθός τ' Ἀτρέα ὁ γιός τούς πῆρε στό παλάτι
καὶ σὲ σκαμνιά καὶ σὲ θρονιά τούς ἔβαλε νά κάτσουν.

Μιά παρακόρη μέχριστο πεντάμορφο λαγήνι
νερό τούς χύνει νά νιφτοῦν σ' ἔνα ἀσημένιο τάσι¹
κι ἐμπρός, τοῦ μάκρου, σκαλιστό τούς ἔστρωσε τραπέζι.

Ψωμιά τούς ἔφερε ἔπειτα κι ἡ σεβαστή οἰκονόμα,
κι ἄλλα προσφάγια πληθερά μετά χαρᾶς ὅτι είχε.

Κι ὁ γιός τοῦ Βόληθου² κόβοντας σέ μερδικά τό κρέας
τούς μοίρασε καὶ τό κρασί κερνοῦσε δέ Μεγαπένθης.

Κι αὐτοί στά ἔτοιμα ἄπλωναν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.

Κι ἔπειτα πιά σάν χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,
ζέψανε ἀμέσως τ' ἄλογα κι ἀνέβηκαν στ' ἀμάξι,

κι ὅξω ἀπ' τ' ἀχόλαιο λιακό κι ἀπ' τ' αὐλοπόρτι βγῆκαν.

Ἅρθε σέ λίγο κι ὁ ξανθός Μενέλαος, στό δεξιό του
κρατώντας μελιστάλαχτο κρασί, σ' ἔνα ποτήρι

χρυσό, νά στάζουν³ στούς θεούς προτοῦ νά ξεκινήσουν.

Στάθηκε στ' ἄλογα μπροστά κι ἔτσι εἶπε χαιρετώντας:

«Κοπιάστε στό καλό, παιδιά, καὶ νά μοῦ χαιρετᾶτε
τό Νέστορα, πού στάθηκε σέ μένα σάν πατέρας,

ἐνόσω πολεμούσαμε οι Ἀχαιοί στήν Τροία».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«Μετά χαρᾶς, δύως τά λές, θεόθρεψτε Μενέλαες,

σάν πᾶμε, θά τοῦ φέρουμε τά χαιρετίσματά σου.

Εἴθε κι ἐγώ μέ τό καλό στό Θιάκι νά γυρίσω
καὶ νά βρω τόν πατέρα μου Δυσσέα μές στό σπίτι⁴,

καὶ πόση ἀγάπη νά τοῦ πῶ πώς βρῆκα ἐγώ κοντά σου
καὶ πόσα δῶρα μοῦ δώσεις πολύτιμα νά φέρω».

Ἐτσι δύως εἶπε, ἔνας ἀιτός δεξιάς γοργοπετοῦσε,
ἀιτός πού χε στά νύχια του λευκή μεγάλη χήνα
σπιτοθρεμμένη κι ἥμερη καὶ μέ φωνές ξοπίσω

1. πλατύστομο δοχεῖο, εἶδος λεκάνης. 2. Δέες ο 95. 3. Πρόκειται γιά σπονδή ἀποχαιρετιστήρια. 4. Ό πόθος τοῦ Τηλέμαχου νά συναντήσει τόν πατέρα του καθόλου δέν ὑποχώρησε στό χρόνο τῆς ἀποδημίας του. 5. Τό πέταγμα τοῦ οἰωνοῦ δεξιά εἶναι προειδοποίηση γιά εύνοική ἐξέλιξη.

γυναικες κι ἄντρες ἔτρεχαν. Κι ως ζύγωσε κοντά τους, ^{Θανατός ο από τη βουνά} δεξιά τους στ' ἄλογα μπροστά καί μ' ἀναγάλλιαι¹ 165
τόν εἶδαν καί τοὺς ἔγιανε μέσα ἡ καρδιά στά στήθια.
Κι ο μαχητής Πεισίστρατος πῆρε τό λόγο κι εἶπε·
«Κρίνε, θεόθρεφτε ἀρχηγέ Μενέλαε, ἂν τό σημάδι
μᾶς τό δεῖξε δ θεός γιά μᾶς ἢ γιά τήν ἀφεντιά σου».

Εἶπε κι ο πολεμόχαρος Μενέλαος συλλογιούνταν,
πῶς νά τό κρίνει ἀλάθευτα καί νά τό ξεδιαλύνει.
Μά πρόλαβε ή πεντάμορφη Ἐλένη² καί τούς εἶπε:
«Ἀκοῦστε νά μαντέψω ἐγώ, καθώς μές στήν καρδιά μου
τά φέρνουν οι ἀθάνατοι κι δπως θαρρῷ θά γίνουν.
Τή χήνα ως ἄρπαξε διάτος τή σπιταναθρεμένη,
χυμώντας μέσα ἀπ' τό βουνό, ὅπου είχε τή φωλιά του,
ἔτσι δ Δυσσέας, συμφορές πολλές ἀφοῦ περάσει
στά ξένα, θά ῥθει σπίτι του κι ἐκδίκηση θά πάρει³.
Μπορεῖ καί νά ῥθε, θάνατο νά πλέκει στούς μνηστήρες».

Κι ο συνετός Τηλέμαχος ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«Ο Δίας νά τά δώσει αὐτά, δ βροντολάος ἄντρας
τῆς Ἡρας. Τότε σάν θεά θά σέ⁴ λατρεύω αἰώνια».
Εἶπε καί τ' ἄλογα χτυπᾶ νά τρέξουν καί πετοῦσαν
γοργά τήν πόλη σκίζοντας καί χύθηκαν στόν κάμπο.
Κι δηλη τή μέρα τό ζυγό στόν τράχηλο τους σειοῦσαν.
Κι ο ἥλιος πιά βασίλεψε κι ίσκιώσανε δῆλοι οι δρόμοι
καί στίς Φηρές⁵ σταμάτησαν στοῦ Διοκλῆ τό σπίτι
κι ἐκεῖ τή νύχτα πέρασαν καί τούς φιλοξενοῦσε.
Σάν ἥρθε ή ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμένη Αὔγούλα,
ζέψανε πάλε τ' ἄλογα κι ἀνέβηκαν στ' ἀμάξι
καί βγῆκαν ἀπ' τ' ἀχόλαλο λιακό κι ἀπ' τ' αὐλοπόρτι.
Χτυπᾶ νά τρέξουν τ' ἄλογα καί πρόθυμα πετοῦσαν
κι εὐτύς σέ λίγο φτάσανε στῆς Πύλου τ' ὅρθιο κάστρο.

1. μέ ἀγαλλίαση. 2. Ἡ Ἐλένη είχε μέσα της ίκανότητες μαντικές δές καί δ 223.
3. Ἐτσι γίνεται προειδοποίηση πώς δχι μόνο θά ἐπιστρέψει ο Ὄδυσσεας μά και
θά τιμωρήσει τούς μνηστήρες. 4. ἐννοεῖ τήν Ἐλένη. 5. τό ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς
κινήθηκε πάνω στή γραμμή μεταβάσεως δές γ 509.

Τότε ἀρχισε δέ Τηλέμαχος καὶ στὸν Πεισίστρατο εἶπε·
 «Τί μοῦ ’ταξεῖς, Πεισίστρατε, τό λόγο μου νά κάμεις;
 Φίλοι πατροπαράδοτοι λεγόμαστε ἀπό χρόνια
 κι εἴμαστε συνομήλικοι καὶ τό ταξίδι τοῦτο
 θά μᾶς ἐνώσει πιό πολύ. ’Αλάργα ἀπ’ τό καράβι
 μή μέ τραβᾶς, θεόθρεφτε, μόν’ ἔλα ἐδῶ ἄφησέ με,
 μή μέ κρατήσει σπίτι του δέ γέρος σου¹ ἄθελά μου
 νά μέ φιλοξενήσει ἐκεῖ κι ἀνάγκη εἶναι νά φεύγω». 200

Εἶπε κι ὁ γιός του Νέστορα κυκλόφερνε στό νοῦ του
 πῶς νά τοῦ κάμει τάξοντας τή χάρη πού ζητοῦσε.
 Κι ἐκεῖ πού συλλογίζονταν καλύτερό του βρῆκε,
 νά στρέψει τ’ ἄτια² στό γοργό καράβι, στ’ ἀκρογιάλι.
 Πῆρε ἀπ’ τ’ ἄμαξι κι ἔβαλε τά δῶρα μές στήν πρύμνη,
 χρυσά ποτήρια καὶ σκουτιά³ πού τοῦ δώσει δέ Μενέλαος,
 κι ἔτσι τόν παρακίνησε μέ πεταχτά του λόγια·
 «’Ανέβα τώρα μήν ἀργεῖς, καὶ τούς συντρόφους πάρε,
 προτοῦ νά φτάσω σπίτι μου κι ὅλα τά μάθει δέ γέρος.
 Γιατί τό ξέρω αὐτό καλά κι οὕτε ἀπ’ τό νοῦ μου βγαίνει,
 ώς ἔχει ἀράθυμη ψυχή⁴, δέ θά σ’ ἀφήσει ἐκεῖνος,
 μόν’ θά ’ρθει ἐδῶ στό σπίτι του νά σέ καλέσει δέ ίδιος
 κι ἔτσι θαρρῶ πώς ἀπρακτος δέ θά γυρίσει πίσω.
 Γιατί πολὺ θά θύμωνε, ἄν δέν τό κάμει ώστόσο». 210

Εἶπε καὶ τά καλότριχα τ’ ἀλόγατα χτυποῦσε
 πίσω στήν Πύλο κι ἔφτασε γοργά μές στό παλάτι.
 Πρόσταξε κι ὁ Τηλέμαχος κι ἔτσι εἶπε στούς συντρόφους·
 «Παιδιά, ἑτοιμάστε τ’ ἄρμενα στό μελανό καράβι
 κι ἐμπρός, ἃς μπαίνουμε κι ἐμεῖς νά κόβουμε πιά δρόμο».

Ἐτσι εἶπε κι ὅλοι ὑπάκουσαν κι ὅπως τούς εἶπε κάνουν
 κι εὐτύς ἀπάνω ἀνέβηκαν καὶ κάθισαν στούς μπάγκους. 220

Ἐτσι ἔκανε κι εὐχόντανε, καὶ στή θεά Παλλάδα

1. ἐννοεῖ τό Νέστορα. 2. τά ἄλογα. 3. ρουχισμός. 4. εὐέξαπτη ψυχή. Ἡ συναίσθηματική διάθεση του Νέστορα δέ θά του ἐπέτρεπε νά μή φιλοξενήσει ἄλλη μιά φορά τό γιό του ’Οδυσσέα.

θυσία¹ πρόσφερε ἔπειτα στοῦ καραβιοῦ τήν πρύμνην.
 Τότε ἔνας ἔνοις ἐφτασε φυγόδικος ἀπ' τ' Ἀργος,
 μάντης πού σκότωσε ἄνθρωπο. Τό γένος του βαστοῦσε
 ἀπ' τὸ Μελάμποδα², πού πρὶν στήν ἀρνοθρέφτρα Πύλο
 καθόνταν, πρῶτος ἄρχοντας μές στούς Πυλιῶτες δῆλους.
 Ἐπειτα ἔνιτεύτηκε, πατρίδα παρατώντας,
 ἀλάργα ἀπ' τὸν τρανό τῆς γῆς ἀφέντη τὸ Νηλέα,
 πού τ' ἀγαθά του στανικῶς τοῦ τά κρατοῦσε χρόνια,
 κι ὡς τότε ἐκεῖνος ἔμενε στὸν πύργο τοῦ Φυλάκη,
 κλεισμένος σὲ βαριά δεσμά καὶ βάσανα μεγάλα,
 γιά τοῦ Νηλέα τ' ὅμορφο κορίτσι καὶ μιά τύφλα
 βαριά, πού τοῦ ὑφερε ἡ φριχτή Κατάρα στὸ μυαλό του.
 Γλίτωσε ώστόσο κι ἔφερε στήν Πύλο ἀπ' τὴν Φυλάκη
 τά βόδια τά μουγγόφωνα, καὶ τὸ θεϊκό Νηλέα
 πλέρωσε καὶ τήν κόρη του τήν πῆγε τοῦ ἀδερφοῦ του
 κι ὁ ἴδιος ἔνιτεύτηκε στ' ἀλογοβόσκητο Ἀργος.
 Γιατὶ ἔτσι τοῦ ὑψε ἡ μοίρα του γραφτό, νά κατοικήσει
 στ' Ἀργος καὶ στὸν Ἀργίτικο λαό νά βασιλέψει.
 Ἐκεῖ παντρεύτηκε ἔπειτα κι ἔχτισε ψηλό σπίτι
 κι ἔκαμε δυό λεβέντες γιούς, τὸ Μάντιο κι Ἀντιφάτη.
 Ο Ἀντιφάτης ἔκαμε τό δυνατό Ὁϊλέα
 κι αὐτός τόν Ἀμφιάραο ἔεσηκωτή πολέμων,
 πού ἔχειρα διὰ Ἀπόλλωνας κι ὁ ἀσπιδάτος Δίας
 τόν ἀγαποῦσαν μέ λογῆς ἀγάπη, μά στό τέλος
 τῶν γηρατειῶν δέν ἔφτασε. Χάθηκε μές στή Θήβα
 ἀπό γυναικεια ἔαγορά³. Κι ἔκαμε δυό λεβέντες
 γιούς, τόν Ἀλκμά κι Ἀμφίλοχο. Τόν Πολυφείδη πάλε
 γέννησε γιό του διὰ Μάντιος καὶ δεύτερο τόν Κλείτο.
 Τόν Κλείτο του ὑ χρυσόθρονη τόν ἄρπαξε ἡ Αύγούλα
 γιά τή μεγάλη του διμορφιά μέ τούς θεούς νά μείνει.

1. Παρόμοια σπονδή ἔκανε δι Τηλέμαχος στό β 451, ὅταν ἀναχωροῦσε μέ τό πλοϊο του ἀπ' τήν Ιθάκη. 2. Γιατρός καὶ μάντης στήν Πύλο. Πῆγε στή Θεσσαλία γιά νά πάρει τά βόδια τοῦ Ἱφικλου, ἀλλά τόν ἔπιασαν καὶ τόν φυλάκισαν. Μέ κάποια του προφητεία ἐλευθερώθηκε καὶ πῆρε δῶρο τά περίφημα βόδια, πού τά πρόσφερε στό Νηλέα, βασιλιά τῆς Πύλου, κερδίζοντας γιά λογαριασμό του ἀδελφοῦ τῷ Βίαντα, τήν ὅμορφη βασιλοπούλα. Πηρφέ δέκι λ 294. 3. Ο Ἀμφιάραος Ψηφιοποιηθήκε από τό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μάντη κι ό Φοῖβος ἔκαμε τόν Πολυφείδη, πρῶτον ^{ποκ απέ τον θεόν} στόν κόσμο, ἀφότου ό θάνατος τόν Ἀμφιάραο πῆρε.

Μέ τό γονιό του μάλωσε καὶ στήν ^{ποκ απέ την θεόν} Ὑπερησία¹ 255 πῆγε κι ἐκεῖ προφήτευε στούς ἄλλους τούς ἀνθρώπους.

Ἐκείνου γιός του ἡταν αὐτός πού στόν Τηλέμαχο ἥρθε ^{ποκ απέ την θεόν} μπροστά καὶ Θεοκλύμενο τοῦ λέγαν τ' ὄνομά του.

Τόν ἥρβε ἐκεῖ παράκληση νά κάνει στ' ἀκρογιάλι 260 στάζοντας, κι ἔτσι τοῦ 'λεγε μέ πεταχτά του λόγια:

«Ω, φίλε, ἀφοῦ σ' ἀπάντησα στήν ὥρα τῆς θυσίας, σ' ὁρκίζω στά θυμιάματα, στήν πίστη, στή ζωή σου, καὶ στούς πιστούς συντρόφους σου πού σ' ἀκλουθοῦν ξοπίσω, τήν πάσα ἀλήθεια μίλα μου, γι' αὐτό πού θά ρωτήσω.

Ποιός εἰσαι; Ποιός δ τόπος σου; Πῶς λέγονται οἱ γονιοί σου;» 265

Κι ό συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:

«Ξένε, μετά χαρᾶς αὐτά θά σου τά πᾶ δύως είναι.

Τό Θιάκι ἔχω πατρίδα μου, πατέρα τό Δυσσέα,

πού εἴθε νά ζοῦσε. Μά πικρός χαμός τόν βρῆκε τώρα.

Γι' αὐτό συντρόφους διάλεξα καὶ μελανό καράβι

κι ἥρθα νά μάθω, πού καιρούς οἱ ξενιτιές τόν τρῶν». 270

Τότε εἶπε ό Θεοκλύμενος, θεόμορφος στήν ὄψη.

«Ἔτσι ἔφυγα ἀπ' τόν τόπο μου κι ἐγώ πού σκότωσα ἄντρα ντόπιο, μέ συγγενεῖς πολλούς στ' ἀλογοβόσκητο Ἀργος,

κι ἀδέλφια πού λογίζονται τῶν Ἀχαιῶν οἱ πρῶτοι.

Σάν γλίτωσα ἀπ' τό θάνατο κι ἀπ' τήν πικρή μου μοίρα

ἔφυγα, ἀφοῦ στίς ξενιτιές γραφτό μου είναι νά τρέχω².

Μά σέ ξορκίζω, πάρε με μαζί σου στό καράβι,

γιατί ἔρχονται ξοπίσω μου, θαρρῶ, νά μέ σκοτώσουν».

Κι ό συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:

«Δέ θά σέ διώξω, ἀφοῦ ζητᾶς μέ τό καράβι νά 'ρθεις.

Ἐμπα. Μέ τό βρισκούμενο θά σέ φιλοξενήσω».

παντρεύτηκε τήν Ἐριφύλη, ἀδελφή τοῦ "Ἀδραστου, πού ἡταν βασιλιάς στό "Ἀργος. Ἀνάμεσα στόν "Ἀδραστο καὶ τόν Ἀμφιάραο ὑπῆρχε μάι συμφωνία: σέ ὅποιας δῆποτε διαφωνία μεταξύ τους ἡ λύση νά προέρχεται ἀπό τήν Ἐριφύλη. Αὐτή ή συμφωνία ἀνάγκασε τόν Ἀμφιάραο νά λάβει μέρος στήν ἐκστρατεία τῶν «Ἐπτά ἐπί Θῆβας», ἃν καὶ γνώριζε τήν ἐπερχόμενη καταστροφή. Ἡ Ἐριφύλη είχε ξαγοραστεῖ ἀπό τόν Πολυνείκη μ' ἔνα κόσμημα. Μετά θάνατο τιμήθηκε ώς ὑπο-

Ἐτσι εἶπε καὶ τό χάλκινο τοῦ πῆρε τό κοντάρι
καὶ δίπλα στό κατάστρωμα τοῦ καραβιοῦ τ' ἀφῆκε.
Ἄνεβηκε ἔπειτα κι αὐτός καὶ κάθισε στήν πρύμνη
κι εἶπε στό Θεοκλύμενο κοντά του νά καθίσει.

Τότε¹ εἶπε τοῦ Δυσσέα ό γιός στούς ναῦτες, νά βολέψουν
τ' ἄρμενα κι δύο πρόθυμα τήν προσταγή του ἀκοῦνε.
Κι ἀμέσως σήκωσαν δρόθο τό λάτινο κατάρτι
καὶ τό βαλαν, σηκώνοντας, στό τρύπιο μεσοστύλι. 285
Τά ξάρτια δέσανε ἔπειτα καὶ τό πανί σηκώνουν
μέ τά καλόστριφτα λουριά κι ἔνα ἀεράκι πρύμο
πού δρυμτικό φυσομανάει τούς ἔστειλε ή Παλλάδα
γοργά τήν πικροθάλασσα νά σκίσει τό καράβι,
κι ἀπ' τούς Κρουνούς² περάσανε κοντά κι ἀπ' τή Χαλκίδα. 295

Ο ἥλιος πιά βασίλεψε κι ίσκιώσανε δύο οἱ δρόμοι
καὶ τό καράβι στίς Φεές³ τό σίμωσε τ' ἀερί⁴
καὶ τό φερε στήν Ἡλίδα πού οἱ Ἐπειγοί ὁρίζουν.
Καὶ κεῖθε πάλε τό στριψε στά μυτερά νησάκια,
κι ἄν θά σωθεῖ λογάριαζε στό νοῦ του ἡ θά τόν πιάσουν.

Μές στό καλύβι⁵ κι ό βοσκός μέ τό θεϊκό Δυσσέα
δειπνοῦσαν καὶ κοντά σ' αὐτούς καὶ τά κοπέλια τ' ἄλλα.
Καὶ τέλος πιά σάν χόρτασαν καλά τό φαγοπότι,
εἶπε ό Δυσσέας στό βοσκό, γιά νά τόν δοκιμάσει,
πρόσχαρα ἀκόμα ἄν στό μαντρί θά τοῦ λεγε νά μείνει
νά τόν φιλεύει ἡ θά τοῦ πεῖ στή χώρα νά τραβήξει.
«Ἀκοῦστε με, Εῦμαιε καὶ σύ κι δύο οἱ λοιποί συντρόφοι.
Στή χώρα θέλω τήν αὐγή νά πάω νά διακονέψω,
νά μή σᾶς δίνω πιό πολύ, ἄν μείνω ἀκόμα, βάρος.
Τή συμβουλή σου δῶσε μου κι ἔναν καλό ὁδηγό σου 310
νά μ' ὁδηγήσει, κι ἔπειτα μονάχος ἀπ' ἀνάγκη
θά φέρω γύρα τό χωριό γιά ἔνα ξερό κομμάτι

χθόνιος προφήτης.

1. πόλη τῆς Ἀχαΐας. Ο περιηγητής Παυσανίας τήν ταυτίζει μέ τήν Αίγειρα· δές και ε 398. 2. Στήν όμηρική ἐποχή ή τιμωρία ἐκείνου πού ἔκανε ἀνθρωποκτονία ἤταν ὑπόθεση πού δέν ἔβγαινε ἔξω ἀπό τά όρια τοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου. "Ἐτσι ὁ δολοφόνος, πού ξέφευγε τό θάνατο ἀπό τούς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, ὑποχρεωνό-

κι ἔνα καυκί¹. Θά πεταχτῷ καὶ στοῦ Δυσσέα τό σπίτι
τήν εἰδησῃ στή συνετή νά πάω τήν Πηνελόπη,
θά σμίξω καὶ τούς ἄτροπους² μνηστῆρες, ἵσως κάτι
μοῦ δώσουν νά ψυχοπιαστῷ πού τά χούν ὅλα πλήθια,
καὶ στή στιγμή κάθε δουλειά πού θέλουν θά τούς κάμω.
Κι ἔνα ἄλλο θέλω νά σου πᾶ καὶ πρόσεξε ν' ἀκούσεις.

“Ἄς ἔχει χάρη ὁ φτερωτός Ἐρμῆς ὁ στρατηλάτης,
πού στῶν ἀνθρώπων τίς δουλειές τιμή καὶ δόξα δίνει,
στή σβελτοσύνη ἄλλος κανείς δέ μέ περνᾶ στόν κόσμο,
φωτιά ν' ἀνάψω στή στιγμή, ἔειρά νά σκίσω ξύλα,
νά κομματιάσω τό σφαχτό, νά ψήσω, νά κεράσω,
δουλειές πού κάνουν οἱ φτωχοί στούς ἀρχοντοθρεμμένους».

“Ο λόγος κακοφάνηκε στόν Εῦμαιο κι ἔτσι τοῦ ’πε·
«Ωχου μου, ξένε, αὐτή ἡ βουλή πῶς σου ’ρθε στό κεφάλι;
Ζητᾶς τό γληγορότερο τό θάνατό σου νά ’βρεις,
ἐνῶ γυρεύεις νά χωθεῖς στόν κύκλο τῶν μνηστήρων,
πού φτάνει ἡ περηφάνια τους στά σιδερένια οὐράνια³.
Δέν είναι τέτοιοι οἱ παραγιοί πόχουν αὐτοί κοντά τους,
μόν’ είναι νιοί μ’ ἀρχοντικούς χιτῶνες καὶ χλαμύδες,
πού στάζει μόσκο ἡ κόμη τους, τό πρόσωπό τους λάμπει.

“Έχουν μπροστά τους σκαλιστά τραπέζια φορτωμένα
ψωμιά, κρασιά καὶ κρέατα. Μόν’ μεῖνε. Δέ μᾶς δίνεις
κανένα βάρος καὶ σ’ ἐμέ καὶ στούς λοιπούς συντρόφους.
Κι ἐδῶ τ’ ἀγαπητό παιδί σάν ἔρθει τοῦ Δυσσέα,
αὐτός χλαμύδα κι ὅμορφο χιτώνα θά σέ ντύσει
καὶ θά σέ στείλει ὅπου ποθεῖ νά φτάσει ἡ καρδιά σου».

Τότε ἔτσι ἀπάντησε ὁ θεῖκός πολύπαθος Δυσσέας:
“Ἐτσι ὅπως, Εῦμαιε, σ’ ἀγαπῶ νά σ’ ἀγαπήσει ὁ Δίας,
πού κι ἀπ’ τή γύρα μ’ ἔσωσες κι ἀπ’ τήν πικρή μου ἀνάγκη.
Χειρότερο ἀπ’ τή διακονιά δέ βρίσκεται στόν κόσμο.

→
ταν νά ζει σέ παντοτινή φυγή. Δέξ καὶ ν 267 κ.ἔ.

1. Οἱ στίχοι πού ἀκολουθοῦν βρίσκονται καὶ στό β 441 κ.ἔ. 2. τοποθεσία καὶ πηγή στά νοτιοδυτικά του νομοῦ Ἡλείας, ἀνάμεσα στά χωριά Σαμικό καὶ Ἐπιτάλιο. Ἀπ’ ἑκεὶ πήγαζες ὁ ποταμός Χαλκίς σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τή λίμνη τῆς Ἀγουλινίτσας. 3. πόλη στή βόρεια Ἡλιδα. 4. Ἐδῶ τό κείμενο δένεται μέ τό
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γι' αὐτή τήν ἔρμη τήν κοιλιά πολλά τραβᾶ ὁ καθένας πάνω πάντα τι πού τόν πλακώνουν συμφορές καὶ βάσανα κι ἀνάγκες.
Καὶ τώρα, ἀφοῦ μέ κράτησες ὅσο νά φτάσει ἐκεῖνος, 345
ζητῶ μιά χάρη, νά μοῦ πεῖς γιά τοῦ Δυσσέα τή μάνα¹ την πορείαν του
καὶ τόν πατέρα πού ἄφησε στῶν γηρατειῶν τή στράτα, πάντοτε οὐτε
ἄν εἶναι ἀκόμα στή ζωή κάτω ἀπ' τό φῶς τοῦ ἥλιου
ἢ πέθαναν καὶ βρίσκονται μές στ' "Ἄδη τά λημέρια".

Κι ἀπάντησε ὁ χοιροβοσκός, τῶν κοπελιῶν ὁ ἀφέντης· 350
«Μετά χαρᾶς σου, ξένε, αὐτά θά σου τά πᾶ δύπως εἶναι.
Ζεῖ ὁ Λαέρτης καὶ συχνά παρακαλεῖ τό Δία
νά σβήσει πιά στό σπίτι του κι ἡ ἄχαρη ζωή του.
Γιατί τό γιό του κλαίει πικρά, πού οἱ ξενιτιές τόν τρῶνε,
καὶ τήν πιστή γυναίκα του, πού τοῦ 'καψε τά σπλάχνα
ὅ θάνατός της, κι ἄκαιρα γεράματα τόν βρῆκαν.
Πέθανε ἡ ἔρμη ἀπ' τόν καημό² τοῦ ξακουσμένου γιοῦ της,
μέ θάνατο πολύπικρο, παύ νά μή ἰδεῖ παρόμοιο
κανεῖς ἐδῶ δύποιος μ' ἀγαπᾶ καὶ τό καλό μου θέλει.
Κι ἐνόσω ἀκόμα ζοῦσε αὐτή, μ' δῆη κι ἄν εἰχε λύπη,
τό 'χα χαρά νά τή ρωτῶ, τή γνώμη της νά παίρνω,
γιατί μ' ἀνάθρεψε μαζί μέ τή στερνή της κόρη
Κτιμένη³, τή βεργόλιγνη μέ τό συρτό φουστάνι·
μαζί της μέ μεγάλωσε κι ἔτσι ὅμοια μ' ἀγαποῦσε.
Κι ὅταν πιά φτάσαμε κι οἱ δύο στήν ποθητή μας νιότη,
στή Σάμη ἐκείνη πάντρεψαν καὶ πῆραν πλούσια δῶρα,
κι ἐμένα, ἀφοῦ μοῦ χάρισε χλαμύδα καὶ χιτώνα
κι ἔνα ζευγάρι μοῦ 'δωσε τσαρούχια νά φορέσω,
μ' ἔστειλε δῶ στή μάντρα της. Καὶ πάντα μ' ἀγαποῦσε.
Τώρα μοῦ λείψανε δύλα αὐτά. Μά τή δουλειά πού κάνω
μοῦ τή βλογήσανε οἱ θεοί κι ἀπ' δύλα ἐδῶ πού βλέπεις
ἔφαγα κι ἥπια κι ἔδωσα καὶ στούς σεβάσμιους ξένους.

τέλος τῆς ραψωδίας ξ. 5. ζητιανέω.

1. δές 1 347. Ἐδῶ εἶναι μετωνυμία: ἔνα ποτήρι κρασί. 2. πού δέν ἔχουν τρόπους, ἦθος: ὑπερφύλαοι. 3. Δές καὶ δσα λέγει ὁ Ἀντίνοος στόν Οδυσσέα ἐπαίτη στό φ 285 κ.ε.

Μά ἀπ' τήν κυρά μου¹ προσταγή δέν παιρνεις μήτε λόγον· νῦν τούτο καλόν, ἀφότου συμφορά μεγάλη ἥρθε στό σπίτι, οἱ ἄντρες οἱ ξετσίπωτοι. Κι ἔχουν ἀνάγκη οἱ δοῦλοι γιά καθετί νά τῆς μιλοῦν, τή γνώμη τῆς νά παίρνουν, νά φᾶν, νά πιοῦνε κι ἔπειτα νά πάρουν στό χωράφι ἀπ' ὅσα² γιαίνουν τήν καρδιά τῶν παραγιῶν στά στήθια».

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'περιπτέρου' τοῦ θεοῦ τοῦ Αχείου³ «Ἀχ, Εὕμαιε χοιροβοσκέ, πόσο μικρός ἀκόμα 380 ἀπ' τήν πατρίδα μίσεψες κι ἀπ' τούς γονιούς σου ἀλάργα. Μόν' ἔλα, ξήγα μου κι αὐτό καὶ τήν ἀλήθεια πές μου, ἃν πάρθηκε ἡ πλατύδρομη πατρίδα σου, δην ζοῦσε 385 ὁ σεβαστός πατέρας σου κι ἡ λατρευτή σου μάνα, ἢ σ' ἔτυχαν ἀπόμακρα στούς χοίρους καὶ στά βόδια κλέφτες⁴ καὶ στά καράβια τους σέ πήραν καὶ στό σπίτι αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου σ' ἔφεραν μέ βιός νά σ' ἀγοράσει».

Κι ἀπάντησε ὁ χοιροβοσκός, τῶν κοπελιῶν ὁ ἀφέντης⁵ «Ξένε, γι' αὐτά σάν μέ ρωτᾶς καὶ θέλεις νά τά μάθεις, κάτσε ν' ἀκοῦς ἀμίλητα καὶ τό κρασί σου πίνε. 390 Οἱ νύχτες εἶναι ἀτέλειωτες. Ἐχει ὥρα γιά τόν ὑπνον κι ὥρα ν' ἀκοῦς καὶ νά χαρεῖς. Μήτε καὶ πρίν τῆς ὥρας πρέπει νά πέσεις. Κι ὁ πολύς ὁ ὑπνος κούραση εἶναι. Κι ἂν ἄλλος νύσταξε ἀπό σᾶς καὶ θέλει νά πλαγιάσει, 395 ἄς σύρει. Καί τή χαρανγή σάν φάει καὶ ψυχοπιάσει⁶, πηγαίνει τό βασιλικό κοπάδι νά βοσκήσει. Κι ἐδῶ μές στό καλύβι ἐμεῖς οἱ δυό φαγοποτώντας, 400 τά περασμένα βάσανα χαρούμενοι θά λέμε. Γιατί καθένας χαίρεται κατόπι καὶ στίς πίκρες,

ὅποιος περάσει συμφορές καὶ πού γυρίσει κόσμο. Κι ἄκου γι' αὐτά πού μέ ρωτᾶς καὶ μέ συχνοξετάζεις.

Συρία⁷ λένε ἔνα νησί, — ἃν τό 'χεις ἀκουστά σου —

1. Πλήρωφορίες γιά τούς γονεῖς του πήρε ηδη ὁ 'Οδυσσέας στό λ 183 κ.ε. ἀπό τήν ίδια του τή μάνα. 2. Δέξ τή σκηνή τῆς συναντήσεως τοῦ 'Οδυσσέα μέ τή μητέρα του 'Αντίκλεια στό λ 205. 3. θυγατέρα τοῦ Λαέρτη καὶ ἀδελφή τοῦ 'Οδυσσέα.

1. ἐννοεῖ τήν Πηνελόπη. 2. τρόφιμα ή ρουχισμό. 3. πειρατές. 4. στυλώνωμαι στά πόδια μου. 5. Μυθικό καὶ κατάφυτο ἀπό ἀμπελῶνες νησί, πλάσμα ποιητικό,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στήν Ὄρτυγία¹ πιό ψηλά² στό γύρισμα τοῦ ἥλιου, δῆμος νῆστος τὸν ὄντα
ὅχι πυκνοκατοίκητο, μά καρποφόρο μέρος, βοσκότοπος, πολύσταρο μ' ἀμπέλια καὶ κοπάδια.³ 405
Πείνα ποτέ δέν ἔπεσε στή χώρα μήτε ἀρρώστια καὶ κακή, πού τούς ταλαιπωρους θερίζει τούς ἀνθρώπους.⁴ Καὶ μὲν τὸν
Μά σάν γεράσουν τῶν θητῶν οἱ φάρες⁵, τότε ὁ Φοῖβος⁶ ποτεῖς τῷ ποτεῖς τῷ
θάρρῳ ὁ ἀργυροδόξαρος κι ἡ Ἀρτεμη⁷ μαζί του επεινάποτε τῇ
καὶ μέ πυκνές σαιτες τους τους γλυκοθανατώνουν.⁸ 410
Δυό πολιτείες εἶναι ἐκεῖ κι ὅλα σέ δυό μοιράζουν τοῦ πόλεων νῆστος τῷ
κι εἴχανε τόν πατέρα μου κι οἱ δυό γιά βασιλιά των, τόν πατέρα τοῦ
τόν Κτήσιο τοῦ Ὄρμένου γιό, μέ τούς θεούς παρόμοιο.

Τότε ἥρθαν Φοίνικες ἐκεῖ θαλασσοξακουσμένοι
κλέφτες, παιγνίδια φέρνοντας χιλιάδες στό καράβι.⁹ 415
Στό σπίτι τοῦ πατέρα μου μιά Φοινικιώτισσα ἤταν ὁτοῦ ιοῦ Ἀρτεμίδης
ὅμορφη, μεγαλόσωμη καὶ στίς δουλειές τεχνίτρα.¹⁰ Καὶ μάλιστα τοῦ πατέρα
Κι ἐκείνη τήν ξελόγιασαν οἱ Φοίνικες οἱ πλάνοι
καὶ κάποιος, ἐκεῖ πόπλυνε κοντά στό τρεχαντήρι,¹¹
πρῶτος μαζί της πλάγιασε στό στρῶμα τῆς ἀγάπης,¹² 420
πού τά μυαλά τῶν θηλυκῶν τά κάνει αὐτό νά στρίψουνται τούς
κι αὗς εἶναι πρῶτα φρόνιμα. Τή ρώτησε κατόπι
ποιά νά τανε ἡ πατρίδα της καὶ πᾶς τή λέν τήν ίδια,¹³ οτι μὲν τακτή
κι ἐκείνη τοῦ φανέρωσε τό πατρικό μου σπίτι¹⁴
«Παινιέμαι ἀπ' τήν πολύχαλκη πώς εἰμαι τή Σιδώνα,¹⁵ 425
κόρη τοῦ Ἀρύβαντα, μέ βιός πού μετρημό δέν εἶχε.¹⁶
“Ομως Ταφιδετες¹⁷ μ' ἄρπαξαν κουρσάροι, ἐνῶ γυρνοῦσα
ἀπ' τό χωράφι καὶ σ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐδῶ τό σπίτι
μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀγόρασε μέ βιός δσο ζητοῦσαν».

Κι αὐτός πού πλάγιασε κρυφά μαζί της εἰπε πάλε¹⁸ 430
«Τώρα μ' ἐμᾶς δέν ἔρχεσαι νά πᾶμε στήν πατρίδα,¹⁹ οτι μάλιστα τοῦ
τό πατρικό παλάτι σου νά ιδεῖς καὶ τούς γονιούς σου;

κάπου στήν ἀπώτατη δύση.

1. Καί τό νησί αὐτό εἶναι ποιητικό πλάσμα· δές καὶ ε 127. 2. πιό πέρα, πιό δυτικά δηλαδή. 3. τά φύλα. 4. Δές καὶ λ 176. 5. Στό α 109 ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανίστηκε στόν Τηλέμαχο μέ τή μορφή τοῦ Μέντη, ἀρχηγοῦ τῶν Ταφιωτῶν δές καὶ α 188.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γιατί είναι άκόμα στή ζωή κι υπέρπλουτους τούς λένε». 435

Τότε ή γυναίκα άπαντησε καί τοῦ 'πε μέ ένο λόγια·
«Κι αὐτό θά γίνει, ἂν θέλετε νά μ' ὀρκιστεῖτε, ναῦτες,
πώς θά μέ φέρετε ἄβλαφτη ξοπίσω στήν πατρίδα».

“Ετσι εἶπε κι ὅλοι ὀρκίστηκαν καθώς αὐτή ζητοῦσε.
Καὶ τέλος ὅταν ἄμωσαν¹ καὶ τέλεψαν τὸν ὄρκο,
πάλε ή γυναίκα μίλησε κι ἔτσι εἶπε μέ δυό λόγια·
440

«Σωπάτε τώρα καὶ κανείς ἀπ' ὅλους τούς συντρόφους
μή μοῦ μιλήσει, ὅταν μέ ίδει στό δρόμο ή καὶ στή βρύση,
μήν τρέξει κάποιος καὶ τό πεῖ τοῦ γέρου στό παλάτι
κι αὐτός τά πάρει μυρωδιά καὶ πιάσει καὶ μέ δέσει
κι ύστερα στοχαστεῖ γιά σᾶς πᾶς νά σᾶς καταστρέψει.

Κρατᾶτε το ὅλοι μυστικό, μέ βιάση πάρτε δῶστε².
Κι ὅταν πιά τό καράβι σας γεμίστε ἀπό πραμάτειες,
ἄς τρέξει κάποιος νά μοῦ πεῖ τήν εἰδηση στό σπίτι.

Κι ἐγώ θά φέρω μάλαμα στά χέρια μου ὅσο πέσει
κι ἄλλον άκόμα πρόθυμα θά σᾶς μετρήσω ναῦλο³.

Γιατί τό βασιλόπουλο⁴ μές στό παλάτι θρέφω,
κι είναι ἔξυπνο καὶ δίπλα μου τρέχει κι αὐτό ὅταν βγαίνω.

Μετά χαρᾶς στό φτερωτό καράβι θά τό φέρω
καὶ θά χετε δῆφελος πολύ, θά πάρετε χιλιάδες,
ὅπου κι ἄν τό πουλήσετε σέ ἀλλόγλωσσους ἀνθρώπους».

“Ετσι εἶπε κι ἔφυγε γιά τ' ὅμορφο παλάτι,
κι ἐκεῖνοι χρόνο ὄλόκληρο καθίσανε κοντά μας
καὶ βιός σωρό φορτώσανε τό βαθουλό καράβι.

Κι ὅταν πιά τέλος φόρτωσαν καὶ θέλανε νά φύγουν,
μαντατοφόρο στείλανε νά φτάσει στή γυναίκα.

Κι ἐκεῖ ἤρθε ἔνας πολύτεχνος στό πατρικό μου σπίτι
μ' ἔνα γιορντάνι⁵ ὄλόχρυσο, μέ κεχριμπάρια ἀπάνω.

Κι οἱ δούλες μέ τή μάνα μου τό πήρανε στά χέρια,

1. ὀρκίστηκαν. 2. κάνετε γρήγορα τίς ἀγοραπωλησίες σας. 3. κόμιστρο. 4. ἔννοει τόν Εὔμαιο. 5. περιδέραιο.

τό 'βλεπαν, τό πασπάτευαν¹ καί τήν τιμή ρωτοῦσαν.² Τότε τῆς ἔγνεψε κρυφά καί στό βαθύ καράβι³ ἔφυγε, ἀφοῦ τῆς ἔγνεψε. Τότε κι αὐτή ἀπ' τό χέρι⁴ την⁵ δότην⁶ 465 μέ πῆρε κι ὅξω βγήκαμε ἀπ' τό ψηλό παλάτι.⁷ Καί βρῆκε μές στό πρόσπιτο² ποτήρια καί τραπέζια,⁸ πού 'ταν γιά τοῦ πατέρα μου στρωμένα τούς συμβούλους.⁹ Εἶχανε πάει γιά τή βουλή στή σύνοδο νά κάτσουν.¹⁰ Τρία ποτήρια πῆρε εὐτύς καί τά χωσε στόν κόρφο,¹¹ 470 κι ἐγώ ξοπίσω, ἀστόχαστο παιδί, τήν ἀκλουθοῦσα.¹² Κι ὁ ἥλιος πιά βασίλεψε κι ἴσκιώσανε δλοι οἱ δρόμοι,¹³ σταν τρεχάτοι φτάσαμε στό ξακουστό λιμάνι¹⁴ πού 'ταν τό καλοθάλασσο καράβι τῶν Φοινίκων.¹⁵ Κι ἀφοῦ μέ μᾶς ἀνέβηκαν κι ἐκεῖνοι στό καράβι,¹⁶ 475 τραβούσανε στό πέλαγος μ' ἔνα ἀεράκι πρύμο.¹⁷ "Εξ μέρες ἀρμενίζαμε, ἄπαντα νύχτα μέρα.¹⁸ Κι ο Δίας σάν ξημέρωσε τήν ἔβδομη πιά μέρα,¹⁹ 480 ή σαΐτεύτρα ή "Αρτεμη²⁰ χτύπησε τή γυναίκα καί βούτηξε ὅπως ἔπεσε, σάν γλάρος, μές στή γλάστρα²¹.²² Στή θάλασσα τήν πέταξαν τά ψάρια νά τή φᾶνε²³ 485 κι ἔμεινα ἐγώ μονάχος μου μέ τήν καρδιά καμένη.²⁴ Στό Θιάκι αὐτούς τούς ἔφερε τό κύμα καί τ' ἀέρι,²⁵ καί βιός δικό του δίνοντας μ' ἀγόρασε ο Λαέρτης.²⁶ "Ετσι εἶδανε τά μάτια μου αὐτή τή χώρα, ξένε». 490

Τότε ἔτσι ο θεογέννητος τ' ἀπάντησε ο Δυσσέας:²⁷
 «"Ἄχ, Εῦμαιε, πόσο λύπησες στά στήθια τήν καρδιά μου,²⁸ 495 καθώς μοῦ τά 'πες ὅλα αὐτά τά πάθη πού σέ βρῆκαν.²⁹ "Ομως κοντά στίς συμφορές σοῦ 'δωσε ο γιός τοῦ Κρόνου³⁰ κι ἔνα καλό, πού σ' ἔριξε σέ σπλαχνικόν ἀφέντη³¹ 500 κι ὅλα σοῦ τά 'χει πληθερά, φαΐ, κρασί, δι, τι θέλεις³² καί ζεῖς χαρούμενη ζωή. Ἐγώ δύμως παραδέρνω³³

1. τό ψηλαφοῦσαν. 2. στόν πρόδομο. 3. Δές καί ο 409. 4. Ἐδῶ: ή κοιλιά τοῦ πλοίου, τό ἀμπάρι. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν: κι ἐκείνη στού ἀμπαριοῦ τ' ἀπόνερα γκρεμίστη, σάν τό γλάρο.

σέ ξένες χῶρες ἄπειρες κι ἐδῶ πάλι ήρθα ξένος». *τικατάση νὰ τὸ μοσ*
 Τέτοιες κουβέντες ἔκαναν μιλώντας μεταξύ τους οικόπεδοι 495
 κι οὐτε κοιμήθηκαν πολύ, μόν' ὑπνο λίγο πῆραν, τὸν αὐτὸν
 γιατί ή καλόθρονη Αὔγη δέν ἄργησε νά φέξει. *τικατάση μὲν τοῦτο εἶδε*
 Αὐτή τήν ὥρα τά πανιά τοῦ Τηλεμάχου οἱ ναυτες *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 δίπλωναν στήν ἀκρογιαλιά κι ἔβγαλαν τό κατάρτι *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 καὶ τό καράβι λάμνοντας¹ στ' ἀραξοβόλι φέρνουν. *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 Κι ὅξω τά βάρια² ρίχνουνε καὶ δένουν τήν πρυμάτσα³ *τὸν εἰδέναι* 500
 κι ὅξω κι ἐκεῖνοι βγήκανε στής θάλασσας τήν ἄκρη. *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 Κι ἐκεῖ νά φᾶνε ἑτοίμασαν, γλυκό κρασί κερνοῦσαν. *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 Κι ἔπειτα πιά σάν χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι, *τοῦτο τὸν εἰδέναι* 505
 ὁ συνετός Τηλέμαχος πῆρε τό λόγο κι εἶπε: *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 «Τώρα στή χώρα φέρτε ἐσεῖς τό μελανό καράβι *τοῦτο τὸν εἰδέναι* 510
 κι ἐγώ θά τρέξω τούς βοσκούς νά ιδω καὶ τά χωράφια.*τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 Θά 'ρθω τό βράδυ, μιά ματιά σάν ρίξω στίς δουλειές μου,*τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 καὶ γιά τό ποδοκόπι⁴ σας σάν φέξει θά σᾶς κάμω *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 καλό τραπέζι μέ ψητά καὶ μέ γλυκό μοσχάτο». *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 Τότε εἶπε ο Θεοκλύμενος, θεόμορφος στήν ὅψη: *τοῦτο τὸν εἰδέναι* 515
 «Παιδί μου, ποῦ θά πάω ἐγώ; Σέ τίνος θά κονέψω⁵ *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 τό σπίτι, ἀπ' ὅσους κυβερνοῦν τό βραχωμένο Θιάκι;*τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 "Ισια νά πάω στή μάνα σου καὶ στό δικό σου σπίτι;» *τοῦτο τὸν εἰδέναι*

Κι ο συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε: *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 «Ἄλλη φορά θά σ' ἔπαιρνα στό πατρικό μου σπίτι. *τοῦτο τὸν εἰδέναι* 515
 Κι οὐτε μᾶς λείπει τίποτες ἀπ' ὅσα θέλει ο ξένος. *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 Μά σέ κακό σου αὐτό θά βγει, γιατί κι ἐγώ θά λείπω *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 κι ή μάνα μου δέ θά σέ ιδεῖ. Γιατί συχνά δέ βγαίνει *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 μές στό παλάτι, οι ἄτροποι μνηστῆρες νά τή βλέπουν⁶ *τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 μόνο στ' ἀνώι της κάθεται μακριά ἀπ' αὐτούς καὶ φαίνει⁷. *τοῦτο τὸν εἰδέναι* 520
 Μά θά σέ στείλω ἀλλοῦ νά πᾶς στό σπίτι του νά μείνεις,*τοῦτο τὸν εἰδέναι*
 στό φημισμένο Εὐρύμαχο⁷, γιό τοῦ γερο-Πολύβου,*τοῦτο τὸν εἰδέναι*

1. κωπηλατώντας. 2. οἱ ἀγκυρόπετρες. 3. τό σχοινί πού προσδένεται τό πλοϊο ἀπό τήν πρύμη στήν ἀκτή. 4. γιά τόν κόπο, πού κάνατε νά ἔλθετε. 5. κονεύω: μένω γιά ἀνάπαυση, φιλοξενοῦμαι. 6. ύφαίνει. 7. Είναι ο γνωστός ἀπό τό α 399 μνηστήρας: δέξ και β 185, χ 70.

πού σάν θεό τους οἱ Θιακοί τόν ἔχουν σάν τόν βλέπουν.
Γιατί είναι ὁ πιό καλύτερος, κι αὐτός προπάντων θέλει
τή μάνα μου και τήν ἀρχή νά πάρει¹ τοῦ Δυσσέα.
Μά αὐτά τά ξέρουν οἱ Θεοί πού κατοικοῦν στά οὐράνια,
ἄν πρίν τοῦ γάμου θάνατος πικρός δέν τούς ἀρπάξει».

Εἶπε καὶ πέταξε ἄξαφνα πρός τά δεξιά ἔνα ὅρνιο,
γεράκι, τοῦ Ἀπόλλωνα γοργός μανταφόρος.
Βαστοῦσε μέ τά νύχια του ἔνα ἄγριο περιστέρι
καὶ τοῦ μαδοῦσε τά φτερά καὶ τά σκορποῦσε κάτω,
τοῦ Τηλεμάχου ἀνάμεσα καὶ τοῦ τρεχαντηριοῦ του.
Τόν πῆρε ὁ Θεοκλύμενος, ἀλάργα ἀπ' τούς συντρόφους,
καὶ τοῦ 'σφιξε τό χέρι του κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ 'πε:
«'Απ' τό Θεό, Τηλέμαχε, τ' ὅρνιο δεξιά πετοῦσε.
Κι ώς τό εῖδα, τό κατάλαβα πώς ἡτανε σημάδι.
"Αλλή βασιλικότερη δέν είναι ἀπ' τή γενιά σου
σ' ὅλο τό Θιάκι. Αἰώνια σεῖς οἱ βασιλιάδες θά 'στε». 535

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«'Αμποτε, ξένε, ὁ λόγιος σου αὐτός καὶ ν' ἀληθέψει.
Τότε θά ίδεις τή γνώμη μου καὶ πλήθος θά σου δώσω
δῶρα, πού νά τά βλέπουνε καὶ νά σέ μακαρίζουν».

Κι εὐτύς τόν Πείραιο φώναξε, πιστό του φίλο, κι εἶπε:
«Γιέ τοῦ Κλυτία, πιό πολύ ἀπ' ὅλους τούς συντρόφους
στήν Πύλο ὅσοι μ' ἀκλούθησαν, τή γνώμη ἐσύ μου κάνεις.
Πάρε τόν ξένο σπίτι σου γιά τή δική μου χάρη
κι ὅσο πού νά 'ρθω τίμα τον καὶ φιλοξένησέ τον».

Κι ὁ ξακουστός κονταριστής ὁ Πείραιος ἔτσι τοῦ 'πε:
«'Οσον καιρό, Τηλέμαχε, θέλεις ἐδῶ νά μείνει,
ἐγώ θά τόν φιλοξενῶ καὶ θά 'χει δι, τι θελήσει». 550

Εἶπε κι εὐτύς ἀνέβηκε στό τρεχαντήρι κι εἶπε
καὶ στούς συντρόφους ν' ἀνεβοῦν καὶ τά σκοινιά νά λύσουν.

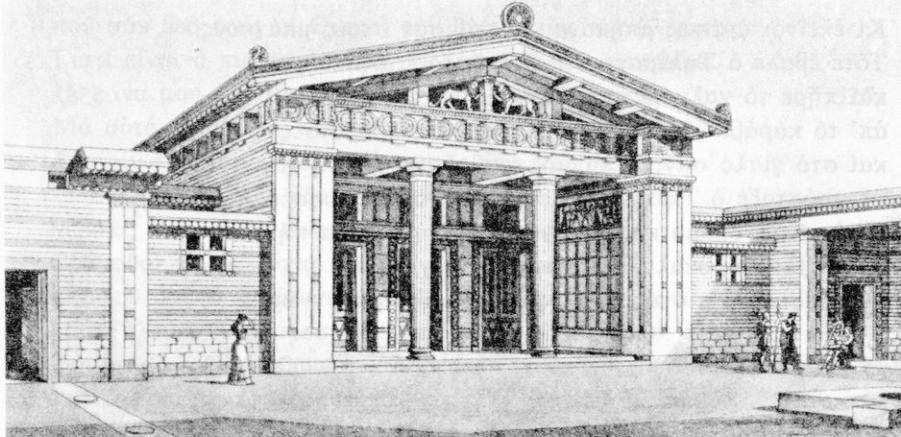
1. 'Ο ίδιος ὁ Εὔρυμαχος στό χ 53, προσπαθώντας νά ἀποφύγει τό ἐκδικητικό μαχαίρι τοῦ 'Οδυσσέα, ἀποδίδει στόν 'Αντίνοο τήν πρόθεση αὐτή.
2. 'Ο αἴσιος οἰωνός είναι προειδοποίηση πώς ὁ πικρός θάνατος δέ θ' ἀργήσει γιά τούς μνηστήρες. 'Ανάλογη προειδοποίηση βρίσκεται στό ο 160, τήν ὥρα πού ὁ Τηλέμαχος ἔφευγε ἀπό τή Σπάρτη.

Κι ἐκεῖνοι ἀμέσως μπήκανε καὶ κάθισαν στούς μπάγκους.
Τότε ἔβαλε ὁ Τηλέμαχος τά δυό δημιορφα σαντάλια!
καὶ πῆρε τό χαλκόμυτο πολεμικό κοντάρι
ἀπ' τό καράβι. Λύσανε κι οἱ ναῦτες τίς πρυμάτσες
καὶ στό γιαλό σάν τό 'συραν τραβιοῦσαν γιά τή χώρα,
ώς πρόσταξε ὁ Τηλέμαχος, γιός του θεϊκοῦ Δυσσέα.
Κι ἐκεῖνος, δρόμο κόβοντας, πεζός στή μάτρα πῆγε,
ὅπου χιλιάδες στάλιζαν ἀμέτρητες οἱ χοῖροι,
πού βόσκαε ὁ πιστός βοσκός μέ τήν καλή τή γνώμη. 560

1. μέση στό πλοϊο είχε βγάλει τά πέδιλα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπαράσταση μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου

Διὸς θεού πολέμων τὸν εἶναι

φίλον τοῦ θεού τοῦτον εἰναι

— Κτισθεῖσαν Τηλέμαχος

«Ἄμπετε, φένε, δὲ λόγος, σοι

Τότε βό θέεις τῇ γνώσῃ μου

π

σῆρα, καὶ νῦν τῷ θεού πολέμων

Μέ τό Δυσσέα κι ό καλός βοσκός μές στό καλύβι
αναψαν τήν αὐγή φωτιά κι έτοίμασαν νά φᾶνε,
κι οξώ τους ἄλλους ἔστειλαν βοσκούς μέ τό κοπάδι.
Καί τ' ἀλυχτάδικα¹ σκυλιά κουνοῦσαν τήν οὐρά τους,
ώς πρόβαλε ό Τηλέμαχος, χωρίς νά τόν γαβγίζουν.
Είδε ό Δυσσέας τά σκυλιά, πού τήν οὐρά τους σειοῦσαν,
κι ἄκουγε γύρω του ποδιῶν πατήματα πού ἀχοῦσαν
κι εὐτύς στόν Εὔμαιο μίλησε μέ πεταχτά του λόγια·
«Εὔμαιε, ἐδῶ θά σου ῥχεται κανένας σύντροφός σου
ἢ κάποιος γνώριμος, γιατί δέν ἀλυχτοῦν² οἱ σκύλοι
καί μόνο τήν οὐρά κουνοῦν. Νά, τά πατήματα ἄκου³».

Τό λόγο δέν ἀπόσωσε καί πρόβαλε στήν πόρτα
τ' ἀγαπημένο του παιδί, κι ἀπάνω σαστισμένος

1. γαυγισιάρικα σκυλιά. 2. ἀλυχτῶ γαυγίζω. 3. "Εξοχη είναι ή δοπτικοακουστική προετοιμασία τῆς εισόδου τοῦ Τηλέμαχου στή σκηνή.

πετάχτηκε ό χοιροβοσκός καί τοῦ 'πεσε ἀπ' τά χέρια
 ἡ τσότρα¹ πόβαζε κρασί μοσκάτο καί κερνοῦσε.
 Καί στὸν ἀφέντη του κοντά πετώντας, τοῦ φιλοῦσε
 τά χέρια, τό κεφάλι του καί τά γλυκά του μάτια,
 χύνοντας δάκρυα φλογερά. Κι ὅπως σφιχταγκαλιάζει
 κάθε πατέρας μέ χαρά τό γιό του, πού γυρίσει
 πέρα ἀπό τόπους μακρινούς τό δέκατο² τό χρόνο, 20
 στερνό του γιό, μονάκριβο, πού 'πιε γι' αὐτόν φαρμάκια,
 ἔτσι τό θεοπρόσωπο Τηλέμαχο φιλοῦσε
 κι ὁ θεῖκός χοιροβοσκός σφιχταγκαλιάζοντάς τον,
 τό χάρο σάν νά ξέφυγε, κι ἔτσι μέ δάκρυα τοῦ 'πε·
 «Γλυκό μου φῶς³, Τηλέμαχε, ἄχ, ἥρθες πιά. Ποτέ μου 25
 δέν τό 'λεγα πώς θά σέ ίδω, ἀφότου γιά τήν Πύλο
 μέ τό καράβι μίσεψες⁴. Μά κόπιασε ἔλα μέσα,
 ἀγαπημένο μου παιδί, νά σέ χαρεῖ ἡ καρδιά μου,
 πού στήν πατρίδα γύρισες κι είσαι κοντά μου τώρα.
 Γιατί συχνά δέν ἔρχεσαι στό κτῆμα, στούς βοσκούς σου, 30
 μόν' μές στή χώρα κάθεσαι. Ἐτσι ἡ καρδιά σου θέλει,
 τή διαστρεμμένη συντροφιά νά βλέπεις τῶν μνηστήρων».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
 «Μετά χαρᾶς σου, παππούλη⁵. Ἐδῶ κι ἐγώ γιά σένα
 ἥρθα νά ίδω τί γίνεσαι καί νά μοῦ πεῖς, ἢν μένει
 στό σπίτι ἀκόμα ἡ μάνα μου ἡ τήν παντρεύτηκε ἄλλος⁶, 35
 καί κάπου τοῦ πατέρα μου Δυσσέα τό κρεβάτι
 ἀστρωτο μένει καί πυκνές ἀράχνες τό σκεπάζουν».

Κι ἀπάντησε ὁ χοιροβοσκός, τῶν κοπελιῶν ὁ ἀφέντης·
 «Ναί, ἐκείνη μέ πιστή καρδιά στ' ἀρχοντικό σου μένει⁷, 40
 κι οἱ νύχτες της περνοῦν πικρές κι οἱ μέρες της θλιμμένες».

Ἐτσι εἶπε καί τό χάλκινο τοῦ πῆρε τό κοντάρι.
 Μπῆκε κι αὐτός, τό πέτρινο κατώφλι δρασκελώντας,

1. ξύλινο δοχεῖο κρασιοῦ δές καί ξ 35, ὅπου ἔπεσε ἀπό τά χέρια τοῦ χοιροβοσκοῦ τό τομάρι, καθώς ἔτρεξε νά διώξει τά σκυλιά πού ἀπειλοῦσαν τόν ἀγνωστο Όδυσσέα. 2. Ἡ παρομοίωση ἔχει στοιχεῖα ἀπό τήν προσωπική ιστορία τοῦ Όδυσσέα. 3. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει γλυκερὸν φάος. 4. ξέφυγες. 5. παππούλη. 6. Ἀνησυχίες γιά πιθανό γάμο τῆς Πηνελόπης ἔβαλε στόν Τηλέμαχο ἡ Ἀθηνᾶ στό λ 16 κ.ἔ. 7. Τήν ίδια ἀπάντηση ἔδωσε στόν Όδυσσέα ἡ Ἀντίκλεια στό λ 184 κ.ἔ.

κι ἔτσι τοῦ παραχώρησε τόν τόπο του δ Δυσσέας,
μά δ γιός του τόν σταμάτησε καί τοῦ 'πε κράζοντάς τον'
«Κάτσε ἐσύ, ξένε. Ἐμεῖς κι ἀλλοῦ νά κάτσουμε θά βροῦμε
στή στάνη¹. Πρόθυμος κι αὐτός πού τό σκαμνί θά φέρει».

Ἐτσι σάν τοῦ 'πε, γύρισε καί κάθισε ό Δυσσέας.

Καί στόν Τηλέμαχο δ βισκός χαμόκλαδα τοῦ στρώνει
κι ἔριξε ἀπάνω τους προβιές, καί πῆγε ἐκεὶ νά κάτσει.

Τότε σοφρά² τούς ἔστρωσε μέ κρέατα ψημένα,
ἀπ' ὅλα πού περίσσεψαν κι είχε ἀπ' τήν πρώτη μέρα
καί κουβαλοῦσε τά ψωμιά μές στά πανέρια πλήθος
κι ἔνα κρασί γλυκόπιοτο μέ τσότρα τούς κερνοῦσε,
κι ἔπειτα κάθισε κι αὐτός ἀντίκρυ στό Δυσσέα.

Κι ὅλοι στά ἔτοιμα ἄπλωναν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.

Καί τέλος ἀφοῦ χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,
πρωτάρχισε ό Τηλέμαχος κι ἔτσι εἶπε τοῦ Εὔμαιον·

«Παππούλη, πόθε κόπιασε κοντά σου αὐτός δ ἔξνος;

Στό Θιάκι πῶς τόν ἔφεραν οἱ ναῦτες; Ποιοί κι αὐτοί ἦταν;

Γιατί πεζός ἐδῷ, θαρρῶ, δέ θά μποροῦσε νά 'ρθει».

Τότε, Εὔμαιε, χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες·

«Τήν πάσα ἀλήθεια θά σοῦ πᾶ μετά χαρᾶς, παιδί μου.

'Απ' τό μεγάλο τό νησί κατάγεται, τήν Κρήτη³,

καί λέει πώς πέρασε πολλές ἀνθρώπων πολιτεῖες,

γιατί ἦταν ἔτσι τό γραφτό τῆς μοίρας του νά πάθει.

'Από καράβι Θεσπρωτῶν κρυφά φευγάτος ἥρθε
στή στάνη μου, καί τώρα αὐτόν θά σοῦ τόν παραδώσω.

Κάμε ὅπως θέλεις. Εὕχεται στά χέρια σου νά πέσει».

Κι ό συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε.

«Εὔμαιε, αὐτός δ λόγος σου μοῦ πίκρανε τά σπλάχνα.

Τόν ξένο πῶς στό σπίτι μου νά τόν φιλοξενήσω⁴;

Παιδί εἶμαι ἐγώ καί δέ βαστοῦν τά δυό μου χέρια ἀκόμα,

1. μάντρα. 2. χαμηλό τραπέζι. 3. Τά στοιχεῖα τῆς παρουσιάσεως βρίσκονται στό ξ 203 κ.έ. 4. Γιά δεύτερη φορά δ Τηλέμαχος όμολογει πώς δέν ἔχει τή δύναμη νά φιλοξενήσει κάποιον στό σπίτι του δές καί ο 515 κ.έ.

ἄν τόν πειράξει ἄλλος κανείς, βοήθεια νά τοῦ δώσω.

Κι ή μάνα μου στά στήθια της δυό γνῶμες ἀναδεύει¹,
έδω μαζί μου ἄν θά σταθεῖ νά κυβερνᾶ τό σπίτι,
τόν ἄντρα της σεβούμενη καί τήν ντροπή τοῦ κόσμου,
ἢ ν' ἀκλουθήσει ὅποιον βρεθεῖ τῶν Ἀχαιῶν ὁ πρῶτος
ἀπ' τούς μνηστῆρες, κι ἀκριβά θά τῆς χαρίσει δῶρα.

"Ομως τόν ξένο, μιά φορά πού βρέθηκε κοντά σου,
μ' δμορφο θά τόν ντύσω ἐγώ χιτώνα καί χλαμύδα²
καί θά τοῦ δώσω δίστομο σπαθί καί δυό σαντάλια
καί θά τόν στείλω ὅπου ποθεῖ καί τό ζητᾶ ή καρδιά του,
κι ἄν θέλεις, στό καλύβι σου νά τόν φιλοξενήσεις.

Και θά τοῦ στείλω ροῦχα ἔδω καί τήν τροφή πού θέλει,
νά μήν τόν ἔχεις βάρος σου καί σύ καί τά κοπέλια³.

Μά ἐκεῖ δέ θά τόν ἄφηνα μέ τούς μνηστῆρες νά ῥθει,
γιατί εἶναι αὐτοί κακότροποι⁴, πολύ χωριάτες ὄλοι,
μήπως τόν βρίσουν καί βαριά θά λυπηθεῖ ή καρδιά μου.

Κόπος ό ἔνας τούς πολλούς, κι ἄς εἶναι παλικάρι,
νά καταφέρει, ἀφοῦ πολύ ἀνώτεροι εἶναι ἐκεῖνοι».

Τότε ἔτσι μίλησε ό θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας:
«"Ω φίλοι, ἀφοῦ μαθέσ⁵ κι ἐγώ ταιριάζει νά μιλήσω,
μοῦ κάψατε ἔτσι τήν καρδιά, ν' ἀκούγω αὐτά πού λέτε
πώς κάνουν οἱ ἔξτιπτοι μνηστῆρες στό παλάτι,

χωρίς ν' ἀκοῦν τή γνώμη σου, τέτοιος λεβέντης πού εἶσαι.

Πές μου, τό θέλεις καί βαστᾶς⁶ ή μήπως μές στή χώρα
σ' δχτρεύεται ὄλος ὁ λαός, φωνή θεοῦ ἀκλουθώντας;

"Η μήπως μέ τ' ἀδέρφια σου μαλώνεις, πού στή μάχη
σ' αὐτούς καθένας πέτεται⁷, μ' ὅση διχόνοια ἄν ἔχει.

"Αχ, ἔτσι νά 'μουν τόσο νιός, δσο τό λέει ή καρδιά μου,
ἢ νά 'μουν γιός τοῦ μαχητῆ Δυσσέα, εἴτε ό ἴδιος
νά ῥχόντανε ἀπ' τήν ξενιτιά — γιατί ἔχει ἀκόμα ἐλπίδα —

1. ἀνακινεῖ. 2. 'Έδω ἐπαληθεύει ή πρόβλεψη τοῦ χοιροβοσκοῦ στό ο 337. 3. οἱ
ἄλλοι βοσκοί. 4. Ή γνώμη τοῦ Τηλέμαχου γιά τούς μνηστῆρες συμπίπτει μέ τή
γνώμη τοῦ Εὔμαιου, πού τήν ἐκθέτει στό ο 329. 5. βέβαια. 6. Τίς ἴδιες σκέψεις
ἔκανε καί ο Νέστορας στό γ 228. 7. στηρίζεται, καμαρώνει.

κι ἂς μοῦ τό κόψει χέρι δχτροῦ ἀμέσως τό κεφάλι, 1330ία νάτ νά
ἄν δέ γινόμουν συφορά πικρή σ' ἐκείνους δλους,¹ 105
ἄν ἔβαζα τό πόδι μου στό σπίτι τοῦ Δυσσέα. 1340ία νάτ νά
Κι ἄν πάλε ἐμένα μόνο μου μέ δάμαζε τό πλῆθος,² 109
θά προτιμοῦσα σπίτι μου νά πέσω σκοτωμένος,³ 1350ία νάτ νά
παρά τίς βάρβαρες δουλειές⁴ αύτές νά βλέπω πάντα,⁴ 110
τούς ξένους νά μή σέβουνται κι ἐδῶ κι ἐκεῖ νά σέρνουν
τίς παρακόρες ἄπρεπα στίς δημοφες τίς σάλες,⁵ 115
νά κατεβάζουν τό κρασί καί νά περιδρομιάζουν⁶
ἀχόρταγα κι ἀτέλειωτα, γιά μιά δουλειά χαμένη».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ'⁷ ἀπάντησε κι ἔτσι εἶπε:
 «Μετά χαρᾶς σου, ξένε, αὐτά θά σου τά πῶ ὅπως είναι. 115
Μήτε ὁ λαός μ'⁸ δχτρεύεται καί τό κακό μου θέλει,⁹
μήτε καί μέ τ'¹⁰ ἀδέρφια μου μαλώνω, πού στή μάχη¹¹
σ' αύτούς καθένας πέτεται¹², μ'¹³ δση διχόνοια ἄν ἔχει.¹⁴
Μά νά, μονόκλωνη¹⁵ δρίσε τή γενεά μου ὁ Δίας.¹⁶
Μόνο του γιό ὁ Ἀρκείσιος ἔκαμε τό Λαερτη,¹⁷ 120
μονάχο πάλε γέννησε κι ἐκείνος τό Δυσσέα,¹⁸
κι ἐξάλλου ἐμένα μ'¹⁹ ἀφησε μοναχογιό²⁰ ὁ Δυσσέας
στό σπίτι, οὐδέ μέ χάρηκε. Τώρα γι'²¹ αὐτό, χιλιάδες²²
μπῆκαν δχτροί στό σπίτι μου πού τό κακό μου θέλουν.²³
Γιατί δσοι δρίζουν στά νησιά²⁴ κι ἀπ'²⁵ δλους είναι οι πρῶτοι,²⁶ 125
στή δασωμένη Ζάκυνθο, στή Σάμη, στό Δουλίχι,²⁷
κι δσοι είναι ἀρχοντογέννητοι στό βραχωμένο Θιάκι,²⁸
τόσοι ζητοῦν τή μάνα μου καί καταλοῦν τό βιός μου.²⁹
Κι ἐκείνη αὐτό τόν ἄχαρο τό γάμο μήτε ἀρνιέται,³⁰
μήτε μπορεῖ νά παντρευτεῖ. Κι ἔτσι δλοι αὐτοί μοῦ σβήνουν³¹ 130
τό σπίτι μου καί σύντομα κι ἐμένα θά χαλάσουν.³²
“Ομως στό χέρι τῶν θεῶν είναι δλα, ἄν θά τελέψουν.³³
Μόν’ τρέχα³⁴ τώρα γλήγορα νά πεῖς στήν Πηνελόπη,

1. τίς ἄνομες πράξεις. 2. νά τρῶνε κατά κόρο. 3. Δέξ π 100. 4. Οἱ Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν³⁵ μονόκληρη. 5. "Ετσι δίνεται ἀπάντηση στήν ἐρώτηση τοῦ ἄγνωστου στόν Τηλέμαχο 'Οδυσσέα, μήπως δέ βρίσκεται σέ καλές σχέσεις μέ τ'³⁶ ἀδέρφια του (π 99). 6. Ἀκριβώς τήν ίδια ἀπάντηση ἔδωσε ὁ Τηλέμαχος στήν Ἀθηνᾶ στό a 247 κ.έ. 7. Ὁ λόγος τώρα στρέφεται πρός τόν Εὔμαιο.

πώς ἀπ' τήν Πύλο γύρισα καί πῶς γερός τῆς ἥρθα.
 'Εγώ θά καρτερέψω ἐδῶ, κι ἐμπρός τά πίσω νά 'ρθεις,
 μόνο σ' αὐτή, τήν εἰδηση νά πεῖς, χωρίς ν' ἀκούσει
 ἄλλος κανείς, γιατί πολλοί τό θάνατό μου θέλουν».

Τότε, Εῦμαιε χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες·
 «Τά ξέρω, τά στοχάζομαι, καθώς τά λές τά κρίνω.
 Μόν' ἔλα πές μου τώρα αὐτό, νά ξέρω τί θά κάμω,
 μιά καί καλή στόν ἄμοιρο Λαέρτη ἢν πρέπει νά 'ρθω
 μανταφόρος, πού καημούς κι ἢν είληγε γιά τό γιό του,
 κοίταζε ώστόσο τίς δουλειές καί μέ τούς δούλους πάντα
 ἔτρωγε σπίτι κι ἔπινε, σάν ἥθελε ή καρδιά του.
 Μά τώρα, ἀφότου μίσεψες στήν Πύλο μέ καράβι,
 ψωμί μπουκιά δέν ἔφαγε, κρασί δέν ἥπιε στάλα,
 καί πάντα κλαίει καί δέρνεται καί τό κορμί του λιώνει».

Κι ό συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
 «Σκληρό, μά ἄς τόν ἀφήσουμε, τά σπλάχνα μας κι ἢν καῖνε.
 Εἴθε δῆλα νά 'ταν στῶν θνητῶν τό χέρι. Πρῶτα πρῶτα
 τόν ἀκριβό πατέρα μου θά φέρναμε ἀπ' τά ξένα¹.
 Μά ἐσύ σάν πᾶς τήν εἰδηση, τρεχάτος ἔλα πίσω
 κι ἀπ' τά χωράφια μήν περνᾶς τό γέρο ν' ἀνταμώσεις.
 Κι ἔξον ἀπ' τήν μητέρα μου, στήν οἰκονόμα² πές τα
 κρυφά, καί θά φροντίσει αὐτή πῶς νά τά μάθει ὁ γέρος».

Ἐτσι εἶπε, κι ό χοιροβοσκός τά δυό σαντάλια πῆρε
 καί τά 'δεσε στά πόδια του καί τράβηξε στή χώρα³.
 Δέν ξέφυγε τῆς Ἀθηνᾶς πώς κίνησε ἀπ' τήν μάντρα
 ό Εῦμαιος κι ἥρθε κοντά, παρόμοια μέ γυναίκα
 πανώρια, μεγαλόσωμη καί στίς δουλειές τεχνίτρα.
 Στήν πόρτα ἀντίκρυ στάθηκε καί στό Δυσσέα ἐφάνη
 κι οὕτε ἔνιωσε ὁ Τηλέμαχος, μήτε τήν εἶδε ἐμπρός του.
 Γιατί οί θεοί δέ φαίνονται καθάρια στόν καθένα.

1. Γιά πρώτη φορά ὁ 'Οδυσσέας ἀκούει ἀπό τό ἴδιο του τό παιδί πόσος ἡταν ὁ καῦμός του γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ πατέρα. 2. Είναι ή Εὔρυκλεια, πού μόνη γνώριζε τήν ἀποδημία τοῦ Τηλέμαχου στήν Πύλο (β 387 κ.έ.). 3. 'Η ἔξοδος τοῦ χοιροβοσκοῦ προοικονομεῖ τόν ἀναγνωρισμό 'Οδυσσέα-Τηλέμαχον.

Μόνο ό Δυσσέας τήν ἔβλεπε κι οί σκύλοι¹, οὐδέ γαβγίζαν,
μόν' στήν γωνιά ζαρώσανε τῆς στάνης φοβισμένοι.
Τοῦ 'γνεψε μέ τά μάτια της, κι ό θεϊκός Δυσσέας
κατάλαβε κι ἐβγῆκε εὐτύς ἀπ' τό καλύβι του ὄξω,
στό μαντροτοίχι τῆς αὐλῆς, και στάθηκε μπροστά της.
Κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τοῦ μίλησε ή Παλλάδα:
«Γιε τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,
στό γιό σου τώρα νά τά πεῖς και μήν τοῦ τά σκεπάζεις,
κι ἀφοῦ ἐτοιμάστε θάνατο στούς ἄτροπους μνηστῆρες,
νά πάτε στήν περίφημη τή χώρα. Δέ θ' ἀργήσω
κι ἐγώ κοντά σας νά βρεθῶ, γιατί διψῶ ἀπό μάχη».

Εἶπε και μέ χρυσό ραβδί τόν ἄγγιξε² ή Παλλάδα.
Και πρῶτα ἀφοῦ μέ νιόπλυτη χλαμύδα και χιτώνα
τόν ἔντυσε, τοῦ στόλισε τό σῶμα μέ τή νιότη.
Μελαχρινός πάλι ἔγινε, τοῦ γέμισε ή θωριά του,
και μαύρισαν τά γένια του στό πρόσωπό του γύρω.
Αὐτά σάν ἔκαμε ή θεά χάθηκε, κι ό Δυσσέας
μές στό καλύβι γύρισε. Κι δπως τόν εἶδε ό γιός του,
σάστισε και τό πρόσωπο γύρισε ἀλλοῦ ἀπό φόβο,
θεός μήν εἶναι. Μίλησε στό τέλος μέ δυό λόγια:
«Ξένε, ἀπό πρίν ἀλλιώτικος μοῦ φάνηκες μπροστά μου.
"Αλλα φορέματα φορεῖς, κι ἄλλη ἔγινε ή θωριά σου.
Θά 'σαι θεός, πού κάθεσαι μές στά πλατιά τά οὐράνια.
Κάμε ἔλεος, θά σοῦ δώσουμε σφαχτά³ πού νά σ' ἀρέσουν
και δῶρα χρυσοσκάλιστα. Σπλαχνίσου μας, θεέ μου».

Τότε τ' ἀπάντησε ό θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας:
«Θεός δέν είμαι μέ θεό γιατί μέ προσομοιάζεις;
μόν' είμαι ἐγώ ό πατέρας σου, πού πάντα κλαίς γιά μένα,
και προσβολές ύπόφερες κι ηπιες πολλά φαρμάκια».
Εἶπε και γλυκοφίλησε τό γιό του, κι ἀπ' τά μάτια

1. Οι ἄνθρωποι πιστεύουν ότι πολλά ζῶα ἔχουν τή δύναμη νά βλέπουν ύπερφυσικά
ὄντα, θεούς, νεράίδες. 2. Ή ίδια τελετική διαδικασία τηρήθηκε στό v 441, ἀλλά
μέ ἀντίθετα ἀποτελέσματα. 3. Κι ό Νέστορας στό γ 399 τήν ίδια ἀντίδραση πα-
ρουσίασε, μόλις ἀντιλήφθηκε πώς μπρός του είχε τήν Παλλάδα.

τά δάκρυα τοῦ πεφταν στή γῆ, πού πρίν τά συγκρατοῦσε.

Πάλε ὁ Τηλέμαχος, — γιατί δέν πείθουνταν ἀκόμα πώς ἡτανε ὁ πατέρας του — τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:

«Δέν εῖσαι σύ ὁ πατέρας μου, παρά τό δίχως ἄλλο κάποιος θεός μέ ξεγελᾶ, γιά νά λυποῦμαι ἀκόμα.

Γιατί δέ δύνεται ἄνθρωπος θνητός αὐτά νά πλάσει στό νοῦ του, ἐκτός ἀθάνατος θεός στή γῆ ἂν ἔρθει, εὔκολα ἂν θέλει, δύνεται νά κάμει νιούς ἡ γέρους. Γέρος προτοῦ φαινόσουνα καί φτωχικά φοροῦσες, μά τώρα μοιάζεις μέ θεούς πού κατοικοῦν στά οὐράνια».

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε Δυσσέας:

«Μπροστά σου τόν πατέρα σου, Τηλέμαχε, ἐνῶ βλέπεις, δέ σοῦ ταιριάζει ν' ἀπορεῖς καί νά παραθαμάζεις.

Γιατί δέ θά ρθει ἐδῶ κανείς ἄλλος ποτέ Δυσσέας, μόν' εἶμαι ὁ ἴδιος, πού καιρούς παράδερνα στά ξένα καί στήν πατρίδα γύριστα τόν εἰκοστό πιά χρόνο.

Τῆς νικηφόρας¹ Ἀθηνᾶς εἶναι κι αὐτό τό θάμα, πού μ' ἔκαμε δπως ἥθελε, γιατί τά δύνεται ὅλα, πότε νά φαίνουμαι ἄνθρωπος φτωχός πού ζητιανέω,

καί πότε νιός πού στό κορμί φορῶ πανώρια ροῦχα. Εὔκολα δύνονται οἱ θεοί πού κατοικοῦν στά οὐράνια νά τόν δοξάσουν τό θνητό καί νά τόν ταπεινώσουν».

Εἶπε καί κάθισε. Κι εὐτύς τόν ξακουστό γονιό του ἀγκάλιασε ὁ Τηλέμαχος καί ξέσπασε στό κλάμα.

Τούς πῆρε τότε καί τούς δυό δό πόθος νά θρήνήσουν, κι ἔκλαιγαν μέ πικρούς λυγμούς, δσο δέν κλαῖν τά δρνια², θαλασσοπούλια ή σταυραετοί κυρτόνυχοι, πού ἀρπάξαν ἀπ' τή φωλιά τ' ἀφτέρωτα πουλιά τους οἱ χωριάτες.

Ἐτσι ποτάμι χύσανε κι αὐτοί τά μαῦρα δάκρυα. Κι ὁ ἥλιος θά βασίλευε κι ἀκόμα θά θρηνοῦσαν,

1. Λέγεται ἔτσι, γιατί νίκησε τούς γίγαντες. Σκηνές ἀπό τή γιγαντομαχία ἔχουμε στή ζωφόρο τοῦ Παρθενώνα. 2. Ἡ παρομοίωση είναι ἀπό τόν κόσμο τῶν πτηνῶν, πού θρηνοῦν ἔντονα, ὅταν χάνουν τά μικρά τους.

μά μίλησε ὁ Τηλέμαχος καὶ στόν πατέρα του εἶπε·
 «Μέ τι καράβι σ' ἔφεραν, πατέρα ἀγαπημένε, 225
 στό Θιάκι οἱ ναῦτες; Ποιοί κι αὐτοί παινεύονταν πώς εἶναι;
 Γιατί θαρρῶ πεζός ἐδῶ δέ θά μποροῦσες νά 'ρθεις».

Τότε ἔτσι ἀπάντησε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας·
 «Τήν πάσα ἀλήθεια¹ θά σοῦ πᾶ μετά χαρᾶς, παιδί μου.
 Στό Θιάκι οἱ κοδμοξάκουστοι μέ φέρανε οἱ Φαιάκοι, 230
 πού κάθε ξένο προβοδοῦν, στά χέρια τους ἄν πέσει.
 Καὶ μέ καράβι γλήγορο, βαθιά ἀποκοιμισμένον,
 μέ φέρανε ἀπ' τά πέλαγα καὶ μ' ἄφησαν στό Θιάκι,
 καὶ δῶρα μοῦ ὅωκαν λαμπρά, χαλκό, χρυσάφι, ροῦχα,
 πού σέ σπηλιά, ἀπό φώτιση θεοῦ, κρυμμένα τά 'χω. 235
 Καὶ τώρα ἐδῶ μέ τή βουλή πάλι ἥρθα τῆς Παλλάδας,
 γιά νά σκεφτοῦμε οἱ δυό μαζί τό φόνο τῶν δχτρῶν μας.
 Μόν' ἔλα τώρα, ἀρίθμησε σέ μένα τούς μνηστῆρες,
 νά μάθω πόσοι νά 'ναι αὐτοί καὶ ποιός καθένας εἶναι.
 Κι սτερα στήν ἀτρόμητη καρδιά μου θά μετρήσω², 240
 μονάχοι ἄν θά μπορέσουμε, οἱ δυό μας δίχως ἄλλους,
 νά πολεμήσουμε μ' αὐτούς η θέλουμε βοήθεια».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε κι ἔτσι εἶπε·
 «Πάντα ἄκουγα, πατέρα μου, τό ξακουστό ὄνομά σου,
 πώς εἶσαι πρῶτος στό σπαθί καὶ στή σοφή τή γνώμη. 245
 Μά λόγο μοῦ ξεστόμισες μεγάλο, πού τρομάζω.
 Δυό μόνοι μ' ἄλλους πιό πολλούς πᾶς θά τά βγάλουν πέρα;
 Δέν εἶναι μιά, δέν εἶναι δυό δεκάδες οἱ μνηστῆρες,
 μόν' εἶναι ἀκόμα πιό πολλοί, κι ἄκου νά τούς μετρήσω.
 'Απ' τό Δουλίχι³ διαλεχτοί πενήντα δυό λεβέντες, 250
 μ' ἔξι μαζί τους παραγιούς. Κι δσοι ἥρθαν ἀπ' τή Σάμη,
 εἶναι ὄλοι εἴκοσι τέσσερις. Κι εἴκοσι βάλε ἀκόμα,
 δσοι ἥρθαν ἀπ' τή Ζάκυνθο, καὶ δώδεκα ἀπ' τό Θιάκι,

1. Ἐδῶ παρουσιάζονται πολύ συνοπτικά, δσα ἔγιναν στή ραψῳδία v. 2. θά ὑπολογίσω. 3. Τίς ίδιες πληροφορίες, ἄλλα χωρίς ἀριθμητικά στοιχεῖα, ἔδωσε ὁ Τηλέμαχος στήν Ἀθηνᾶ στό a 247 κ.έ.

ἀτρόμητοι ὅλοι στήν καρδιά. Κι ὁ Μέδοντας ὁ κράχτης,
κι ὁ θεϊκός τραγουδιστής, πόχουν κι αὐτοί μαζί τους 255
δυό παραγιούς, στό μοίρασμα τῶν φαγητῶν τεχνίτες¹.
Σ' ὅλους ἐκείνους μαζωχτούς ἄν βγοῦμε ἐμεῖς μπροστά τους,
ὅτι σοῦ κάμανε, πικρά κι ἀδρά θά τό πληρώσεις.
Μά σκέψου, ἄν κάποιον δύνεται βοηθό νά βάλει ὁ νοῦς σου,
νά μᾶς βοηθήσει πρόθυμα καί μ' ὅλη τήν καρδιά του». 260

Τότε τ' ἀπάντησε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας:
«Θά σοῦ τό πᾶ μετά χαρᾶς καί πρόσεξε ν' ἀκούσεις,
καί σκέψου ἄν μόνη ἡ Ἀθηνᾶ μέ τό μεγάλο Δία
θά μᾶς βοηθήσουν, ἡ βοηθό ἄλλον νά βάλει ὁ νοῦς μου».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε: 265
«Καλοί εἰναι ἐκεῖνοι οἱ δυό βοηθοί, πού δύναμες, πατέρα,
πού κάθονται στά σύγνεφα ψηλά, καί τούς ἀνθρώπους
ὅλου τοῦ κόσμου κυβερνοῦν καί τούς θεούς τούς ἄλλους».

Πάλε ἔτσι ἀπάντησε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας:
«Ναί, δέ θ' ἀργήσουν νά βρεθοῦν στή μάχη, καί θά δοῦμε, 270
ὅταν πιαστοῦμε ἐμεῖς οἱ δυό μέ τούς λοιπούς μνηστῆρες
ποιός θά νικήσει. Τώρα σύ, τό γλυκοχαραμέρι²
στό σπίτι πήγαινε, νά βρεις τούς ἄτροπους μνηστῆρες.

«Υστερα ἐμένα κι ὁ βοσκός στή χώρα θά δόηγήσει,
παρόμοιο μ' ἔνα δύστυχο καί ψωμοζήτη γέρο. 275

Κι ἄν μέ προσβάλουν σπίτι μου, μέσ στήν καρδιά σου βάστα
κλεισμένη τήν ιπομονή κι ἐγώ ἄς κακοπαθαίνω.

Κι ἄπ' τήν πόρτα μέ κλωτσιές στό δρόμο μέ πετάξουν,
ἡ μέ σαίτες μέ χτυποῦν, ύπόφερε νά βλέπεις.

Μόνο μέ λόγια σου γλυκά νά τούς μιλᾶς, νά πάψουν 280
τίς τρέλες. «Ομως δέ θ' ἀκοῦν, γιατί τούς ζώνει ὁ χάρος.

Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σοῦ πᾶ καί σύ στό νοῦ νά τό χεις.
Τήν ώρα πού ἡ πολύβουλη Παλλάδα μέ φωτίσει,

1. Ὁ ἀριθμός πού δίνει είναι 108· ἐπί πλέον 6 βοηθοί, 2 τεχνίτες κοπῆς κρέατος,
ἔνας κήρυκας, ἔνας ἀοιδός. Σύνολο 118 ἄνθρωποι. 2. τό γλυκοχάραμα.

θά γνέψω¹ μέ τά μάτια μου κι ἄμα τό καταλάβεις,
ὅσα κι ἄν βρίσκονται ἄρματα στό σπίτι νά συνάξεις² 285
καὶ νά τά βάλεις στό ψηλό κελάρι, μές στό βάθος
καὶ τούς μνηστῆρες μέ γλυκά ν' ἀποκοιμίζεις λόγια,
σάν σέ ρωτοῦν γιά τ' ἄρματα καὶ θέλουν νά τά βλέπουν·³
«'Απ' τόν καπνό τά σήκωσα, γιατί δέν ἦταν ὅμοια
ώς τ' ἄφησε ὁ πατέρας μου, σάν πήγε γιά τήν Τροία,⁴ 290
μόν' ἔχασαν τή λάμψη τους ἀπ' τοῦ καπνοῦ τήν ἄχνα.
Κι ἔνα ἄλλο ὁ Δίας μοῦ βαλε στό νοῦ μου πιό μεγάλο,
μή χτυπηθεῖτε, ἄν ἔξαφνα πιαστεῖτε ἀπό μεθύσι,
καὶ τό τραπέζι μολευτεῖ κι ὁ γάμος ἀπ' τό αἶμα,
γιατί καθέναν τόν τραβᾶ μονάχο τό μαχαίρι».⁵ 295
Ν' ἀφήσεις μόνο δυό σπαθιά γιά μᾶς καὶ δυό κοντάρια
κι ἀσπίδες δυό ν' ἀρπάξουμε στά χέρια, ὅταν χυθοῦμε
ἀπάνω τους. Καὶ στά στερνά τούς ἄτσαλους μνηστῆρες
θά τούς τυφλώσει ἡ Ἀθηνᾶ κι ὁ βαθυγνώστης Δίας.
Κι ἔνα ἄλλο ἀκόμα θά σοῦ πῶ, καὶ πρόσεξε ν' ἀκούσεις. 300
«Αν εῖσαι ἀλήθεια γιός μου ἐσύ κι ἀπ' τό δικό μου τό αἷμα,
νά μήν τό μάθει ἄλλος κανείς, πώς γύρισα στό Θιάκι,
ἀπ' τούς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ, μήτε ὁ γερο-Λαέρτης
μήτε ὁ θεϊκός χοιροβοσκός, μήτε κι ἡ Πηνελόπη.
Καὶ μόνοι οἱ δυό νά μάθουμε τῶν γυναικῶν⁴ τή γνώμη,⁶ 305
κι ἀπ' τοῦ σπιτιοῦ τούς παραγιούς νά ίδουμε ποιός ἀκόμα
μᾶς σέβεται καὶ μᾶς τιμᾷ καὶ ποιός δέ μᾶς φοβᾶται
καὶ μήτε ἐσένα δέν ψηφᾶς, ἄν καὶ μεγάλος εἰσαι». 7

Τότε ἔτσι ὁ ἀκριβός του γιός τ' ἀπάντησε καὶ τοῦ 'πε:
«Κι ἄλλη φορά, πατέρα μου, θά ίδεις ἄν ἔχω κρίση,⁸ 310
γιατί κι ἐγώ ἀσυλλόγιστο δέν ἔχω τό κεφάλι.
Ομως αὐτό καὶ γιά τούς δυό δέ βρίσκω ἐγώ πώς είναι
ώφελιμο. Γιά σκέψου το. Γιατί ἔτσι δίχως λόγο,

1. θά κάνω νόημα. 2. Ὁ ήρωας δίνει ἐντολή στόν Τηλέμαχο νά σηκώσει τά ὅπλα
ἀπό τίς θῆκες τους, γιά νά μήν τά χρησιμοποιήσουν οἱ μνηστῆρες. 3. Ἄν καὶ ἡ
Ὀδύσσεια είναι ἔργο ήμερο καὶ εἰρηνικό, οἱ ἀνθρώποι δέν ἔχουν ἀποβάλει τε-
λείως τό πολεμικό ήθος. 4. ἐννοεῖ τίς σκλάβες, τό ὑπηρετικό προσωπικό. Ἐδῶ
ζητᾶ ὁ Ὀδύσσεας ἀπό τόν Τηλέμαχο νά δοκιμάσουν τήν πίστη τῶν ἀνθρώπων
τοῦ ἀνακτόρου. 5. δέν ὑπολογίζει.

θά κάθεσαι ἄπραγος καιρό νά προσπαθεῖς νά μάθεις,
κι ἡσυχα αύτοί θά καταλοῦν δίχως σπλαχνιά τό βιός σου. 315
Μά τίς γυναῖκες σύμφωνος κι ἐγώ νά δοκιμάσεις,
ποιές τό ψωμί σου δέν τιμοῦν και ποιές δέν ἔχουν κρίμα.
"Ομως τούς ἄντρες περιττό, ἀπ' τό 'να σπίτι στ' ἄλλο,
νά δοκιμάζουμε. "Ολα αύτά μποροῦν στερνά νά γίνουν,
σημάδι ἄν ἔχεις φανερό του ἀσπιδοφόρου Δία». 320

Τήν ὥρα πόλεγαν αὐτά, μιλώντας μεταξύ τους,
ἔμπαινε τό καλόχτιστο¹ καράβι μές στό Θιάκι²,
πόφερε τόν Τηλέμαχο και τούς συντρόφους του ὅλους
μέσα ἀπ' τήν Πύλο. Στό βαθύ σάν μπήκανε λιμάνι,
σύρανε πρῶτα στή στεριά τό μελανό καράβι 325
και τ' ἄρμενά του βγάλανε οί ψυχωμένοι ναῦτες,
και στοῦ Κλυτία³ πήγανε τά πανωραΐα δῶρα.
Τότε ἔναν κράχτη στείλανε στό σπίτι τοῦ Δυσσέα,
τήν εἰδηση στή συνετή νά πεῖ τήν Πηγελόπη, 330
πώς στάθηκε ὁ Τηλέμαχος στό ξοχικό του κτῆμα
κι ἔστειλε τό καράβι πρίν νά φτάσει στό λιμάνι,
τῆς λατρευτῆς βασίλισσας μή φοβηθεῖ ἡ καρδιά της,
και χύσει δάκρυα τρυφερά. Τήν ἵδια ὥρα πήγαν
ὁ κράχτης κι ὁ χοιροβοσκός⁴ τήν εἰδηση τήν ἵδια
νά φέρουν στή βασίλισσα. Σάν μπήκαν στό παλάτι,
ὁ κράχτης ἔτσι φώναξε μπροστά στίς παρακόρες:
«"Ἐφτασε ὁ ἀκριβός σου γιός, βασίλισσα, ἀπ' τήν Πύλο». 335
Κοντά της πήγε κι ὁ βοσκός κι εἶπε στήν Πηγελόπη
ὅσα τόν ἔστειλε νά πεῖ τ' ἀγαπητό παιδί της.
Κι ὅταν πιστά τήν προσταγή τήν τέλεψε, ὅπως ἦταν,
ἄφησε μέγαρα κι αὐλές και στό μαντρί του πήγε. 340

Μά τῶν μνηστήρων χάλασε μέσα ἡ καρδιά ἀπ' τή λύπη
κι ἀπ' τό παλάτι βγαίνοντας, τό μακροτοίχι πῆραν

1. καλοφτιαγμένο, καλοναυπηγμένο. 2. Δέες ο 557. 3. Γιά τόν Κλυτία ἔγινε λόγος στό ο 544. 4. Ὁ χοιροβοσκός ἦταν σταλμένος ἀπό τόν Τηλέμαχο· δέες π 133.

πού χε ή αὐλή, καί κάθισαν ἐκεῖ, μπροστά στίς πόρτες. Τότε ἄρχισε ὁ Εὐρύμαχος γιός τοῦ Πολύβου κι εἶπε· 345
 «Θρασύ! ὁ Τηλέμαχος δουλειά κατόρθωσε μεγάλη, τέτοιο ταξίδι, κι εἴπαμε πώς δέν τά βγάζει πέρα. Μά ἐλάτε τώρα ἂς ρίξουμε τό πιό καλό καράβι στή θάλασσα κι ἂς βάλουμε τεχνίτες λαμνοκόπους, νά πούν στους ἄλλους² γλήγορα ξοπίσω νά γυρίσουν». 350

Τό λόγο δέν ἀπόσωσε, κι είδε μές στό λιμάνι, 355
 ώς ἔστρεψε ὁ Ἀμφίνομος, τό μελανό καράβι, πού τά πανιά του μάζωναν καί τά κουπιά βαστοῦσαν.

Χάρηκε μέσα του ή καρδιά κι ἔτσι εἶπε στους συντρόφους· 355
 «Τί θέλουμε νά στείλουμε μαντάτο; Νά τους, ἥρθαν. Εἴτε ὁ θεός τους φωτίσε είτε είδανε μονάχοι 360
 τ' ἄλλο καράβι νά περνᾶ, μά κόπος νά τό φτάσουν»³.

Ἐτσι εἶπε καί σηκώθηκαν καί πῆγαν στ' ἀκρογιάλι 365
 καί στή στεριά τραβήξαν τό μελανό καράβι καί πῆραν ὅλα τ' ἄρμενα οι ψυχωμένοι ναῦτες.

Τότε ὅλοι γιά τή σύνοδο κινοῦσαν μαζωμένοι 370
 κι ούτε ἄλλον ἄφησαν⁴ ἐκεῖ νά κάτσει, νιός ή γέρος.

Κι ἔτσι ὁ Ἀντίνος⁵ ἄρχισε, ὁ γιός τοῦ Εὔπειθη, κι εἶπε· 375
 «Ἄχ, οἱ θεοί τόν γλίτωσαν ἀλάθευτα ἀπ' τό χάρο.

Τή μέρα βάζαμε σκοπούς στ' ἀγερικά ἀκρωτήρια, 380
 πού ἀδιάκοπα συνάλλαζαν. Κι ὅταν βουτοῦσε ὁ ἥλιος, ποτέ τή νύχτα στή στεριά δέν κλείσαμε τό μάτι, μόν' πάντα μές στή θάλασσα μέ τό γοργό καράβι ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀρμενίζαμε, προσμένοντας νά φέξει, τοῦ Τηλεμάχου τή ζωή ζητώντας στό καρτέρι νά πάρουμε, ὅταν ἔφτανε. «Ομως αὐτόν ωστόσο κάποιος θεός τόν γλίτωσε νά φτάσει στήν πατρίδα. Μά ἐλάτε νά σκεφτοῦμε ἐδῶ τό θάνατό του τώρα,

1. μέ θράσος, παράτολμα. 2. ἐννοεῖ τούς μνηστῆρες, πού είχαν στήσει ἐνέδρα δές δ 858. 3. δέν μποροῦσαν δηλαδή νά τό φθάσουν. 4. Ἡ σύνοδος τῶν μνηστήρων είχε χαρακτήρα μυστικό, γι' αὐτό τηρήθηκαν αὐστηρά μέτρα προφυλάξεως. 5. Είναι ὁ ἴδιος πού είσηγήθηκε τό σχέδιο δολοφονίας στό δ 670 κ.έ.

κι ούτε νά μᾶς γλιτώσει¹ πιά. Γιατί δέν ἔχει ἐλπίδα, ἐνόσω θά 'ναι ζωντανός, νά βρει ή δουλειά μας ἄκρη.

Γιατί είναι ἐκείνος φρόνιμος, στή γνώση κατεχάρης, το γεννάδιον την αγάπη τοῦ λαοῦ δέν ἔχουμε δύναμη πρῶτα.

Μά ἐλλατε, πρίν σέ σύνοδο τούς Ἀχαιούς καλέσει.

Γιατί κι αὐτό δὲ Τηλέμαχος θαρρῶ δέ θ' ἀμελήσει,

μόν' θά βαστάξει τό θυμό καί σ' ὅλους θά κηρύξει,

πώς σκάβουμε τό λάκκο του καί γλίτωσε μέ κόπο.

Κι αὐτοὶ ἂν ἀκούσουν τ' ἄνομο τό ἔργο, θά μᾶς βρίσουν

κι ἄλλο θά πάθουμε κακό, κι ἵσως ἀπ' τήν πατρίδα μᾶς διώξουν καί τῆς ξενιτιᾶς θά πάρουμε τή στράτα².

Ἐμπρός, νά τόν προφτάσουμε στό δρόμο η στά χωράφια,

μακριά ἀπ' τήν πόλη. Κι ἔπειτα μοιράζουμε τό βιός του

καί τό παλάτι ἀφήνουμε στή μάνα του νά τό 'χει μ' δποιον τήν πάρει.

Κι ἂν αὐτός δέ σᾶς ἀρέσει ό λόγος καί θέλετε ό Τηλέμαχος νά ζει καί τ' ἀγαθά του

τά πατρικά νά χαίρεται, ἃς πάψουμε πιά τότε

νά συναζόμαστε ὅλοι ἐδῶ, τό σπίτι του νά τρῶμε.

Μόν' ἀπ' τό σπίτι του ό καθείς τά δῶρα τοῦ ἀρραβώνα

ἄς φέρει κι ἃς διαλέξει αὐτή νά παντρευτεῖ στό τέλος

ὅποιον τῆς φέρει πιό πολλά κι δποιον τῆς γράφει ή μοίρα».

Ἐτσι είπε κι δλοι ἀπόμειναν χωρίς μιλιά νά βγάλουν.

Τότε ἄρχισε ό Ἀμφίνομος, λεβέντης γιός τοῦ Νίσου,

πού 'ρθε ἀπ' τό χορταρόστρωτο, τό καρπερό Δουλίχι,

ὅλων τῶν ἄλλων ἀρχηγός, καί τά γλυκά του λόγια

στήν Πηνελόπη ἀρέσανε κι ήταν καλή ή καρδιά του.

Αὐτός μέ λόγια γνωστικά πήρε τό λόγο κι είπε:

«'Αδέλφια, τόν Τηλέμαχο ἐγώ δέν τόν σκοτώνω.

Στό γένος τό βασιλικό, κακό³ νά βάλεις χέρι.

Μά ἃς δοῦμε πρῶτα τῶν θεῶν τή γνώμη, κι ἂν τό στέργουν⁴

1. Δές τίς ὁδηγίες τῆς Ἀθηνᾶς πρός τόν Τηλέμαχο στό 28 κ.έ. 2. Αὐτό θά γίνει, γιατί θά τούς θεωρήσουν δολοφόνους. Δές καί τήν περίπτωση τοῦ Θεοκλύμενου στό 277. 3. Η γνώμη δέ στηρίζεται μόνο στήν ήθική ἐπιταγή, ἄλλα στήν πρακτική δυσκολία τοῦ πράγματος. Οι συγγενεῖς τῶν βασιλέων ήσαν πολλοί καί ἴσχυροί πολιτικῶς καί οἰκονομικῶς. 4. ἂν τό δέχονται.

αὐτό νά γίνει οι δρισμοί τ' ἀσπιδοφόρου Δία, κι ἐγώ τοῦ παίρνω τή ζωή κι ὅλους τούς ἄλλους σπρώχνω. Μά ἂν δέν τό θέλουν οἱ θεοί, προτείνω νά μή γίνει». 405

Ἐίπε καὶ σ' ὅλους ἄρεσε ὁ λόγος τοῦ Ἀμφινόμου, κι εὐτύς νά πᾶνε κίνησαν στό σπίτι τοῦ Δυσσέα καὶ σέ θρονιά καθίσανε, σάν ἥρθαν, σκαλισμένα.

Τότε ἄλλο βρῆκε ή φρόνιμη νά κάμει ή Πηνελόπη· 410 στούς φαντασμένους νά φανεῖ κι ἀστόχαστους μνηστῆρες, γιατί ἔμαθε στόν πύργο της τόν κίνδυνο τοῦ γιοῦ της.

“Ἐτρεξε ὁ κράχτης Μέδοντας¹ κι ὅσα ἀκουσε τῆς τά πε. Καί κίνησε ἀπ' τόν πύργο της μέ παρακόρες ἄλλες.

Κι ώς ἔφτασε ή ἀσύγκριτη γυναίκα στούς μνηστῆρες, κοντά στῆς καλοκάμωτης σκεπῆς τό στύλο ἐστάθη, σκεπάζοντας τά μάγουλα μέ τή λαμπρή της μπόλια, καὶ στόν Ἀντίνοο μίλησε μέ θυμωμένα λόγια·

«Ἀντίνο, κακοστόχαστε καὶ ψηλοφαντασμένε, στό Θιάκι πρῶτο σ' ἔχουνε στούς λόγους καὶ στή γνώση 420 μές στούς συνηλικιώτες σου, μά σύ δέν είσαι τέτοιος.

Τρελέ, γιατί τό θάνατο τοῦ Τηλεμάχου θέλεις, καὶ τούς ἱκέτες² δέν ψηφᾶς, πού τούς φυλάει ὁ Δίας; Μεγάλο κρίμα τό κακό νά μελετᾶς στόν ἄλλο.

“Η δέν τό ξέρεις πώς ἐδῶ, μέ τήν ψυχή στά δόντια, μᾶς πρόσπεσε ὁ πατέρας σου, πού τό λαό ἐφοβήθη τοῦ τόπου του, γιατί ἔβλαψε, μ' ἄλλους ληστές Ταφιώτες, τούς Θεσπρωτούς, πού φίλοι μας καὶ σύμμαχοί μας ἦταν; Νά τόν σκοτώσουν ἥθελαν κι ὅλους τούς θησαυρούς του νά τούς χαροῦν, μά ἀντίκοψε ὁ ἄντρας μου ὁ Δυσσέας. 430

Τώρα τό σπίτι ἐκείνου τρῶς ἀπλέρωτα καὶ θέλεις νά πάρεις τή γυναίκα του, τό γιό του νά σκοτώσεις, καὶ μοῦ ματώνεις τήν καρδιά. Μά πάψε πιά κι ὁ ἴδιος,

1. Ὁπως στό δ 675 κ.έ., ἔτσι κι ἐδῶ ὁ Μέδοντας ἀποκάλυψε στήν Πηνελόπη τό σατανικό σχέδιο τῶν μνηστήρων. Οἱ σκηνές είναι ἀνάλογες. 2. Λίγο πιό κάτω ἔξηγείται τί ἐννοεῖ ή Πηνελόπη μέ τή λ. ἱκέτες.

κι δλους τούς ἄλλους πρόσταξε συντρόφους σου νά πάψουν».

Τότε ὁ Εὐρύμαχος ὁ γιός τῆς εἶπε τοῦ Πολύβου· 435

«὾ Πηνελόπη φρόνιμη, τοῦ Ἰκάριου θυγατέρα,

θάρρος καὶ τέτοια μές στό νοῦ καθόλου μήν τά βάζεις.

Δέ βρίσκεται, οὔτε θά βρεθεῖ σ' αὐτό τὸν κόσμο ὁ ἄντρας

ποὺ ἀπάνω στὸν Τηλέμαχο τὸ χέρι του θ' ἀγγίξει,

ὅσο πού νά 'μαι ζωντανός κι ἔχω ἀνοιχτά τὰ μάτια. 440

Γιατί τό λέγω φανερά, καὶ νά τό ἰδεῖς, θά γίνει.

Τό μαῦρο του αἷμα στή στιγμή θά βάψει τό σπαθί μου,

γιατί κι ἐμένα κάθιζε στά γόνατά του ἀπάνω

πολλές φορές ὁ πορθητής Δυσσέας καὶ στά χέρια

μοῦ 'βαζε κρέας καὶ κρασί στά χείλη μου βαστοῦσε. 445

Γιά τοῦτο τὸν Τηλέμαχο πιό παραπάνω ἀπ' ὅλους

τούς φίλους μου τὸν ἀγαπῶ καὶ χάρο ἃς μή φοβᾶται

ἀπ' τοὺς μνηστῆρες. Τό γραφτό κανείς δέν τό ξεφεύγει».

Ἐτσι εἶπε θάρρος δίνοντας, μά τοῦ 'σκαβε τό λάκκο.

Κι ἡ Πηνελόπη ἀνέβηκε στό μαρμαροχιτισμένο 450

ἀνώι κι ἐκεῖ τὸν ἄντρα τῆς θρηνοῦσε τό Δυσσέα,

ώστου στά ματόκλαδα τῆς ἄπλωσε ἡ Παλλάδα

ὕπνο¹ γλυκό νά κοιμηθεῖ. Κατά τό βράδυ βράδυ

ἔφτασε κι ὁ χοιροβοσκός² καὶ βρῆκε τό Δυσσέα,

πού μέ τό γιό του ἑτοίμαζαν νά φᾶνε, ἔνα θρεφτάρι 455

σάν ἔσφαξαν χρονιάρικο. Τότε ἡ θεά Παλλάδα

πήγε σιμά καὶ μέ ραβδί χτυπώντας τό Δυσσέα

γέρο ξανά τὸν ἔκαμε καὶ παλιωμένα ροῦχα

τὸν ἔντυσε, μήπως τὸν δεῖ καὶ τὸν γνωρίσει ἀμέσως

ὁ θεϊκός χοιροβοσκός καὶ πάει στήν Πηνελόπη 460

νά τῆς τό πεῖ καὶ μέσα του κρυφό δέν τό κρατήσει.

Καί πρῶτος ὁ Τηλέμαχος τό λόγο πῆρε κι εἶπε·

«Ἡρθες, καλότυχε Εῦμαιε; Τί λένε μές στή χώρα³;

1. Ὁμοια εἰκόνα εἶχουμε στό δ 805, ὅπου ὁ ὑπνος ἔρχεται νά λυτρώσει τήν ἀνήσυχη γιά τή ζωή τοῦ γιοῦ της Πηνελόπη. 2. Ἐδῶ γίνεται ἀλλαγή σκηνικοῦ ἀπό τὸν ποιητή. Ἡ δράση μεταφέρεται στό χοιροστάσιο. 3. Πράγματι ὁ Εῦμαιος δε γνωρίζει δσα σχεδιάστηκαν ἀπό τοὺς μνηστῆρες καὶ τά πρόλαβε ἔπειτα ἡ Πηνελόπη.

Απ' τό καρτέρι γύρισαν οι δολεροί μνηστήρες, ή στήν πατρίδα νά ρχουμαι παραφυλούν ἀκόμα;» 465

Τότε, Εὕμαιε χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες·
«Ἐννοια δέν εἰχα, τόν καιρό νά χάνω μές στή χώρα
αὐτά νά κάτσω νά ρωτῶ. Πιό σύντομα ποθοῦσα
νά κάμω τήν παραγγελιά και πίσω νά γυρίσω.

Κράχτης ἀπ' τούς συντρόφους σου, γοργός μαντατοφόρος 470
μέ βρῆκε καὶ στή μάνα σου τήν εἰδηση εἶπε πρώτος.

Κι ἔνα ἄλλο ξέρω νά σου πῶ πού τό εἶδα μέ τά μάτια.
Ψηλά ἀπ' τή χώρα, στοῦ Ἐρμῆ τό λόφο, ὅπως ἐρχόμουν,
εἶδα καράβι γλήγορο νά μπαίνει στό λιμάνι¹
κόσμο γεμάτο κι ἥτανε μ' ἀσπίδες φορτωμένο 475

καὶ μέ κοντάρια δίστομα. Κι ἔβαλα μές στό νοῦ μου αὐτοί πώς θά 'ναι, μά μπορεῖ νά κάνω πάλε λάθος».

"Ετσι είπε κι ο Τηλέμαχος στά μάτια τό Δυσπέα χαμογελώντας κοίταξε, κρυφά ἀπ' τό χοιροτρόφο.

Καὶ τίς δουλειές σάν τέλεψαν κι ἐτοίμασαν τραπέζι, 480
τρῶν, καὶ δέ λείπει τίποτε πού νά ζητᾶ ἡ καρδιά τους.
Καὶ τέλος ἄμα χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,
νά κοιμηθοῦν θυμήθηκαν, ὑπὸ γλυκό νά πάρουν.

1. Δέξ π 351, όπου περιγράφεται ή αφιξή τοῦ καραβιοῦ τῶν μνηστήρων καὶ ή ἐντύπωση πού ἄφησε στόν Ἀμφίνομο.

*Ο Όδυσσεας καὶ ὁ σκύλος του
Αργος*

Σάν ήρθε¹ ή ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αύγουλα,
τότε έδεσε στά πόδια του τά δυό δμορφα σαντάλια
ό συνετός Τηλέμαχος, γιός τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα,
καὶ πῆρε τό κοντάρι του, πού τοῦ ῥχονταν στή χούφτα,
νά πάει στή χώρα, κι είπε εὐτύς δυό λόγια στό βοσκό του·
«Παππού, θά τρέξω νά μέ ίδει κι ή μάνα μου στή χώρα,
πού δέ θά πάψει νά θρηνεῖ καὶ νά μοιρολογιέται,
προτοῦ μέ ίδουν τά μάτια της. Κι αὐτά σέ σένα δρίζω.
Νά πάει στή χώρα δδήγα τον τόν ἄμοιρο τόν ξένο
νά διακονέψει ἐκεῖ φωμί. Καθένας θά τοῦ δώσει
σταρόψωμο κι ἔνα καυκί². Κι οὕτε μπορῶ μονάχος
ὅλο τόν κόσμο νά πονῶ³ πόχω καημούς δικούς μου.

1. πρόκειται για την 39η ημέρα της Όδυσσειας. 2. ποτήρι ξύλινο με κρασί. 3. Μέ τις ενέργειες αυτές μπαίνει σε έφαρμογή τό σχέδιο δράσεως έναντιον τῶν μυητήρων, ὅπως καταστούθηκε στό π. 272.

Κι ἀνίσως τοῦ κακοφανεῖ, κακό δικό του θά 'ναι.

Σ' ἐμένα ἀρέσει ξάστερα νά λέω τήν πάσα ἀλήθεια».

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε·
 «Νά μέ κρατήσουν μήτε ἐγώ, παιδί μου, δέν τό θέλω.
 Κάλλιο συμφέρει τοῦ φτωχοῦ στή χώρα νά ζητεύει¹
 παρά στούς κάμπους. Ός ποθεῖ καθένας θά μοῦ δώσει.
 Γιατί δέν εἶμαι πιά παιδί νά κάθουμαι στίς μάντρες
 κι ἐδῶ νά κάνω τίς δουλειές πού θά μοῦ πεῖ ὁ τσοπάνης.
 Πήγαινε ἐσύ, κι ως ὅρισες, αὐτός θά μ' ὀδηγήσει,
 σάν ἀμολήσω² στή φωτιά κι ἀφοῦ ζεστάνει ἡ μέρα.
 Γιατί εἶναι τρύπια ὅσα φορῶ καί θά μέ κάψει ἡ πάχνη³,
 κι ἄκουσα πρίν πού λέγατε πώς εἶναι ἀλάργα ἡ χώρα».

"Ἐτσι εἶπε, κι ὁ Τηλέμαχος ἀπ' τό καλύβι βγῆκε
 καὶ πήγαινε κοφτά κοφτά, στό νοῦ του τῶν μνηστήρων
 βάζοντας ὅλο τό κακό. Σάν ἥρθε στό παλάτι,
 ἔστησε τό κοντάρι του σέ μιά ψηλή κολόνα
 καί μπήκε εὐτύς τό πέτρινο κατώφλι δρασκελώντας.

'Η βάγια τότε Εὐρύκλεια τόν εἶδε ἀπ' ὅλες πρώτη,
 τήν ὥρα πού ἔστρωνε προβιές στούς σκαλισμένους θρόνους,
 κι ἐμπρός του ἀμέσως ἔτρεξε στά δάκρυα βουτημένη.
 Τριγύρω του συνάχτηκαν κι οἱ ἄλλες παρακόρες
 καί τοῦ φιλοῦσαν μέ χαρές τούς ὅμους, τό κεφάλι.
 Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη ἀπ' τόν δυντά⁴ της βγῆκε,
 παρόμοια μέ τήν Ἀρτεμη καί τή χρυσή Ἀφροδίτη,
 κι ἀγκάλιασε μέ κλάματα τ'⁵ ἀγαπητό παιδί της,
 καί φίλας τό κεφάλι του καί τά γλυκά του μάτια
 κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ 'λεγε στά δάκρυα βουτημένη.
 «Γλυκό μου φᾶς⁶, Τηλέμαχε, ἄχ, ἥρθες πιά κι ἡ ἔρμη σί ζε δοτε·
 δέν τό 'λπιζα πώς θά σέ ίδω, ἀφ' ὅτου μέ καράβι
 κρυφά στήν Πύλο μίσεψες χωρίς τό θέλημά μου,

1. νά ζητιανεύει. 2. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν στή στιά σάν νοιώσω πώς ἐπύρωσα. 3. Θά μέ παγώσει. Πρβλ. τή φράση: «τά δεύτρα τά 'καψε ὁ πάγος», δηλ. τά πάγωσε καί τά ξέρανε. 4. ἀπ' τό δωμάτιό της. 5. Τήν ίδια προσφώνηση ἔκανε ὁ καλός Εὔμαιος στό π 25.

ἄκουσμα γιά τόν ἀκριβό πατέρα σου νά μάθεις.

Μόν' ἔλα τώρα πές μου αὐτά, τά μάτια σου δύως τά εἶδαν.

Κι ο συνετός Τηλέμαχος ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:

«Μή θές νά κλάψω, μάνα μου, τά σπλάχνα μή μοῦ σφάξεις,
πού μόλις ἀπ' τό θάνατο τή γλίτωσα μέ κόπο.

Μόν' πήγαινε κι ἀφοῦ λουστεῖς καί καθαρά φορέσεις!,
στ' ἀνώι ἀπάνω βγαίνοντας μέ τίς πιστές σου δοῦλες,

τάξες νά κάμεις στούς θεούς σωστές βοδιῶν θυσίες,
ἴσως θελήσει τ' ἄδικα ν' ἀνταποδώσει ὁ Δίας.

Κι ἐγώ θά πάω στήν ἀγορά τόν ξένο² νά καλέσω,
πού σάν ξεκίνησα νά ρθῶ ἀκλούθησε μαζί μου.

Μέ τούς πιστούς συντρόφους μου τόν ἔστειλα στή χώρα,
καί τοῦ Πειραιού σύστησα νά τόν φιλοξενήσει
στό σπίτι του, μέ σεβασμό κι ἀγάπη, ὅσο νά φτάσω».

Ἐτσι εἶπε, καί δέν πέταξαν τά λόγια του χαμένα.
Σάν λούστηκε καί φόρεσε καθάρια στό κορμί της,
ἔταξε σ' ὅλους τούς θεούς σωστές βοδιῶν θυσίες,
ἴσως θελήσει τ' ἄδικα ν' ἀνταποδώσει ὁ Δίας.

Βγῆκε ὅξω κι ο Τηλέμαχος κρατώντας τό κοντάρι
καί δυό σκυλιά³ ξοπίσω του τόν ἀκλούθούσαν ἄσπρα,
κι ή Ἀθηνᾶ μέ θεϊκά τόν περιχοῦσε χάρη

κι ὅλο τό πλήθος θάμαζε σάν εἶδαν νά προβάλλει.
Συνάχτηκαν τριγύρω του κι οἱ ἄτροποι μνηστῆρες
καί λόγια τοῦ ἀεγαν γλυκά, μά τοῦ σκαβαν τό λάκκο.

Ἐκεῖνος ὅμως ἄφησε γοργά τή συντροφιά τους
καί πήγε ἐκεῖ πού κάθονταν οἱ πατρικοί του φίλοι,
ὁ Μέντορας κι ο Ἀντιφος κι ο γερο-Ἀλιθέρσης⁴,

κι ἐκεῖ μαζί τους κάθισε κι ἐκεῖνοι τόν ωτούσαν.
Κι ο ἔακουστός κονταριστής ο Πείραιος ἤρθε τότε
στήν ἀγορά, διαβαίνοντας τή χώρα μέ τόν ξένο.

1. Παρόμοια τυπική προετοιμασία προσευχῆς παρατηρεῖται καί στό δ 761. 2. Ἐννοεῖ τόν Θεοκλύμενο· δέξ καί ο 543 κ.έ. 3. Τήν ίδια εἰκόνα τοῦ Τηλέμαχου πού κρατᾷ τό κοντάρι καί ἀκολουθεῖται ἀπό δύο ἄσπρα σκυλιά, προκαλώντας τό θαυμασμό τοῦ πλήθους, ἐπινόησε δύο ποιητής καί στό β 11 κ.έ., δύο πραγματοποιήθηκε ή πρώτη δημόσια ἐμφάνιση τοῦ νέου. 4. Δές γιά τά πρόσωπα αὐτά περισσότερα στή ραψῳδία β, δύον ή σύναξη τῶν Ἰθακησίων.

Ψηφιοποιήθηκε από τό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κι ούτε ἄργησε ὁ Τηλέμαχος νά πεταχτεῖ μπροστά του.
Μ' ἄρχισε πρίν ὁ Πείραιος κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ 'πε'
«Στεῖλε τίς δοῦλες σπίτι μου, Τηλέμαχε, νά πάρουν
τά δῶρα πού σου χάρισε ὁ ἔκαντος Μενέλαος».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
«Δέν ξέρω ἀκόμα αὐτή ἡ δουλειά πῶς θά τελέψει, Πείραιε,
ἄν οἱ μηντσῆρες σπίτι μου μέ δόλο μέ σκοτώσουν
κι ὅλα κατόπι μοιραστοῦν τά πατρικά ἀγαθά μου.
'Αντί γι' αὐτούς, καλύτερα νά τά χαρεῖς ὁ ἴδιος.
Κι ἂν φέρω στό κεφάλι τους ἐγώ σφαγή καί χάρο,
μέσ στή χαρά χαρούμενος στό σπίτι μοῦ τά φέρνεις».

Εἶπε, καὶ πῆρε σπίτι του τόν ἄμοιρο¹ τόν ξένο.
Καὶ στό καλοκατοίκητο σάν ἥρθαν τό παλάτι,
ρίξανε ἀπάνω στά θρονιά καὶ στά σκαμνιά τίς κάπες
καὶ πῆγαν στά καλόξυστα λουτρά γιά νά λουστοῦνε.
Κι οἱ δοῦλες σάν τους ἔλουσαν, τους ἔτριψαν μέ λάδι
καὶ μέ σγουρές τους ἔντυσαν χλαμύδες καὶ χιτῶνες
καὶ βγῆκαν τότε ἀπ' τό λουτρό καὶ στά θρονιά καθίσαν.
Μιά παρακόρη μέ χρυσό πεντάμορφο λαγήνι
νερό τους χύνει νά νιφτοῦν σέ μιά ἀργυρή λεκάνη
κι ἐμπρός τού μάκρου σκαλιστό τους ἔστρωσε τραπέζι.
Ψωμιά τους ἔφερε ἔπειτα κι ή σεβαστή οἰκονόμα
κι ἄλλα προσφάγια πληθερά μετά χαρᾶς ὅ,τι εἶχε.
'Αγνάντια του κι ή μάνα του σ' ἔνα σκαμνί καθόνταν,
στό στύλο ἀπάνω ἀκουμπιστή, ψιλό νά νέθει ἀδράχτι².
Κι αὐτοί στά ἔτοιμα ἅπλωναν φαγιά στρωμένα ἐμπρός τους.
Καὶ τέλος ἀφοῦ χόρτασαν καλά μέ φαγοπότι,
ή Πηνελόπη ή φρόνιμη πῆρε τό λόγο κι εἶπε·
«Στ' ἀνώι ἐγώ, Τηλέμαχε, καιρός μου είναι ν' ἀνέβω,
νά γείρω στό κρεβάτι μου τό πολυυστεναγμένο,

1. τόν πολύπαθο. 2. Οί σκηνές πού ή Πηνελόπη ἐμφανίζεται ἐργαζόμενη είναι πολύ λίγες. Δές και δ 138, ὅπου καὶ ή ἄλλη μεγάλη κυρία τῆς Όδύσσειας, ή Ἐλένη, μέ τά ίδια πράγματα ἀσχολεῖται.

πού νύχτα μέρα μέ πικρά τό βρέχω δάκρυνα, ἀφότου πῆγε στήν Τροία μέ τούς γιούς τ' Ἀτρέα κι ὁ Δυσσέας.¹ Μήτε σοῦ βάσταξε ἡ καρδιά, πρίν ἔρθουν οἱ μνηστῆρες σ' αὐτό τό μέρος, νά μοῦ πεῖς, ἂν ἀκουσες, κι ἐμένα κάποιο γιά τοῦ πατέρα σου τό γυρισμό μαντάτο».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε: «Μετά χαρᾶς σου, μάνα μου, θά πῶ τήν πάσα ἀλήθεια. Στήν Πύλο¹ και στό Νέστορα τό βασιλιά της πῆγα, και μέ χαρά μέ δέχτηκε μές στό ψηλό παλάτι και καρδιακά μέ φίλεψε, καθώς γονιός τό γιό του, πού μέ τά χρόνια τά πολλά γυρίσει πιά ἀπ' τά ξένα. Ἐτσι κι αὐτός μέ δέχτηκε μέ τούς λεβέντες γιούς του. Όσο γιά τόν ἀτρόμητο πατέρα μου Δυσσέα,² ἔλεγε πώς δέν ἀκουσε κανένα πού νά ξέρει ζεῖ πέθανε. Καί μ' ἔστειλε στόν ξακουστό Μενέλαο², μέ διάζει καλοκάρφωτο και μ' ἄλογα δικά του. Ἐκεὶ είδα τήν Ἀργίτισσα Ἐλένη, πού γιά κείνη Τρῶες κι Ἀργίτες ἔπαθαν ἀπό θεῶν κατάρα.³ Κι δι βοερός τ' Ἀτρέα γιός μέ ρώτησε κατόπι στήν πλούσια Λακεδαίμονα γιά ποιά μου ἀνάγκη πῆγα, κι ἐγώ τοῦ τά δηγήθηκα, τήν πάσα ἀλήθεια τοῦ πα. Καί τότε αὐτός ἀπάντησε μέ φτερωτά του λόγια: «Ωχου³, σέ ποιον λιοντόκαρδον παλικαρᾶ τό στρόμα θέλουν νά πᾶν νά κοιμηθοῦν τέτοια κορμιά χαμένα. Πῶς, σάν κοιμήσει στή φωλιά τοῦ λιονταριοῦ ἡ λαφίνα τά δυό της βυζαντιάρικα νιογέννητα λαφάκια, πάει νά βοσκήσει σέ πλαγιές και λογγωμένα δάση, κι ἀξαφνα τρέχει τό θεριό και μπαίνει στή φωλιά του κι ἀσπλαχνα φέρνει και στά δυό λαφόπουλα τό χάρο, ἔτσι διατάσσει ὁ Δυσσέας και σ' αὐτούς πικρή σφαγή θά φέρει.

1. Ἐδῶ περιγράφονται ὅσα ἔγιναν στή ραψωδία γ. 2. Κι ἐδῶ προσφέρονται συνοπτικά τά κύρια στοιχεῖα τοῦ ταξιδιοῦ στή Σπάρτη. 3. Ἐχουμε θεματική και λεκτική ἐπανάληψη ὅσων είπε ὁ Μενέλαος στόν Τηλέμαχο στό δ 336 κ.έ.

“Αν τέτοιος ἦταν, Δία μου, καὶ σύ Ἀθηνᾶ καὶ Ἀπόλλο,
ὅπως στή Λέσβο μιά φορά τήν δμορφοχτισμένη
πάλαιψε ἀπό φιλότιμο μέ τόν Φιλομηλείδη,
καὶ κατά γῆς τόν ἔστρωσε κι οἱ Ἀχαιοί χαρήκαν,
ἔτσι ὁ Δυσσέας μιά νά ἰδεῖ στά μάτια τούς μνηστῆρες, τόν γοινούς
ὅλοι λιγόζωι θά γινοῦν καὶ πικροπαντρεμένοι.

Κι ὅσο γι’ αὐτά πού μέ ρωτᾶς καὶ μοῦ ζητᾶς νά μάθεις,
ἄλλο ἀπ’ ἀλήθεια δέ θά πᾶ, μήτε θά σέ γελάσω,
κι ἀπ’ ὅσα μοῦ ‘πε ὁ ἄψευτος ὁ πελαγίσιος γέρος¹,
δέ θά σκεπάσω τίποτε, μιά λέξη δέ θά κρύψω.

Τόν εἶδε, μοῦ ‘πε², σέ νησί δάκρυα πικρά νά χύνει,
μές στῆς νεράιδας Καλυψώς τό σπίτι, πού ἄθελά του
τόν ἐμποδίζει, οὔτε μπορεῖ νά φτάσει στήν πατρίδα,
γιατί δέν ἔχει μέ κουπιά καράβι μήτε ναῦτες

στά στήθια ἀπάνω τά πλατιά νά φύγει τοῦ πελάγου». ³
“Ἐτσι ἔλεγε ὁ κονταριστής τ’ Ἀτρέα ὁ γιός Μενέλαος.
Ἐμαθα αὐτά καὶ γύρισα καὶ μ’ ἔνα ἀέρι πρύμο

μέ στείλανε οἱ ἀθάνατοι στήν ποθητή πατρίδα».

“Ἐτσι εἶπε, καὶ τῆς μάτωσε στά στήθια τήν καρδιά της.
Τότε εἶπε ὁ Θεοκλύμενος, θεόμορφος στήν ὅψη:
«Γυναίκα πολυσέβαστη τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα,
δέν ξέρει ἐκεῖνος³ καθαρά. Τά λόγια μου ν’ ἀκούσεις.

Μιά προφητεία θά σου πᾶ καὶ δέ θά τή σκεπάσω.

“Ἄς εἶναι πρῶτα ἀπ’ τούς θεούς ὁ Δίας μάρτυράς μου,
καὶ τοῦ Δυσσέα τό ψωμί κι ἡ στιά πού ἐδῶ προσπέφτω,
πώς ὁ Δυσσέας βρίσκεται στήν πατρική του χώρα,
εἴτε γυρίζει ἡ κάθεται καὶ τ’ ἀνομα⁴ ξετάζει

αὐτά καὶ θάνατο πικρό γιά τούς μνηστῆρες πλέκει.
Τέτοιο σημάδι⁵ γνώρισα μές στό γοργό καράβι
κι ἀμέσως στόν Τηλέμαχο τό ξήγησα ἀπό τότε».

1. πρόκειται γιά τόν Πρωτέα. 2. “Οσα λέγονται ἐδῶ γιά τόν Ὁδυσσέα είναι πληροφορίες τοῦ Μενέλαου ἀπό τό θαλάσσιο θεό· δές καὶ δ 565 κ.έ. 3. ὁ Μενέλαος.
4. ὅσα γίνονται μέσα στό σπίτι του. 5. Είναι ὁ οἰωνός στό ο 528.

Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε: «Ἄμποτε¹, ξένε, ὁ λόγος σου αὐτός καί ν' ἀληθέψει. Τότε θά ίδεις τή γνώμη μου καὶ πόσα θά σοῦ δώσω δῶρα, πού νά τά βλέπουνε καὶ νά σέ μακαρίζουν». 165

Τέτοιες κουβέντες ἔκαναν μιλώντας μεταξύ τους. Μπρός στό παλάτι τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα κι οἱ μνηστῆρες μέ δίσκους διασκέδαζαν καὶ ρίχνανε κοντάρια σέ γῆ στρωμένη, ὅπου καὶ πρίν, γεμάτοι περηφάνια. 170 Σάν ἦρθε ή ὥρα τοῦ φαγιοῦ κι ὀλοῦθε ἀπ' τά χωράφια γυρίζανε μέ τοὺς βοσκούς, σάν πρῶτα, τά κοπάδια, τότε τούς εἶπε δὲ Μέδοντας, πού μόνος ἀπ' τούς κράχτες τούς ἄρεσε καὶ κάθονταν μαζί τους στό τραπέζι. «Ἀφοῦ χαρήκαμε, παιδιά, μέ τοὺς ἀγῶνες ὅλοι, 175 ἐλάτε μές στό σπίτι πιά νά φάμε καὶ κομμάτι. Πιό κάλλιο είναι στήν ὥρα του νά μπαίνει τό τραπέζι». 180

Εἶπε, κι αὐτοί σηκώθηκαν κι ὅπως τούς εἶπε κάνουν. Καὶ στό καλοκατοίκητο σάν ἦρθαν τό παλάτι, ρίξανε ἀπάνω στά σκαμνιά καὶ στά θρονιά τίς κάπες 180 καὶ σφάξανε μεγάλα ἀρνιά καὶ γίδες ὅλο πάχος, κι ἔνα μοσχάρι κοπαδιοῦ κι ὀλόπαχα γουρούνια, καὶ τό τραπέζι ἐτοίμασαν. Τήν ὥρα αὐτή² ἀπ' τή μάντρα σηκώθηκε ὁ χοιροβοσκός μέ τό Δυσσέα νά 'ρθουν, στή χώρα³. Κι ἄρχισε ὁ βοσκός, τῶν κοπελιῶν ὁ ἀφέντης· 185 «Θέλεις πιά, ξένε, σήμερα στή χώρα νά τραβήξεις, ώς πρόσταξε ὁ ἀφέντης μου. Μά ἐγώ θά προτιμοῦσα ἐδῶ στή στάνη φύλακα ξοπίσω νά σ' ἀφήσω. Μά σέβομαι τό λόγο του, μή μέ μαλώσει τρέμω στερνά. Κι είναι τό μάλωμα βαρύ τοῦ κάθε ἀφέντη. 190 Μόν' ἔλα ἄς πᾶμε. Τσάκισε⁴ πολύ πιά τώρα ή μέρα κι ὅταν βραδιάσει, τσουχτερό θά σοῦ φανεῖ τό κρύο». 195

1. Είναι τυπικές εὐχαριστήριες φράσεις, πού λέγονται συνήθως ὑστερα ἀπό κάθε εὐνοϊκή ἐρμηνεία ἐνός οἰωνοῦ· δές καὶ ο 180, ο 540. 2. Εἴμαστε ἀκόμη στή 39η ἡμέρα τῆς Ὀδύσσειας. 3. Στήν πόλη. Μέ τή μετάβαση τοῦ Ὀδύσσεα στήν πόλη πραγματοποιεῖται τό δεύτερο σκέλος τοῦ σχεδίου, πού καταστρώθηκε στό π 274 κ.ε. 4. Προχώρησε ή ἡμέρα.

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ ἐπειδή βέβαιος ήταν
 «Τό ξέρω, τό στοχάζομαι. Καθώς τό λές τό κρίνω. επειδή θετοπά»
 Μόν' ἄς πηγαίνουμε, καὶ σύ γίνε δόδηγός στό δρόμο. επειδή θετοπά 195
 Καὶ δῶσ' μου, ἂν κάπου βρίσκεται, κομμένο ἔνα ματσούκι¹ επειδή θετοπά
 γιά ν' ἀκουμπᾶ, γιατί κακός εἰπες πώς εἶναι ὁ δρόμος». επειδή θετοπά

Ἐτσι εἶπε καὶ στόν ὅμο του κρέμασε μιά σακούλα τρύπες γεμάτη, μέ σκοινιά νά τήν κρεμνά στίς ἄκρες. επειδή θετοπά
 Κι ἔνα ματσούκι ὁ Εὔμαιος τοῦ δίνει πού ζητοῦσε επειδή θετοπά 200
 κι ἔψυγαν. Πίσω τά σκυλιά μέ τ' ἄλλα τά κοπέλια μεῖναν τή μάντρα νά φυλοῦν. Κι ὁ Εὔμαιος δόδηγοῦσε επειδή θετοπά
 στή χώρα τόν ἀφέντη του μέ γέρο φτωχόν ὅμοιο, επειδή θετοπά
 ντυμένο μέ παλιόρουχα, πού στό ραβδί ἀκουμποῦσε. επειδή θετοπά
 Κι ὅταν οἱ δυό, τ' ἀνώμαλο περνώντας μονοπάτι, επειδή θετοπά 205
 στή χώρα φτάσανε κοντά, στή μαρμαρένια βρύση, επειδή θετοπά
 τοῦ Ἰθάκου, τοῦ Πολύκτορα καὶ τοῦ Νηρίτου² κτίσμα, επειδή θετοπά
 δόθε ἔπαιρναν τ' ἀφρότρεχο νερό της οἱ πολίτες, επειδή θετοπά
 κι εἶχε δόλο ἀπό νερόχαρες λεῦκες τριγύρω δάσος, επειδή θετοπά
 δόλοιθε κυκλογύριστο, καὶ τό νερό τό κρύο επειδή θετοπά 210
 ψηλά ἀπ' τό βράχο ἀνάβρυζε, καὶ τῶν Ξωθιῶν πιό πάνω επειδή θετοπά
 εἶχε βωμό, πού κάνανε θυσίες οἱ διαβάτες, επειδή θετοπά
 ἐκεῖ ὁ Μελάνθιος, ὁ γιός τούς βρῆκε τοῦ Δολίου, επειδή θετοπά
 πού στούς μνηστῆρες πήγαινε βιτούλες³ διαλεγμένες επειδή θετοπά
 νά φᾶνε, κι εἶχε δυό βοσκούς μαζί του πού ἀκλούθοῦσαν. επειδή θετοπά 215
 Κι ὅπως τούς είδε, μ' ἄπρεπα καὶ μέ πικρά του λόγια
 τούς ἀποπήρε, κι ἔβραζε ἀπό θυμό ὁ Δυσσέας.
 «Νά, τώρα δά ταιριάσατε κι οἱ δυό σας οἱ χαμένοι,
 ώς σμίγει πάντοτε ὁ θεός τόν ὅμοιο μέ τόν ὅμοιο. επειδή θετοπά
 Κι αὐτόν τό χάφτη ποῦ τόν πᾶς, χοιροβοσκέ χαμένε, επειδή θετοπά 220
 τό ζήτουλα τό βαρετό καὶ τόν τσανακογλύφτη⁴, επειδή θετοπά
 στούς παραστάτες⁵ νά ῥχεται τίς πλάτες του νά τρίβει, επειδή θετοπά

1. ρόπαλο. 2. Είναι καὶ τά τρία πρόσωπα μυθικά: ἴδρυτές καὶ πρῶτοι οἰκήτορες τῆς πόλεως τῆς Ἰθάκης· δές καὶ ν 361. 3. καὶ βετούλι: τό περσινό κατσίκι. 4. αὐτός πού γλύφει τά πιάτα, δι κόλακας. 5. οἱ κολόνες, οἱ πεσσοί, πού στηρίζουν τήν είσοδο τοῦ σπιτιοῦ.

νά ζητιανεύει μπουκωσιές, δχι σπαθιά ἡ λεβέτια;
Δῶσ' τον σ' ἐμένα φύλακα στή στάνη νά τόν ἔχω,
νά μοῦ σαρώνει τό μαντρί, χλωρό κλαρί νά φέρνει
στ' ἀρνιά, καὶ τσίροι¹ πίνοντας χοντρά μηριά νά κάμει.

225

Μά τώρα πού κακόμαθε, ποῦ πιά δουλειά νά πιάσει,
μόν' θά τ' ἀρέσει στό χωριό νά τρέχει ζαρωμένος,
νά βόσκει μέ τή ζητιανιά τήν ἄπατη κοιλιά του.

Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σου πᾶ, καὶ νά τό ἰδεῖς, θά γίνει². 230

“Αν στό παλάτι τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα αὐτός πατήσει
βροχή θά τοῦ ’ρθουν τά σκαμνιά στήν κεφαλή του ἀπάνω
καὶ θά τοῦ σπάσουν τά πλευρά, σάν τόν χτυποῦν οἱ ἄντρες».

“Ἐτσι εἰπε καὶ γερή κλωτσιά τοῦ δίνει στά νεφρά του
περνώντας. Μά δέ σείστηκε ὁ τολμηρός Δυσσέας 235
μήτε ἀπ' τό δρόμο σάλεψε. Κι ἀνάδευε στό νοῦ του,
ἢ νά σηκώσει τό ραβδί νά τόν ξαπλώσει κάτω,
ἢ σηκωτόνε κατά γῆς στίς πέτρες νά τοῦ δώσει
νά λιώσει τό κεφάλι του. Μά βάσταξε ἡ καρδιά του.

Τόν ἄλλον ὁ χοιροβοσκός τόν ἔβριζε μπροστά του 240
καὶ στό θεό τόν ἔριχνε σηκώνοντας τά χέρια:
«Νεράιδες βρυσογέννητες, τοῦ Δία θυγατέρες,
καμιά βολά ἄν σας ἔκαψε παχιά μηριά ὁ Δυσσέας
τράγων κι ἀρνιῶν, ξακούστε τον τώρα μου αὐτό τόν πόθο.

“Ἄς ἔρθει κι ὁ Δυσσέας πιά, ὁ Δίας ἄς τόν φέρει. 245
Τότε ὅλα τά στολίδια σου θά σου χαλοῦσε ἐκεῖνος³,
πού κορδωμένος τά φορεῖς καὶ τριγυρνᾶς τή χώρα,
κι ἀφήνεις σέ κακούς βοσκούς τ' ἀρνιά νά τά ψοφήσουν».

Κι ἀπάντησε ὁ γιδοβοσκός Μελάνθιος κι εἶπε πάλε:
«Μωρέ δά, τό λυσσιάρικο σκυλί τί ξεστομίζει, 250
πού ὅξω ἀπ' τό Θιάκι μιά φορά θά πάνω νά τόν πουλήσω
μ' ἔνα καράβι γλήγορο τήν τύχη μου νά κάμω.

1. τό τυρόγαλο. 2. Ἐχουμε ἐδῶ προειδοποίηση γιά ὅσα πιό κάτω θά συμβοῦν
μέ τόν Ἀντίνοο, πού πήρε ἔνα σκαμνί καὶ τό πέταξε στήν πλάτη τοῦ Ὁδυσσέα-
Ἐπαίτη (ρ 467). 3. Ἡ ἀντίδραση τοῦ ἀγαθοῦ Εὔμαιου είναι τόσο βαθιά, πού ἄγ-
γιξε τό θρησκευτικό πυρήνα τῆς ψυχῆς του, ἔγινε κατάρα καὶ ἀπειλή.

Εϊθε δέ ἀργυροδόξαρος δέ Φοῖβος ὡς τό βράδυ
ἔτσι καὶ τὸν Τηλέμαχο νά πάρει¹, ἢ κι οἱ μνηστῆρες
νά τὸν σκοτώσουν σπίτι του, καθώς καὶ τὸν Δυσσέα
τοῦ 'σβησε μές στίς ξενιτιές τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα». 255

"Ἐτσι εἶπε, καὶ τοὺς ἄφησε νά περπατοῦν ἀγάλια²
κι ἐκεῖνος πῆγε γλήγορα στοῦ βασιλιὰ τό σπίτι.

Κι ὡς μπῆκε μέσα κάθισε μαζί μέ τοὺς μνηστῆρες,
ἀγνάντια στὸν Εὐρύμαχο πού ξέχωρα ἀγαποῦσε. 260

Μπροστά του οἱ δοῦλοι μερδικό τοῦ δώσανε ἀπό κρέας
κι ἡ σεβαστή κελάρισσα ψωμί νά φάει τοῦ φέρνει.

Τότε ἔφτασε ὁ χοιροβοσκός μέ τό θεϊκό Δυσσέα³
καὶ στάθηκαν, ὡς ἄκουσαν ἀχό γλυκιᾶς κιθάρας.

'Ο Φήμιος ἦταν π' ἄρχιξε σ' αὐτούς νά τραγουδήσει. 265

Κι ἔτσι εἶπε στό χοιροβοσκό, τό χέρι πιάνοντάς του:
«Αὐτά τά σπίτια τά ψηλά θά 'ναι, Εὔμαιε, τοῦ Δυσσέα.

Τά ξεχωρίζεις εὔκολα καὶ σέ χιλιάδες μέσα.

Τό 'να μέ τ' ἄλλο κολλητά, καὶ τοιχογυρισμένη
ὅλη ἡ αὐλή καὶ δίφυλλες καλόφτιαστες οἱ πόρτες. 270

Κανένας δέν μπορεῖ θνητός νά τά καταφρονέσει.

Κι ἄντρες θαρρῶ πώς κάθονται πολλοί καὶ τρῶνε μέσα,
γιατί καὶ τσίκνα μοῦ 'ρχεται καὶ μιά κιθάρα παίζει,
πού κι οἱ θεοί συντρόφισσα τήν εἶπαν στό τραπέζι».

Τότε, Εὔμαιε χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες:
«Καλά τό βρῆκες. Καθετί στοχαστικά τό κρίνεις.

Μόν' ἔλα νά σκεφτοῦμε ἐδῶ τί θ' ἀπογίνει τώρα.
Ἐμπα μές στ' ὁμορφόχτιστο παλάτι πρῶτος μέσα,

καὶ στοὺς μνηστῆρες τρύπωσε, κι ἐγώ θά μείνω πίσω.

"Η, κι ἄν τό θέλεις, στάσου ἐδῶ κι ἐγώ πηγαίνω πρῶτος. 280
Μά μήν ἀργεῖς δᾶξ πολύ, κανείς μή σέ προσβάλει
ἢ σέ χτυπήσει ὅταν σέ ίδει. Νά 'χεις σ' αὐτό τό νοῦ σου».

1. "Ἐτσι ὁ κακός Μελάνθιος συμμετέχει ψυχικά στά συνωμοτικά σχέδια τῶν μνηστήρων. 2. ἀργά. 3. Ἐδῶ πραγματοποιεῖται τό μεγάλο ὄνειρο τοῦ 'Οδυσσέα νά ίδει τό σπίτι του, ἔστω γιά μιά στιγμή. Δέξ καὶ δύσα ἔξομολογήθηκε στόν 'Αλκίνοο στό η 229.

Τότε ἔτσι ἀπάντησε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας· «Τά ξέρω. Τά κατάλαβα. Καθώς τά λέσ τά κρίνω.

Πήγαινε πρῶτος σύ μπροστά κι ἐγώ θά μείνω πίσω.

Κι ἀπό πληγές καὶ κονταριές ἀμάθητος δέν εῖμαι.

Βαστᾶ ἡ καρδιά μου κι ἔπαθα πολλά δεινά στόν κόσμο, στίς μάχες καὶ στά πέλαγα. Κι αὐτό μές στ' ἄλλα ἄς ἔρθει.

“Ομως τή λύσσα τῆς κοιλιᾶς¹ δέ δύνεσαι νά κρύψεις,

πού φέρνει ἡ ἔρμη βάσανα χιλιάδες στούς ἀνθρώπους

καὶ πού γι' αὐτή ἀρματώνονται τά φτερωτά καράβια

καὶ στούς ἀστέρευτους γιαλούς ὀχτρούς πᾶνε νά βλάψουν».

Κι ἐκεῖ πού τέτοιά λέγανε μιλώντας μεταξύ τους, τέντωσε ὀλόρθια ἔνα σκυλί τ' αὐτιά καὶ τό κεφάλι, καθώς πεσμένο κείτουνταν, ὁ “Ἀργος² τοῦ Δυσσέα, πού μιά φορά τ' ἀνάθρεφε μονάχος, μά στήν Τροία ἔφυγε πρίν νά τό χαρεῖ. Καί πρῶτα οἱ νιοί τό παῖρναν λαγούς, ζαρκάδια, ἀγριόγιδα νά κυνηγοῦν, μά τώρα παρατημένο κείτουνταν, σάν ἔφυγε ὁ ἀφέντης, στήν κοπριά, πού 'ταν σωρός χυμένη ἐμπρός στίς πόρτες 300 βιδιδών μαζί καὶ μουλαριῶν, πού σήκωναν οἱ δοῦλοι καὶ τό μεγάλο κόπριζαν μετόχι τοῦ Δυσσέα.

Κι ὁ “Ἀργος κοίτουνταν τιμπούρια³ φορτωμένος.

Καὶ τότε, δῶρος μυρίστηκε κοντά του τό Δυσσέα, κούνησε λίγο τήν οὐρά, κατέβασε τ' αὐτιά του, οἱ δύναμεις τοῦ 305 ὅμως δέν είχε ἀνάκαρα⁴ νά τρέξει πιά κοντά του.

“Εστρεψε ἐκεῖνος τότε ἄλλοσ καὶ σφούγγισε ἔνα δάκρυ,

χωρίς νά νιώσει ὁ Εῦμαιος, κι ἄξαφνα ρώτησε ἔτσι·

«Δές, Εῦμαιε, θαυμαστό σκυλί μές στήν κοπριά πεσμένο!

“Ομορφο πόχει τό κορμί, μά αὐτό καλά δέν ξέρω

ἄν είναι τόσο γλήγορο, καθώς πεντάμορφο είναι,

ἡ τάχα νά 'ναι ἔνα σκυλί σπιτίσιο πού οἱ ἀφέντες

1. Μέ πολύ ρεαλιστικό τρόπο δηλώνεται ἀπό τόν ποιητή, πόσο σπουδαῖα κίνητρα δράσεως είναι ὅσα συντηροῦν τή βιολογική ύπόσταση τοῦ ἀνθρώπου. 2. “Εμεινε στήν ίστοριά ώς πρότυπο ἀφοσιώσεως. 3. παράσιτο τοῦ δέρματος τῶν ζώων. 4. σωματική δύναμη, κουράγιο.

ἔτσι γιά λοῦσο συνηθοῦν στά σπίτια τους νά θρέφουν». 315
 Τότε, Εὔμαιε χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες· 320
 «Τ' ἀφέντη μου εἶναι τό σκυλί πού χάθηκε στά ξένα. 325
 "Αν εἶχε τέτοιο τό κορμί κι ὅλες τίς ἄλλες χάρες, 330
 ώς τ' ἄφησε ὅταν ἔψυγε καί πῆγε γιά τήν Τροία, 335
 θά θάμαξες τό θάρρος του καί τή γρηγοροσύνη. 340
 Γιατί ποτέ δέν του ἐψυγε, μές στό βαθύ λαγκάδι, 345
 τ' ἀγρίμι πόστρωνε¹ μπροστά, κι ἡταν νά ψάχνει πρῶτο. 350
 Τώρα τό βρῆκαν συμφορές, κι ἀλάργα ἀπ' τήν πατρίδα 355
 τοῦ χάθηκε ὁ ἀφέντης του κι οἱ ἀπονες γυναικες 360
 δέν ἔχουν πιά τήν ἔννοια του. Κι οἱ δοῦλοι ἄχ! μιά πού χάσουν 365
 οἱ βασιλιάδες τήν ἀρχή, ἔχενουν πιά κάθε χρέος. 370
 Γιατί τόν γδύνει ἀπ' τή μισή ὁ βροντολάλος Δίας 375
 ἀξία του τόν ἀνθρωπο, σκλαβιά πού τόν πλακώσει»².

Εἶπε καί στό καλόχτιστο παλάτι μπῆκε μέσα 380
 κι ὀλόιστα πήγαινε νά βρεῖ τούς ἄτροπους μνηστῆρες. 385
 Τόν "Αργο τότε τοῦ πικροῦ θανάτου βρῆκε ἡ μοίρα 390
 ώς εἶδε τό Δυσσέα εὐτύς τόν εἰκοστό πιά χρόνο. 395

Πρῶτος ὁ θεοπρόσωπος Τηλέμαχος τόν εἶδε 400
 τό θεϊκό χοιροβοσκό νά μπαίνει στό παλάτι 405
 κι ἀμέσως μ' ἔνα γνέψιμο³ τόν φώναξε κοντά του. 410
 Κι αὐτός, τηρώντας γύρω του, ἔνα ἀδειο σκαμνί πῆρε, 415
 πού κάθονταν ὁ μοιραστής καί σ' ὅλους τούς μνηστῆρες, 420
 πού στό παλάτι τρώγανε, τούς μοίραζε τό κρέας. 425
 Στοῦ Τηλεμάχου τό 'βαλε ἀγνάντια τό τραπέζι 430
 κι ἀπάνω κάθισε ἔπειτα. Κι ἀπ' τό πανέρι ὁ κράχτης 435
 πῆρε ψωμί καί τοῦ 'δωσε κι ἔνα κομμάτι κρέας.

Ξοπίσω του ἥρθε κι ὁ θεϊκός Δυσσέας στό παλάτι 440
 δμοιος μέ γέρο ζήτουλα πού στό ραβδί ἀκουμπούσε 445
 καί στό κορμί του λιγδερά φορέματα φοροῦσε. 450

1. πού ἔβαξε μπρός, πού κυνηγοῦσε. 2. 'Ο δοῦλος χάνει τή μισή ἀπό τήν ἀνθρώπινη ἀξία του, γιατί οὔτε νά σκεφθεῖ οὔτε νά συμπεριφερθεῖ μπορεῖ ἐλεύθερα. 3. νεῦμα.

Μέσα ἀπ' τίς πόρτες κάθισε στό φράξινο¹ κατώφλι,
σέ παραστάτη γέρνοντας κυπαρισσένιο ἀπάνω,
πού ξυλουργός τόν σκάλισε μέ τέχνη ίσιώνοντάς τον. 345
Καὶ τό βισκό δῆλον τηλέμαχος σάν ἔκραξε κοντά του,
ἀκέριο πῆρε ἔνα ψωμί ἀπ' τ' ὅμορφο πανέρι
καὶ κρέας ὅστο οἱ χοῦφτες του σμιχτές χωροῦσταν, κι εἶπε:
«Πάρε, στόν ξένο δῶσ' τα αὐτά καὶ πές του στούς μνηστῆρες
νά πάει κοντά μέ τή σειρά νά ζητιανέψει ἀπ' ὄλους. 350
“Οποιος σέ ἀνάγκη βρίσκεται ντροπή δέν πρέπει νά ’χει».

“Ἐτσι εἶπε, κι ὁ χοιροβοσκός σάν ἄκουσε τό λόγο,
κοντά του πάει καὶ στάθηκε κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ ’πε:
«Ξένε, δῆλον τηλέμαχος αὐτά σου δίνει καὶ προστάζει
ἀπ' τούς μνηστῆρες στή σειρά νά ζητιανέψεις ὄλους. 355
“Οποιος ζητιάνος γίνεται, ντροπή δέν πρέπει νά ’χει».

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε ὁ Δυσσέας:
«Κάθε εὐτυχία, Δία μου, τοῦ Τηλεμάχου δῶσ' του,
κι ὅσα ή καρδιά του λαχταρᾶ ὅλα δεξιά² του φέρ' τα». 360
“Ἐτσι εἶπε καὶ τά δέχτηκε στίς χοῦφτες του κι ἀπάνω
τά ’βαλε στή σακούλα του, μπροστά στά δυό του πόδια.
Κι ἔτρωγε ἐνόσω ὁ ξακουστός τραγουδιστής τραγούδαε.
Κι ὅταν ἐκείνος ἔπαψε, κι αὐτός εἶχε ἀποφάγει,
τότε οἱ μνηστῆρες ἔκαμαν βοή μές στό παλάτι.
“Ἐφτασε δίπλα κι ή θεά Παλλάδα στό Δυσσέα
κι ἀπ' τούς μνηστῆρες τοῦ ’λεγε κομμάτια νά γυρέψει,
νά μάθει ποιοί πονόψυχοι³ καὶ ποιοί κακόγνωμοι⁴ ἥταν.
Μά κι ἔτσι οὕτε ἔνα ἀπ' τή σφαγή δέν ἥταν νά γλιτώσει.
Κι ἄρχισε τότε ἀπό δεξιά κι ἀπ' τόν καθένα ζήταε,
σ' ὄλους τό χέρι ἀπλώνοντας, σάν νά ’ταν μαθημένος⁵. 370
Κι αὐτοί πονώντας τοῦ ’διναν καὶ τόν παρατηροῦσαν
κι ἐρώτα ἔνας τόν ἄλλονε ποιός ἥταν καὶ πόθε ἥρθε.

1. Στό κατώφλι πού είναι κατασκευασμένο ἀπό ξύλο μελιᾶς (φραξιᾶς). 2. Μέ τή φράση αὐτή δῆλον τηλέμαχος ἔχει στό νοῦ του τή μνηστηροφονία. 3. Φαίνεται πώς μερικοί μνηστῆρες στό βάθος δέν είχαν κακά αἰσθήματα. 4. χωρίς ήθικό φραγμό. 5. Στή πραγματικότητα τούτη ή πράξη ήταν ἐντελῶς ἄγνωστη στό ήθος τοῦ ἡρωα.

Τότε ἄρχισε δὲ γιδοβοσκός Μελάνθιος καὶ τούς εἶπε· *τὸν πολὺν πολὺν*
 «Ἀκοῦστε με, τῆς ξακουστῆς βασίλισσας μηνηστῆρες, *τὸν πολὺν πολὺν*
 γι' αὐτό τὸν ξένον νά σᾶς πᾶ. Πρωτύτερα τὸν εἶδα *τὸν πολὺν πολὺν*
 νά 'ρχεται, κι ὁ χοιροβοσκός ἐδῶ τὸν ὁδηγοῦσε, *τὸν πολὺν πολὺν*
 δῆμως δέν ξέρω κι ἀπό ποῦ νά τοῦ κρατάει ή σκούφια»¹.

Τότε ἔτσι τὸ χοιροβοσκό τὸν ἔβρισε δὲ Ἀντίνος· *τὸν πολὺν πολὺν*
 «Χοιροβοσκέ μέ τ' ὄνομα, τί σου 'ρθε καὶ στή χώρα *τὸν πολὺν πολὺν*
 τὸν ἔφερες; Δέν ἔφτανε τὸ πλήθος τῶν ζητιάνων *τὸν πολὺν πολὺν*
 ποὺ μᾶς φορτώνονται δῆλοι ἐδῶ φτωχοί, τσανακογλύφτες²; *τὸν πολὺν πολὺν*
 «Ἡ δέ σέ νοιάζει πού τὸ βιός τ' ἀφεντικοῦ σου τρῶνε *τὸν πολὺν πολὺν*
 ἐδῶ ὅσοι φτάνουν κι ἔκραξες κι αὐτόν ἀκόμα νά 'ρθει».

Τότε, Εὕμαιε χοιροβοσκέ, τ' ἀπάντησες κι ἔτσι εἶπες· *τὸν πολὺν πολὺν*
 «Ἀντίνο, δέ μιλᾶς σωστά κι ἄς εἶσαι ἀρχοντοπαίδι. *τὸν πολὺν πολὺν*
 Ποιός ζήτησε ἀπ' ἄλλοι ποτέ νά προσκαλέσει ξένον, *τὸν πολὺν πολὺν*
 ἐκτός ἄν εἶναι χρήσιμος γιά τό κοινό τεχνίτης, *τὸν πολὺν πολὺν*
 ἄνθρωπος μάντης ἢ γιατρός ἢ κονταριῶν ἐργάτης, *τὸν πολὺν πολὺν*
 ἢ καί θεϊκός τραγουδιστής³ πού μᾶς διασκεδάζει; *τὸν πολὺν πολὺν*
 Αὐτούς μονάχα κι ἀπ' τῆς γῆς τά πέρατα φωνάζουν, *τὸν πολὺν πολὺν*
 δῆμως φτωχό δέν προσκαλεῖ κανείς γιά τό κακό του. *τὸν πολὺν πολὺν*
 Μά πάντα, ἀπ' δῆλους τούς λοιπούς μηνηστῆρες, στοῦ Δυσσέα *τὸν πολὺν πολὺν*
 τούς δούλους εἶσαι δι πιό σκληρός καί πιό πολύ σέ μένα. *τὸν πολὺν πολὺν*
 Κι ἐγώ ἔνα τό 'χω, φτάνει μου νά ζει μές στό παλάτι *τὸν πολὺν πολὺν*
 ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη κι ὁ γιός της ὁ θεόμοιος».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τό λόγο πήρε κι εἶπε· *τὸν πολὺν πολὺν*
 «Σώπαινε τώρα καί μ' αὐτόν πολλά μήν ἔχεις λόγια. *τὸν πολὺν πολὺν*
 Τό 'χει δὲ Ἀντίνος φυσικό μέ λόγια νά προπάιρνει⁴ *τὸν πολὺν πολὺν*
 σκληρά καί νά παρακινεῖ σ' αὐτό κι δῆλους τούς ἄλλους».

Καί στόν Ἀντίνο γύρισε κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ 'πε· *τὸν πολὺν πολὺν*
 «Ἀντίνο, ἀλήθεια σάν γονιός⁵ καί σύ πονεῖς ἐμένα *τὸν πολὺν πολὺν*
 καί λές τοῦ ξένου στή στιγμή νά φύγει ἀπ' τό παλάτι, *τὸν πολὺν πολὺν*

1. ἐννοεῖ τήν καταγωγή του. 2. Ἡ λεξη ἔχει καί μεταφορική σημασία: κόλακες δές καί ρ 221. 3. Ἡ θέση τῶν μάντεων, τῶν γιατρῶν, τῶν τεχνίτων καί τῶν ἀσιδῶν εἶναι ἔχειν σα στήν ομηρική κοινωνία, γιατί δῆλοι αὐτοί κρατοῦν δημιουργική δύναμη στά χέρια τους. 4. νά ἀποπάιρνει. 5. κάτω ἀπό τήν παρομοίωση κρύβονται τά ἔχθρικά αἰσθήματα τοῦ Ἀντίνου πρός τὸν Τηλέμαχο καί ἀντιστρόφως.

μέ λόγο σου προσταχτικό. Θά σ' τό γνωρίζω χάρη. Μή φοβηθεῖς τή μάνα μου μήτε ἄλλον ἀπ' τούς δούλους, πού στό παλάτι βρίσκονται τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα. 405
"Ομως στά βάθη τῆς καρδιᾶς τέτοιο σκοπό δέν ἔχεις.
Νά τρῶς ό ἴδιος προτιμᾶς, παρά νά δώσεις σ' ἄλλον».

Πάλε σ' αὐτόν ἀπάντησε κι ἔτσι ὁ Ἀντίνος εἶπε:
«Τὴλέμαχε, πολυλογά, σκαρτάδε!, τί φωνάζεις;
"Αν δῆλοι τόσο τοῦ 'διναν μέ τή σειρά οἱ μηνστῆρες,
δέ θά 'χε ἀνάγκη σπίτι σου τρεῖς μῆνες νά πατήσει". 410

"Ἐτσι εἶπε κι ἔσυρε σκαμνί ἀπ' τό τραπέζι κάτω,
ὅπου, σάν ἔτρωγε, ἔβαζε τά παχουλά του πόδια.
Κι δῆλοι τοῦ δώσανε οἱ λοιποί, καὶ μέ ψωμιά καὶ κρέας
γέμισαν τή σακούλα του. Κι ώς ἔμελλε νά στρέψει 415
πρός τό κατώφλι, τά φαγιά νά φάει αὐτά πού πήρε,
πρός τόν Ἀντίνο γύρισε κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ 'πε:
«Ἀφέντη, δῶσ' μου. Ο πιό στερνός δέ δείχνεις ἀπ' τούς ἄλλους,
κι ἔτσι ὅπως μοιάζεις βασιλιᾶ², ό πρῶτος θά 'σαι ἀπ' δῆλους.

Γι' αὐτό κι ἀπ' δῆλους πιό πολύ ταιριάζει νά μοῦ δώσεις. 420
Κι ἐγώ στά πέρατα τῆς γῆς θά λέω γιά τ' ὄνομά σου.
Καμιά βολά³ ἥμουν ἄρχοντας κι ἐγώ καὶ κατοικοῦσα
σέ πλούσιο σπίτι κι ἔδινα συχνά κάθε ζητιάνουν,
ὅποιος κι ἂν ἦταν πρόθυμα κι ὅποια κι ἂν είχε ἀνάγκη.
Καί σκλάβους είχα ἀμέτρητους κι ἄλλα ἀγαθά περίσσια, 425
πόχουν αὐτοί πού καλοζοῦν κι ὑπέρπλουτους τούς λένε.
Μά ό Δίας δῆλα τά 'σβησε. Τό θέλημά του ας γίνει,
πού μ' ἄλλους κοσμογύριστους μέ σήκωσε κουρσάρους
νά πάω μαζί στήν Αἴγυπτο⁴ γιά νά χαθώ ἔτσι ἀλάργα.
Στό Νεῖλο πήγα κι ἔδεσα τ' ἀνάφρυδα καράβια, 430
κι ἀμέσως τότε πρόσταξα⁵ τούς θαρρετούς συντρόφους
στά πλοια νά σταθοῦν κοντά, σ' αὐτά τό νοῦ τους νά 'χουν,

1. ἄχρηστε, σκάρτε. 2. Τήν ψυχή τοῦ Ἀντίνου πράγματι φλόγιζε ἡ φιλοδοξία νά γίνει βασιλιάς, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπ' τά λόγια τοῦ Εὐρύμαχου στό χ 53. 3. κάποια φορά. 4. Δές τήν πλαστή ιστορία τοῦ Ὁδυσσέα στό ξ 250 κ.έ. 5. Οἱ στίχοι πού ἀκολουθοῦν συνοψίζουν ὅσα είπε δ' Ὁδυσσέας στόν Εὔμαιο στό ξ 250 κ.έ.

κι εἶπα νά βάλουν καί σκοπούς κατάκορφα στή ράχη. Ήσαν αγόρια ταῦθι
 Κι ἐκεῖνοι ἀπό παλικαριά κι ἀπό κακή τους γνώμη τῶν εἰδικῶν μήτε
 τῶν Αἴγυπτιών κάψανε τά καρπερά χωράφια 435
 καί πῆραν τίς γυναικες τους καί τά μικρά παιδάκια
 κι ὅλους τους ἄντρες σκότωσαν. Μά στή στιγμή στή χώρα φόρτωσε
 ἔφτασε καί τ' ἀλαλητό¹. Κι ἀκούγοντας τους θρήνους, τὸν ἀλλί²
 πλακώσανε ὅλοι τήν αὐγή κι ὁ κάμπος γέμισε ὅλος τὸν ερυζάρτη³
 ἀπ' ἄλογα κι ἀπό πεζούς κι ἀπ' τοῦ χαλκοῦ τή λάμψη. 440
 Καί τότε ὁ κεραυνόχαρος ὁ Δίας στούς συντρόφους τοῦντος τοῦ εἰδοῦ
 ἔριξε ἀβάσταχτη φυγή, κι οὕτε ἔμεινε κανένας τοῦτος τοῦτος τοῦτο
 ν' ἀντισταθεῖ. Γιατί χαμός τους εἶχεν ὅλους ζώσει. Τοῦτο τὸν πόλε⁴
 Πολλούς ἐκεῖ μοῦ σκότωσαν μέχαλκινα κοντάρια τοῦτο μοῦ τοῦτο
 κι ἄλλους μοῦ πῆραν ζωντανούς νά τους κρατήσουν σκλάβους. 445
 Σέ ξένο ἐμένα μ' ἔδωσαν στήν Κύπρο νά μέ φέρει,
 στό Δημήτορα, τοῦ Ιάσου γιό, τό βασιλιά τῆς Κύπρου. «Αὐτός δὲ
 Κι ἔρχομαι ἐκεῖθε τώρα ἐδῶ πολυβασανισμένος».

Τότε σ' αὐτόν ἀπάντησε κι ἔτσι ὁ Ἀντίνος εἶπε· οὐκ εἰπότο τοῦτο
 «Ποιά μοίρα αὐτό τό βάσανο² μᾶς τό φερε μπροστά μας 450
 κακή πληγή τοῦ φαγητοῦ; Στή μέση στάσου ὅπου εἶσαι,
 ἀλάργα ἀπ' τό τραπέζι μου, μήπως στήν ώρα φτάσεις³ μέση
 μέσ στήν πικρή τήν Αἴγυπτο καί μέσ στήν Κύπρο πάλε,
 γιατί εἶσαι ἔνας ἀδιάντροπος καί βαρετός ζητιάνος.
 "Ολους τούς παίρνεις στή σειρά κι ἀψήφιστα σου δίνουν, 455
 γιατί δέν ἔχουν κάν σπλαχνιά τά ξένα νά χαρίζουν τούτο νιούχοι
 κι δλα δι καθένας πληθερά τά βρῆκε ἐδῶ νά τά 'χει». Αὐτό διότι δι

Παραμερώντας κι ὁ σοφός Δυσσέας ἔτσι τοῦ 'πε· οὐδέποτε τοῦτο
 «Οιμέ, κοντά στήν δμορφιά δέν ἔχεις κι ίδια γνώση. Τούτην ειπώ τού⁴
 Κι ἀλάτι ἐσύ ἀπ' τό σπίτι σου φτωχοῦ δέ θά τοῦ δώσεις,
 πού κάθεσαι στά ξένα ἐδῶ καί δέ βαστᾶ ή ψυχή σου τοῦτο τοῦτο τοῦτο
 νά μέ φιλέψεις μιά μπουκιά ψωμί πού πλήθιο τό 'χεις».

1. Δέξ ξ 270. Ἐδῶ οἱ ἐπαναλήψεις εἶναι ὅχι μόνο θεματικές ἀλλά καὶ φραστικές.
 2. Οἱ Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν: τέτοιο κακό. 3. μήπως σέ στειλώ.

Εἶπε κι ἀκόμα πιό βαριά τοῦ θύμωσε ὁ Ἀντίνος,
κι ἀφοῦ τὸν κοίταξε λοξά τοῦ κάνει μέ δυό λόγια·
«Θαρρῶ γερός πώς δέ θά βγεῖς πιά τώρα ἀπ' τὸ παλάτι,
ἀφοῦ τὴ γλώσσα σου πετᾶς γιά νά μᾶς βρίσεις κιόλας». 465

Εἶπε κι ἀρπάζει ἔνα σκαμνί καὶ τὸν χτυπᾶ στήν πλάτη¹,
κατὰ τὸν ὄμο τὸ δεξί. Μά στάθηκε ὁ Δυσσέας
σάν τὸ κοτρόνι ἀσάλευτος, κι ἄς πέτυχε ὁ Ἀντίνος,
κι ἄφωνος, μέσα βράζοντας, κουνοῦσε τὸ κεφάλι. 470
Πῆγε ἔπειτα καὶ κάθισε στῆς πόρτας τὸ κατώφλι,
κρατώντας τὴ σακούλα του γεμάτη καὶ τοὺς εἶπε·
«Ἀκοῦστε με, τῆς ἔακουστης βασίλισσας μνηστῆρες,
γιά νά σᾶς πῶ ὅσα μέσα μου μοῦ λέει ἡ καρδιά στά στήθια.
"Οχι, δέν ἔχει ὁ ἀνθρωπος παράπονο οὔτε λύπη,
σάν χτυπηθεῖ κοιτάζοντας τὸ βιός του νά γλιτώσει,
τίς ἄσπρες προβατίνες του, εἴτε βοδιῶν κοπάδι.
Μά ἐμένα ὁ Ἀντίνος χτύπησε γιά τὴν κοιλιά τὴν ἔρμη,
ποὺ στοὺς θνητούς πολλά δεινά φέρνει ἡ καταραμένη.
"Ομως κατάρες² καὶ θεούς γιά τοὺς φτωχούς ἄν ἔχει,
πρίν ἀπ' τὸ γάμο δ θάνατος ἄς πάρει τὸν Ἀντίνο». 480

Τότε ἔτσι καὶ τοῦ Εὐπείθη ὁ γιός τ' ἀπάντησε ὁ Ἀντίνος·
«"Ησυχα, ξένε, κάθισε νά τρᾶς ἡ σ' ἄλλους πᾶνε,
μήπως οἱ νιοί μ' αὐτά πού λές σέ σύρουν ἀπ' τὰ πόδια,
κι δᾶς βρεθεῖς κατάδρομα καὶ τὸ κορμί σου γδάρουν». 485

Ἐτσι εἶπε κι δῶι θύμωσαν βαριά μέ τὸν Ἀντίνο,
κι ἔτσι ἔνας φαντασμένος νιός τὸ λόγο πῆρε κι εἶπε·
«Καλό δέν ἥταν³ τὸ φτωχό ζητιάνο νά χτυπήσεις.
Γιατί μπορεῖ κάποιος θεός ἀπ' τοὺς οὐράνιους νά 'ναι.
Συχνά οἱ ἀθάνατοι θεοί μ' ἀνθρώπους ξένους μοιάζουν,
κι ἀλλάζουν ἅπειρες μορφές καὶ τριγυρνοῦν τίς χῶρες
καὶ βλέπουν ὅλα τ' ἄδικα καὶ τοὺς καλούς τοὺς νόμους».

1. Ἐτσι πραγματοποίηθηκε ἡ προειδοποίηση του Μελάνθιου στό ρ 232. 2. Ἐνδιάλεξετερικά δ Ὁδυσσέας μένει ἀσυγκίνητος, μέ τὴν κατάρα του μᾶς προειδοποιεῖ καὶ προοικονομεῖ συγχρόνως ὅσα θά γίνουν στό χ 8. 3. Δές ρ 367, δην οἱ μνηστῆρες χωρίζονται σέ πονόψυχους καὶ κακόγνωμους.

Ἐτσι εἶπαν, μά δέν πρόσεχει¹ στά λόγια τῶν μνηστήρων.
Τό χτύπημα δὲ Τηλέμαχος κατάκαρδα τό πῆρε,
δόμως δέν ἔσταξε στή γῇ τό δάκρυ του ἀπ' τά μάτια
κι ἄλαλος², μέσα βράζοντας, κουνοῦσε τό κεφάλι.

495

Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη, σάν ἔφτασε στ' αὐτιά της
πώς τό ζητιάνο χτύπησαν, ἔτσι στίς δοῦλες εἶπε:
«Ἐτσι κι ἐσένα, δὲ λαμπερός νά σέ χτυπήσει δὲ Φοῖβος». Τότε
ἔτσι κι ή κελάρισσα τῆς εἶπε ή Εὐρυνόμη:
«Ἀν πιάσουν οί κατάρες μας, τότε ἀπ' αὐτούς κανένας
νά ιδεῖ τή ροδοδάχτυλη Αὐγή δέ θά προφτάσει». Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τῆς μίλησε
«Ολοι εἰναι δόχτροι, γερόντισσα, ἀφοῦ κακό μᾶς θέλουν,
μά κι δὲ Αντίνος πιό πολύ πού μαῦρο χάρο μοιάζει.

505

Ἡρθε ἔνας ξένος δύστυχος στό σπίτι, κι ἀπ' ἀνάγκη γυρίζει καὶ
ψωμοζητεῖ, κι δλοι οἱ λοιποί τοῦ δῶσαν, κι αὐτός στήν ἄκρη μέ σκαμνί τόν χτύπησε στόν ώμο». Αὐτά μιλοῦσε ἀνάμεσα στίς δοῦλες καθισμένη
μές στόν ὄντά της. Κι ἔτρωγε δὲ θεϊκός Δυσσέας.
Κοντά της τό χοιροβοσκό προσκάλεσε καὶ τοῦ 'πε:
«Καλέ μου Εῦμαιε, πήγαινε τόν ξένο νά μοῦ φέρεις
ἐδῶ νά τόν καλοδεχτῶ καὶ νά τόν ἀρωτήσω,
κάπου γιά τόν ἀδάμαστο Δυσσέα ἄν ἔχει μάθει
ή κι ἄν τόν εἶδε. Μ' ἄνθρωπο κοσμοφερμένο μοιάζει».

515

Τότε, Εῦμαιε χοιροβοσκέ, τῆς εἶπες μέ δυό λόγια:
«Νά σώπαιναν πρός χάρη σου, βασίλισσα, οἱ μνηστῆρες,
Θά σου ἀναγάλλιαζε ή καρδιά σα μιλᾶ ν' ἀκούσεις.
Τόν εἶχα στό καλύβι μου τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.
Σέ μένα πρώτα πρόσπεσε φευγάτος ἀπ' τό πλοῖο,
μά δέν τά πρόφτασε νά πεῖ τά πάθια πού τόν βρῆκαν.
Κι ως βλέπεις τόν τραγουδιστή, πού ἀπ' τό θεό ἔχει χάρη

1. Ἐδῶ τελειώνει ή πρώτη δοκιμασία τοῦ 'Οδυσσέα. 'Αργότερα θ' ἀκολουθήσουν
κι ἄλλες. 2. Η ἀντίδραση τοῦ Τηλέμαχου είναι σύμφωνη μέ τήν ὁδηγία τοῦ 'Οδυσ-
σέα στό π 276.

νά τραγουδᾶ τά ποθητά τραγούδια στούς ἀνθρώπους,
κι ὅλοι ὅσοι ἀκοῦν πού τραγουδᾶ, στά μάτια τόν κοιτάζουν,
ἔτσι κι αὐτός μέ λίγωνε¹, σάν ἡταν στό καλύβι. 525

Κι ἔλεγε φίλος πατρικός πώς ἡταν τοῦ Δυσσέα
και πώς στήν Κρήτη κατοικεῖ, τοῦ Μίνου τήν πατρίδα,
κι ἔφτασε ἐκεῖθε τώρα ἐδῶ μέ βάσανα κυλώντας
και λέει κοντά πώς ἄκουσε γιά τό θεϊκό Δυσσέα,
σάν ἔφτασε στῶν Θεσπρωτῶν² τήν καρπερή πατρίδα, 530
πώς ζεῖ και φέρνει θησαυρούς στό σπίτι του μεγάλους».

Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«Πήγαινε πέξ του νά ῥθει ἐδῶ γιά νά τά πεῖ μπροστά μου.
Κι ἐκεῖνοι ἃς παιζουν ἡ μπροστά στίς πόρτες καθισμένοι
ἡ μές στό σπίτι, ἀφοῦ καημούς δέν ἔχουν μές στά στήθια. 535
Γιατί ὅλο μένει ἀπείραχτο στό σπίτι τους τό βιός τους,
τό στάρι, τό γλυκό κρασί, νά τά χουν οἱ δικοί τους,
κι ἐδῶ ὅλη μέρα κάθονται στό σπίτι μου και τρῶνε
δαμάλια σφάζοντας κι ἀρνιά και γίδες ὅλο πάχος
και πίνουν τό λαμπρό κρασί χωρίς νά τό χορταίνουν, 540
κι ἔτσι ὅλα σβήνουν ἅπονα, γιατί δέ βρίσκεται ἄντρας
σάν τό Δυσσέα τήν δύργη νά διώξει αὐτή ἀπ' τό σπίτι.
Κι ἂν ἔρθει ἐκεῖνος μιά φορά στήν πατρική του χώρα,
θά τους πλερώσει τ' ἄδικα στήν ὥρα μέ τό γιό του».

Ἐτσι εἶπε, κι ὁ Τηλέμαχος φτερνίστηκε³ μέ κρότο, 545
πού ὅλο τό σπίτι ἀντήχησε. Γέλασε ἡ Πηνελόπη,
κι ἔτσι εἶπε εὐτύς στόν Εὔμαιο μέ πεταχτά της λόγια:
«Τρέχα, τόν ξένο φώναξε και φέρ' τονε μπροστά μου.
Δέν εἰδες πώς φτερνίστηκε στά λόγια πού εἶπα ὁ γιός μου;
Δηλοῦ πώς χάρος ἀσφαλτος θά λάχει τους μνηστῆρες, 550
ὅλους σειρά κι ἀπ' τό γραφτό κανείς δέ θά γλιτώσει.
Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σου πᾶ και νά μοῦ τό θυμᾶσαι.

1. Τήν ίδια ἐντύπωση ἔκανε ἡ ἀφίγηση τοῦ 'Οδυσσέα και στόν 'Αλκίνοο' δέξ λ 375. 2. Δέξ ξ 322. 3. Ἐδῶ τό φτέρνισμα εἶναι σημάδι ἀπό τό Δία πώς ὅλα θά πᾶνε σύμφωνα μέ τήν εὐχή και τήν πρόβλεψη τῆς Πηνελόπης.

“Αν καταλάβω πώς αύτός δύλα τά λέει ἀλήθεια,^{θορητός λόγογρος την}
θά τόνε ντύσω μ’ ὅμορφη χλαμύδα καὶ χιτώνα».

“Ετσι εἰπε, κι ὁ χοιροβοσκός ἔτρεξε εὐτύς καὶ πῆγε
κι ἐκεῖ μπροστά του στάθηκε κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ ’πε:^{τόν τα την}
«Ξένε πατέρα, ἡ φρόνιμη σέ θέλει ἡ Πηνελόπη.

Μέσα ἡ καρδιά της τήν καλεῖ, μ’ ὅση κι ἄν ἔχει λύπη,^{την ποιητική την}
νά μάθει για τόν ἄντρα της. Κι ἄν δεῖ πώς εἶναι ἀλήθεια
αύτά πού θά τῆς δηγηθεῖς, χιτώνα καὶ χλαμύδα^{την ποιητική την}
θά σου φορέσει, πού πολύ μεγάλη ἀνάγκη τά χεις,^{την ποιητική την}
καὶ στό χωριό γυρεύοντας κομμάτια, τήν κοιλιά σου^{την ποιητική την}
θά τή γεμίσεις κι ὁ καθείς θά δώσει δ,τι θελήσει».

Τότε ἔτσι ἀπάντησε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας:^{την ποιητική την}
«Θά ’τρεχα ἀμέσως, Εὔμαιε, νά πῶ τήν πάσα ἀλήθεια^{την ποιητική την}
στήν Πηνελόπη, φρόνιμη τοῦ Ἰκάριου θυγατέρα.

Γιατί μαζί του πέρασα τούς πόνους καὶ τούς ξέρω.^{την ποιητική την}
“Ομως τό πλήθος τῶν κακῶν φοβοῦμαι τῶν μνηστήρων,^{την ποιητική την}
πού φτάνει ἡ ἀδικία τους στά σιδερένια οὐράνια.

Γιατί καὶ τώρα ὅταν αύτός, στό σπίτι ἐνῶ γυρνοῦσα,^{την ποιητική την}
μέ χτύπησε καὶ πόνεσα, χωρίς κακό νά κάμω,^{την ποιητική την}
κανείς, μήτε ὁ Τηλέμαχος μέ γλίτωσε μήτε ἄλλος.

Στήν Πηνελόπη πήγαινε νά πεῖς νά περιμένει
στόν πύργο της, κι ἄς βιάζεται, δσο νά δύσει^{την ποιητική την} ὁ ἥλιος.

Κοντά ἄς μέ κάτσει στή φωτιά κι ἄς μέ ρωτήσει τότε^{την ποιητική την}
πότε θά φτάσει ὁ ἄντρας της. Ροῦχα φορῶ κουρέλια^{την ποιητική την}
καθώς τό ξέρεις. Πρώτη ἀρχή σέ σένα ίκέτης ἥρθα».

“Ετσι εἰπε, κι ὁ χοιροβοσκός κίνησε πίσω πάλε,^{την ποιητική την}
κι ώς τό κατώφλι πέρασε τοῦ λέει ἡ Πηνελόπη:^{την ποιητική την}
«Εὔμαιε, δέν τόν ἔφερες. Τί σκέφτηκε ὁ ζητιάνος;^{την ποιητική την}
Κανένα μή φοβήθηκε² ἡ ντρέπεται στό σπίτι
νά ’ρθει σ’ ἐμένα; ‘Ο ντροπαλός ζητιάνος δέν ἀξίζει».

1. “Ετσι ἡ πρόσκληση τῆς Πηνελόπης γιά τήν ὥρα μένει ἀπραγματοποίητη. 2. Η ἄρνηση τοῦ Ὀδυσσέα νά συνομιλήσει μέ τήν Πηνελόπη δέν ὀφείλεται σέ φόβο,
ἄλλα στήν ἀνάγκη τῆς προετοιμασίας γιά τή μνηστηροφονία.

Τότε, Εῦμαιε χοιροβοσκέ, τῆς εἶπες μέ δυό λόγια·
 «Σωστά μιλᾶ. Καθένας μας θά βαζε αὐτό στό νοῦ του,
 μήν ἔβρει ἀπ' τούς περήφανους μνηστῆρες τόν μπελά του. 585
 Μόν' κάμε, λέει, ύπομονή ὅσο νά δύσει ὁ ἥλιος.
 Αὐτό καί σένα πιό πολύ, βασίλισσα, συμφέρει,
 μόνη τόν ξένο νά ρωτᾶς καί μόνη σου ν' ἀκούσεις».

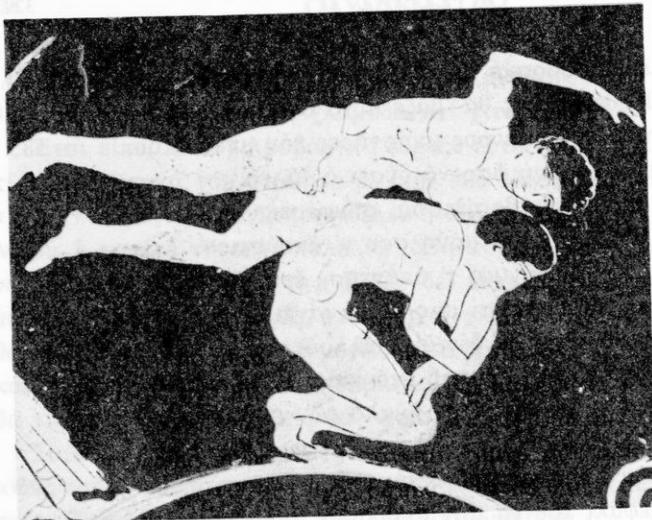
Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
 «Δέν ἔχει ὁ ξένος ἄδικο τό τί μπορεῖ νά γίνει. 590
 Γιατί στό γένος τῶν θνητῶν δέν ἔχει ἄλλους ἀνθρώπους
 ἔτσι χωριάτες¹ σάν κι αὐτούς πού στό κακό εἶναι ὁ νοῦς των».

Ἐτσι μιλούσαν κι ἔπειτα στόν κύκλο τῶν μνηστήρων
 πῆγε δι θεϊκός χοιροβοσκός σάν τῆς τά ξήγησε δλα.
 Κι ἔτσι εἶπε στόν Τηλέμαχο μέ πεταχτά του λόγια, 595
 σκύβοντας τό κεφάλι του νά μήν ἀκούσουν ἄλλοι·
 «Παιδί μου, θά πηγαίνω πιά τούς χοίρους νά φυλάξω
 καί κείνα πόχω στό μαντρί, ζωή σου καί ζωή μου².
 Φρόντισε σύ γιά τ' ἄλλα ἐδῶ. Τόν ἑαυτό σου πρῶτα
 πῶς νά φυλάξεις κοίταξε καί πρόσεξε μήν πάθεις, 600
 γιατί πολλοί ἀπ' τούς Ἀχαιούς ἔχουν κακό στό νοῦς τους,
 πού δίας ἄς τούς ἔπαιρνε προτοῦ κακό μᾶς λάχει».

Κι δι συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
 «Ἄς γίνει κι ἔτσι, γέρο μου. Πήγαινε σάν βραδιάσει
 κι ἔρχεσαι πάλε τήν αὐγή καλά σφαχτά νά φέρεις. 605
 Γιά τ' ἄλλα ἐδῶ οἱ ἀθάνατοι κι ἐγώ θά τά φροντίσω».

Εἶπε, καί σ' ὅμορφο σκαμνί κάθισε ἐκεῖνος πάλε.
 Καί μέ φαγί καί μέ πιοτό σάν χόρτασε ἡ καρδιά του
 νά πάει στούς χοίρους κίνησε κι ἄφησε αὐλές καί σπίτια
 γεμάτα ἀπ' τούς ὅμόδειπνους πού τό χορό εἶχαν πιάσει 610
 καί μέ τραγούδια χαίρουνταν. Γιατί είχε φτάσει ἡ νύχτα.

1. ἐννοεῖ ὑβριστές. 2. δική σου περιουσία καί δική μου περιουσία.

Σκηνή πάλης
(5ος αι. π.Χ.)

Γιατί τόσα συγκριτικά μέρη των αρχαίων αθλητών δεν συμπεριλαμβάνονται στην ιστορία της Ελλάδας; Το παλαιότερο θεωρούμενο αρχαίο αγώνισμα της αρχαϊκής περιόδου είναι το πάλη, καὶ φανεῖ ἡ αδικιάσματα μεταξύ αὐτῶν πολλούλαπ' τὸν τὸ ποινοφέροντα καὶ τόπον σταυρούλην νέτην εξεσύργασμα εδεινούχον παζάλων ὑψηλοῖς μὲν κυρτοῖς καὶ μένοντας εκμεταλλεύεται σε πολλὰ ἀπό.

Τότε ἦρθε ἔνας πασίγνωστος ζητιάνος, πού στό Θιάκι υπὸ δικαστηρίου της οἰκίας του ἤρθη, καὶ ἄλλος δεύτερος πιό λαίμαργος δέν ἦταν, ἀλλὰ τοῦ οἴκου τοῦ Αἰγαίου ἀδόπταγα νά φάει νά πιεῖ. Κι οὕτε εἶχε ἀπάνω σάρκα μήτε ζωὴ², κι ἂς ἐδειχνεῖ τρανή ἡ κορμοστασιά του. Τόν εἶπε Ἀρναΐος ἡ μάνα του ἀπό γεννησιμό του, μά τά παιδιά μές στό χωριό τόνε φωνάζανεν Ἰρο³, γιατί ἔτρεχε, δῆτα τοῦ λεγαν, μηνύματα νά φέρει. Σάν ἦρθε ἐκεῖ, ἀπ' τό σπίτι του ἐδιωχνε τό Δυσσέα κι ἔτσι δὲ τόν ἀπόπαιρνε μέν θυμωμένα λόγια· «Φεύγα ἀπ' τήν πόρτα, κνώδαλο⁴, νά μή σέ ποδοσύρω. Δέ βλέπεις πώς μού κάνουνε τό μάτι νά σέ διώξω; Εγώ ὅμως τό χω σέ ντροπή. Μόν' σήκω, μήν πιαστοῦμε».

1. Ζητιάνευε, ἐπαιτοῦσε. 2. δηλαδή δέν εἶχε δύναμη, ἀντρεία. 3. «Ἔτρεχε κι ἔκανε θελήματα τῶν μνηστήρων, δῆτας ἡ Ἰρίδα ἔκανε τά θελήματα τῶν θεῶν. Πρόκειται ἔδω γιά εἰρωνικό ὄνομα. 4. περιφρονητική λέξη: ἄχρηστε ἄνθρωπες.

Τότε λοξά τόν κοίταξε κι ἔτσι ὁ Δυσσέας τοῦ ἐπειδὴν μὲν οὐκ
 «Καημένε, ἐγώ δέ σ' ἔβλαψα, κακό δέ σου πα λόγο,
 μήτε ζηλεύω ἢν πιό πολλά κανείς σέ σένα δώσει.»
 15
 Νά, τό κατώφλι καί τούς δυό μᾶς παίρνει, κι οὕτε πρέπει
 στά ξένα νά βαρυγγωμᾶς, κι εἰσαι, θαρρῶ, ζητιάνος
 καθώς κι ἐγώ, κι ἀπ' τούς θεούς τό πλοῦτος καρτεροῦμε.
 Μά νά πιαστοῦμε μή ζητᾶς στά χέρια, μή μ' ἀνάψεις
 καί σου τά βάψω μ' αἷματα τό στῆθος καί τά χείλια,
 20
 κι ἄς εἶμαι γέρος. Κι αὔριο πιά τήν ήσυχία μου θά βρω.
 Γιατί θαρρῶ πώς δεύτερη φορά δέ θά τό κάμεις,
 ἐδῶ στό σπίτι τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα νά γυρίσεις».

Τότε ἔτσι τοῦ ἐπειδὴν μέ θυμό κι ὁ Ἱρος ὁ ζητιάνος:
 «Μωρέ, γιά ἰδεῖτε ή γλώσσα του τοῦ φωνακλᾶ πῶς τρέχει,
 25
 σάν τῆς γριᾶς τῆς καμινοῦς⁵, πού μιά νά φάει θά λιώσει,
 κι ἀπ' τίς μασέλες καταγῆς τά δόντια του θά πέσουν,
 σάν τῆς γουρούνας πού χαλᾶ, σάν βόσκει, τά σπαρμένα.
 'Ανασκουμπώσου τό λοιπόν κι αύτοί νά μᾶς γνωρίσουν
 στό ξύλο. Βρέ παλιόγερε, μέ νιό πῶς θά τά βάλεις;»
 30

«Ἐτσι κι οί δυό τους μ' ὅλη τους μαλώνανε τή λύσσα
 μπροστά στίς πόρτες τίς ψηλές, στό σκαλιστό κατώφλι.
 Σάν ἄκουσε πού μάλωναν ὁ λατρευτός Ἀντίνος
 μ' ὅρεξη χαμογέλασε κι ἔτσι εἶπε στούς μνηστήρες:
 «Μωρέ, ἔνα τέτοιο ἄλλη φορά δέν ἔτυχε νά ἰδοῦμε.
 35
 Τί γλέντι πόστειλε ὁ θεός μέσα σ' αὐτό τό σπίτι.
 Μαλώνουν καί φαγώθηκαν ὁ ξένος² μέ τόν Ἱρο
 κι είναι στά χέρια νά πιαστοῦν. Μά ἐλάτε, ἄς μήν ἀργήσουν».

Ἐτσι εἶπε, καί πετάχτηκαν σκασμένοι ὅλοι στά γέλια
 καί γύρω πήγαν στούς φτωχούς τούς κακοφορεμένους.
 40
 Τότε ἔτσι τοῦ Εὐπείθη ὁ γιός ὁ Ἀντίνος σ' ὅλους εἶπε:
 «Ἀκοῦστε κατιτί νά πῶ, περήφανοι μνηστήρες.

1. γριά πού κάθεται κοντά στό τζάκι, φλύαρη. 2. Ὁ ποιητής προχωρεῖ δύο καί πιό πολύ σέ ταπεινώσεις τοῦ Ὀδυσσέα, γιά νά δειξει στόν ίδιο καί στούς ἀκροατές-άναγνωστες τήν ἔκταση τῆς κακότητας τῶν μνηστήρων.

΄Απ' τίς γιδοκοιλιές¹ αὐτές, πού 'ναι στό τζάκι ἀπάνω,
πόχουμε γιά τό δεῖπνο μας, γεμάτες πάχος κι αἷμα,
ὅποιος νικήσει καὶ φανεῖ πιό δυνατός πώς εἰναι,
ἄς σηκωθεῖ μονάχος του κι ἄς πάρει ὅποια διαλέξει.
Καὶ πάντα στό τραπέζι μας ἄς τρώει, κι ἄλλο ζητιάνο
κανένα δέ θ' ἀφήσουμε νά μπει νά ζητιανέψει». 45

΄Ετσι οἱ Ἀντίνος μίλησε κι ἄρεσε ὁ λόγος σ' ὅλους.
Μέ δόλο κι ὁ πολύσοφος Δυσσέας μίλησε ἔτσι:
«΄Αφέντες, γέρος ἔτσι ἐγώ, πολυβασανισμένος,
δέ γίνεται μέ πιό μικρό στά χρόνια νά παλέψω.
Μά νά, ή κακούργα μου κοιλιά γιά νά τίς φάω μέ σπρώχνει.
Μά ἐλάτε τώρα ἀμῶστε μου τόν πιό τρανό σας ὄρκο²,
κανείς στόν Ίρο νά μή βγει βοηθός καὶ μέ χτυπήσει
βαριά ἀπό πίσω ἀστόχαστα καὶ κάτου αὐτός μέ στρώσει». 50

΄Ετσι εἶπε, κι δῆλοι ὄρκίστηκαν καθώς τούς τό ζητοῦσε.
Κι ἔπειτα πιά, σάν ἄμωσαν³ καὶ τέλεψαν τόν ὄρκο,
ὁ λατρευτός Τηλέμαχος πῆρε τό λόγο κι εἶπε:
«Ξένε, ἂν τό λέει ή ἄφοβη καρδιά σου μές στά στήθια,
συγύρνα αὐτόν, κι ἄλλο Άχαιο μή φοβηθεῖς κανένα.
Θά 'χει νά κάμει μέ πολλούς ὅποιος χτυπήσει ἐσένα.
Ξένος μου εἶσαι, οἱ πρόκριτοι τή γνώμη μου ἔχουν δῆλοι,
κι οἱ Ἀντίνος κι ὁ Εὑρύμαχος⁴, κι οἱ δύο μέ νοῦ καὶ γνώση». 60

΄Ετσι εἶπε, κι δῆλοι παίνεσαν τό λόγο. Κι ὁ Δυσσέας
ἔζωσε τά κουρέλια του τριγύρω στά κρυφά του,
καὶ τά μηριά του φάνηκαν, χοντρά, καλοδεμένα,
οἱ δῶμοι του οἱ τετράπλατοι, τά στήθια του, τά μπράτσα
γερά. Τότε ἔτρεξε κοντά κι ἡ Αθηνᾶ Παλλάδα
κι ἔπιασε καὶ δυνάμωνε τοῦ βασιλιᾶ τά μέλη. 70
΄Ολοι οἱ μνηστῆρες θάμαζαν κι εἶχε σαστίσει ὁ νοῦς τους
κι ἔτσι ἔνας εἶπε σκύβοντας στόν ἄλλο πού ἦταν δίπλα:

1. Τό ἔπαθλο τοῦ Ἀντίνου εἶναι διπλό: α) οἱ γιδοκοιλιές, β) τό προνόμιο νά ζητιανέψει μόνο ὁ νικητής στό παλάτι. 2. Εἶναι γνωστό τό μοτίβο ὁ Όδυσσέας νά ζητᾶ διασφάλιση τῆς θέσεώς του μέ τόν ὄρκο δές καὶ κ 347. 3. ὄρκίστηκαν. 4. Προσπάθησε ὁ Τηλέμαχος νά διασφαλίσει τήν ἀμερόληπτη στάση τῶν δύο κορυφαίων μνηστήρων.

«Γλήγορα ἀπ' τό κεφάλι του πάει, θά τήν πάθει ὁ Ἱρος.
Γιά ίδετε δέ γέρος τί μηριά πού δείχνει ἀπ' τά κουρέλια».

Ἐτσι εἰπαν, κι ἔτρεμε ἡ καρδιά τοῦ Ἰρου μές στά στήθια. 75
Μά κι ἔτσι οἱ δοῦλοι μέ στανιό τόν ζώνουν καὶ τόν φέρνουν
λιωμένον, κι ὅλα τοῦ τρεμαν τά μέλη του ἀπ' τό φόβο.

Τότε ἔτσι μέ δυό λόγια του τόν στόλισε! ὁ Ἀντίνος:

«Ἄ, νά χαθεῖς, βοϊδόκορμο, πού εἴθε νά μή γεννιόσουν,
πού τρέμεις γέρον ἄνθρωπο, πού οἱ συμφορές τόν πνίγουν,
καὶ σοῦ παράλυσε ἡ καρδιά στά στήθια σου ἀπ' τό φόβο.
Μά κάτι τώρα θά σοῦ πᾶ, καὶ νά τό ίδεῖς, θά γίνει.

«Ἀν ἔτσι αὐτός πιό δυνατός φανεῖ καὶ σέ νικήσει,
θά σέ πετάξω στή Στεριά μ' ἔνα καράβι μαῦρο
στό βασιλιά τόν Ἐχετο², πού ἀνθρώπους δέ λυπᾶται, 85
αὐτιά καὶ μύτη μ' ἄπονο μαχαίρι νά σοῦ κόψει
καὶ νά σοῦ βγάλει τ' ἀχαμνά νά σοῦ τά φάνε οἱ σκύλοι».

Εἶπε, κι ὁ Ἱρος πιό πολύ παράλυσε ἀπ' τόν τρόμο.
Στή μέση ὅπως τόν ἔφεραν, τά χέρια οἱ δυό ξαμώνουν.

Τότε εἶπε μές στό νοῦ ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας,
νά τόν χτυπήσει κι ἡ ψυχή μεμιᾶς νά τοῦ πετάξει,
ἢ μ' ἔνα χτύπημα ἀπαλά στή γῇ νά τόν ἔαπλώσει.
Κι ἐκεῖ πού συλλογίζονταν καλύτερό του βρῆκε,
νά τόν βαρέσει ἔτσι ἀλαφρά, νά μήν τόν καταλάβουν.

«Ηρθαν στά χέρια. Στό δεξί τοῦ δίνει ὁ Ἱρος ὅμο, 95
μά στό ριζαύτι τόν βαρᾶ κι ἐκεῖνος, κι ὅλα μέσα
τοῦ τσάκισε τά κόκαλα, κι εὐτύς τό κόκκινο αἷμα
ἀνάβρυσε ἀπ' τό στόμα του, καὶ στρώθηκε βογγώντας
στίς σκόνες καὶ τά δόντια του τά σφιγγε καὶ κλωτσοῦσε
τό χῶμα μέ τά πόδια του. Κι οἱ ἄχαροι μνηστῆρες 100
σηκώνοντας τά χέρια τους ἔεραίνονταν στά γέλια³.

Τότε ὁ Δυσσέας, πιάνοντας τόν Ἱρο ἀπ' τό να πόδι,

1. Ὁ Ἀντίνοος ἐρεθίζει τόν Ἱρο, ὑποτιμώντας τόν Οδυσσέα καὶ ἀπειλώντας τό θρασύ ζητιάνο μέ ἀκρωτηριασμό. 2. Μυθικός βασιλιάς στήν Ἡπειρο, φημισμένος γιά τή βάρβαρη μεταχείριση τῶν ξένων δές καὶ φ 306. 3. Ἡ σκηνή είναι διαφωτιστική τῆς γεμάτης σαδισμό ψυχῆς τῶν μνηστήρων.

τόν ἔσυρε δέξω ἀπ' τή μπασιά¹ καί στήν αὐλή τόν πῆγε μπροστά στίς πόρτες καί γυρτό τόν κάθισε στό φράχτη καί δίνοντάς του ἔνα ραβδί στό χέρι τοῦ ὑλεγε ἔτσι: «Κάτσε ἐδῶ τώρα τά σκυλιά νά διώχνεις καί τούς χοίρους, νά μάθεις ξένων καί φτωχῶν δυνάστης² νά μήν είσαι, λέρα, μήν τύχει καί σέ βρει κακό σάν πιό μεγάλο».»

Ἐτσι είπε καί στόν ὅμο του τήν τρύπια του σακούλα τοῦ κρέμασε, πού χε σκοινιά, νά τήν κρεμνᾶ στίς ἄκρες, καί στό κατώφλι γύρισε νά κάτσει. Κι οἱ μνηστῆρες γελώντας μέσα μπαίνανε κι ἔτσι τόν χαιρετοῦσαν: «Ο Δίας, ξένε, κι οἱ λοιποί ἀθάνατοι ἃς σοῦ δώσουν δι, τι ποθεῖς καλύτερο κι δι, τι ζητᾶ ἡ καρδιά σου, πού δύο τόν τόπο γλίτωσες ἀπ' τό φαγά τόν Ἰρο. Γιατί πιά τώρα στή Στεριά νά μείνει θά τόν πᾶμε, στό βασιλιά τόν Ἐχετο, πού ἀνθρώπους δέ λυπάται». Είπε καί χάρηκε ὁ θεϊκός Δυσσέας τό σημάδι.

Τότε ὁ Ἀντίνος μιά καλή κοιλιά τοῦ βάζει ἐμπρός του μέ πάχος κι αἴμα γεμιστή. Πήρε κι ἀπό πανέρι δι, το πάρει μέ πάχος ὁ μαχητής Ἀμφίνομος καί δυό ψωμιά τοῦ δίνει, καί μέ ποτήρι δλόχρυσο τόν χαιρετοῦσε κι είπε: «Ξένε πατέρα, γειά χαρά. Καλά στερνά ἃς σοῦ τύχουν, ἀφοῦ μεγάλες συμφορές σέ βασανίζουν τώρα». Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε: «Ἀμφίνομε, μοῦ φαίνεσαι μέ γνώση προικισμένος. Ἐχω ἀκουστά καί τό καλό τ' ὄνομα τοῦ γονιοῦ σου, πλούσιος πώς ἦταν κι ἀγαθός, ὁ Δουλιχιώτης Νίσος. Τέτοιου πατέρα είσαι παιδί κι ἀνθρώπου δίκιου³ μοιάζεις. Γι' αὐτό ἔνα λόγο θά σοῦ πᾶ καί πρόσεξε ν' ἀκούσεις. Δέν τρέφει ή γῆ ἀπ' τόν ἀνθρωπο ἀδυνατότερο ἄλλο, ἀπ' ὅσα ἀπάνω περπατοῦν στήν πλάση κι ἀνασαίνουν.

1. εἰσοδος. 2. τούτη ἡ εἰκόνα διασκεδάζει τούς ἀνύποπτους μνηστῆρες, ἀλλά καὶ προειδοποιεῖ τόν ἀκροατή-ἀναγνώστη καί γιά τή δική τους μοίρα. 3. Δές τή διάκριση τῶν μνηστήρων σέ πονόψυχους καὶ κακόγνωμους: p 367.

Θαρρῶ πώς στή ζωή κακό ποτέ δέ θά τόν λάχει,^{μοντ μέχμη μ' απόθη}
 δσο πού νά 'χει ἀνάκαρα¹ και τοῦ βαστοῦν τά πόδια.^{μ' εντοτε μοντη}
 Μά σάν τοῦ δώσουν οί θεοί κακά στερνά και μαῦρα,^{μοντ μοντη μ' απόθη}
 ἄθελα τά βαστᾶ κι αὐτά μ' ὑπομονή ή καρδιά του.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 Γιατί ταιριάζει τῶν θνητῶν ή σκέψη² μέ τή μέρα
 καθώς τή στέλνει τῶν θεῶν κι ἀνθρώπων ὁ πατέρας.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 Γιατί κι ἐγώ καλότυχος σ' αὐτό τόν κόσμο θά 'μουν,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 μόν' ἔκαμα ἄνομα πολλά, στά χέρια μου θαρρώντας³,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 στ' ἀδέρφια, στόν πατέρα μου και στήν παλικαριά μου.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 Γι' αὐτό κανένας τ' ἄδικο ποτέ νά μήν τό θέλει,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 κι ἔτσι ἥσυχα ἄς τό χαίρεται δ', τι οί θεοί τοῦ δώσουν.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 Πόσα ἄνομα βλέπω κι ἐδῶ πού κάνουν οί μνηστῆρες,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 νά βρίζουν τή γυναίκα του, νά καταλοῦν τό βιός του,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 ἀνθρώπου, πού θαρρῶ πολύ δέ θά 'ναι ἀκόμα ἀλάργα^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 ἀπ' τή γλυκιά πατρίδα του. Κοντά είναι. Τότε ἐσένα^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 θεός ἄς πάρει σπίτι σου νά μή τόν ἀντικρίσεις,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 τήν ὥρα πού στήν ποθητή πατρίδα του θά φτάσει.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 Γιατί μές στό παλάτι του τό πόδι σάν πατήσει,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 δέ θά χωρίσει ἀπλήγωτα θαρρῶ μέ τούς μνηστῆρες».^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}

"Ἐτσι είπε κι ἔσταξε ἔπειτα και τό γλυκό κρασί ἥπιε^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 και τό ποτήρι γύρισε στό χέρι τοῦ Ἀμφινόμου.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 Κι αὐτός στό σπίτι κίνησε μέ σπλάχνα μαραμένα,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 σκυφτός, γιατί προμάντευε κακό πώς θά τοῦ τύχει.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 Μά τό γραφτό δέν ξέφυγε, γιατί ή θεά Παλλάδα^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 ἀπ' τό κοντάρι τά 'φερε νά πάει⁴ τοῦ Τηλεμάχου.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 Μά πάλι ἦρθε και κάθισε στόν τόπο πού είχε ἀφήσει.^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}

Τότε ἔβαλε ή θεά Ἀθηνᾶ στό νοῦ τῆς Πηνελόπης,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 μπρός στούς μνηστῆρες νά φανεῖ, τόν πόθο τους ν' ἀνάψει,^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 κι ἔτσι ἀπό πρίν πιό σεβαστή στόν ἄντρα της νά γίνει^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη}
 και στό παιδί της. Γέλασε ἄκαιρα τότε κι είπε:^{μ' εντοτε μοντη μ' απόθη} "Μ.

1. δύναμη, ἀντοχή. 2. ὁ τρόπος τῆς σκέψεως, τό ἥθος. "Οπως δηλαδή ἀλλάζει
 δίας τήν κάθε μέρα, ἔτσι μεταβάλλεται και ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων. 3. ἔχοντας
 ἐμπιστοσύνη. 4. Δές χ 91 κ.έ.

«Θέλει ή ψυχή μου διτι ποτέ δέ θέλησε, Εύρυνόμη, μπρός στούς μνηστήρες νά φανδι¹, κι ας τούς σιχαίνομαι ἔτσι, κι ἔνα μου λόγο χρήσιμο νά πῶ τοῦ Τηλεμάχου, κάθε φορά στούς ἄτροπους μνηστήρες νά μήν τρέχει, πού ἐμπρός σου σοῦ γλυκομιλοῦν καί πίσω σου σέ θάβουν».

Τότε ἔτσι κι ή κελάρισσα τῆς εἰπε ή Εύρυνόμη· «Ολα σωστά τά μίλησες, παιδί μου, κι δπως εἶναι.

Πᾶνε νά δώσεις συμβουλή τοῦ γιοῦ σου, μήν τήν κρύβεις, πρῶτα ἀφοῦ λούσεις τό κορμί, τά μάγουλά σου ἀλείψεις, κι δχι μ' αὐτό τό πρόσωπο στά δάκρυα βουτημένο.

Πᾶνε, γιατί εἶναι ἀταίριαστο αἰώνια νά λυπᾶσαι.

«Ο γιός σου πιά μεγάλωσε πού στούς θεούς εὐχόσουν ἀπό καρδιᾶς τά γένια του νά ίδεις νά τοῦ φυτρώσουν».

Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τῆς μίλησε ἔτσι πάλε· «Ἄχ, Εύρυνόμη, μήν τό λές, κι ας μέ πονεῖ ή ψυχή σου, νά λούσω ἐγώ τό σῶμα μου καί ν' ἀλειφτῶ φτιασίδια. Όλες τίς χάρες μου οἱ θεοί τίς ἔσβησαν, ἀφότου τίς διμορφιές μου μάραναν οἱ ἐπουράνιοι, ἀφότου τίς διφυγεὶς μέ βαθιά καράβια γιά τήν Τροία.

Μόν' πές ή Αὐτονόη ἐδῶ κι ή Ίπποδάμεια νά 'ρθουν, μές στό παλάτι δταν θά μπῶ, κοντά μου νά τίς² ἔχω, γιατί μονάχη ντρέπομαι νά βγῶ μπροστά στούς ἄντρες».

«Ἔτσι εἰπε κι ἔφυγε ή γριά κι ἀπ' τό παλάτι βγῆκε νά κάμει³ τήν παραγγελιά, τίς δούλες νά φωνάξει.

Τότε ἄλλο ή λαμπερόφωτη θεά Παλλάδα βρῆκε. «Τύπο γλυκό τῆς ἔστειλε τῆς κόρης τοῦ Ικαρίου, καί πλάγιασε νά κοιμηθεῖ⁴, κι ἀπάνω στό κρεβάτι ὅλοι οἱ ἄρμοι της λύθηκαν. Κι ἐκεῖ ή θεά Παλλάδα δῶρα τῆς χάριζε θεϊκά πού νά θαμάζει ὁ κόσμος. Μ' οὐράνιο μύρο πάστρεψε τ' ὥραῖο πρόσωπό της,

1. Διπλός εἶναι ὁ λόγος τῆς ἐμφανίσεώς της: πρῶτα θέλει νά παρατηρήσει τόν Τηλέμαχο, πού ἄφησε τούς μνηστήρες νά κτυπήσουν τόν ξένο - 'Οδυσσέα· ἔπειτα θέλει νά ἀνακοινώσει στούς μνηστήρες πώς ὁ χρόνος γιά τό γάμο της συμπληρώθηκε καί πώς εἶναι καιρός πιά νά ἐκδηλωθεῖ τό ἐνδιαφέρον τους μέ προσφορές δώρων. 2. Η Πηνελόπη σέ κάθε ἐπίσημη ἐμφάνισή της συνοδεύεται ἀπό δύο θεραπαινίδες· δές καί α 341. 3. νά ἐκτελέσει. 4. Μέ τό μοτίβο τοῦ ὑπνου ὁ ποιητής

πού μόνο ή καλοστέφανη ἀλείβεται Ἀφροδίτη, ^{λανάθ νῦ} ^{λανάθ ρῆ} ὅταν στόν ποθητό χορό πηγαίνει μέ τίς Χάρες¹, ^{λανάθ μουρῶ} ^{λῆ γα} καὶ πιό ψηλή τήν ἔκαμε, πιό λυγερή νά δείχνει, ^{λανάθ την} ^{λῆ γα} 195
κι ἀπ' τό σκισμένο φίλτισι πιό ἄσπρη, πιό χιονάτη. ^{λανάθ ο τάξ}
Αὐτά σάν ἔκαμε ἔφυγε πάλε ή θεά ή μεγάλη. ^{λανάθ ταύτης της ιεροπατάζ εἶδε}
Τότε ἥρθαν οί λευκόχαρες ἀπ' τό παλάτι οί δοῦλες, ^{λανάθ θεά ούτως ούτως}
κι ἀπ' τίς φωνές τους κόπηκε κι δύπνος δι γλυκός της, ^{λανάθ θεά ούτως} 200
κι ἔτριψε μέ τά χέρια της τό πρόσωπό της κι εἰπε· ^{λανάθ θεά ούτως}
«Ἄχ, τί γλυκιά ἀποκάρωση² τήν ἄμοιρη μέ βρῆκε. ^{λανάθ θεά ούτως}
Εἴθε δόμοιο θάνατο γλυκό νά μοῦ δίνε ή παρθένα ^{λανάθ θεά ούτως}
— κι αᾶς μήν ἀργήσει — ή Ἀρτεμη, νά πάψω τή ζωή μου, ^{λανάθ θεά ούτως}
νά λιώνω πιά στά κλάματα καί νά ποθῶ τίς χάρες ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως} 205
τ' ἀντρός μου πού στούς Ἀχαιούς ἀνάμεσα ήταν πρῶτος». ^{λανάθ θεά ούτως}

Ἐτσι εἰπε καί κατέβαινε ἀπ' τό ψηλό τ' ἀνώι, ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως}
μόνη ὅχι, καί δύο δοῦλες της μαζί της ἀκλουθοῦσαν. ^{λανάθ θεά ούτως}
Κι ἐκεῖ σάν ἥρθε ή θεϊκιά γυναικά στούς μνηστῆρες, ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως}
στάθηκε στής καλόφτιαστης σκεπῆς κοντά τό στύλο, ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως}
σκεπάζοντας τά μάγουλα μέ τή λαμπρή της μπόλια³, ^{λανάθ θεά ούτως} 210
κι είχε στό κάθε της πλευρό καί μιά πιστή της δούλα. ^{λανάθ θεά ούτως}
Τά γόνατά τους λύθηκαν κι ἀπό καημό ή ψυχή τους ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως}
πιάστηκε, κι ὅλοι εὐχήθηκαν κοντά της νά πλαγιάσουν⁴. ^{λανάθ θεά ούτως}
Τότε εἰπε στόν Τηλέμαχο, τόν ἀκριβό της γιόκα· ^{λανάθ θεά ούτως}
«Σοῦ φύγε πιά, Τηλέμαχε, δι νοῦς, μήτε ἔχεις γνώση. ^{λανάθ θεά ούτως} 215
Παιδί σάν ἦσουν ἔξερες καλύτερα νά κρίνεις, ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως}
καί τώρα πού μεγάλωσες κι ἔγινες παλικάρι, ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως}
ὅποιος τ' ἀνάστημά σου ίδει καί τήν καλή θωριά σου ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως}
κι αᾶν δέ σέ ξέρει, θά σέ πεῖ μεγάλου ἀνθρώπου γένννα, ^{λανάθ θεά ούτως} ^{λανάθ θεά ούτως} 220
δέν ἔχεις πιά στόν τόπο του τό νοῦ σου καί τή γνώση. ^{λανάθ θεά ούτως}
Τί ήτανε πάλε αὐτή ή δουλειά πόγινε μές στό σπίτι, ^{λανάθ θεά ούτως}
πού ἐμπρός στά μάτια σου ἄφησες τόν ξένο νά χτυπήσουν. ^{λανάθ θεά ούτως}

τής δίνει συνήθως διέξιδο στίς ψυχικές ἐντάσεις τής Πηνελόπης· δές α 363, δ 805.

1. θυγατέρες τοῦ Ἡλιού, συνοδεύουν καί καλλωπίζουν τήν Ἀφροδίτη. Σπουδαιότερες είναι ή Ἄγλαΐα, ή Εὐφροσύνη καί ή Θάλεια. Οι παλαιοί πίστευαν πώς ή δομορφιά τῶν γυναικῶν είναι δώρο ἀπό τίς χάριτες. 2. γλυκός ὑπνος. 3. κάλυμμα κεφαλῆς. 4. Δές α 376.

Πῶς τώρα¹, ἂν ξένος σπίτι μας τύχει κανείς νά μείνει
κι ἀπ' ὅμοια κακοπέραση πικρή συμβεῖ νά πάθει;
Σύ θά χεις τήν κατάκριση και τή γνωροπή² του κόσμου». τη δε 225

Κι ό συνετός Τηλέμαχος ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
«Δέ μέ πειράζει, μάνα μου, πού μοῦ θυμώνεις ἔτσι.
Όλα τά νιώθω μόνος μου καὶ τά καταλαβαίνω
καὶ τά καλά καὶ τά κακά. Μωρό δέν είμαι τώρα.

”Ομως καὶ σ' ὅλα δέν μπορῶ ν' ἀποφασίσω ως πρέπει,
γιατί μέ κάνουν τό μυαλό νά χάσω αὐτοί οἱ κακοῦργοι,
πού βγῆκαν στό κεφάλι μου, κι ἐγώ βοηθούς δέν ἔγω.

Μά δέν τούς βγῆκε ή μάχη αυτή καθώς ἐλαχταροῦσαν,
γιατὶ ἀπ' τὸν Ἰρο³ φάνηκε πιό δυνατός ὁ ξένος.

Δία πατέρα κι Ἀθηνᾶ κι Ἀπόλλο μου, ἅμποτε ἔτσι 235
νά ίδω σέ λίγο σπίτι μας πεσμένους τούς μνηστῆρες,
μέ τά κεφάλια τοὺς σκυντά· καὶ νέ· μημεμεῖν.

με τα κεφαλια τους σκυψτα, και να ψυχομαχουνε
ἄλλους στο γύρο της αὐλῆς κι ἄλλους μέσ στό παλάτι,
ώς τώρα στίς αὐλόπορτες κάθεται ἀπάνω δ Ἰρος

μέ το κεφάλι του γυρτό, σάν νά 'ναι μεθυσμένος, 240
και νά σταθεῖ δέ δύνεται δρθός στά δυό του πόδια,

Τέτοιες κουβέντες έκαναν μιλώντας μεταξύ τους.

Τότε ἔστι κι ὁ Εὐρύμαχος τῆς Πηνελόπης εἶπε·
«Ω Πηνελόπη φρόνιμη, τοῦ Ἰκάρου μηνατέος

αντί τρεις, τού τικτυό οὐγάτερα, 245
ἄν δσοι κάθονται Ἀχαιοί στ' Ἀργος σέ βλέπανε δλοι, ^β νέοι ιδοι
θά τρέχανε αύριο πιό πολλοί στό σπίτι σου μνηστήρες οπ υφετο
νά τρῶνε ἐδῶ, γιατί περνᾶς κάθε ἄλλη ἐσύ γυναίκα,
στήν δμορφιά, στ' ἀνάστημα και στήν περίσσια γνώστη»

Κι ή Πηνελόπη ή συνετή τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε· 250

Ἐκρυμαχε, τις χάρες μου, τὰ κάλλη, τὸ κορμί μου,
αὐτὸν ενυπῆ ἔταιρον εἶναι πάντας
μοῦ σβήσανε οἱ ἀθάνατοι ὅπ' τὸν καιρό πού πῆγαν

1. Τί θά γινόταν, αν... 2. Μέσα στό κάθε σπίτι υπέψυχος για την εύκοσμιά και την εύταξια είναι ο νοικοκύρης. 3. Όλόκληρη ή ραψωδία φέρει την έπιγραφή «Οδυσσέως και Ιηρου πυγμή».

οι Ἀχαιοί κι ό ἄντρας μου μαζί τους γιά τήν Τροία. Ναί, ἐκεῖνος ἄν ἐρχόντανε, θά γιάτρευε ἡ καρδιά μου, καί δόξα θά 'χα πιό πολλή κι δμορφα θά 'τανε ὅλα. 255 Τώρα μέ σφάζουν οι καημοί πόστειλε ἡ μοίρα πλῆθος. Ουδέ τούτο μόνον, τό χέρι μου, πιασε σφιχτά μέ τό δεξί του κι εἶπε: «Φῶς μου, θαρρῶ πώς ἄβλαβοι δέ θά γυρίσουν ὅλοι 260 οι πολεμόχαροι Ἀχαιοί που φεύγουν γιά τήν Τροία. Γιατί τούς Τρῶες τούς παινοῦν πώς είναι παλικάρια, κονταριστάδες ἀφταστοι, τεχνίτες στό δοξάρι, και πρῶτοι καβαλάρηδες στά φτεροπόδαρα ἄτια, πού ποταμούσιά του πού ἀποφασίζουν γλήγορα τή νίκη² τοῦ πολέμου. 265 Ποιός ξέρει ἄν πάλε ἐδῶ ὁ θεός θ' ἀφήσει νά γυρίσω, η μέση στήν Τροία ἄν δέ χαθῶ. Φρόντιζε ἐσύ τό σπίτι, νά νοιάζεσαι τή μάνα μου, τό γέρο μου πατέρα, σάν τώρα και καλύτερα, ἐνόσω ἐγώ θά λείπω. 270 Και τό παιδί μας δταν δεῖς πώς ἔβγαλε πιά γένια, ἀφησε πιά τό σπίτι σου, παντρέψου μ' ὅποιον θέλεις». Αύτά δ ουδέ τούτο 275 Μιά νύχτα θά 'ρθει δ ἄχαρος³ νά μέ ζυγώσει δ γάμος, τήν ἔρμη ἐμένα, πόσβησε κάθε χαρά μου δ Δίας. Μά κι ἄλλος τώρα τήν καρδιά φριχτός μού σφάζει πόνος. Δέν ήταν ἔτσι ως τώρα αὐτός δ τρόπος τῶν μνηστήρων⁴. Σάν ήθελαν νά παντρευτοῦν ἀρχοντοθυγατέρα, κόρη ἀπό σπίτι, κι ἔβγαιναν πολλοί πού τή ζητοῦσαν, δικά τους βόδια φέρνανε κι ἀρνιά παχιά, νά κάμουν τραπέζι σ' ὅλους τους δικούς τής κόρης, κι ἄλλα δῶρα⁵ φέρνανε κι ὅχι ἀπλέρωτο τό ξένο βιός νά τρῶνε». 280

Εἶπε και χάρηκε δ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας πού πάσχιζε⁶ τά δῶρα τους νά πάρει και μέ λόγια

1. 'Ο "Ομηρος δέν νμησε μόνο τόν ήρωισμό τῶν Ἀχαιῶν, νμησε ἐξ ίσου και τόν ήρωισμό τῶν ἀντιπάλων τους. "Ετσι ή δόξα τοῦ νικητῆ ἔγινε πιό μεγάλη.

2. 'Ο ρόλος τοῦ ἴππικοῦ στή μάχη ήταν πάντοτε ἀποφασιστικός.

3. 'Η Πηνελόπη ποτέ δέν ἔστερξε νά λύσει τόν πρῶτο της γάμο.

4. Δέν εύνοει μόνο τους δικούς της μνηστήρες.

5. Είναι τά δῶρα τῶν μνηστήρων πρός τή νύφη ή τόν πατέρα και τους συγγενεῖς της δές και α 284.

6. πού προσπαθούσε.

γλυκά τούς μάγευε κι ἄλλοι τῆς τριγυρνοῦσε ὁ νοῦς της.¹ Πάλε ἔτσι καὶ τοῦ Εὐπείθη ὁ γιός τῆς μίλησε ὁ Ἀντίνος:
 «Ὥ Πηνελόπη φρόνιμη, τοῦ Ἰκάριου θυγατέρα,² ὅποιος ἐδῶ ἀπ' τοὺς Ἀχαιούς θέλει νά φέρει δῶρα, δέξου τα. Τά χαρίσματα νά τ' ἀρνηθεῖς δέν πρέπει. Κι ἐμεῖς δέν πιάνουμε δουλειά σάν πρῶτα, μήτε πᾶμε τοις ηγετοῖς ἄλλοι, πρίν πάρεις ἄντρα σου τὸν πιό καλύτερό μας». ³

Ἐτσι ὁ Ἀντίνος μίλησε κι ἄρεσε ὁ λόγος σ' δόλους προχόρετο⁴ κι ἔστειλε κράχτη του ὁ καθείς τά δῶρα του νά φέρει. Τ' ἦτοι τὸν Τ' Ἀντίνου μπόλια⁵ τοῦ ὑφερε πεντάμορφη, μεγάλη⁶ καὶ πλουμιστή πού δώδεκα χρυσές εἶχε καρφίτσες, πόρτα λογδῷ πού πού στά θηλύκια ταίριαζαν τά καλογυρισμένα. Φέρνει καὶ στόν Εὑρύμαχο καλότεχνη ἀλυσίδα⁷, χρυσή, πλεγμένη φίλτισι, πόλαμπε σάν τὸν ἥλιο. Κι οἱ δοῦλοι τοῦ Εὑρυδάμαντα δυό σκουλαρίκια φέρνουν τρίπετρα, ψιλοδούλευτα, πού ἀστράφτανε στὸ χέρι. Ἐφεραν καὶ στόν Πείσανδρο, τὸ γιό τοῦ Πολυκτόρου, καδένα ώραία τοῦ λαιμοῦ, πολύτιμο στολίδι. ⁸ Κι οἱ ἄλλοι ἄλλα πεντάμορφα τῆς κουβαλοῦσαν δῶρα.

Στ' ἀνώτι ἀνέβηκε ἔπειτα ἡ θεϊκια γυναίκα, κι οἱ δοῦλες τά πεντάμορφα τῆς πήγανε τά δῶρα. Κι ἐκεῖνοι ἀρχίζουν τό χορό καὶ τό γλυκό τραγούδι, κι ἔτσι ὅλοι διασκέδαζαν, ὅσο νά ρθει τό βράδυ. Κι ἐνῶ γλεντοῦσαν ἔφτασε τό σκοτεινό τό βράδυ. Τρεῖς μασαλάδες⁹ ἔστησαν μές στήν αὐλή νά φέγγουν καὶ γύρω ξύλα σώριασαν ξηρά, καιρό κομμένα, φρυγμένα κι ἔβαζαν δαδί, καὶ τοῦ Δυσσέα οἱ δοῦλες ἡ καθεμιά μέ τή σειρά τή φλόγα συδαυλοῦσε. Τότε εἶπε ὁ θεογέννητος πολύπαθος Δυσσέας:
 «Ὥ δοῦλες τοῦ Δυσσέα ἐσεῖς, πού χρόνια εἶναι στά ξένα,

1. πέπλο· δές καὶ σ 210. 2. περιδέραιο. 3. στύλοι μέ δαδί στήν κορυφή, πυροστάτες, λαμπτήρες.

στής σεβαστῆς βασίλισσας πηγαίνετε τόν πύργο,
τ' ἀδράχτι σας νά στρίβετε κοντά της καθισμένες,
ἢ τά μαλλιά νά νέθετε κι ἐκείνη νά ξεχάνει
καὶ κάθομαι γιά σᾶς ἐδῶ νά φέγγω ὅσο νά θέλουν,
κι ἂν εἶναι ως τήν καλόθρονη Αὐγή νά περιμένουν
δίχως νά νιώσω κούραση. Γιατί βαστῶ στόν κόπο».

Εἶπε κι ἐκείνες γέλασαν κι ἔβλεπε ἡ μιά τήν ἄλλη.

Κι ἡ Μελανθώ¹ ἡ πιό ὅμορφη βαριά τόν ἀποπῆρε.

315

Κόρη ἥταν τοῦ Δολίου αὐτή πόφερε ἡ Πηνελόπη.

Σάν κόρη της τήν ἔθρεψε, τῆς χάριζε στολίδια,
μά δέν πονοῦσε μ' ὅλα αὐτά τήν Πηνελόπη ἐκείνη
παρά μέ τόν Εὐρύμαχο κοιμόντανε στό στρῶμα.

Αὐτή μέ λόγια της πικρά ἔτσι εἶπε στό Δυσσέα:

325

«Ἐίσαι ἔνας, ξένε, ἀδιάντροπος κι ἔνας ξεμυαλισμένος.

Δέν τρέχεις σέ χαλκωματᾶ² νά κοιμηθεῖς τό σπίτι
ἢ σ' ἔνα χάνι, μόνε ἐδῶ μπροστά σέ τόσο κόσμο,
μᾶς πῆρες θάρρος νά μιλᾶς, μήτε σέ πιάνει φόβος;

»Η τό κρασί σέ μώρανε ἡ τέτοιο τό μυαλό σου

330

θά σοῦ εἶναι πάντα καί γι' αὐτό πετᾶς χαμένα λόγια.

»Η κόρδωσες³ πού νίκησες τόν Ἰρο τό ζητιάνο;

Κοίτα κανείς πιό δυνατός μή σηκωθεῖ ἀπ' τόν Ἰρο

καὶ σπάσει τό κεφάλι σου μέ τά γερά του χέρια

κι ὅξω ἀπ' τό σπίτι, μ' αἴματα βαμμένον, σέ πετάξει».

335

Τότε λοξά τήν κοίταξε κι εἶπε ὁ σοφός Δυσσέας:

«Ἐννοια σου, σκύλα, κι ὅλα αὐτά πού λές θά τρέξω τώρα
τοῦ Τηλεμάχου νά τά πᾶ, σάν γάτα νά σέ σκίσει»⁴.

»Ἔτσι εἶπε καί φοβήθηκαν τά λόγια του οἱ γυναικες,

καὶ στό παλάτι σκόρπισαν λιωμένες ἀπ' τό φόβο.

340

Γιατί πολύ φοβήθηκαν στ' ἀλήθεια μήν τό κάμει.

Στούς ἀναμμένους ἔμεινε κι αὐτός τούς μασαλάδες⁵

1. ἀδερφή τοῦ Μελάνθιου, τοῦ κακοῦ αἰγοβοσκοῦ, πού στό ρ 213 κ.έ. πρόσβαλε μέ τή συμπεριφορά του τόν Ὀδυσσέα. 2. Ἡσαν καταλύματα κοινά γιά τούς ξένους καὶ τούς φτωχούς. 3. κορδώνω: τεντώνω τόν κορμό καὶ τήν κεφαλή, καμαρώνω. 4. Ἡ Μελανθώ μαζί μέ τις ἄλλες κακές δούλες βρῆκαν σκληρό θάνατο ἀπό τό χέρι τοῦ Τηλέμαχου στό χ 463 κ.έ. 5. Δέξ σ 307.

νά φέγγει, κι ὅλους κοίταξε στά μάτια, δρθός ώς ἦταν, μά σ' ἄλλα ὁ νοῦς του γύριζε πού βγήκανε ώς τό τέλος.

”Ομως δέν ἄφηνε ἡ θεά Παλλάδα τοὺς μνηστῆρες νά πάψουν τίς πικρές βρισιές, γιά νά τοῦ ἀνάβει ἀκόμα τόν πόνο μέσα στήν καρδιά τοῦ τολμηροῦ Δυσσέα.

Τότε ἄρχισε ὁ Εὐρύμαχος, γιός τοῦ Πολύβου πρῶτος καὶ τό Δυσσέα πείραζε, γιά νά γελοῦν οἱ ἄλλοι.

«Ἀκοῦστε με, τῆς ἔακουστῆς βασίλισσας μνηστῆρες, γιά νά σᾶς πῶ ὅσα μου ἡ καρδιά μοῦ λέει μέσα στά στήθια.

Αὐτός θά νά 'ρθε ἀπ' τό θεό στό σπίτι τοῦ Δυσσέα.

Δεῖτε, θαρρῷ ἀπ' τήν κάρα¹ του δαδιῶν πώς βγαίνει λάμψη, γιατί δέν ἔχει ἀπάνω της μιά τρίχα γιά σημάδι».

Γύρισε πάλε ἔτσι νά πεῖ στόν πορθητή Δυσσέα·

«Δέχεσαι, ξένε, ἂν σ' ἔπαιρνα, στή δούλεψή μου νά 'ρθεις, σ' ἔνα μου κτῆμα ἀπόμακρο καλό μισθό νά παίρνεις,

κλαδιά νά κόβεις γιά φραγμό² καὶ δέντρα νά φυτεύεις; Πλήθιο θά σοῦ 'δινα ψωμί καὶ ροῦχα νά φορέσεις

κι ἔνα ζευγάρι θά 'βαζεις στά πόδια σου τσαρούχια³. Μά τώρα πού κακόμαθες, ποῦ πιά δουλειά νά πιάσεις,

κι ἔτσι σ' ἀρέσει στά χωριά νά τρέχεις ζάρωμένος νά βόσκεις μέ τή ζητιανιά τήν ἄπατη κοιλιά σου».

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσιφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε·

«Ἄν τύχαινε ἔτσι στή δουλειά νά παραβγοῦμε οἱ δυό μας, Εὐρύμαχε, τήν ἄνοιξη πού 'ναι μεγάλη ἡ μέρα,

γρασίδι⁴ νά θερίσουμε μέ γυριστά δρεπάνια, κι ἀπό 'να νά κρατοῦμε οἱ δυό στά χέρια μας δρεπάνι, γιά νά φανοῦμε στή δουλειά, ὅσο νά ρθεῖ τό βράδυ,

δίχως νά φᾶμε μιά μπουκιά κι ὁ θέρος νά μή λείπει, ή βόδια νά μοῦ δίνανε νά σαλαγῶ μεγάλα,

ξανθά, τά πιό καλύτερα χορτάτα ἀπό γρασίδι,

1. ἀπό τήν κεφαλή του. 2. γιά φράχτες. 3. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει ὑποδήματα.

4. Χλωρό χορτάρι.

δομήλικα, ἵσοδύναμα, κι ἀδάμαστο ζευγάρι,
κι ὁ σβῶλος μές στίς αὐλακιές νά πέφτει ἐμπρός στ' ἀλέτρι,
θά μ' ἔβλεπες πᾶς θά 'σκιζα τ' αὐλάκια ἀπ' ἄκρη ὡς ἄκρη. 375
Κι ἄν πόλεμο¹ ξεσήκωνε σήμερα ὁ γιός τοῦ Κρόνου,
κι είχα μιά ἀσπίδα νά κρατῶ, στό χέρι δυό κοντάρια²,
και στό κεφάλι ταιριαστό ἔνα χαλκένιο κράνος,
στήν πρώτη ἐμένα τή γραμμή θά μ' ἔβλεπες νά τρέξω,
και τότε δέ θά μ' ἔβριζες νά λές φαγάς πώς είμαι. 380
Μά σύ προσβέλνεις εύκολα κι είναι ἅπονη ἡ καρδιά σου
και τό 'χεις πάρει ἀπάνου σου πώς είσαι παλικάρι,
γιατί συναναστρέφεσαι λίγα κορμιά χαμένα³.
Μά ἄν ἔρθει στήν πατρίδα του καμιά φορά ὁ Δυσσέας,
αὐτές οι πόρτες οι πλατιές μπροστά σου θά στενέψουν 385
τήν ὥρα πού δξω ἀπ' τήν μπασιά θά πεταχτεῖς στό δρόμο».
 "Ετσι είπε κι ὁ Εύρυμαχος κιτρίνιασε ἀπ' τή λύσσα
κι εὐτύς λοξά τόν κοίταξε και θυμωμένα τοῦ 'πε·
«"Α, σκύλε, τώρα σ' ἔφαγα μ' αὐτά πού ξεστομίζεις,
και πήρες θάρρος ἄφοβα νά κρένεις μπρός στόν κόσμο. 390
"Η τό κρασί⁴ σέ μώρανε ἡ τέτοιο τό μυαλό σου
θά σοῦ είναι πάντα και γι' αὐτό πετεῖς χαμένα λόγια
ἡ κόρδωνες πού νίκησες τόν "Ιρο τό ζητιάνο;"
 "Ετσι είπε κι ἀδραξε σκαμνί⁵. Τρέχει ὁ Δυσσέας τότε
και κάθισε ἀπ' τό φόβο του στό γόνα τοῦ 'Αμφινόμου. 395
Τόν κεραστή ὁ Εύρυμαχος βαρᾶ στό δεξί χέρι
και κρότησε, δπως ἔπεσε στή γῆ ἡ κρασοκανάτα,
κι αὐτός βογγώντας στρώθηκε τ' ἀνάσκελα στίς σκόνες.
Τότε οἱ μνηστῆρες ἔκαμαν βοή μές στό παλάτι,
κι ἔτσι ἔνας είπε σκύβοντας στόν ἄλλο πού ἦταν δίπλα· · · 400
«Καλύτερα ἄς μήν τό 'σωνε κι αὐτός ὁ ξένος νά 'ρθει.
Τί ταραχή μᾶς ἔφερε! Και τώρα γιά ζητιάνους

1. Ἡ εἰκόνα αὐτή είναι πολεμική, ἐνῷ ἡ προηγούμενη ἦταν ἀπό τόν ἀγροτικό βίο. 2. Τά δύο κοντάρια ἀνήκουν στή γεωμετρική ἐποχή. 3. πρόσωπα ἀνάξια λόγου. 4. Ἐδώ ἐπαναλαμβάνονται λεκτικά ὄσα είπε γιά τόν 'Οδυσσέα ἡ Μελανθώ στό σ 330. 5. Τούτη ἡ χειροδικία είναι ὁμόρροπη πρός τή χειροδικία τοῦ 'Αντίνου στό ρ 467.

καὶ γιά φτωχούς πιανόμαστε. Καὶ τό ξεφάντωμά μας
γλύκα δέν ἔχει πιά καμιά. Μᾶς πῆρε ἡ φαγωμάρα».

Κι ὁ λατρευτός Τηλέμαχος πῆρε τό λόγο κι εἶπε·
«Καημένοι, τρελαθήκατε, καί τό μναλό σας τώρα
τό φαγοπότι νίκησε. Κάποιος θεός σᾶς σπρώχνει.
Μά τώρα πού χορτάσατε, στό σπίτι του ὁ καθένας,
ἄν θέλει, ἄς πάει νά κοιμηθεῖ. Δέ διώχνω γώ κανένα».

“Ἐτσι εἶπε κι ὅλοι ἀπόρησαν καί δάγκασαν τά χείλη
μέ τόν Τηλέμαχο, γι’ αὐτά πού μίλησε μέ θάρρος.

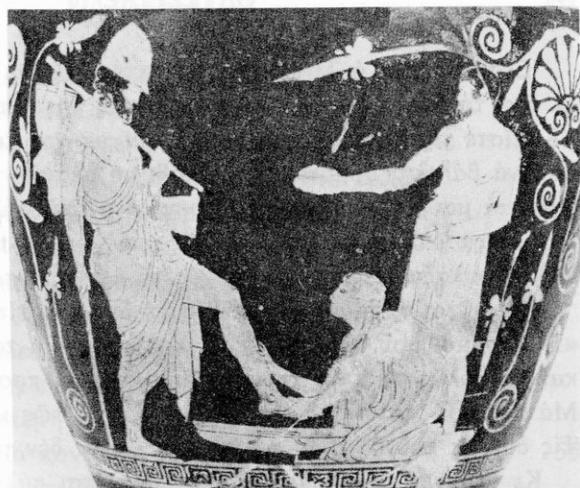
Κι ἀπ’ ὅλους ὁ Ἀμφίνομος¹ πῆρε τό λόγο κι εἶπε,
τοῦ Νίσου δ λεβέντης γιός τοῦ βασιλιᾶ τ’ Ἀρήτου·
«Κανείς, ἀδέρφια, ὅταν μᾶς ποῦν τό δίκιο, ἄς μή θυμώνει,
κι ἔτσι στόν ἄλλο ν’ ἀπαντᾶ μέ θυμωμένα λόγια.

Μήτε τόν ξένο βρίζετε μήτε ἄλλον ἀπ’ τούς δούλους
πού στό παλάτι βρίσκονται τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα.

Μόν’ ἄς ἀρχίσει ὁ κεραστής νά βάζει στά ποτήρια
νά στάξουμε καί σπίτι μας νά πᾶ² νά κοιμηθούμε.
Τόν ξένο ἄς τόν ἀφήσουμε στό σπίτι τοῦ Δυσσέα.
‘Ικέτη του ὁ Τηλέμαχος τόν ἔχει κι ἄς φροντίσει».

Εἶπε κι ἔκεινοι πρόθυμα τ’ ἀκούσανε τό λόγο.
Κι ὁ Μούλιος δ πολεμιστής³ τούς κέρασε⁴ κροντήρι,
τοῦ Ἀμφινόμου δ παραγιός, ἀπ’ τό Δουλίχι δ κράχτης,
καί σ’ ὅλους γύρω μοίρασε. Κι ἀφοῦ στούς ἀθανάτους
ἔσταξαν τό γλυκό κρασί, ἥπιαν στερνά κι ἔκεινοι.
Σάν ᔹσταξαν κι ἥπιαν κρασί δσο ἥθελε ἡ καρδιά τους,
ξεκίνησε στό σπίτι του νά κοιμηθεῖ ὁ καθένας.

1. Γιά τό ἥθος τοῦ Ἀμφινόμου δές σ 154. 2. νά πᾶμε. 3. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει·
ἥρως. 4. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν καλύτερα: συγκέρασε κρασί^{τό}
μές στό κροντήρι.

'O 'Odυσσέας καὶ ἡ Εὐρύκλεια· τά νίπτρα

Στό σπίτι του ἔμεινε δὲ θεϊκός Δυσσέας, καὶ στό νοῦ του
μέ τήν Παλλάδα¹ ἀνάδευε² τό φόνο τῶν μνηστήρων.
Κι ἔτσι εἶπε στόν Τηλέμαχο μέ πεταχτά του λόγια·
«Ἀνάγκη πάσα τ' ἄρματα³ νά βάλεις ὅλα μέσα,
καὶ τούς μνηστῆρες νά πλανᾶς μέ μαλακά σου λόγια·
ἄν τύχει καὶ τ' ἀναζητοῦν καὶ σέ συχνοξετάζουν,
θά πεῖς⁴. Τά πηρά ἀπ' τόν καπνό, γιατί δέν ἦταν ὅμοια,
ώς τ' ἄφησε δὲ πατέρας μου, σάν ἔφυγε στήν Τροία,
μόν' ἔχασαν τή λάμψη τους ἀπ' τοῦ καπνοῦ τήν ἄχνα.
Κι ἔνα ἄλλο μοῦ 'βαλε δὲ θεός στό νοῦ μου πιό μεγάλο,
μή χτυπηθεῖτε, ἄν ἄξαφνα πιαστεῖτε ἀπό μεθύσι,
καὶ τό τραπέζι μολευτεῖ κι δὲ γάμος ἀπ' τό αἰμα,
γιατί καθένα τόν τραβῆ μονάχο τό μαχαίρι».

1. μέ τη βοήθεια τῆς Ἀθηνᾶς. 2. γυρόφερνε. 3. Γιά τή συγκέντρωση τῶν ὅπλων
δὲ Ὁδυσσέας προετοίμασε τὸν Τηλέμαχο στὸ π 285. 4. Ἡ δικαιολογία τῆς ἀπο-
μακρύνσεως τῶν ὅπλων ἐπαναλαμβάνεται ἐδὴ στερεότυπα: δές π 289.

Ἐτσι εἶπε, κι ὁ Τηλέμαχος τοῦ κάνει εὐτύς τὸ λόγο
κι ὥξω τῇ βάγια Εὐρύκλεια φωνάζοντας τῆς εἶπε·

«Κλεῖστε τίς ἄλλες, βάγια μου, γυναικες στό παλάτι,
ὅσο νά βάλω τ' ἄρματα στήν ἀποθήκη μέσα,
γιατί τά μαύρισε ὁ καπνός¹ ἀφρόντιστα στή σάλα,
σάν ἔφυγε ὁ πατέρας μου, κι ἐγώ μωρό ἦμουν τότε.

Θά τά φυλάξω τώρα ἐκεῖ, καπνός νά μήν τά φτάνει».

Πάλε ἔτσι ἡ βάγια Εὐρύκλεια μέ δύο της εἶπε λόγια.
«Εἴθε, παιδί μου, ν' ἄρχιζες νά προνογῆς πιά τώρα
καί νά φυλᾶς τό σπίτι σου, τό βιός σου νά προσέχεις.
Μά πές μου, τότε ποιά θά ῥθεῖ μαζί σου φῶς νά φέρει;
Τίς δοῦλες πού θά σου 'φεγγαν, νά βγοῦν δέν τίς ἀφήνεις».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος ἀπάντησε ἔτσι πάλε·
«Αὐτός ὁ ξένος. Ἀνεργος στό σπίτι μου δέ θέλω
νά κάθεται δποιος θρέφεται, κι ἄς ἔρχεται ἀπ' τά ξένα».

Ἐτσι εἶπε, μά δέν πέταξαν τά λόγια του χαμένα,
κι ἔκλεισε τ' ἀψηλόχτιστου τοῦ παλατιοῦ τίς πόρτες.

Τότε πετάχτηκε ὁ θεϊκός Δυσσέας μέ τό γιό του
καί μέσα κράνη φέρνανε κι ἀφαλωτές ἀσπίδες
κι ἄλλα κοντάρια μυτερά. Κι ἐμπρός τους ἡ Παλλάδα
μέ φῶς λαμπρό τούς ἔφεγγε, λύχνο χρυσό κρατώντας.

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος ἔτσι εἶπε στό Δυσσέα·
«Μεγάλο θάμα εἶναι κι αὐτό, πατέρα μου, πού βλέπω.
Οἱ τοῖχοι, τά μεσόστυλα τοῦ παλατιοῦ τά ὥραῖα,
τά λάτινα², τά πάτερα, μέ τούς ψηλούς τούς στύλους,
ὅλα μιά λάμψη λαμπερή μοῦ φαίνονται πώς χύνουν.
Κάποιος θεός ἀπ' τά ψηλά οὐράνια μέσα θά 'ναι».

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε'
«Σώπα καί μή ρωτᾶς γι' αὐτά³, τή σκέψη σου μή δείχνεις.
Τέτοια ἡ συνήθεια τῶν θεῶν πού μένουν στά οὐράνια.

1. Ἡ ἑστία πού ἦταν μέσα στήν αἰθουσα γέμιζε μέ καπνιά ὅλο τό χῶρο. Ἀπό τούς καπνούς αὐτούς είχε μαυρίσει τό χρῶμα τῶν ὅπλων. 2. ἐλάτινα, ἀπό ξύλο ἔλατου. 3. Ὁ Οδυσσέας ἔχει εἰδοποιηθεῖ γιά τή βοήθεια τῆς θεᾶς ἀπό τόν v 406 κ.é.

Μόν' πήγαινε νά κοιμηθεῖς κι ἔδωθά μόνος, τίς δοῦλες καὶ τή μάνα σου νά τίς πειράξω! ἀκόμα. 45
Τό 'να καὶ τ' ἄλλο θά ρωτᾶ μέ κλάματα νά μάθει».

«Ἐτσι εἶπε, κι ὁ Τηλέμαχος βγῆκε ὅξω ἀπ' τό παλάτι καὶ στό γιατάκι² πήγαινε μέ φῶτα, μέ λαμπάδες, ὅπου καὶ πρίν κοιμόντανε, σάν τοῦ ῥχονταν ὁ ὑπνος. 50

Ἐκεῖ καὶ τότε πλάγιασε προσμένοντας νά φέξει. Στό σπίτι του ἔμεινε ὁ θεϊκός Δυσσέας καὶ στό νοῦ του μέ τήν Παλλάδα ἀνάδευε τό φόνο τῶν μνηστήρων.

‘Απ' τόν κοιτώνα ἡ φρόνιμη τότε ἤρθε ἡ Πηνελόπη, παρόμοια μέ τήν Ἀρτεμη καὶ τή χρυσή Ἀφροδίτη. Τῆς βάζουν στή φωτιά κοντά τό τορνευτό θρονί της, 55 μ' ἀσήμι³ καὶ μέ φίλντισι ἀπάνω στολισμένο, πού τό 'καμε ὁ Ἰκμάλιος, κι εἶχε σκαμνί ἐνωμένο, γιά ν' ἀκουμπᾶ τά πόδια της καὶ μέ προβιά τό στρώνουν. Σέ κεῖνο ἀπάνουν ἡ φρόνιμη καθόνταν Πηνελόπη.

‘Απ' τό παλάτι τρέξανε κι οἱ λευκοχέρες δοῦλες, κι ἀπ' τά τραπέζια σήκωναν προσφάγια καὶ ποτήρια, πού πίνανε οἱ παράτολμοι μνηστῆρες, κι ἄλλες πάλι τ' ἀποκαΐδια ρίξανε στή γῇ τῶν μασαλάδων⁴, κι ἄκαντα ἔύλα σώριασαν, νά κάμουν φῶς καὶ ζέστη. Κι ἡ Μελανθώδ δευτέρωσε κι ἔτσι εἶπε στό Δυσσέα· 65 «Ἐδῶ ὅλη νύχτα θά χουμε κι ἀπόψε τόν μπελά σου, στό σπίτι νά στριφογυρνᾶς, νά λαχταρᾶς τίς δοῦλες; Φεύγα ἀπ' τήν πόρτα, ἀδιάντροπε κι ὅ,τι ἔφαγες σοῦ φτάνει νά μήν τίς φᾶς μέ τό δαυλί, κι ὅξω τό δρόμο πιάσεις».

Τότε λοξά τήν κοίταξε κι ἔτσι ὁ Δυσσέας εἶπε· 70 «Γιατί, καημένη, μ' ἄπονη καρδιά μαζί μου τά χεις; Μήπως γιατί είμαι ἀδύνατος καὶ κακοφορεμένος καὶ ζητιανεύω στό χωριό; Ἐτσι μέ σπρώχνει ἡ ἀνάγκη.

1. νά τίς δοκιμάσω. 2. Δέες καὶ α 435 κ.έ. 3. Ἐδῶ ἔχουμε κατασκευές μέ ἔνθετα μέταλλα. Ἡ τεχνική αὐτή δείχνει ἐπίδραση ἀπό τήν ἀνατολή. 4. Δέες σ 307. 5. Ὁ πρῶτος λόγος τῆς Μελανθώδ βρίσκεται στό σ 320.

Τέτοιοι είναι οἱ ἄμοιροι οἱ φτωχοί κι οἱ παραπεταμένοι.¹ Ημούν κι ἐγώ καμιά φορά² στόν κόσμο εὐτυχισμένος,³ μέ πλούσιο σπίτι, καὶ συχνά στούς καταφρονεμένους,⁴ ὅποιος κι ἂν ἦταν, ἔδινα, κι ὅποια κι ἂν εἶχε ἀνάγκη.⁵ Χιλιάδες είχα παραγιούς κι ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πλῆθος,⁶ πού χαίρονται οἱ καλόζωι καὶ τούς καλοῦν ἀφέντες.⁷ Μά ὁ Δίας μοῦ τά σκόρπισε. Τό θέλημά του ἃς γίνει.⁸ Γι' αὐτό καὶ σύ, κορίτσι μου, φυλάξου μήν τίς χάσεις⁹ τίς διμορφιές¹⁰ πού ἀνάμεσα στίς ἄλλες δοῦλες ἔχεις¹¹ ἢ μή θυμώσει ἡ φρόνιμη κυρά σου καὶ σέ δείρει,¹² ἢ κι ὁ Δυσσέας ξαναρθεῖ. Γιατί είναι ἀκόμα ἐλπίδα.¹³ Κι ἂν πάλε ἐκεῖνος χάθηκε καὶ δέν ξαναγυρίζει,¹⁴ μέ τοῦ θεοῦ τῇ δύναμῃ ἔκαμε γιό λεβέντη,¹⁵ τό θεϊκό Τηλέμαχο², πού ἂν σφάλει καμιά δούλα¹⁶ δέν τοῦ γελᾶ τό μάτι του, γιατί είναι πιά μεγάλος».

“Ετσι είπε, κι ὅταν ἀκουσε τά λόγια ἡ Πηνελόπη,¹⁷ τήν παρακόρη μάλωσε, τῆς λέει πικρά δυό λόγια:¹⁸ «Ἐννοια σου, σκύλα ἀδιάντροπη, ξετίπωτη, σέ βλέπω νά κάνεις ἄσεβη δούλειά, πού θά σου βγεῖ ἀπ' τή μύτη³. Γιατί καλά τό γνώριζες καὶ τ' ἀκουσες πού τό 'πα, πώς ήθελα στό σπίτι μου τόν ξένο νά ρωτήσω, νά μάθω γιά τόν ἄντρα μου, πού λιώνω ἀπ' τόν καημό του».¹⁹

Στήν ἐπιστάτρα⁴ γύρισε τήν Εύρυνόμη κι είπε: «Φέρε, Εύρυνόμη, ἔνα σκαμνί μέ μιά προβιά στρωμένο, νά κάτσει ὁ ξένος νά μοῦ πεῖ γι' αὐτά πού θά ρωτήσω»⁵.

Είπε, κι ἐκείνη γλήγορα σηκώνει καὶ τοῦ φέρνει ἔνα καλόφτιαστο σκαμνί καὶ μιά προβιά τοῦ στρώνει. Κάθισε τότε ἐκεῖ ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας,⁶ κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη πρωτάρχισε ἔτσι κι είπε: «Ξένε, γιά τοῦτο πρῶτα ἐγώ νά σέ ρωτήσω θέλω.

1. Τά ἴδια λόγια είπε ὁ Ὀδυσσέας καὶ στό σκληρό Ἀντίνοο στό ρ 422 κ.έ. 2. Δέες σ 338. 3. Ἡ πρόγνωση ἐπαληθεύτηκε ὑστερα ἀπό τή μνηστηροφονία, στό χ 463 κ.έ. 4. ἡ κελάρισσα. 5. Ἡ σκηνή τῆς βραδινῆς συναντήσεως είναι προετοιμασμένη ἀπό τό ρ 575.

Ποιός είσαι, ποιός ό τόπος σου, πόθε γονοκρατιέσαι;»
 Κι ἀπάντησε δος πολύσοφος Δυσσέας καὶ τῆς εἶπε· «Κανείς, κυρά, σ' δλη τῇ γῇ δέ θά σοῦ βρεῖ ψεγάδι. Ἐγώ ιστάν τοι
 'Αλήθεια φτάνει ή δόξα σου ὡς τά πλατιά τά οὐράνια,
 σάν τ' ἄψεγου τοῦ βασιλιᾶ πόχει λαούς κι δρίζει
 ἀντρειωμένους καὶ πολλούς μέ τοῦ θεοῦ τό φόβο,
 κι δλο τό δίκιο σέβεται κι ή πλούσια γῇ τοῦ φέρνει
 στάρια, κριθάρια καὶ λυγοῦν ἀπό καρπούς τά δέντρα,
 γεννοῦν τ' ἀρνιά κι ή θάλασσα βγάζει ἄφθονα τά ψάρια,
 ἀπ' τήν καλή κυβέρνηση κι δλοι εύτυχοῦν κοντά του.
 Τώρα γιά τ' ἄλλα ρώτα με στ' ἀρχοντικό σου σπίτι,
 μά μή ρωτᾶς τό γένος μου κι δ τόπος μου ποιός εἶναι,
 μή μοῦ γεμίσει τήν καρδιά καημούς ή θύμησή τους.
 Γιατί είμαι πολυστέναχτος. Καὶ τό χω σέ ντροπή μου
 στό ζένο σπίτι νά 'ρχουμαι καὶ νά μοιρολογιέμαι.
 Μήτε καὶ βγάζει δφελος ἄν κλαίει κανείς αιώνια,
 μήπως κι ἀτή σου, η δούλα² σου θυμώσει καὶ νομίσει
 πώς τό κρασί μέ χτύπησε³ καὶ πνίγομαι ἀπ' τό κλάμα». 120
 Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι ἀμέσως·
 «Ἄχ, ξένε μου, τίς χάρες μου, τά κάλλη, τό κορμί μου,
 μοῦ σβήσανε οἱ ἀθάνατοι ἀπ' τόν καιρό πού πήγαν
 οἱ Ἀχαιοί, κι δ ἄντρας μου μαζί τους, γιά τήν Τροία. 125
 Ναι, ἐκεῖνος ἄν ἐρχόντανε, θά γιάτρευε ή καρδιά μου,
 καὶ δόξα θά 'χα πιό πολλή, κι δμορφα θά 'τανε δλα.
 Τώρα μέ σφάζουν οἱ καημοί, πόστειλε ή μοίρα πλῆθος.
 Γιατί⁴ δσοι δρίζουν στά νησιά, κι ἀπ' δλους εἶναι οἱ πρῶτοι,
 στή δασωμένη Ζάκυνθο, στή Σάμη, στό Δουλίχι, 130
 κι δσοι ἄλλοι ἀκόμα κατοικοῦν στό ξέφαντο τό Θιάκι,
 δλοι ἄθελά μου μέ ζητοῦν καὶ καταλοῦν τό βιός μου.
 Γι' αύτό τούς ξένους δέν ψηφῶ,135 μήτε δσους μοῦ προσπέφτουν,

1. Η ἀπάντηση βρίσκεται ἔξω ἀπό τήν ἐρώτηση, εἶναι ἀπροσδόκητη. Ἐπαινεῖ τή δόξα τῆς βασιλισσας, πού τήν παρομοιάζει μέ δόξα βασιλιᾶ δίκαιου καὶ εύτυχισμένου. 2. μήπως σύ ή ίδια θυμώσεις η κάποια δούλα σου. 3. Υπαινίσσεται τή σκέψη πού ἔκανε η Μελανθώ στό σ 330. 4. Τά ίδια στοιχεία ἔδωσε δ Τηλέμαχος στήν Αθηνᾶ στό σ 252. 5. δέν ύπολογίζω.

μήτε τούς κράχτες, τοῦ χωριοῦ κάθε δουλειά πού κάνουν.^{τοίς ἔσται} Μά τοῦ Δυσσέα ὁ στερεμός¹ μοῦ καίει τά φυλλοκάρδια.^{τυπὸς τοῦ} 135 Κι αὐτοὶ γιά γάμους νοιάζονται κι ἐγώ τούς πλέκω δόλους².^{τοῦ Η} Πρῶτα μέ φώτισε ὁ θεός στόν πύργο μου νά στήσω ἀνδρῶν πειθάρχα^{τον} ἔνα ἀργαλειό κι ἐκεῖ πανί νά πιάσω καί νά φάνω ^{μαραζών}^{τον} γάμο^{τον} μεγάλο καί ψιλόδιαστο. Κι ἄξαφνα σ' δόλους εἶπα:^{τον ρυμαδισμένην} «'Αφοῦ πιά πέθανε³ παιδιά, ὁ θεϊκός Δυσσέας,^{τον ποιητὴν αὐτῷ οτ} 140 σταθεῖτε, ἄν καί βιαζόσαστε, νά κάμετε τό γάμο,^{τον ποιητὴν αὐτῷ} σόσο νά φάνω τό πανί, νά μή μοῦ πᾶν χαμένα^{τον ποιητὴν αὐτῷ} τά νήματα, ἔνα σάβανο νά φάνω τοῦ Λαέρτη,^{τον ποιητὴν αὐτῷ νάτο} ή μαύρη μοίρα ὅταν τόν βρεῖ τοῦ ἀξύπνητου θανάτου,^{τον ποιητὴν αὐτῷ} μή μέ κατηγορήσουνε μιά μέρα οἱ Θιακοποῦλες^{τον ποιητὴν αὐτῷ μή} 145 πώς πήγε δίχως σάβανο κι ἄς εἶχε βιός χιλιάδες». ^{τον ποιητὴν μου την} "Ετσι εἶπα καί κατάπεισα τήν ἄφοβη καρδιά τους.^{τον ποιητὴν μου την} Κι ἔφαινα τότε τό πανί τ' ἀτέλειωτο δῆλη μέρα,^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} καί μέ τό φῶς δουλεύοντας τό ξήλωνα τή νύχτα.^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} Τρεῖς χρόνους ἔτσι κέρδισα νά τούς γελῶ μ' ἀπάτη.^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} 150 Κι ὁ τέταρτος σάν ἔφτασε μέ τῶν καιρῶν τό διάβα,^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} (οἱ μῆνες ὅταν πέρασαν κι ἥρθαν καιροί καί χρόνοι), ^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} οἱ δοῦλες, σκύλες ἄπιστες, μέ πρόδωσαν πού μ' εἰδαν,^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} κι ἥρθαν αὐτοί καί μ' ἔπιασαν καί μ' ἔβρισαν μέ λόγια.^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} Τότε, ἥθελα δέν ἥθελα, τό τέλεψα ἀπ' ἀνάγκη.^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} 155 Τώρα τό γάμο δέν μπορῶ νά τόν ξεφύγω, ξένε,^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} μήτε ἄλλη βρίσκω πρόφαση. Μέ βιάζουν οἱ γονοί μου ^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} νά παντρευτῶ⁴, κι ὁ γιόκας μου θυμώνει, πού τό βιός του^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} τό τρῶν. Γιατί μεγάλωσε. Τό σπίτι του σάν ἄντρας^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} μέ τοῦ θεοῦ τή δύναμη μπορεῖ νά διαφεντέψει.^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} 160 Πέξ μου καί σύ τό γένος σου κι ὁ τόπος σου ποιός εἶναι.^{τον ποιητὴν αὐτῷ την} Μήτε ἀπό δρύ γεννήθηκες παλιά, μήτε ἀπό πέτρα»⁵.^{τον πόλεμον τοῦ}

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας καί τῆς εἶπε:^{τον ποιητὴν αὐτῷ την}

1. ἡ στέρηση. 2. Γιά τό δόλιο τέχνασμα τῆς Πηνελόπης μίλησε στή συγκέντρωση τῶν Ἰθακησίων ὁ Ἀντίνοος δές β 90 κ.ε. 3. Οἱ στίχοι βρίσκονται στερεότυπα καί στό λόγο τοῦ Ἀντίνου στό β 101 κ.ε. 4. Τό ἴδιο πράγμα ἀνακοίνωσε ἡ θεά Ἀθηνᾶ στόν Τηλέμαχο λίγο πρίν φύγει ἀπό τή Σπάρτη δές ο 16. 5. Τή φράση είναι παροιμιακή.

«Γυναίκα πολυσέβαστη τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα,
δέν παύεις πιά νά μέ ρωτᾶς τό γένος μου νά μάθεις; 165
Θά σου τά πᾶ, μέ πιό πολλούς καημούς κι ἡς μέ ποτίσεις. Ήστο ίση
Γιατί είναι αὐτό τό ριζικό τοῦ καθενός πού λείπει,
ὅπως ἔγω, τόσον καιρό ἀλάργα ἀπ' τήν πατρίδα,
καὶ τρέχει μές στίς ξενιτιές κι δόλο φαρμάκια πίνει. 170
Μά κι ἔτσι αὐτά θά σου τά πᾶ πού μέ συχνοξετάζεις.
Στή μέση τοῦ θαμποῦ γιαλοῦ ἔνα νησί είναι ἡ Κρήτη¹,
δύμορφη καὶ πολύκαρπη καὶ θαλασποκλεισμένη,
πόχει κατοίκους ἄπειρους κι ἔχει χωριά ἐνενήντα².
Κάθε λαός κι ἡ γλώσσα του. Τῶν Ἀχαιῶν³ τά γένη
κι οἱ Κρητικοί οἱ λιοντόκαρδοι κι οἱ ἄξιοι Κυδωνιάτες⁴, 175
τῶν Δωριέων⁵ τρεῖς φυλές, κι οἱ Πελασγοί οἱ λεβέντες.
Πόλη μεγάλη είναι ἡ Κνωσό τῆς Κρήτης, δύπον δ Μίνως
τοῦ Δία συνομιλητής βασίλευε ἐννιά χρόνια⁶.
Πατέρας τοῦ πατέρα μου τοῦ Δευκαλίωνα ἦταν,
πού ἐμένα καὶ τὸν ἀρχηγό γέννησε Ἰδομενέα, 180
πού μέ τούς δύο τ' Ἀτρέα γιούς πῆγε κι αὐτός στήν Τροία
μέ τά κυρτά καράβια του, κι Αἴθωνα λένε ἐμένα.
'Εγώ μικρότερος, κι αὐτός πρῶτος καὶ πιό λεβέντης.
'Εκεῖ εἶδα καὶ τὸν φίλεψα μέ δῶρα τό Δυσσέα.
Κακός τόν ἔσπρωξε καιρός, σάν πήγαινε στήν Τροία, 185
κι ἀπ' τό Μαλιά τόν ξόριασε, τόν ἔβγαλε στήν Κρήτη. οὐδέ τι ρωτάει
Στήν Ἀμνισό⁷ σταμάτησε μέ τήν ψυχή στό στόμα,
μές στῆς Εἰλείθυιας⁸ τή σπηλιά, σέ δύσκολο λιμάνι.
Καὶ τόν Ἰδομενέα εὐτύς στήν πόλη ζήταε νά ὅρει,
πού φίλο του, ὅπως ἔλεγε, τόν εἶχε καὶ προστάτη. 190
Μά δέκα μέρες ἔντεκα θά χαν περάσει, ἀφότου
ἔφυγε αὐτός μέ τά γοργά καράβια γιά τήν Τροία,
κι ἔγω τόν πῆρα σπίτι μου καὶ τόν φιλοξενοῦσα

1. 'Ο 'Οδυσσέας δίνει στήν Πηνελόπη στοιχεῖα ἀπό τήν πλαστή ιστορία πού παρουσίασε στόν Εῦμαιο στό ξ 202 κ.έ. 2. 'Ο ἀριθμός είναι τυπικός. 3. Δηλαδή ἡ Κρήτη ᔭχει Ἀχαιούς, γνήσιους Κρητικούς, Δωριεῖς πού ζοῦνε σέ τρεῖς φυλές, Κυδωνιάτες καὶ Πελασγούς. 4. Οἱ Κύδωνες είναι οἱ παλαιοί κάτοικοι τῆς πόλεως τῶν Χανιῶν. 5. Είναι ἡ πρώτη φορά πού γίνεται χρήση τῆς λέξεως στόν "Ομηρο". 6. 'Υπῆρχε παράδοση πώς δ Μίνως κάθε ἐννέα χρόνια συναντοῦσε τό Δία καὶ

κι ἀρχοντικά τόν φίλεψα, πού τά 'χα πλούσια δλα.
 Μάζωξα ἀκόμα ἀπ' τό χωριό μαῦρο κρασί κι ἀλεύρι 195
 και στούς συντρόφους του ἔδωσα πού πήγαιναν μαζί του,
 και βόδια μου τούς ἐσφαξα γιά νά χαρεῖ ἡ καρδιά τους.
 Δώδεκα μέρες ἐμειναν οἱ Ἀχαιοί κοντά μου,
 γιατί σφοδρός τούς ἔκλεισε βοριάς, κι οὕτε νά στέκουν
 τούς ἄφηνε ὅξω στή στεριά. Στίς δεκατρεῖς τίς μέρες 200
 κάνουν πανιά και φύγανε, σάν ἔκοψε ὁ ἀγέρας».

"Ἐπλαθε χίλια ψέματα, πού σάν ἀλήθειες ἦταν,
 κι ἔκλαιγε ἐκείνη ἀκούγοντας κι ἡ ὅψη της χαλοῦσε.
 Κι ὅπως τά χιόνια στά ψηλά τά κορφοβούνια λιώνουν,
 πού σάν τά στρώσει ὁ Ζέφυρος, μετά ἡ Νοτιά τά λιώνει, 205
 κι ὅταν τά χιόνια λιώσουν πιά, φουσκώνουν τά ποτάμια,
 ἔτσι ἔλιωνε ἀπ' τά κλάματα τ' ὠραῖο τό πρόσωπό της.
 ως ἔκλαιγε τόν ἄντρα της πού κάθονταν κοντά της.
 Κι ἐκείνος τή γυναίκα του πού θρήναε συμπονύσε 210
 κι ἀσάλευτα τά μάτια του στίς κόχες τά κρατοῦσε,
 σάν νά 'τανε ἀπό κέρατο και σίδερο πλασμένα,
 και τά 'κρυβε μέ προσοχή τά δάκρυα πού κυλοῦσαν.
 Κι ὅταν τόν πολυδάκρυτο χόρτασε πιά τό θρῆνο,
 πάλε ἔπειτα τοῦ μίλησε μέ δυό της λόγια κι εἶπε:
 «Τώρα πιά, ξένε, ἐγώ θαρρῶ πώς θά σε πιάσω¹ ἀλήθεια, 215
 ἀνίσως φιλοξένησες στ' ἀρχοντικό σου σπίτι,
 καθώς μοῦ λές, τόν ἄντρα μου και τούς δικούς του ἀνθρώπους.
 Πές μου τί ροῦχα στό κορμί φοροῦσε και πῶς ἦταν
 κι ἐκείνος κι οἱ συντρόφοι του πού πήγαιναν μαζί του;»

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας και τής εἶπε: 220
 «Σάν δύσκολο, βασίλισσα, νά σοῦ τόν παραστήσω,
 γιατί ἀπό τότε πέρασαν εἴκοσι τόσα χρόνια,
 ἀφότου ἀπ' τήν πατρίδα μου ξεκίνησε νά φύγει.

ἐπαιρνε ἀνανέωση τής βασιλικῆς ἐντολῆς. 7. Λιμάνι τής Κνωσοῦ, στή βόρεια παραλία τής Κρήτης. 8. Ἡ σπηλιά ἐρευνήθηκε ἀπό ἀρχαιολόγους. Ἡ παράδοση ἀναφέρει πώς ἐκεὶ ἡ "Ηρα γέννησε τήν Εἰλείθυια, θεότητα πού προστάτευε τίς ἐπίτοκες γυναῖκες. Ἡ λατρεία τής θεᾶς μέσα στό σπήλαιο διατηρήθηκε μέχρι τόν 7ο αιώνα μ.Χ.

Μά πάλε κι ἔτσι θά σοῦ πῶ καθώς τόν βάζει ὁ νοῦς μου·
 Χλαιίνα φοροῦσε κόκκινη, διπλή, σγουρή ὁ Δυσσέας, 225
 πού 'χε καρφίτσα δλόχυρυστη¹ μέ δυό θηλυκωτήρια,
 ἀπάνω μέ σκαλίσματα. Στά μπροστινά του πόδια
 σφιχτά κρατοῦσε ἔνα σκυλί, ζαρκάδι, πού 'χε βοῦλες
 καὶ τό 'βλεπε νά σπαρταρᾶ. Κι αὐτό θαμάξανε ὅλοι,
 χρυσά κι ἄν ἤταν, τό σκυλί νά πνίγει τό ζαρκάδι, 230
 κι αὐτό τά πόδια τίναζε ζητώντας νά γλιτώσει.
 Τόν εἰδα ἀκόμα νά φορεῖ χιτώνα κεντημένο,
 σάν κρεμμυδότσουφλο ξερό παρόμοιο στή γυαλάδα.
 "Ετσι ἤταν μαλακός κι αὐτός κι ἔλαμπε σάν τόν ἥλιο.
 Γυναικες πού τόν εἰδανε τόνε θαμάξανε ὅλες. 235
 Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σοῦ πῶ. Δέν ξέρω ἄν ὁ Δυσσέας
 τά πῆρε αὐτά ἀπ' τό σπίτι του τά ροῦχα πού φοροῦσε,
 ἢ σύντροφος τοῦ τά 'δωσε σάν μπῆκε στό καράβι,
 ἢ κάποιος ξένος, πού πολλούς είχε ὁ Δυσσέας φίλους.
 Γιατί ἤταν λίγοι οι Ἀχαιοί πού 'ταν μ' ἐκεῖνον δμοιοι. 240
 Κι ἐγώ ἔνα χάλκινο σπαθί τοῦ χάρισα καὶ κάπα²
 δημορφη, κόκκινη, διπλή καὶ κροσωτό χιτώνα
 καὶ μέ τιμές τόν ἔστειλα στό δρθόπλωρο καράβι.
 Κράχτης μαζί του πήγαινε, λίγο σάν πιό μεγάλος
 στά χρόνια. Καὶ πᾶς ἤτανε νά σοῦ τόν παραστήσω. 245
 Καμπούρης, μελαψός, σγουρός³, Βρυβάδης⁴ τ' ὅνομά του,
 κι ἀπ' ὅλους πιό καλύτερα τόν είχε τούς συντρόφους,
 γιατί είχανε μαζί κι οί δυό τήν ἴδια πάντα γνώμη».

Εἶπε, καὶ πόθο πιό πολύ τῆς ἔφερε νά κλάψει,
 σάν γνώρισε τ' ἀλάθευτα σημάδια πού τῆς εἶπε. 250
 Κι ὅταν τόν πολυδάκρυτο χόρτασε πιά τό θρῆνο,
 πάλε τ' ἀπάντησε ἔπειτα μέ δυό γλυκά της λόγια:
 «Ξένε, ἀπό τώρα πιά κι ἐμπρός — καὶ πρῶτα ἃς σέ πονοῦσα —

1. 'Εδῶ ή Πηνελόπη ἐπιχειρεῖ νά δοκιμάσει τήν ἀξιοπιστία τοῦ συνομιλητῆ της.

1. Τό κόσμημα θεωρεῖται Μυκηναϊκό. Ἡ ἀξία του δέ στηρίζεται μόνο στήν ποιότητα τοῦ μετάλλου, ἀλλά καὶ στήν παράσταση. 2. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν· κι ἄλικο, διπλόφαρδο, μαντί πανώριο. 3. Είχε σγουρά μαλλιά.

4. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει Εὐρυβάτης.

σάν φίλος θά 'σαι σπίτι μου και θά σέ προστατεύω.
 Τά ροῦχα αυτά μονάχη μου, καθώς τά περιγράφεις,
 τοῦ τά 'δωσα στό σπίτι μου, τά δίπλωσα, κι ἀπάνω
 ἔραψα τήν δλόχρυση καρφίτσα γιά στολίδι.
 Μά ἄχ! δέ θά τόν δεχτῷ ξανά στό σπίτι νά γυρίσει.
 Μοίρα κακή τόν ἔστειλε μέ τό βαθύ καράβι,
 νά πάει στήν τρισκατάρατη κι αυτός τήν κακο-Τροία».

Κι ἀπάντησε ό πολύσοφος Δυσσέας και τῆς εἰπε:
 «Γυναίκα πολυσέβαστη τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα,
 μήν τό χαλᾶς πιά τ' ὅμορφο τ' ἀφράτο πρόσωπό σου
 και μέ τούς θρήνους τήν καρδιά στά στήθια σου μή λιώνεις.
 Δέ σέ κατηγορῶ γι' αὐτό. Θρηνεῖ κάθε γυναίκα
 πού χάσει ταίρι ποθητό, πόχει παιδιά μαζί του.
 Πῶς τό Δυσσέα νά μήν κλαῖς, πού σά θεός λέξ κι ήταν;
 Μά πάψε πιά τά κλάματα, τά λόγια μου ν' ἀκούσεις.
 Τήν πάσα ἀλήθεια θά σου πῶ και τίποτε δέν κρύβω.
 τό ξέρω, πώς ό θεϊκός Δυσσέας θά γυρίσει
 και ζεῖ κοντά στήν καρπερή τῶν Θεσπρωτῶν¹ τή χώρα
 και φέρνει πλῆθος θησαυρούς πολύτιμους μαζί του,
 συνάζοντας ἀπ' τά χωριά. Μά τούς πιστούς συντρόφους
 τούς ἔχασε μέ τό βαθύ καράβι, στ' ἀφρισμένο
 τό πέλαγο, ὅπως ἔφευγε μακριά ἀπ' τή Θρινακία².
 Γιατί μαζί του θύμωσε τοῦ Κρόνου ό γιός κι ό "Ηλιος"³,
 πού φάγανε τά βόδια του οί ναῦτες τοῦ Δυσσέα,
 κι δῆλοι στό πολυτάραχο τό πέλαγος χαθῆκαν.
 Μονάχα ἐκεῖνον στή στεριά τόν ἔβγαλε τό κύμα,
 σέ μιά καρίνα καραβιοῦ, στή χώρα τῶν Φαιάκων,
 πού σάν θεό τόν τίμησαν ἀπ' τήν καρδιά τους δῆλοι,
 κι ἀπειρα δῶρα τοῦ 'δωσαν, κι ήθελαν νά τόν στείλουν
 ἕβλαβο στήν πατρίδα του. Κι ἀπό καιρό δ Δυσσέας

1. Τά ἵδια στοιχεῖα χρησιμοποίησε ό 'Οδυσσέας στήν πλαστή του βιογραφία πού είπε στόν Εὔμαιο (ξ 322 κ.ε.), γιά νά τονώσει τήν πίστη πώς ό ήρωας δπου νά 'ναι καταφτάνει. 2. Ή τελευταία εἰδηση είναι ἀληθινή' δέξ και μ 425. 3. Τά παρεχόμενα ἐδῶ στοιχεῖα είναι ἀπό την τρικυμία ἔξω ἀπό τό νησί τής Θρινακίας, ὅπως τήν παρουσίασε ό ίδιος ό 'Οδυσσέας στή συγκέντρωση τῶν Φαιάκων στό μ 381 κ.ε.

θά 'τανε ἐδῶ, μά πιό ὅφελος τό βρῆκε αὐτό πώς ἦταν, ποταὶ δὲ πολλὰ 285
 στίς ξενιτιές γυρίζοντας πολλά νά θησαυρίζει.
 Τόσο πολλά τεχνάσματα ἀπ' ὅλους τούς ἀνθρώπους ποτοῦνται αἱ νόσοι
 ἥξερε τοῦ Λαέρτη ὁ γιός, πού δέν τόν ἔφτανε ἄλλος.
 "Ἐτσι μοῦ τά πε ὁ Φείδωνας¹, τῶν Θεσπρωτῶν ὁ ἀφέντης,
 καὶ στάζοντας στό σπίτι μου ὀρκίζονταν μπροστά μου ποταὶ δὲ πολλὰ 290
 πώς τό καράβι ρίξανε στή θάλασσα οἱ συντρόφοι ποτοῦνται αἱ νόσοι
 κι ὅλοι ἔτοιμοι ἦταν στή γλυκιά πατρίδα νά τόν πᾶνε.
 Μά ἐμένα μ' ἔστειλε πιό πρίν, γιατί ἔτυχε καράβι ποτοῦνται αἱ νόσοι
 τῶν Θεσπρωτῶν στό καρπερό Δουλίχι νά πηγαίνει.
 Μοῦ 'δειξε καὶ τούς θησαυρούς πού σύναξε ὁ Δυσσέας,
 πού ἀκόμα καὶ τή δέκατη θά θρέφανε γενιά του. ποταὶ δὲ πολλὰ 295
 Τόσο πολύ ἦταν τό βιός πού πῆγε στό παλάτι.
 Γιά τή Δωδώνη μοῦ 'λεγε πώς ἔψυγε ὁ Δυσσέας,
 ἀπ' τόν ψηλόκορμο τό δρύ, τό θέλημα τοῦ Δία
 ν' ἀκούσει, πῶς θά πήγαινε στήν πατρική του χώρα,
 πόλειπε χρόνια, ἂν φανερά εἴτε κρυφά θά φτάσει. ποτοῦνται αἱ νόσοι 300
 "Ἐτσι ὁ Δυσσέας σώθηκε καὶ θά 'ρθει ἐδῶ σέ λιγό²
 μήτε θά μείνει πιά καιρό ἀλάργα ἀπ' τούς δικούς του
 κι ἀπ' τή γλυκιά πατρίδα του. Κι ὠστόσο παίρνω κι ὅρκο.
 "Ἄς εἶναι ὁ πρῶτος τῶν θεῶν ὁ Δίας μάρτυράς μου,
 κι ἡ στιά πού μέ φιλοξενεῖ τοῦ ἀψέγαδου Δυσσέα,
 ἔτσι ὅπως σοῦ τά λέγω αὐτά καὶ θά τελέψουν ὅλα. ποταὶ δὲ πολλὰ 305
 Θά 'ρθει ὁ Δυσσέας σπίτι του σ' αὐτό τό χρόνο ἀπάνω,
 ὅταν ὁ μήνας κλείσει αὐτός κι ὅταν ἀρχίσει ὁ ἄλλος»³. ποτοῦνται αἱ νόσοι
 Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
 «"Ἀμποτε, ξένε, ὁ λόγος σου αὐτός καὶ ν' ἀλληθέψει. ποταὶ δὲ πολλὰ 310
 Τότε θά ίδεῖς τή γνώμη μου, τί δῶρα θά σοῦ δώσω,
 πολλά, πού θά τά βλέπουνε καὶ θά σέ μακαρίζουν.
 Μά νά, ἡ ψυχή μου προνογῆ³, θαρρῶ ὅπως καὶ θά γίνουν.

1. Στό σημεῖο αὐτό γίνεται νέα σύνδεση μέ τήν πλαστή ιστορία, πού παρουσίασε στόν Εὕμαιο, στό ξ 323 κ.έ. 2. Ο χρόνος, γιά τόν ὅποιο κάπως ὀρίστα μιλάει ἐδῶ, συμπίπτει μέ τήν αὐγή τῆς ἐπόμενης ημέρας: δέξ τόν ίδιο στίχο στό ξ 165. 3. προβλέπει.

Μήτε ό Δυσσέας θά 'ρθει πιά μήτε καί σύ νά φύγεις
 θά τ' ἀξιωθεῖς, γιατί ὁδηγούς δέν ἔχουμε πιά τέτοιους,
 σάν τό Δυσσέα, σπίτι μας, ἀνίσως ζοῦσε ἐκεῖνος,
 τούς ξένους νά φιλοξενᾶ καί νά καταβοδώνει. 315

Μά ἐλάτε, δοῦλες, λοῦστε τον καί στρῶστε του κρεβάτι
 μέ στρῶμα καί σκεπάσματα καί καθαρή ἀντρομίδα,
 νά ζεσταθεῖ προσμένοντας ὅσο νά φέξει ή Αὐγούλα. 320

Καί λοῦστε τον¹ πρωί πρωί καί τρίψτε τον μέ λάδι,
 κοντά μέ τόν Τηλέμαχο νά κάτσει στό τραπέζι.
 Κι ἄν τοῦ χαλάσει τήν καρδιά κανείς ἀπ' τούς μνηστῆρες,
 κακό δικό τους, μήτε πιά θά κάνουν δ, τι θέλουν,
 κι αἴς πάει νά βράζει ἀπ' τό θυμό στά σωθικά ή καρδιά τους. 325

Γιατί, πῶς, ξένε, θά πειστεῖς πώς ξεπερνῶ τίς ἄλλες
 γυναικες στά φερσίματα καί στήν καλή τή γνώμη,
 ἄν τρῶς στό σπίτι μου ἄλουστος καί κακοφορεμένος;
 "Ολοι λιγόχρονοι οι θνητοί γεννήθηκαν στόν κόσμο.
 "Οποιος ἔχει ἄπονη καρδιά κι ἀνήμερη τή γνώμη² 330
 τόν καταριοῦνται συμφορές, ἐνόσω ζεῖ, νά πάθει,
 καί πεθαμένον ἔπειτα τόν κατακρίνουν ὅλοι.

Κι ὅποιος σταθεῖ πονετικός καί μέ καλή τή γνώμη,
 οἱ ξένοι ἐκείνου διαλαλοῦν στόν κόσμο τ' ὄνομά του,
 καί μ' ἔνα στόμα οἱ ἄνθρωποι καλόν τόν ὀνομάζουν". 335

Κι ἀπάντησε ό πολύσοφος Δυσσέας καί τῆς εἶπε:
 «Γυναίκα πολυσέβαστη τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα,
 σιχάθηκα τά στρώματα καί τά λευκά σεντόνια,
 ἀφότου μέ μακρόκουπο καράβι ξεκινώντας
 τά χιονοσκέπαστα βουνά πρωτάφησα τῆς Κρήτης. 340
 Σάν πρῶτα ἐγώ θά κοιμηθῶ³, νύχτα ἀγρυπνη περνώντας.
 Νύχτες πολλές κοιμήθηκα σέ φτωχικό κρεβάτι,
 τή ροδοδάχτυλη Αὔγη νά φέξει καρτερώντας.

1. Σ' ὀλόκληρο τό ποίημα φαίνεται ή πολιτισμένη συνήθεια τῶν Ὁμηρικῶν ἀνθρώπων νά πλένονται κάθε τόσο. 2. Ὁρθοφροσύνη καί φιλανθρωπία είναι οι βασικές ἀρετές τοῦ καλοῦ (ἐσθλοῦ) ἀνθρώπου. 3. Γιά νά μή δώσει λαβὴ ὑποψίας ἀρνεῖται νά κοιμηθεῖ μέ πολυτέλεια. Ζητᾶ νά κοιμηθεῖ ὥπως πρῶτα, πού τίς νύχτες περνοῦσε ξάγρυπνος.

Μήτε ποδονιψίματα πιά λαχταρᾶ ή καρδιά μου,
μήτε καμιά ἀπ' τίς δοῦλες σου τό πόδι μου θ' ἀγγίξει,
ἀπ' ὅσες στό παλάτι σου κι ἄν ἔχεις παρακόρες,
ἐκτός ἂν τύχει μιά γριά παλιά καλή γυναίκα,
πού τόσα πέρασε κι αὐτή ὅσα κι ἐγώ ἔχω πάθει.

Μιά τέτοια δέ θά τ' ἀρνηθῶ τό πόδι μου ν' ἀγγίξει»¹.

Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«Καλέ μου ξένε, ἄλλος κανείς στό σπίτι μου δέν ἥρθε
ἔτσι καλός καί γνωστικός ἀκόμα ἀπ' ἄλλους τόπους
ώς είσαι σύ, πού γνωστικά κι ὅλα τά λές μέ κριση.
Ἐχω μιά τέτοια ἐγώ γριά, καλή καί στοχασμένη,
πόθερεψε καί μεγάλωσε τόν ἄμοιρο Δυσσέα,

κι ὅταν τόν γέννα ή μάνα του, στά χέρια της τόν πῆρε.
Αὐτή, κι ἂς είναι ἀδύναμη, τά πόδια θά σου πλύνει.
Σήκω, καλή μου Εὐρύκλεια, τοῦ ἀφέντη σου νά πλύνεις
τώρα τόν συνομήλικο. Τέτοιος πιά κι ὁ Δυσσέας
θά 'ναι στά πόδια σάν κι αὐτόν, τέτοιος στά χέρια θά 'ναι.

Γιατί γερνοῦν οἱ συμφορές τόν ἄνθρωπο ἄψε σβῆσε»².
Εἶπε, καί σκέπασε ή γριά τήν δψη μέ τά χέρια
κι ἔχυνε δάκρυα φλογερά καί μέ παράπονο εἶπε:
«"Ωχου, παιδί μου³, ή δύστυχη γιά σένα⁴ ἐγώ, πού ὁ Δίας
ἀπ' ὅλους σέ κατάτρεξε, θέσφοβος κι ἂς ήσουν.

Γιατί κανείς ἄλλος θνητός στό βροντολάλο Δία
τόσα δέν ἔκαψε μηριά καί διαλεχτές θυσίες
δέν πρόσφερες, ὅσες τοῦ 'κανες, θερμά παρακαλώντας
νά ἰδεῖς καλά γεράματα καί νά χαρεῖς τό γιό σου.

Τώρα μονάχου σου 'σβησε τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα.

Ἐτσι κι ἐκεῖνον θά γελοῦν στίς ξενιτιές οἱ δοῦλες,
ἄν πάει σέ σπίτι ἀρχοντικό, καθώς αὐτές οἱ σκύλες
σέ περιπαίζουν, καί γι' αὐτό δέ θέλεις νά σέ πλύνουν,

1. "Ἐτσι προοικονομεῖται ή σκηνή τῶν νίπτρων μέ τήν Εὐρύκλεια. 2. γρήγορα-γρήγορα. 3. ἐννοεῖ τόν 'Οδυσσέα, πού χάθηκε. 4. 'Εξαιτίας σου ἐγώ είμαι δύστυχη. 5. Γιά τή θρησκευτικότητα τοῦ 'Οδυσσέα μίλησε ή 'Αθηνᾶ στή συγκέντρωση τῶν θεῶν α 61 κ.έ. καὶ τήν ἐπιβεβαίωσε ό ἴδιος ό Δίας α 66 κ.έ.

345

350

355

360

365

370

κι ἀπ' τίς ντροπές τους δέν μπορεῖς στά μάτια νά τις βλέπεις,
κι ἐμένα πού 'μαι πρόθυμη προστάξει ή Πηνελόπη. 375
Κι ἐγώ γιά σένα και γι' αὐτή τά πόδια θά σου πλύνω,
γιατί ή καρδιά μου σέ πονεῖ μ' αὐτά πόχεις περάσει.
Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σου πῶ και πρόσεξε ν' ἀκούσεις. 380
Ξένοι πολλοί τάλαιπωροι ἐδῶ ἥρθαν, μά δέν εἶδα
ἄλλον νά μοιάζει στή φωνή, στ' ἀνάστημα, στά πόδια,
ώς τώρα ἀκόμα, καθώς σύ μέ τό Δυσσέα μοιάζεις»¹.

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας καὶ τῆς εἶπε·
«Ολοι τό λένε αὐτό, κυρά, ὅσοι μᾶς εἶδαν κι ἄλλοι,
πώς ἔτσι μοιάζουμε πολύ ἔνας στόν ἄλλο οἱ δυό μας,
καθώς καὶ σύ μέ τή σοφή τή γνώμη σου τό βρῆκες». 385

"Ετσι εἶπε, κι ἔφερε ἡ γριά ἓνα λαμπρό λεβέτι πού 'χε γιά τό ποδόλουτρο, κι ἔχυσε πρῶτα κρύο νερό κι ἀμέσως τό ζεστό. Τότε ἔκατσε ὁ Δυσσέας μακριά ἀπ' τό τζάκι κι ἔστρεψε τό σῶμα στό σκοτάδι, γιατί φοβήθηκε ἄξαφνα μήν πιάσει τήν πληγή του καί τόν γνωρίσει κι οἱ δουλειές βγοῦν δλες πιά στή μέση². Κοντά του πῆγε κι ἄρχισε τά πόδια του νά πλύνει, καί τήν πληγή του γνώρισε πού τοῦ 'καμε μιά μέρα ὁ κάπρος μέ τό δόντι του, στόν Παρνασσό ὅταν πῆγε καί βρῆκε τόν Αὐτόλυκο³ μέ τοὺς λεβέντες γιούς του, τόν πάππο του ἀπ' τήν μάνα του, πού δέν τόν ἔφτανε ἄλλος στούς δρκους καί στίς πονηριές⁴, ὅσα χαρίσματα είχε ἀπ' τόν Ἐρμῆ⁵, γιατί μηριά τοῦ 'καιγε ἀρνιῶν καί τράγων καί τόν συνόδευε παντοῦ βοηθός του καί προστάτης. Σάν ἔφτασε ὁ Αὐτόλυκος⁶ στό καρπερό τό Θιάκι, ἔνα παιδί νιογέννητο τῆς θυγατρός του βρῆκε - κι ἡ Εὐρύκλεια τοῦ τό βάλε στά γόνατά του ἀπάνω, ὅταν ἀπόφαγε κι εντύς ἔτσι δυό λόγια τοῦ 'πε·

1. Ἡ πολύπειρη Εὐρύκλεια ἄρχισε κάτι νά ἀναγνωρίζει στό πρόσωπο του ἄγνωστου ξένου. 2. Τό σχέδιο του Ὁδυσσέα ήταν νά μήν ἀποκαλυφθεῖ σέ κανέναν ἄλλο, ἐκτός ἀπό τόν Τηλέμαχο δέξ και π 302 κ.ε. 3. Είναι παππούς του Ὁδυσσέα ἀπό τή μητέρα του. 4. κλεψιές. 5. Ὁ Αντόλυκος είλε λάβει ἀπό τόν Ἐρμῆ τρία δώρα: α) τήν κλεπτούσνη, β) τόν ὄρκο γ) τήν ἐπαιοιδή, δηλαδή μιά μαγική ίκανότητα ἀποτροπῆς τοῦ κακοῦ. 6. Ἡ ἀφήγηση κόβεται στό στίγο 393 και ὁ ποιητής

- «Ο ίδιος τώρα, Αύτόλυκε, πές τ' ὄνομα πού θέλεις,
γιά τό παιδί τῆς κόρης σου, πού λαχταροῦσες νά 'χεις». 405
Κι ἀπάντησε ὁ Αύτόλυκος κι ἔτσι εἶπε μέ χαρά του
«Τ' ὄνομα βγάλτε πού θά πᾶ, κόρη μου καὶ γαμπρέ μου.
Ἐγώ, πού ἐμπρός σας βλέπετε, καὶ σ' ἄντρες καὶ γυναῖκες
πολλές ὠδίνες ἔφερα, στή γῇ τήν πολυθρόφα.
- Δυσσέα¹ λέτε τό παιδί, κι ὅταν πιά μεγαλώσει 410
κι ἔρθει κατά τόν Παρνασσό, στό μητρικό του σπίτι,
πόχω τούς θησαυρούς μου ἐκεῖ, πολλά θά τοῦ χαρίσω
ἀπ' ὅλα, καὶ χαρούμενο θά τόν ξεπροβοδίσω».
- Αὐτά τά δῶρα τά λαμπρά πῆγε ὁ θεϊκός Δυσσέας
νά πάρει, κι ὁ Αύτόλυκος κι οἱ γιοί του μέ χαρά τους 415
τόν δέχτηκαν καὶ μέ γλυκά τόν χαιρετοῦσαν λόγια.
Κι ἡ Ἀμφιθέα, ἡ σεβαστή τῆς μάνας του ἡ μητέρα,
τόν πῆρε, τόν ἀγκάλιασε, τά μάτια του φιλοῦσε.
Πρόσταξε κι ὁ Αύτόλυκος τούς γιούς του νά ἑτοιμάσουν
τραπέζι, κι ὅλοι ὑπάκουσαν κι ὅπως τούς εἶπε κάνουν. 420
Φέρανε βόδι ἀρσενικό πεντάχρονο κι ἀμέσως
τό γδαραν, τό συγύρισαν καὶ τό 'καμαν κομμάτια
καὶ τεχνικά τό λιάνισαν καὶ τό περνοῦν στίς σούβλες.
Τό ψήνουν δημορφα δημορφα καὶ μερδικά μοιράζουν.
Τότε ὅλη μέρα τρώγανε ὅσο νά πέσει ὁ ἥλιος, 425
καὶ τίποτε δέν ἔλειπε πού νά ποθεῖ ἡ καρδιά τους.
Κι ὁ ἥλιος σάν βασίλεψε καὶ πῆρε τό σκοτάδι,
τότε ὅλοι κοιμηθήκανε καὶ χάρηκαν τόν ὕπνο.
Σάν ἦρθε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αύγούλα,
γιά τό κυνήγι κίνησαν οἱ γιοί τοῦ Αύτολύκου, 430
μέ τά σκυλιά τους καὶ μ' αὐτούς κι ὁ θεϊκός Δυσσέας.
Στό δασοφούντωνο βουνό τόν Παρνασσό ἀνεβαίνουν
κι ἀπάνω βγῆκαν στίς κορφές τίς ἀνεμοδαρμένες.

μᾶς γυριζει πίσω στήν παιδική ἡλικία τοῦ ἥρωα.

1. Μερικοί φιλόλογοι υποστηρίζουν πώς τό ὄνομα Ὁδυσσέας συνδέεται ἐπιμο-
λογικά μέ τό ρήμα ὀδύσσομαι, πού σημαίνει: α) ὀργίζομαι ἐναντίον κάποιου καὶ
τοῦ φέρω συμφορές β) δέχομαι τήν ὄργη. "Αλλοι δημος θεωροῦν τό ὄνομα προ-
ελληνικό.

Κι ἀπέ¹, σάν πρωτοχρύσωνε δὲ ἥλιος τά χωράφια,
βαθιά ἀπ' τό σιγαλότρεχο τόν Ὁκεανό ὅπως βγῆκε,
στό λόγγο μπῆκαν οἱ ὁδηγοί, καὶ ψάχνοντας τ' ἀχνάρια
τρέχανε ἐμπρός τους τά σκυλιά. Κι οἱ γιοί τοῦ Αὐτολύκου
πήγαιναν πίσω καὶ μ' αὐτοὺς ὁ θεϊκός Δυσσέας,
κοντά στούς σκύλους, τό μακρύ κοντάρι του κουνώντας.
Κάπρος μεγάλος λάγιαζε² μές στό πυκνό λαγκάδι,
πού δέν τό πείραζε ἡ ὄρμη τοῦ νοτισμένου ἀνέμου,
μήτε κι ὁ ἥλιος τό φρυγε μέ τίς λαμπρές του ἀχτίδες,
κι οὕτε τό πέρναε ἡ βροχή. Τόσο ἦταν λογγωμένο³,
κι εἶχε χυμένα καταγῆς πυκνό σωρό τά φύλλα.
Κι ώς ἄκουσε ποδοβολή σκυλιῶν κι ἀντρῶν νά φτάνουν,
ἀπ' τό λαγκάδι χύμηξε καὶ στάθηκε μπροστά τους
μ' ὀλόρθες τρίχες, καὶ φωτιές τά μάτια του πετοῦσαν.
Πρῶτος ἀπάνω του ὄρμησε ὁ τολμηρός Δυσσέας
νά τόν χτυπήσει, σηκωτό κρατώντας τό κοντάρι,
μά πρίν ὁ κάπρος πρόλαβε κι ἵσα στό γόνα ἀπάνω
τόν πλήγωσε, ὅπως χύθηκε ξυστά, κι ἔνα κομμάτι
σάρκα τοῦ πῆρε κάμποση. Τό κόκαλο δέ βρηκε.
Δεξιά στόν ώμο βάρεσε τόν κάπρο κι ὁ Δυσσέας,
καὶ τοῦ γεροῦ του κονταριοῦ πέρασε ἡ μύτη πέρα,
καὶ στρώθηκε μονγγρίζοντας καὶ πέταξε ἡ ψυχή του⁴.
Κοίταξαν τ' Αὐτολύκου οἱ γιοί τό θεϊκό Δυσσέα,
καὶ τήν πληγή τοῦ δέσανε καὶ τοῦ πιασαν τό αἷμα
μέ ξόρκιας, κι ἤρθαν ἔπειτα στό πατρικό τους σπίτι.
Τότε ὁ θεϊκός Αὐτόλυκος μέ τούς λεβέντες γιούς του
τόν γιάτρεψαν καὶ τοῦ δώσαν δῶρα λαμπρά, καὶ πίσω
χαρούμενο τόν ἔστειλαν χαρούμενοι στό Θιάκι.
Τό γυρισμό του χάρηκαν οἱ σεβαστοί γονιοί του,
καὶ τόν ρωτοῦσαν τήν πληγή νά μάθουν πῶς τήν πῆρε.

1. κι ἔπειτα. 2. ἦταν συσπειρωμένος, κρυμμένος. 3. δασωμένο, πυκνό. 4. Τό νεανικό κατόρθωμα τοῦ Ὁδυσσέα είναι προέκταση τῶν ἀνδραγαθημάτων, πού ἡ παράδοση ἀναφέρει γιά δλους τούς μεγάλους ἥρωες. 5. Είναι ἔνα ἀπό τά τρία δῶρα πού πήρε ὁ Αὐτόλυκος ἀπό τόν Ἐρμῆ: ἡ ἐπαοιδή.

Κι αὐτός τούς ἔξιστόρησε πῶς στό κυνήγι ο κάπρος
τὸν πλήγωσε μέ τ' ἄσπρο του τό δόντι, ὅταν ἀνέβη
μέ τοῦ Αὐτολύκου τά παιδιά στοῦ Παρνασσοῦ τίς ράχες¹. 465

Αὐτή ἡταν² πόπιασε ή γριά, μ' ὀρθάνοιχτες τίς χοῦφτες
νά πλύνει, καί τή γνώρισε κι ἀπόλυσε τό πόδι,
κι ώς ἔπεσε στό χάλκινο λεβέτι μέσα ή κνήμη,
ἄχησε ἐκεῖνο κι ἔγειρε, καί τό νερό ὄξω ἐχύθη. 470

Χαρά μαζί τήν ἔπιασε καί πόνος τήν καρδιά της,
καί δάκρυσταν τά μάτια της καί πιάστηκε ή φωνή της,
καί τό πηγούνι τοῦ πιασε κι ἔτσι εἶπε στό Δυσσέα·
«Ἄχ, ο Δυσσέας εἰσαι σύ, παιδί μου ἀγαπημένο,
κι ή ἔρμη δέ σέ γνώρισα πρίν στήν πληγή σου ἀπλώσω». 475

Ἐτσι εἶπε καί τά μάτια της στήν Πηνελόπη στρέφει
μέ γνέψιμό της νά τῆς πεῖ τό ταίρι της πώς ἤρθε.
Μά δέν μποροῦσε αὐτή νά ίδει, μήτε νά καταλάβει,
γιατί ή Παλλάδα³ ἀλλοῦ τό νοῦ τῆς εἶχε γυρισμένο.

Τήν πιάνει τότε ἀπ' τό λαιμό μέ τό δεξί ο Δυσσέας,
κι εὐτύς κοντά του τήν τραβᾶ μέ τ' ἄλλο καί τῆς εἶπε·
«Θέες, καλομάνα, νά χαθῶ; Ἡ ίδια ἀπ' τό βυζί σου
τό γάλα σου μέ πότισες. Κι ἔφτασα στήν πατρίδα,
στερνά ἀπό χίλια βάσανα, στόν εἰκοστό πιά χρόνο.

Μά τώρα, ἀφοῦ μέ γνώρισες, θεός λές καί σοῦ τό πε,
σώπα, μήν τύχει ἄλλος κανείς στό σπίτι καί τό μάθει.
Κι ἔνα μου λόγο θά σοῦ πῶ, καί νά τό ίδεις, θά γίνει.
«Αν τούς μνηστήρες ο θεός μ' ἀφήσει νά ξεκάμω,
δέ θά γλιτώσεις μήτε σύ, βυζάστρα⁴ μου κι ἄν εἰσαι,
ὅταν σκοτώνω σπίτι μου τίς ἄλλες παρακόρες.». 485

Μίλησε πάλε ή γνωστικιά Εὐρύκλεια κι ἔτσι τοῦ πε.
«Τί λόγια εἶναι, παιδάκι μου⁵, πού βγάζεις ἀπ' τό στόμα;
Ξέρεις πώς εἶναι ἀλύγιστη κι ἀδάμαστη ή καρδιά μου,

1. Ἐδώ ή ἀναδρομή τελειώνει καί ή ἀφήγηση ξαναβρίσκει τή συνέχειά της. 2. Ἔν-
νοεῖ τήν πληγή, τήν οὐλή. 3. Ἡ παρέμβαση τῆς Ἀθηνᾶς ἔσωσε τό σχέδιο τοῦ
Ὀδυσσέα π 304. 4. «Αν δηλαδή δέν κρατήσεις τό μυστικό τῆς ἀφίξεώς μου. 5. Τέ-
κνον ἐμὸν γράφει τό ἄρχ. κείμενο. Ἡ Εὐρύκλεια ἡταν παραμάνα τοῦ Ὀδυσσέα.

καί θά 'μαι σάν τό σίδερο καί τή σκληρή τήν πέτρα!.

Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σου πῶ καί πρόσεξε ν' ἀκούσεις. 495

"Αν μέ τή χάρη τοῦ θεοῦ σκοτώσεις τούς μνηστῆρες,
ὅλες πιά τότε θά σου πῶ τίς δοῦλες τοῦ σπιτιοῦ σου
κι αὐτές πού σ' ἀτιμάσανε κι ὅσες δέν ἔχουν κρίμα»².

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας καί τῆς εἶπε:

«Δέν εἶναι ἀνάγκη, βάγια μου, νά μοῦ τίς δονομάσεις. 500

Καλά κι ἐγώ τήν καθεμιά θά τή γνωρίσω ὁ ἴδιος.

Μά σώπα τώρα, κι οἱ θεοί ώς θέλουν θά τά φέρουν».

"Ετσι εἶπε, κι ἡ γερόντισσα βγῆκε ὥξω ἀπ' τό παλάτι,
νά πάει νά φέρη ἄλλο νερό, σάν χύθηκε τό πρῶτο.

Κι ἐπειτα σάν τόν ἔλουσε κι ἔτριψε μέ τό λάδι,
πάλε ὁ Δυσσέας στή φωτιά σίμωσε τό σκαμνί του
νά ζεσταθεῖ καί τήν πληγή τύλιξε μέ κουρέλια.

κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη ἄρχισε τότε κι εἶπε:
«'Ακόμα, ξένε, κάτι τι νά σέ ρωτήσω θέλω.

Κοντεύει τώρα τῆς γλυκιᾶς ἀνάπαψης ἡ ὥρα,

καθείς τόν ὑπο νά χαρεῖ, μ' ὅσους καημούς κι ἄν ἔχει.

Μά ἐμένα ἡ μοίρα ἀμέτρητες μοῦ χάρισε τίς πίκρες.

Γιατί τίς μέρες μου περνῶ μέ κλάματα, μέ θρήνους,
καί τίς δουλειές μου σπίτι μου κοιτάζω καί τίς δοῦλες.

Κι ὅταν ἡ νύχτα πιά ἀπλωθεῖ κι ὅλοι γλυκά κοιμοῦνται,
πλαγιάζω στό κρεβάτι μου καί τήν καρδιά μου βόσκουν
χιλιάδες λογισμοί πικροί πού δάκρυα μέ ποτίζουν.

Κι ὅπως τ' ἀηδόνι τό χλωμό, ἡ κόρη τοῦ Πανδάρου³,

ὅταν προβάλλει ἡ ἄνοιξη, θρήνου τραγούδια ἄρχιζει
μές στά πυκνά φυλλώματα πού κάθεται τῶν δέντρων,

καί χύνει, ἀλλάζοντας σκοπούς, πολύφωνα τραγούδια,
τ' ἀγαπημένο της παιδί τόν Ἰτυλο Θρηνώντας,

πού ἀπρόσεκτα τό σκότωσε, τό γιό τοῦ ἀφέντη Ζήθου,

1. Ἡ Εὐρύκλεια διακρίνεται γιά τή σταθερότητα τῶν αἰσθημάτων καί τήν ἔχμυθεια. "Οταν ὁ Τηλέμαχος ἔφυγε γιά τήν Πύλο στό β 389, ἡ Εὐρύκλεια κράτησε μόνη τό μυστικό. 2. Αὐτό ηθελε νά μάθει ὁ Ὄδυσσέας· π 305. 3. Είχε τρεῖς κόρες. 'Ἡ μία ἀπ' αὐτές ἡ Ἀηδών, γυναίκα τοῦ Ζήθου ἀπό τή Θήβα, σκότωσε κατά λάθος τό παιδί της τόν Ἰτυλο. Οἱ θεοί τήν ἔκαναν ἀηδόνι πού πάντα θρηνεῖ.

ἔτσι κι ἐμένα ἐδῶ κι ἔκει στριφογυρίζει ὁ νοῦς μου,
πότε μέ τό παιδί μου ἐδῶ νά. μείνω, νά προσέχω 525
τό βιός μου καὶ τίς δούλες μου καὶ τό ψηλό μου σπίτι,
σεβούμενη τόν ἄντρα μου καὶ τοῦ λαοῦ τή γνώμη,
καὶ πότε ἔνα ἄλλον Ἀχαιό, τόν πιό καλό, νά πάρω
πού θέλει νά μέ παντρευτεῖ καὶ πλούσια δᾶρα¹ δίνει.
Κι ἐνόσω ἀκόμα ἦταν μικρός κι ἀνήξερος ὁ γιός μου, 530
δέ μ' ἄφηνε νά παντρευτῶ, τόν ἄντρα μου ν' ἄφήσω.
Μά τώρα πού μεγάλωσε καὶ τόν στολίζει ἡ νιότη,
στό σπίτι τοῦ πατέρα μου παρακαλεῖ νά φύγω,
γιατί λυπᾶται πού τοῦ τρῶν τό βιός του ἐδῶ οἱ μνηστῆρες.
Μόν' ἄκου αὐτό μου τ' ὄνειρο² νά μοῦ τό ξεδιαλύνεις. 535
Εἴκοσι χῆνες σπίτι μου ἀπ' τό νερό ὅξω βγῆκαν
κι ἔτρωγαν στάρι κι ἡ καρδιά νά βλέπω μοῦ χαιρόνταν.
Κι ἔνας ἀιτός περήφανος, ἀιτός καμπουρομύτης,
χύμηξε ἀπό ψηλή κορφή κι ἔκοψε τό λαιμό τους, 540
κι δλες σωρός τεντώθηκαν, καὶ στό γαλάζιο αἰθέρα
πέταξε πάλε κι ἔφυγε. Κι ἐγώ μές στ' ὄνειρό μου
θρηνοῦσα καὶ ξεφώνιζα. Κι ὀλόγυρά μου τότε
τρέξανε οἱ καλοπλέξουδες Ἀχαιοπούλες κι ἥρθαν,
ἐνῶ θρηνοῦσα πόχασα ἀπ' τόν ἀιτό τίς χῆνες.
Γύρισε πάλε κι ἔκατσε στοῦ παλατιοῦ τή στέγη 545
κι ἔτσι μ' ἀνθρώπινη φωνή μ' ἐμπόδιζε καὶ μοῦ 'πε·
«Ω Πηνελόπη, μή χολιαῖς κι ὄνειρο αὐτό δέν ἦταν,
μόν' ἦταν ὄραμα καλό πού θ' ἀληθέψει. Οἱ χῆνες
εἶναι οἱ μνηστῆρες κι δ ἀιτός δ ἄντρας σου εἶμαι δ ἴδιος,
πόφτασα θάνατο σκληρό νά φέρω στούς μνηστῆρες». 550
Εἶπε κι ἀμέσως ξύπνησα ἀπ' τό γλυκό τόν ὑπνο.
Κι ὅπως τά μάτια μου ἔτριψα, στό σπίτι είδα τίς χῆνες,
στάρι νά τρῶνε ὀλόγυρα, σάν πρῶτα στό σκαφίδι.

1. 'Υπάρχει μέσα στήν ψυχή τής βασιλισσας μεγάλο δίλημμα' νά μείνει πιστή στό γάμο της καὶ νά χαθεῖ τό βιός τοῦ Τηλέμαχου η νά γυρίσει στόν πατέρα της καὶ νά παντρευτεῖ κάποιον ἀπ' τοὺς μνηστῆρες. 2. Τό ὄνειρο τής Πηνελόπης, πέρα ἀπ' τήν προειδοποίηση πού μᾶς κάνει γιά δσα πρόκειται νά συμβοῦν, δείχνει τήν ἄκαμπτη, τήν ὀλόψυχη ἀφοσίωση στόν ἄντρα της.

Κι ἀπάντησε ὁ πολύπειρος Δυσσέας καὶ τῆς εἶπε·
 «Ἄλλιῶς κανένας δέν μπορεῖ, κυρά, νά τό γυρίσει
 καὶ νά ξηγήσει τ' ὄνειρο, πού ὁ ἴδιος ὁ Δυσσέας
 τό ξήγησε, πώς θάνατος προσμένει τούς μνηστῆρες
 κι ἀπ' τό γραφτό τῆς μοίρας του κανείς δέ θά γλιτώσει». 555

Κι ἡ Πηνελόπη ἡ συνετή τ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε·

«Ἄχ, ξένε, ὑπάρχουν ὄνειρα τρελά, ξεθωριασμένα,
 κι ὅσα ὄνειρεύονται οἱ θυητοί δέν ἀλήθευον ὅλα.

Γιατί εἶναι τῶν ἀπατηλῶν ὄνειρων δυό κι οἱ πόρτες.
 'Η μιά εἶναι ἀπό κέρατο κι ἡ ἄλλη φιλτισένια.

Κι ὅσα ἀπ' τό φίλτισι περνοῦν τό καλοτροχισμένο,
 ὅλα γελοῦν τὸν ἄνθρωπο, χαμένα φέρνουν λόγια.

Καὶ πάλε ὅσα ἀπ' τό κέρατο¹ τό σκαλιστό περάσουν,
 βγαίνουν ἀλήθεια στούς θνητούς ἐκείνους πού τά βλέπουν.

Μά ἐμένα τό πικρό ὄνειρο αὐτό δέν ἥρθε ἐκεῖθε,
 πού, ἄχ, πόση θά 'φερνε χαρά σέ μένα καὶ στό γιό μου.

Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σου πῶ καὶ πρόσεξε ν' ἀκούσεις.
 Φτάνει ἡ καταραμένη αὐγή πού μέλλω ἀπ' τοῦ Δυσσέα

τό σπίτι ν' ἀποχωριστῶ. Κι ἐδῶ ἔναν ἀγώνα² τώρα
 θά βάλω, αὐτά τά δώδεκα τσεκούρια πού κι ἐκεῖνος
 στό σπίτι τά 'σταινε σειρά, σάν καραβιοῦ φαλάγγια³,
 κι ὅλα, ἀπ' ἀλάργα ρίχνοντας σαΐτα, τά περνοῦσε.

Τέτοιον ἀγώνα μελετῶ νά βάλω στούς μνηστῆρες.

Κι ἐκεῖνον πού εὐκολότερα τεντώσει τό δοξάρι,
 καὶ τή σαΐτα ἀνάμεσα περάσει ἀπ' τά τσεκούρια,
 θ' ἀκολουθήσω, ἀφήνοντας τό νυφικό μου σπίτι,
 τό σπίτι τό πεντάμορφο μέθησαυρούς γεμάτο,
 πού καὶ μές στ' ὄνειρο συχνά θά τό γλυκοθυμοῦμαι». 575

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας καὶ τῆς εἶπε·

«Γυναίκα πολυσέβαστη τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα,

1. Ὁ ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος παρατηρεῖ πώς ἡ κεράτινη πύλη δίνει σωστά τά ὄνειρα, γιατί τό κέρατο ἔχει διαφάνεια, ἀντίθετα ἡ φιλτισένια πύλη βγάζει ἀπατηλά ὄνειρα, γιατί τό ἐλεφαντόδοντο εἶναι ἀδιαφανές. 2. Είναι ἀγώνας ἐπιλογῆς τοῦ πιό ίκανοῦ μνηστήρα. Τέτοιους ἀγώνες ίκανότητας ἔχουμε καὶ στό ἀκριτικό ἔπος καὶ στή δημοτική μας ποίηση. 3. Είναι τά κοιλα ξύλινα στηρίγματα τῶν πλευρικῶν σανιδωμάτων τοῦ πλοίου. Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μήν τ' ἀναβάλεις πιό πολύ νά βάλεις τέτοιο ἀγώνα.

Γιατί πρωτύτερα ό σοφός Δυσσέας ἐδῶ θά ’ρθει,
πρίν πιάσουν τό καλόξυστο δοξάρι αὐτοί στά χέρια,
καὶ τή σαΐτα ἀνάμεσα περάσουν στά τσεκούρια».

Κι ή Πηνελόπη ή συνετή τ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε:

«”Αν ἥθελες νά κάθεσαι μές στό παλάτι, ξένε,
καὶ νά μιλᾶς, δέ θά ’κλεινε τά βλέφαρά μου ό ὑπνος.

Μά δέν μποροῦν οί ἄνθρωποι πάντα ἄγρυπνοι νά μένουν,
γιατί οἱ ἀθάνατοι θεοί στό καθετί ἔνα μέρος

γιά τούς ἄνθρωπους ὅρισαν στή γῇ τή σιτοδότρα.

Τώρα στ' ἀνώι μου θ' ἀνεβδή νά γείρω στό κρεβάτι,
πού τό γεμίζω στεναγμούς καὶ δάκρυα τό ποτίζω
αιώνια, ἀφότου μίσεψε¹ κι ό ἄντρας μου ό Δυσσέας
νά πάει στήν τρισκατάρατη κι αὐτός τήν κακο-Τροία.

Ἐκεῖ θά γείρω. Καί σ' αὐτό τό σπίτι ἐσύ κοιμήσου,
ἢ κάτω στρῶσε, ἢ θέλησε νά σοῦ ἐτοιμάσουν στρῶμα».

Εἶπε, κι ἀνέβηκε ἔπειτα στ' ἀνώι ή Πηνελόπη,
ὅχι μονάχη, πήγαιναν μαζί της κι ἄλλες δοῦλες.

Κι ὅταν στ' ἀνώι ἀνέβηκε τό μαρμαροχιτισμένο,
θρηνοῦσε τό Δυσσέα έκει, ώστου γλυκό ύπνο²
τῆς ἔχυσε στά μάτια της ή λιόφωτη Παλλάδα.

1. ἔφυγε. 2. Δέψ καιό α 373, δ 805, π 453, σ 188 καὶ Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παράσταση συμποσίου (5ος αι. π.Χ.)

Τότε τόλει σαν
Βρύσινον φέρεινος ο θεός
Μά δρόντα το παντρεύεινον
κοδ, δι, πόσα φυλόποτα υποφεύγεινον
Κι ένα δάλει πορειώνταν
θεόδωνει, ή καταρρεμένοισι θεόισι,
τον ποτό άλλον ποτόν
βρύσινον φέρεινος ο θεός.
Εκεί οι ποτόι είναι
καταρρεμένοισι θεόισι,
τον ποτό άλλον ποτόν
βρύσινον φέρεινος ο θεός.

Πλάγιασε μές στό πρόσπιτο¹ κι ο θεϊκός Δυσσέας,
ἀπάνω σέ ἄργαστο βοδιοῦ τομάρι πού 'χε στρώσει
κι ἔριξε ἀρνιῶν πολλές προβιές πού σφάζανε οἱ μνηστῆρες
κι ή Εὐρυνόμη μέ βαριά τὸν σκέπασε ἀντρομίδα².
Ἐκεῖ ο Δυσσέας τή σφαγή μελέται τῶν μνηστήρων,
ξυπνός στό στρῶμα. Κι ἔβγαιναν ἀπ' τό παλάτι οἱ δούλες,
δσες πλαγιάζανε ἀπό πρίν μαζί μέ τούς μνηστῆρες³,
δλες μέ γέλια, μέ χαρές. Κι ἄναβε τοῦ Δυσσέα
μέσα ή καρδιά στά στήθια του κι ἀνάδευε στό νοῦ του
νά σηκωθεῖ καὶ τή ζωή τῆς καθεμιᾶς νά πάρει
η γιά στερνή τους πιά φορά ν' ἀφήσει νά πλαγιάσουν
μέ τούς μνηστῆρες· κι ή καρδιά στά στήθια του ἀλυχτοῦσε⁴.

1. πρόδομος. Ἐπίτηδες κοιμήθηκε ἔκει ο Ὁδυσσέας, γιά νά μπορεῖ νά ἐλέγχει τήν κίνηση τοῦ προσωπικοῦ. 2. χοντρό κλινοσκέπασμα. Ἡ Εὐρυνόμη, ή κελάρισσα τῆς Πηνελόπης πού ἔμεινε ἀφοσιωμένη στή βασιλική οἰκογένεια, καθώς εἶδαμε στό ρ 500 κ.έ., είχε ἀκούσει τήν ἐπιθυμία τῆς Πηνελόπης νά περιποιηθοῦν τόν ξένον (τ 318, τ 599). 3. Δές καὶ σ 324. 4. ἀλυχτῷ· γαυγίζω. Ἐδώ ἔχει μεταφορικό σημαντικότερο από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κι ώς τρέχει ἡ σκύλα ὀλόγυρα στά τρυφερά κουτάβια,
σάν νιώσει ξένο, κι ἀλυχτᾶ καὶ ὄρμᾶ νά τόν δαγκάσει,
ἔτσι ἀλυχτοῦσε κι ἡ καρδιά στά στήθια τοῦ Δυσσέα
κι ἔβραζε, τίς παράνομες¹ δουλειές αὐτές νά βλέπει.
Καί τήν καρδιά του μάλωνε τά στήθια του χτυπώντας:
«Βάστα, καρδιά μου. Πιό σκληρό βάσταξες πόνο ἀκόμα,
ὅταν ὁ ἄγριος Κύκλωπας σοῦ 'τρωγε τούς συντρόφους.

Ἐκαμες τότε ὑπομονή, ὧστου πιά ἡ βουλή σου
σ' ἔβγαλε μέσα ἀπ' τή σπηλιά, πού εἰδες τό χάρο ἐμπρός σου».

Ἐτσι ὁ Δυσσέας τά 'ψελνε τῆς τρυφερῆς καρδιᾶς του
κι ἐμεινε τέλος ἡσυχη μ' ὑπομονή στά στήθια,
κι αὐτός στό στρῶμα ἐδῶ κι ἐκεῖ στριφογυρνοῦσε ἀπάνω.
Πδος ὅταν ἔνας τήν κοιλιά, γεμάτη πάχος κι αἷμα,
στριφογυρίζει ἐδῶ κι ἐκεῖ στήν ἀναμμένη θράκα
καὶ θέλει τό ταχύτερο γιά νά τή δεῖ ψημένη,
ἔτσι κι αὐτός ἐδῶ κι ἐκεῖ μέ συλλογές γυρνοῦσε
νά 'βρει πῶς τούς ἀδιάντροπους μνηστῆρες νά χτυπήσει
μόνος αὐτός τούς πιό πολλούς. Τότε ἡ θεά Παλλάδα
κατέβηκε ἀπ' τόν οὐρανό, παρόμοια μέ γυναίκα,
κι ἀπάνω ἀπ' τό κεφάλι του πάει στέκει καὶ τοῦ κάνει
«Πῶς πάλε κάθεσαι ἄγρυπνος, πιό δύστυχε στόν κόσμο;
Νά το, τό σπίτι σου εἶναι αὐτό² καὶ μέσα ἡ Πηνελόπη
κι ὁ γιός σου, πού δύμοιον λαχταρᾶ κάθε πατέρας νά 'χει».

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος ἀπάντησε ὁ Δυσσέας:
«Ναί, τά 'πες ὅλα αὐτά σωστά, θεά μου, κι ὅπως εἶναι.
Μά ἐγώ ὅλο συλλογίζομαι στά βάθη τῆς ψυχῆς μου,
νά βρῶ πῶς τούς ἀδιάντροπους μνηστῆρες νά χτυπήσω,
μόνος, ἐνῶ ὅλοι κάθονται στό σπίτι μαζωμένοι.
Κι ἔνα ἄλλο μεγαλύτερο στό νοῦ μου ἀκόμα βάζω.
Μέ τή δική σου δύναμη, θεά μου, ἄν τούς σκοτώσω³,

1. τήν ήθική ἀποσύνθεση. 2. Εἶναι τό πρῶτο βράδυ πού μένει στό σπίτι του, ὕστερα ἀπό ἀποδημία εἴκοσι χρόνων. 3. Δές ὅσα γράφηκαν στό ο 277 γιά τίς συνέπειες, ποινικές-κοινωνικές-πολιτικές, τῆς ἀνθρωποκτονίας.

ποῦ θά 'βρω ἐγώ καταφυγή, Νά τί νά λογαριάσεις».

Τότε ἔτσι ή λαμπερόφωτη τ' ἀπάντησε ή Παλλάδα·

«Καημένε, καὶ χειρότερο κανείς πιστεύει φίλο,

πού ναι θνητός καὶ μέσα του τόσες βουλές δέν ξέρει.

Μά ἐγώ εἶμαι ἀθάνατη θεά, πού πάντα σέ προσέχω,

σέ κάθε ἀγώνα σου. Μά νά, τί φανερά κηρύχνω.

Πενήντα λόχοι¹ καὶ τούς δυό ἄν τύχει καὶ μᾶς ζώσουν

καὶ στοῦ πολέμου τήν ὄρμή ζητοῦν νά μᾶς σκοτώσουν,

κι αὐτῶν τά βόδια θά 'παιρνες καὶ τά παχιά τ' ἀρνιά τους. 50

Κοιμήσου τώρα. Είναι βαρύ νά κάθεσαι ὅλη νύχτα

πάντα ἄγρυπνος, καὶ γρήγορα θά πάψουν τά δεινά σου».

Ἐτσι εἰπε κι ὑπὸ τοῦ χυσε γλυκό στά βλέφαρά του
καὶ πίσω ἀμέσως γύρισε στό "Ολυμπο ή Παλλάδα. 55

"Υπνος γλυκός τόν πῆρε ἐκεῖ, πού ὅλες τίς ἔγνοιες σβήνει,

κι αὐτή τήν ὥρα ή φρόνιμη γυναίκα του ξυπνοῦσε

κι ἔκλαιγε ἀπάνω καθιστή στό μαλακό της στρῶμα.

Σάν ἔκλαψε καὶ χόρτασε τά δάκρυα ή καρδιά της,

στήν "Αρτεμη² ἔτσι εὐχόντανε ή θεϊκά γυναίκα· 60

«"Αρτεμη, σεβαστή θεά, τοῦ Δία θυγατέρα,

δῶσ' μου στά στήθια σαῖτιά νά σβήσει πιά ή ζωή μου

σέ μιά στιγμούλα η κι ἄξαφνα οί μπόρες³ ας μ' ἀρπάξουν,

στίς στράτες τίς ἀνήλιαγες ἀλάργα νά μέ πᾶνε,

μές στό πλατύ τοῦ "Ωκεανοῦ τό στόμα νά μέ ρίξουν. 65

Κι δπως⁴ οί μπόρες σήκωσαν τίς κόρες τοῦ Πανδάρου⁵

— ἀπ' τούς θεούς ἀρφάνεψαν κι ἀπόμειναν στό σπίτι

ἔρμες⁶ καὶ τίς μεγάλωσε ή θέισσα 'Αφροδίτη

καὶ μέ τυρι τίς ἔθρεφε, γλυκό κρασί καὶ μέλι.

Κι ή "Ηρα, γνώσῃ κι δμορφιά τούς χάρισε, δπως ἄλλες

δέν είχανε, κι ἀνάστημα ή "Αρτεμη ή παρθένα. 70

Κι δσο νά πάει στόν "Ολυμπο ή θέισσα 'Αφροδίτη

1. Πρόκειται γιά τυπικό ἀριθμό πού χρησιμοποιεῖται γιά νά δείξει τήν ὑπεροχή τῶν θεῶν ἔναντι τῶν ἀνθρώπων. 2. Δές λ 176. 3. Τό ἀρχαῖο κείμενο γράφει θύελλα. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν δρόλαπας. 4. Ή Πηνελόπη προσεύχεται νά τήν πάρουν οί θύελλες ἔτσι, δπως σήκωσαν τίς κόρες... 5. Τό ἀρχ. κείμενο ἔχει ἐδῶ ἄνω τελεία. 6. Τρεῖς θυγατέρες είλη ο Πάνδαρος τήν 'Αηδόνα (δές τ 518), τήν Κλυτία καὶ τήν Καμειρώ. "Οταν ὀρφάνεψαν ἀνέλαβαν τήν ἀνατροφή Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γιά νά ζητήσει τή χαρά τοῦ γάμου γιά τίς κόρες,
ἀπ' τό μεγαλοδύναμο τόν παντογνώστη Δία,
πού τά καλά τά ριζικά καὶ τά κακά γνωρίζει,
τότε τίς κόρες ἄρπαξαν οἱ μπόρες καὶ τίς πῆγαν
— στίς Καταδιῶχτρες¹ τίς φριχτές νά τίς ξενοδουλεύουν —
"Ετσι κι ἐμένα ἃς ἄρπαχναν οἱ κάτοικοι τοῦ Ὄλυμπου,
ἢ νά μέ χτύπαε ἡ Ἀρτεμη, κι ἔτσι ὅλο τό Δυσσέα
θωρώντας μέ τή σκέψη μου νά κατεβὼ στόν "Αδη,
νά μή γλυκάνω τήν καρδιά πιό χειροτέρου² ἀνθρώπου.
Μά κι ὁ θλιμμένος δύνεται τή λύπη νά βαστάξει,
ἄν ὅλη μέρα δέρνεται, κι ὅταν ἡ νύχτα φτάσει
τόν πάρει ὁ ὑπνος. Γιατί αὐτός στά βλέφαρα ἄμα πέσει
καὶ τά καλά καὶ τά κακά στήν λησμονιά βυθίζει. 85
"Ομως σέ μένα κι ὅνειρα κακά μοῦ στέλνει ἡ μοίρα.
Αὐτή τή νύχτα πάλε ἐγώ τόν εἶχα στό πλευρό μου,
ώς ἡταν ὅταν ἔφυγε μέ τό στρατό, καὶ τόσο
χαιρόμουν, πού εἶπα ἀληθινό κι ὅχι ὅνειρο πώς ἡταν». 90
"Ετσι εἶπε κι ἡ χρυσόθρονη πρόβαλε εὐτύς ἡ Αὔγούλα.
Κι ώς ἄκουσε τοῦ θρήνου της τ' ἀπόφωνο ὁ Δυσσέας,
συλλογισμένος στάθηκε καὶ φάνηκε στό νοῦ του
κι ἐκείνη πώς τόν γνώρισε κι ἀπάνω του πώς στέκει.
Κι ἄρπαξε εὐτύς τήν κάπα του καὶ τίς προβιές πού ἀπάνω
πλάγιαζε, κι δλα τά 'βαλε σ' ἔνα θρονί κι ἀμέσως 95
ὅξω ἀπ' τήν πόρτα πέταξε τό βόδινο τομάρι,
κι ἔτσι στό Δία εὐχόντανε σηκώνοντας τά χέρια·
«Δία πατέρα, ἄν μ' ἔφερε στήν ποθητή πατρίδα
ἢ χάρη σου ἀπό θάλασσες κι ἀπό στεριές μέ πόνους,
ἀνθρώπου δεῖξε μου φωνή πού ξύπνησε ἀπό μέσα³, 100
ἢ κι ἄλλο, Δία μου, ἃς φανεῖ στόν οὐρανό σημάδι».
"Ετσι εἶπε, καὶ τοῦ ξάκουσε τήν προσευχή του ὁ Δίας,

τους τέσσαρες θεές: 'Αθηνᾶ, 'Αφροδίτη, 'Αρτεμη, 'Ηρα.

1. Οι Ἐρινύες. 2. Προτιμᾶ τό θάνατο παρά νά παντρευτεῖ κάποιο μνηστήρα, πού
ἔτσι κι ἀλλιῶς είναι χειρότερος τοῦ Ὁδυσσέα. 3. Ζητάει διπλό σημάδι τής ε੢νοιας
τοῦ Δία.

κι ἄξαφνα ἀπάνω βρόντησε στ' ἀστρόφωτα¹ οὐράνια,
ψηλά μέσα στά σύγνεφα καί χάρηκε ὁ Δυσσέας.
Κι ἀπ' τό παλάτι ἀκούστηκε φωνή κοντά του ἀλέστρας², 105
στό μέρος πού οἱ χερόμυλοι βρισκόνταν τοῦ Δυσσέα,
καί δώδεκα δουλεύανε γυναῖκες νά ἐτοιμάσουν
ἀλεύρι καί κριθάλευρο, πού ναι ζωή τοῦ ἀνθρώπου.
Κι οἱ ἄλλες, σάν ἀπάλεσαν τό στάρι, κοιμηθῆκαν.
Καί μόνη μιά δέν ἔπαινε, πού ἡ πιό ἀδύναμη ἦταν. 110
Σταμάτησε τό μύλο της κι ἔτσι εἶπε γιά σημάδι·
«Δία πατέρα, πού θεῶν κι ἀνθρώπων εἰσαι ἀφέντης,
ἔκαμες δυνατή βροντή μές στ' ἀστέρενια οὐράνια,
δίχως κάν νά χει σύγνεφο. Κάποιο σημάδι δείχνεις.
»Ακού κι ἐμένα τῆς φτωχῆς, τό λόγο μου νά κάμεις. 115
Στερνή τους σήμερα φορά στό σπίτι τοῦ Δυσσέα
ἄς φᾶνε τό λαχταριστό φαι τους οἱ μνηστῆρες,
πού μοῦ ἔλυσαν τά γόνατα ἀπ' τόν πολύ τόν κόπο
ν' ἀλέθω στάρι. Κάμε το νά φᾶνε τό στερνό τους».

Εἶπε, καί χάρηκε ὁ θεϊκός Δυσσέας τό σημάδι³ 120
καί τή βροντή, κι εἶπε στό νοῦ: «Θά ἐκδικηθῶ τους κλέφτες».

Κι οἱ ἄλλες δοῦλες στό ψηλό παλάτι τοῦ Δυσσέα
συνάχτηκαν, τήν ἄσβηστη φωτιά στή στιά ν' ἀνάψουν.
Κι ὁ θεϊκός Τηλέμαχος σηκώθηκε ἀπ' τό στρῶμα 125
καί φόρεσε⁴ τό ροῦχο του καί κρέμασε στούς ὕμους
γύρω τό κοφτερό σπαθί καί στά παχιά του πόδια
ἔδεσε τά πεντάμορφα σαντάλια του καί πήρε
κατόπι τό χαλκόμυτο πολεμικό κοντάρι
καί στό κατώφλι στάθηκε καί στήν Εὐρύκλεια εἶπε·
«Βάγια⁵ καλή, τιμήσατε τόν ξένο μές στό σπίτι 130
μέ στρῶμα καί μέ φαγητό; »Η τόν ἀφήσατε ἔτσι;
Γιατί εἶναι τέτοια ἡ μάνα μου, μ' ὅλη τή γνώση πόχει.

1. Εἶναι ἀτυχῆς ἡ μετάφραση· τήν ἡμέρα (δές υ 90) δὲ φαίνονται τ' ἀστέρια στόν οὐρανό. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει ἐκ νεφέων. 2. γυναίκα πού ἀλέθει τό σιτάρι η τό κριθάρι. 3. Η βροντή τοῦ Δία καί ἡ προσευχὴ τῆς ἀλέστρας εἶναι τά δύο σημάδια, πού ζήτησε ὁ Ὄδυσσέας. 4. Η σκηνή τῆς ἐνδύσεως εἶναι τυπική· βρίσκεται καί στό β 3. 5. παραμάνα.

Στήν τύχη, τό χειρότερο ἀπ' τούς θνητούς ἀνθρώπους τιμάει, καὶ τὸν καλύτερο καταφρονεῖ καὶ διώχνει».

Κι ἡ γνωστικιά Εὐρύκλεια τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε· 135
 «Γιέ μου, μήν τὴν κατηγορᾶς, πού φταιξιμο δέν ἔχει.
 Κάθισε δὲ ξένος κι ἔπινε δσο ἥθελε ἡ καρδιά του
 κι ἔλεγε πιά πώς δέν πεινᾶ, γι' αὐτό σάν τὸν ρωτοῦσε.
 Κι ὅταν θυμήθηκε ἐπειτα καὶ τὸ γλυκό τὸν ὄπνο,
 πρόσταξε εὐτύς τίς δοῦλες τῆς κρεβάτι νά τοῦ στρώσουν. 140
 Κι αὐτός σάν ἔρμος κι ἄμοιρος δέν ἥθελε σέ στρῶμα
 νά κοιμηθεῖ ἡ καθαρά καλόφαντα σεντόνια,
 μόν' πλάγιασε στό πρόσπιτο σ' ἔνα βοδιοῦ τομάρι
 ἄργαστο¹ καὶ σέ ἀρνιῶν προβιές, πού τά στρωσε ἀπό κάτω,
 κι ὑστερα τὸν σκεπάσαμε κι ἐμεῖς μέ μιά ἀντρομίδα». 145

“Ἐτσι εἶπε, κι ὁ Τηλέμαχος βγῆκε δξώ μέ κοντάρι,
 καὶ δυό σκυλιά ἀσπροπόδαρα² τὸν ἀκλουθοῦσαν πίσω.
 Καὶ κίνησε στή σύνοδο τῶν Ἀχαιῶν νά φτάσει.
 Τότε ἡ Εὐρύκλεια πρόσταξε τίς ἄλλες παρακόρες,
 ἡ σεβαστή γερόντισσα τοῦ Ὄπου ἡ θυγατέρα· 150
 «Πιάστε, σαρῶστε μέ σπουδή καὶ ράνετε στό σπίτι
 καὶ ρίξτε τ' ἄλικα³ χαλιά στά κολοκαμωμένα
 θρονιά, κι ἄλλες ὀλόγυρα σφουγγίστε τά τραπέζια
 καὶ τά κροντήρια πλύνετε, τά δίχερα ποτήρια.
 Κι ἄλλες ἃς πᾶνε γιά νερό νά φέρουν ἀπ' τή βρύση
 κι ἃς μήν ἄργήσουν⁴. Τό πρωι θά φτάσουν οἱ μνηστήρες
 στό σπίτι. Γιατί σήμερα γιορτάζει⁵ δλος ὁ κόσμος».

“Ἐτσι εἶπε, κι δλες ἄκουσαν κι δπως τούς εἶπε κάνουν.
 Εἴκοσι πήγαν γιά νερό στή μαρμαρένια βρύση
 κι οἱ ἄλλες δούλευαν μέ προκοπή στό σπίτι. 160

“Ἐφτασαν πρῶτοι οἱ παραγιοι τῶν ἄτροπων μνηστήρων,
 κι ἔκοψαν ξύλα τεχνικά⁶. Κι οἱ κόρες ἀπ' τή βρύση

1. ἀκατέργαστο. 2. Δές καὶ β 13. 3. κόκκινα. 4. Οἱ ἐντολές γιά καθαριότητα καὶ προετοιμασία τοῦ σπιτιοῦ ὀφείλονται στή γιορτή τοῦ Ἀπόλλωνα, πού γινόταν κάθε πρώτη τοῦ μήνα καὶ συνέπιπτε μέ τήν καινούρια μέρα. 5. Χρησιμοποιήθηκε ἀπό τὸν ποιητή γιά τή μνηστηροφονία ἡ ήμέρα αὐτή, γιά νά είναι πιό εύκολη ἡ ἐπίθεση, ἀφού οἱ ἄλλοι πολίτες θά καταγίνονταν μέ τή γιορτή. 6. μέ ἐπιδεξιότητα.

γύρισαν, κι ὁ χοιροβοσκός ἦρθε κι αὐτός σέ λίγο
κι ἔφερε τρία διαλεχτά θρεφτάρια ἀπ' τό κοπάδι.

Τ' ἄφησε στόν ψηλόχτιστο τό φράχτη ὅξω νά βόσκουν,
κι αὐτός μέ λόγια του γλυκά μιλοῦσε στό Δυσσέα·
«Ξένε, κάπως καλύτερα σέ νοιάζονται οἱ μνηστῆρες,
ἡ μήπως σέ καταφρονοῦν, στό σπίτι σάν καὶ πρῶτα;»

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε·
«Ἄμποτες, Εὔμαιε, οἱ θεοί τ' ἄδικα νά πλερώσουν
αὐτά πού κάνουν ὅλοι αὐτοί, χωριάτες, διαστρεμμένοι,
στό ξένο σπίτι, καὶ ντροπή σταλαματιά δέν ἔχουν». 170

Τέτοιες κουβέντες ἔκαναν μιλώντας μεταξύ τους.
Τότε ἦρθε κι ὁ γιδοβοσκός Μελάνθιος καὶ ξοπίσω
τόν ἀκλούθοῦσαν δύο βοσκοί, τίς γίδες σαλαγώντας
τίς πιό καλές τοῦ κοπαδιοῦ πόφερναν στούς μνηστῆρες.
Κάτω ἀπ' τ' ἀχόλαλο λιακό¹ πάει κι ἔδεσε τίς γίδες
κι ἔτσι μέ λόγια του πικρά μιλοῦσε τοῦ Δυσσέα·
«Ἀκόμα, ξένε, θά χουμε στό σπίτι τόν μπελά σου
νά ζητιανεύεις; Τή γωνιά δέ θά μᾶς τήν ἀδειάσεις;
Θαρρῶ ὅμως τούτη τή φορά πώς δέ θά χωριστοῦμε
προτοῦ πιαστοῦμε στίς γροθιές. Γιατί εἰσαι ἔνας ζητιάνος
ἀδιάντροπος. Ἐχει κι ἀλλοῦ τραπέζια νά τό στρώνεις». 180

«Ἐτσι εἰπε, μά ὁ πολύσοφος Δυσσέας δέ μιλοῦσε,
μόν' κούνας τό κεφάλι του καὶ κακομελετοῦσε. 185

Ἔθρε ὁ Φιλοίτιος ἔπειτα, τῶν κοπελιῶν² ὁ ἀφέντης,
στέρφα δαμάλια φέρνοντας καὶ γίδες στούς μνηστῆρες.
Βαρκάρηδες τούς πέρασαν ἀπ' τή Στεριά, πού κι ἄλλους
περνοῦν ἀνθρώπους, ἄν κανείς αὐτό τούς τό ζητήσει.
Κάτω ἀπ' τ' ἀχόλαλο λιακό³ πάει κι ἔδεσε τά ζῶα
κι ἔτρεξε στό χοιροβοσκό κοντά καὶ τόν ρωτοῦσε·
«Ποιός εἶναι αὐτός, χοιροβοσκέ, ὁ ξένος πού 'ρθε τώρα

1. ὑπόστεγο. 2. τῶν δούλων. 3. Δέες υ 177.

στό σπίτι μας; Καί ποιῶν παιδί παινεύεται πώς είναι;
Πᾶς λένε τήν πατρίδα του, ποιά νά 'ναι ἡ γενεά του;
'Ο δύστυχος! Σάν βασιλιᾶ τό πρόσωπό του δείχνει.

195

Μά τούς ρημάζουν οἱ θεοί στά ξένα ὅσους γυρίζουν,
ὅταν τούς κλώσουν¹ συμφορές, κι ἄς είναι βασιλιάδες».

"Ετσι είπε κι ἔτρεξε κοντά κι ἀπ' τό δεξί τό χέρι
τόν ἔπιασε καί τοῦ λεγε μέ φιλικά του λόγια:

200

«Πατέρα, καλῶς ὅρισες. Καλά στερνά ἄς σοῦ τύχουν,
ἀφοῦ μεγάλες συμφορές σέ βασανίζουν τώρα.

Δία, ἀπό σένα ἄλλο θεό δέν ἔχει πιό χαμένο².

Δέν τόν πονεῖς τόν ἀνθρωπο στερνά πιά ἀφοῦ τόν πλάσεις,
μόνο τόν ρίχνεις σέ δεινά καί συφορές μεγάλες.

"Ιδρος³, ὡς σ' είδα, μ' ἔκοψε, μοῦ δάκρυσαν τά μάτια,
πού τό Δυσσέα θυμήθηκα, γιατί θαρρῶ κι ἐκεῖνος
τέτοια κουρέλια θά φορεῖ καί τρέχει μές στά ξένα,
ἄν είναι ἀκόμα στή ζωή, τό φῶς τοῦ ἥλιου ἄν βλέπει.

205

Μά ἄν πέθανε καί βρίσκεται στόν ἄχαρο τόν "Αδη,
ἄχ ὁ Δυσσέας μου ὁ καλός⁴ — πού μ' ἔβαλε παιδάκι
νά ἐπιστατῶ τά βόδια του στή γῆ τῶν Κεφαλλήνων.

210

Τώρα οἱ γελάδες πλήθυναν, πού ἄλλου δέν είδα ἀνθρώπου
σάν στάχυα οἱ πλατυμέτωπες γελάδες νά πληθαίνουν.

Μάι ἄλλοι προστάζουν τώρα ἐδῶ νά φέρνω νά τίς τρῆνε,
κι οὐτε τό γιό του σέβονται μήτε ἔχουν θεοῦ φόβο
καί θέλουν δλα τ' ἀγαθά τοῦ βασιλιᾶ, πού λείπει
στά ξένα, νά τά μοιραστοῦν. Κι δ νοῦς μου συχνά κάνει
μιά σκέψη μέσα μου κακή, νά πάρω τά γελάδια,
ἄν κι είναι δι γιός του στή ζωή, κι ἄλλου νά πάω στά ξένα,
καί μιά ἄλλη πιό χειρότερη, νά μείνω ἐδῶ γιά πάντα,
τά ξένα βόδια νά φυλῶ μέ σπλάχνα μαραμένα.
Σ' ἔνα μεγάλο βασιλιά θά 'χα ἀπό χρόνια φύγει,

215

1. κλώθω: μεταφ. καθορίζω, δίνω. 2. πιό ἀλύπητο, πιό καταστρεπτικό. 3. ίδρωτας.

4. 'Ο Φιλοίτιος μοιάζει στό ήθος μέ τόν ἀγαθό Εύμαιο. Καί οἱ δύο στό τέλος συνεργάζονται μέ τόν 'Οδυσσέα στή ραψωδία χ.

γιατί δέν είναι αύτές δουλειές¹ κανείς νά τίς βαστάξει.
Μά σκέπτομαι τόν ἄμοιρο, ἵσως φανεῖ ἀπό κάπου
νά φτάσει, κι ἀπ' τό σπίτι του νά διώξει τούς μνηστήρες». 225

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε ὁ Δυσσέας:
«Βοσκέ, δέ μοιάζεις μέ κακό μήτε ἀσυλλόγιστο ἄντρα.
Τό βλέπω αὐτό καὶ μόνος μου πώς σέ φωτίζει ἡ γνώση,
γι' αὐτό ἔνα λόγο θά σου πᾶ, κι ὅρκο μαζί θά κάμω.
Ἄς είναι πρῶτα ἀπ' τούς θεούς ὁ Δίας μάρτυράς μου
καὶ τ' ἄψεγου Δυσσέα ἡ στιά καὶ τό ψωμί πού τρώγω,
ἀκόμα ἐδῶ θά βρίσκεσαι σάν θά ῥθει πιά ὁ Δυσσέας
καὶ μέ τά μάτια σου θά ιδεῖς, ἢν θέλεις, τούς μνηστήρες,
πού δυναστεύουν τώρα ἐδῶ, νά πέφτουν σκοτωμένοι». 230

Κι ἔτσι ὁ φυλάχτης τῶν βοδιῶν, τ' ἀπάντησε καὶ τοῦ 'πε'
«Ἀμποτε, ξένε, αὐτό πού λές, νά κάμει ὁ γιός τοῦ Κρόνου.
Τότε θά ιδεῖς τά νιάτα μου κι ἢν μοῦ τό λέει ἡ καρδιά μου». 235

Τέτοια παράκληση ἔκαμε κι ὁ Εῦμαιος στούς οὐράνιους,
νά φτάσει πιά ὁ βαθύσοφος Δυσσέας στήν πατρίδα.

Σάν τέτοια ἐνῷ κουβέντιαζαν μιλώντας μεταξύ τους,
τοῦ Τηλεμάχου πλέκαν τό θάνατο οἱ μνηστῆρες.
Μά νά, ἔνα ὅρνιο φάνηκε ζερβά² τους πού πετούσε,
ἀψηλοπέταχτος ἀιτός κρατώντας περιστέρι.

Ἀμέσως ὁ Ἀμφίνομος πῆρε τό λόγο κι εἶπε:
«Ἀδέλφια³, αὐτή μας ἡ βουλή δέ θά τελεσφορήσει,
τοῦ Τηλεμάχου ὁ σκοτωμός. Μά ἐλᾶτε ἃς φᾶμε τώρα». 245

Ἐτσι τούς εἶπε ὁ Ἀμφίνομος κι ἀρεσε ὁ λόγος σ' ὅλους.
Σάν ἦρθανε στ' ἀρχοντικό παλάτι τοῦ Δυσσέα,
ρίζανε ἀπάνω στά σκαμνιά καὶ στά θρονιά τίς κάπες
καὶ σφάξανε μεγάλα ἀρνιά καὶ γίδες ὅλο πάχος,
κι ἔνα μοσχάρι κοπαδιοῦ κι δλόπαχα γουρούνια.
Κι ὅταν τά σπλάχνα ψήθηκαν, τά μοίρασαν, κι οἱ κράχτες

1. Ἐννοεῖ τίς ἀπρέπειες τῶν μνηστήρων. 2. Ὁ οἰωνός δέν είναι εὐνοϊκός γιά τούς μνηστήρες. 3. Δές καὶ π 401, σ 155, σ 412.

κερνοῦσαν κι ό χοιροβοσκός ἔβαζε στά ποτήρια.

Ψωμιά ό Φιλοίτιος μοίραζε, τῶν κοπελιῶν ό ἀφέντης,
ἀπό πανέρια ὄλομορφα κι ό Μελανθέας κερνοῦσε·

255

Τότε ἔβαλε ό Τηλέμαχος νά κάτσει τό Δυσσέα,
γιά τό σκοπό του¹, στοῦ σπιτιοῦ τό πέτρινο κατώφλι
κοντά καί τοῦ ἕβαλε σκαμνί κι ἔνα μικρό τραπέζι.

Μπρός του ἀπό σπλάχνα μερδικό τοῦ βάζει καί ποτήρι.
κρασί γεμάτο, δλόχρυσο, κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ ἑπε·

260

«Μέ τούς μνηστῆρες κάτσε ἐδῶ καί τό κρασί σου πίνε·
κι ἀπό βρισιές κι ἀπό ξυλιές ἐγώ θά σέ φυλάξω.

Γιατί δέν εἶναι τοῦ χωριοῦ τό σπίτι αὐτό ἐδῶ μέσα,
μόν' εἶναι τοῦ πατέρα μου πού τό ἔχτισε γιά μένα.

Καί σεῖς, μνηστῆρες, μέσα σας κρατῆστε τίς βρισιές σας,
καί χέρι μήν ξαμώσετε, νά μήν ἀνάψει μάχη».

265

Ἐτσι εἶπε κι ὅλοι δάγκυσαν τά χεῖλη κι ἀποροῦσαν
μέ τόν Τηλέμαχο γι' αὐτά πού τά ἔλεγε μέ θάρρος.

Τότε ἄρχισε τοῦ Εὐπειθή ό γιός ό Ἀντίνος καί τούς εἶπε·
«Ἄν καί πικρός εἶναι, Ἀχαιοί, τοῦ Τηλεμάχου ό λόγος,

270

ἄς τόν δεχτοῦμε. Μίλησε, νά μᾶς κατατρομάξει.

Μά ἄν ἄφηνε τοῦ Κρόνου ό γιός², τό στόμα θά ἔχε κλείσει
στό σπίτι του, καί ρήτορας άς εἶναι χρυσολάλος»³.

Ἐτσι ό Ἀντίνος μίλησε, μά ἀδιαφοροῦσε ἐκεῖνος.

Φέρανε οἱ κράχτες τῶν θεῶν τήν ιερή θυσία⁴

275

στή χώρα, καί συνάχτηκαν τῶν Ἀχαιῶν τά πλήθη,
κάτω ἀπ' τό δύσος τό ἰσκιερό τοῦ προφυλάχτη Ἀπόλλου.

Καί τά ψαχνά σάν ἔβγαλαν ψημένα πιά ἀπ' τίς σοῦβλες,
σέ μερδικά τά χώρισαν καί κάθισαν νά φᾶνε.

Καί στό Δυσσέα μερδικό βάλανε ἐμπρός του οἱ δοῦλοι,
ὅσο κι οἱ ἴδιοι παίρνανε, γιατί τούς πρόσταξε ἔτσι
ό ἰσόθεος Τηλέμαχος, γιός τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα.

1. Δηλαδή τή μνηστηροφονία. 2. Ό κακός γιά τούς μνηστῆρες οἰωνός ήταν ή ἀπαγορευτική φωνή τοῦ θεοῦ (υ 242). 3. βροντώδης. 4. Κάθε πρωτομηνιά (νουμηνία) ἔκαναν δημόσια θυσία πρός τιμή τοῦ Ἀπόλλωνα, θεοῦ τοῦ φωτός. Ή θυσία γινόταν στό ιερό ἄλσος. Ναοί τήν ἐποχή πού περιγράφει ό Ομηρος δέν ύπηρχαν.

Τούς ἄτσαλους δέν ἄφησε μνηστῆρες ἡ Παλλάδα
νά πάψουν τά πικρόλογα, γιά νά τοῦ ἀνάψει ἀκόμα
τόν πόνο μέσα στήν καρδιά τοῦ τολμηροῦ Δυσσέα.

285

Μέ τούς μνηστῆρες βρίσκονταν κι ἔνας πιό διαστρεμμένος¹,
πού Κτήσιππο τόν ἔλεγαν καί κάθονταν στή Σάμη.

Αὐτός θαρρώντας στά πολλά κι ἀρχοντικά του πλούτη,
ηθελε τή γυναίκα του νά πάρει, τοῦ Δυσσέα,

πού οἱ ξενιτιές τόν ἔτρωγαν, κι ἔτσι εἶπε στούς μνηστῆρες:
«Ἀκοῦστε με τί θά σᾶς πῶ, περήφανοι μνηστῆρες.

290

Ἴσιο κι ὁ ξένος μερδικό, καθώς ταιριάζει, πῆρε,
γιατί εἶναι κρίμα κι ἄδικο τοῦ Τηλεμάχου οἱ ξένοι
ὅσοι ἔρχονται στό σπίτι του νά μείνουν στερημένοι.

Μόν' ἄς τοῦ δώσω χάρισμα² κι ἐγώ νά τό προσφέρει
κι ἀτός του³ ἡ στή λουτράρισσα⁴ ἡ σέ καμιά ἄλλη δούλα,
πού στό παλάτι βρίσκονται τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα».

295

Εἶπε καί πόδι βοδινό ἄρπαξε ἀπ' τό πανέρι
καί τό ῥιξε⁵, μά χτύπησε τό στερεωμένο τοῖχο,
γιατί ὁ Δυσσέας ἔγειρε τήν κεφαλή του λίγο
νά τό ξεφύγει καί πικρά χαμογελοῦσε ἐντός του.

300

Κατάκρινε ὁ Τηλέμαχος τόν Κτήσιππο καί τοῦ 'πε:
«Αὐτό ὅπως ἤρθε, Κτήσιππε, καλό δικό σου βγῆκε.
Τόν ξένο δέν τόν πέτυχες, γιατί ἔσκυψε μονάχος,
εἰδέ μέ λάζο⁶ μυτερό θά σου ἄνοιγα τά σπλάχνα.

305

Τότε ὁ πατέρας σου ταφή θά ἑτοίμαζε ἀντί γάμο
ἐδῶ. Γι' αὐτό μήν κάνετε στό σπίτι μου ἀηδίες,
γιατί καταλαβαίνω πιά καί ξέρω νά τά κρίνω
καί τά καλά καί τά κακά. Μωρό δέν εἴμαι τώρα.

Βαστοῦμε ωστόσο βλέποντας νά σφάζουνται τ' ἄρνιά μας
καί νά μᾶς πίνουν τό κρασί, νά σώνεται τ' ἀλεύρι.

310

Γιατί εἶναι κάπως δύσκολο πολλούς νά διώξει ὁ ξανας.

1. Οἱ Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν· ψυχή ἀνομιά γεμάτη. 2. φίλεμα,
μερίδα γιά χάρη του, δάρο. 3. ὁ ἴδιος. 4. ἡ γυναίκα πού παρασκευάζει τό λουτρό.
5. Είναι ἡ τρίτη χειροδικία τῶν μνηστήρων· ἡ πρώτη ἔγινε ἀπό τόν Ἀντίνοο στό
ρ 467, ἡ δεύτερη ἀπό τόν Εὐρύμαχο στό σ 394. 6. εἰδος μαχαιριοῦ.

Μά ἐλᾶτε πιά ἀπό πάθος σας σκληρά μή μ' ἀδικεῖτε.

Κι ἂν θέλετε μέ τ' ἄπονο μαχαίρι τή ζωή μου
νά πάρτε, αὐτό τό προτιμῶ, νά πέσω νά πεθάνω,
παρά τίς ἄνομες δουλειές αὐτές νά βλέπω πάντα,
νά βασανίζετε ἄπονα τούς ξένους¹, καί τίς δούλες
ἀδιάντροπα νά σέρνετε μές στ' ὅμορφο παλάτι».

Ἐτσι εἶπε κι ὅλοι ἀπόμειναν χωρίς μιλιά νά βγάλουν.
Και μέ καιρό ὁ Ἀγέλαος², γιός τοῦ Δαμάστορα, εἶπε·
«Κανείς, ἀδέρφια, δταν μᾶς ποῦν τό δίκιο, ἃς μή θυμώνει,
κι ἔτσι στόν ἄλλο ν' ἀπαντᾶ μέ θυμωμένα λόγια.
Μήτε τόν ξένο βρίζετε μήτ' ἄλλον ἀπ' τούς δούλους,
πού στό παλάτι βρίσκονται τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα.
Ἐγώ δμως στόν Τηλέμαχο καί στή γλυκιά του μάνα
μιά συμβουλή μου θά τούς πῶ, κι ἂν θέλουν ἃς ἀκούσουν.
Ἐνόσω ἀκόμα στῆς καρδιᾶς τά βάθη είχατε ἐλπίδα
πώς θά γυρίσει μιά φορά στό σπίτι του ὁ Δυσσέας,
δίκιο νά τόν προσμένετε καί τούς μνηστῆρες δλους
μές στό παλάτι νά χετε, γιατί σᾶς ὠφελοῦσε,
ἄν πίσω πάλι ἐρχόντανε στό σπίτι του ὁ Δυσσέας.
Μά τώρα πιά φῶς φανερό πώς δέν ξαναγυρίζει.
Πᾶνε λοιπόν στή μάνα σου καί παρακίνησέ την
νά παντρευτεῖ³ τόν πιό τρανό πού πιό πολλά θά δώσει,
κι ἔτσι ἡσυχος νά χαίρεσαι τά πατρικά ἀγαθά σου
καί γιά τό σπίτι ή μάνα σου τοῦ ἄλλου νά νοιάζεται ἄντρα».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε·
«Νά, μά τόν Δία, Ἀγέλαε, μά τοῦ πατέρα μου δλα
τά πάθια, πού στήν ξενιτιά χάθηκε ἢ παραδέρνει,
δέ φέρνω ἐγώ τῆς μάνας μου στό γάμο της ἐμπόδια,
μόν' πάντα τήν παρακινῶ νά πάρει ὅποιον θελήσει
καί δῷρα⁴ δίνω ἀμέτρητα. Μά τό χω σέ ντροπή μου

1. Τό ταξίδι στήν Πύλο μέ τίς τόσες ἐμπειρίες ἔκανε τόν Τηλέμαχο πολύ εὐαίσθητο στό θέμα τῆς φιλοξενίας. 2. Δές καί χ 134, χ 295. 3. Ή πρόταση τοῦ Ἀγέλαου στόν Τηλέμαχο είναι τό ἵδιο σκληρή μέ τή βάναυση χειροδικία τοῦ Κτήσιππου. Τά μέσα μόνο διαφέρουν ἐκεὶ ἡταν τό κόκαλο, ἐδῶ είναι ὁ λόγος. 4. Τό ἔθιμο τῆς προίκας; ἔχει τήν ἀρχή του στά δῶρα, πού οἱ ἄνθρωποι τῆς νύφης πρόσφεραν στό γαμπρό· δές καί τήν πρόταση τοῦ Ἀγέλαου στό στίχο υ 334.

νά τήν προστάξω μόνος μου νά φύγει ἀπ' τό παλάτι, ἂν δέν τό θέλει ή γνώμη της. Θεός νά μήν τό δώσει».

”Ετσι εἶπε κι ἡ θεά Ἀθηνᾶ ἔκαμε τούς μνηστῆρες 345
ἀπ' τήν καρδιά τους νά γελοῦν¹ και σκόρπισε τό νοῦ τους.
Τά χειλή δέ συμμάζωναν κι ὅλο χασκογελοῦσαν
και ματωμένα κρέατα τρώγανε, κι ἀπ' τά μάτια
τρέχανε δάκρυα και κακό προμάντευε ή ψυχή τους.
Τότε εἶπε ὁ Θεοκλύμενος², θεόμορφος στήν ὄψη 350
«Ἄ, δύστυχοι, τί συμφορά σᾶς καρτερεῖ. Σκοτάδι
κυκλώνει τά κεφάλια σας, τά πρόσωπα, τά πόδια.
Ἄναψε ὁ θρῆνος, δάκρυα, νά, στά μάγουλά σας τρέχουν
και τά ώραια μεσόστυλα κι οί τοῖχοι στάζουν αἷμα.
Γεμάτο είναι τό πρόσπιτο κι ὅλη ἡ αὐλή ἀπό ἵσκιους 355
νεκρῶν, πού μές στ' ἀνήλιαγο σκοτάδι ὅλο και τρέχουν.
Χάθηκε ὁ ἥλιος, πλάκωσε παντοῦ πηχτή θολούρα».

”Ετσι εἶπε, κι ὅλοι ἀπ' τήν καρδιά γελάσανε οἱ μνηστῆρες.
Τότε ἄρχισε ὁ Εὐρύμαχος, γιός τοῦ Πολύβου, κι εἶπε:
«Ο ἔνος πάει, τρελάθηκε πού τώρα ἥρθε ἀπ' ἀλάργα. 360
Μά ἐλάτε, κράχτες, βγάλτε τον στήν πόρτα ὅξω ἀπ' τό σπίτι
νά πάει στό δρόμο, ἀφοῦ θαρρεῖ σκοτάδι ἐδῶ πώς βλέπει».

Πάλε ἔτσι ὁ Θεοκλύμενος τό λόγο πήρε κι εἶπε:
«Δέ σοῦ γυρεύω, Εὐρύμαχε, ἐγώ ὁ δῆγούς δικούς σου.
Ἐχω τά μάτια μου τά δυό, τ' αὐτιά μου και τά πόδια, 365
κι ὁ νοῦς μου στό κεφάλι μου καλοφτιασμένος³ είναι.
Μέ αὐτά θά φύγω, γιατί ἐδῶ βλέπω κακό νά φτάνει,
πού δέ θά τό ξεφύγετε κανείς ἀπ' τούς μνηστῆρες,
πού ὅλο τόν κόσμο βρίζετε μές στοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα
τό σπίτι και τοῦ κάνετε αὐτές τίς ἀτιμίες». 370

Εἶπε κι ἀπ' τό καλόφτιαστο βγῆκε ὅξω τό παλάτι
και γιά τόν Πείραιο⁴ πήγαινε, πού τόν φιλοξενοῦσε.

1. Τό γέλιο τῶν μνηστήρων είναι παράξενο, μά και προκλητικό. 2. Και σ' ἄλλες περιπτώσεις ὁ Θεοκλύμενος ἔσπευσε νά προσφέρει τίς προφητικές του ὑπηρεσίες (ο 535, ρ 155). 3. Εδῶ προβλέπει σαφῶς τόν ἐπικείμενο ὅλεθρο τῶν μνηστήρων. 3. Κάνει πικρό ὑπαινιγμό τῆς ἄνοιας τῶν μνηστήρων. 4. Δές π 542.

Τότε οἱ μνηστῆρες κοίταζαν ἔνας τὸν ἄλλο, κι ὅλοι
κεντοῦσαν¹ τὸν Τηλέμαχο γελώντας γιά τούς ξένους.

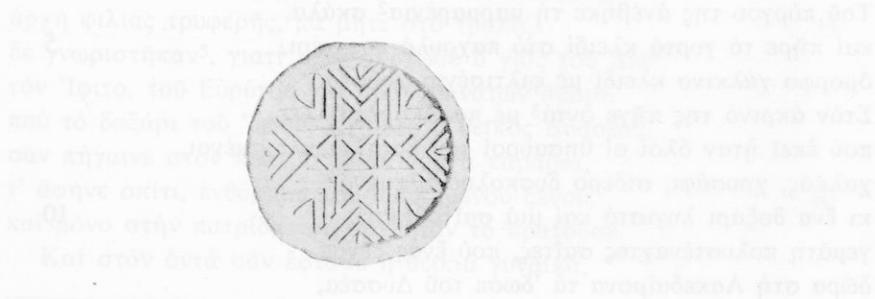
Κι ἔτσι ἔνας νιός ἀπότομος τὸ λόγο πῆρε κι εἶπε:
«Τηλέμαχε, ὁ πιό ἄτυχος στούς ξένους εῖσαι ἀπ' ὅλους.
Ἐνας, μά ποῦ τὸν διάλεξες αὐτὸν τὸ γυρολόγο,
πού τρώει καὶ πίνει ἀχόρταγα κι ἀπό δουλειά δέν ξέρει,
μήτ' εἶναι ἄξιος γιά πόλεμο, ἔτσι τῆς γῆς γομάρι².

Κι ὁ ἄλλος πού σηκώθηκε νά κάμει τὸν προφήτη. 380

Μόν' ἄκου ἐμένα νά σοῦ πῶ καὶ πιό ὅφελός σου θά 'ναι.
Τούς ξένους σέ πολύσκαρμο³ καράβι νά τούς βάλεις
καὶ στείλε τους στούς Σικελούς⁴, τήν τύχη σου νά κάμεις».

Ἐτσι οἱ μνηστῆρες ἔλεγαν, μά ἀδιαφοροῦσε ἐκεῖνος,
κι ἀφωνος τὸν πατέρα του κοίταζε, καρτερώντας 385
πότε τούς κακοστόχαστους μνηστῆρες θά χτυπήσει.

Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη τοῦ Ἰκαρίου ἡ κόρη,
πού 'χε βαλμένο ἀντίκρυ τους τὸ σκαλιστό θρονί της,
ἄκουγε τίς κουβέντες τους πού κάνανε οἱ μνηστῆρες.
Μέ γέλια πῆγαν καὶ χαρές τὸ δεῖπνο τους νά φᾶνε,
ἀρχοντικό καὶ πρόσχαρο, πού 'χαν πολλά σφαγμένα. 390
Μά ἄλλο τραπέζι πιό ἄχαρο δέ βρέθηκε ἀπό κεῖνο,
πού ἑτοίμαζε ἡ θεά Ἀθηνᾶ κι ὁ ἄντρας ὁ γενναῖος
νά τούς προσφέρουν. Γιατί αὐτοί τὸν ἀδικοῦσαν πρῶτοι.

1. πείραζαν. 2. Τὸ ἄρχ. κείμενο γράφει ἄχθος ἀρούρης: βάρος τῆς γῆς. 3. σκαρμός είναι ὁ πάσσαλος, ὅπου προσδένεται μέ θηλιά τὸ κουπί πολύσκαρμο καράβι είναι αὐτὸ πού ἔχει πολλά κουπιά, τὸ μεγάλο. 4. Ἡσαν φημισμένοι δουλέμποροι δές καὶ ω 304, ὅπου ἡ χώρα λέγεται Σικανία.

*Tό τέντωμα τοῦ τόξου τοῦ Ὀδυσσέα·
ἀναπαράσταση*

Φ

Τότε ἔφερε ή θεά Ἀθηνᾶ στό νοῦ τῆς Πηνελόπης
νά βάλει σίδερο ψαρί¹ κι ἔνα δοξάρι, ἀγώνα
κι ἀρχή τοῦ φόνου, στό ψηλό παλάτι, στούς μνηστῆρες.
Τοῦ πύργου της ἀνέβηκε τή μαρμαρένια² σκάλα,
καὶ πῆρε τό γυρτό κλειδί στό παχουλό της χέρι,
ὅμορφο χάλκινο κλειδί μέ φιλτισένια χούφτα.
Στόν ἀκρινό της πῆγε δύτα³ μέ παρακόρες ἄλλες,
πού ἐκεῖ ἤταν ὅλοι οἱ θησαυροί τοῦ βασιλιὰ κλεισμένοι,
χαλκός, χρυσάφι, σίδερο δυσκολοδουλεμένο,
κι ἔνα δοξάρι λυγιστό καὶ μιά σαιτοθήκη⁴, 5
γεμάτη πολυντεναχτες σαΐτες, πού ἔνας ξένος
δῶρα στή Λακεδαίμονα τά ὁδοσε τοῦ Δυσσέα,
10

1. σταχτόχρωμο σίδερο. Ἔννοεῖ ἐδῶ τά δώδεκα τσεκούρια πού ἔπρεπε νά τά περάσουν μέ τό βέλος τους οἱ μνηστῆρες· δές τ 573. 2. Δέν είναι πετυχημένη ή μετάφραση· τό ἀρχ. κείμενο γράφει κλίμακα δ' ὑψηλήν. 3. στό θάλαμό την τόνον ἀκρινό. 4. φαρέτρα.

ο Ἰφιτος τοῦ Εὐρύτη¹ ὁ γιός, τῶν ἀθανάτων ὅμοιος,
πού στή Μεσσήνη σμίξανε στό σπίτι τοῦ Ὁρτιλόχου.

Πῆγε ἔνα χρέος ὁ θεϊκός Δυσσέας νά συνάξει,
πού ὅλο τοῦ χρώστας τό χωριό. Γιατί Μεσσήνιοι κλέφτες
μέ τρεχαντήρια ἀνάφρυδα σηκώσανε ἀπ' τό Θιάκι
τρακόσια ἄρνιά μέ τούς βοσκούς. Γι' αὐτό ὁ Δυσσέας πῆγε
παιδάκι, ἀπ' τόν πατέρα του καὶ τούς δημογερόντους
σταλμένος, τό ταξίδι αὐτό τό μακρινό νά κάμει.

Δώδεκα πάλε ὁ Ἰφιτος φοράδες του ζητούσε
κλεμμένες, πού ὅλες βύζαναν καματερά² μουλάρια,
πού χάρος³ τοῦ κατάντησαν στερνά καὶ μαύρη μοίρα,
σάν πῆγε στό λιοντόψυχο γιό τοῦ μεγάλου Δία,
τόν Ἡρακλῆ, ἀρχιμάστορα τρανῶν κατορθωμάτων,
πού ὁ ἄσεβος, στό σπίτι του πού τόν φιλοξενοῦσε
τόν σκότωσε, κι οὕτε θεῶν φοβήθηκε τό μάτι
καὶ τό ψωμί πού τοῦ 'δωσε, μόν' τή ζωή τοῦ πῆρε
καὶ κράτησε στό σπίτι του τίς γλήγορες φοράδες.

Αὐτές ζητώντας πήγαινε καὶ βρῆκε τό Δυσσέα,
καὶ τό δοξάρι τοῦ 'δωσε, πού πρῶτα τό κρατοῦσε
ὁ θεριομάχος Εὔρυτος κι υστερα στό παιδί του⁴
τοῦ τ' ἄφησε, ὅταν πέθανε, μές στό ψηλό του σπίτι.
Κοντάρι τοῦ 'δωσε γερό κι ἔνα σπαθί ὁ Δυσσέας,
ἀρχή φιλίας τρυφερῆς, μά μήτε στό τραπέζι
δέ γνωριστῆκαν⁵, γιατί πρίν σκότωσε ὁ γιός τοῦ Δία⁶
τόν Ἰφιτο, τοῦ Εὐρύτου γιό, τῶν ἀθανάτων ὅμοιο,
πού τό δοξάρι τοῦ 'δωσε. Κι αὐτό ὁ θεϊκός Δυσσέας,
σάν πήγαινε στόν πόλεμο μέ τά γοργά καράβια,
τ' ἄφηνε σπίτι, ἐνθύμημα τοῦ ἀγαπημένου ξένου,
καὶ μόνο στήν πατρίδα του σάν ἦταν τό κρατοῦσε.

Καί στόν ὄντά σάν ἔφτασε ἡ θεϊκιά γυναίκα,

1. Ο Εὔρυτος ἦταν ὀνομαστός τοξότης. "Οταν πέθανε κληροδότησε τό τόξο στό γιό του Ἰφιτο, κι ἐκεῖνος τό χάρισε στόν 'Οδυσσέα' δές καὶ θ 233 κ.έ. 2. ίκανά γιά τό δργωμα. 3. Γιατί ὁ Ἡρακλῆς σέ στιγμή μανίας τόν σκότωσε κρημνίζοντάς τον ἀπό τά τείχη τῆς Τίρυνθας. 4. τόν Ἰφιτο. 5. Δέ φιλοξένησε ὁ ἔνας τόν ἄλλο, γιατί μεσολάβησε ὁ θάνατος τοῦ Ἰφιτου. 6. ὁ Ἡρακλῆς.

καὶ τὸ δρυένιο πάτησε κατώφλι, πού τεχνίτης
 μέ προσοχή τὸ σκάλισε, στή στάφνη¹ ἵσωνοντάς το,
 καὶ παραστάτες ἔβαλε κι ἀχτιδοβόλες² πόρτες,
 ἔλυσε ἀμέσως τὸ λουρί ἀπ' τὸ κοράκι ἀπάνω
 κι ἔβαλε μέσα τὸ κλειδί κι ἀντίκρυ ἥβρε τούς σύρτες
 κι ἔσπρωξε. Καὶ καθώς βογγᾶ μές στό λιβάδι ὁ ταῦρος
 πού βόσκει, ἔτσι ὅμοια βόγγησαν³ κι οἱ ὅμορφες οἱ πόρτες,
 ὅταν τίς βρῆκε τὸ κλειδί κι ἀνοίξανε στήν ὥρα.
 Σ' ἔνα σανίδι ἀνέβηκε ψηλό, πού ταν ἀπάνω
 σεντούκια μέ φορέματα γεμάτα μυρισμένα,
 κι ἀπ' τὸ καρφί ξεκρέμασε καὶ πῆρε τὸ δοξάρι,
 μέ τό θηκάρι τ' ὅμορφο, πού ὅλο τὸ κλεισθε μέσα. 45
 Κάθισε καὶ στά γόνατα τὸ πῆρε καὶ θρηνούσε
 κι δξω μέ δάκρυα τὸ ὕγαλε τ' ἀφέντη τὸ δοξάρι. 55
 Κι ὅταν τὸν πολυδάκρυτο χόρτασε πιά τό θρῆνο,
 γιά τό παλάτι κίνησε στούς ἄτροπους μνηστῆρες
 μέ τό δοξάρι τό κυρτό καὶ τή σαιτοθήκη
 γεμάτη πολυστέναχτες ἔνα σωρό σαΐτες.
 Κι οἱ παρακόρες σήκωναν γεμάτο ἔνα καλάθι
 μέ σίδερο καὶ μέ χαλκό, τά ὅπλα τοῦ Δυσσέα.
 Κι ώς ἔφτασε ἡ ἀσύγκριτη γυναικα στούς μνηστῆρες,
 στάθηκε στής καλόφιαστης σκεπῆς κατά τό στύλο,
 σκεπάζοντας τά μάγουλα μέ τή λαμπρή της μπόλια,
 κι είχε στό κάθε της πλευρό καὶ μιά πιστή της δούλα⁴
 καὶ στούς μνηστῆρες γύρισε κι είπε αὐτά τά λόγια:
 «Ἀκοῦστε με, περήφανοι μνηστῆρες, πού μέ πεῖσμα
 νά τρδτε καὶ νά πίνετε τό ρίξατε στό σπίτι
 ἀνθρώπου πού στίς ξενιτίες καιρούς καὶ χρόνια λείπει
 κι ἄλλη δέ βρήκατε ἀφορμή νά πεῖτε, παρά μόνο
 πώς θέλετε νά πάρετε γυναικα σας ἐμένα.

1. δργανο μέ τό όποιο σημειώνεται στό ξύλο ἡ εύθεια. 2. πού ἄστραφταν. 3. Αύτό δείχνει πόσο παραμελημένο ἦταν τό σπίτι τοῦ Ὁδυσσέα στή διάρκεια τής ἀπουσίας του. Τήν ἐγκατάλειψη δείχνει καὶ ἡ σωριασμένη κοπριά μπρός στίς πόρτες (ρ 299). 4. Μόνιμη συνοδεία τής βασίλισσας ἦσαν οἱ δύο δούλες· δές καὶ α 331.

Μά ἐλῦτε στόν ἀγώνα αὐτό νά βγεῖτε, πού θά βάλω
βραβεῖο τό μεγάλο του δοξάρι τοῦ Δυσσέα.

Κι ἐκεῖνον πού εὐκολότερα τήν κόρδα του τεντώσει
καί θά περάσει δώδεκα πελέκια μέ σαΐτα,

θ' ἀκολουθήσω ἀφήνοντας τό νυφικό μου σπίτι,
τ' ἀσύγκριτο στήν δμορφιά μέ θησαυρούς γεμάτο,
πού καί μές στ' ὄνειρο συχνά θά τό γλυκοθυμοῦμαι».

Εἶπε κι εὐτύς τόν Εὔμαιο προστάζει, στούς μνηστῆρες
μέ τό ψαρί τό σίδερο¹ νά βάλει τό δοξάρι,

κι αὐτός μέ δάκρυα τό 'βαλε κι ἀλλοῦ² δι βοϊδοφυλάχτης
θρηνοῦσε, ὅταν τ' ἀντίκρισε τ' ἀφέντη τό δοξάρι.

Τότε δι 'Αντίνος μέ πικρά τούς³ ἀποπήρε λόγια·

«Χωριάτες, πού ἀπ' τή μύτη σας δέν πάει πιό πέρα δι νοῦς σας, 85
τίς μύξες τί τραβᾶτε ἐδῶ⁴, χαμένοι, καί τά σπλάχνα

ταράζετε τῆς γυναικός, πού μές στά στήθια δι πόνος
κι ἀλλιῶς τή σφάζει, πόχασε τό λατρευτό της ταίρι;

Καθίστε ἐδῶ δίχως μιλιά νά τρδτε, εἰδέ στό δρόμο
βγεῖτε νά κλατίτε καί στή γῇ ἀφήστε τό δοξάρι,

μεγάλο ἀγώνα πού μαθέδι κανείς δέ θά μπορέσει
εὐκολα τό καλόξυστο δοξάρι νά τεντώσει,

γιατί δέν εἶναι ἐδῶ κανείς σάν τό Δυσσέα ἀντρεῖος.
Τόν εἶδα μέ τά μάτια μου καί τόν θυμοῦμαι ἀκόμα,

σάν ἥμουνα μικρό παιδί καί πήγαινε στήν Τροία». 95

Εἶπε, καί τοῦ ἡπιζε δι καρδιά τήν κόρδα νά τεντώσει
καί νά περάσει ἀνάμεσα στό σίδερο δι σαΐτα.

Μά τή σαΐτα τοῦ τανε γραφτό νά δοκιμάσει
πρῶτος⁵ ἀπ' τόν ἀψέγαδο Δυσσέα, πού στρωμένος
στό σπίτι του τ' ἀτίμαζε κι ἄλλους παρακινοῦσε. 100

Κι δι λατρευτός Τηλέμαχος τό λόγο πήρε κι εἶπε:
«Ἄχ, δι θεός μέ τύφλωσε?⁶ Ή σεβαστή μου μάνα

1. νά βάλει τό τόξο καί τά σταχτοσίδερα (τσεκούρια). 2. Δηλαδή στή θέση πού
βρισκόταν. 3. Τό χοιροβοσκό Εὔμαιο καί τό βουκόλο Φιλοίτιο. 4. Γιατί χύνετε
δάκρυα. 5. βέβαια. 6. Δέξ χ 15. 7. Ό Τηλέμαχος δέ γνώριζε τήν ἀπόφαση τῆς
Πηνελόπης νά προκηρύξει ἀγώνα ἐπιλογῆς τοῦ ἀρίστου.

μοῦ λέει, μ' ὅλη τῇ γνώσῃ της, τό σπίτι αὐτό ν' ἀφήσει
σάν ξένη κι ἄντρα δεύτερο πώς θέλει ν' ἀκλουθήσει,
κι ἐγώ γελῶ καὶ χαίρομαι μ' ἀστόχαστο κεφάλι.

Μά ἐλάτε, ἀφοῦ σᾶς βάλθηκε τέτοιο βραβεῖο, μνηστῆρες,
γυναίκα, πού ἄλλη δεύτερη δέν εἶναι στήν Ἑλλάδα,
στήν Πύλο, στήν πολύχρυση Μυκήνα, καὶ μές σ' Ἀργος,
[μήτε στή μαύρη τῇ Στεριά μήτε κι ἐδῶ στό Θιάκι.]

Τά ξέρετε. Τή μάνα μου ποιά νά παινέψω¹ ἀνάγκη;
Μά ἐλάτε καὶ μή βρίσκετε ἀναβολῆς αἰτίες
καὶ τό δοξάρι ἀτέντωτο πολύ καιρό ἄς μή μείνει,
νά ίδοῦμε. Θά καταπιαστῶ κι ἐγώ κι ἄν τό τεντώσω
κι ἀνάμεσα ἀπ' τό σίδερο περάσω τή σαῖτα,
δέ θά χολιῶ² ἄν ή μάνα μου τό σπίτι της ἀφήσει
κι ἄλλον ἄν πάρει. Τότε ἐγώ ξοπίσω ἐδῶ θά μείνω,
ἄξιος πιά τοῦ πατέρα μου τά ὅπλα ἐγώ νά πάρω».

Εἶπε, κι ὁρθός σηκώθηκε καὶ πέταξε ἀπ' τόν ὅμο
τήν κόκκινη χλαμύδα του κι ἔβγαλε τό σπαθί του.

Ἐσκαψε πρῶτα ἔνα μακρύ αὐλάκι, μέ τή στάφνη³
ἰσώνοντάς το, κι ἐστήσε ἀράδα τά πελέκια,
καὶ γύρω πάτησε τή γῆ⁴ καὶ τόν θαμάζανε ὅλοι
πώς τά 'στησε ἔτσι ταχτικά⁵, πού ἄλλη φορά δέν εἶδε.
Στάθηκε στό κατώφλι ὁρθός καὶ πῆρε τό δοξάρι
νά δοκιμάσει. Τρεῖς φορές μέ πεῖσμα προσπαθοῦσε
νά τό τεντώσει. Τρεῖς φορές λύθηκε ή δύναμή του,
κι ἄς εἶχε ἐλπίδα μέσα του τήν κόρδα νά τεντώσει
καὶ νά περάσει ἀνάμεσα στό σίδερο ή σαῖτα.

Τήν τέταρτη τό τέντωσε, μέ δύναμη ώς τραβοῦσε,
μά τήν δρμή τοῦ κράτησε μέ γνέματα ό Δυσσέας.

Κι ό λατρευτός Τηλέμαχος μίλησε πάλε κι εἶπε:
«Ἄχ, ἄναντρος κι ἀδύναμος θά μείνω ἐγώ γιά πάντα,

105

110

115

120

125

130

1. Πολλοί φιλόλογοι ἔζηγοιν τοῦτο τόν ἐπαινο μέ βάση μιά πανάρχαιη ὑποχρέωση, πού είχε τό μεγαλύτερο παιδί νά ὁδηγήσει τή χήρα μητέρα στό γάμο. 2. Δέ θά 'χω πίκρα. 3. Δέξ φ 44. 4. πάτησε τό σκαμμένο χῶμα γύρω τους. 5. μέ εὐκοσμία, ὅμορφα-ὅμορφα.

ἢ θά 'μαι ἀκόμα ἐγώ μικρός καὶ δέ βαστῶ στά χέρια
ν' ἀντισταθῶ σ' ὅποιον βρεθεῖ καὶ μέ προσβάλει πρῶτος.
Μά ἐλᾶτε δοκιμάστε σεῖς οἱ ἄλλοι τὸ δοξάρι,
πού 'στε στά χέρια πιό τρανοί, γιά νά τελέψει ὁ ἀγώνας». 135

"Ἐτσι εἶπε κι ἄφησε στή γῆ γυρμένο τό δοξάρι,
στά κολλητά¹ πορτόφυλλα τά τεχνοδουλεμένα,
κι ἀκούμπησε τή φτερωτή σαΐτα στό κοράκι,
κι ἔκατσε πάλε στό θρονί πού τό 'χε πρίν ἀφήσει. 140
Τότε ὁ Ἀντίνος μίλησε ὁ γιός τοῦ Εὐπείθη κι εἶπε:
«Σηκώνεστε μέ τή σειρά, ἀπ' τά δεξιά ἔνας
στό μέρος πού 'ναι ὁ κεραστής, ἀρχή νά γίνει ἐκεῖθε».

Πρῶτος ὁ γιός τοῦ Οἴνοπα σηκώθηκε ὁ Λειώδης².
Τῶν σπλάχνων ἤταν ξηγητής καὶ στ' ὅμορφο κροντήρι 145
κοντά, ἄκρη ἄκρη κάθονταν, καὶ μόνος τούς μνηστῆρες
μισοῦσε καὶ δέ χώνευε τά κακουργήματά τους.
Καί πρῶτος τό δοξάρι αὐτός καὶ τή σαΐτα πῆρε
κι ὀλόρθιος τό δοκίμαζε ἀπάνω στό κατώφλι,
μά δέν τό τάνει³. Τ' ἀπαλά, τ' ἀδύναμά του χέρια, 150
ἐνῶ τραβοῦσε, λίγωσαν κι ἔτσι εἶπε στούς μνηστῆρες:
«Δέν τό τεντώνω, ἀδέρφια, ἐγώ, μόν' ἂς τό πιάσει κι ἄλλος,
γιατί ζωή καὶ δύναμη πολλῶν ἀντρειωμένων
θά κόψει τό δοξάρι αὐτό, καὶ πιό ὅφελός μας θά 'ταν
ὅ θάνατος ἡ ζωντανοί νά χάσουμε ἀπ' τά χέρια 155
αὐτό πού ἐδῶ ὅλοι μαζωχτοί τό καρτεροῦμε αἰώνια.
Τώρα στά βάθη τῆς καρδιᾶς καθένας ἔχει ἐλπίδα
τήν Πηνελόπη ταίρι του τή συνετή νά κάμει.
Μά τό δοξάρι τή στιγμή πού θά τό δοκιμάσει,
ἄς τρέξει ἀπ' τίς καλόζωστες⁴ Ἀχαιοπούλες ἄλλη 160
μέ δῶρα ν' ἀρραβωνιαστεῖ. Κι ή Πηνελόπη ἄς πάρει
ὅποιον τῆς δώσει πιό πολλά καὶ πού τῆς γράφει ἡ μοίρα».

1. Οἱ σανίδες τῆς πόρτας ἥσαν κολλητές ἡ μία μέ τήν ἄλλη, καλοδουλεμένες.
2. Δές καὶ χ 312 κ.ἔ. 3. τανύω, τεντώνω. 4. τίς ὅμορφες.

“Ετσι είπε κι ἀπ’ τά χέρια του ἄφησε τό δοξάρι γυρμένο στά πορτόφυλλα τά τεχνοσκαλισμένα, κι ἀκούμπησε τή φτερωτή σαῖτα στό κοράκι, κι ἔκατσε πάλε στό θρονί πού τό ‘χε πρίν ἀφήσει. 165 Τότε δ ‘Αντίνος ἄρχισε κι ἔτσι δυό λόγια τοῦ ’πε· «Τί εἶναι, Λειώδη, αὐτά πού λές καί βγάζεις ἀπ’ τό στόμα λόγια βαριά, προσβλητικά, πού σάν τ’ ἀκούω θυμώνω, πώς τό δοξάρι τήν ψυχή πολλῶν θά βγάλει ἀντρείων, 170 γιατί δέν ἔχεις δύναμη καί σύ νά τό τεντώσεις; Μά ἐσένα δέ σέ γέννησε ή λατρευτή σου ή μάνα ἄξιον δοξάρια νά τραβᾶς, στίς σαῖτιές τεχνίτη¹. Μά ἄλλοι μνηστῆρες στή στιγμή θά ίδεις νά τό τεντώσουν».

Είπε καὶ τό γιδοβοσκό Μελάνθιο πρόσταξε ἔτσι· 175 «Κουνήσου κι ἄναψε φωτιά, Μελάνθιε, στό παλάτι καί βάλε ἔνα σκαμνί κοντά καί μιά προβιά ἀπό πάνω. Φέρε ἀπό μέσα ἔνα χοντρό ἀπ’ ἄλειμμα τυπάρι² νά τό ζεστάνουν στή φωτιά, ν’ ἀλείψουν τό δοξάρι οἱ νιοί, νά δοκιμάσουμε γιά νά τελέψει ὁ ἀγώνας». 180

“Ετσι είπε, κι ἄσβηστη φωτιά ἀνάβει ὁ Μελανθέας. Κι ἔβαλε ἔνα θρονί κοντά μέ μιά προβιά στρωμένο. Φέρνει ἀπό μέσα ἔνα χοντρό ἀπ’ ἄλειμμα τυπάρι κι ἀφοῦ τό ζέσταναν οἱ νιοί, δοκίμαζαν τοῦ κάκου. Ακόμα δύναμη ἥθελαν πολλή, πού δέν τήν είχαν. 185 Μά ἀκόμα δ θεοπρόσωπος Εύρυμαχος κι ὁ ‘Αντίνος δέν ἔπιαναν, οἱ πιό τρανοί κι οἱ πρῶτοι ἀπ’ τούς μνηστῆρες.

Τότε ὁ θεϊκός χοιροβοσκός μέ τό βοϊδοφυλάχτη ἀπ’ τό παλάτι βγήκανε τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα, καὶ πίσω τους ἐρχόντανε κι ὁ ἴδιος ὁ Δυσσέας. 190 Κι ὅξω ἀπ’ τήν πόρτα τῆς αὐλῆς³ μονάχοι οἱ τρεῖς σάν ἡταν, μέ λόγια τότε φιλικά τούς μίλησε ὁ Δυσσέας·

1. Πράγματι δ Λειώδης εἶναι τύπος ἥπιος καὶ ἀπόλεμος. ‘Ο χαρακτήρας του φαίνεται καλύτερα στόν ἀπολογητικό του λόγο (χ 314 κ.ἔ.). 2. καλούπι, κομμάτι ἀπό λίπος, πού πήρε τό σχῆμα τοῦ καλουπιοῦ του. 3. ἔξω, δηλαδή, ἀπό τόν ἀγωνιστικό χῶρο.

«Βουκόλε καὶ χοιροβοσκέ, νά σᾶς μιλήσω κάτι
η νά το κρύψω; Μά ἡ καρδιά νά σᾶς τό πῶ μέ σπρώχνει.
Σάν τί βοήθεια θέλατε νά δῶστε στό Δυσσέα
ἄν εἶτι ἐρχόντανε ἄξαφνα κι ἄν ὁ θεός τόν φέρει;
Βοηθοί σ' αὐτόν θά γίνετε ἡ μήπως στούς μνηστῆρες;
Ἐτσι μιλήστε ἐλεύτερα, καθώς σᾶς λέει ἡ καρδιά σας».

Τότε ὁ φυλάχτης τῶν βοδιῶν τό λόγο πῆρε κι εἶπε:
«Δία πατέρα, ξάκουσ’ τον τώρα μου αὐτό τόν πόθο,
ἄς ἔρθει ἐκεῖνος σπίτι του, θεός πιά κι ἄς τόν φέρει.
Τότε θά ἰδεῖς τό θάρρος μου κι ἄν μοῦ βαστοῦν τά χέρια».
“Ομοια κι ὁ Εὔμαιος τούς θεούς θερμοπαρακαλοῦσε,
στό σπίτι του ὁ πολύσοφος Δυσσέας νά γυρίσει.
Κι ἀλάθευτα σάν ἔμαθε τήν ἄδολή τους γνώμη,
τούς μίλησε μέ φιλικά δυό λόγια του κι ἔτσι εἶπε:
«Νά με ἐδῶ μέσα πάλε ἐγώ. Στερνά ἀπό μύρια πάθια
ἔφτασα στήν πατρίδα μου τόν εἰκοστό πιά χρόνο.
Καί ξέρω πολυπόθητος ἀπ’ ὅλους μου τούς δούλους
σέ σᾶς τούς δυό πώς ἔρχομαι. Μήτε ἄκουσα ἀπ’ τούς ἄλλους
ἔτσι κανένα νά εὐχηθεῖ νά φτάσω στή πατρίδα.

Καί τί θά κάμω ἐγώ γιά σᾶς θά πῶ τήν πάσα ἀλήθεια.
“Αν μέ τή χάρη τοῦ θεοῦ σκοτώσω τούς μνηστῆρες,
ταίριψι θά δώσω καὶ στούς δυό καὶ καρπερά χωράφια²,
κι ἀπό ’να σπίτι ἐκεῖ κοντά στό σπίτι μου χτισμένο,
καὶ φίλοι θά ’στε ἀχώριστοι κι ἀδέρφια μέ τό γιό μου.
Κι ἔνα ἄλλο τώρα ἀλάθευτο σημάδι θά σᾶς δεῖξω,
νά μέ γνωρίσετε καλά καὶ νά βεβαιωθεῖτε,
νά, τήν πληγή πού μοῦ ’καμε μέ τ’ ἄσπρο δόντι ὁ κάπρος³,
μέ τ’ Αὐτολύκου τά παιδιά στόν Παρνασσό ὅταν πῆγα».

Εἶπε, καὶ λύνει ἀπ’ τήν τρανή πληγή του τά κουρέλια
κι ὅπως τή γνώρισαν, εύτύς τά κλάματα τούς πῆραν,

1. σύντροφο τῆς ζωῆς, γυναίκα. 2. Πρόκειται γιά παλιά ἐπιθυμία τοῦ ἀγαθοῦ Εὔμαιου, πού τή διατύπωσε στόν ἰδιό τόν Όδυσσέα, ὅταν ἔφθασε ἄγνωστος ἐπαίτης στό χοιροστάσιο (ξ 64). 3. Τήν ίστορία τῆς πληγῆς τοῦ Όδυσσέα παρουσίασε ἀναδρομικά ὁ ποιητής στό τ 393 κ.ε.

καὶ τὸ Δυσσέα ἀγκάλιαζαν, τόν διπλοχαιρετοῦσαν
καὶ τοῦ φιλοῦσαν μὲν χαρές τούς ὥμους, τό κεφάλι. 225
"Ἐτσι κι αὐτός τὰ χέρια τους καὶ κεφαλὴ φιλοῦσε.
Κι ὁ ἥλιος θά βασίλευε κι ἀκόμα θά θρηνοῦσαν¹,
μά τους σταμάτησε ὁ θεῖκός Δυσσέας καὶ τοὺς εἶπε:
«Πάγτε τοὺς θρήνους, νά μή βγεῖ κανείς ἀπ' τό παλάτι
καὶ τρέξει μέσα καὶ τό πεῖ στοὺς ἄλλους, ἢν σᾶς νιώσει.

Μόν' μπεῖτε μέσα ὅχι μαζί, μά πίσω ἔνας στόν ἄλλο,
πρῶτος ἐγώ κι ἔπειτα σεῖς, κι αὐτὸ² σημάδι ἄς εἶναι.
Σέ μένα αὐτοί οἱ περήφανοι μνηστῆρες δέ θ' ἀφήνουν
νά δώσουν τό δοξάρι μου καὶ τή σαιτοθήκη.
Τότε, Εὕμαιε, τρέχα, πάρ' το ἐσύ καὶ βάλ' το μου στά χέρια
καὶ πές στίς δοῦλες, τοῦ σπιτιοῦ τίς πόρτες νά σφαλίσουν. 235
Κι ἂν ἀπό μέσα βογγητό καὶ χτύπο ἀντρῶν ἀκούσει
καμιά ἀπ' τίς δοῦλες στίς αὐλές, νά μή φανεῖ στήν πόρτα,
μόν' ἥσυχες νά κάθουνται νά κάνουν τή δουλειά τους.
Καί σύ, Φιλοίτιε, τῆς αὐλῆς τίς πόρτες νά κλειδώσεις³
καὶ γλήγορα μ' ἔνα σκοινί γερά νά τίς σφαλίσεις». 240

Εἶπε, καὶ στό καλόχτιστο παλάτι μέσα μπῆκε,
κι ἔκατσε ἀπάνω στό θρονί πού κάθονταν καὶ πρῶτα.
Τότε κι οἱ δοῦλοι φτάσανε τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα.

Στά χέρια του ὁ Εὐρύμαχος κουνοῦσε τό δοξάρι
κι ἐδῶ κι ἐκεῖ τό ζέσταινε στή φλόγα, μά μήτε ἔτσι
νά τό τεντώσει μπόρεσε καὶ φούσκωνε ἡ καρδιά του, 245
κι ἔτσι δυό λόγια μίλησε βαριά ἀγαναχτισμένος:
«Ἄχ, πόσος μέσα μου ὁ καημός γιά μένα καὶ τοὺς ἄλλους.
Μά τόσο γιά τό γάμο ἐγώ — κι ἄς μέ πονεῖ — δέ σκάζω.
Κι ἄλλες στό Θιάκι βρίσκονται πολλές Ἀχαιοπούλες,
καθώς καὶ στ' ἄλλα τά νησιά. Μά σκάζω πού 'μαστε ἔτσι
κατώτεροι στή δύναμη ἀπ' τό θεῖκό Δυσσέα,

1. Θέλει νά δείξει ὁ ποιητής πόσο μεγάλη ἦταν συγκίνηση. 2. Ἄμεσως πιό κάτω
ἐπεξηγεῖται τό σύνθημα. 3. Γιά νά μή φύγουν οἱ μνηστῆρες.

πού μήτε νά τεντώσουμε μποροῦμε τό δοξάρι
κι ἔτσι κι οἱ ἄλλες γενεές θά μάθουν τή ντροπή μας»¹.

Τότε ἔτσι καὶ τοῦ Εὐπείθη δὲ γιός τ' ἀπάντησε ὁ Ἀντίνος· 255
«Μήν τό φοβᾶσαι, Εὐρύμαχε. Τό νιώθεις δά κι ὁ ἴδιος.

Δοξάρια θά τεντώνουμε, ἐνῶ γιορτή² μεγάλη
εἶναι στή χώρα σήμερα; Πετάξτε το³ στήν ἄκρη,
καὶ τά πελέκια ἀφῆστε τα στό μέρος τους νά στέκουν.

Γιατί δέ θά ῥθει ἐδῶ, θαρρῶ, κανένας νά τά πάρει. 260

Μόν' ἂς ἀρχίσει ὁ κεραστής νά χύνει στά ποτήρια,
σάν στάξουμε, νά κρύψουμε τό λυγιστό δοξάρι.

Καὶ τό Μελάνθιο τήν αὐγή φωνάξτε ἐδῶ νά φέρει
γίδες τίς πιό καλύτερες πού θά⁴ χει στό κοπάδι,
πρῶτα ἀφοῦ σφάξουμε μηριά τοῦ Ἀπόλλον⁴, τό δοξάρι 265
νά δοκιμάσουμε ἔπειτα γιά νά τελέψει ὁ ἀγώνας».

Ἐτσι ὁ Ἀντίνος μίλησε κι ἄρεσε ὁ λόγος σ' ὅλους.
Κι οἱ κράχτες ἔχυναν νερό τά χέρια τους νά νίψουν
κι οἱ νιοί ὡς τά χείλια μέ πιοτό γέμισαν τά κροντήρια
καὶ σ' ὅλους μοίρασαν σειρά γιά δέηση στά ποτήρια. 270

Σάν ἔσταξαν καὶ ἥπιαν κρασί δσο ἥθελε ή καρδιά τους,
τους εἶπε ὁ πολυμήχανος μέ γελασιά ὁ Δυσσέας·

«Ἀκοῦστε με, τῆς ξακουστῆς βασίλισσας μνηστῆρες,
γιά νά σᾶς πῶ δσα μου ή καρδιά μοῦ λέει στά στήθια μέσα.

Κι ἀπ' ὅλους τόν Εὐρύμαχο καὶ τόν ἀφέντη Ἀντίνο 275
παρακαλῶ, πού φρόνιμο κι αὐτό τό λόγο του εἶπε,

νά⁵ χουν ἐλπίδα στό θεό καὶ τό δοξάρι ἂς πάψουν.
Αὔριο τή νίκη κι ού θεός θά δώσει σ' ὅπιον θέλει.

Μά δῶστε τό καλόξυστο δοξάρι καὶ σέ μένα
νά δοκιμάσω, ἄν μοῦ βαστοῦν τά χέρια μου κι ἄν ἔχω 280

σάν πρῶτα ἀκόμα δύναμη στά λυγερά μου μέλη,
ἢ μοῦ τήν πῆρε ή θάλασσα κι ή κακοπέρασή μου».

1. Ο δημητικός ἄνθρωπος εἶναι πολύ εὐαίσθητος στό θέμα τῆς ύστεροφημίας.

2. Είναι ή γιορτή τοῦ Ἀπόλλωνα, γιά τήν δόπια δέξ 275.κ.δ.3. Είναι προσπάθεια ἀπομακρύνσεως τοῦ ἐπικείμενου κακοῦ. 4. Κακῶς μερικοί φιλόλογοι νομίζουν πώς η πρωτοβουλία τοῦ Ἀντίνου περί ἀναβολῆς τοῦ ἀγώνα ἀποσκοπεῖ στή βοήθεια τοῦ θεοῦ.

"Ετσι είπε, κι δλοι θύμωσαν μαζί του κι είχαν φόβο
μήπως τεντώσει τό γερό καλόξυστο δοξάρι.
Κι ετσι ό Ἀντίνος ἄρχισε μέ δυό του λόγια κι είπε· 285
«Καημένε ξένε, νοῦ σταλιά δέν ἔχεις στό κεφάλι.
Δέ φτανει ἐδῶ πού κάθεσαι μέ μᾶς τ' ἀρχοντοπαίδια
κι ἡσυχα τρῶς καί μερδικό περίσσιο ἀπ' ὅλα παίρνεις·
καί τίς κουβέντες μας ἀκοῦς κι ὅλα τά μυστικά μας,
πού ξένος ἄλλος καί φτωχός δέ μᾶς ἀκούει τί λέμε. 290
Σέ βλάφτει τό γλυκό κρασί πού κι ἄλλους τούς ζαλίζει,
πού τό ρουφοῦν ἀχόρταγα καί ταχτικά δέν πίνουν.
Ἐκεῖνο καί τόν Κένταυρο τόν ξακουστό Εύρυτίο
τόν τύφλωσε, στ' ἀρχοντικό τό σπίτι τοῦ Πειρίθου
σάν πηγε μές στούς Λάπιθες¹. Κι ἀπ' τό μεθύσι τύφλα
ἄνομες ἔκαμε δουλειές στό σπίτι τοῦ Πειρίθου.
Θύμωσαν τότε οἱ ήρωες κι εὐτύς ὅξω ἀπ' τήν πόρτα
τόν πέταξαν καί τοῦ ἀκοψαν τή μύτη καί τ' αὐτιά του.
Κι αὐτός μέ σαλεμένο νοῦ πῆρε τά δυό του μάτια
κι ἔσερνε μέ τυφλή ψυχή τή μαύρη συμφορά του. 300
Μάχη² ἀπό τότε ἔτσι ἄρχισε ἀνθρώπων καί Κενταύρων³,
πού πρῶτα ἔκεινος τό κακό τ' ἄρχισε ἀπ' τό μεθύσι.
Ἴδια σοῦ τάξω συμφορά νά σ' ἔβρει ἄν τό δοξάρι
τεντώσεις· καί στόν τόπο μας μήν καρτερεῖς προστάτη,
κι ἀμέσως θά σέ στείλουμε μ' ἔνα καράβι μαῦρο
στό βασιλιά τόν "Ἐχετο"⁴, πού ἀνθρώπους δέ λυπᾶται. 305
Δέν ἔχει τότε νά σωθεῖς. Μόν' κάτσε ἐδῶ νά πίνεις
ἡσυχος κι ετσι μέ πιό νιούς μή θέλεις νά τά βάζεις».

Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τό λόγο πῆρε κι εἶπε·
«Αντίο, κάνετε ἄδικο, τοῦ Τηλεμάχου οἱ ξένοι,
πού τοῦ προσπέφτουν σπίτι του, νά μείνουν στερημένοι.
Μήπως φοβᾶσαι, ἂν τό τρανό δοξάρι τοῦ Δυσσέα
310

1. "Οταν ο βασιλιάς τῶν Λαπίθων Πειρίθους κάλεσε στοὺς γάμους του τὸν Εὐρυτίωνα, ἔναν ἀπό τοὺς Κενταύρους πού κατοικοῦσαν στὴ Θεσσαλία, ἐκεῖνος μέθυσε ἀπό τὸ πολὺ κρασὶ καὶ προσβλητικά ἐπιτέθηκε ἐναντίον τῆς νύφης Ἰπποδάμειας. Τότε οἱ Λαπίθες τιμώρησαν τὸν Εὐρυτίωνα κόβοντας τῇ μύτῃ καὶ τ' αὐτιά του. 2. Τό πιό πάνω ἐπεισόδιο ἔγινε αἰτίᾳ μάχης ἀνάμεσα στοὺς Λαπίθες καὶ τοὺς Κενταύρους. Παράσταση τῆς μάχης ὑπάρχει στὸ δυτικό ἀέτωμα τοῦ ναοῦ

Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τεντώσει ο ξένος, στήν πολλή θαρρώντας δύναμη του, πώς θά μέ πάρει σπίτι του ταίρι του νά μέ κάμει; Μά μήτε αὐτός στά στήθια του δέν ἔχει τέτοια ἐλπίδα! 315
Αὐτό ἄς μή γίνεται ἀφορμή γιά νά χαλᾶ ή καρδιά σας ἀπάνω στό τραπέζι σας. Δέν πρέπει, δέν ταιριάζει».

Κι ἀπάντησε ο Εὐρύμαχος, γιός τοῦ Πολύβου, κι εἶπε:
 «Ω Πηνελόπη φρόνιμη, τοῦ Ἰκάριου θυγατέρα,
δέν τό φοβούμαστε, οὔτε δά ταιριάζει νά σέ πάρει 320
ο ξένος, μά ντρεπόμαστε τά λόγια τοῦ ἄλλου κόσμου,
μήν πεῖ κανένας Ἀχαιός, ο πιό κακός ἀπ' δλους·
«Τό ταίρι ἀνθρώπου ἀψέγαδου, ἄντρες κατώτεροι του,
ζητοῦν, μά τό καλόξυστο δοξάρι δέν τεντώνουν.
Κι ἥρθε ἔνας πολυπλάνητος ζητιάνος ἀπ' τά ξένα, 325
κι εὔκολα αὐτός τό τέντωσε, πέρασε τά πελέκια.
"Ετσι θά ποῦνε καί ντροπή² θά 'ναι γιά μᾶς τά λόγια».

Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
 «Εὐρύμαχε, δέ γίνεται νά χουν στή χώρα δόξα
ὅσοι ἀτιμάζουν καί τοῦ τρῶν τό σπίτι ἀντρός μεγάλου. 330
Γιατί τά βρίσκετε ντροπή τά λόγια αὐτά τοῦ κόσμου;
Αὐτός ο ξένος φαίνεται ψηλός, καλοδεμένος,
καί τό παινιέται ἀρχοντικοῦ πατέρα γιός πώς είναι.
Δῶστε του τό καλόξυστο δοξάρι, γιά νά ίδομε.
Κι ἔνα ἄλλο τώρα ἐγώ θά πῶ κι ο λόγιος μου θά γίνει. 335
"Αν τό τεντώσει καί χαρά τοῦ δώσει τέτοια ο Φοῖβος,
θά τοῦ χαρίσω ὀλόμορφο χιτώνα καί χλαμύδα,
κι ἔνα κοντάρι μυτερό, διώχτη σκυλιῶν κι ἀνθρώπων.
Θά τοῦ χαρίσω δίστομο σπαθί καί δυό σαντάλια,
καί θά τόν στείλω δόπου ποθεῖ καί τοῦ ζητᾶ ή καρδιά του». 340

Κι ο συνετός Τηλέμαχος τῆς μίλησε ἔτσι κι εἶπε:
 «Ἄλλος δέν ἔχει, μάνα μου, τή δύναμη³ ἀπό μένα,

τοῦ Δία στήν Ὄλυμπια. 3. Οἱ Κένταυροι ήταν μυθικά τέρατα μέ μορφή ἀνθρώπινη ἀπό τή μέση καί πάνω καί ἵπου ἀπό τή μέση καί κάτω. 4. Δές καί σ. 85.

1. Πρόκειται γιά ἐπική εἰρωνεία. Ο Τηλέμαχος, οί δύο καλοί βοσκοί κι ἔμεις οἱ ἀναγνῶστες-ἀκροατές γνωρίζουμε τήν ταυτότητα τοῦ ξένου ἐπαίτη. Ή Πηνελόπη ὅμως σκέπτεται, μιλάει καί ἐνεργεῖ ἀγνοώντας αὐτό τό στοιχεῖο. Δές καί

νά δώσω τό δοξάρι ἐγώ, ή ν' ἀρνηθῶ, δπως θέλω,
κι ἀπ' ὅσους στό βραχόσπαρτο τό Θιάκι ἀφέντες είναι
κι ἀπ' ὅσους στ' ἄλλα τά νησιά, στῆς Ἡλιδας τό μέρος.
Κανένας δέν μπορεῖ ἀπ' αὐτούς νά μ' ἐμποδίσει ἀν θέλω
καὶ τό δοξάρι μιά φορά στόν ξένο νά χαρίσω.
Μόν' σπίτι τώρα πήγαινε¹ νά κάτσεις στίς δουλειές σου,
στή ρόκα καὶ στόν ἀργαλειό, καὶ βάλε καὶ τίς σκλάβες.
Κι ὅσο γιά τό δοξάρι αὐτό, οἱ ἄντρες θά φροντίσουν
ὅλοι, κι ἀπ' ὅλους πρῶτα ἐγώ, πού ὁρίζω μές στό σπίτι»².

Σάστισε αὐτή καὶ γύρισε στόν πύργο τῆς ξοπίσω,
γιατί τῆς μπῆκαν στήν καρδιά τά λόγια τοῦ παιδιοῦ της.
Κι ὅταν στ' ἀνώι ἀνέβηκε μέ τίς πιστές της σκλάβες,
θρηνοῦσε τό Δυστέα ἐκεῖ, ώστου γλυκόν ύπνο³
τῆς ἔχυσε στά βλέφαρα ή λαμπερή Παλλάδα.

Τότε ἔφερνε ὁ χοιροβοσκός τό λυγιστό δοξάρι⁴,
κι ὅλοι οἱ μνηστῆρες ἔκαμαν βουή μές στό παλάτι.
Κι ἔτσι ἔνας φαντασμένος νιός τό λόγο πήρε κι εἰπε⁵: «Ποῦ πᾶς, μωρέ χοιροβοσκέ, τό λυγιστό δοξάρι,
χαμένε; Γρήγορα, θαρρῶ, στή χοιρομάντρα ἀλάργα,
πώς θά σέ φᾶνε τά σκυλιά, πού ἀνάθρεφες, μονάχο,
ἄν οἱ ἀθάνατοι θεοί κι ὁ Φοῖβος μᾶς βοηθήσουν».
«Ετσι εἰπε, κι ἀπ' τό φόβο του τ' ἄφησε ἐκεῖνος κάτω,
γιατί πολλοί τοῦ βάλανε φωνές μές στό παλάτι.
Μά μέ θυμό ὁ Τηλέμαχος τοῦ 'σκωζε ἀπ' τ' ἄλλο μέρος:
«Φέρ τό δοξάρι, γέρο, ἐμπρός, καὶ μήν ἀκοῦς κανένα,
μήπως, ἄν κι εἶμαι πιό μικρός, σέ διώξω στό χωράφι
μέ πέτρεςδ, κι εἶμαι πιό γερός στή δύναμη ἀπό σένα.
Ετσι εἴθε νά 'μουν πιό γερός κι ἀπ' ὅλους τούς μνηστῆρες,
ὅσοι είναι μές στό σπίτι μου, στή δύναμη, στά χέρια.
τότε ὅλους θά τούς ἔδιωχνα νά φύγουν ἀπ' τό σπίτι».

v 202, ὅπου ὁ Ὀδυσσέας ἀγνοεῖ ὅτι βρίσκεται στήν Ιθάκη. 2. Δές καὶ φ 253. 3. Ἡ δύναμη στηρίζεται στό κληρονομικό δίκαιο.

1. Ετσι προοικομεῖται ἀπό τόν ποιητή ή ἔξοδος τῆς Πηνελόπης ἀπό τίς σκηνές αἴματος, πού πρόκειται νά ἀκολουθήσουν. 2. Οἱ ἴδιοι στίχοι βρίσκονται καὶ στό α 369 κ.έ. 3. Ο ύπνος πού ἔρχεται ἀπό τήν Ἀθηνᾶ ἔξυπνητεῖ τήν πρόθεση τοῦ

Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κακήν κακῶς, πού τό κακό στό νοῦ τους ἔχουν πάντα».

“Ἐτσι εἶπε, κι ὅλοι ἀπ’ τὴν καρδιά γελάσανε οἱ μνηστῆρες καὶ τὸ θυμό ἔχασαν πού χαν τοῦ Τηλεμάχου.”

375

Τότε ἔφερε ὁ χοιροβοσκός τὸ γυριστό δοξάρι
κι ἥρθε κοντά καὶ τὸ ἑβαλε στά χέρια τοῦ Δυσσέα.

Πῆγε ἔπειτα¹ καὶ φώναξε τῇ βάγια Εὐρύκλεια κι εἶπε:

«Σέ προσκαλεῖ, ὁ Τηλέμαχος, φρόνιμη Εὐρύκλεια, ἀμέσως,
ὅλες καλά τοῦ παλατιοῦ τίς πόρτες νά σφαλίσεις.

380

Κι ἄν ἀπό μέσα βογγητό καὶ χτύπο ἀνδρῶν ἀκούσει
καμιά ἀπό σᾶς μές στίς αὐλές νά μή φανει στήν πόρτα,
μόν’ ἡσυχη νά κάθεται νά κάνει τῇ δουλειά της».

“Ἐτσι εἶπε, καὶ τά λόγια του δέν πέταξαν χαμένα,
κι ἔκλεισε τοῦ καλόχτιστου τοῦ παλατιοῦ τίς πόρτες.”

385

Σιγά ὁ Φιλοίτιος πήδηξε στήν πόρτα ὅξω ἀπ’ τό σπίτι
κι ἔκλεισε τῆς καλόφραχτης αὐλῆς καλά τίς πόρτες.

Εἶχε ἔνα καραβόσκοιν στή σάλα ἀπό κανάβι.

Τό πῆρε κι ἔδεσε μ’ ἀντό τίς πόρτες κι ἥρθε πίσω
καὶ στό θρονί του κάθισε, πού κάθονταν καὶ πρῶτα,
καὶ τό Δυσσέα κοίταζε. Κι ἐκεῖνος τό δοξάρι
τό στριφογύριζε παντοῦ νά ίδει μήπως σαράκι²
τό τρύπησε, ὅταν ἔλειπε ὁ βασιλιάς στά ξένα.

390

Κι ἔτσι ἔνας εἶπε βλέποντας τόν ἄλλο πού ἥταν δίπλα.
«Θά ’ναι κανένας κυνηγός καὶ δοξαριῶν τεχνίτης,
ἢ θά ’χει τέτοια σπίτι του δοξάρια φυλαγμένα,
ἢ καὶ νά φτιάσει ἔχει σκοπό κανένα ἄλλο παρόμοιο
καὶ τό γυρίζει ἐδῶ κι ἐκεῖ ὁ πονηρός ζητιάνος».

395

Κι ἔτσι ἀπ’ τούς φαντασμένους νιούς πάλε ἔνας ἄλλος εἶπε:

«”Ἐτσι εἴθε καὶ καλό νά ίδει ὅσο δέ θά μπορέσει
νά τό τεντώσει αὐτός ποτέ τό λυγιστό δοξάρι».

400

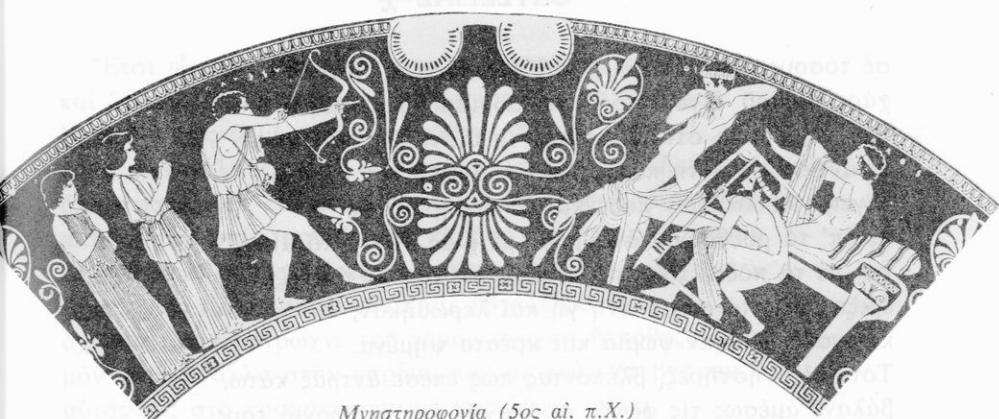
“Ἐτσι οἱ μνηστῆρες ἔλεγαν. Τότε ὁ σοφός Δυσσέας

ποιητῇ νά μείνει ἡ Πηνελόπη ἔξω ἀπό τίς σκηνές βίας. 4. Δέες φ 234. 5. Ὁ Τηλέμαχος μέ τοῦτα τά λόγια θέλει νά ἐκφοβίσει τούς μνηστῆρες, ὅχι τόν Εὔμαιο.

1. Στή συνέχεια ὅλα γίνονται σύμφωνα μέ τό σχέδιο τοῦ Ὀδυσσέα στό φ 235 κ.ἔ.
2. σκουλήκι πού τρώει τό ξερό ξύλο.

ἔπιασε τό βασταγερό¹ δοξάρι κι εἶδε γύρω· τότε ων τόποιον γῆραιον
σάν τόν καλό τραγουδιστή πού ξέρει ἀπό κιθάρα· τότε τόποιον γῆραιον
καί στό καινούριο της κλειδί τεντώνει δίχως κόπο· τότε οὐδὲ 405
τήν κόρδα τήν καλόστριφτη, στήν ἄκρη σάν τή δέσει, ἡ ποσφά από
ἔτσι ὁ Δυσσέας εὔκολα τέντωσε τό δοξάρι, τότε μηδέποτε άφεται
καί μέ τό χέρι τό δεξί δοκίμασε τήν κόρδα, τότε μηδέποτε άφεται
κι αὐτή γλυκά κελάηδησε σάν νά ταν χελιδόνι. Τότε μηδέποτε
Τότε οί μνηστήρες τρόμαζαν κι ἀλλάξανε ὅλοι χρῶμα. τότε μηδέποτε 410
Κι ὁ Δίας βρόντησε βαριά, σημάδι² νά τοῦ δείξει, τότε μηδέποτε νύ
καί χάρηκε γι' αὐτό ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας, τότε μηδέποτε είπε
γιά τό σημάδι πόδειξε ὁ παντογνώστης Δίας, τότε μηδέποτε νύ
κι ἀπ' τό τραπέζι φτερωτή ξεθήκωτη σαΐτα πότε μηδέποτε
πῆρε, κι οί ἄλλες ἔμειναν μέσα στή σαΐτοθήκη, τότε μηδέποτε 415
αὐτές πού θά δοκίμαζαν σέ λίγο οί μνηστήρες. τότε μηδέποτε ο νύξ
Κι ἔπιασε κόρδα καί λαβές ἀντάμα, καί τραβοῦσε τό ἐργο ἀποτέλεσε τά
ἀπ' τό σκαμνί πού κάθονταν κι ἔριξε τή σαΐτα, τότε μηδέποτε τόντορα
ἀφοῦ σημάδεψε καλά, καί τά πελέκια ἀμέσως τότε μηδέποτε τόντορα
τά πέρασε ὅλα στή σειρά μέσα ἀπ' τήν πρώτη τρύπα, τότε μηδέποτε 420
καί βγῆκε πέρα ἡ χάλκινη σαΐτα ἀπ' τ' ἄλλο μέρος. τότε μηδέποτε
Τότε ἔτσι στόν Τηλέμαχο γυρίζει καί τοῦ κάνει· τότε μηδέποτε τό
«Τηλέμαχε, στό σπίτι σου δέ σ' ἀτιμάζει³ ὁ ξένος γοτό πατρός του
ἐδῶ πού κάθεται. Εὔκολα τέντωσα τό δοξάρι τότε μηδέποτε τό
καί στό σημάδι πέτυχα. Κάπως ἀξίζω ἀκόμα τότε μηδέποτε τό
κι ἄδικα μέ καταφρονοῦν αὐτοί καί δέ μέ πιάνουν. τότε μηδέποτε 425
Μά είναι καιρός οί Ἀχαιοί τό δεῖπνο νά ετοιμάσουν τότε μηδέποτε τό
ὅσο πού φέγγει, κι ἔπειτα κι ἀλλιδῆ⁴ θά διασκεδάσουν τότε μηδέποτε τό
καί μέ τραγούδια καί χορό, τοῦ τραπεζιοῦ τά δῶρα». τότε μηδέποτε τό
στάθηκε, τά λαμπρόφαντα φορώντας τ' ἄρματά του.

1. Τό ἄρχ. κείμενο γράφει μέγα τόξον. 2. Ἐδῶ ἔχουμε νέα διοσημία· δές καί u 103.
3. Δέν είναι δηλαδή ἀπό ἀσήμαντη γενιά. 4. Είναι πικρός ύπαινιγμός τοῦ θα-
νάτου πού θ' ἀκολουθήσει. 5. Δές καί φ 130.

x

Πέταξε τότε ὁ ξακουστός Δυσσέας τά κουρέλια
καὶ στό κατώφλι¹ πήδηξε, κρατώντας τό δοξάρι
καὶ τή σαιτοθήκη του γεμάτη μέ σαιτες,
κι ἔτσι εἶπε, ἀφοῦ τίς σώριασε μπροστά του, στούς μνηστῆρες·
«Τέλεψε αὐτός ὁ δύσκολος ἀγώνας² πιά, καὶ τώρα
σ' ἄλλο σημάδι, πού κανείς δέ κτύπησε, θά ρίξω,
ἄν τό πετύχω καὶ χαρά μοῦ δώσει τέτοια ὁ Φοῖβος». 5

Εἶπε καὶ στέλνει τὴν πικρή σαΐτα στὸν Ἀντίον.
Τὴν ὥρα ἐκείνη δίχερο χρυσό δόμορφο ποτῆρι
νά πάρει ἑτοιμαζόντανε, καὶ νά, στὸ χέρι τό χε
νά πιεῖ κρασί, μῆτε ἔβαζε τό θάνατο στὸ νοῦ του.
Ποιός θά τό φανταζότανε, πώς ἔνας ἄντρας μόνος

1. Στάθηκε στό κατώφλι τής θύρας εισόδου για νά έχει τά νωτά του άσφαλισμένα και τούς μνηστήρες ἐγκλωβισμένους. 2. ἐννοεῖ τόν ἀγώνα τόξου πού ὅρισε ἡ Πηνελόπη στό φ 73 κ.έ.

σέ τόσους ὁμοτράπεζους, καί παλικάρι ἃς ἥταν,
χάρο θά τοῦ δινε πικρό καί μαυρισμένη μοίρα;
Τόν σημαδεύει στό λαιμό καί τή σαῦτα ρίχνει
κι ἀντίκρυ ἡ μύτη πέρασε ἀπ' τ' ἄπαλό του ζνίχι¹. 15

Ἐγειρε δίπλα, τοῦ πεσε καί τό ποτήρι κάτω
κι ἀπ' τά ρουθούνια ἀνάβρυσε μέ μιᾶς πηχτό τό αἷμα,
καί μέ τά πόδια του, συχνά κλωτσώντας τό τραπέζι,
ἔριξε κάτω τά φαγιά στή γῆ καί λερωθῆκαν,
κι ἀνακατώθηκαν ψωμιά καί κρέατα ψημένα. 20

Τότε οἱ μνηστῆρες, βλέποντας πώς ἔπεσε ἄντρας κάτω,
βάλανε ἀμέσως τίς φωνές κι ἀπάνου ἀπ' τά θρονιά τους
πετάχτηκαν καί σκόρπισαν στό σπίτι, καί τούς τοίχους
παντοῦ τριγύρω κοίταζαν τούς ὁμορφοχτισμένους, 25

μά μήτε ἀσπίδα βλέπανε μήτε γερό κοντάρι².

Καὶ τό Δυσσέα βρίζανε μέ λυσσασμένα λόγια.

«Μωρέ, ἄσκημα τό σκέψητηκες νά ρίχνεις στούς ἀνθρώπους.
Μά ἄλλον ἀγώνα δέ θά ίδεῖς, τώρα τό τέλος σου ἥρθε.

Μωρέ, τό πρῶτο σκότωσες στό Θιάκι ἀρχοντοπαίδι.

Γι' αὐτό καί σένα τώρα ἐδῶ τά ὅρνια θά σέ φᾶνε».

Ἐτσι εἶπαν, γιατί νόμιζαν πώς ἄντρα νά σκοτώσει
δέν ἥθελε³. Μά αὐτό οἱ τυφλοί δέν ἔβαλαν στό νοῦ τους,
πώς ἡ παγίδα τοῦ χαμοῦ στημένη ἥταν γιά ὅλους.

Τότε λοξά τόν κοίταξε κι ἔτσι ό Δυσσέας τοῦ πε·

«Σκυλιά⁴, πού στοχαστήκατε πώς πίσω στήν πατρίδα

δέ θά γυρίσω, κι ἅπονα μοῦ τρώγατε τό σπίτι

καί στανικῶς πλαγιάζατε τίς δοῦλες, κι ἐνῶ ζοῦσα

θέλατε τή γυναίκα μου νά κάμετε δική σας,

δίχως θεούς, πού κατοικοῦν τά οὐράνια, νά φοβᾶστε,

μήτε πώς θά 'ρθει ἡ ἐκδίκηση καμιά φορά ἀπό κάποιον.

Μά νά, τά δίχτυα ἀπλώθηκαν ἀπάνω σας τοῦ χάρου».

1. σβέρκος, τράχηλος. 2. Τά ὅπλα εἶχαν ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τόν Τηλέμαχο (τ 4 κ.ξ.).
3. Ο ποιητής ἔγινε πώς οι μνηστῆρες δέν ἀντιλήφθηκαν τήν πρόθεση τοῦ ἥρωα
νόμισαν ὅτι ὁ φόνος ἔγινε ἔξ ἀμελείας. 4. Οι στίχοι πού ἀκολουθοῦν περιέχουν
τό κατηγορητήριο τοῦ Ὄδυσσέα ἐναντίον τῶν μνηστήρων. Δές καί ὅσα προ-
ανακοίνωσε στόν Εὔμαιο στό ξ 165 κ.ξ.

“Ετσι εἶπε, κι ὅλων κόπηκαν τά ἥπατα ἀπ’ τὸν τρόμο,
καὶ ζάρωνε ὁ καθένας τους γιά νά σωθεῖ ἀπ’ τὸ χάρο.
Κι ἀπ’ ὅλους ὁ Εὐρύμαχος τὸ λόγο πῆρε κι εἶπε:
«Ἄν εἰσαι ἀλήθεια ἐσύ ὁ Θιακός Δυσσέας¹ πού ἡρθες πίσω,
ὅλα σωστά τους τά ’ψαλες γι’ αὐτά πού σου ’χουν κάμει,
πλῆθος στό σπίτι σου ἄνομα, πλῆθος καὶ στ’ ἀγαθά σου².
Μά νά, ὁ Ἀντίνος κείτεται νεκρός, ὁ πρῶτος φταιχτης.
Γιατί ὅλες τίς δουλειές αὐτές τίς ἔβγαλε μονάχος,
οὐχι γιατί τὸν ἔσπρωχνε τοῦ γάμου ἀνάγκη ἡ πόθος,
μόν’ ἔτρεφε ἄλλα στήν καρδιά, πού σέ καλό δέ βγῆκαν,
αὐτός μές στό κοσμάκουστο νά βασιλέψει Θιάκι
καὶ νά σκοτώσει, σταίνοντας καρτέρι, τὸ παιδί σου.
Μά τώρα αὐτός σάν ἔπεσε, καθώς τοῦ ταίριαζε ἔτσι,
λυπήσου τό λαό σου ἐσύ κι ἐμεῖς στερνά ἀπ’ τὴν χώρα
συνάζουμε ὅσα πιώθηκαν κι ὅσα σου φαγωθῆκαν.
Εἴκοσι βόδια πρόστιμο καθένας θά πλερώσει
κι ὅσο χρυσάφι καὶ χαλκό θά γιάνουν³ τήν καρδιά σου.
Μά πρίν τά πάρεις, ἄδικο μαζί μας νά θυμώνεις».

Τότε λοξά τὸν κοίταξε κι ἔτσι ὁ Δυσσέας τοῦ ‘πε·
«Εὐρύμαχε, κι ἂν ὅλα μου τὰ πατρικά γυρίστε,
κι ὅσα εἶναι ὅλο σας τὸ βιός καὶ βάλτε κι ἄλλα τόσα,
μήτε ἔτσι δέν τά σταματῶ τὰ χέρια ἀπ’ τὴν σφαγή σας,
πρίν ἔνα κι ἔνα τ’ ἄδικα⁴ πλερώσουν οἱ μνηστῆρες.
Διαλέξτε τώρα ἂν θά σταθεῖ κανείς νά πολεμήσει,
εἴτε θά φύγει, ἀπό σφαγή καὶ χάρο νά γλιτώσει.
“Ομως, θαρρῶ, ἀπ’ τά νύχια μου κανείς δέ θά ξεφύγει».

“Ετσι εἶπε κι ὅλων κόπηκαν τά ἥπατα ἀπ’ τὸν τρόμο
κι ἀπ’ ὅλους ὁ Εὐρύμαχος δευτέρωσε ἔτσι πάλε·
«Τ’ ἄπιαστα χέρια αὐτός, παιδιά, δέ θά τά σταματήσει,
μόν’ τό δοξάρι ὅσο βαστᾶ καὶ τὴ σαιτοθήκη,

1. ὁ πραγματικός Ὄδυσσεας. 2. Ὁ Εὐρύμαχος δέχεται τὸ κατηγορητήριο, ἀλλά μεταβιβάζει τήν εὐθύνη στό νεκρό Ἀντίνοο. 3. Θά θεραπεύσουν τήν καρδιά σου. Προτείνεται ἐδῶ ἐπανόρθωση τῆς βλάβης μὲ μεγάλη οἰκονομική ἀποζημίωση. 4. Ἀπάντηση στή συμβιβαστική πρόταση τοῦ Εὐρύμαχου εἶναι πώς η τιμή βρίσκεται πάνω ἀπό τά χρήματα.

οι θά ρίχνει ἀπ' τό πελεκητό κατώφλι, ὡς ὅτου τέλος να απίστεψεν
γύνα μᾶς ξεκάμει. Μόν' ἐμπρός, κανείς ἄς μή δειλιάσει! ὁ ανεορᾶς τοι
Τραβήξει τά μαχαίρια σας. Προβάλτε τά τραπέζια τοι ρυπαδό τού
μπροστά στίς γοργοθάνατες σαῖτες κι ὅλοι ἀπάνω παθήσαντες τον
ἄς τοῦ ριχτοῦμε μαζωχτοί, ν' ἀναγκαστεῖ τήν πόρταν τοτε μάτωσαν
ν' ἀφήσει καὶ τό πέτρινο κατώφλι κι ὅξω ἀμέσως πάντα τότε γοργοθάνατο
κανά πεταχτοῦμε, ἀλαλαγμός νά σηκωθεῖ στή χώρα¹, πάντα δέ τόν
τρινά μάθει τότε τή στερνή πώς ἔριξε σαῖτα». τοι ρυπαδό τού ρυπαδό τού
80

Εἶπε κι εὐτύς τό δίστομο² χαλκόμυτο μαχαίρι ωραῖον νότι ἑταίρην
Τραβάει κι ἀπάνω του ὅρμησε, σκούζοντας μ' ἄγρια λύσσα. τοι ρυπαδό τού
85 Μά στή στιγμή μιά σαῖτιά τοῦ τίναξε ὁ Δυσσέας πολεμούσαντο τοι
πετά στήθια, κάτω ἀπ' τό βυζί, κι ἡ φτερωτή σαῖτα πεταστούσαντο τοι
μπήχητηκε στό συκώτι του, καὶ τό μαχαίρι κάτω τοι ρυπαδό τού
τοῦ 'πεσε καὶ σωριάστηκε τριγύρω στό τραπέζι τοι ρυπαδό τού
Κτρικλίζοντας καὶ σκόρπισε τά δίχερα ποτήρια τοι ρυπαδό τού
καὶ τά φαγιά στό πάτωμα, καὶ καταγῆς χτυποῦσε τοι ρυπαδό τού
Μέτωπο, καὶ στό θρονί κλωτσοῦσε μέ τά πόδια, τοι ρυπαδό τού
Μκι εὐτύς τά μάτια του θολό τά σκέπασε σκοτάδι. τοι ρυπαδό τού
90

Τότε ὅρμησε ὁ Ἀμφίνομος στόν ξακουστό Δυσσέα τοι ρυπαδό τού
95 "Εἶνα μαχαίρι μυτερό, ἵσως χυθεῖ³ ἀπ' τήν πόρτα, τοι ρυπαδό τού
διμά πρόφτασε ὁ Τηλέμαχος μέ χάλκινο κοντάρι, τοι ρυπαδό τού
καὶ πίσω τοῦ τό φύτεψε ἀνάμεσα στούς ὅμους τοι ρυπαδό τού
καὶ πέρασε στά στήθια του μπροστά τό χάλκινο ὅπλο. τοι ρυπαδό τού
100 "Επεσε κάτω καὶ στή γῆ χτύπησε ἡ κεφαλή του. τοι ρυπαδό τού
105 Τότε ἄφησε δι Τηλέμαχος στό σῶμα τοῦ Ἀμφίνόμου τοι ρυπαδό τού
μπηγμένο τό μακρόλαιμο κοντάρι καὶ τραβήχτει, τοι ρυπαδό τού
γιατί φοβόταν τό βαρύ κοντάρι ἃν θά τραβοῦσε, τοι ρυπαδό τού
μή τόν βαρέσει ἄλλος κανείς, χυμώντας μέ μαχαίρι, τοι ρυπαδό τού
110 ἢ τόν τρυπήσει πίσω του, σάν ἥτανε σκυμμένος. τοι ρυπαδό τού
115 "Ετρεξε μ' ἔνα πήδημα καὶ στόν πατέρα του ἥρθε, τοι ρυπαδό τού

1. 'Υπολογίζει ἀκόμα σέ κάποια ἔξέγερση μέσα στήν πόλη. 2. δίκοπο. 3. μήπως
ἀφήσει τήν πόρτα ἐλεύθερη· δέξ χ.

κι δπως κοντά του στάθηκε τοῦ λέει μέ δυό του λόγια: «Ασπίδα καὶ κοντάρια δυό, πατέρα, θά σου φέρω καὶ κράνος χάλκινο, καλά νά στέκει στά μηλίγγια, 105 κι ἔτσι θ' ἀρματωθῶ κι ἐγώ κι ὁ Εὔμαιος κι ὁ βουκόλος. Γιατί, θαρρῶ, καλύτερα νά πάρουμε ἄρματα ὅλοι».

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε: «Τρέχα καὶ φέρ' τα δσο βαστοῦν νά πολεμῶ οί σαῖτες, μήπως, ἂν μείνω μόνος μου, μέ σπρώξουν ἀπ' τήν πόρτα». 110

Ἐτσι εἶπε, κι ὁ Τηλέμαχος τοῦ κάνει εὐτύς τό λόγοι¹ κι ἔτρεξε μέσα στόν δντ² πού τά λαμπρά ἦταν δπλα. Κοντάρια πῆρε ἐκεῖθε δχτ³ καὶ τέσσερις ἀσπίδες, τέσσερα κράνα χάλκινα μέ φούντα ἀλόγου ἀπάνω, κι ἀμέσως πίσω γύρισε καὶ στό Δυσσέα πῆγε. 115

Κι ώς ἦρθε, πρῶτος φόρεσε τά χάλκινα ἄρματά του, καθώς κι οί δυό του παραγιοί, καὶ στόν πολυτεχνίτη θεϊκό Δυσσέα τρέζανε καὶ στάθηκαν κοντά του.

Κι ἐνόσω ἀκόμα τοῦ 'μεναν νά πολεμᾶ σαῖτες ὅλο κι ἀπό 'να σκότωνε μνηστήρα στό παλάτι, 120 χτυπώντας πάντα, κι ἐπεφτανε σωρός ἐκεῖνοι ἐμπρός του.

Κι ὅταν πιά τέλος σώθηκαν τοῦ βασιλιᾶ οἱ σαῖτες, ἔστησε τό δοξάρι του γυρτό στόν παραστάτη τοῦ μαρμαρένιου⁴ παλατιοῦ, στούς γυαλισμένους τοίχους, κι ἀσπίδα ἀμέσως φόρεσε τετράδιπλη⁵ στούς ὅμους 125 καὶ στ' ὅμορφο κεφάλι του καλοφτιασμένο κράνος μ' ἀλόγου οὐρά καὶ σειούντανε φριχτή⁶ ἀπό πάνω ἡ φούντα, καὶ πῆρε δυό χαλκόδετα βασταγερά⁷ κοντάρια.

Στόν τοῖχο τόν καλόχτιστο εἶχε ἔνα πανωπόρτι κι ἀπ' τό κατώφλι τ' ἀκρινό τοῦ παλατιοῦ εἶχε δρόμο στενό, κλεισμένο ἀπό πυκνά, καλόδετα σανίδια. Μόνο ἀπ' ἐκεῖ μπορούσανε νά μποῦν, κι ἐκεῖ ὁ Δυσσέας

1. ἐκτελεῖ τήν ἐντολή. 2. Ο δόλισμός ἔχει τοποθετηθεῖ ἐκεῖ ἀπό τόν Τηλέμαχο στό τ 32. 3. Γιατί στούς ὅμηρικους χρόνους οἱ ἥρωες κρατοῦσαν δύο κοντάρια. 4. τοῦ καλοφτιαγμένου, τοῦ στερεοῦ. 5. Ἡ ἀσπίδα ἦταν κατασκευασμένη ἀπό τετράπτυχο βοδινό δέρμα. 6. Οι Καζαντζάκης-Κακριδής μεταφράζουν: ὅλο φοβέρα. 7. γερά.

πρόσταξε τό χοιροβοσκό, κοντά νά πάει νά στέκει. Τότε ό 'Αγέλαιος φώναξε σ' δύοντας τούς ἄλλους κι εἶπε· «Παιδιά, δέν θ' ἀνεβεῖ κανείς στό πανωπόρτι ἀπάνω γιά νά φωνάξει τό λαού, γοργά ή φωνή νά φτάσει; Κι αὐτός, πιά τότε τή στερνή σαΐτα του νά ρίξει». 135

Κι ἀπάντησε ὁ γιδοβοσκός Μελάνθιος καί τοῦ λέει· «Θεοθρεμένε 'Αγέλαιε, δέν εἶναι αὐτό², κοντά εἶναι μές στήν αὐλή πόρτες γερές καί δύσκολη ή μπασιά της, 140 κι ἔνας μπορεῖ νά τούς κρατεῖ ἄν εἶναι παλικάρι. Μά ἐλάτε τώρα ἀπ' τόν δοντά τ' ἄρματα θά σᾶς φέρω, γιατί θαρρῶ πώς μέσα ἔκει, κι ὅχι ἄλλοῦ, πώς τά χει φυλάξει ὁ Δυσσέας μαζί μέ τό λαμπρό τό γιό του». 145

Ἐτσι εἶπε κι ὁ γιδοβοσκός Μελάνθιος ἀπ' τή σκάλα ἀνέβηκε μές στόν δοντά τρεχάτος τοῦ Δυσσέα. Κοντάρια πῆρε δώδεκα³ κι ἀσπίδες ἄλλες τόσες, δώδεκα κράνα χάλκινα μ' ἀλόγου φούντα ἀπάνω κι ἀφοῦ τά πῆρε, τρέχοντας τά πήγε στούς μνηστήρες. Γόνατα τότε καί καρδιά λυθῆκαν τοῦ Δυσσέα, 150 ως εἶδε ν' ἄρματώνονται, καί τά μακριά κοντάρια νά σειοῦν, καί ζόρικη⁴ ή δουλειά τοῦ φάνηκε πώς ἥταν. Κι ἔτσι εἶπε στόν Τηλέμαχο μέ πεταχτά του λόγια· «Καμιά γυναίκα πόλεμο, Τηλέμαχε, ἐδῶ μέσα, μᾶς ἄνοιξε ἔτσι τρομερό. Μπορεῖ κι ὁ Μελανθέας»⁵. 155

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε· «Δικό μου εἶναι τό φταιξίμο, πατέρα μου, κι ὅχι ἄλλου, πού πήγα κι ἄνοιξα τοῦ δοντᾶ τή σφαλισμένη πόρτα κι ὑστερά δέν τήν ἔκλεισα καί μέ στοχάστηκε ἄλλος. Μόν', Εὕμαιε, τρέχα γρήγορα τήν πόρτα νά σφαλίσεις, 160 καί μάθε αὐτά ἄν μᾶς τά καμε καμιά ἀπ' τίς παρακόρες, η μήπως ὁ Μελάνθιος, καθώς τόν βάζει ὁ νοῦς μου». 165

1. Συσχέτισε τούτη τήν πρόταση μέ δσα εἶπε καί ὁ Εὔρύμαχος στό χ 79. 2. δέ γίνεται αὐτό. 3. Οἱ περικεφαλαῖς μέ φοῦντες καί ή χρήσι ένός δόρατος ἀνήκουν στή Μυκηναϊκή ἐποχή. 4. δύσκολη. 5. Εἶναι ὁ Μελάνθιος (χ 145).

Κι ἐκεῖ πού τέτοια λέγανε μιλώντας μεταξύ τους,
ξανάτρεξε ό γιδοβοσκός Μελάνθιος, κι ἄλλα ἀκόμα
ὅπλα νά φέρει ἀπ' τὸν δοντά. Τόν πῆρε ὅμως τό μάτι
τοῦ Εὔμαιου τοῦ χοιροβοσκοῦ κι ἔτσι εἶπε στό Δυσσέα·
«Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,
τό διαστρεμμένο αὐτό κορμί, πού βάλαμε στό νοῦ μας,
πάει στόν δοντά γιά τ' ἄρματα. Μόν' φώτισέ με τώρα,
τό αἷμα, ἃν θέλεις, νά τοῦ πιῶ, ἀνίσως τόν νικήσω,
ἢ νά στόν κουβαλήσω ἐδῶ νά τοῦ πλερώσεις ὅλα
τ' ἄδικα πού στό σπίτι σου σοῦ κάνει τόσα χρόνια».

Κι ἀπάντησε ό πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε·
«Ἐγώ μέ τόν Τηλέμαχο τούς ἄτροπους μνηστῆρες
μέσα θά τούς κρατήσουμε, μ' ὅσην ὄρμή κι ἄν δεῖξουν.
Σεῖς¹ τώρα αὐτόν πιστάγκωνα δέστε του χέρια πόδια,
κι ἀφοῦ τόν μπάστε στόν δοντά, δέστε καλά τήν πόρτα,
καὶ μιά θηλιά ἀπό πάνω του πλεχτή σάν τοῦ περάστε,
σύρτε τον πάνω στήν κορφή τοῦ στύλου, ὅσο νά φτάσει
τά πάτερα², κι ὥρες ἐκεῖ νά σβήσει μές στούς πόνους».

Εἶπε, κι αὐτοί τόν ἄκουσαν κι ὅπως τούς εἶπε κάνουν,
καὶ τρέξανε ὅλοι στόν δοντά δίχως αὐτός νά νιώσει.
Στό βάθος ἦταν κι ἔψαχνε ζητώντας ὅπλα νά 'βρει,
κι αὐτοί στά πλάγια στάθηκαν τῆς πόρτας καρτερώντας.
Κι ως πάτησε ό γιδοβοσκός Μελάνθιος τό κατώφλι,
κρατώντας στό 'να χέρι του πεντάμορφο ἔνα κράνος
καὶ στ' ἄλλο ἀσπίδα εὐρύχωρη, παλιά καὶ μουχλιασμένη,
πού τή φοροῦσε ό ξακουστός Λαέρτης, νιός σάν ἦταν,
μά ἄχρηστη τώρα κείτονταν κι εἶχαν λυθεῖ οἱ ραφές της,
χύμηξαν τότε ἀπάνω του κι ἀπ' τά μαλλιά τόν σέρνουν
μές στόν δοντά καὶ καταγῆς στό πάτωμα τόν ρίχνουν
σβησμένο καὶ τοῦ δέσανε σφιχτά χέρια καὶ πόδια

1. Ἀπευθύνεται στόν Εὔμαιο καὶ τό Φιλοίτιο. 2. τά δοκάρια. Ο 'Οδυσσέας ἔδωσε
ἐντολή νά κρεμάσουν τόν παγκάκιστο αἰγοβοσκό δές καὶ ν 185.

πιστάγκωνα, δπως πρόσταξε ό θεϊκός Δυσσέας.
 Κι ἀφοῦ σκοινὶ τοῦ πέρασαν πλεγμένο ἀπ' τὸ κορμί του στό στύλο τὸν κρεμάσανε, τὰ πάτερα νά φτάσει. 195
 Τότε, Εὕμαιε χοιροβοσκέ, περιγελώντας τοῦ 'πες·
 «Τώρα, Μελάνθιε¹, σ' ἀπαλό κρεβάτι πλαγιασμένος,
 δπως σοῦ πρέπει, ἀκοίμητος τή νύχτα θά περάσεις.

Και μήτε ἡ ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αὐγούλα
 δέ θά σέ σκιάξει ἀπ' τοῦ Ὁκεανοῦ τό ρέμα σάν προβάλει, 200
 τήν ὥρα πόρχεσαι τ' ἄρνιά καὶ φέρνεις στούς μνηστῆρες».

Ἐτσι δεμένο στά σφιχτά δεσμά του τόν ἀφῆκαν,
 κι ἀφοῦ ζωστῆκαν τ' ἄρματα καὶ κλείσανε τήν πόρτα,
 τρέξανε στό βαθύσοφο πολύτεχνο Δυσσέα.

Στάθηκαν τότε οἱ τέσσερις ἀπάνω στό κατώφλι,
 φωτιά γεμάτοι, κι οἱ πολλοὶ μνηστῆρες ἀπό μέσα. 205
 Τότε ἤρθε κι ἡ θεά Ἀθηνᾶ, τοῦ Δία ή θυγατέρα,
 στ' ἀνάστημα καὶ στή φωνή τοῦ Μέντορα² συνόμοια.
 Κι δπως τήν εἶδε χάρηκε κι ἔτσι δ Δυσσέας εἶπε.
 «Βόηθα μας, Μέντορα, σ' αὐτή τή σφίξη καὶ θυμήσου 210
 τό φίλο κι εἰνεργέτη σου καὶ συνομήλικό σου».

Εἶπε κι ὁ νοῦς του στή θεά³ τήν πολεμάρχα πῆγε.
 Μά κι οἱ μνηστῆρες ἀπ' ἀλλοῦ τῆς φώναζαν καὶ πρώτος
 τῆς ἐσκουζε δ Ἀγέλαος δ γιός τοῦ Δαμαστόρου:
 «Μέντορα, μήν καταπειστεῖς στά λόγια τοῦ Δυσσέα 215
 καὶ πᾶς μαζί του, πόλεμο ν' ἀνοίξεις στούς μνηστῆρες.
 Γιατί κι ἐμᾶς ἡ γνώμη μας αὐτή είναι καὶ θά γίνει.
 "Οταν αὐτούς ξεκάμουμε, μαζί γιό καὶ πατέρα,
 μέ το κεφάλι σου καὶ σύ στερνά θά τά πλερώσεις,
 δσα στό νοῦ σου μελετᾶς νά κάμεις ἐδῶ μέσα. 220
 Κι δταν μέ τό γερό σπαθί σᾶς βγάλουμε ἀπ' τή μέση,
 δσα σοῦ βρίσκονται ἀγαθά στό σπίτι σου κι ἀπόξω,

1. Ό καλός Εὕμαιος δέν μπόρεσε ποτέ νά συγχωρήσει τό Μελάνθιο, γιατί ή συμπεριφορά του ἦταν ἄπρεπη, προκλητική καὶ βάναυση· δές p 218 κ.ἔ. p 242 κ.ἔ.
 2. Μέ τή μορφή τοῦ Μέντορα ή θεά συνόδευσε τόν Τηλέμαχο στό ταξίδι του στήν Πύλο· δές β 420, γ 22 κ.ἄ. 3. Ή θεά ἔχει προανακοινώσει στόν ἥρωα τή συμβολή της στή μάχη· δές v 47.

δλα μέ τοῦ Δυσσέα τό βιός θά γίνουν ἔνα, κι οὕτε τούς γιούς σου και τίς κόρες σου και τό γλυκό σου ταίρι θ' ἀφήσουμε ἔτσι ζωντανούς νά τριγυρνούν στό Θιάκι». 225

Ἐτσι εἰπε, κι ἄναψε ὁ θυμός¹ ἀκόμα τῆς Παλλάδας, και τό Δυσσέα μέ πικρά τόν ἀποπῆρε λόγια· «Δέν ἔχεις πιά στά στήθια σου καρδιά, Δυσσέα, και θάρρος, ὡς ὅταν γιά τήν ὅμορφη ἀρχοντοκόρη Ἐλένη χρόνους ἐννιά ἀκατάπαυτα τούς Τρῶες πολεμοῦσες, 230 κι ἄπειρους σκότωνες δχτρούς μές στή φωτιά τῆς μάχης, κι ἀπ' τή βουλή σου πάρθηκε τό κάστρο τοῦ Πριάμου. Πῶς τώρα, ἐνῶ στό σπίτι σου και στ' ἀγαθά σου φτάνεις, μπρός στούς μνηστῆρες δέν τολμᾶς τό θάρρος σου νά δείξεις; Μόν' ἔλα, στάσου δίπλα μου, καημένε μου, νά μάθεις 235 πῶς πολεμάει ὁ Μέντορας μές στῶν δχτρῶν τό πλῆθος, και πῶς στόν εὐεργέτη του καλό τοῦ ἀνταποδίνει».

Ἐίπε, μά ἀκόμα κατ' αὐτούς δέν ἔκλινε τή νίκη², μόν' ἥθελε τοῦ ξακουστοῦ Δυσσέα και τοῦ γιοῦ του νά δοκιμάσει τήν ἀντρειά και τῆς καρδιᾶς τό θάρρος. 240 Και πέταξε στοῦ παλατιοῦ τή μαυροκαπνισμένη³ σκεπή κι ἀπάνω κάθισε σάν χελιδόνι⁴ ἀγνάντια. Και τούς μνηστῆρες ψύχωνε ὁ γιός τοῦ Δαμαστόρου, 245 Ἀγέλαος κι ὁ Εὐρύνομος μαζί κι ὁ Ἀμφιμέδος, τοῦ Πολυχτόρου ὁ Πείσανδρος, ὁ συνετός Πολύβος κι ὁ Δημοπτόλεμος. Αὐτοί μές στούς μνηστῆρες ἦταν οἱ πρῶτοι στήν παλικαριά και μόνοι ἀκόμα ζοῦσαν, και προσπαθοῦσαν τή ζωή νά σώσουν πολεμώντας. Τούς ἄλλους πιά τούς ξέκαμαν οἱ φτερωτές σαιτες. 250 Τότε ἄρχισε ὁ Ἀγέλαος και σ' ὅλους μίλησε ἔτσι· «Τ' ἄπιαστα χέρια αὐτός, παιδιά, σέ λίγο θά κρατήσει. Τοῦ ἄφυγε πιά κι ὁ Μέντορας⁵ μέ τά παχιά τά λόγια,

1. Τά λόγια τοῦ Ἀγέλαου ἐρέθισαν τή θεά, πού μέ τή σειρά της ἐνίσχυσε ψυχικά τόν ἥρωα θυμίζοντας τόν ἥρωϊσμό του στίς μάχες τῆς Τροίας. 2. δέν τούς ἔδινε τή νίκη ἀκόμα. 3. Ἡ σκεπή μαύριζε ἀπό τόν καπνό τῆς ἐστίας, πού ἦταν στό κέντρο τῆς αἴθουσας. 4. Στό Η 58 κ.ε. τῆς Ἰλιάδας ή Ἀθηνᾶ και ὁ Ἀπόλλωνας παρακολουθοῦν τή μάχη καθισμένοι ἐπάνω σ' ἔνα δέντρο μέ μορφή γυπαετῶν. 5. Ὁ κακός μνηστήρας δέν κατάλαβε τήν παρουσία τῆς θεᾶς. Δές και π 163, ὅπου

κι αὐτοί μονάχοι ἀπόμειναν στά πρωτοπόρτια ἀπάνω.

Καί τώρα τά κοντάρια σας μαζί μή ρίχνετε ὅλοι,
μόνον' ἔξι¹ ἄς κάμουν τήν ἀρχή, ἵσως μᾶς δώσει ὁ Δίας
τή δόξα νά χτυπήσουμε στά στήθια τό Δυσσέα.

Αὐτός νά πέσει, κι ἔπειτα τούς ἄλλους ποιός τούς πιάνει».

Ἐτσι εἶπε, κι ὅπως πρόσταξε μέ λύσσα ρίζανε ὅλοι,
μά τά 'φερε ἡ θεά Ἀθηνᾶ νά πᾶνε ὅλα χαμένα.

Κι ἄλλος ἀπάνω χτύπησε στοῦ παλατιοῦ τό στύλο,
ἄλλος στήν πόρτα τήν κλειστή κι ἄλλος τόν τοῖχο βρῆκε.
Κι ἀπ' τά γερά σάν γλίτωσαν κοντάρια τῶν μνηστήρων,
τότε ἄρχισε ὁ πολύπαθος θεϊκός Δυσσέας κι εἶπε:

«Κι ἐγώ, παιδιά, μές στό σωρό θά ἔλεγα τῶν μνηστήρων
νά ρίξουμε, πού λαχταροῦν νά μᾶς ξεκάνουν κιόλας
κοντά στίς ἄλλες συμφορές πού ἀπό καιρό μᾶς κάνουν».

Ἐτσι εἶπε κι ὅλοι στό πετσί σημάδεψαν καί ρίχνουν
τά χάλκινα κοντάρια τους. Καί σκότωσε ὁ Δυσσέας
πρῶτος τό Δημοπτόλεμο, τόν Εύρυαδη ὁ γιός του,
τόν Ἐλατο ὁ χοιροβοσκός, τόν Πείσανδρο ὁ βουκόλος.
Κι αὐτοί ὅπως ἔπεσαν στή γῇ δαγκάσανε τίς πέτρες,
κι ὅλοι οἱ λοιποί σκορπίσανε στοῦ παλατιοῦ τό βάθος.
Τρέχουν κι ἐκεῖνοι κι ἔβγαλαν ἀπ' τούς νεκρούς τίς λόγχες.

Πάλε οἱ μνηστῆρες ἔριξαν μέ λύσσα τά κοντάρια,
μά τά 'φερε ἡ θεά Ἀθηνᾶ καί πήγανε χαμένα.

Κι ἄλλος ἀπάνω χτύπησε στοῦ παλατιοῦ τό στύλο
κι ἄλλος στήν πόρτα τήν κλειστή κι ἄλλος κατά τόν τοῖχο.
Ξώδερμα τόν Τηλέμαχο βάρεσε ὁ Ἀμφιμέδος
στό χέρι, καί τοῦ ξέγδαρε στήν ἄκρη τό πετσί² του.
Καί τοῦ Εύμαιον ὁ Κτήσιππος πιό πάνω ἀπ' τήν ἀσπίδα
τοῦ χάραξε τόν ὄμο του μέ τό μακρύ κοντάρι,
κι ἔτσι ὅπως πέρασε ψηλά, ἔπεσε πίσω κάτω.

ἡ Ἀθηνᾶ πάλι γίνεται ἀντιληπτή ἀπό τόν Ὁδυσσέα καί τά σκυλιά, δχι δμως κι ἀπό τόν Τηλέμαχο.

1. Τά κοντάρια τῶν μνηστήρων ρίχνονται ἀνά ἔξι καί μέ βασικό στόχο τόν Ὁδυσσέα ἀντίθετα οἱ βολές τῆς ὄμαδας τοῦ Ὁδυσσέα είναι ὄμαδικές καί στό σωρό.
2. τό δέρμα του.

Πάλε κι αύτοί¹ μέ τό θεϊκό πολύπαθο Δυσσέα
μές στῶν μνηστήρων τό σωρό πετοῦσαν τά κοντάρια.

Τόν Εύρυδάμα χτύπησε ό πορθητής Δυσσέας 285
κι ό συνετός Τηλέμαχος τόν Ἀμφιμέδο βρῆκε,
τόν Πόλυβο ό χοιροβοσκός. Τόν Κτήσιππο ό βουκόλος
κατάστηθα τόν χτύπησε κι ἔτσι περήφανα εἶπε·

«Νά, Κτήσιππε, περίγελο, ἄλλη φορά νά μάθεις
νά μήν παινιέσαι ἀστόχαστα, μόν' τούς θεούς ν' ἀφήνεις, 290
πού 'ναι ἀπό σένα ἀνώτεροι, αύτοί ν' ἀποφασίζουν.

Σέ πλέρωσα γιά τήν κλωτσιά², πού τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα
τοῦ 'δωσες μές στό σπίτι του, σάν ἥρθε σάν ζητιάνος».

Ἐτσι εἶπε τῶν στριφτόποδων βοδιῶν ό ἐπιστάτης. 295
Καί τόν Ἀγέλαο χτύπησε ἀπό κοντά ό Δυσσέας,
τό Λειώκριτο ό Τηλέμαχος βάρεσε στά λαγγόνια³
κι ἀπ' τ' ἄλλο μέρος πέρασε καί βγῆκε τό κοντάρι.

Ἐπεσε μπρούμτα καί στή γῆ βρόντησε ή κεφαλή του.
Τότε ἔδειξε ή θεά Ἀθηνᾶ τήν ἀντροφάγα ἀσπίδα

ψηλά ἀπ' τή σκέπη τοῦ σπιτιοῦ καί τρόμαξε ή καρδιά τους, 300
καί στό παλάτι σκόρπισαν εὐτός σάν τίς γελάδες⁴,

ὅταν ή μύγα τίς σκορπᾶ μέ τά κεντήματά της
μές στόν καιρό τῆς ἄνοιξης, πού 'ναι μεγάλη ή μέρα.

Κι δπως χυμοῦν γαντζόνυχοι ἀιτοί καμαρομύτες
ἀπ' τ' ἀκροβούνια στά πουλιά, κι ἐκεῖνα φοβισμένα

τά νέφη ἀφήνουν, κι ώς πετοῦν στόν κάμπο, τ' ἀφανίζουν
καί δέν μποροῦν ἀντίσταση νά κάμουν ή νά φύγουν

καί τό κυνήγι βλέποντας διασκεδάζει⁵ ό κόσμος,
ἔτσι κι ἐκεῖνοι χύθηκαν ἀπάνω στούς μνηστῆρες,

κι ἐδῶ κι ἐκεὶ τούς θέριζαν, κι αύτοί βαριά βογγώντας
ἐπεφταν κάτω κι ἔβαιφε τό αἷμα τους τό χῶμα⁶.

Τότε ό Λειώδης ἐπεσε στά πόδια τοῦ Δυσσέα

1. Ἀν καί ήσαν ἐλαφρά τραυματισμένοι. 2. Είναι ἀτυχής ἐδῶ ή μετάφραση. Τό ἀρχ. κείμενο γράφει ἀντί ποδός: γιά τό ποδάρι. Τό ἐπεισόδιο ἔγινε στό υ 298 κ.ἔ.

3. τό μέρος τοῦ σώματος πού βρίσκεται ἀνάμεσα στήν ὀσφύ καί τά πλευρά. 4. Οί δύο παρομοιώσεις πού ἀκολουθοῦν δίνουν τήν εἰκόνα τῆς μεγάλης καταστροφῆς.

5. Τό κυνήγι, στήν δροσιά του μορφή, πάντοτε ήταν μέσο διασκεδάσεως τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. 6. Δικαιώνεται ἐδῶ ή προφητική εἰδοποίηση τοῦ Θεοκλύμενου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι ἔτσι μέ δάκρυα τοῦ ἀλεγε καὶ τὸν παρακαλοῦσε·
 «Σπλαχνίσου με καὶ σῶσε με, Δυσσέα, σέ ξορκίζω.
 Γιατὶ ποτέ δέν πείραξα στὸ σπίτι σου γυναικα¹
 μέ λόγο εἴτε μ' ἀταίριαστο φέρσιμο καὶ τούς ἄλλους² μνηστῆρες,
 δῖσοι τά 'καναν, τούς ἔλεγα νά πάψουν.
 "Ομως αὐτοὶ δέν πείθονταν ἀπ' τὸ κακόν³ ἀπέχουν,
 γι' αὐτό μέ θάνατο σκληρό τίς ἀδικίες πλερώνουν.
 Τῶν σπλάχνων μέ είχαν ξηγητή κι ἀθῶος θά πεθάνω,
 ὥστε κι οἱ πράξεις οἱ καλές στερνά δέ βρίσκουν χάρη!».

Τότε λοξά τὸν κοίταξε κι ἔτσι δὲ Δυσσέας τοῦ ἀπειλεῖ
 «Σπλάχνων κι ἄν ήσουν ξηγητής στούς ἄλλους τούς μνηστῆρες,
 πολλές φορές στὸ σπίτι μου θά τὸ παρακαλοῦσες
 τοῦ ποθητοῦ μου γυρισμοῦ νά μή χαράξει ή μέρα,
 κι ἀπ' τὸ γλυκό τὸ ταίρι μου καὶ σύ παιδιά νά κάμεις.
 Μά ἀπ' τὸ σκληρό τὸ θάνατο δέ θά γλιτώσεις τώρα».

Εἶπε καὶ πῆρε τὸ σπαθί στὸ παχουλό του χέρι,
 πού τ' ἄφησε δὲ Ἀγέλαος, σάν τοῦ βγαίνε ή ψυχή του,
 στὴ γῆ. Μ' ἐκεῖνο τοῦ κοψε τὸ ζυχί⁴ του στὴ μέση,
 κι ἐνῷ μιλοῦσε, κύλησε στὸ χῶμα ή κεφαλή του.

Ο Φήμιος δὲ τραγουδιστής τῇ μαυρισμένῃ μοίρᾳ
 γλίτωσε ἐκεῖ, πού στανικῶς⁵ τραγούδαε στούς μνηστῆρες.
 Στὸ παραπότι στάθηκε κοντά καὶ τὴν κιθάρα
 κρατοῦσε τὴ γλυκόφωνη κι ἀνάδευε στὸ νοῦ του,
 ἀπό τὸ παλάτι δέξω νά βγει καὶ στοῦ προστάτη Δία
 σιμά νά κάτσει τὸ βωμό τὸν διμορφοχιτισμένο,
 ὃπου δὲ Λαέρτης ἔκαψε μέ τὸ θεϊκό Δυσσέα
 βιοδιδὸν μηριά ἀλογάριαστα, η στοῦ Δυσσέα νά πέσει τοῦτο
 τὰ γόνατα. Καὶ πιό δφελος στὸ λογισμό του βρῆκε,
 νά τρέξει καὶ στά γόνατα⁶ νά πέσει τοῦ Δυσσέα.
 "Αφησε ἀμέσως καταγῆς τῇ βαθουλή κιθάρα,

στὸ υ 350 κ.ε.

1. Γιά τὴ συμπεριφορά τοῦ Λειώδη δές δσα λέγει δὲ ποιητής στὸ φ 144 κ.ε. 2. δ σβέρκος, δ τράχηλος. 3. χωρίς νά τὸ θέλει δές καὶ α 161. 4. Ἐδῶ ἔχουμε σκηνὴ ίκεσίας. 'Αγάλογη σκηνὴ είδαμε στὸ ἀνάκτορο τῶν Φαιάκων, δπου δ 'Οδυσσέας ἔπεσε ίκετης στά γόνατα τῆς 'Αρήτης (η 146 κ.ε.).

κοντά στ' ἀργυροκάρφωτο θρονί καὶ στό κροντήρι,
καὶ χύθηκε τά γόνατα νά πιάσει τοῦ Δυσσέα
κι ἔτσι μὲ λόγια φτερωτά θερμοπαρακαλοῦσε·

345

«Σπλαχνίσου με καὶ σδῆσε με, Δυσσέα, σέ ξορκίζω.

Ἀνίσως τόν τραγουδιστή σκοτώσεις, θά 'ρθει μέρα
νά λυπηθεῖς, πού τραγουδῶ καὶ σέ θεούς κι ἀνθρώπους.

Εἶμαι αὐτοδίδαχτος ἐγώ κι ἄπειρα μές στό νοῦ μου
τραγούδια μοῦ 'βαλε δ θεός¹. Καὶ πρέπει ἐγώ κοντά σου

350

σάν σέ θεό νά τραγουδῶ. Γι' αὐτό μή μέ χαλάσεις.

Θά σοῦ τό πεῖ κι δ λατρευτός Τηλέμαχος δ γιός σου,

πώς ἄθελα στό σπίτι σου, χωρίς κανένα πόθο,
ἐρχόμουνα νά τραγουδῶ στά δεῖπνα τῶν μνηστήρων.

Αὐτοί πολλοί καὶ πιό τρανοί μ' ἔφερναν μέ τό ζόρι»².

355

Ἐτσι εἶπε κι ἄκουσε δ θεϊκός Τηλέμαχος κι ἀμέσως
μίλησε στόν πατέρα του, πού 'ταν κοντά καὶ τοῦ 'πε·

«Στάσου, καὶ τόν ἀθῶ³ αὐτόν, μέ τό σπαθί μή βλάψεις.
Ἄκομα καὶ τό Μέδοντα⁴ θά σώσουμε τόν κράχτη,

πού πάντα ἐμένα ἀπό παιδί στό σπίτι μ' ἀγαποῦσε,
δξω⁵ ἄν τόν σκότωσε κι αὐτόν δ Εὔμαιος κι δ βουκόλος,

εἴτε μπροστά σου ἄν ἔτυχε τήν ὥρα πού χυμοῦσες».

Ἀκουσε δ κράχτης Μέδοντας τό λόγο του, δπως ήταν
κρυμμένος κάτω ἀπ' τό θρονί κι ἀπάνω του εἶχε ρίξει

βοδιοῦ τομάρι νιόγδαρτο τό χάρο νά ξεφύγει,
κι εὐτύς πετιέται ἀπ' τό θρονί, πετάει καὶ τό τομάρι,

καὶ τρέχοντας τά γόνατα τοῦ Τηλεμάχου πιάνει
κι ἔτσι μέ λόγια φτερωτά τοῦ μίλησε καὶ τοῦ 'πε·

«Νά με, παιδί μου. Στάσου ἐσύ, καὶ μίλα στό γονιό σου,
τ' ἀκονισμένο του σπαθί νά μή μέ κόψει ἐμένα

370

μές στό θυμό του, πού βαστᾶ γιά τούς μνηστήρες δλους,
πού σ' ἀψηφούσαν οί τρελοί καί τοῦ 'τρωγαν τό βιός του».

1. Οἱ ἀιδοί ήσαν κατά τήν ἀντίληψη τῶν παλαιῶν θεόπνευστα πρόσωπα. 2. μέ τή βία. 3. Δές καὶ ὅσα εἶπε στή μητέρα του δ Τηλέμαχος γιά τόν τραγουδιστή στό α 356 κ.ε. 4. Ο κήρυκας πού ἔσπευσε νά φέρει στήν Πηνελόπη τήν εἰδηση, πώς οι μνηστήρες ἐτοιμάζονται νά δολοφονήσουν τόν Τηλέμαχο (δ 686 κ.ε.). 5. ἐκτός ἄν, ἔξον ...

Τότε τοῦ χαμογέλασε κι εἶπε ὁ σοφός Δυσσέας:
 «Μή φοβηθεῖς καὶ τή ζωή νά τή χρωστᾶς στό γιο μου,
 γιά νά τό ίδεις καὶ μόνος σου καὶ νά τό πεῖς στοὺς ἄλλους, 375
 πώς τό καλό εἶναι ἀνώτεροι¹ ἀπ' τήν κακή τήν πράξη.
 Σύ τώρα κι ὁ πολύτεχνος τραγουδιστής καθίστε
 δξώ στήν πόρτα τῆς αὐλῆς, μακριά ἀπ' τοὺς σκοτωμένους,
 ὅσο στό σπίτι ἀκόμα ἐγώ νά κάμω, ὅ,τι ἔχω ἀνάγκη».

Ἐτσι εἶπε κι δξώ βγήκανε ἀπ' τό παλάτι οἱ δυό τους 380
 καὶ στό βωμό καθίσανε τοῦ Δία τοῦ μεγάλου,
 κι ἐδῶ κι ἐκεῖ κοιτάζανε τό χάρο καρτερώντας².

Τότε ὁ Δυσσέας ἔψαχνε στό σπίτι του, ἃν κανένας
 ἦταν κρυμμένος ζωντανός τό χάρο νά ξεφύγει. 385

“Ολοὺς τούς εἶδε ἔνα σωρό στή σκόνη καὶ στό αἷμα
 νά κείτουνται κάτω στή γῆ, σάν ψάρια πού οἱ ψαράδες
 τά σέρνουν δξώ ἀπ' τό γιαλό μέ δίχτυα στ' ἀκρογιάλι,
 κι αὐτά στόν ἄμμο σπαρταροῦν τή θάλασσα ποθώντας,
 καὶ σβήνει τήν ἀνάσα τους ὁ λαμπερός ὁ ἥλιος.

Ἐτσι οἱ μνηστῆρες κείτονταν ἔνας στόν ἄλλο ἀπάνω. 390

Τότε ἔτσι στόν Τηλέμαχο εἶπε ὁ σοφός Δυσσέας:
 «Φώναξε τήν Εὐρύκλεια, Τηλέμαχε, τή βάγια,
 πού θέλω κάτι νά τῆς πῶ, πού τό χω μές στό νοῦ μου».

Ἐτσι εἶπε, κι ὁ Τηλέμαχος τοῦ κάνει εὐτύς τό λόγο³,
 κι ἀφοῦ τήν πόρτα χτύπησε τῆς βάγιας φώναξε ἔτσι.

«Βάγια μου, σήκω κι ἔλα ἐδῶ, πού σ' ὀλες μας τίς δοῦλες,
 πού στό παλάτι βρίσκονται, παλιά ἐπιστάτρα ἐσύ εἶσαι.

Λέει νά 'ρθεις ὁ πατέρας μου νά σου μιλήσει κάτι».

Εἶπε κι αὐτός ὁ λόγος του δέν πέταξε χαμένος.
 Καὶ τοῦ ψηλοῦ σάν ἄνοιξε τοῦ παλατιοῦ τήν πόρτα, 400
 ἐρχόνταν, κι ὁ Τηλέμαχος μπροστά τήν ὀδηγοῦσε.

Βρήκανε τό Δυσσέα ἐκεῖ μές στ' ἄψυχα κουφάρια

1. Κι ἀπ' ἐδῶ φαίνεται πώς τήν ψυχή τοῦ 'Οδυσσέα δέν κυβερνοῦσε τό πάθος ἄλλ' οἱ δυνάμεις τῆς ἡθικῆς τάξεως. 2. Δέν πίστευαν ἀκόμα πώς εἶχαν σωθεῖ.

3. ἐκτελεῖ τήν προσταγή του.

στίς λέρες καὶ στά αἷμα χωμένον σάν λιοντάρι¹, πού πάει, λαγκαδοκοίμητο σάν χόρτασε μέ βόδι, καὶ στάζουν τά σαγόνια του κι ὅλο τό στῆθος του αἷμα, 405 καὶ φαίνεται τρομαχτικό στήν ὄψη νά τό βλέπεις, ἔτσι ὁ Δυσσέας φαίνονταν χέρια καὶ πόδια μαῦρος. Κι ώς εἶδε ἡ βάγια τούς νεκρούς, τό αἷμα σάν ποτάμι, πῆγε νά βάλει τίς φωνές, τέτοια χαρά σάν εἶδε. 410 Μά τή σταμάτησε ὁ θεῖκός Δυσσέας νά φωνάξει, κι ἔτσι στή βάγια μίλησε μέ φτερωμένα λόγια· «Μέσα σου κράτα τή χαρά καὶ μή φωνάξεις, βάγια, γιατί εἶναι κρίμα τούς νεκρούς νά χαίρεσαι² ὅταν βλέπεις. 415 Ἡ μοίρα αὐτούς τούς χάλασε καὶ τά κακά τους ἔργα, γιατί κανένα ἀπ' τούς θνητούς ἀνθρώπους δέν ψηφοῦσαν³, μήτε καλό μήτε κακό πού τύχαινε μπροστά τους. 420 Γι' αὐτό κι ἀπ' τό κεφάλι τους χάρος πικρός τούς βρῆκε. Μόν' ἔλα τώρα νά μοῦ πεῖς, ἀπ' τοῦ σπιτιοῦ τίς δοῦλες ποιές τό ψωμί μου ἀτίμασαν καὶ ποιές δέν ἔχουν κρίμα». 425 Τότε ἔτσι ἡ βάγια Εὐρύκλεια τ' ἀπάντησε καὶ τοῦ 'πε· «Τήν πάσα ἀλήθεια θά σου πῶ μετά χαρᾶς, παιδί μου. Πενήντα⁴ στό παλάτι σου ἔχεις γυναῖκες δοῦλες, 430 κι δλες τίς μάθαμε δουλειές, καὶ τά μαλιά νά ξαίνουν καὶ κάθε κόπο δουλικό μ' ὑπομονή νά στέργουν. Δώδεκα ἀπ' δλες ἔπεσαν σέ ἀδιαντροπιά μεγάλη, 425 καὶ μήτε ἐμένα σέβονταν μηδέ τήν Πηνελόπη. Μόλις πιά τώρα τ' ἀκριβό μεγάλωσε παιδί σου, κι ἡ μάνα του δέν ἄφηνε τίς δοῦλες νά προστάξει. 435 Μόν' ἄφησέ με ν' ἀνεβῶ στ' ἀνώι, αὐτά νά μάθει κι ἡ Πηνελόπη, πού ὁ θεός τή βύθισε στόν ὄπνο». 440

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας καὶ τῆς εἶπε· «Ἀκόμα αὐτή μήν τήν ξυπνᾶς⁵, μόν' πές στίς δοῦλες νά 'ρθουν,

1. Τήν παρομοίωση τοῦ 'Οδυσσέα μέ τό λιοντάρι πρῶτος ἔκανε ὁ Μενέλαος στό δ 336 κ.ἔ., ὅταν ἔμαθε ἀπό τόν Τηλέμαχο τί φοβερά γίνονται στήν Ἰθάκη ἀπό τούς μνηστήρες· δές καὶ ρ 125 κ.ἔ., ψ 49. 2. Δές καὶ χ 376. 3. ήσαν ύβριστές. 4. 'Ο ἀριθμός εἶναι τυπικός· παρουσιάζεται καὶ στό ἀνάκτορο τῶν Φαιάκων (η 107) καὶ στό 'Ακριτικό ἔπος. 5. Δές φ 355.

σ' αὐτές πού κάνανε ἄπρεπες δουλειές ἐδῶ ἀπό πρῶτα».

Ἐτσι εἶπε, κι ἔφυγε ἡ γριά κι ἀπ' τό παλάτι βγῆκε, νά παραγγίλει γλήγορα στίς δοῦλες ἐκεῖ νά 'ρθουν. 435

Κι ἐκεῖνος τόν Τηλέμαχο καὶ τό χοιροβοσκό του μέ τό βουκόλο κάλεσε κοντά του καὶ τούς εἶπε:

«Προστάξτε τώρα τούς νεκρούς νά πάρουν οἱ γυναικες, κι ἔπειτα τά πεντάμορφα θρονιά καὶ τά τραπέζια νά καθαρίσουν μέ νερό καὶ τρυπητά σφουγγάρια. 440

Κι ὅταν στήν τάξη¹ κάθε τι μές στό παλάτι βάλουν, δξω ἀπ' τό σπίτι βγάλτε τις ἀνάμεσα στό μέρος πού τό στρωμένο αὐλόγυρο χωρίζει ἀπ' τό κελάρι, κι ἐκεῖ νά τίς χτυπήσετε μέ τό μακρύ σπαθί σας, δσσοτον οριον. Ή δσο ἡ ζωή τους νά σβηστε καὶ τίς κρυφές ἀγάπες², πού οντα 445 πού 'χανε μέ τούς ἄτροπους μνηστῆρες, νά ξεχάσουν».

Ἐτσι εἶπε κι ὅλες ἔφτασαν οἱ δοῦλες μαζωμένες καὶ δάκρυα χύνανε βροχή, πικρά θρηνολογοῦσαν.

Τῶν σκοτωμένων τά κορμιά σηκώσανε καὶ κάτω στής καλοτείχιστης αὐλῆς τά πήγαν τό κελάρι, 450 τό 'να μέ τ' ἄλλο σωριαστά. Τίς πρόσταξε ό Δυσσέας κι ἐκεῖνες θέλοντας καὶ μή τούς σκοτωμένους πήραν.

Ἐπειτα τά πεντάμορφα θρονιά καὶ τά τραπέζια τά καθαρίζουν μέ νερό καὶ τρυπητά σφουγγάρια. Τότε ό θεϊκός Τηλέμαχος κι ό Εὔμαιος κι ό βουκόλος, 455 τοῦ παλατιοῦ τό πάτωμα μέ ξύστρες τρίψανε δλο κι δξω ἀπ' τήν πόρτα τά 'ριχναν οἱ δοῦλες τά σκουπίδια.

Κι ὅταν στήν τάξη κάθε τι βάλανε στό παλάτι, δξω τίς δοῦλες ἔσυραν, ἀνάμεσα στό μέρος πού τό στρωμένο αὐλόγυρο χωρίζει ἀπ' τό κελάρι, 460 κι ὅλες ἐκεῖ τίς ἔκλεισαν, πού γλιτώμο δέν είχαν.

Κι ό συνετός Τηλέμαχος τό λόγο πήρε κι εἶπε:

1. Ὁχι μόνο ἡ ήθική, μά καὶ ἡ ύλική τάξη ἐνδιαφέρει τόν ήρωα. 2. Τό ἀμάρτημά τους είναι ὅτι συνεργάστηκαν, ἔγιναν ἔνα, μέ τούς μνηστῆρες.

«Δέ θέλω αύτές μέ θάνατο νά πᾶνε τιμημένο,
πού καταράστηκαν συχνά τή μάνα μου κι έμένα
και πού μ' ἀγάπες σμίγανε κρυφά μέ τούς μνηστῆρες».

465

Ἐτσι εἶπε κι ἔδεσε σκοινί, τριγύρω στό κελάρι,
τρεχαντηριοῦ μαυρόπλωρον, ἀπ' τό μεγάλο στύλο
κι ἀπό ψηλά τό τέντωσε, στή γῆ νά μήν ἀγγίζουν
tá πόδια. Κι ὅπως στή θηλιά, πού μές στά χαμοκλάδια
έχουν στημένη, πέφτουνε κίχλες και περιστέρια
κι ἐκεὶ πού στή φωλιά πετοῦν χάρο κακό ἀπαντέχουν,
ἔτσι είχαν τά κεφάλια τους κι οἱ δοῦλες στήν ἀράδα,
και στό λαιμό τους τίς θηλιές νά κακοθανατίσουν.

470

Λίγο τά πόδια τίναξαν και πέταξε ή ψυχή τους.

Καί τό Μελάνθιο² στής αὐλῆς τό πρωτοπόρτι φέρνουν,
κι αὐτιά και μύτη τοῦ 'κοψαν μέ τ' ἄπονο μαχαίρι,
και μ' ἄγρια λύσσα τοῦ 'σπαζαν τά χέρια και τά πόδια.
Νίψανε ἀμέτως ἔπειτα τά χέρια και τά πόδια
και στό Δυσσέα γύρισαν, σάν τέλεψε ή δουλειά τους.
Τότε ἔτσι ἐκεῖνος μίλησε στή βάγια Εύρύκλεια κι εἶπε:
«Φέρε μου θειάφι και φωτιά, γερόντισσα, πού διώχνει
κάθε κακό, μονάχος μου τό σπίτι νά θειαφίσω³,
κι ἔπειτα πήγαινε νά πεῖς στήν Πηνελόπη νά 'ρθει.
Κάλεσε ἐδῶ και τοῦ σπιτιοῦ τίς δοῦλες νά 'ρθουν ὅλες».

480

Καί στό Δυσσέα ἀπάντησε ή βάγια Εύρύκλεια κι εἶπε:
«Ολα, παιδί μου, αὐτά σωστά τά μίλησες μέ τάξη.
Μόν' ἄσε νά σοῦ φέρω ἐδῶ χιτώνα και χλαμύδα.
Αὐτά τά παλιοκούρελα στίς πλάτες σου δέν πρέπει
νά τά φορεῖς στό σπίτι σου, μή σέ κατηγορήσουν».
Κι ἀπάντησε ό πολύσοφος Δυσσέας και τής εἶπε:
«Πρῶτα στό σπίτι τή φωτιά ν' ἀνάψουν εἶναι ἀνάγκη».

485

Εἶπε, κι ή βάγια Εύρύκλεια τοῦ κάνει εὐτύς τό λόγο

490

1. Δέ γνωρίζουμε τί ήταν ἀκριβῶς τό κελάρι αὐτό. Τό ἀρχ. κείμενο μιλάει γιά θόλο. Ἰσως πρόκειται γιά κυκλικό οἰκοδόμημα στήν αὐλή τοῦ ἀνακτόρου, ὃπου φυλάσσονταν διάφορα σκεύη. Μερικοί ὑποστηρίζουν πώς ήταν οἰκοδόμημα ἀφιερωμένο στούς νεκρούς. 2. Ὁ Μελάνθιος (χ 195) και οι δοῦλες είχαν τόν ἴδιο ἀτιμωτικό θάνατο. 3. Οι ἀρχαῖοι χρησιμοποιούσαν τό θειάφι γιά νά καθαρίσουν

κι ἔφερε θειάφι καὶ φωτιά, κι ἀμέσως δ Ἅυσσεας
ὅλο τό σπίτι θειάφισε, αὐλές μαζί καὶ σάλες.

Καὶ πῆγε στ' ὄμορφο ή γριά παλάτι τοῦ Δυσσέα
νά παραγγείλει γλήγορα σ' ὅλες τίς δοῦλες νά 'ρθουν.
Βγῆκαν ἀπ' τό παλάτι αὐτές στά χέρια φῶς κρατώντας
καὶ στό Δυσσέα χύθηκαν, τόν γλυκοχαιρετοῦσαν
καὶ τοῦ φιλοῦσαν μέ χαρές τούς ὥμους, τό κεφάλι,
καὶ τοῦ 'σφιγγαν τά χέρια του. Τότε ἔνιωσε ὁ Δυσσέας,
πού τήν καρδιά τους γνώριζε, γλυκό νά κλάψει πόθο. 495
500

"Επει τοι πλέον έχει να γίνεται", διεπερνάει σιγά σιγά τη μέση της βασικής γραμμής που περιβάλλει την πόλη της Αθήνας.

τήν ἀτμόσφαιρα. Ήταν ἔνα είδος ἀπολυμαντικοῦ καὶ πίστευαν πώς ἔτσι ἀπομα-
σύνεται τὸ μάστιγο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ιυστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναγνωρισμός - Οδυσσέα - Πηνελόπης: τοιχογραφία από την Πομπηία

Στ' ἀνώι ἀνέβηκε ἡ γριά χαρούμενη, νά φέρει
τά συχαρίκια! στήν κυρά, πώς ἔφτασε ὁ καλός της.

Τά πόδια της δυνάμωσαν κι οἱ φτέρνες της χτυποῦσαν²
κι ἐπάνω ἀπ' τό κεφάλι της πάει στέκει καί τῆς εἶπε:

«Ξύπνα, παιδί μου, γλήγορα, καλή μου Πηνελόπη,
νά ιδεῖς ἐκεῖνα πόλπιζες καί χρόνια λαχταροῦσες.

«Ηρθε ὁ Δυσσέας μέ καιρό καί βρίσκεται στό σπίτι,
καί τούς χαμένους σκότωσε μνηστῆρες, πού τό γιό του
τυράγγησαν καί ρήμαξαν τό βιός του καί τό σπίτι».

Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη τῆς μίλησε ἔτσι πάλε: 10

«Καλή μου βάγια, ἄχ, οἱ θεοί σοῦ σάλεψαν τά φρένα,
πού καί τόν πιό γερό στό νοῦ μποροῦν νά τόν τρελάνουν,

1. τό χαρούμενο μήνυμα. 2. σκοντάφταν. Χαριτωμένη είναι ἡ εἰκόνα τῆς Εὐρύ-
κλειας, πού, παρά τά χρόνια της, προσπαθεῖ νά τρέξει γιά νά φέρει τή χαρμόσυνη
εἴδηση.

καί νά τοῦ γιάνουν τό μυαλό τοῦ παραστρατισμένου.

Αὐτοὶ καὶ σένα σ' ἔβλαψαν, πού πρίν τά φρένα σου εἰχες.

Τί μέ γελᾶς, πού τήν καρδιά πολύπικρη τήν ἔχω,
κι αὐτά μοῦ λές τ' ἀσύσταται¹, κι ἀπ' τό βαθύ τόν ὑπνο
μέ ξύπνησες, πού μοῦ 'κλεινε γλυκά τά βλέφαρά μου;
"Αχ, ἔτσι δέν κοιμήθηκα ποτέ μου², ἀφότου πῆγε
στήν κακο-Τροία ὁ ἄντρας μου τήν τρισκαταραμένη.
Μόν' πίσω γύρνα γλήγορα, κατέβα στό παλάτι.

Κι ἂν ἄλλη σκλάβα ἐρχόντανε, ἀπ' ὅσες μέ δουλεύουν,
τέτοια μαντάτα νά μοῦ πεῖ, τόν ὑπνο νά μοῦ κόψει,
θά 'φευγε εὐτύς μέ κλάματα νά σύρει στή δουλειά της.
Μά σύ τή χάρη νά χρωστᾶς γι' αὐτό στά γηρατειά σου».

Πάλε ἔτσι ή βάγια Εὐρύκλεια τῆς εἶπε μέ λαχτάρα·
«Δέ σέ γελῶ, παιδάκι μου, μόν' ἔφτασε ὁ Δυσσέας,
ἀλήθεια, κι εἶναι σπίτι του, καθώς μ' ἀκοῦς, δέ ζένος,
πού δέν τόν ψήφησε³ κανείς σάν ἥρθε στό παλάτι.

Κι ἀπό καιρό ὁ Τηλέμαχος τό ἔξερε ἐδῶ πώς ἦταν,
μόν' ἔκρυψε ἀπό φρόνηση τή γνώμη τοῦ γονιοῦ του,
γιά νά πλερώσει⁴ τ' ἄδικα στούς φαντασμένους ἄντρες».

Εἶπε κι ἐκείνη χάρηκε καὶ πήδηξε ἀπ' τήν κλίνη
καὶ τή γριούλα ἀγκάλιασε, στά δάκρυα βουτημένη,
κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τῆς εἶπε κράζοντάς την·

«"Ελα νά ζήσεις, βάγια μου, τήν πάσα ἀλήθεια πές μου,
ἄν ἥρθε, ἀλήθεια, σπίτι του, καθώς μοῦ παρασταίνεις,
πῶς μόνος του κατάφερε τούς ἄτσαλους⁵ μνηστῆρες,
ἐνῶ ὅλοι πάντα μαζωχοί καθόντανε ἐδῶ μέσα;"»

Τότε ἔτσι ή βάγια Εὐρύκλεια τῆς Πηνελόπης εἶπε·

«Δέν εἶδα, μήτε τά 'μαθα, μόν' ἄκουσα τό βόγγο
πού σκοτωνόνταν. Κι ὅλες μας στῶν γιατακιῶν τό βάθος
ὅλότρεμες ζαρώναμε κλειδομανταλωμένες.

1. ἀσυνάρτητα. 2. Αὐτό δείχνει πώς ὁ ὑπνος τῆς Πηνελόπης είχε κάτι τό ὑπερψυσικό. 3. ἀντιλήφθηκε. 4. Αὐτό έγινε μέ τή μνηστηροφονία. 5. τούς κακούς, τούς ἀναιδεῖς.

ώστου πιά μέ φώναξε ἀπ' τό παλάτι ὁ γιός σου,
πού πρόσταξε ὁ πατέρας του νά 'ρθει νά μέ φωνάξει.
Τότε ἡβρα τό Δυσσέα ἐκεῖ, μές στ' ἄψυχα κουφάρια
νά στέκει δρθός, καί γύρω του, στό πάτωμα στρωμένοι,
ἡταν ἐκεῖνοι καταγῆς, ἔνας στόν ἄλλο ἀπάνω.
Θά σου ἀναγάλλιαζε ἡ καρδιά στά στήθια, ἀν τόν θωροῦσες
στίς λέρες καί στά αἴματα χωμένο σάν λιοντάρι¹.
Τώρα στίς πόρτες τῆς αὐλῆς αὐτοὶ σωρός εἶναι ὅλοι,
κι ἐκεῖνος ἄναψε φωτιά μεγάλη νά θειαφίσει
τή σάλα, κι ἐδῶ μ' ἔστειλε νά 'ρθω νά σέ φωνάξω.
Μόν' τρέχα, στήν καρδούλα σας νά νιώστε πιά κι οἱ δυό σας
χαρᾶς μιά στάλα, πού 'πιατε τοῦ κόσμου τά φαρμάκια.
Βρῆκε ὁ παλιός ὁ πόθος σας τήν ἄκρη του πιά τώρα.
Ξανάρθε ἐκεῖνος ζωντανός στό σπίτι του, καί βρῆκε
καί σένα καί τό γιόκα του, καί τούς μνηστήρες ὅλους
τούς πλέρωσε στό σπίτι του, γιατί τόν ἀδικοῦσαν».

Τότε ἔτσι πάλε ἡ φρόνιμη τῆς εἶπε ἡ Πηγελόπη²
«'Ακόμα, βάγια μου καλή, μήν καμαρώνεις² τόσο.
Ξέρεις μέ πόση μας χαρά θά τόνε βλέπαμε ὅλοι,
καί πρῶτα ἐγώ κι ὁ γιόκας μας, στό σπίτι νά γυρίσει.
Ομως δέν εἶναι ὁ λόγος σου σωστός ὅπως τόν εἶπες,
μά κάποιος σκότωσε θεός³ τούς ἄτροπους μνηστήρες,
πού θύμωσε γιά τ' ἄπονα καί τ' ἄνομά τους ἔργα.
Γιατί κανέναν αὐτοί θνητό στόν κόσμο δέν ψηφοῦσαν,
εἴτε μεγάλο εἴτε μικρό, πού τύχαινε μπροστά τους⁴.
Γι' αὐτό τήν πάθανε ἄσκημα μ' αὐτές των τίς περφάνιες.
Μά, ἄχ, κι ὁ Δυσσέας χάθηκε ἀλάργα ἀπ' τήν πατρίδα».

Τότε ἔτσι εὐτύς τῆς ἀπαντᾶ κι ἡ βάγια Εὐρύκλεια, κι εἶπε:
«Παιδί μου, πᾶς σοῦ ξέφυγαν τά λόγια αὐτά ἀπ' τό στόμα;
Τήν ώρα πού 'ναι ὁ ἄντρας σου στό σπίτι του φτασμένος,

1. Γιά τήν παρομοίωση δές χ 403, δουν ὑπάρχει σχετικό σχόλιο. 2. μήν καυχιέσαι.
3. Ἡ Πηγελόπη ὑστερα ἀπό τόσα πικρά βιώματα δέν μπορεῖ νά πιστέψει πώς
ἔνας ἄνθρωπος ἔκανε καλά τό πλήθος τῶν μνηστήρων καί ἀποδίδει τόν ἔξολο-
θρεμό τους στή θεία δίκη. 4. Τήν ίδια αἰτία γιά τό χαμό τῶν μνηστήρων πρόβαλε
καί ὁ Ὁδυσσέας στό χ 414.

λέσ πώς δέ θά γυρίσει πιά; Πάντα ἄπιστη ή καρδιά σου.
 Μά κι ἄλλο τώρα θά σου πῶ φῶς φανερό σημάδι¹,
 γιά τήν πληγή πού τοῦ 'καμε μέ τ' ἄσπρο του τό δόντι
 μιά μέρα ό ἀγριόχοιρος. Τή γνώρισα τήν ὥρα
 πού τοῦ τήν ἔπλυνα, κι ευτύς νά σου τό πῶ ζητοῦσα,
 μά ἐκεῖνος μέ τή χούφτα του μοῦ βούλωσε τό στόμα
 καί μοῦ ἔλεγε, ἀπό φρόνηση τοῦ νοῦ του, νά σωπάσω.
 Μόν' τρέχα. Βάζω στοίχημα στήν ίδια τή ζωή μου,
 ἄν σέ γελῶ, μέ θάνατο σκληρό νά μέ χαλάσεις».

Ἐπειτα πάλε ή φρόνιμη τῆς εἶπε ή Πηνελόπη.
 «Καλή μου βάγια, δύσκολο πολύ νά καταλάβεις
 τῶν ἀθανάτων τίς βουλές, δόσο σοφή κι ἄν είσαι.
 Μά ἂς πᾶμε στόν Τηλέμαχο νά ιδῶ τούς σκοτωμένους
 μνηστῆρες, καί νά μάθω ἐκεῖ ποιός τή ζωή τούς πῆρε».

Ἐτσι εἶπε κι ἀπ' τόν πύργο τῆς κατέβαινε, κι ό νοῦς τῆς λογάριαζε² ἄν στόν ἄντρα τῆς θά μίλας ἀπ' ἀλάργα,
 ἥ χέρια καί κεφάλι του νά πάει νά τοῦ φιλήσει.
 Σάν μπῆκε καί δρασκέλισε τό πέτρινο κατώφλι,
 πῆγε καί κάθισε ἀντικρύ τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα,
 κοντά στή λάμψη τῆς φωτιᾶς, κατά τόν ἄλλο τοῖχο.
 Σιμά στό στύλο τόν ψηλό καθόντανε κι ἐκεῖνος
 κι εἶχε τά μάτια του στή γῆ ριγμένα λαχταρώντας
 πότε ἔνα λόγο θά τοῦ πεῖ τό τρυφερό του ταίρι,
 ἀφοῦ τόν εἶδε ἀγνάντια της. Κι ἄλαλη³ ή Πηνελόπη
 ὥρα πολλή καθόντανε κι ό νοῦς της ἀποροῦσε,
 κι ἄλλοτε ἐκεῖ ἀπό πάνω του δέ σήκωνε τά μάτια
 κι ἄλλοτε δέν τόν γνώριζε, στά φτωχικά ντυμένο.
 Τότε ἔτσι κι ό Τηλέμαχος τῆς εἶπε θυμωμένα:
 «Μάνα μου, κακομάνα μου, πόχεις καρδιά ἀπό πέτρα,
 πῶς ἔτσι ἀπ' τόν πατέρα μου σάν ξένη ἀλάργα στέκεις,

1. Ἐδῶ προστίθεται ἀπό τήν τροφό ἔνα καινούργιο ἀποδεικτικό στοιχεῖο, γιά τό δόπιο δές τ 465. 2. Παρά τίς ἀμφιβολίες, ή ἐλπίδα τῆς εὐτυχίας κορυφώνεται μέσα της. 3. Σάν κεραυνοβολημένη ή Πηνελόπη στέκεται ἄφωνη. Τούτη ή σκηνή ἔχει τήν ἀντίστοιχή της στό v 196, ὅπου ό 'Οδυσσέας ξύπνησε στήν πατρίδα του, μά δέν τήν ἀναγνώρισε.

μήτε κοντά του κάθεσαι, νά πᾶς νά τόν ρωτήσεις;
 Καμιά μέ τόση ύπομονή δέ θά στεκόντανε ἄλλη,
 ἔτσι μακριά ἀπ' τόν ἄντρα της, πού πίκρες σάν περάσει
 γυρίσει στήν πατρίδα του στόν εἰκοστό¹ πιά χρόνο!
 Μά κι ἀπ' τήν πέτρα πιό σκληρή ἔχεις καρδιά ἐσύ πάντα!»

Τότε ἔτσι πάλε ἡ φρόνιμη τοῦ λέει ἡ Πηνελόπη:
 «Παιδί μου, ὁ νοῦς μου σάστισε κι οὕτε μπορῶ ἀπ' τό στόμα
 νά βγάλω λέξη νά τοῦ πᾶ, μήτε νά τόν ρωτήσω
 μήτε μπορῶ στό πρόσωπο νά τόν κοιτάξω ἀγνάντια.
 Κι ἂν ὁ Δυσσέας εἴναι αὐτός, ἀλήθεια, κι ἥρθε σπίτι,
 μονάχοι ἐμεῖς καλύτερα θά γνωριστοῦμε οἱ δυό μας.
 Γιατί ἔχουμε κάποια κρυφά σημάδια² μεταξύ μας,
 πού τά κρατοῦμε μυστικά καὶ δέν τά ξέρουν ἄλλοι». 115

Εἶπε καὶ χαμογέλασε ὁ θεϊκός Δυσσέας,
 κι ἔτσι δυό λόγια πεταχτά λαλεῖ τοῦ Τηλεμάχου·
 «"Ἄσ" τη, λοιπόν, Τηλέμαχε, τή μάνα σου μονάχη
 νά μ' ἔξετάσει. Γλήγορα θά μέ γνωρίσει τότε.
 Τώρα μέ βλέπει ἔτσι λερό καὶ κακοφορεμένο,
 γι' αὐτό καὶ μέ καταφρονεῖ, ποῦ μ' εἶδε, ποῦ μέ ξέρει.
 Κι ἔλα, ἄς σκεφτοῦμε τώρα ἐμεῖς τό πιό καλό νά γίνει.
 "Αν ντόπιον ἄνθρωπο κανείς σκοτώσει, κι ἔνα μόνο,
 πού δέν ἀφήνει πίσω του πολλούς νά τόν ζητήσουν,
 φεύγει στά ξένα³, ἀφήνοντας πατρίδα καὶ δικούς του.
 Μά ἐμεῖς τοῦ τόπου τή ζωή, τά πρῶτα ἀρχοντοπαίδια
 στό Θιάκι ξεπαστρέψαμε. Νά τί νά λογαριάσεις». 125

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε:
 «Μόνος σου φρόντισε γι' αὐτά, πατέρα ἀγαπημένε.
 Γιατί στόν κόσμο ἀσύγκριτη τή λένε τή βουλή σου,
 κι οὕτε μπορεῖ κανείς θνητός νά συγκριθεῖ μαζί σου.
 Κι ἐμεῖς θά σ' ἀκλούθησουμε φωτιά γεμάτοι οἱ ἄλλοι

1. Γιά τά εἴκοσι χρόνια τῆς ξενιτιᾶς μίλησε ὁ ἴδιος ὁ ἡρωας στόν Τηλέμαχο στό π 209. 2. Ὁ ἀναγνωρισμός θά προχωρήσει μέ βάση τά σημάδια, πού μόνο οἱ δυό τους γνωρίζουν. Τό ἴδιο μοτίβο παρουσιάζουν οἱ ἀναγνωρισμοί στή δημοτική ποίηση. 3. Ἐδώ ξαναφέρνει ὁ ἡρωας τό θέμα τῶν συνεπειῶν τῆς ἀνθρωποκτονίας· δέξ καὶ v 267, o 279, u 42.

καὶ θά βοηθήσουμε, θαρρῶ, κατά τή δύναμή μας».

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε ὁ Δυσσέας·
 «Μετά χαρᾶς θά σοῦ τό πᾶ καλύτερο ποιό¹ βρίσκω. 135
 Λουστεῖτε πρῶτα κι ὑστερα φορέστε τούς χιτῶνες,
 καὶ βάλτε εὐτύς νά στολιστοῦν κι οἱ δοῦλες στό παλάτι.
 Κι ὁ θεϊκός τραγουδιστής μέ τή γλυκιά κιθάρα
 τόν παιγνιδιάρικο χορό ἄς πιάσει νά μᾶς παίξει,
 ὅξω ἄν ἀκοῦνε νά θαρροῦν πώς γίνεται ἐδῶ γάμος, 140
 εἴτε οἱ διαβάτες πού περνοῦν, εἴτε οἱ γειτόνοι γύρω.
 Μήπως στήν πόλη ἀρχύτερα τρέξει τοῦ φόνου ἡ φήμη²
 πρίν ὅξω στό πολύδεντρο νά φτάσουμε μετόχι³.
 Κι ἐκεῖ θά ἰδοῦμε τότε πῶς θά μᾶς φωτίσει ὁ Δίας».

“Ἐτσι εἶπε, κι ὅλοι ὑπάκουσαν κι ὅπως τούς εἶπε κάνουν. 145
 Λούστηκαν πρῶτα κι ἔβαλαν χιτῶνες κι οἱ γυναῖκες
 στολίστηκαν, καὶ τή βαθιά κιθάρα του σάν πῆρε
 ὁ θεϊκός τραγουδιστής, τούς ξύπνησε τόν πόθο
 στό διπλοτσάκιστο χορό καὶ στό γλυκό τραγούδι.
 Κι ὅλο ἀπ' τούς χτύπους τῶν ποδιῶν ἀχοῦσε τό παλάτι, 150
 καθώς οἱ ἄντρες χόρευαν κι οἱ λυγερές γυναῖκες.
 Κι ἔτσι ἔνας εἶπε ἀκούγοντας ἀπόξω ἀπ' τό παλάτι·
 «Κάποιος τήν πολυγύρευτη βασίλισσα θά πῆρε.
 'Η ἔρμη, δέν τό βάσταξε, στ' ἀρχοντικό τοῦ ἀντρός της
 νά μένει πάντα ἀνύπαντρη κι ὅσο νά φτάσει ἐκεῖνος». 155

“Ἐτσι εἶπε, μά δέν τά ἔξεραν αὐτά πῶς εἶχαν γίνει.
 Τότε ἔλουσε ἡ κελάρισσα Βρυνόμη⁴ τό Δυσσέα
 μές στό παλάτι κι ἔλειψε μέ λάδι τό κορμί του,
 κι ὅμορφα ροῦχα τοῦ ἕβαλε χλαμύδα καὶ χιτώνα.
 Κι ἀπ' τό κεφάλι τοῦ ἔχυνε μιά ὁμορφιά ἡ Παλλάδα, 160
 σάν πιό ψηλός νά φαίνεται καὶ πιό παχύς. Καὶ πέρταν
 ἀπ' τήν κορφή του τά σγουρά μαλλιά του σάν τά γιούλια.

1. Ὁ νέος δόλος τοῦ Ὁδυσσέα δίνει καιρό γιά ἀναίπλωση. 2. Δέες ω 407. 3. Ἐτσι προοικονομεῖται ἡ μετάβαση τοῦ Ὁδυσσέα καὶ τῶν ἀνθρώπων του στό βασιλικό κτῆμα· δέες ψ 371. 4. Είναι αὐτή πού σκέπασε μέ βαρύ κλινοσκέπασμα τόν Ὁδυσσέα, ὅταν πλάγιασε στόν πρόδομο τοῦ μεγάρου (υ 4).

- Κι δπως τεχνίτης ξακουστός, πού τοῦ 'μαθαν τήν τέχνη
δ Ἡφαιστος κι ή Ἀθηνᾶ, μέ μάλαμα χρυσώνει
τ' ἀσήμι, καὶ περίτεχνα χρυσαφικά τελεύει,165
ἔτσι μιά χάρη τοῦ χυνε στούς ώμους, στό κεφάλι.
Κι δμοιος μ' ἀθάνατοι θεό ἀπ' τό λουτρό δξω βγῆκε.
Κάθισε πάλε στό θρονί, πού τό χε πρίν ἀφήσει,
ἀγνάντια στή γυναίκα του καί μέ καημό τῆς εἶπε·
«Καημένη, ἀπ' ὅλες πιό πολύ τίς ἄλλες τίς γυναίκες,170
σκληρή καρδιά σοῦ βάλανε στά στήθια σου οἱ Οὐράνιοι.
Καμιά μέ τόση ὑπομονή δέ θά στεκόντανε ἄλλη²
ἔτσι μακριά ἀπ' τόν ἄντρα της, πού πίκρες σάν περάσει
τῆς ἔρθει στήν πατρίδα του τόν είκοστό πιά χρόνο.
Μόν' ἔλα, βάγια, στρῶσε μου κρεβάτι νά πλαγιάσω,175
κι αὐτή στά στήθια τήν καρδιά τήν ἔχει σιδερένια».
- Κι ή Πηνελόπη ή φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε·
«Καημένε, δέν ξιπάζομαι³, μήτε περήφανη είμαι,
μήτε σαστίζω. Μόν' καλά πᾶς ἥσουν σέ θυμοῦμαι,
τό Θύακι μέ μακρόκουπο σάν ἄφησες καράβι.180
- Μόν' ἔλα, βάγια Εὐρύκλεια, κι ἀπ' τό ψηλό παλάτι
στρῶσε δξω τό κρεβάτι του, πού τό καμε μονάχος.
Κι δξω δταν στρώσεις ἐπειτα πιάσε καί βάλε ἀπάνω
στρῶμα, ἀντρομίδα καί προβιά καί κεντητό σεντόνι».
- «Ἐτσι εἶπε δοκιμάζοντας⁴ τόν ἄντρα της, κι ἐκεῖνος
γύρισε κι εἶπε μέ θυμό στό λατρευτό του ταίρι·185
«Γυναίκα, αὐτός δι λόγος σου μοῦ πλήγωσε τά σπλάχνα.
Ποιός πῆγε τό κρεβάτι μου νά τό παραμερίσει;
Δύσκολα αὐτό θά τό κανε κι δι πιό καλός τεχνίτης,
ἐκτός ἄν ηθελε δι θεός διδιος νά κατέβει190
καί σ' ἄλλο μέρος εὔκολα θά τό τοποθετοῦσε.
«Ομως κανείς θνητός στή γῆ, κι ἄς ήταν νιός λεβέντης,

1. Ἡ εἰκόνα τοῦ Ὀδυσσέα μετά τό λουτρό ἔχει τήν ἀντίστοιχη στό ζ 230 κ.ξ.,
ὅπου δηρωας ἐμφανίζεται μπρός στή Ναυσικᾶ. 2. Τά ίδια λόγια εἶπε στή μητέρα
του καί δι Τηλέμαχος στό ψ 104. 3. κομπάζω, ἐπαίρομαι. 4. Τό κρεβάτι τοῦ Ὀδυσ-
σέα δέν μποροῦσε νά κινηθεῖ, γιατί ήταν σταθερά προσκολλημένο στό ἔδαφος.
Ἡ Πηνελόπη αὐτό ἀκριβῶς ηθελε νά δοκιμάσει ἀν δηλαδή γνώριζε δι ξένος αὐτή
τή λεπτομέρεια.

δέ θά τό σάλευε εύκολα, γιατί ἔχει ἔνα σημάδι¹
τρανό, δικό μου τέχνασμα, στό σκαλιστό κρεβάτι.

Φιντάνι² ἐλιᾶς στενόφυλλης μές στήν αὐλή μου ἀνθοῦσε,
χλωρόφλουδο, δόλοφούντωτο, χοντρό ὅπως ἔνας στύλος.

Κι ὁλόγυρά της ἔχτισα μιά κάμαρα³, φτιασμένη
μέ μάρμαρα πελεκητά καὶ μέ σκεπή ἀπό πάνω
κι ἔβαλα πόρτες ταιριαστές κι δμορφοκαμωμένες.

*Έκοψα τῆς πυκνόφυλλης ἐλιᾶς τή φούντα τότες
καὶ τὸν κορμό κλαδεύοντας τὸν πελεκῶ ἀπ' τή ρίζα
μ' ἔνα σκεπάρνι τεχνικά, στή στάφην⁴ ἰσώνοντάς τον,
κι ἔφτιασα τά κλινόποδα, τρυπώντας μέ τρυπάνι.

Κι ἐκεῖθε τότες ἄρχισα νά φτιάνω τό κρεβάτι
πλουμίζοντάς⁵ το μάλαμα καὶ φίλτισι κι ἀσήμι
καὶ μέσα κόκκινο λουρί βοδιοῦ λαμπρό τεντώνω.

Νά τώρα τά σημάδια του σοῦ τά 'πα, μήτε ξέρω
ἄν μένει ἀκόμα ἀσάλευτο, γυναίκα, τό κρεβάτι
η̄ πιά ἀπ' τή ρίζα τό 'κοψε κανείς κι ἀλλοῦ τό πῆγε».

Εἶπε κι ἐκείνης κόπηκαν τά πόδια κι ή καρδιά της,
σάν ἄκουσε τ' ἀλάθευτα σημάδια πού τής εἶπε,

κι ἔτρεξε εὐτύς ἀπάνω του στά δάκρυα βουτημένη
καὶ τό λαιμό του ἀγκάλιασε μέ τά λευκά της χέρια
καὶ φίλας τό κεφάλι του κι ἀγαπημένα τοῦ 'πε·

«Μή μοῦ θυμώνεις⁶, ἄντρα μου, πού σ' ὅλα στοχασμένος
κι ἀπ' ὅλους εἰσαι πιό πολύ. "Ἄχ, οἱ θεοί τίς πίκρες

μᾶς ἔστειλαν, πού ζήλεψαν πάντα μαζί νά ζοῦμε,
τά νιάτα νά χαιρόμαστε, κι οἱ δυό μαζί στό τέλος
τῶν γηρατειῶν νά φτάσουμε. Μή μοῦ κακιώσεις τώρα
πού δέ σέ χάρηκα ἀπ' ἀρχῆς τήν ὥρα καθώς σ' εἶδα.

Γιατί ἔτρεμε ή καρδούλα μου στά τρυφερά μου στήθια
μήν ἔρθει ἐδῶ μέ ψέματα κανείς καὶ μέ γελάσει.

1. Δέες ψ 114. 2. Δέν πρόκειται γιά βλαστό, ἀλλά γιά δέντρο, ἐλιά στενόφυλλη.

3. Φαίνεται πώς ο ἥρωας παντρεύτηκε, ἐνῷ ἀκόμα βασίλευε ὁ Λαέρτης. Γι' αὐτό
ὑποχρεώθηκε νά κτίσει ξεχωριστό νυφικό κοιτώνα, σύμβολο ἀπαρχῆς νέας οἰκο-
γένειας. 4. ἔργαλειο τῶν ξυλουργῶν. 5. διακοσμώντας. 6. 'Ο λόγος τῆς Πηνε-
λόπης τώρα γίνεται ἀπολογητικός.

Γιατί πολλοί πού τό κακό σοφίζονται στό νοῦ τους¹.

Μήτε ή Ἐλένη ή Ἀργίτισσα τοῦ Δία ή θυγατέρα
μέ ξένον ἄντρα ἐρωτικά δέ θά πεφτε στό στρῶμα,

ἄν ηξερε πώς στή γλυκιά πατρίδα της μιά μέρα
οἱ πολεμόχαροι Ἀχαιοί θά τή γυρίσουν πίσω.

Μά στ' ἄπρεπό της φέρσιμο τήν ἑσπρωξε ἔτσι ή μοίρα
καὶ πρίν στό νοῦ δέν πρόβλεψε τό φοβερό της κρίμα,
πού πρῶτα ἡμᾶς τά πιό πικρά μᾶς πότισε φαρμάκια.

Μά τώρα ἀφοῦ τ' ἀλάθευτα τοῦ κρεβατιοῦ σημάδια
μοῦ τά πες, πού δέν τά ἔσερε κανείς θνητός στόν κόσμο
παρά μονάχα ἐγώ καὶ σύ κι ή σκλάβα μου Ἀκτορίδα²,
πού μοῦ δώσε ό πατέρας μου γιά ἐδῶ ὅταν ξεκινοῦσα,
καὶ μᾶς φυλοῦσε τίς κλειστές τοῦ παλατιοῦ τίς πόρτες,

τώρα μοῦ πείθεις τήν καρδιά, τόσο σκληρή κι αὕς εἶναι».

Εἶπε καὶ τότε πιό πολύ τοῦ ξύπνησε τόν πόθο
τοῦ θρήνου κι ἔκλαιγε τήν πιστή γυναίκα του κρατώντας.
Κι ὥπως³ κοιτάζουν τή στεριά μέ πόθο καὶ λαχτάρα
στό πέλαγο ὅσοι κολυμποῦν, πού τό γερό καράβι

τούς σπάσει μεσοπέλαγα δ Σείστης Ποσειδώνας
χτυπώντας μέ τόν ἄνεμο καὶ τ' ἀφρισμένο κύμα,
καὶ λίγοι ἀπ' τ' ἄγριο πέλαγο γλιτώνουν κολυμπώντας
κι ἀπ' τό κορμί τους χύνεται τῆς θάλασσας ή ἄρμη

καὶ μέ χαρά πατοῦν στεριά, σάν ξέφυγαν τό χάρο,
ἔτσι κι ἐκείνη⁴ χαίρονταν τόν ἄντρα της νά βλέπει
κι οὐτ' ἔβγαζε τ' ἀφράτα της τά χέρια ἀπ' τό λαιμό του.

Κι ή ροδοδάχτυλη Αύγή θά βρισκε αὐτούς νά κλαῖνε,
ἄν ἄλλο δέ σοφίζουνταν ή Ἀθηνᾶ Παλλάδα.

Τή νύχτα ἀλάργα⁵ κράτησε στά πέρατα τοῦ κόσμου
καὶ τή χρυσόθρονη Αύγή στοῦ Ὁκεανοῦ τήν ἄκρη,
μηδ' ἄφησε τά γλήγορα νά ζέψει τ' ἄλογά της,

1. Ο δισταγμός της δφείλεται στή μεγάλη της ἀγάπη γ' αὐτόν. 2. Η θεραπαινίδα αὐτή πρέπει νά είληε πεθάνει μέσα στά είκοσι χρόνια τῆς ἀπουσίας τοῦ Ὀδυσσέα. Μερικοί φιλόλογοι θεωροῦν τό δόνομα πατρωνυμικό τῆς Εὐρυνόμης. 3. Θεματικά ή παρομοίωση είναι συγγενής μέ τήν παρομοίωση στό ε 409 κ.έ., δπου δ ναναγός Ὀδυσσέας διακρίνει στεριά μπρός του. 4. Τό ύποκείμενο τῆς παρομοιώσεως ταυτίζεται περισσότερο μέ τόν Ὀδυσσέα καὶ πιό λίγο μέ τήν Πηνελόπη. 5. Η νύχτα Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τό Λάμπρο καὶ τό Φωτεινό, τά δυό της τά πουλάρια,
πού τῆς τραβοῦν τ' ἀμάξι της καὶ φῶς στόν κόσμο φέρνουν.

Τότε εἶπε στή γυναίκα του πάλε ὁ σοφός Δυσσέας:

«Ἄχ, ὅλα μας τά βάσανα δέν πῆραν, φῶς μου, τέλος
καὶ πίσω ἀκόμα ἀμέτρητοι μᾶς περιμένουν πόνοι
σκληροί, πού γράφει ὁλόκληρους νά τούς περάσω ἡ μοίρα.

Ἐτσι προφήτεψε ἡ ψυχὴ τοῦ μάντη Τειρεσία¹

τή μέρα πού κατέβηκα στό σκοτεινό τόν Ἀδη

ζητώντας μέ τούς ναῦτες μου νά φτάσω στήν πατρίδα.

Μόν' ἔλα τώρα, ἀγάπη μου, νά πάμε στό κρεβάτι
νά κοιμηθοῦμε, τό γλυκό τόν ὑπνο νά χαροῦμε».

Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι πάλε·

«Ἔτοιμη θά 'ναι ἡ κλίνη σου τήν ὥρα πού θελήσεις,
ἀφοῦ σ' ἀξιώσανε οἱ θεοί μέ τό καλό νά φτάσεις
στήν ποθητή πατρίδα σου, στ' ἀρχοντικό σου σπίτι.

Μόν' ἔλα, ἀφοῦ θυμήθηκες τά βάσανά σου τώρα,
πές τα κι ἐμένα, ἄν καί θαρρῶ στερνά πώς θά τά μάθω.
Ομως κι ἀμέσως ἀσκημο δέν είναι νά τά ξέρω».

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας καὶ τῆς εἶπε·

«Καημένη, αὐτά τί τά ζητᾶς, τί θέλεις νά τά μάθεις;
Μόν' ἔλα, δίχως τίποτε νά κρύψω νά τ' ἀκούσεις.

Ομως γι' αὐτό δέ θά χαρεῖς, καθώς κι ἐγώ δέ χαίρω
πού μοῦ 'πε διά μάντης σέ πολλές θνητῶν νά τρέξω² χῶρες,
κρατώντας καλοσήκωτο κουπί στά δυό μου χέρια,
ὅσο νά φτάσω σέ λαούς πού θάλασσα δέν ξέρουν
καὶ τρῶνε ἀνάλατο φαγί καὶ μήτε ἀπό καράβια
γνωρίζουν κοκκινόπλωρα, μήτε εἰδανε ποτέ τους
τά καλοτράβηχτα κουπιά, πού 'ναι φτερά τῶν πλοίων.

Κι ἄκου, καθώς μοῦ τό 'λεγε τ' ἀλάθευτο σημάδι.

Οταν στό δρόμο πού τραβῶ ξένος μέ βρεῖ διαβάτης

255

260

265

270

275

280

ἔγινε πιό μεγάλη. Στήν παλαιά Διαθήκη ἡ ἡμέρα είναι ἐκείνη πού πῆρε μεγαλύτερη διάσταση, ὅταν ἔγινε μάχη ἀνάμεσα στούς Ἀμορίτες καὶ τούς Ἰσραηλίτες (Ιησ. 10, 13).

1. Ἡ σχετική προφητεία βρίσκεται στό λ 121 κ.δ. 2. Οἱ στίχοι πού ἀκολουθοῦν είναι θεματική καὶ φραστική ἐπανάληψη τῶν στίχων λ 124 κ.δ.

καὶ λιχνιστήρι αὐτό μοῦ πεῖ στόν ὅμο πού σηκώνω,
πρόσταξε τότε τὸ κουπί στό χῶμα νά τό μπήξω¹
κι δμορφα νά προσφέρω ἐκεī σφαχτά στόν Ποσειδώνα, 285
ἀρνί, δαμάλι καὶ καπρί τῶν χοίρων ἀναβάτη,
νά φτάσω στήν πατρίδα μου κι ἀρχοντικές θυσίες
πολλές νά κάμω στούς θεούς, πού κατοικοῦν στά οὐράνια,
μέ τή σειρά τοῦ καθενός. Κι ὁ θάνατος πιά τότε
γλυκός μακριά ἀπ' τά πέλαγα θά 'ρθει νά μ' ἀνταμώσει 290
στ' ἀρχοντικά μου γηρατειά. Καὶ γύρω μου ὁ λαός μου
πάντα θά ζεī καλότυχος. "Ἐτσι εἶπε πώς θά γίνουν".

Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη τ' ἀπάντησε ἔτσι κι εἶπε:
«Ἀφοῦ καλύτερα οἱ θεοί τά γηρατειά σοῦ γράφουν,
ἔχεις ἐλπίδα στά στερνά νά πάψουν τά δεινά σου». 295

Ἐνόσω αὐτά κουβέντιαζαν μιλώντας μεταξύ τους
ἡ Εὐρυνόμη ἑτοίμαζε κι ἡ βάγια τό κρεβάτι
βάζοντας στρώματα ἀπαλά στή λάμψη τῶν λαμπάδων.
Κι ἀφοῦ μέ βιάση στρώσανε τό μαλακό κρεβάτι,
γύρισε στό γιατάκι της νά κοιμηθεῖ ἡ γριούλα 300
κι ἡ Εὐρυνόμη μ' ἔνα φῶς στό χέρι προχωροῦσε,
καθώς οἱ δυό τους πήγαιναν νά πέσουν στό κρεβάτι.
Κι ἄμα τούς πήγε γύρισε κι αὐτή στήν κάμαρή της.
Κι ἐκεῖνοι τότε στό παλιό κρεβάτι μέ λαχτάρα
τῆς παντρειᾶς θυμήθηκαν τήν ὁρισμένη τάξη². 305
Τότε ὁ θεϊκός Τηλέμαχος, ὁ Εὔμαιος κι ὁ βουκόλος
πάψανε ἀμέσως³ τό χορό, πάψανε κι οἱ γυναῖκες
κι ὅλοι ἔπειτα κοιμήθηκαν στό ἴσκιερό παλάτι.

Κι ἐκεῖνοι, ἀφοῦ χαρήκανε τή ζαχαρένια ἀγάπη,
γλυκιά κουβέντα ἀρχίσανε μιλώντας μεταξύ τους. 310
Μιά τοῦ Ἀλέγε ὅσα πέρασε μές στό παλάτι ἐκείνη
τή σιχασμένη συντροφιά νά βλέπει τῶν μνηστήρων,

1. Δέες τό ἀντίστοιχο σχόλιο στό λ 124, 132. 2. Ὁ ποιητής, ἀπό σεβασμό πρός
τά πρόσωπα πού πρωταγωνιστοῦν, ἀλλά καὶ πρός τά πρόσωπα πού παρακολουθοῦν
μέ τήν ἀκοή ἡ τήν ὅραση, δίνει μέ δυό μόνο σειρές τήν ἐρωτική σκηνή. 3. Αὐτό⁴
ἔγινε ἀπό σεβασμό πρός τούς δύο συζύγους.

πού σφάζανε ἔξ αἰτίας της πλῆθος ἀρνιά καὶ βόδια
κι ἀπ' τά πιθάρια ἀμέτρητο γλυκό κρασί τραβοῦσαν,
μιά πάλε ὁ θεογέννητος τῆς ἔλεγε ὁ Δυσσέας
ὅσα στούς ἄλλους ἔκαμε δεινά κι ὅσα κι ὁ ἴδιος
κακόπαθε. Καί χαίρουνταν ν' ἀκούει ἡ Πηνελόπη
κι οὐτ' ὑπνος τῆς ἐρχόντανε πρίν ὅλα νά τά μάθει.

Κι ἥρχισε¹ πῶς τούς Κίκονες ὑπόταξε. Κατόπι
πῶς ἔφτασε στήν καρπερή τῶν Λωτοφάγων χώρα.
Ο Κύκλωπας τί τοῦ 'καμε καὶ πῶς τά πλέρωσε ὅλα,
πού τοῦ 'φαγε δίχως σπλαχνιά τούς ποθητούς συντρόφους.

Πῶς ἔφτασε στόν Αἴολο καὶ τόν φιλοξενοῦσε,
δύμως δέν τοῦ 'τανε γραφτό, κι ἄς τόν ξεπροβοδοῦσε
ἀκόμα νά 'ρθει στή γλυκιά πατρίδα, κι ἡ φουρτούνα
στήν ψαροτρόφα θάλασσα τόν γύρισε θρηνώντας.
Πῶς πῆγε στήν Τηλέπυλο, τῶν Λαιστρυγόνων χώρα,
πού τά καράβια χάλασαν, καὶ τούς γοργούς συντρόφους
(ὅλους, καὶ μόνος γλίτωσε μέ τό καράβι ἐκεῖνος).

Τῆς Κίρκης τά καμώματα τῆς είπε καὶ τούς δόλους,
στόν "Αδη πῶς κατέβηκε τόν καταραχνιασμένο,
τοῦ Τειρεσία τήν ψυχή τοῦ μάντη νά ρωτήσει,
μέ πλοιο του πολύσκαρμο, κι εἰδε δόλους τούς συντρόφους
κι ἐκείνη πού τόν ἔκαμε κι ἔθρεψε ἀπό μικράκι.

Πῶς τ' ἄκουσε τό λυγερό τραγούδι τῶν Σειρήνων,
πῶς ἔφτασε καὶ στίς Κρουστές τίς πέτρες καὶ στήν ἔρμη
τή Σκύλλα καὶ τή Χάρυβδη, πού δίχως νά τήν πάθει
κανείς θνητός δέν πέρασε καμιά φορά κοντά τους.

Πῶς φάγανε οί συντρόφοι του τοῦ "Ηλιού τά γελάδια,
πῶς ἔκαψε τό γλήγορο καράβι ὁ βροντορίχτης,
τοῦ Κρόνου ὁ γιός, μέ φλογερό ἀστροπελέκι τότε
κι δλοι οί λεβέντες χάθηκαν συντρόφοι του, κι ἐκεῖνος

1. Ἡ ἀξιστόρηση, πού ἀκολουθεῖ, είναι περίληψη ἀπό τή μεγάλη ἀφήγηση τοῦ 'Οδυσσέα μπρός στή συγκέντρωση τῶν Φαιάκων στίς ραψῳδίες ι, κ, λ, μ. Πρόκειται γιά ἐγκιβωτισμό (ἀνακεφαλαίωση) τοῦ ποιητικοῦ παρελθόντος μέσα στό ποιητικό παρόν.

315

320

325

330

335

340

τή μαύρη μοίρα ξέφυγε μονάχος, καί πῶς πῆγε
στῆς Ὡγυγίας τό νησί στήν Καλυψώ¹ τή νύφη,
πού τόν κρατοῦσε κι ἄντρα της ποθοῦσε νά τόν ἔχει,
καί στή βαθιά τόν ἔθαψε σπηλιά της, τάζοντάς του
νά τόνε κάμει, ἀθάνατο κι ἀγέραστον ἀκόμα,

δῆμως ποτέ δέν τοῦ πειθε στά στήθια τήν καρδιά του.
Πῶς ἔφτασε στούς Φαιάκες μέ βάσανα καί πίκρες,
πού σάν θεό τόν τίμησαν ἀπ' τήν καρδιά τους ὅλοι
καί μέ καράβι στή γλυκιά τόν ἔστειλαν πατρίδα,
χαλκό καί μάλαμα σωρό καί ροῦχα δίνοντάς του.

Αὐτό τό λόγο εἶπε στερνό κι ὑπνος² γλυκός τόν πῆρε,
πού ὅλα τά μέλη παραλεῖ καί τῆς ψυχῆς τίς ἔννοιες.

Κι ἔνα ἄλλο ή λιόθωρη θεά σοφίστηκε ή Παλλάδα.

Τήν ὥρα πού κατάλαβε πῶς χόρτασε ὁ Δυσσέας
τόν ὑπνο καί τήν ἀγκαλιά τῆς γλυκοποθητῆς του,
σήκωσε τή χρυσόθρονη τή νυχτογεννημένη
ἀμέσως ἀπ' τόν Ὁκεανό, νά φέρει φῶς στόν κόσμο.

Σηκώθηκε ἀπ' τό μαλακό κρεβάτι κι ὁ Δυσσέας
κι ἔτσι δυό λόγια μίλησε στό λατρευτό του ταίρι
«Καλή μου, πιά ἀπό βάσανα χορτάσαμε κι οἱ δυό μας
ἀτή σου τόν πολύπαθο νά κλαῖς τό γυρισμό μου,
κι ὁ Δίας κι οἱ λοιποί θεοί νά μέ κρατοῦν μέ πίκρες
ἀλάργα ἀπ' τήν πατρίδα μου, πού τόσο τήν ποθοῦσα.

Τώρα τό πολυπόθητο σάν βρήκαμε κρεβάτι,
τό βιός μας θά κοιτάξουμε στό σπίτι ἐδῶ, ὅσο μένει,
κι ὅσα μοῦ κόψανε οἱ γαμπροί σφαχτά μου οἱ ξιπασμένοι,
πολλά θά πάρω μόνος μου, κι ἄλλα οἱ Θιακοί θά δώσουν,
ώστοτου μέσα τίς αὐλές νά τίς γεμίσουν ὀλες.

Μά τώρα στό πολύδεντρο τό ξοχικό³ θά σύρω,
νά ἴδω τό γέρο μου γονιό, πού κλαίει πικρά γιά μένα.

345

350

355

360

365

370

1. Δές γιά τήν παραμονή του στό νησί τῆς Καλυψώς a 50 κ.έ., ε 7 κ.έ. 2. Ὁ ιδιος γλυκός ὑπνος πῆρε τόν Ὁδυσσέα, τότε πού οἱ Φαιάκες ναῦτες τόν ἔβγαλαν ἀπό τό καράβι τους καί τόν ἀπίθωσαν στήν ἀγαπημένη του Ἰθάκην v 95 κ.έ. 3. Δές ψ 143.

Καί κάμε, φῶς μου, ὅπως σοῦ πᾶ, στοχαστική κι ἄς εῖσαι.
 Θά τρέξει ἡ φόμη τῶν γαμπρῶν, πού ξέβγαλα στό σπίτι,
 ὁ ἥλιος ἄμα πρωτοβγεῖ. Στ' ἀνώι ἀνέβα τότες
 καὶ κάτσε μέ τίς δοῦλες σου χωρίς νά ἰδεῖς κανένα.

375

Εἶπε κι ἀμέσως φόρεσε τά ξακουστά ἄρματά του,
 κι ἔπειτα τόν Τηλέμαχο, τόν Εὔμαιο, τόν τσοπάνη¹
 σηκώνει κι εἶπε τ' ἄρματα νά βάλουν τοῦ πολέμου.

380

Κι ἐκεῖνοι τόν ὑπάκουουσαν καὶ πήρανε τά ὅπλα.
 Τήν πόρτα ἀνοίγουν κι ἔβγαιναν, κι ὁ δόλιος ὁ Δυσσέας
 ἔξω ἀπ' τήν πόλη τούς περνᾶ, σκοτάδι² σκεπασμένους.

1. Έννοεῖ τό βουκόλο Φιλοίτιο. 2. Είναι ἡ γνωστή προστατευτική όμιχλη, πού κάλυψε τόσες φορές τόν Ὁδυσσέα προφυλάσσοντάς τον ἀπό ἐπικείμενα δεινά· δέες η 15.

'Ἐρμῆς ψυχοπομπός

Ω

Κάλεσε τίς ψυχές δὲ Ἐρμῆς¹ κοντά του τῶν μνηστήρων,
κρατώντας τὸ χρυσό ραβδί, πού ἀνθρώπων, ὅσους θέλει,
μαγεύει μάτια ἥ καὶ ξυπνᾶ πάλε ἄλλους κοιμισμένους.

Μέ κενο τίς ξεκίνησε κι αὐτές τόν ἀκλουθοῦσαν
μέ τσιριχτά· κι ὅπως πετοῦν μές στῆς σπηλιᾶς τό βάθος
οἱ νυχτερίδες² τρίζοντας, ὅταν καμιά ἀπ' τό βράχο
πέσει κι ἀπ' τήν ἀρμάθα της, πού δένει ἡ μιά τήν ἄλλη,
τό ἴδιο τρίζανε οἱ ψυχές καθώς τίς ὀδηγοῦσε
νά πᾶνε δὲ ἄκακος Ἐρμῆς στό μουχλιασμένο δρόμο.

Πέρασαν τή Λευκόπετρα καί τοῦ Ὁκεανοῦ³ τό ρέμα,
περνοῦν τοῦ Ἡλιού τήν μπασιά⁴, τή χώρα τῶν δνείρων,
κι εὐτύς σέ λίγο φτάσανε στ' ἀσφοδελό λιβάδι,

1. Δέν εἶναι μόνο ἀγγελιοφόρος τῶν θεῶν, μά καί ψυχοπομπός. 2. Δές καί μ 443.

3. Περιγραφή τοῦ "Ἄδη ἔχουμε καί στό κ 507 κ.έ., ὅπου ἡ Κίρκη δίνει τίς σχετικές ὀδηγίες γιά τό ταξίδι τοῦ κάτω κόσμου στόν Ὄδυσσεα. 4. τήν εἰσοδο.

πού μένουν δλες οι ψυχές, τῶν πεθαμένων ἵσκιοι.

Καὶ τ' Ἀχιλλέα τήν ψυχή καὶ τοῦ Πατρόκλου βρῆκαν
καὶ τοῦ Ἀντιλόχου¹ καὶ μαζί τοῦ πολεμόχαρου Αἴα,
πού ἦταν ὁ πρῶτος στό κορμί καὶ στή λεβέντικη δψη
μέσα στούς ἄλλους Δαναούς μετά ἀπ' τὸν Ἀχιλλέα.

Ἐτσι συνόδευαν αὐτοί τὸν ξακουστό Ἀχιλλέα,
κι ἥρθε περίλυπη² ἡ ψυχή τοῦ βασιλιᾶ Ἀγαμέμνου
καὶ γύρω του συνάχτηκαν οἱ ἄλλες, πού μαζί του
πῆγαν μέ θάνατο σκληρό στήν κατοικιά τοῦ Αλγίστου.
Πρώτη τοῦ μίλησε ἡ ψυχή τοῦ ξακουστοῦ Ἀχιλλέα·

«Τ' Ἀτρέα γιέ, σέ λέγαμε τὸν πιό ἀγαπημένο
πάντα ἀπ' τούς ἄλλους ἀρχηγούς, στό βροντορίχτη Δία,
γιατί δριζες πολύ στρατό, τά πρῶτα παλικάρια,
στήν Τροία, πού μᾶς πότισε τούς Ἀχαιούς φαρμάκια.

Μά πρίν τῆς ὥρας ἔμελλες νά πᾶς καὶ σύ ἀπ' τή μοίρα,
πού ὅποιος στόν κόσμο γεννηθεῖ θνητός δέν τήν ξεφεύγει.
«Ἀμποτε, μέσα στίς τιμές τῆς βασιλείας πού είχες,
δι θάνατος νά σ' ἔβρισκε κι ή μοίρα σου στήν Τροία.

Τότε οἱ Παναχαιοί ψηλό θά σου 'σταιναν μνημούρι
καὶ πίσω δόξα θ' ἄφηνες μεγάλη στό παιδί σου³.

Τώρα μέ θάνατο πικρό νά πᾶς ἦταν γραφτό σου».

Τότε ἔτσι ἀπάντησε ἡ ψυχή τοῦ γιοῦ τ' Ἀτρέα κι εἶπε·
«Γιέ τοῦ Πηλέα καλότυχε⁴, θεόμορφε Ἀχιλλέα,
πού ἀλάργα ἀπ' τ' Ἀργος χάθηκες στήν Τροία καὶ γιά σένα
οἱ πρῶτοι πέσανε Ἀχαιοί τριγύρω σου καὶ Τρῶες,
σάν πολεμούσαν κύκλο σου καὶ σύ ἡσουν ξαπλωμένος
μακρύς πλατύς στόν κουρνιαχτό, δίχως πιά νοῦ γιά ἀμάξια.

Καὶ πολεμούσαμε δλοι ἐκεῖ δσσο βαστοῦσε ἡ μέρα,
κι δι Λίας ἄν δέν ἔβρεχε, δέ θά 'πανε κι ή μάχη.

Κι ἀπ' τίς ριξιές σάν πήραμε τό λείψανο στά πλοια,

1. Γιά τούς ήρωες αὐτούς μίλησε ὁ Νέστορας στόν Τηλέμαχο στό γ 112 κ.ε. 2. Στό λ 391 κ.ε. περιγράφεται γιατί ἦταν περίλυπη πάντα ἡ ψυχή τοῦ Ἀγαμέμνονα.
3. Ἐννοεῖ τόν Ὁρέστη. Τήν ἴδια εὐχή διατύπωσε ὁ Τηλέμαχος στήν Ἀθηνᾶ-Μέντη
γιά τόν πατέρα του, πού τόν νόμιζε χαμένο (α 239 κ.ε.). 4. Ἡ καλοτυχία ἀναφέρεται στόν ἔνδοξο θάνατο.

σέ στρῶμα σέ ξαπλώσαμε, καί τ' ὅμορφο κορμί σου ο πάνης ἡ αγαρά¹
παστρέψαμε μέχιστον νερό καί λάδι, κι ὅλοι γύρω
χύνανε δάκρυα οἱ Δαναοί κι ἔκοβαν τά μαλλιά τους.

45

Κι ἡ μάνα σου² ἥρθε ἀπ' τό γιαλό μ' ἀθάνατες Νεράιδες,
σάν ἄκουσε τήν εἰδηση καί μιά βουή μεγάλη
σηκώθηκε στή θάλασσα, πού ὅλους τρεμούλα πῆρε.

Θά 'μπαιναν τότε οἱ Δαναοί στά βαθουλά καράβια,
ἄν δέν τούς κράταγε ἄνθρωπος, πολλῶν κι ἀρχαίων γνώστης,
ὅ Νέστορας, πού κι ἀπό πρίν σοφή ἦταν ἡ βουλή του.

Αὐτός μέλογια γνωστικά τούς μίλησε ἔτσι κι εἶπε:
«'Αργίτες, Ἀχαιούπολα, μή φεύγετε, σταθεῖτε,
νά 'ρθει ἀπ' τό κύμα ἡ μάνα του μ' ἀθάνατες Νεράιδες
τό πεθαμένο της παιδί νά τό μοιρολογήσει».

55

Κι οἱ μεγαλόψυχοι Ἀχαιοί τήν ἄκουσαν καί μένουν.
Γύρω σου οἱ κόρες στάθηκαν τοῦ πελαγίσιου γέρου,
κι ἄλιωτα ροῦχα σοῦ 'βαλαν καί τό χαμό σου κλαίγαν.

Κι οἱ Μοῦσες ὀλες, κι οἱ ἐννιά³, μέ τή γλυκιά φωνή τους,
μοιρολογοῦσαν, πού Ἀχαιοῦ δέν ἔμεινε ἔνα μάτι
ἀδάκρυτο. Τέτοιον καημό τό μοιρολόι σκορπούσε.

60

Μέρες καί νύχτες δεκαφτά, χωρίς νά πάψει ὁ θρῆνος,
σέ κλαίγαμε, οἱ ἀθάνατοι μέ τούς θνητούς ἀνθρώπους.

Στίς δεκοχτώ σέ δώσαμε στίς φλόγες καί τριγύρω
ἀρνιά παχιά σου σφάξαμε καί τραχηλάτα βόδια.

65

Καί σύ στά ροῦχα τῶν θεῶν, στό λάδι καί στό μέλι
καιγόσουν, κι ἀπειροὶ Ἀχαιοί, πεζούρα κι ἀμαξάδες,
τ' ἄρματα ρίχναν στή φωτιά νά δυναμώσει ἡ φλόγα
καί μιά βουή σηκώθηκε κι ἀλαλαγμός μεγάλος.

Κι ὅταν πιά σ' ἔκαψε ἡ φωτιά, τά κόκαλά σου τ' ἄσπρα
συνάξαμε τή χαραυγή καί βάλαμε, Ἀχιλλέα,
σέ λάδι κι ἄδολο⁴ κρασί. Κι ἔνα χρυσό ἀμφορέα

70

1. χλιαρό. 2. ἡ Θέτιδα. "Οσα λέγονται ἐδῶ γιά τόν Ὁδυσσέα φανερώνουν τήν πρόθεση τοῦ ποιητῆ νά κλείσει τόν κύκλο τῶν Τρωικῶν μέ τίς τιμές πού ἀπόδοθηκαν στόν κεντρικό ἥρωα. 3. Στό α 1 ὁ ποιητής ἐπικαλέσθηκε τή θεά- Μούσα τής ποιήσεως. Ἐδῶ μαθαίνουμε πώς οἱ Μοῦσες ἦταν ἐννέα. 4. ἄκρατο, ἀνέρωτο κρασί.

ἔφερε ἡ μάνα σου, δουλειά τοῦ ξακουσμένου Ἡφαίστου,
κι ἔλεγε ἀπ' τό Διόνυσο πώς χάρισμα¹ τόν εἶχε.
Ἐκεῖ, Ἀχιλλέα, βάλαμε τά κόκαλά σου τ' ἄσπρα. 75
μέ τοῦ Πατρόκλου ἀνάμιχτα, πού 'χε ἀπό πρίν πεθάνει,
καὶ τοῦ Ἀντιλόχου² χωριστά, πού ἀπ' ὅλους τούς συντρόφους
— ὁ Πάτροκλος σάν πέθανε — ξεχωριστά ἀγαποῦσες.
Κι ὀλόγυρά τους ἐπειτα ψηλό μεγάλο τάφο
σηκώσαμε ὅλος ὁ στρατός τῶν μαχητῶν Ἐλλήνων 80
στόν ἀπλωτόν Ἐλλήσποντο, σέ μιᾶς κορφῆς τήν ἄκρη,
νά φαίνεται ἀπ' τό πέλαγο καὶ νά τόν βλέπουν ὅλοι,
ὅσοι στόν κόσμο τώρα ζοῦν κι ὅσοι ξοπίσω θά 'ρθουν³.
Κι ἀπ' τούς θεούς ἡ μάνα σου πεντάμορφα βραβεῖα⁴
ζήτησε καὶ μᾶς ἔβαλε στῶν Ἀχαιῶν τούς πρώτους. 85
Πολλές φορές θά σου 'τυχε νά ίδεῖς ταφές ήρώων,
ὅταν μεγάλος βασιλιάς καμιά βολά πεθάνει,
πού βγαίνουν στόν ἀγώνα οἱ νιοί νά πάρουν τά βραβεῖα.
Μά ἐκεῖνα ἀνίσως τά 'βλεπες, θά σάστιζε ἔτσι ὁ νοῦς σου,
πόβαλε ἡ ἀργυρόποδη θεά γιά σένα ἡ Θέτη, 90
γιατί ἥσουν στούς μακαριστούς θεούς ἀγαπημένος.
Κι ἄν πέθανες, δέ χάθηκε στόν κόσμο τ' ὄνομά σου,
μά θά 'ναι αἰώνια ἡ δόξα σου σ' ὅλη τή γη, Ἀχιλλέα.
Ἐγώ δμως ἀπ' τόν πόλεμο ποιό τ' ὄφελος πού βρῆκα;
Θάνατο μοῦ 'γραψε πικρό στό γυρισμό μου ὁ Δίας, 95
νά σκοτωθῶ ἀπ' τόν Αἴγιστο κι ἀπ' τήν κακή γυναίκα».

Κι ἐκεῖ πού τέτοια λέγανε μιλώντας μεταξύ τους,
ἔφτασε κι ὁ Ἀργοφονιάς φέρνοντας τῶν μνηστήρων
στόν Κάτω Κόσμο τίς ψυχές, πού σκότωσε ὁ Δυσσέας.
Κι ὅπως τούς εἶδαν σάστισαν κι εὐτύς κοντά τους πῆγαν. 100
Γνώρισε ἀμέσως ἡ ψυχή τοῦ βασιλιᾶ Ἀγαμέμνου
τοῦ Μελανέα τό παιδί, τόν ξακουστό Ἀμφιμέδος,

1. δῶρο. 2. Εἶναι ὁ γιός τοῦ Νέστορα, πού τί μνήμη τον θύμισε στόν Τηλέμαχο
μέ πολύ καμάρι (γ 115). 3. Στόν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα ἡρθε ἀργύτερα καὶ προσκύ-
νησε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅταν στράτευσε κατά τῶν Περσῶν. 4. Εἶναι τά ἄθλα.
5. Εἶναι γιός τοῦ Μελανέα πού φιλοξένησε στήν Ἰθάκη τόν Ἀγαμέμνονα, ὅταν
πῆγε ἐκεῖ γιά νά πείσει τόν Ὁδοσέα νά πάρει μέρος στά Τρωικά. Τόν Ἀμφιμέ-
δοντα σκότωσε ὁ Τηλέμαχος στό γ 286.

γιατί τόν φιλοξένησε στό σπίτι του στό Θιάκι.

Πρώτη τοῦ μίλησε ἡ ψυχή τοῦ γιοῦ τ' Ἀτρέα κι εἶπε·

«Ποιά συμφορά σᾶς ἔφερε στή μαύρη γῆ, Ἀμφιμέδο,
ἔτσι ὅλους συνομήλικους καὶ διαλεχτούς λεβέντες;

Στήν πόλη ἄλλο δέ θά ἥρισκες τέτοιο λογάδι¹ ἥρωων.

Μή στά καράβια ὁ Σαλευτής σᾶς χάλασε τοῦ κόσμου,
κακό βοριά σηκώνοντας καὶ κύματα ἀφρισμένα;

Μή στή στεριά σᾶς χάλασαν δύτροι πού ἀρνιά καὶ βόδια
τούς πήρατε; Μήν πέσατε τήν ὥρα πού τό κάστρο

καὶ τίς γυναικες ἀπό σᾶς νά σώσουν πολεμοῦσαν;

Πές μου γ' αὐτό πού σέ ρωτῶ. Γιά φίλος σου παινιέμαι².

«Ἡ δέ θυμᾶσαι μιά φορά στό σπίτι σου πώς ἥρθα

νά πάρω μέ τ' ἀνάφρυδα καράβια τό Δυσσέα 115

μαζί μέ τόν ὄπλαρχηγό Μενέλαο γιά τήν Τροία;

Σκίσαμε τ' ἀφροπέλαγο σ' ὀλόκληρο ἔνα μήνα,
ἀφοῦ μέ κόπο ἀλλάξαμε τή γνώμη τοῦ Δυσσέα».

Πάλε ἔτσι ἀπάντησε ἡ ψυχή τοῦ ἔακουστοῦ Ἀμφιμέδου·

«Τ' Ἀτρέα ἔακουσμένε γιέ, πρωτάρχοντα Ἀγαμέμνο, 120

κι ἐγώ ὅλα τά θυμοῦμαι αὐτά, θεόθρεφτε, δύως τά 'πες.

Τώρα νά μάθεις θά σοῦ πᾶ, χωρίς νά τά σκεπάσω,

τό θλιβερό τό τέλος μας πᾶς ἥταν. Τοῦ Δυσσέα,

πόλειπε ἀλλάργα, θέλαμε νά πάρουμε τό ταίρι,

καὶ κείνη μήτε ἀρνιόντανε, μήτ' ἔκανε τό γάμο 125

κι ἔνα μονάχα κοίταζε πῶς νά ἥρει τό χαμό μας.

Κι ἀκόμα αὐτό τό τέχνασμα σοφίστηκε μές στ' ἄλλο.

Τόν ἀργαλειό της ἔστησε στόν πύργο της νά φάνει

διπλό, ψιλόδιαστο πανί κι ἔτσι ἄξαφνα μᾶς εἶπε·

«Ἀφοῦ πιά πέθανε, παιδιά, ὁ θεῖκός Δυσσέας³, 130

ἔχετε λίγη ὑπομονή κι ἃς βιάζεστε γιά γάμο,

ὅσο νά φάνω τό πανί, νά μή μοῦ πᾶν χαμένα

1. συγκέντρωση, δύμάδα. 2. καυχιέμαι. 3. Οἱ στίχοι πού ἀκολουθοῦν καὶ περιέχουν τό δόλο τῆς Πηνελόπης βρίσκονται καὶ στό β 101 κ.δ., ὅπου ὁ Ἀντίνοος ἀνακαλύπτει στή συνάθροιση τῶν Ιθακησίων τό τέχνασμα τῆς βασίλισσας.

τά νήματα, ἔνα σάβανο νά κάμω τοῦ Λαέρτη, ὅταν τόν βρεῖ τοῦ ἀξύπνητου θανάτου ἡ μαύρη μοίρα, μή μέ κατηγορήσουνε μιά μέρα οἱ Θιακοπούλες πώς πῆγε δίχως σάβανα, κι ἀς εἶχε βιός χιλιάδες». 135
 «Ἐτσι εἶπε κι ἀποκοίμισε τήν ἄφοβη καρδιά μας. Κι ἔφαινε τότε τό πανί τ' ἀτέλειωτο ὅλη μέρα καί μέ τό φῶς δουλεύοντας τό ξήλωνε τή νύχτα. 140
 Τρεῖς χρόνους ἔτσι κέρδισε νά μᾶς γελᾶ μέ ἀπάτη. Κι ὁ τέταρτος σάν ἔφτασε μέ τῶν καιρῶν τό διάβα, (κι οἱ μῆνες ὅλο πέρναγαν καί πλήθαιναν οἱ μέρες) μιά δούλα τό μαρτύρησε, πού μόνη τά ἔξερε ὅλα, καί τό πανί τήν πιάσαμε τ' ὅμορφο νά ξηλώνει. 145
 Τότε, ἥθελε δέν ἥθελε, τ' ἀπόσωσε ἐξ ἀνάγκης. Στόν ἀργαλειό σάν τό ἕφανε καί τό ἕγαλε πλυμένο στό φῶς τῆς μέρας, πόλαμπε σάν ἥλιος, σάν φεγγάρι, τότε¹ ἀπό κάπου² τό θεϊκό Δυσσέα κακή μοίρα φέρνει σέ μιά ἄκρη ξοχική πόμενε ὁ χοιροτρόφος. 150
 «Ἐφτασε ἀπ' τήν ἀμμουδερή τήν Πύλο ἐκεὶ κι ὁ γιός του ὁ συνετός Τηλέμαχος μ' ἔνα καράβι μαῦρο, κι ἀφοῦ τό χάρο πλέξανε κι οἱ δυό τους τῶν μνηστήρων, ἥρθε ὁ Τηλέμαχος μπροστά καί πίσω του ὁ Δυσσέας στήν πόλη, κι ὁ χοιροβοσκός τόν ἔφερνε παρόμοιο μέ γέρο δύστυχο φτωχό ντυμένο μέ κουρέλια. 155
 (Ροῦχα λερά στό σῶμα του, καί στό ραβδί ἀκουμποῦσε). Κανείς μας δέν τόν γνώρισε πώς ἦταν ὁ Δυσσέας, ἔτσι ἄξαφνα ὅπως φάνηκε, μήτε κι οἱ γέροι ἀκόμα, μόν' τοῦ πετούσαμε βρισιές, τοῦ δώσαμε καί ξύλο³, κι αὐτός μ' ὑπόμονη καρδιά βαστοῦσε νά ὑποφέρνει τούς χτύπους καί τίς προσβολές μές στό δικό του σπίτι. 160
 Κι ὁ νοῦς ἀφοῦ τόν φώτισε τοῦ ἀσπιδοφόρου Δία,

1. Τό τέλειωμα τοῦ ὑφαντοῦ συμπίπτει μέ τήν ἐπιστροφή τοῦ Ὁδυσσέα στήν Ιθάκη. 2. Οἱ μνηστῆρες ἀγνοοῦσαν βέβαια πώς καί ἀπό ποῦ ἥρθε ὁ Ὁδυσσέας. 3. Δές τή χειροδικία τοῦ Ἀντίνοου στό ρ 467 κ.ἔ., τοῦ Εὐρύμαχου στό σ 394.

πῆρε μέ τόν Τηλέμαχο τ' ἄρματα τοῦ πολέμου
καὶ στὸ κελάρι τά 'βαλε καὶ κλείδωσε τίς πόρτες.
Τότε ἔσπρωξε μέ πονηριά¹ τὸ λατρευτό του ταῖρι
νά βάλει σίδερο ψαρί² κι ἀλύγιστο δοξάρι
βραβεῖο καὶ τοῦ φόνου ἀρχή στούς ἡμοιρους μνηστῆρες.

Τότε κανείς δέν μπόρεσε τήν κόρδα νά τεντώσει
τοῦ δοξαριοῦ, γιατί ηθελε δύναμη κι ἄλλη ἀκόμα.

Σάν ἔπεσε μέ τή σειρά στά χέρια τοῦ Δυσσέα,
φωνάζαμε ὅλη μέ βουή σ' αὐτόν νά μήν τό δώσουν,
μ' ὅσα πολλά κι ἄν ἐλεγε. Κι ἀπ' ὅλους μόνο ὁ γιός του
πρόσταζε στόν πατέρα του νά δώσουν τό δοξάρι.

Καὶ σάν τό πῆρε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας,
τήν κόρδα τέντωσε εὔκολα καὶ πέρασε ἡ σαΐτα
τά σίδερα. Καὶ τότε ὁρθός ἀπάνου στό κατώφλι
πετοῦσε τίς σαΐτες του, ἄγρια τηρώντας γύρω,
καὶ τόν Ἀντίνο χτύπησε³. "Ἐπειτα σ' ὅλους πάλε
ἔριχνε κι ἔπεφταν σωρός μπροστά του οἱ σκοτωμένοι.

Γιατί τό ξέραμε βοηθό κάποιο θεό πώς εἶχε. 180

Στά δώματα ὅλοι τρέχανε ἀπό κακή τους γνώμη
κι ἐδῶ κι ἐκεῖ τούς θέριζε κι αὐτοί βαριά βογγώντας
ἔπεφταν κάτω κι ἔβαφε τό αἷμα τους τό χδμα.

"Ἐτσι, Ἀγαμέμνο, πέσαμε. Κι ἀθαφτα ἀκόμα ὡς τώρα
τά λείψανά μας κείτονται στό σπίτι τοῦ Δυσσέα. 185

Γιατί δέν πῆγε ἡ εἰδηση στό σπίτι, στούς δικούς μας,
τό μαδρα αἷμα ἀπ' τίς πληγές νά πλύνουν καὶ στό στρῶμα
νά μᾶς θρηνήσουν, πού 'ναι αὐτό στούς πεθαμένους χρέος».

Τότε ἔτσι μίλησε ἡ ψυχή τοῦ γιοῦ τ' Ἀτρέα κι εἶπε:
«Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,

γυναίκα ἀλήθεια ἀπόχτησες μ' ἀσύγκριτες τίς χάρες⁴.

Πόσο ἡ καρδιά στά στήθια της πιστή τῆς Πηνελόπης,

1. Οἱ μνηστῆρες ὑπόθεσαν πώς ἡ Πηνελόπη ὀδηγήθηκε ἀπό τόν Ὀδυσσέα στήν ἀπόφαση νά δρίσει ἀγώνα τόξου. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι ὁρθό, γιατί ἡ ἀναγνώριση τῶν δύο συζύγων ἔγινε στή ραψῳδία ψ, δηλαδή μετά τή μνηστηροφονία. 2. Δές φ 81. 3. Δές χ 15. 4. Τοῦτος ὁ λόγος τοῦ Ἀγαμέμνονα εἶναι ὅμνος ἀπό τόν "Ἄδη τῶν ἀρετῶν τῆς πιστῆς Πηνελόπης.

καὶ πόσο πάντα ἀξέχαστο τὸν ἄντρα τῆς κρατοῦσε.

΄Αθάνατο ἀπ’ τίς χάρες τῆς θά μείνει τ’ ὄνομά της,
καὶ θά τὴν κάμουν οἱ θεοί τραγούδι ἀγαπημένο
στὸν κόσμο, γιὰ τή φρόνιμη νά λέει τὴν Πηνελόπη.

΄Εκείνη, ἄχ, δέν κακούργησε, ώς τοῦ Τυνδάρου ἡ κόρη¹,
πού σκότωσε τὸν ἄντρα τῆς καὶ μισητό τραγούδι
θά τῆς ταιριάσουν, κι ἄφησε στῶν θηλυκῶν τὸ γένος
φήμη κακή, πού νά μισοῦν καὶ τίς καλές ἀκόμα».

Τέτοιες κουβέντες ἔκαναν μιλώντας μεταξύ τους
στὸν ᾈδη, ὅπως στεκόντανε κάτου στῆς γῆς τά βάθη.
Κι ἐκεῖνοι², ἀφοῦ κατέβηκαν ὥξω ἀπ’ τὴν πόλη, πῆγαν
σέ λίγο στό πολύκαρπο χωράφι τοῦ Λαέρτη,
πού μόνος του τ’ ἀπόχτησε μ’ ἵδρο³ πολύ καὶ κόπο.

΄Εκεῖ εἶχε καὶ τό σπίτι του κι ὀλόγυρα καλύβες,
πού κάθονταν οἱ δοῦλοι του κι ἔτρωγαν καὶ κοιμοῦνταν,
δοῦλοι πιστοί, πού τοῦ καναν τή γνώμη στίς δουλειές του.
Κι εἶχε μιὰ Σικελιώτισσα⁴ γριά στό ξοχικό του,
ἐκεῖ πού ζοῦσε ἀπόμερος, καὶ τόν γεροκομοῦσε.

Τότε ὁ Δυσσέας πρόσταξε τούς δούλους καὶ τό γιό του.
«Σεῖς τώρα στό καλόχτιστο καλύβι μπῆτε μέσα,
καὶ σφάχτε εὐτύς ἔνα θρεφτό, τό πιό καλό, νά φᾶμε.
΄Εγώ δμως τόν πατέρα μου θά δοκιμάσω πρῶτα,
ἄν θά γνωρίσει, ὅταν μέ ἴδουν τά μάτια του, τό γιό του,
ἢ, χρόνια ἀφοῦ μᾶς χώρισαν, δέ θά μ’ ἀναγνωρίσει».

΄Ετσι εἶπε κι ἔδωσε ἔπειτα στούς δούλους⁵ τ’ ἄρματά του
κι ἐκεῖνοι ἀμέσως μπῆκανε στό σπίτι, κι ὁ Δυσσέας
γιά τό σκοπό του σίμωσε στὸν καρπερό τόν κῆπο.

Κι ὅπως κατέβη στίς φυτειές δέ βρῆκε τό Δολίο,
μήτε ἄλλον ἀπ’ τούς δούλους του, μήτε κανένα γιό του,
γιατί εἶχαν φύγει ἀπό νωρίς χαλίκια νά συνάξουν,

195

200

205

210

215

220

1. Είναι ή γυναίκα του Κλυταιμήστρα. 2. Ό Οδυσσέας, ο Τηλέμαχος, ο Εῦμαιος καὶ ο Φιλοίτιος. Ό στίχος συνδέεται μέ τό τέλος τῆς ραψωδίας ψ. 3. μέ ίδρωτα. 4. Γιά την ίδια γερόντισσα γίνεται λόγος στό α 197 ἀπό τήν Αθηνᾶ.

νά χτίσουν φράχτες στίς φυτειές μαζί μέ τό Δολίο¹.

Μά βρήκε τόν πατέρα του μονάχο νά σκαλίζει
ένα δεντράκι στή φυτειά τήν διμορφοστρωμένη. 225

Ροῦχα φοροῦσε φτωχικά, λερά, κακοραμμένα,
καὶ στά καλάμια² ἀπό πετσί βοδιοῦ ραφτά τουσλούκια³,
νά μήν τόν βλάφτουν τά κλαδιά, καὶ γιά τά βάτια χέρες.
Κι ἀπάνου στό κεφάλι του γιδίσιο κράνος⁴ εἶχε,
νά μεγαλώνει ή λύπη του. Κι δῶρος τόν εἶδε ἐμπρός του
νά σβήνει ἀπ' τά γεράματα, νά τόν μαραίνει ή λύπη,
στάθηκε, δάκρυα χύνοντας, σέ μιά ἀπιδιά ἀπό κάτου.
Κι ἔκει στό νοῦ του ἀνάδευε καὶ στῆς καρδιᾶς τά βάθη
νά τρέξει στόν πατέρα του νά τόν γλυκοφιλήσει
καὶ νά τοῦ πεῖ πώς ἔφτασε στήν ποθητή πατρίδα,
ἢ νά τοῦ κάμει ρώτημα γιά νά τόν δοκιμάσει. 230

Κι ἔκει πού συλλογίζονταν καλύτερό του βρῆκε
πρῶτα μέ λόγια ἀγγιχτικά νά πάει νά τόν πειράξει.
Μέ αὐτή τή σκέψη σίμωσε κοντά ὁ θεϊκός Δυσσέας.

“Ἐνα δεντράκι σκάλιζε σκυμμένος ὁ Λαέρτης,
κι ἀφοῦ κοντά του σίμωσε, τοῦ ’πε ὁ λεβέντης γιός του
«Ἐ, γέρο, βλέπω τή φυτειά πώς ξέρεις νά φροντίζεις
κι δλα καλά τά νοιάζεσαι, μήτε ἔχει ἔνα δεντράκι,
μήτε συκιά, μήτε ἀχλαδιά, πρασιά κι ἐλιά καὶ κλῆμα,
πού νά ’ναι ἀπεριποίητο σ’ ὅλο τόν κῆπο μέσα. 240

Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σου πῶ, νά μή θυμώσεις ὅμως.
Μονάχα ἐσύ εἶσαι ἀκοίταχτος καὶ στά γεράματά σου
τέτοια φορεῖς παλιόρουχα κι εἶσαι λερός ὁ ἴδιος,
Δέ σ’ ἀμελᾶ ὁ ἀφέντης σου, γιατί καλά δουλεύεις,
μήτε ἔχεις, ἄν σέ ίδει κανείς στ’ ἀνάστημα, στήν ὅψη,
ἀπάνω σου τό δουλικό. Γιά βασιλιάς λές μοιάζεις,
δταν λουστεῖ καὶ φάει ψωμί καὶ σέ ἀπαλό κρεβάτι 250

1. Πιστός δοῦλος τῆς Πηνελόπης τόν ὅποιο ἔδωσε ὁ πατέρας της Ἰκάριος. Στό δ 746 ἡ Πηνελόπη δίνει ἐντολή στό Δολίο νά ἐνημερώσει τό γέροντα Λαέρτη γιά τή δολοφονική ἐνέδρα τῶν μνηστήρων ἐναντίον τοῦ Τηλέμαχου. 2. κνῆμες. 3. πε-ρικνημίδες. 4. κάλυμμα, σκούφος.

πάει νά πλαγιάσει, πού δλα αὐτά ταιριάζουν γιά τούς γέρους.
 Μόν' ἔλα πές μου τώρα αὐτό καί τήν ἀλήθεια μίλα.
 Ποιῶν εἰσαι δοῦλος καί σέ ποιοῦ τά χτήματα δουλεύεις; 255
 Καί τοῦτο ξήγα μου σωστά, καλά νά καταλάβω,
 ἐδὼ τό Θιάκι ἄν εἶναι αὐτό πού φτάσαμε¹, ὅπως μοῦ 'πε
 κάποιος πού σάν ἐρχόμουνα μ' ἀπάντησε στό δρόμο,
 ὅχι ἔξυπνος τόσο πολύ, ἀφοῦ δέν εἶχε θάρρος
 νά πεῖ ἢ ν' ἀκούσει κάθε τι γι' αὐτά πού τόν ρωτοῦσα, 260
 ὁ φίλος μου τί γίνεται, ἄν στή ζωή εἶναι ἀκόμα,
 ἢ πέθανε καί βρίσκεται μές στ' "Αδη τά λημέρια.
 Κι ἔνα ἄλλο τώρα θά σοῦ πῷ καί πρόσεξε ν' ἀκούσεις.
 "Ανθρωπο φιλοξένησα μιά μέρα στήν πατρίδα,
 στό σπίτι μας, πού ἄλλος κανείς ἀπ' δσους ξένους εἶδα 265
 δέν ἥρθε τόσο ἀγαπητός στό πατρικό μου σπίτι.
 Παινεύονταν τό γένος του πώς ἦταν ἀπ' τό Θιάκι
 καί τό Λαέρτη μοῦ ὅλεγε πατέρα του πώς εἶχε.
 Τόν πῆρα ἐγώ στό σπίτι μου καί τόν φιλοξενοῦσα
 κι ἦταν ἀπ' δλα τά καλά τό σπίτι μου γεμάτο, 270
 καί ταιριασμένα τοῦ 'δωσα φιλοξενίας δῶρα.
 'Εφτά κομμάτια μάλαμα² τοῦ 'δωσα δουλεμένο
 κι ἔνα κροντήρι ὄλαργυρο μέ τέχνη σκαλισμένο.
 Χλαμύδες δώδεκα μονές καί δώδεκα ἀντρομίδες,
 τόσες φλοκάτες ὅμορφες, χιτῶνες ἄλλους τόσους,
 χώρια γυναίκες τέσσερις στόν ἀργαλειό τεχνίτρες, 275
 πεντάμορφες πού μόνος του τίς διάλεξε καί πῆρε».

Κι ἀπάντησε ὁ πατέρας του μέ δάκρυα κι ἔτσι τοῦ 'πε·
 «Ο τόπος εἶναι, ξένε, αὐτός πού ρώτησες νά μάθεις
 καί τόν κατέχουν ἄνθρωποι κακοί καί διαστρεμμένοι³. 280
 Τά δῶρα πού τοῦ χάριτες ὅλα χαμένα πῆγαν,
 κι ἐδὼ ἄν ἐκείνον ζωντανό τόν ἔβρισκες στό Θιάκι,

¹Έδω ἔχουμε μιά νέα πλαστή ιστορία τοῦ ἥρωα. 2. Στήν ψυχή τοῦ 'Οδυσσέα κα-
 τέχουν περίοπτη θέση τά πλούσια δῶρα, πού τοῦ χάρισαν οἱ Φαίακες. 3. 'Εννοεῖ
 τούς μνηστῆρες, γιά τό θάνατο τῶν ὄποιών τίποτα δέ γνωρίζει.

δῶρα θά σου 'δινε κι αὐτός καί θά σέ προβοδοῦσε¹
μ' ἀγάπη, ώς εἶναι τό σωστό σ' ὅποιον ἀρχίσει πρῶτος.
Μόν' ἔλα πές μου τώρα αὐτό καί τήν ἀλήθεια μίλα.

285

Σάν πόσα χρόνια πέρασαν ἀφότου πλανεμένο
κοντά σου φιλοξένησες τό δύστυχο παιδί μου,
ἄν ήταν τότε στή ζωή, πού ἀλάργα ἀπό πατρίδα
κι ἀπό δικούς, στή θάλασσα τόν ἔφαγαν τά ψάρια,
ἡ στή στεριά τόν ἔσκισαν θεριά μέ τά κοράκια.

290

Κι ἡ μάνα πού τόν γέννησε κι ὁ ἔρμος του ὁ πατέρας
δέ στόλισαν τό στρῶμα του νά τόν μοιρολογήσουν.
Κι ἡ Πηνελόπη ἡ φρόνιμη² τό λατρευτό του ταίρι,
ώς τοῦ 'πρεπε δέν ἔκλαψε τόν ἄντρα της στό στρῶμα,
μήτε τά μάτια τοῦ 'κλεισε, πού στούς νεκρούς ταιριάζει.

295

Καί τοῦτο ξήγα μου σωστά, καλά νά καταλάβω.
Ποιός εῖσαι; Ποιός ὁ τόπος σου; Πῶς λέγονται οἱ γονιοί σου;
Ποῦ τό καράβι στάθηκε πού σ' ἔφερε μέ ναῦτες;
"Ἡ μήπως ἔρχεσαι ἔμπορος μέ ξένο ἐδῶ καράβι
κι οἵ ναῦτες ἀφοῦ σ' ἔβγαλαν γύρισαν πίσω πάλε;"

300

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε:
«Ἐγώ εἰμαι ἀπ' τόν Ἀλύβαντα³ κι ἀπό μεγάλο σπίτι,
τοῦ ἄρχοντα Ἀφείδαντα παιδί κι Ἐπήριτο⁴ μέ λένε.
"Αθελα ἡ μοίρα μ' ἔφερε ἐδῶ ἀπ' τή Σικανία⁵.

Μακριά ἀπ' τήν πόλη τό γοργό καράβι σύραμε δξώ.

305

Ο πέμπτος χρόνος ἔκλεισε ἀφότου κι ὁ Δυσσέας
πέρασε ἀπ' τήν πατρίδα μου. Καλότυχα στόν ἔρμο
δεξιά⁶ φανῆκαν τά πουλιά, σάν ήτανε νά φύγει,
κι ἔφυγε ἐκεῖνος μέ χαρά. Κι εἶχαμε ἐλπίδα πάλε
νά σμίξουμε καί μέ λαμπρά νά φιλευτοῦμε δῶρα».

310

Εἶπε, κι ἐκεῖνον καταχνιά σκεπάζει μαύρη λύπης,
καί χῶμα ἀρπάζει⁷ μέ τίς δυό τίς χοῦφτες καί τό ρίχνει,

1. θά σέ κατευόδωνε. 2. Μέ κολακευτικά λόγια ἐκφράσθηκε γιά τήν Πηνελόπη καί ἡ μητέρα τοῦ 'Οδυσσέα 'Αντίκλεια στό λ 184. 3. Είναι φανταστική πόλη. Φαίνεται πώς ἡ λέξη ἔχει κάποια σχέση μέ τό ρ. ἀλάομαι πού σημαίνει πλανιέμαι, περιφέρομαι ἀπ' ἐδῶ κι ἀπ' ἐκεῖ. 4. Τό πρόσωπο εἶναι προϊστορικό. 5. Σικελία. 6. Τό ίδιο ἔγινε ὅταν ὁ Τηλέμαχος ἀπό τή Σπάρτη πήρε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς δέες ο 160. 7. Παρόμοια κι ὁ 'Αχιλλέας στό Σ 23 τῆς 'Ιλιάδας σκεπάζει μέ σκόνη Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀναστενάζοντας βαριά, στήν ἄσπρη κεφαλή του.
Καί τοῦ Δυσσέα φούσκωνε τό στήθος κι ἀπ' τῇ μύτῃ
πόνος πικρός τοῦ ἔσπαζε, σάν εἶδε τό γονιό του.

315

Χυμάει¹ καί τόν ἀγκάλιασε, τόν φίλησε καί τοῦ 'πε·
«Ο ἴδιος εἶμαι ὁ γιός σου ἐγώ, πού λαχταρᾶς, πατέρα,
κι ἔφτασε στήν πατρίδα μας τόν εἰκοστό πιά χρόνο.
Μόν' κράτα πιά τά κλάματα καί τόν πικρό τό θρήνο,
ν' ἀκούσεις κάτι πού θά πῶ, γιατί μᾶς βιάζει ή ἀνάγκη.
Σκότωσα στό παλάτι μας τούς ἄναντρους μνηστῆρες
καί τίς ζημιές ξεράσανε καί τ' ἄνομά τους ἔργα».

320

Τότε ἔτσι πάλε ἀπάντησε κι εἶπε ὁ γέρο Λαέρτης·
«Ἄν ο Δυσσέας εἶσαι σύ, ἀλήθεια, τό παιδί μου,
πέξ μου σημάδια² φανερά κι ἐγώ νά τό πιστέψω».

325

Τότε ἔτσι κι ὁ πολύσοφος τ' ἀπάντησε ὁ Δυσσέας·
«Κοίταξε πρῶτα τήν πληγή³ πού μέ τό δόντι τ' ἄσπρο
μοῦ 'καμε ὁ κάπρος μιά φορά στόν Παρνασσό ὅταν πῆγα.
Ο ἴδιος τότε μ' ἔστειλες κι ή σεβαστή μου ή μάνα
νά τρέξω στόν πατέρα της Αὐτόλυκο, νά πάρω
τά δῶρα του, ὅσα μοῦ ταξε στό σπίτι μας σάν ἥρθε.
Κι ἀκόμα στάσου νά σοῦ πῶ τοῦ περβολιοῦ τά δέντρα⁴,
πού μιά φορά μοῦ χάρισες κι ἐγώ σοῦ τά ζητοῦσα
μικρό παιδάκι πίσω σου στόν κῆπο ἀκολουθώντας.
Ἀνάμεσα περνούσαμε καί σύ μοῦ τά μετροῦσες.

330

Μοῦ 'δωσες δώδεκα ἀχλαδίες, συκιές μαζί σαράντα,
δέκα μηλιές καί μοῦ 'λεγες κλήματα νά μοῦ δώσεις
ὄργους⁵ πενήντα μέ λογῆς σταφύλια φορτωμένους,
ὅταν ἐρχόντανε ὁ καιρός πού θά καρποφοροῦσαν».
Εἶπε, κι ἐκείνου λύθηκαν τά πόδια κι ή καρδιά του,
πού γνώρισε τ' ἀλάθευτα σημάδια ὅπως τοῦ τά 'πε
καί τό παιδί του ἀγκάλιασε, καί λιγοθυμισμένο

335

τό κεφάλι του, ἐκφράζοντας ἔτσι τό μεγάλο του πόνο γιά τό χαμό τοῦ Πάτροκλου.

1. Διακόπτεται ἀπότομα ή διαδικασία τοῦ ἀναγνωρισμοῦ. 2. Δές καὶ ψ 114, ὅπου τά σημάδια ζητᾶ ή Πηνελόπη. 3. Τό ἴδιο σημάδι εδειξε γιά νά τόν ἀναγνωρίσουν οἱ δύο βοσκοί στό φ 219. 4. Ἐδῶ παρέχονται σημάδια τῆς αὐλῆς τό μοτίβο διατηρήθηκε στά δημοτικά τραγούδια τῆς ξενιτιᾶς. 5. αὐλάκι, ἀράδα, σειρά. Ἐδῶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τόν ἔσφιγγε ὁ πολύπαθος στά στήθια του ὁ Δυσσέας.

Σάν πῆρε ἀνάσα κι ἡ καρδιά συνῆρθε τοῦ Λαέρτη,

πάλε ἄνοιξε τό στόμα του κι ἔτσι εἶπε μέ δύο λόγια·

345

«Ἄχ, ἔχει ἀκόμα, Δία μου, θεούς μές στά οὐράνια,

ἄν οἱ μνηστῆρες πλέρωσαν τά κακουργήματά τους.

Τώρα ἔνας φόβος¹ μέ κρατεῖ, ἐδῶ νά μήν πλακώσουν

ὅλο τό πλῆθος τῶν Θιακῶν κι εἰδηση νά μή στείλουν

στῶν Κεφαλλήνων τά χωριά βοήθεια νά ζητήσουν».

350

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε·

«Θάρρος, κι αὐτά πού σκέπτεσαι στό νοῦ σου μήν τά βάζεις.

Στό σπίτι τώρα ἄς τρέξουμε πού 'ναι κοντά στόν κῆπο.

Ἐκεῖ εἶπα στόν Τηλέμαχο τραπέζι νά ἑτοιμάσει

μαζί μέ τό χοιροβοσκό καί τό βοϊδοφυλάχτη».

355

Ἐτσι εἶπε καί ἔκινησαν γιά τ' ὅμορφο τό σπίτι.

Καί στ' ὅμορφοκατοίκητο σάν ἥρθανε τό σπίτι,

βρήκανε τόν Τηλέμαχο, τόν Εὔμαιο, τό βουκόλο²,

ψητό νά κόβουν καί κρασί νά βάζουν στά ποτήρια.

Κι ἡ Σικελιώτισσα ἡ γριά τόν ξακουστό Λαέρτη

360

ἔλουσε τότε στό λουτρό, τόν ἔτριψε μέ λάδι

κι ὅμορφη ἀπάνου τοῦ 'βαλε χλαμύδα. Κι ἡ Παλλάδα

ἥρθε καί τοῦ ξανάνιωσε³ τοῦ βασιλιᾶ τά μέλη,

καί πιό ψηλό τόν ἔκαμε καί πιό παχύς νά δείχνει·

Ἐπειτα βγῆκε ἀπ' τό λουτρό καί θάμαζε ὁ Δυσσέας

365

νά βλέπει τόν πατέρα του μ' ἀθάνατο παρόμοιο,

κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τοῦ μίλησε καί τοῦ 'πε·

«Κάπιοις, πατέρα, ἀπ' τούς θεούς ἀπάνω τούς οὐράνιους

σ' ἔκαμε πιό ὁμορφότερο στ' ἀνάστημα, στήν ὄψη».

370

Τότε ἔτσι ἀπάντησε σ' αὐτόν ὁ συνετός Λαέρτης·

«Δία πατέρα, κι Ἀθηνᾶ κι Ἀπόλλο μουν, εἴθε νά 'μουν

σάν τόν καιρό πού πάτησα τό Νήρικο τό κάστρο⁴,

είναι ἡ σειρά ἀπό κλήματα.

1. Είναι ὁ φόβος πού ἀπό καιρό γυροφέρνει τόν 'Οδυσσέα· δές καί υ 43, ψ 125 κ.έ. 2. Φιλοίτιο. 3. ἔχουμε σέ μικρότερη κλίμακα τήν ἀνανέωση τοῦ 'Οδυσσέα μετά τό λουτρό, ὅταν ἐμφανίστηκε μπρός στή Ναυσικᾶ (ζ 231) καί μπρός στήν Πηνελόπη (ψ 160). 4. Πόλη στήν ἀπέναντι τῆς Λευκάδας ἡ πειρωτική ἀκτή πού

τῶν Κεφαλλήνων ἀρχηγός, σ' ἄκρη γιαλοῦ χτισμένο.
Τέτοιος ψές να μουν σπίτι μας, φορώντας τ' ἄρματά μου
νά στέκω δρθός νά πολεμῷ τούς ἄναντρους μνηστῆρες,
πολλούς θά ξάπλωνα στή γῇ πού νά χαρεῖ ἡ καρδιά σου.

Τέτοιες κουβέντες ἔκαναν μιλώντας μεταξύ τους.
Καὶ τίς δουλειές σάν τέλεψαν κι. ἑτοίμασαν τραπέζι,
ἀράδα πῆγαν στά θρονιά καὶ στά σκαμνιά νά κάτσουν.
Καὶ στό φαγί σάν ἄπλωναν, ἥρθε ὁ γέρο Δολίος
μαζί κι οἱ γιοί του, ἀπό δουλειά καὶ κόπο κουρασμένοι,
πού πῆγε ἡ Σικελιώτισσα γριά¹ νά τούς φωνάξει,
ἡ μάνα πού τούς ἔτρεφε καὶ πού γεροκομοῦσε,
σάν ἥρθαν τά γεράματα, τό γέρο τους πατέρα.
Μέσα τους σάστισε ἡ καρδιά, σάν εἶδαν τό Δυσσέα,
καὶ ξιππασμένοι² στάθηκαν στό σπίτι. Κι ὁ Δυσσέας
μέ δυό του λόγια μαλακά γυρίζει καὶ τούς κάνει·
«Καθίστε, γέρο, στό φαγί, κι ἀφῆστε τή ντροπή σας.
'Απ' ὧρα θέλαμε ψωμί ν' ἀρχίσουμε νά τρῶμε,
μά πάντα καρτερούσαμε καὶ σᾶς ἐδῶ νά 'ρθεῖτε».

Εἶπε καὶ τρέχει ἀνοίγοντας τήν ἀγκαλιά ὁ Δολίος
κι ἔπιασε καὶ τοῦ φίλησε τό χέρι τοῦ Δυσσέα
κι ἔτσι μέ λόγια πεταχτά τοῦ μίλησε καὶ τοῦ 'πε·
«Μᾶς ἥρθε, πολυπόθητε καὶ χιλιαγαπημένε,
ἀνέλπιστά μας, κι οἱ θεοί σέ φέρανε οἱ οὐράνιοι.
Γειά σου χαρά σου κι οἱ θεοί κάθε καλό ἄς σου δώσουν.
Καὶ τοῦτο ἔχγα μου σωστά, καλά νά καταλάβω,
ἡ Πηνελόπη³, ἂν ἔμαθε τήν εἰδηση πώς ἥρθες,
ἡ κάποιον νά τῆς στείλω εύτυς νά τῆς τό παραγγείλω».

Κι ἀπάντησε ὁ πολύσοφος Δυσσέας κι ἔτσι τοῦ 'πε·
«Τό 'μαθε τώρα, γέρο μου. Γι' αὐτό πιά μή φροντίσεις».
Εἶπε, κι ἐκεῖνος κάθισε στό κάθισμά του πάλε.

κυριεύθηκε ἀπό τό Λαέρτη.

1. Δέες καὶ ω 209. 2. Ἐδῶ σημαίνει ξαφνιασμένοι. 3. Ἀπό τήν ώραιά αὐτή συγκέντρωση τῶν μελῶν καὶ τῶν φίλων τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας ἀπουσιάζει ἡ Πηνελόπη. Αὐτήν ἀκριβῶς θέλει νά εἰδοποιήσει ὁ ἀγαθός γέροντας· δέες καὶ π 140 κέ.

Καί τοῦ Δολίου τά παιδιά, τόν ξακουστό Δυσσέα
πήγαν, τόν καλωσόρισαν καί τοῦ σφιγγαν τά χέρια
καί στόν πατέρα τους κοντά καθίσανε ὄλοι ἀράδα.

405

Κι ἐνόσω αὐτοί καθόντανε στό σπίτι καί δειπνοῦσαν,
στήν πόλη ἀμέσως ἔτρεξε γοργή μηνύτρα ἡ Φήμη¹,
τίνι εἰδηση γιά τή σφαγή νά φέρει τῶν μνηστήρων.
Κι ἔτρεχαν ἄλλος ἀπ' ἄλλου μέ κλάματα, μέ θρήνους,
σάν ἀκουσαν τήν εἰδηση, μπρός στοῦ Δυσσέα τό σπίτι. 410
Παίρνουν νά θάψουν τούς νεκρούς, καθένας τό δικό του,
καί κείνους πού ἥτανε ἀπ' ἄλλου τούς ἔβαλαν στά πλοια
κι οί ναῦτες στήν πατρίδα τους τούς πήγαν νά τούς θάψουν.
Πήγαν κι αὐτοί στή σύνοδο μέ σπλάχνα ματωμένα.

415

Κι ὅταν συνάχτηκε ὁ λαός καί μαζωχτήκανε ὄλοι,
ἀπάνου δρθός σηκώθηκε καί μίλησε ὁ Εὐπείθης,
πόκλαιγε μ' ἀσβηστο καημό τό γιό του τόν Ἀντίνο,
πού πρῶτο τοῦ τόν σκότωσε² ὁ ξακουστός Δυσσέας.
Γιά κεῖνον δάκρυα χύνοντας πήρε τό λόγο κι εἶπε:
«'Ἀδέρφια, αὐτός ὁ ἄνθρωπος κατάστρεψε τόν τόπο. 420
"Ολο πού πήρε τό στρατό, χιλιάδες παλικάρια,
τόν ἔχασε, καί τά γοργά καράβια πᾶν κι ἐκεῖνα,
κι ἐδῶ ὅταν ἥρθε, σκότωσε τῶν Ἀχαιῶν τούς πρώτους.
Μά ἐλάτε, πρίν νά φύγει αὐτός τρεχάτος γιά τήν Πύλο
ἡ γιά τήν πλούσια "Ηλιδα, πού οί Ἐπειγοὶ³ ὁρίζουν,
νά τοῦ ριχτοῦμε. "Ετσι, ἄτιμοι θά μείνουμε γιά πάντα.
Γιατί στόν κόσμο μιά ντροπή θά 'ναι, δσοι κι ἂν τ' ἀκούσουν,
πού τούς φονιάδες ἀδερφιῶν, φονιάδες τῶν παιδιῶν μας
ἀπλέρωτους ἀφήσαμε. Καλύτερα ἄς μή ζήσω,
κι αὐτή τήν ὥρα δ θάνατος ἄς ἔρθει νά μέ πάρει. 425
Μά ἐλάτε ἐμπρός, μήπως αὐτοί προκάμιουν νά περάσουν».
"Ετσι εἶπε, δάκρυα χύνοντας, καί συμπονέσανε ὄλοι.

1. Δέξ καί ψ 142. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν θεοποιήσει τή φήμη. 2. Ὁπως ὁ Ἀντίνοος ἡγήθηκε τῶν μνηστήρων, ἔτσι κι ἐδῶ ὁ πατέρας του προσπαθεῖ νά ξεσηκώσει τό πλῆθος κατά τοῦ Ὄδυσσέα. 3. Λαός πού κατοικοῦσε στή βόρεια "Ηλιδα.

Τότε ἦρθε κι ό τραγουδιστής¹ κι ό Μέδοντας² μαζί του,
σάν ξύπνησαν, ἀπ' τοῦ θεϊκοῦ Δυσσέα τό παλάτι,
κι ὅπως στή μέση στάθηκαν τούς εἶδαν κι ἀποροῦσαν.

435

Κι ἐκεῖ τούς εἶπε ό Μέδοντας μέ τή σοφή του γνώμη·
«Ἀκοῦστε νά σᾶς πῶ, Θιακοί. Χωρίς τῶν ἀθανάτων
τή θέληση δέν τά καμε τά ἔργα αὐτά ό Δυσσέας.

Ο ίδιος εἶδα τό θεό³ κοντά του τόν οὐράνιο
νά στέκει, μέ τό Μέντορα στό κάθε τι παρόμοιο.

440

Και πότε θάρρος ἔβγαινε νά δώσει τοῦ Δυσσέα,
πού ἔτρεχε καί σάστιξε στό σπίτι τούς μνηστῆρες,
καί κάτου πέφτανε σωρός ἔνας στόν ἄλλο ἀπάνου».

Ἐτσι εἶπε κι ὅλοι πράσινοι γενήκανε ἀπ' τόν τρόμο.
Τότε εἶπε ό γιός τοῦ Μάστορα ό γερο-Ἄλιθέρσης⁴,

445

πού ἀπ' ὄλους μόνος ἄξιζε νά βλέπει ἐμπρός καί πίσω.
Αὐτός μέ λόγια γνωστικά τό λόγο πῆρε κι εἶπε·

«Δῶστε, Θιακοί, μιά προσοχή σ' δ, τι ἔχω νά μιλήσω.
Αὐτές γενήκανε οί δουλειές ἀπό δικό σας σφάλμα.

Τοῦ κάκου ἐγώ κι ό Μέντορας, μέ γνώση προικισμένος,
φωνάζαμε ἀπ' τίς τρέλες τους νά πάψε πιά τούς γιούς σας,
πού κάνανε ἄνομες δουλειές, νά τρῶν μεγάλου ἀνθρώπου
τό βιός καί τή γυναίκα του νά θέλουν ν' ἀτιμάσουν,
γιατί ὅλοι στήν πατρίδα του θαρροῦσαν πώς δέ θά ῥθει.
Και τώρα πῶς νά κάμετε τή συμβουλή μου ἀκοῦστε.

450

Μήν πᾶτε, γιατί μόνοι μας τό χάρο μας θά βροῦμε».

455

Εἶπε, κι αὐτοί πετάχτηκαν μ' ἄλαλαγμό μεγάλο
ἀπ' τούς μισούς οί πιό πολλοί — οἱ ἄλλοι μείνανε ὅλοι —
πού δ λόγος του δέν ἄρεσε κι ἄκουγαν τόν Εὐπείθη.

Και τρέχουν τότε στή στιγμή καί βάζουν τ' ἄρματά τους.

460

Κι ἔπειτα σάν δπλίστηκαν τό θαμπωτό χαλκό τους,
ὅλοι συνάχτηκαν μπροστά στήν ἀπλωτή τήν πόλη

1. Ὁ Φήμιος. 2. Πρόκειται γιά τόν κήρυκα, πού σώθηκε ἀπό τή σφαγή μέ τήν ἐπέμβαση τοῦ Τηλέμαχου (χ 359) δές καί π 413. 3. Δές χ 208 κ.έ. 4. Στό β 166 κ.έ. μιλησε σέ σκληρό τόν στούς μνηστῆρες γιά τήν ἄδικη συμπεριφορά τους καί τούς προειδοποίησε, γιά ὅσα ἡταν ἐπόμενο νά συμβοῦν.

κι ἀπ' τή λωλάδα¹ του ἀρχηγός μπῆκε ὁ Εὐπείθης σ' ὅλους,
πού νόμιζε πώς τή σφαγή θά ἐκδικηθεῖ τοῦ γιοῦ του,
ὅμως δέν τοῦ 'τανε γραφτό πίσω πιά νά γυρίσει.

465

Τότε εἶπε κι ἡ θεά Ἀθηνᾶ στό γιό τοῦ Κρόνου Δία²:
«Πατέρα μας, τοῦ Κρόνου γιέ, τῶν ἀθανάτων πρῶτε,
πές μου γι' αὐτό πού σέ ρωτῶ. Τί κρύβεις μές στό νοῦ σου;
Θ' ἀνψεις ἄγριο πόλεμο καὶ μάχες ἔανα πάλε,
ἢ νά τούς βάλεις μελετᾶς ἀγάπη ἀνάμεσό τους;»

470

Κι ὁ Δίας τῆς ἀπάντησε ὁ συγνεφοσυνάχτης
«Γι' αὐτά, παιδί μου, τί ρωτᾶς καὶ μέ συχνοξετάζεις;
μονάχη δέν τήν ἔκαμες τή σκέψη αὐτή στό νοῦ σου³,
πώς ὁ Δυσσέας σάν ἐρθεῖ νά τούς πλερώσει ἐκείνους;
Κάμε ὅπως θέλεις. Θά σου πῶ κι ἐγώ τό τί ταιριάζει.

475

Ἀφοῦ πιά σκότωσε ὁ θεϊκός Δυσσέας τούς μνηστῆρες,
ἃς ὄρκιστοῦν οἱ ἄλλοι τους ὄρκους πιστούς ἀγάπης⁴
πάντα νά βασιλεύει αὐτός κι ἐμεῖς ἀπ' τήν καρδιά τους
νά σβήσουμε τό θάνατο παιδιῶν τους κι ἀδερφιῶν τους.
Καὶ μεταξύ τους σάν καὶ πρίν ἃς ἀγαπήσουν πάλε

480

καὶ πλούτη ἃς ἔχουν ἀφθονα κι εἰρήνη ὅσο νά ζήσουν».

Εἶπε καὶ θάρρος ἔβαλε στήν πρόθυμη Παλλάδα,
κι ἀπ' τοῦ Ὁλύμπου τίς κορφές πέταξε κάτω κι ἥρθε.

Κι ἀφοῦ χορτάσανε ψωμί καρδιόγλυκο νά τρῶνε,
τό λόγο πῆρε ὁ θεϊκός Δυσσέας καὶ τούς εἶπε:

485

«Ἐνας ἃς τρέξει δέξω νά ἰδεῖ μήπως κοντά ζυγώνουν».

Ἐτσι εἶπε, κι ἔτρεξε ἔνας γιός ἀμέσως τοῦ Δολίου,
καὶ στό κατώφλι στάθηκε κι ὅλους κοντά τούς εἰδε,
καὶ στό Δυσσέα φώναξε μέ πεταχτά του λόγια:

«Πλάκωσαν, νά τους, γλήγορα ν' ἀρπάξουμε τά ὅπλα!»

490

Εἶπε κι αὐτοί σηκώθηκαν καὶ τ' ἄρματα φοροῦσαν,
μέ τό Δυσσέα τέσσερις κι ἔξ τά παιδιά τοῦ γέρου

1. ἀπερισκεψία, ἀνοησία. 2. Ἐδῶ ἔχουμε μιά τρίτη συνάθροιση τῶν θεῶν στόν Ὁλύμπο. Ἡ πρώτη ἔγινε στό α, ἡ δεύτερη στό ε. 3. Πράγματι τήν ὑπόθεση τῆς μνηστηροφονίας χειρίστηκε προσωπικά ἡ Ἀθηνᾶ δέες ε 25 κ.ἔ. 4. Ο τελευταῖος λόγος τοῦ Δία στήν Ὁδύσσεια είναι ἔνα κήρυγμα ἀγάπης, εἰρήνης, εὐδαιμονίας.

Δολίουν. Πήραν τ' ἄρματα κι αὐτός μέ τό Λαέρτη,
ἄν κι ἦταν γέροι, θέλοντας καί μή, νά πολεμήσουν.

Κι ἔπειτα σάν ὀπλίστηκαν τό θαυμωτό χαλκό τους,
βγῆκαν τήν πόρτα ἀνοίγοντας, κι ἀρχήγευε ὁ Δυσσέας.

Τότε ἔφτασε κι ἡ Ἀθηνᾶ, τοῦ Δία ἡ θυγατέρα,
παρόμοια σάν τὸν Μέντορα στ' ἀνάστημα, στήν ὅψη
καί χάρηκε ὁ πολύπαθος Δυσσέας σάν τήν εἶδε,
κι ἔτσι εἶπε στὸν Τηλέμαχο, τό ζηλεμένο γιό του·
«Τώρα καί σύ, Τηλέμαχε, μές στή φωτιά τῆς μάχης
χυμώντας, ὅπου δείχνονται¹ τὰ πρῶτα παλικάρια,
νά μήν ντροπιάσεις, κοίταξε, τό πατρικό σου γένος,
πού πάντα πρίν νικούσαμε σέ δύναμη κι ἀντρεία».

Κι ὁ συνετός Τηλέμαχος τ' ἀπάντησε καί τοῦ 'πε·
«Θά ίδεις, πατέρα, ἄν ἡ καρδιά πού κρύβω μές στά στήθια
μέλλει ντροπή στό γένος σου νά φέρει, καθώς εἶπες».

Εἶπε, κι ὁ γέρος χάρηκε Λαέρτης κι' ἔτσι κράζει·
«Τί μέρα εἶδα χαρούμενη θεέ μου, νά ξημερώσει,
ὁ γιός μου μέ τ' ἀγγόνι μου ἀγώνα ἀντρείας ἔχουν!»

Κοντά του πῆγε ἡ λιόκαλη θεά Ἀθηνᾶ καί τοῦ 'πε·
«Γιέ τ' Ἀρκεσία², φίλε μου καί πολυαγαπημένε,
εὐχήσου στή θεά Ἀθηνᾶ καί στό μεγάλο Δία,
καί τό μακρύ κοντάρι σου τίναξε νά τό ρίξεις».

Εἶπε καί τ' ἄναψε ἡ θεά Παλλάδα τό θυμό του.
Κι ἀφοῦ στήν κόρη εὐχήθηκε τ' ἀσπιδοφόρου Δία
τίναξε τό κοντάρι του μεμιᾶς καί τόν Εὔπειθη
μέσα ἀπ' τό χαλκομάγουλο τόν ἀκοντίζει³ κράνος
καί δέν ἐμπόδισε ὁ χαλκός, μόν' βγῆκε πέρα ὁ στόκος,
καί πέφτοντας βροντάει, ἀχοῦν καί τ' ἄρματα ἀπό πάνου.
Τότε ὁ Δυσσέας χύμηξε μέ τό λεβέντη γιό του
μπροστά καί μέ σπαθιά χτυποῦν καί δίστομα μαχαίρια.

1. ἀναδεικνύονται. 2. Ὁ Λαέρτης ἦταν γιός τοῦ Ἀρκείσιου. 3. Ἡ ἀριστεία τοῦ Λαέρτη θυμίζει τήν ἀριστεία τοῦ Ὀδυσσέα: ὁ πρῶτος σκότωσε τόν Εὔπειθη, ὁ δεύτερος σκότωσε τό γιό του Ἀντίνοο (χ 15 κ.ἔ.).

495

500

505

510

515

520

Τότε ὅλους θά τούς σκότωνε, κανείς δέ θά γυρνοῦσε,
ἀνίσως ἡ θεά Ἀθηνᾶ, τ' ἀσπιδοφόρου Δία

ἡ κόρη, δέν τούς φώναξε, τό πλῆθος νά κρατήσει·
«Πάψτε Θιακοί, τόν πόλεμο, πού ἀρχίσατε μέ λύσσα,
καὶ χωριστεῖτε γλήγορα δίχως νά τρέξει αἷμα».

Ἐτσι ἡ Παλλάδα φώναξε κι ὅλους τούς πῆρε τρόμος¹.

Πετοῦσαν ἀπ' τά χέρια τους τά δπλα ἀπ' τήν τρομάρα,
ἔτσι ὅπως φώναξε ἡ θεά, κι ἔπεφταν ὅλα κάτου,

καὶ πρός τήν πόλη τρέξανε νά σώσουν τή ζωή τους.

Χούγιαξε² τότε ὁ θεϊκός πολύπαθος Δυσσέας,
κι ἀφοῦ μαζεύτηκε χυμάει σάν κυνηγάρικο ὅρνιο.

Τόν καφτερό του κεραυνό ἔριξε ὁ Δίας τότε
κι ἔπεσε ἐμπρός στήν Ἀθηνᾶ, τοῦ ἀνίκητου πατέρα

τήν κόρη, κι ἔτσι φώναξε³ στόν πορθητή Δυσσέα·

«Γιέ τοῦ Λαέρτη θεϊκέ, πολύτεχνε Δυσσέα,
στάσου καὶ πάψε τή σφαγή καὶ τή λυστάρα μάχη,
μή σοῦ θυμώσει ὁ βροντερός τοῦ Κρόνου ὁ γιός ὁ Δίας».

Εἶπε, κι' αὐτός τήν ἄκουσε καὶ χάρηκε ἡ καρδιά του,
κι ἀνάμεσό τους ἔβαλε πιστούς ἀγάπης ὅρκους

ἡ κόρη ἡ λιοπερίχυτη τ' ἀσπιδοφόρου Δία,

μοιάζοντας μέ τό Μέντορα σ' ὅλα, φωνή καὶ σῶμα.

525

530

535

540

1. Τό ἀρχ. κείμενο ἔχει δέος. Οἱ Ἀθηναῖοι πίστευαν πώς παρόμοιο δέος (φόβο) ἔβαλε στούς Πέρσες στό Μαραθώνα ὁ θεός Πάν (πανικός φόβος). 2. ἔβγαλε δυνατή κραυγή ἐκφοβισμοῦ. 3. Ἡ Ἀθηνᾶ μέ τήν ἐπέμβασή της δίνει λύση στό μεγάλο δράμα πού παιχτηκε μπρός μας.

Η έπιλογή τῶν ἀγγειογραφιῶν ἔγινε μέ συνεργασία τῆς ἀρχαιολόγου ΙΡΙΔΑΣ
ΝΤΟΥΣΚΟΥ καὶ τοῦ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Ι. ΔΕΛΗ.

Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

024000025201

ΕΚΔΟΣΗ Η', (III) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 170.000 — ΣΥΜΒΑΣΗ 2984/23-1-78

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΑΣΠΙΩΤΗ - ΕΛΚΑ Α.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΕ
ΔΒ